

De Verrukkingen der Wijsheid aangaande de Echte Liefde

De Verrukkingen Der Wijsheid

Aangaande

De Echtelijke Liefde;

waarna volgen

De Wellusten Van Den Waanzin

Aangaande

De Hoerse Liefde.

door

Emanuel Swedenborg,

Zweed.

DELITIÆ SAPIENTIÆ
DE
AMORE CONJUGIALI;
POST QUAS SEQUUNTUR
VOLUPTATES INSANIÆ
DE
AMORE SCORTATORIO.

AB
EMANUELE SWEDENBORG,
SUECO.

AMSTELODAMI,
MDCCLXVIII.

Colofon

Swedenborg Bibliotheek ©2017

Inleiding

Over de vreugden des Hemels, en over de bruiloften daar

1. “Ik voorzie dat velen die deze volgende dingen en de Gedenkwaardigheden na de Hoofdstukken lezen, zullen geloven dat het uitvindzels der verbeelding zijn; maar ik verzeker naar waarheid dat het niet uitvindzels zijn, maar waarlijk gebeurde en geziene dingen, ook niet gezien in een zekeren staat van het ingesluimerde gemoed, maar in den staat van ten volle wakker zijn. Het heeft immers den Heer behaagd Zichzelf aan mij te openbaren, en mij te zenden om de dingen te leren die zullen zijn van de Nieuwe Kerk welke onder NOVA HIEROSOLYMA in de Apocalyps wordt verstaan; te dien einde heeft Hij de innerlijke dingen van mijn gemoed en geest geopend; deswege is het mij gegeven in de Geestelijke Wereld met de Engelen te zijn, en tegelijk in de Natuurlijke Wereld met de mensen; en dit nu vijf-entwintig jaren lang.”
2. Eens verscheen mij een Engel onder den Oostelijken Hemel vliegende, die een bazuin in de hand en aan den mond had, welke hij deed schallen naar het noorden, naar het westen, en naar het zuiden. Hij was bekleed met een wijd overkleed hetwelk bij de vlucht achterwaarts golfde; en hij was omgord met een band van pyropen en saffieren als het ware vlammeende en stralende; hij vloog voorover, en hij liet zich langzaam neder op het land dat gelegen was in mijn nabijheid. Zodra hij de aarde raakte, ging hij, recht op zijn voeten gekomen, heen en weder; en toen richtte hij, mij gezien hebbende, zijn schreden tot mij. Ik was in den geest, en daarin zijnde stond ik op een heuvel in de zuidelijke streek. En toen hij nabij was, sprak ik hem aan en vroeg: Wat gaat er nu gebeuren; ik heb het geschal van uw bazuin gehoord, en uw nederdaling door de lucht gezien. De Engel antwoordde: Ik ben gezonden om samen te roepen de beroemdsten in geleerdheid, de scherpzinnigsten in vernuft, en hen die het meest uitmunten in den roep der wijsheid, die uit de koninkrijken van de Christelijke wereld op dit vasteland zijn, opdat zij op dezen heuvel waar gij vertoeft, mogen samenkomen, en hun gemoed ontboezemen daaromtrent, wat in de wereld hun denken, hun verstaan, en hun wijsheid was geweest betreffende DE HEMELSE VREUGDE en betreffende DE EEUWIGE GELUKZALIGHEID. De oorzaak waarom ik werd afgevaardigd

was deze dat enige nieuw aangekomenen uit de wereld, die in ons Hemels Gezelschap, hetwelk in het Oosten is, waren toegelaten, hebben medegedeeld dat er zelfs niet één in de algehele Christelijke wereld weet wat de Hemelse Vreugde en de Eeuwige Gelukzaligheid, aldus wat de Hemel is. Hierover waren mijn broeders en medegenoten zeer verwonderd, en zij zeiden tot mij: Daal neder, roep samen en ontbied de wijsten in de wereld der geesten, waarin alle stervelingen eerst verzameld worden na het verscheiden uit de natuurlijke wereld, te dien einde dat wij uit den mond van meerderen zekerheid mogen erlangen of het de waarheid is dat er bij de Christenen zulk een donkerheid of duistere onwetendheid heerst aangaande het toekomstige leven. En hij zeide: Wacht een weinig, en gij zult scharen van wijzen hierheen zien toestromen; de Heer zal voor hen een Gebouw van samenkomst bereiden. Ik wachtte af, en zie, na een half uur zag ik twee drommen uit het noorden, twee uit het westen, en twee uit het zuiden, en al naar zij kwamen werden zij door den Engel der bazuin in het voor hen bereide Gebouw binnengeleid, alwaar zij de hun volgens de windstreken toegewezen plaatsen innamen. Het waren zes drommen of scharen; de zevende was uit het oosten, welke vanwege het licht aan de overigen niet verscheen. Toen zij vergaderd waren, legde de Engel de oorzaak der bijeenroeping open, en hij verzocht de scharen in volgorde hun wijsheid te uiten aangaande DE HEMELSE VREUGDE en aangaande DE EEUWIGE GELUKZALIGHEID. En toen sloot iedere schare zich tot een kring samen, de aangezichten naar elkander toegekeerd, om die zaak in de herinnering terug te roepen uit de ideeën die zij in de vorige wereld hadden opgevat, en nu te keuren, en het gekeurde na beraadslaging uit te brengen.

3. Na de beraadslaging zeide de EERSTE SCHARE, welke uit het noorden was, dat de hemelse vreugde en de eeuwige gelukzaligheid één zijn met het leven zelf des Hemels; en daarom treedt een ieder die den Hemel binnentreedt, ten aanzien van het leven binnen in de feestelijkheden ervan, niet anders dan hij die een bruiloft binnentreedt, in de feestelijkheden van deze binnentreedt. Is niet de Hemel voor ons gezicht boven ons, aldus in een plaats? En daar en niet elders zijn gunstrijkheden boven gunstrijkheden, en wellusten boven wellusten; in deze wordt de mens binnengevoerd ten aanzien van elke doorvatting des gemoeds en van elke doorvoeling des lichaams, vanwege de volheid der vreugden van die plaats, wanneer hij in den Hemel wordt binnengevoerd. En daarom is de hemelse gelukzaligheid, welke ook eeuwig is, niet iets anders dan een binnenlaten in den Hemel, en een binnenlaten uit Goddelijke Genade. Nadat deze dingen gezegd waren, bracht de TWEDE SCHARE uit het noorden uit haar wijsheid deze onderstelling naar voren: De

hemelse vreugde en de eeuwige gelukzaligheid zijn niet iets anders dan de gezelligste samenkomsten met de Engelen, en de zoetste keuvelarijen met hen, waardoor de aanhoudend verruimde aangezichten in blijdschap worden gehouden, en de monden van het ganse gezelschap in een en al gelach van bekoordheid vanwege de vleitaal en de geestigheden. Wat zijn de hemelse vreugden anders dan de variaties van zulke dingen tot in het eeuwige? De DERDE SCHARE, welke de eerste was van de wijzen uit de westelijke streek, gaf deze uiting aan de gedachten van haar aandoeningen: Wat is de hemelse vreugde en de eeuwige gelukzaligheid anders dan een banketeren met Abraham, Izak, en Jakob, op wier tafels een keur en overdaad van spijzen zullen zijn, en vurige en edele wijnen; en na de banketten spelen en reien van maagden en jongemannen, dansende op de maten van vedels en fluiten, met tussendoor de zoetste gezangen van oden? En ten slotte tegen den avond zullen er toneelvoorstellingen zijn, en daarna wederom banketten, en zo iederen dag maar aan tot in het eeuwige. Nadat deze dingen waren uitgesproken, verkondigde de VIERDE SCHARE, welke de tweede uit de westelijke streek was, haar gevoelen, zeggende: Wij voor ons hebben tal van ideeën gekoesterd over de hemelse vreugden en over de eeuwige gelukzaligheid, en wij hebben de verschillende vreugden onderzocht en die met elkander vergeleken; en wij zijn tot de slotsom gekomen dat de hemelse vreugden paradijsre vreugden zijn; wat is de Hemel anders dan een Paradijs, welks uitbreiding is van het oosten tot het westen, en van het zuiden tot het noorden; en daarin bomen vol vruchten en bloemen vol verrukkingen, in het midden waarvan de prachtige Boom des levens is, rondom welken de gezegenden zullen zitten, vruchten van heerlijken smaak nuttigende, en versierd met bloemenkransen van den zoetsten geur; en dat deze dingen onder den zoelen adem ener voortdurende lente dagelijks met oneindige verscheidenheid worden geboren en herboren; en dat vanwege hun opkomen en bloei altijd door, en tevens vanwege de bij voortduur lentelijke temperatuur, de aanhoudend vernieuwde animi wel niet anders kunnen dan elken dag nieuwe vreugden in- en uitademen, en vandaar worden teruggevoerd tot den bloeienden leeftijd, en door dezen tot den oerstaat waarin Adam en zijn echtgenote waren geschapen, en zo teruggebracht tot het Paradijs van hen, van de aarde overgedragen in den Hemel. De VIJFDE SCHARE, welke de eerste was van de vernuftigen uit de zuidelijke streek, sprak het volgende uit: De hemelse vreugden en de eeuwige gelukzaligheid zijn niet iets anders dan overuitmuntende heerschappijen en de geweldigste schatten, en vandaar een meer dan koninklijke grootsheid en een meer dan luisterrijke glans. Dat de vreugden des Hemels en de aanhoudende genieting ervan, welke de eeuwige

gelukzaligheid is, die dingen zijn, hebben wij duidelijk bespeurd aan diegenen in de vorige wereld die daarover beschikten; en bovendien aan het feit dat de gelukzaligen in den Hemel zullen regeren met den Heer, en koningen en vorsten zullen zijn, omdat zij de zonen zijn van Hem Die de Koning der koningen en de Heer der heren is; en dat zij zullen zitten op tronen, en dat de Engelen hen zullen bedienen. De grootsheid des Hemels hebben wij duidelijk hieraan gezien dat het Nieuwe Jeruzalem, waarmede de heerlijkheid van den Hemel wordt beschreven, poorten zal hebben waarvan elke één enkele parel zal zijn, en de straten uit zuiver goud, en de muur gegrondvest op kostbare stenen; bijgevolg dat een ieder die in den Hemel is opgenomen, zijn hof heeft van goud en kostbaarheden glanzende, en een heerschappij die in volgorde van den een op den ander zal overgaan. En omdat het ons bekend is dat aan zulke dingen vreugden zijn ingeboren en de gelukzaligheid daarin is geënt, en dat zij de onverbrekelijke beloften Gods zijn, zo hebben wij nergens anders vandaan den gelukzaligsten staat van het hemelse leven kunnen afleiden. Hierna verhief de ZESDE SCHARE, welke de tweede uit de zuidelijke streek was, de stem, en zeide: De vreugde des Hemels en haar eeuwige gelukzaligheid is niet iets anders dan de voortdurende Verheerlijking Gods, een tot in het eeuwige aanhoudend Feest, en een allergezegendste Eredienst met gezangen en jubelingen, en zo de bestendige verheffing des harten tot God, met het volle vertrouwen in de aanvaarding van de gebeden en de lofprijzingen vanwege de Goddelijke milddadigheid in het schenken van deze gezegendheid aan hen. Enigen uit deze schare voegden daaraan toe dat die Verheerlijking zal gepaard gaan met prachtige luchters, en met de welriekendste reukwerken, en met statige processies, de opperste Hogepriester vooropgaande met een grote trompet, gevolgd door de Primaten en de Sleuteldragers, grote en kleine, en na dezen mannen met palmtakken, en vrouwen met gouden beelden in de handen.

4. De ZEVENDE SCHARE, welke vanwege het licht aan de overigen niet verscheen, was uit het Oosten des Hemels; het waren Engelen uit het zelfde Gezelschap waaruit de Engel der bazuin was. Dezen hadden, toen zij in hun Hemel hadden gehoord dat zelfs niet één in de Christelijke wereld weet wat de vreugde des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid is, tot elkander gezegd: Dit is geenszins de waarheid; er kan niet een zo grote donkerheid en zulk een verbijstering van gemoederen bij de Christenen zijn; laten ook wij nederdalen en horen of het de waarheid is; en indien het de waarheid is, zo is het voorzeker iets heel zonderlings. Toen zeiden die Engelen tot den Engel der bazuin: Het is u bekend dat ieder mens die naar den Hemel had verlangd en iets bepaalds

had gedacht over de vreugden daar, na den dood wordt binnengeleid in de vreugden zijner verbeelding; en dat zij na bevonden te hebben hoedanig die vreugden zijn, namelijk dat zij zijn volgens de ijdele ideeën van hun gemoed, en volgens de ijlkooitsen van hun fantasie, daaruit worden weggeleid en worden onderricht; dit geschiedt in de Wereld der Geesten met de meesten die in het vorige leven hebben nagedacht over den Hemel, en iets over de vreugden daar hebben geconcludeerd tot aan het verlangen daarnaar toe. Na deze dingen gehoord te hebben, zeide de Engel der bazuin tot de zes scharen, samengeroepen uit de wijzen der Christelijke wereld: Volgt mij, en ik zal u binnenleiden in uw vreugden, aldus in den Hemel.

5. Na deze dingen gezegd te hebben, ging de Engel hen voor; en eerst begeleidde hem de schare van hen die zich hadden overreed dat de hemelse vreugden alleen de gezelligste samenkomsten en de zoetste keuvelarijen waren. Dezen leidde de Engel binnen tot menigten in de noordelijke streek, voor wie de vreugden des Hemels in de vorige wereld geen andere waren geweest. Daar was een huis van groten omvang, waarin dezulken vergaderd waren. In het huis waren meer dan vijftig kamers, onderscheiden volgens de verschillende soortenvan keuvelarijen. In sommige kamers spraken zij over zulke dingen die zij hadden gezien en gehoord op het marktplein en in de straten; in gene kamers spraken zij allerlei beminnelijke dingen over het schone geslacht, doorstrooid met geestigheden welke zo toenamen dat de aangezichten van allen in hun samenzijn zich verbreedden tot een gelach van vrolijkheid. In andere kamers bespraken zij de nieuwtjes van de hoven, van de ministeries, van den politieken toestand, en de verschillende dingen die van geheime zittingen waren uitgelekt, dit alles verbonden met redeneringen en gissingen aangaande de gebeurlijkheden; in andere kamers over den handel; in andere over letterkundige onderwerpen; in andere over zulke dingen die tot het burgerlijk beleid en tot het zedelijk leven behoren; in andere over kerkelijke aangelegenheden en over secten; en zo voort. Het werd mij gegeven in dat huis een blik te werpen; en ik zag er die van kamers tot kamers ronddraafden, op zoek naar de gezelschappen van hun aandoening en van de vreugde daaruit. En in de gezelschapsgroepen zag ik drie soorten: sommigen als buiten adem om te spreken, sommigen begerig om uit te vragen, en sommigen gretig om te horen. Het huis had vier poorten, naar elke windstreek één, en ik merkte op dat verscheidenen zich uit de gezelschappen losmaakten en zich haastten om weg te gaan. Ik volgde sommigen naar de oostelijke poort, en zag enigen daarnaast zitten met een treurig gezicht; en ik trad naderbij en vroeg waarom zij daar zo treurig zaten; en zij antwoordden: De poorten van dit huis worden

dicht gehouden voor hen die zouden willen uitgaan, en het is nu de derde dag sinds wij binnentraden, en wij hebben het leven van ons verlangen in gezelschappelijk verkeer en gesprekken doorgemaakt, en wij zijn van het aanhoudend gepraat dermate vermoeid dat wij het nauwelijks uithouden het gegons der geluiden dat ervan uitgaat, te horen; en daarom hebben wij ons uit verveling naar deze poort begeven, en wij hebben geklopt, maar ten antwoord gekregen dat de poorten van dit huis niet worden geopend voor hen die willen uitgaan, maar voor hen die willen binnengaan: Blijft, en geniet de vreugden des Hemels. Uit deze antwoorden hebben wij opgemaakt dat wij hier tot in het eeuwige zullen hebben te blijven; vandaar heeft droefenis onze gemoederen bevangen, en nu vangt onze borst aan beklemd te worden, en benauwenis op te komen. Toen sprak de Engel hen aan, en zeide: Deze staat is de doodslaap van uw vreugden waarvan gij hebt gelooft dat zij de enig hemelse zijn, terwijl zij toch niet dan de bijkomstigheden van de hemelse vreugden zijn. En zij vroegen aan den Engel: Wat is dan de Hemelse Vreugde? En de Engel antwoordde in het kort dit: Zij is het verkwikkelijke van iets te doen dat voor onszelf en voor anderen van nut is; en het verkwikkelijke des nuts trekt zijn wezen uit de Liefde, en zijn bestaan uit de Wijsheid; het verkwikkelijke des nuts, in zijn opkomen uit de Liefde door de Wijsheid, is de ziel en het leven van alle hemelse vreugden. Er zijn in de Hemelen de gezelligste samenkomsten, welke de gemoederen der Engelen opvrolijken, hun animus verlustigen, hun borst verkwikkelijkheid geven, en hun lichaam ontspanning geven. Maar zij hebben dit nadat zij nutten in hun functies en in hun werken hebben gedaan; daarvandaan is de ziel en het leven in al hun blijdschappen en verlustigingen; neemt gij echter die ziel of dat leven weg, zo houden de bijkomstige vreugden achtereenvolgens op vreugden te zijn, en worden zij eerst onverschillig, daarna als het ware nietswaardig, en ten slotte treurig en benauwend. Nadat deze dingen waren gezegd, werd de deur geopend, en zij die daarnaast zaten sprongen naar buiten, en vluchtten huiswaarts, een ieder tot zijn functie, en tot zijn werk, en zij leefden wederom op.

6. Hierna sprak de Engel diegenen toe die zich aangaande de vreugden des Hemels en aangaande de eeuwige gelukzaligheid de voorstelling hadden bijgebracht als zouden het banketeringen zijn met Abram, Izak, en Jakob; en na de banketten spelen en schouwspelen, en wederom banketten, en zo tot in het eeuwige. En hij zeide tot hen: Volgt mij, en ik zal u binnenleiden in de gelukzaligheden uwer vreugden. En hij leidde hen binnen door een bos tot een effen vlakke bevoerd met planken, waarop tafels waren gezet, vijftien aan de ene zijde en vijftien aan de andere. En zij vroegen: Waarom zoveel

tafels? En de Engel antwoordde: De eerste tafel is van Abram, de tweede van Izak, de derde van Jakob, en daarnaast in een rij de tafels van de twaalf apostelen; aan de andere zijde even zovele tafels van hun echtgenoten, en de eerste drie tafels zijn van Sarah, de echtgenote van Abram, van Rebekkah, de echtgenote van Izak, en van Leah en Rachel, de echtgenoten van Jakob; en de twaalf overige zijn van de echtgenoten der twaalf apostelen. Na enig toeven verschenen alle tafels vol van gerechten, en de kleine tussenruimten versierd met kleine pyramiden van versnaperingen. Zij die zouden gaan banketeren, stonden rondom de tafels in afwachting om de tafelvoorzitters te zien verschijnen; en na een klein weinig wachten zag men dezen in de orde van een processie, van Abram tot den laatste der apostelen, binnenkomen; en terstond liep ieder op zijn tafel toe en zette zich op een rustbank aan het hoofd ervan neder, en van daar af zeiden zij tot de omstanders: Legt ook gij met ons aan. En zij legden aan, de mannen met die vaders, en de vrouwen met hun echtgenoten; en zij aten en dronken in blijdschap, en met verering. Na den maaltijd gingen die vaders heen, en toen werden spelen gehouden, reien van maagden en jongemannen, en daarna schouwspelen. Na afloop daarvan werden zij wederom tot banketten uitgenodigd, maar met dien verstande dat zij den eersten dag zouden eten met Abram, den tweeden met Izak, den derden met Jakob, den vierden met Petrus, den vijf den met Jacobus, den zesden met Johannes, den zevenden met Paulus, en met de overigen in volgorde tot aan den vijftienden dag toe; en van daar af zouden zij wederom in eendere orde de eetpartijen vernieuwen door van zitplaatsen te veranderen, en zo tot in het eeuwige. Hierop riep de Engel de mannen van de schare samen, en hij zeide tot hen: Al degenen die gij aan de tafels hebt gezien, zijn in een eender ingebeeld denken aangaande de vreugden des Hemels en de daaruit voortvloeiende eeuwige gelukzaligheid geweest als gij; en te dien einde dat zij zelf de ijdelheden hunner voorstellingen mogen zien en daarvan mogen worden afgebracht, zijn dergelijke banketscènes opgezeten door den Heer toegelaten. De voorzitters die gij aan de hoofden der tafels hebt gezien, waren vermomde grijsaards, merendeels uit het boerenvolk, met lange baarden, en vanwege een zekere welgesteldheid meer zelfingenomen dan de overigen; en over dezen werd de fantasie gebracht dat zij die oude Vaders waren. Maar volgt mij in de wegen die van dit feestterrein uitgaan. En zij volgden hem, en zij zagen er vijftig hier en vijftig daar, die den buik met allerlei eten hadden volgepropt tot walgen toe, en die begeerden terug te keren tot de vertrouwde dingen hunner huizen, sommigen tot hun ambten, sommigen tot hun zaken, en sommigen tot hun werk; doch velen werden door de bewakers van het bos

tegegehouden en ondervraagd naar de dagen van hun banketeren, en of zij nog aan de tafels met Petrus en met Paulus hadden gegeten, en dat indien zij eerder heengingen, zulks, omdat het onbehoorlijk is, hun tot schande zou strekken. Maar de meesten antwoordden: Wij zijn onze vreugden zat; de spijsen zijn ons laf geworden, en onze smaak is uitgedroogd; de maag walgt ervan; het staat ons tegen ze zelfs ook maar aan te roeren. Wij hebben ettelijke dagen en nachten achtereen in die zwelgerij doorgebracht; wij verzoeken dringend om vrijgelaten te worden. En na losgelaten te zijn, vluchtten zij achter adem en in draf naar huis. Hierna riep de Engel de mannen van de schare samen, en onderweg leerde hij hun deze dingen aangaande den Hemel: In den Hemel zijn evenzeer als in de wereld spijsen en dranken, er zijn eetpartijen en gastmalen; en bij de meer voornamen daar zijn tafels waarop de kostelijkste feestgerechten, heerlijkheden, en lekkernijen staan waarmede de animus wordt opgevrolijkt en verkwikt; en er zijn eveneens spelen en schouwspelen, en er zijn concerten en zanguitvoeringen; en al die dingen in de hoogste volmaaktheid; zulke dingen strekken hun ook tot vreugden, maar niet tot gelukzaligheid; deze zal in de vreugden zijn, en vandaar uit de vreugden voortkomen. De gelukzaligheid in de vreugden maakt dat de vreugden vreugden zijn; zij maakt die rijker en zij onderhoudt ze opdat ze haar waarde niet verliezen engaan tegenstaan; en deze gelukzaligheid heeft een ieder krachtens het nut in zijn functie. Er is een zekere ader schuilende in de aandoening des wils van iederen Engel, welke het gemoed daartoe trekt om iets te doen; het gemoed schenkt zich daardoor kalmte en voldoening; deze voldoening en die kalmte maken den staat des gemoeds ontvankelijk voor de liefde van het nut uit den Heer. Uit de opneming dezer liefde is de hemelse gelukzaligheid, welke het leven is der eerder vermelde vreugden. De hemelse spijs in haar wezen is ook niet iets anders dan de liefde, de wijsheid, en het nut tezamen, dat is, het nut door de wijsheid uit de liefde; weswege aan een ieder in den Hemel spijs voor het lichaam wordt gegeven volgens het nut dat hij betracht, een weelderige spijs voor hen die in een uitmuntend nut zijn; een middelmatige spijs, maar toch van uitgezochten smaak, voor hen die in een nut van den middelsten graad zijn; en een geringe spijs voor hen die in een gering nut zijn; doch geen voor de luiaards.

7. Hierna riep hij tot zich de schare van de zogenaamde wijzen die de hemelse vreugden en uit deze de eeuwige gelukzaligheid hadden gesteld in overuitmuntende heerschappijen en de geweldigste schatten, en in een meer dan koninklijke grootsheid en meer dan luisterrijken glans, ter oorzaak hiervan dat er in het Woord wordt gezegd dat zij koningen en vorsten zullen

zijn, en dat zij zullen regeren met Christus tot in het eeuwige, en dat zij moeten worden bediend door de Engelen, behalve meer dingen. De Engel zeide tot dezen: Volgt mij, en ik zal u binnenleiden in uw vreugden. En hij leidde hen binnen in een gaanderij gebouwd uit zuilen en pyramiden; aan den voorkant was een laag paleis hetwelk toegang gaf tot de gaanderij; door dit paleis leidde hij hen binnen; en zie, er werden twintig hier en twintig daar gezien, en zij waren in afwachting. En plotseling was daar iemand aanwezig die een engel voorstelde; en deze zeide tot hen: Door deze gaanderij voert de weg tot den Hemel; blijft een weinig hier, en bereidt u voor, omdat de meerderen in jaren onder u koningen zullen zijn, en de minderen in jaren vorsten zullen zijn. Na deze woorden verscheen naast elke zuil een troon, en op den troon een overkleed uit zijde, en op het overkleed een scepter en een kroon; en naast elke pyramide verscheen een zetel, drie el boven den grond verheven, en op den zetel een keten uit schakels van goud, en ridderordelinten waarvan de uiteinden werden samengehouden door diamanten gespen. En toen werd er luide uitgeroepen: Gaat nu, kleedt u, zet u neder, en wacht. En dadelijk schoten de meerderen in jaren op de tronen toe, en de minderen in jaren op de zetels, en zij bekleedden zich, en zij zetten zich neder. Doch toen verscheen als het ware een nevel, uit de lagere gebieden oprijzende, bij de inademing waarvan de nedergezetenen op de tronen en zetels begonnen op te zwellen van aangezicht, een hoge borst op te zetten, en vervuld te worden met vertrouwen dat zij nu koningen en vorsten waren. Die nevel was de aura van de fantasie waardoor zij werden aangeblazen. En plotseling kwamen jongemannen als uit den Hemel toegevlogen, en zij stelden zich op, twee achter elken troon, en één achter elken zetel, om te bedienen. En toen werd van tijd tot tijd door een zekeren heraut uitgeroepen: Gij koningen en vorsten, wacht nog een weinig; in den Hemel worden nu uw hoven in gereedheid gebracht; weldra zullen de hovelingen met de trawanten komen, en u binnenleiden. Zij wachtten en wachtten, totdat zij achter adem kwamen en moe werden van verlangen. Na drie uren werd de Hemel boven hun hoofd geopend en zagen de Engelen neder, en medelijden met hen hebbende, zeiden zij: Waarom zit gij daar zo verdwaasd en speelt gij komedie? Zij hebben den spot met u gedreven, en u van mensen in afgodsbeelden veranderd ter oorzaak hiervan dat gij er uw zinnen op hebt gezet dat gij zult regeren met Christus zoals koningen en vorsten, en dat u dan de Engelen zullen bedienen. Zijt gij des Heren woorden vergeten dat wie in den Hemel groot wil zijn, een dienaar worde? Leert derhalve wat onder koningen en vorsten, en wat onder regeren met Christus wordt verstaan, namelijk wijs zijn en nutten doen;

het Koninkrijk van Christus immers, hetwelk de Hemel is, is een Rijk van nutten; want de Heer heeft allen lief, en vandaar wil Hij allen het goede, en het goede is het nut; en omdat de Heer de goede dingen of de nutten doet middellijk door de Engelen, en in de wereld door de mensen, geeft Hij derhalve aan hen die getrouw nutten doen, de liefde van het nut, en het loon ervan, zijnde de inwendige gezegendheid, en deze is eeuwige gelukzaligheid. Er zijn in de Hemelen, evenals op aarde, overuitmuntende heerschappijen en de geweldigste schatten; er zijn immers regeringen en regeringsvormen, en derhalve zijn er grotere en kleinere mogendheden en waardigheden; en zij die in de hoogste zijn, hebben paleizen en hofhoudingen welke in pracht en praal de paleizen en hofhoudingen van de keizers en koningen op aarde te boven gaan; en vanwege het getal der hovelingen, ministers, en trawanten, en vanwege de prachtige kledij van dezen omvloeit hen eer en heerlijkheid. Maar die hoogstgeplaatsten zijn gekozen uit degenen wier hart is in het openbaar welzijn, en alleen de zinnen des lichaams in de weidsheid der pracht terwille van de gehoorzaamheid. En omdat het tot het openbaar welzijn behoort dat een ieder van enig nut zij in het gezelschap, als in een algemeen lichaam, en omdat elk nut is uit den Heer, en geschiedt door de Engelen en door de mensen zoals uit hen, zo is het duidelijk dat dit is regeren met den Heer. Na deze dingen gehoord te hebben uit den Hemel, klommen die als koningen en vorsten vermomden van de tronen en zetels af, en wierpen scepters, kronen, en mantels van zich; en de nevel waarin de aura der fantasie geweest was, week van hen, en een blinkende wolk, waarin de aura der wijsheid was, oversluisde hen, tengevolge waarvan de gezondheid tot hun gemoederen terugkeerde.

8. Hierna keerde de Engel terug tot het huis der samenkomst der wijzen uit de Christelijke wereld, en hij riep tot zich hen die zich het geloof hadden bijgebracht dat de vreugden des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid paradijsse verrukkingen waren. Tot dezen zeide hij: Volg mij, en ik zal u binnenleiden in het paradijs, uw Hemel, opdat gij met de gezegendheden uwer eeuwige gelukzaligheid een aanvang moogt maken. En hij leidde hen binnen door een hoge poort, welke uit ineengestremelde takken en loten van edele bomen was opgetrokken. Na het binnentreden voerde hij hen langs slingerpaden van streek tot streek rond; het was inderdaad een Paradijs in den eersten toegang tot den Hemel, waarin diegenen worden binnengelaten die in de wereld hadden geloofd dat de algehele Hemel één paradijs is, omdat hij het Paradijs wordt genoemd, en die zich de idee hadden ingeprent dat er na den dood een volledige rust van allen arbeid is, en dat deze rust niet iets anders zou zijn dan de adems der verrukkingen op te halen, over rozen

te wandelen, door de heerlijkste druivenmosten vervrolijkt te worden, en feestelijke drinkgelagen te houden, en dat dit leven niet dan in het hemels paradijs bestaanbaar is. Door den Engel geleid, zagen zij een ontzaglijke menigte zowel van grijsaards als van jongemannen, en van knapen, en eveneens van vrouwen en meisjes, in groepen van drie bij drie, en van tien bij tien nedergezeten op rozenbedden, al kransenvlechtende; en met deze tooiden zij de hoofden der grijsaards, de armen der jongemannen en in slingervorm de borsten der knapen; elders waren zij bezig van de bomen vruchten te lezen en die in korven naar hun kameraden te dragen; elders in bekers sap te persen uit druiven, kersen, en bessen, en dat met volle teugen te drinken; elders met de neusgaten de welriekendheden in te ademen die van de bloemen, vruchten, en geurige bladeren uitwasemden en rondom verspreid werden; elders zoete oden te zingen waarmede zij het gehoor der aanwezigen streelden; elders waren zij nedergezeten aan bronnen, en de wateren van den springader afleidende in verschillende vormen; elders waren zij aan het wandelen, keuvelen, en schertsen; of aan het hardlopen, spelen, dansen, hier in dansmaat, en daar in kringen; elders ging men tuinhuisjes binnen om op rustbanken te gaan liggen; behalve nog tal van andere paradijsse vermeelingen. Nadat deze dingen gezien waren, voerde de Engel zijn begeleiders langs omwegen her- en derwaarts, en ten slotte tot lieden die nedergezeten waren in een allerschoonsten rozengard omgord van olijf-, sinaasappel-, en citroenbomen; en dezen hielden heen en weer schuddend de handen onder de wangen, al weeklagend en wenende. De begeleiders van den Engel spraken hen aan, en zeiden: Waarom zijt gij aldus nedergezeten? En zij antwoordden: Het is nu de zevende dag sinds wij in dit paradijs kwamen; toen wij binnentraden, scheen het alsof ons gemoed in den Hemel was opgeheven, en binnengelaten in de binnenste gunstrijkheden der vreugden ervan. Maar na drie dagen begonnen die gunstrijkheden af te stomp en in ons gemoed te vergaan, en onvoelbaar te worden, en zo op te houden te bestaan. En toen onze denkbeeldige vreugden aldus den geest hadden gegeven, werden wij bevreesd voor het verlies van alle verkwikkelijkheid van ons leven, en zijn wij in twijfel geraakt over de eeuwige gelukzaligheid, of er wel enige is. En daarna zijn wij gaan zwerven door wegen en vlakten, op zoek naar de poort waardoorheen wij waren binnengekomen; maar wij zwierven rond in kringen en kringen, en hebben de voorbijgangers ondervraagd; en enigen van dezen zeiden dat die poort niet te vinden is, omdat deze paradijsse tuin een uitgestrekt labyrinth is, en wel zodanig dat wie eruit wil gaan, er des te dieper in raakt; en daarom kunt gij niet anders dan hier blijven tot in het eeuwige; gij zijt in het midden ervan, waar alle

verrukkingen in haar middelpunt zijn. En verder zeiden zij tot de begeleiders van den Engel: Wij zijn hier nu anderhalven dag lang nedergezeten, en omdat wij zonder hoop zijn om den uitgang te vinden, hebben wij ons nedergezet op dit rozenbed, en wij aanschouwen rondom ons een overvloed van olijven, druiven, sinaasappels, en citroenen, maar hoe meer wij daarnaar kijken des te vermoeder wordt het gezicht van te zien, de reuk van te ruiken, en de smaak van te proeven; dit is de oorzaak van de neerslachtigheid, van den weedom, en van de tranen waarin gij ons ziet zijn. Na deze dingen gehoord te hebben, zeide de Engel der schare tot hen: Dit paradijsse labyrint is waarlijk de ingang tot den Hemel; ik ken den uitgang, en ik zal u naar buiten leiden. Nadat deze dingen waren gezegd, stonden de zittenden op en zij omhelsden den Engel; en tezamen met de schare van hem begeleidten zij hem. En onderweg leerde de Engel hun wat de hemelse vreugde en vandaar de eeuwige gelukzaligheid is, namelijk dat zij niet de uitwendige paradijsse verrukkingen zijn, tenzij tegelijk daarmede er de inwendige paradijsse verrukkingen zijn. De uitwendige paradijsse verrukkingen zijn slechts de verrukkingen van de zinnen des lichaams, doch de inwendige paradijsse verrukkingen zijn de verrukkingen van de aandoeningen der ziel. Als deze niet in gene zijn, is het hemelse leven er niet, omdat de ziel niet in gene is; en elk verrukkelijke zonder zijn overeenstemmende ziel verkwijnt en verstart op den langen duur, en het vermoeit den animus meer dan de arbeid. Er zijn overal in den Hemel paradijsse tuinen, en daaruit geworden den Engelen ook vreugden, en voor zoveel als daarin de verrukking der ziel is, zijn die vreugden voor hen vreugden. Na deze dingen gehoord te hebben, vroegen allen wat de verrukking der ziel is, en vanwaar deze is. De Engel antwoordde: De verrukking der ziel is uit de liefde en de wijsheid van den Heer; en omdat de liefde uitwerking heeft, en zij uitwerking heeft door de wijsheid, is derhalve de zetel van de ene en de andere in de uitwerking, en de uitwerking is het nut. Deze verrukking vloeit uit den Heer in de ziel in, en daalt neder door de hogere en de lagere dingen des gemoeds in alle zinnen des lichaams, en komt daarin tot volheid; vandaar wordt de vreugde vreugde, en wordt zij eeuwig uit den Eeuwige uit Wien zij is. Gij hebt de paradijsse dingen gezien, en ik verzeker u dat daar niet iets is, zelfs niet een blaadje, dat niet is uit het huwelijk van de liefde en de wijsheid in het nut; en daarom is de mens, indien hij in dit is, in het Hemels Paradijs, aldus in den Hemel.

9. Hierna keerde de Engel-geleider terug naar het gebouw, tot hen die zich vast hadden overreed dat de hemelse vreugde en de eeuwige gelukzaligheid een voortdurende verheerlijking van God is, en een tot in het eeuwige

aanhoudend feest, zulks teroorzake hiervan dat zij in de wereld hadden geloofd dat zij dan God zullen zien, en dat het leven des Hemels vanwege den eredienst Gods een voortdurende Sabbath wordt genoemd. Tot dezen zeide de Engel: Volgt mij, en ik zal u binnenleiden in uw vreugden. En hij leidde hen binnen in een kleine stad, in het midden waarvan een tempel was, en waar alle huizen gewijde kapellen werden genoemd. In die stad zagen zij een menigte toegestroomd uit elken hoek van het omliggende land, en onder hen tal van priesters, die de aangekomenen ontvingen, begroetten, en bij de handen vattend heenleidden tot de poorten van den tempel, en van daar naar enige kapellen rondom den tempel, en hen inwijdden in den altijddurende eredienst van God, zeggende dat deze stad de voorhof tot den Hemel is, en dat de tempel van deze stad de ingang is tot den grootsen en alleromvangrijksten Tempel welke in den Hemel is, waar God met gebeden en lofprijzingen door de Engelen wordt verheerlijkt tot in het eeuwige. De verordeningen hier en daar luiden dat men eerst den tempel zal binnentreden en daar drie dagen en drie nachten zal verblijven, en dat men na deze eerste inwijding zal binnenschrijden in de huizen dezer stad, welke even zovele door ons geheiligde kapellen zijn, en van kapel tot kapel, en in gemeenschap met de daar vergaderden zal bidden, galmen, en predicaties opzeggen. Wacht u bovenal daarvoor dat gij iets anders bij uzelf denkt en met de medegenoten spreekt dan alleen heilige, vrome, en godsdienstige dingen. Hierna leidde de Engel zijn geleide binnen in den tempel, welke stampvol was van velen die in grote waardigheid in de wereld waren geweest, en eveneens van velen uit het gewone volk; en er waren wachters aan de poorten geplaatst opdat het niet aan wien ook zou vrijstaan om heen te gaan alvorens het verblijf van drie dagen om was. En de Engel zeide: Het is heden de tweede dag sinds dezen zijn binnengetreden; slaat hen gade, en gij zult hun verheerlijking van God zien. En zij sloegen hen gade, en zij zagen de meesten slapen, en hen die wakker waren aldoor gapen en gapen; en sommigen tengevolge van de aanhoudende verheffing der gedachten tot God zonder enigen terugval dier gedachten in het lichaam, alsof hun aangezichten van het lichaam waren afgescheiden; zo immers scheen het aan henzelf toe, en vandaar ook aan de anderen; sommigen hadden verwilderde ogen vanwege het voortdurende omhoogrichten der blikken. In één woord: allen waren beklemd van borst, en afgemat van geest uit verveling; en zij waren afgekeerd van den kansel, en uitroepende: Onze oren zijn verdoofd, houdt op met preken; men hoort geen woord meer, en het stemgeluid gaat tegenstaan. En toen stonden zij op, en schoten in een gedrang op de poorten toe, verbraken die, en drongen

op de bewakers in en verjoegen die. Dit ziende volgden de priesters hen en sloten zich ter zijde bij hen aan, al lerende en lerende, biddende, zuchtende, zeggende: Viert het feest, verheerlijkt God, heiligt u. In dezen voorhof des Hemels zullen wij u inwijden in de eeuwige verheerlijking van God in den grootsten en alleromvangrijksten Tempel, welke in den Hemel is, en zo tot de genieting van de eeuwige gelukzaligheid. Maar deze dingen werden door hen niet verstaan, en amper gehoord, zo afgestompt als zij waren doordien hun gemoed twee dagen was opgetrokken en afgehouden van hun bezigheden binnens- en buitenshuis. Maar toen zij aan de priesters trachtten te ontrukken, grepen de priesters hun armen vast, en eveneens hun kleren, om hen naar de kapellen toe te duwen waar de predikingen zouden worden opgezegd; maar tevergeefs; en zij riepen uit: Laat ons los; wij hebben in ons lichaam een gevoel als van bezwijming. Nadat deze dingen waren gezegd, zie, zo verschenen vier Mannen in blinkend witte klederen, en met tiara's; een van hen was in de wereld aartsbisschop geweest, en de drie overigen waren bisschoppen geweest, nu Engelen geworden. Dezen riepen de priesters samen, en hen toesprekende zeiden zij: Wij hebben u van den Hemel uit met deze schapen gezien; hoe weidt gij hen! Gij weidt hen tot waanzinnig wordens toe. Gij weet niet wat onder de Verheerlijking Gods wordt verstaan; daaronder wordt verstaan vruchten der liefde dragen, dat is, getrouw, oprecht, en toegewijd het werk zijner functie doen; dit immers is der liefde van God en der liefde van den naaste; en dit is de band van het Gezelschap, en het goede ervan; door dit wordt God verheerlijkt, en dan door den Eredienst op gezette tijden. Hebt gij niet deze woorden des Heren gelezen: *Hierin WORDT MIJN VADER VERHEERLIJKT dat gij veel vrucht draagt, en gij Mijn discipelen wordt*, Joh. xv: 8. Gij priesters kunt in de verheerlijking van den eredienst zijn, omdat dit uw ambt is, en gij daaruit eer, roem, en beloning hebt; maar nochtans kunt gij niet méér dan zij in die verheerlijking zijn tenzij de eer, de roem, en de beloning tezamen met uw ambt zijn. Na deze dingen gezegd te hebben, bevalen de bisschoppen aan de poortwachters dat zij allen zouden binnenlaten en allen zouden uitlaten; er is immers een menigte derzulken die niet een andere hemelse vreugde dan een voortdurenden eredienst van God hebben kunnen denken, omdat zij niet iets aangaande den staat des Hemels hebben geweten.

10. Hierna keerde de Engel met zijn begeleiders terug tot de plaats van samenkomst waarvandaan de scharen der wijzen zich nog niet verwijderd hadden; en daar riep hij diegenen tot zich die hadden geloofd dat de hemelse vreugde en de eeuwige gelukzaligheid slechts een binnenlating in den Hemel

is, en een binnenlating uit Goddelijke genade; en dat zij dan vreugde hebben eender als in de wereld diegenen hebben die op feestdagen de hoven van koningen of op uitnodiging een bruiloft binnentreden. Tot dezen zeide de Engel: Wacht hier een weinig, en ik zal de bazuin blazen, en dan zullen diegenen hierheen komen die vermaard zijn om hun wijsheid in de geestelijke dingen der Kerk. Na ettelijke uren waren negen mannen aanwezig, een ieder versierd met een lauwerkrans ten teken van zijn roem. Dezen leidde de Engel binnen in het gebouw der samenkomst alwaar zich alle eerder samengeropenen bevonden. In de tegenwoordigheid van dezen sprak de Engel de negen gelauwerden toe, en hij zeide: Ik weet dat het u op uw wens, volgens uw idee, gegeven werd om tot den Hemel op te klimmen, en dat gij zijt teruggekeerd tot dit lagere of onderhemelse land, met de volle wetenschap aangaande den staat des Hemels. Vertelt ons derhalve hoedanig u de Hemel is verschenen. En zij antwoordden in volgorde; en de EERSTE zeide: Mijn idee aangaande den Hemel, van de eerste kinderjaren aan tot het einde des levens in de wereld toe, was geweest dat het een plaats was van alle gezegendheden, gunstrijkheden, verkwikkelijkheden, bekoorlijkheden, en wellusten, en dat ik, indien ik werd binnengelaten, met de aura van zulke gelukzaligheden zou worden omgoten en die met volle borst zou inhalen, zoals een bruidegom wanneer hij bruiloft viert en wanneer hij het bruidsvertrek met de bruid binnentreedt. In deze idee klom ik tot den Hemel op en ging ik aan de eerste wacht voorbij, en eveneens aan de tweede; doch toen ik aan de derde kwam, sprak mij de hoofdman der wachters aan, en hij zeide: Wie zijt gij, vriend? En ik antwoordde: Is dit hier niet de Hemel? Ik ben, den wens van mijn verlangen volgend, naar hier toe opgeklommen; laat mij, ik bid u, binnen. En hij liet mij binnen. En ik zag Engelen in witte klederen, en dezen liepen om mij heen, en zij monsterden mij; en zij mompelden dit: Zie eens, een nieuwe gast, niet bekleed met het kleed des Hemels! En ik, ik hoorde deze dingen, en dacht: Dit komt mij net zo voor als het geval was met den man van wien de Heer zegt dat hij zonder bruiloftskleed op de bruiloft was gekomen. En ik zeide: Geef mij zulke klederen. En zij lachten; en toen kwam iemand uit het Raadhuis aangesneld met het bevel: Kleedt hem naakt uit, werpt hem uit, en werpt hem zijn kleren achterna. En zo werd ik uitgeworpen. De TWEDE zeide op zijn beurt: Ik voor mij heb zo geloofd als hij, namelijk dat mij, indien ik slechts werd binnengelaten in den Hemel, welke boven mijn hoofd is, vreugden zouden omvloeien, en ik die tot in het eeuwige zou inademen. Ik verkreeg ook mijn wens. Doch de Engelen vluchtten heen zodra zij mij zagen, en zij zeiden tot elkander: Wat is dat voor een onheilsteken; hoe kwam die

nachtvogel hier? En inderdaad voelde ik mij van den mens die ik was, veranderen, hoewel ik niet werd veranderd; dit overkwam mij door het naar mij toetrekken van de hemelse atmosfeer. Doch weldra kwam iemand uit het Raadhuis aangesnel, met het bevel dat twee bedienden mij zouden uitleiden en terugvoeren langs den weg dien ik was opgeklommen, tot aan mijn huis toe; en toen ik thuis was, verscheen ik aan de anderen en aan mijzelf zoals een mens. De DERDE zeide: De idee die ik van den Hemel had, was steeds ontleend aan plaats, en niet aan de liefde; en toen ik dan ook in deze wereld kwam, begeerde ik met grote begeerte den Hemel; en ik zag er die opklommen, en ik volgde hen; en ik werd toegelaten, maar niet verder dan ettelijke stappen; doch toen ik mijn animus wilde verblijden volgens de idee der vreugden en der gezegendheden daar, overviel — tengevolge van het licht des Hemels, hetwelk blinkend wit was gelijk sneeuw, van welks wezen wordt gezegd dat het de wijsheid is — verbijstering mijn gemoed, en vandaar donkerheid mijn ogen, en begon ik waanzinnig te worden. En spoedig daarop begon mij — tengevolge van de warmte des Hemels, welke overeenstemde met de blankheid van dat licht, van welker wezen wordt gezegd dat het de liefde is — het hart te bonzen, maakte angst zich van mij meester, en werd ik met innerlijke pijn gemarteld, en wierp ik mij achterover op den grond daar. En toen ik terneder lag, kwam een trawant uit het Raadhuis met het bevel om mij langzaam heen te dragen tot mijn licht en tot mijn warmte, en toen ik daarin kwam, keerde mijn geest en mijn hart tot mij terug. De VIERDE zeide dat ook hijzelf in de idee van plaats, en niet in de idee van de liefde aangaande den Hemel was geweest: Zodra ik in de geestelijke wereld was gekomen, vroeg ik aan de wijzen of het geoorloofd was tot den Hemel op te klimmen; en dezen zeiden mij dat het een ieder geoorloofd is, maar dat men moet oppassen niet naar beneden geworpen te worden. Ik lachte hierom, en krom omhoog, in het geloof, ik evenzeer als de anderen, dat allen in de algehele wereld ontvankelijk waren voor de vreugden daar in haar volheid. Maar voorwaar, toen ik binnen was, was ik bijna ontzield, en ik wierp mij van pijn en van de marteling dientengevolge in hoofd en lichaam, languit op den grond, en kronkelde mij evenals een bij het vuur gehouden slang; en ik kroop tot aan den rand van den afgrond, en ik wierp mij langs dien naar beneden; en daarna werd ik door hen die daar beneden stonden, opgetild en naar een herberg gedragen, waar ik weer helemaal bijkwam. De VIJF OVERIGEN vertelden ook wonderbaarlijke dingen over hun opklimmen in den Hemel; en zij vergeleken de veranderingen van de staten huns levens met den staat van vissen als zij uit het water in de lucht worden opgeheven, en met den staat van vogels in den aether; en zij

zeiden dat zij na die harde wederwaardigheden niet langer naar den Hemel hebben begeerd, maar slechts naar een samenleven met huns gelijken waar dezen ook maar mochten zijn; en dat zij weten dat in de Wereld der Geesten, waar wij zijn, allen eerst worden voorbereid, de goeden tot den Hemel, en de bozen tot de hel; en dat zij, wanneer zij voorbereid zijn, de wegen voor zich geopend zien tot de Gezelschappen van huns gelijken, met wie zij tot in het eeuwige zullen blijven; en dat zij deze wegen dan inslaan met verheuging, omdat het de wegen van hun liefde zijn. Toen allen van de eerste samenroeping deze dingen hoorden, bekenden ook zij dat zij evenmin een andere idee aangaande den Hemel hadden gehad dan zoals van een plaats waar zij met volle teugen de rondomvloeiende vreugden tot in het eeuwige zouden opslurpen. Hierna zeide de Engel der bazuin tot hen: Gij ziet nu dat de vreugden des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid niet tot een plaats behoren, maar dat zij behoren tot den staat van des menschen leven. En de staat van het hemelse leven is uit de liefde en de wijsheid; en omdat het nut de samenhouder van die twee is, is de staat van het hemelse leven uit de verbinding van die in het nut. Het is het zelfde indien men zegt de naastenliefde, het geloof, en het goede werk, aangezien de naastenliefde de liefde is, het geloof de waarheid is, waaruit de wijsheid is, en het goede werk het nut is. Bovendien, er zijn in onze Geestelijke Wereld plaatsen evenals in de natuurlijke wereld; anders zouden er geen woningen en onderscheiden verblijven zijn; doch nochtans is plaats daar niet plaats, maar zij is een schijn van plaats volgens den staat der liefde en der wijsheid, of der naastenliefde en des geloofs. Een elk die een Engel wordt, draagt binnen in zich zijn Hemel, omdat hij de liefde van zijn Hemel binnen in zich draagt; want de mens is van de Schepping aan in kleinste kleinte de afbeelding, het beeld, en de afdruk van den groten Hemel; de menselijke vorm is niet iets anders. En daarom komt een ieder in het Gezelschap des Hemels waarvan hij de vorm in een afzonderlijke afbeelding is; wanneer hij derhalve in dat Gezelschap binnentreedt, zo treedt hij in een met hemzelf overeenstemmenden vorm binnen, aldus als het ware uit zich in zich dien vorm binnen, en als het ware uit dien in dien in hemzelf, en trekt hij het leven ervan als het zijne, en het zijne als het leven ervan. Ieder gezelschap is zoals een Gemene, en de Engelen daar zijn zoals de gelijkaardige delen waaruit het Gemene coëxisteert. Uit deze dingen nu volgt dat zij die in de boze dingen en vandaar in de valse dingen zijn, in zich een afbeelding van de hel hebben gevormd, en deze wordt gemarteld in den Hemel vanwege den invloed en de hevigheid der activiteit van het tegengestelde werkende op het tegengestelde; de helse liefde immers

is tegengesteld aan de hemelse liefde, en vandaar geraken de verkwikkelijke dingen van die twee liefden met elkander in botsing evenals vijanden, en doden zij elkander wanneer zij slaags raken.

11. Nadat deze dingen waren afgedaan, werd een stem uit den Hemel tot den Engel der bazuin gehoord: Kies onder allen die samengeropen waren er tien uit, en leid die tot ons binnen. Wij hebben van den Heer gehoord dat Hij hen zal voorbereiden opdat de warmte en het licht, of de liefde en de wijsheid van onzen Hemel, hen gedurende drie dagen geenszins zal schaden. En de tien werden uitgekozen, en zij volgden den Engel; en langs een steil voetpad beklommen zij een zekeren heuvel, en van dezen uit een berg waarop de Hemel van die Engelen was, welke hun eerder op een afstand als een uitspansel in de wolken was verschenen. En de poorten werden voor hen geopend, en nadat zij de derde waren doorgestaan, snelde de Engel-binnenleider naar den Vorst van dat Gezelschap of van dien Hemel, en kondigde hun komst aan. En de Vorst antwoordde: Neem enigen van mijn lijfwacht, en laat hen weten dat hun komst mij aangenaam is, en leid hen binnen in mijn Voorpaleis, en bezorg een ieder zijn kamer met zijn slaapvertrek; en neem ook enige van mijn hovelingen en van mijn bedienden om hen te bedienen en op hun wenken klaar te staan. En het geschiedde aldus. Doch toen zij door den Engel waren binnengeleid, vroegen zij of het geoorloofd was den Vorst te naderen en hem te zien. En de Engel antwoordde: Het is nu nog morgen, en het is niet geoorloofd vóór den middagtijd; allen zijn tot dan toe in hun ambten en in hun werken; maar gij zijt uitgenodigd tot het middagmaal, en dan zult gij aan tafel met onzen Vorst zitten. Ondertussen zal ik u binnenleiden in zijn Paleis, waar gij grootse en prachtige dingen zult zien.

12. Toen zij naar het Paleis waren geleid, zagen zij het eerst van buiten. Het was van groten omvang, gebouwd uit porfier, en met een onderbouw van jaspis, en voor de poort waren zes hoge zuilen uit lazuursteen; het dak was uit platen van goud, de hoge vensters van het doorzichtigste kristal, en de vensterposten ook van goud. Daarna werden zij binnen in het Paleis gebracht, en rondgeleid van kamer tot kamer, en zij zagen ornamenten van onuitsprekelijke sierlijkheid, aan de plafonds decoraties van onnavolgbaar drijfwerk; tegen de wanden tafels geplaatst van met goud ingelegd zilver, waarop allerlei gebruiksvoorwerpen lagen uit kostbare stenen en uit volledige juwelen in hemelse vormen; en meer dingen die niet enig oog op aarde had gezien en waarvan dan ook niemand zich het geloof had kunnen bijbrengen dat er zulke dingen in den Hemel zijn. Toen zij op het zien van die prachtige dingen versteld stonden, zeide de Engel: Verwondert u niet; de dingen die

gij ziet, zijn niet door enige engelijke hand gemaakt en vervaardigd, maar zij zijn gewrocht door den Werkmeester des Heelals, en aan onzen Vorst ten geschenke gegeven; en daarom is hier de Bouwkunst in haar kunst zelf, en uit deze zijn alle regels dezer kunst in de wereld. Verder zeide de Engel: Gij zoudt van mening kunnen zijn dat zulke dingen onze ogen betoveren en ze dermate verdwazen dat wij die dingen voor de vreugden van onzen Hemel houden; maar omdat onze harten niet in die dingen zijn, zijn zij slechts bijkomstigheden voor de vreugden onzer harten; voor zoveel als wij derhalve die dingen beschouwen als bijkomstigheden en als werkstukken Gods, beschouwen wij de Goddelijke Almacht en Goedertierenheid in dezelve.

13. Hierna zeide de Engel tot hen: Nog is het niet de middag van den dag; komt met mij mede in den Tuin van onzen Vorst, welke aan dit Paleis grenst. En zij gingen, en aan den ingang zeide hij: Ziet, een Tuin prachtiger dan de tuinen in dit Hemels Gezelschap. Doch zij antwoordden: Wat zegt gij? Hier is geen tuin; wij zien slechts één enkelen boom, en in zijn takken en in zijn kruin als het ware vruchten van goud, en als het ware bladeren van zilver, en de randen van deze versierd met smaragden; en onder dien boom kleine kinderen met hun voedsters. Hierop zeide de Engel met een geïnspireerde stem: Deze Boom is in het midden van den Tuin, en hij wordt door ons genoemd de Boom van onzen Hemel, en door sommigen de Boom des levens. Maar gaat verder voort en treedt naderbij, en uw ogen zullen geopend worden, en gij zult den Tuin zien. En zij deden aldus, en hun ogen werden geopend, en zij zagen Bomen overladen met smakelijke vruchten, omwonden met wijnranken waarvan de toppen met de vruchten wuifden naar den Boom des levens in het midden. Deze bomen waren in een ononderbroken reeks geplant, welke uitliep en zich voortzette in doorlopende kringen of ringen zoals die van een spiraal zonder einde. Het was een volmaakte bomenspiraal, waarin zonder onderbreking de ene soort op de andere volgde al naar de edelheid der vruchten. Het aanvangspunt van den cirkelgang lag op een aanzienlijken afstand van den Boom in het midden af, en de tussenruimte schitterde in een lichtstraling waardoor de bomen van den ring glansden met een glans die van de eerste bomen tot de laatste geleidelijk en zonder onderbreking overging. De eerste bomen waren de allervoortreffelijkste, weelderig prijkend met de kostelijkste vruchten, paradijsse bomen geheten, nergens ooit gezien omdat zij niet bestaan noch bestaanbaar zijn in de landen der natuurlijke wereld. Op deze bomen volgden olijfbomen; na deze kwamen wijnbomen; na deze welriekende bomen; en ten slotte bomen van een hout nuttig ter verwerking. Hier en daar in deze spiraal of in dezen ring van bomen waren zitplaatsen

gevormd uit de van achteren naderbij getrokken en samengevlochten uitlopers der bomen, en verrijkt en getooid met hun vruchten. In dien ononderbroken bomenkring waren doorgangen die uitkwamen op bloembedden, en van deze uit op grasvelden, afgedeeld in perken en bedden. Bij dezen aanblik riepen de begeleiders van den Engel uit: Ziet, de Hemel in vorm; waarheen wij ook den blik onzer ogen wenden, vloeit enig Hemels-Paradijsse in, hetwelk onuitsprekelijk is. Toen de Engel deze woorden hoorde, was hij verheugd, en hij zeide: Alle tuinen van onzen Hemel zijn uitbeeldende vormen of toonbeelden van de hemelse gezegendheden in haar oorsprongen, en omdat de invloed van deze gezegendheden uw gemoederen verhief, hebt gij uitgeroepen: Ziet, de Hemel in vorm. Doch zij die dezen invloed niet opnemen, beschouwen deze paradijsse dingen niet anders dan als wilde natuur; en al diegenen nemen den invloed op die in de liefde van het nut zijn; doch die invloed wordt niet opgenomen door hen die in de liefde van den roem zijn, en niet vanwege het nut. Daarna zette hij uiteen en leerde hij wat de afzonderlijke dingen van dien Tuin uitbeeldden en aanduidden.

14. Toen zij in deze dingen verdiept waren, kwam er een bode door den Vorst gezonden, die hen noodde om het brood met hem te eten; en tegelijkertijd brachten toen twee hoftrawanten klederen van fijn lijnwaad, en zij zeiden: Trekt deze aan, omdat niemand tot de tafel van den Vorst wordt toegelaten tenzij hij met de klederen des Hemels is bekleed. En zij gordden zich aan, en zij begeleidden hun Engel, en zij werden binnengeleid in een open gaanderij, de wandelgang van het Paleis, en zij wachtten op den Vorst; en de Engel bracht hen in kennis met de rijksgroten en de bestuurders die ook den Vorst hun opwachting maakten. En zie, na een klein uur werden de deuren geopend, en door een bredere deur aan het westen zagen zij den intocht van den Vorst in de orde en met de statigheid van een processie. Aan hem vooraf gingen de geheimraden, na dezen de kamerheren, en achter dezen de voornaamsten van het hof. In het midden van dezen bevond zich de Vorst, en na hem de hovelingen van verschillenden rang, en ten slotte de lijfgarde; allen tezamen ten getale van honderdtwintig. De Engel, staande voor de tien nieuw aangekomenen, die door hun kledij toen als inheemsen verschenen, trad met hen op den Vorst toe, en leidde hen eerbiedig voor; en zonder in zijn voortschrijden stil te houden, zeide de Vorst tot hen: Komt met mij tot het brood. En zij volgden hem in de eetzaal, en zij zagen een prachtig toebereide tafel, in het midden waarvan een hoge pyramide van goud was met honderd platte schoteltjes in driedubbele rij op hun stellen, waarop suikergebak en wijnmostgelei lag, met andere lekkernijen uit brood

en wijn bereid; en door het midden van de pyramide heen welde als het ware een springbron van nectarischen wijn, waarvan de ader zich aan den top der pyramide verdeelde en de bekers vulde. Aan de zijden van deze oprijzende pyramide waren verschillende vormen van goud, waarop schotels en borden stonden boordevol van allerlei spijzen. De hemelse vormen waarop de schotels en borden stonden, waren vormen van kunst uit de wijsheid, welke in de wereld met niet enige kunst geboetseerd, noch met woorden beschreven kunnen worden. De schotels en de borden waren van zilver, rondom van een drijfwerk in eendere vormen als hun onderstellen; de bekers waren van doorschijnende juwelen. Zodanig was het tafelgerei.

15. De kleding nu van den Vorst en van zijn ministers was als volgt: de Vorst was bekleed met een talaar van purperen kleur, gemerkt met geborduurde sterren van zilveren kleur; onder den talaar was hij omgord met een tunica van glanzende zijde van hemelsblauwe kleur; deze tunica was om de borst open, waar het voorste deel van iets als een gordelband met het onderscheidingsteken van zijn Gezelschap zichtbaar was; het onderscheidingsteken was een Arend over haar jongen in een boomkruin broedende; het was van flitsend goud omgord met diamanten. De geheimraden waren vrijwel eender bekleed, maar zonder dat onderscheidingsteken; in plaats daarvan waren het gesneden saffieren, afhangende van den hals aan een gouden keten. De hovelingen waren in toga's van kastanjebruine kleur, doorweven met bloemen rondom arendsjongen; de tunica's daaronder waren van opaalkleurige zijde; eender de broeken en de kousen. Zodanig was hun kledij.

16. De geheimraden, de kamerheren, en de bestuurders gingen rondom de tafel staan, en op bevel van den Vorst vouwden zij de handen, en gezamenlijk prevelden zij een dankgebed tot den Heer, en daarna zetten zij zich op een wenk van den Vorst neder op de rustbedden aan de tafel; en de Vorst zeide tot de tien aangekomenen: Zit ook gij met mij aan; ziet, daar zijn uw zetels. En zij zaten aan; en de hovelingen die eerder door den Vorst waren gezonden om hen te bedienen, stonden achter hen opgesteld. En toen zeide tot hen de Vorst: Neemt ieder een bord van zijn ring af, en daarna een ieder een schaalje van de pyramide. En zij namen ze eraf; en ziet, terstond verschenen nieuwe borden en schaaljes erop voor de andere in de plaats; en hun bekers werden uit de fontein die van de grote pyramide opsprong, met wijn gevuld; en zij aten en dronken. Nadat men ten halve verzadigd was, sprak de Vorst de tien genodigden toe, en hij zeide: Ik heb gehoord dat gij op de aarde die onder dezen Hemel is, samengeroepen waart om uw gedachten te ontsluiten aangaande de vreugden des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid daaruit,

en dat gij die op verschillende wijze hebt voorgedragen, een ieder volgens de verkwikkelijke dingen van de zinnen zijns lichaams; maar wat zijn de verkwikkelijke dingen van de zinnen des lichaams zonder de verkwikkelijke dingen der ziel? Het is de ziel die ze verkwikkelijk maakt. De verkwikkelijke dingen der ziel in zich zijn ondoorvatbare gezegendheden, maar zij worden meer en meer doorvatbaar naarmate zij nederdalen in de gedachten des gemoeds, en uit deze in de zinlijke gewaarwordingen des lichaams. In de gedachten des gemoeds worden zij doorvat zoals gunstrijkheden, in de zinlijke gewaarwordingen des lichaams zoals verkwikkelijkheden, en in het lichaam zelf zoals wellusten; uit deze en gene tegelijk is de eeuwige gelukzaligheid; doch uit de latere alleen is die gelukzaligheid niet de eeuwige, maar een tijdelijke, welke tot een einde komt en voorbijgaat, en somtijds rampzaligheid wordt. Gij hebt nu gezien dat al uw vreugden ook de vreugden des Hemels zijn, en wel uitnemender dan gij ooit hebt kunnen denken; maar nochtans doen deze vreugden niet innerlijk onzen animus aan. Het zijn drie dingen welke als een éne invloeien uit den Heer in onze zielen; deze drie als een éne, of dit drievuldige, zijn de liefde, de wijsheid, en het nut; doch de liefde en de wijsheid bestaan niet dan ideaal, wijl alleen in de aandoening en het denken des gemoeds; maar in het nut reëel, wijl tegelijk in de daad en het werk des lichaams; en waar zij reëel bestaan, daar blijven zij ook bestaan. En omdat de liefde en de wijsheid bestaan en blijven bestaan in het nut, is het het nut dat ons aandoet; en het nut is getrouw, oprecht, en toegewijd de werken zijner functie betrachten; de liefde van het nut, en vandaar de ijver in het nut, houdt het gemoed samen opdat het niet vervloeit, en opdat het niet rondzwerft en alle begeerten opzuigt welke uit het lichaam en uit de wereld door de zinnen met verlokkingen invloeien, tengevolge waarvan de ware dingen van den Godsdienst en de ware dingen van de Zedelijkheid met hun goede dingen worden verstrooid in alle winden; doch de ijver des gemoeds in het nut houdt en bindt die dingen samen, en schikt het gemoed in een vorm die ontvankelijk is voor de wijsheid uit die ware dingen; en dan schuift hij de hersenschimmen en de fratsen, zowel van de valsheden als van de ijdelheden opzij. Maar gij zult meer hierover horen van de wijzen van ons Gezelschap die ik na dezen middag tot u zal zenden. Na dit gezegd te hebben stond de Vorst op, en tezamen met hem de gasten, en hij gaf den vredesgroet; en hij gebood den Engel hun geleider om hen terug te leiden tot hun kamers, en hun alle eer der burgerlijke beleefdheid te bewijzen, en eveneens om mannen van steedse beschaving en spraakzaamheid te ontbieden, die hen met gesprekken over de verschillende vreugden van dit Gezelschap aangenaam zouden onderhouden.

17. Toen zij waren teruggekeerd, geschiedde het aldus; en zij die uit de stad waren ontboden om hen over de verschillende vreugden van het Gezelschap aangenaam te onderhouden, kwamen; en na de begroetingen voerden dezen, al wandelende, fijngeestige gesprekken met hen; maar de Engel, hun geleider, zeide dat deze tien mannen in dezen Hemel waren uitgenodigd om de vreugden ervan te zien, en daaruit een nieuwe idee aangaande de eeuwige gelukzaligheid te erlangen; maakt derhalve melding van enige dingen betreffende de vreugden ervan die de zinnen des lichaams aandoen; daarna zullen wijzen komen die enige dingen zullen vermelden welke deze vreugden gunstrijk en gelukzalig maken. Na dit gehoord te hebben vertelden de uit de stad geroepenen het volgende: 1. Er zijn hier feestdagen, door den Vorst aangewezen, om aan den animus ontspanning te geven van de vermoeienis die de begeerte van den wedijver over sommigen had gebracht. Op deze dagen zijn er concerten en zanguitvoeringen op de pleinen, en buiten de stad spelen en schouwspelen; op de pleinen zijn dan orkestpodiums opgesteld, omgeven met een traliewerk samengevlochten uit wijnranken, waarvan druiventrossen afhangen; en daarbinnen zitten in drie verhogingen de musici met snaarinstrumenten en met blaasinstrumenten van hogen toon en van lagen toon, en van sterken toon en van zachten toon; en aan de kanten zijn de zangers en de zangeressen; en zij verlustigen de burgers met de bekoorlijkste jubelgezangen en liederen, deels in koor, deels solo, bij tussenpozen elkander al naar den aard afwisselend; deze concerten duren daar op die feestdagen van den morgen tot den middag, en daarna tot den avond. 2. Bovendien hoort men elken morgen uit de huizen rondom de pleinen de zoetste gezangen van maagden en meisjes, waarvan de ganse stad weergalmt; het is één enkele aandoening der geestelijke liefde welke elken morgen wordt gezongen, dat is, welke door de modificaties van de zangstem of door de modulaties wordt verklankt; en die aandoening wordt in het gezang doorvat alsof het de aandoening zelf was; zij vloeit in de zielen der hoorders in, en wekt die zielen op tot overeenstemming; zodanig is het hemelse gezang. De zangeressen zeggen dat de klank van haar gezang zich als het ware inspireert en bezielt van het innerlijke uit, en met verkwikkelijkheid verheft volgens de opneming van de zijde der toehoorders. Wanneer dit ten einde is, worden de vensters der huizen van het plein gesloten, en tegelijk die van de huizen der straten, en eveneens de deuren, en dan is de ganse stad stil; en nergens wordt een gerucht gehoord, noch ziet men lieden rondzwerfen; allen zijn dan verdiept in de vervulling van de plichten hunner ambten. 3. Doch op het middaguur worden de deuren geopend, en na den middag ook hier en

daar de vensters, en slaat men de spelen gade van jongens en meisjes in de straten, onder de hoede van hun voedsters en leermeesters, gezeten in de portieken der huizen. 4. Aan de zijden der stad, in de uiteinden ervan, zijn er verschillende spelen van knapen en jongelingen; er zijn wedlopen, er zijn balspelen, er zijn spelen met kaatsnetten, welke raketten worden genoemd; er zijn oefenwedstrijden onder de knapen wie meer of minder bedreven is in spreken, handelen, en doorvatten; en voor de vlugsten zijn er enige lauwerbladeren als prijs; behalve andere dingen meer dienende om de in de knapen schuilende bekwaamheden op te wekken. 5. Bovendien zijn er buiten de stad in theaters schouwspelen van toneelspelers die de verschillende eerbaarheden en deugden van het zedelijk leven uitbeelden, en onder hen zijn ook histrionen terwille van de verhoudingen. En een van de tien vroeg: Wat is terwille van de verhoudingen? En zij antwoordden: Geen enkele deugd kan met haar eerbare en welvoeglijke dingen naar het leven worden voorgesteld tenzij door dingen die de verhoudingen leggen, van haar grootsten tot haar kleinsten; de histrionen beelden haar kleinsten uit tot daar waar zij er gene worden; maar het is bij de wet verboden enig tegengestelde, hetwelk het oneerbare en onwelvoeglijke wordt geheten, anders dan figuurlijk en als uit de verte te vertonen. Dat het zo streng verordend is, is ter oorzaak hiervan dat niet enig eerbare en goede van enige deugd door achtereenvolgende voortschrijdingen overga tot het oneerbare en het boze, maar tot de kleinsten ervan totdat het vergaat; en wanneer het vergaat, zet het tegengestelde in; en daarom heeft de Hemel, waar alle dingen eerbaar en goed zijn, niets gemeen met de hel, waar alle dingen oneerbaar en boos zijn.

18. Onder het gesprek kwam een bediende aangelopen, en hij boodschapte dat acht wijzen op bevel van den Vorst ter plaatse waren en wilden binnentreden. Toen de Engel dit hoorde, ging hij uit en ontving hen, en leidde hen binnen; en terstond na de plichtplegingen der kennismaking spraken de wijzen eerst met hen over de aanvangen en de aanwassing der wijsheid, waarbij zij verschillende dingen over haar voortgang inlasten, en dat de wijsheid bij de Engelen nooit een einde heeft en ophoudt, maar dat zij groeit en toeneemt tot in het eeuwige. Dit gehoord hebbende, zeide de Engel der schare tot hen: Onze Vorst heeft aan tafel met hen gesproken over den zetel der wijsheid, namelijk dat deze is in het nut. Spreekt, indien het u behaagt, met hen ook hierover. En zij zeiden: De eerst geschapen mens was doordrenkt van wijsheid en van de liefde ervan, niet terwille van zich, maar terwille van de vergemeenschapping ervan met anderen uit zichzelf; vandaar is het aan de wijsheid der wijzen ingegrift dat niet wie ook voor zichzelf alleen wijs zij en leve tenzij tegelijk

voor de anderen; vandaar het gezelschap, hetwelk er anders niet zou zijn; leven voor anderen is nutten doen; de nutten zijn de banden ervan, en deze zijn er even zoveel als er goede nutten zijn, en de nutten zijn oneindig in getal; het zijn de geestelijke nutten, zijnde die van de liefde tot God, en van de liefde jegens den naaste; het zijn de zedelijke en de burgerlijke nutten, zijnde die van de liefde van het gezelschap en van den staat waarin de mens is, en van de genoten en de burgers met wie hij is; het zijn de natuurlijke nutten, zijnde die van de liefde van de wereld en van haar noodzakelijkheden; en het zijn de lichamelijke nutten, zijnde die van de liefde van de zelfstandhouding terwille van de hogere nutten. Al deze nutten zijn den mens ingegrift, en zij volgen in orde het ene na het andere, en wanneer zij tezamen zijn, is het ene in het andere. Zij die in de eerste nutten zijn, welke de geestelijke zijn, zijn ook in de volgende, en dezen zijn wijzen. Zij echter die niet in de eerste zijn, en nochtans in de tweede en daaruit in de volgende, zijn niet zo wijs, maar alleen krachtens de uitwendige zedelijkheid en burgerlijkheid schijnt het alsof zij het zijn. Zij die niet in de eerste en tweede, maar in de derde en vierde zijn, zijn alles behalve wijs, want zij zijn satans; zij hebben immers alleen de wereld lief, en zichzelf van de wereld uit. Doch zij die slechts in de vierde zijn, zijn het allerminst wijs; zij immers zijn duivels, omdat zij voor zichzelf alleen leven, en indien voor anderen, zo is het enig en alleen terwille van zichzelf. Bovendien heeft elke liefde haar verkwikkelijke; de liefde immers leeft door dit verkwikkelijke; en het verkwikkelijke der liefde van de nutten is het hemels verkwikkelijke, hetwelk in de volgende verkwikkelijke dingen in volgorde binnentreedt, en dezelve volgens de orde der opeenvolging verhoogt, en die eeuwige maakt. Hierna somden zij de hemelse verrukkingen op voortgaande uit de liefde van het nut, en zij zeiden dat het er myriaden van myriaden zijn, en dat in dezelve diegenen binnengaan die in den Hemel binnengaan. En zo brachten zij nog verder den dag met hen door in gesprekken der wijsheid over de liefde van het nut, tot aan den avond toe.

19. Maar tegen den avond kwam een koerier, in linnen gekleed, tot de tien aangekomenen die den Engel vergezelden, en hij nodigde hen tot een bruiloft die den volgenden dag zou worden gevierd; en de aangekomenen waren zeer verblijd dat zij ook een bruiloft in den Hemel zouden zien. Hierna werden zij geleid tot een zekeren geheimraad, en zij gebruikten het avondeten met hem. En na het avondmaal keerden zij terug, en scheidten zij van elkander, en begaven zich een ieder naar zijn slaapkamer, en zij sliepen tot aan den morgen. En toen zij ontwaakt waren, hoorden zij het gezang der maagden en meisjes uit de huizen rondom het plein, waarover boven; gezongen werd toen

de aandoening der echtelijke liefde; diep aangedaan en getroffen vanwege de zoetheid ervan, doorvatten zij de gezegende bekoorlijkheid, aan haar vreugden ingeënt, welke die vreugden verhief en ze vernieuwde. Toen het tijd was, zeide de Engel: Maakt u gereed, en trekt de klederen des Hemels aan welke onze Vorst u gezonden heeft. En zij trokken ze aan; en zie, de klederen blonken als van een vlamig licht; en zij vroegen den Engel vanwaar dit kwam. En hij antwoordde: Omdat gij naar een bruiloft zult gaan; bij ons blinken dan de klederen, en worden bruiloftelijk.

20. Hierna leidde de Engel hen naar het huis der bruiloft, en de deurwachter opende de deuren; en terstond na het overschrijden van den drempel werden zij ontvangen en begroet door een Engel dien de bruidegom had gezonden, en zij werden binnengeleid en tot de voor hen bestemde zetels geleid; en kort daarop werden zij uitgenodigd tot de voorzaal van het bruidsvertrek, waar zij in het midden een tafel zagen waarop een prachtige kandelaar was gesteld, voorzien van zeven rieten en schalen van goud; en aan de wanden hingen luchters van zilver, door welke, ontstoken zijnde, de atmosfeer als van goud verscheen; en zij zagen aan weerszijden van den kandelaar twee tafels waarop in driedubbele rij broden waren nedergelegd; en in de vier hoeken tafels waarop kristallen bekers stonden. Terwijl zij die dingen bezichtigden, ziet, daar werd een deur van de kamer naast het bruidsvertrek geopend, en zij zagen zes maagden uitgaan, en achter haar den bruidegom en de bruid, die elkander bij de hand hielden en zich naar den statiezetel begaven welke tegenover den kandelaar was geplaatst. Zij zetten zich op dezen zetel neder, de bruidegom ter linkerhand en de bruid ter rechterhand van hem; en de zes maagden gingen terzijde van den zetel naast de bruid staan. De bruidegom was bekleed met een mantel van lichtend purper, en met een tunica van blinkend fijn lijnwaad, met een ephod waarop een gouden plaat was rondom met diamanten bezet; en in de plaat was een arendsjong gegraveerd, het bruiloftelijke insigne van dit Gezelschap des Hemels; en een tulband dekte het hoofd van den bruidegom. De bruid echter was bekleed met een scharlaken overkleed, en daaronder met een geborduurde toga welke van den hals tot de voeten reikte, en onder de borst een gouden gordel, en op haar hoofd een kroon van goud met ingezette robijnen. Toen zij aldus waren nedergezeten, wendde zich de bruidegom tot de bruid en schoof aan haar vinger een gouden ring, en hij haalde armbanden en een halssnoer uit paarlen tevoorschijn, en hij bevestigde de armbanden over haar polsen, en het snoer om haar hals, en hij zeide: Aanvaard deze panden. En toen zij die had aanvaard, kuste hij haar, en zeide: Nu zijt gij de mijne. En hij noemde haar zijn echtgenote. Toen dit

was geschied, riepen de genodigden uit: Moge er zegen zijn. Dit riep een ieder voor zich uit, en daarna allen tezamen; een die door den Vorst was gezonden, riep het voor hem in de plaats ook uit; en op dat ogenblik werd die voorzaal van het bruidsvertrek vervuld met aromatischen rook, hetgeen een teken was van de zegening uit den Hemel. En toen namen dienaren van de twee tafels naast den kandelaar de broden, en van de tafels in de hoeken de nu met wijn gevulde bekers, en zij gaven aan iederen genodigde zijn brood en zijn beker, en zij aten en dronken. Daarna stonden de echtgenoot en zijn echtgenote op, door de zes maagden met de nu ontstoken zilveren lampen in de hand tot aan den drempel gevolgd; en de echtelieden traden het bruidsvertrek binnen, en de deur werd gesloten.

21. Daarna sprak de Engel-geleider met de genodigden over zijn tien begeleiders, namelijk dat hij hen op bevel had binnengeleid en hun de prachtige dingen van het Paleis van den Vorst en de bewonderenswaardige dingen daar had getoond, en dat zij aan de tafel met hem het gastmaal hadden gebruikt, en dat zij daarna met onze wijzen hadden gesproken. En hij verzocht of ook zij met hen een woord mochten wisselen. En zij traden naderbij en zij spraken samen. En een wijze onder de mannen van de bruiloft zeide: Verstaat gij wat de dingen betekenen die gij gezien hebt? Zij zeiden dat het maar weinig was. En toen vroegen zij hem: Waarom was de bruidegom, nu de echtgenoot, in een zodanig gewaad? Hij antwoordde dat de bruidegom, nu de echtgenoot, den Heer heeft uitgebeeld; en dat de bruid, nu de echtgenote, de Kerk heeft uitgebeeld; omdat de bruiloft in den Hemel het Huwelijk van den Heer met de Kerk uitbeeldt; vandaar komt het dat op zijn hoofd een tulband was, en dat hij bekleed was met een mantel, tunica en ephod, evenals Aharon; en dat op het hoofd der bruid, nu de echtgenote, een kroon was, en dat zij bekleed was met een overkleed zoals een koningin; maar morgen zullen zij anders gekleed zijn, omdat deze Uitbeelding slechts voor heden geldt. Zij vroegen wederom: Daar hij den Heer heeft uitgebeeld, en zij de Kerk, waarom zat zij ter rechterhand van hem? De wijze antwoordde: Omdat het twee dingen zijn die het Huwelijk van den Heer en de Kerk maken, de Liefde en de Wijsheid; en de Heer is de Liefde, en de Kerk is de Wijsheid; en de Wijsheid is ter rechterhand van de Liefde; de mens der Kerk immers is wijs als uit zich, en naar gelang hij wijs is, neemt hij liefde uit den Heer op; de rechterhand betekent ook de macht, en de liefde heeft macht door de wijsheid. Maar, zoals is gezegd, na de bruiloft wordt de uitbeelding veranderd, want dan beeldt de echtgenoot de wijsheid uit, en de echtgenote de liefde van zijn wijsheid; echter is deze liefde niet de eerdere liefde, maar zij is de secundaire liefde,

welke de echtgenote heeft uit den Heer door de wijsheid van den echtgenoot. De liefde van den Heer, zijnde de eerdere liefde, is de liefde van wijs zijn bij den echtgenoot; en daarom beelden na de bruiloft beiden tezamen, de echtgenoot en zijn echtgenote, de Kerk uit. Zij vroegen op nieuw: Waarom stond gij mannen niet terzijde van den bruidegom, nu den echtgenoot, zoals de zes maagden stonden terzijde van de bruid, nu de echtgenote? De wijze antwoordde: De oorzaak hiervan is deze dat wij heden geteld worden onder de maagden; en het getal zes betekent allen en het volledige. Doch zij zeiden: Wat is dit? Hij antwoordde: Maagden betekenen de Kerk, en de Kerk is van beiderlei geslacht; en daarom zijn ook wij ten aanzien van de Kerk maagden. Dat het aldus is, staat vast uit deze dingen in de Apocalyps: *Dezen zijn het die met vrouwen niet bezoedeld zijn, zij zijn immers MAAGDEN, en zij volgen het Lam waarheen het ook gaat*, Hfdst. XIV: 4. En omdat maagden de Kerk betekenen, heeft derhalve de Heer *haar vergeleken bij de tien MAAGDEN die tot de bruiloft waren genodigd*, Matth. Hfdst. XXV: 1 en vervolg. En omdat met Israël, Zion, en Hierosolyma de Kerk wordt aangeduid, wordt derhalve zo vaak in het Woord gezegd MAAGD EN DOCHTER VAN ISRAËL, VAN ZION, EN VAN HIEROSOLYMA. De Heer beschrijft ook Zijn huwelijk met de Kerk met deze woorden bij David: *DE KONINGIN TER UWER RECHTERHAND in het beste goud van Ophir; van goudbrocaat is haar kleding, in BORDUURSELS zal zij tot den Koning worden geleid; MAAGDEN ACHTER HAAR, haar vriendinnen, zullen komen in het paleis des Konings*”, Psalm XLV: 10 tot 16. Daarna zeiden zij: Is het niet oorbaar dat een priester aanwezig is en bedient in deze dingen? De wijze antwoordde: Dit is op aarde oorbaar, niet echter in de Hemelen, vanwege de uitbeelding van den Heer Zelf en de Kerk; dit weet men op aarde niet; doch nochtans bedient bij ons een priester de verlovingsen, en verneemt, ontvangt, bevestigt, en wijdt hij de instemming; de instemming is het wezenlijke van het huwelijk; en de overige dingen die volgen, zijn de formaliteiten ervan.

22. Hierna trad de Engel-geleider op de zes maagden toe, en vertelde eveneens haar van zijn metgezellen, en hij deed het verzoek of zij zich wilden verwaardigen hen met haar gezelschap te vereren; en zij traden naderbij, maar toen zij nabij waren, weken zij plotseling terug en traden het vrouwenvertrek binnen, waar ook de maagden, haar vriendinnen, waren. Dit ziende volgde de Engel-geleider haar, en vroeg waarom zij, zonder met hen te spreken, zo plotseling waren teruggeweken. En zij antwoordden: Wij hebben niet kunnen naderen. En hij zeide: Waarom dit? En zij antwoordden: Wij weten het niet, maar wij hadden de doorvatting van iets dat ons afstiet en teruggdreef; mogen zij het ons vergeven. En de Engel keerde tot zijn begeleiders terug, en hij

bracht het antwoord over, en voegde daaraan toe: Ik vermoed dat gij niet de kuisse liefde van het geslacht hebt; in den Hemel hebben wij de maagden lief vanwege haar schoonheid en bevalligheid van gedragingen; en wij hebben haar grotelijks lief, maar kuis. Zijn begeleiders lachten hierom, en zij zeiden: Uw vermoeden is juist; wie is bij machte zulke schoonheden van nabij te zien en niet iets te begeren!

23. Na dit feestelijk samenzijn gingen alle bruiloftsgasten heen, en eveneens die tien mannen met hun Engel; het was laat in den avond, en zij gingen ter ruste. In de morgenschemering hoorden zij de aankondiging: HEDEN SABBATH. En zij stonden op, en vroegen aan den Engel: Wat is dat? Hij antwoordde dat het was voor den Eredienst Gods, welke op gezette tijden terugkeert, en door de Priesters wordt afgekondigd. Die Eredienst wordt in onze Tempels gehouden, en duurt ongeveer een tweetal uren; gaat daarom, als het u lust, met mij mede, en ik zal u binnenleiden. En zij maakten zich gereed, en begeleidten den Engel, en zij traden binnen. En zie, de Tempel was ruim, omstreeks drie duizend kunnende bevatten, van halfronden vorm, de banken of zitplaatsen naar de figuur van den Tempel in het rond aaneengerijd, en de achterste hoger dan de voorste. De kansel stond tegenover de zitplaatsen, een klein weinig achterwaarts van het middelpunt af; de deur was achter den kansel ter linkerzijde. De tien aangekomen mannen traden met hun Engel-geleider binnen, en de Engel wees hun de plaatsen aan waar zij konden gaan zitten, en hij zeide tot hen: Een ieder die binnentreedt in den Tempel, weet zijn plaats; dit weet hij van nature hem ingeënt; ook kan hij niet ergens anders gaan zitten; gaat hij ergens anders zitten, dan hoort hij niets en doorvat hij niets; en eveneens verstoort hij de orde, en wanneer die verstoord is, wordt de Priester niet geïnspireerd.

24. Nadat men vergaderd was, beklom de Priester den kansel, en hij hield een preek vol van den geest der wijsheid. De toespraak handelde over de heiligheid der Gewijde Schrift en over de verbinding van den Heer met de ene en de andere Wereld, de Geestelijke en de Natuurlijke, door dezelve. In de verlichting waarin hij was, overtuigde hij ten volle dat dit Heilige Boek is gedicteerd door Jehovah den Heer, en dat Hij vandaar Zelf in hetzelfde is, dermate dat Hijzelf is de Wijsheid daar; maar dat de Wijsheid die Hijzelf is daarin, onder den zin der letter ligt verborgen, en niet wordt geopend dan alleen voor hen die in de ware dingen der leer en tevens in de goede dingen des levens zijn, en zo in den Heer en de Heer in hen. Aan de toespraak verbond hij een heilbede ten besluit, en hij klom af. Toen de hoorders heengingen, verzocht de Engel den Priester enige woorden van vrede met zijn tien begeleiders te spreken; en hij

trad op hen toe en zij spraken een half uur met elkander; en hij sprak over de Goddelijke Drievuldigheid, dat zij in Jezus Christus is, in Wien al de Volheid der Godheid lichamenlijk woont, volgens de uitspraak van den Apostel Paulus; en daarna over het Een-zijn van de Naastenliefde en het Geloof; maar hij zeide: Over het Een-zijn van de Naastenliefde en de Waarheid, omdat het Geloof de Waarheid is.

25. Na hun dank uitgesproken te hebben, gingen zij naar huis; en daar zeide de Engel tot hen: Het is heden de derde dag sinds uw opklimming tot het Gezelschap van dezen Hemel; en voor drie dagen waart gij voorbereid door den Heer om hier te vertoeven. Trekt dus de klederen uit u door den Vorst gezonden, en trekt de uwe aan. En toen zij in deze waren, werden zij geïnspireerd met het verlangen om heen te gaan; en zij gingen heen en klommen af, door den Engel begeleid tot aan de plaats der samenkomst. En daar gaven zij den Heer dank dat Hij Zich verwaardigd had hen te zegenen met de wetenschap en vandaar met het inzicht aangaande de Hemelse Vreugden en aangaande de Eeuwige Gelukzaligheid.

26. “Wederom verzeker ik in waarheid dat deze dingen zo zijn gebeurd en gezegd als zij zijn medegedeeld, de voorafgaande dingen in de Wereld der Geesten, welke het midden houdt tussen den Hemel en de hel, en de daarop volgende in het Gezelschap des Hemels waaruit de Engel der bazuin en geleider was. Wie in de Christelijke wereld zou iets hebben geweten aangaande den Hemel, en aangaande de Vreugden en aangaande de Gelukzaligheid daar, waarvan de wetenschap eveneens de wetenschap des heils is, indien het niet den Heer had behaagd om iemand het gezicht van diens geest te openen, en hem te tonen en te leren? Dat eendere dingen in de geestelijke Wereld bestaan, blijkt duidelijk uit de dingen die door den Apostel Johannes zijn gezien en gehoord, welke beschreven zijn in de Apocalyps, zoals dat hij heeft gezien den Zoon des mensen in het midden van de zeven Kandelaren; de Tabernakel, den Tempel, de Ark, het Altaar in den Hemel; het Boek verzegeld met zeven zegelen, dat Boek geopend en daarvan Paarden uitgaande; de vier Dieren rondom den Troon; de twaalfduizend uitverkorenen uit iederen stam; de sprinkhanen opklimmende uit den afgrond; den draak en diens strijd met Michaël; de Vrouw die den manlijken zoon baarde, en vluchtte in de woestijn vanwege den draak; de twee beesten, het ene opklimmende uit de zee, het andere uit de aarde; de vrouw zittende op het scharlaken beest; den draak

uitgeworpen in een poel van vuur en zwavel; het Witte Paard, en het Grote Avondmaal; den nieuwen Hemel en de nieuwe Aarde; en de Heilige Hierosolyma, nederdalende, beschreven ten aanzien van de poorten, den muur, en deszelfs fundamenten; voorts de Rivier van het water des levens, en de Bomen des levens, vrucht makende elke maand; behalve meer dingen welke alle door Johannes zijn gezien, en gezien terwijl hij naar den geest in de geestelijke Wereld en in den Hemel was. Behalve de dingen die door de Apostelen zijn gezien na de wederopstanding des Heren; en die welke daarop zijn gezien door Petrus, Handel. der Apost. XI; voorts die welke zijn gezien en gehoord door Paulus. Bovendien de dingen die gezien zijn door de Profeten, zoals door EZECHIËL, namelijk dat hij de vier Dieren zag, welke Cherubim waren, Hfdst. I en Hfdst. X; den Nieuwen Tempel en de Nieuwe Aarde, en den Engel die ze mat, Hfdst. XL tot XLVIII; dat hij werd heengeleid naar Hierosolyma, en daar de gruwelen zag; en eveneens naar Chaldea, in gevangenschap, Hfdst. VIII en Hfdst. XI. Het eendere is geschied met, dat hij een Man zag, rijdende tussen de myrten, Hfdst. I: 8 en vervolg; dat hij vier Hoornen zag, en daarna een Man in wiens hand een meetsnoer was, Hfdst. III: I en vervolg. Dat hij een Kandelaar zag, en twee Olijfbomen, Hfdst. IV: I en vervolg. Dat hij een vliegende Rol zag, en een Efa, Hfdst. V: I, 6. Dat hij vier Wagens zag, uitgaande tussen twee bergen, en Paarden, Hfdst. VI: I en vervolg. Desgelijks met DANIËL, dat hij de vier beesten zag, opklimmende uit de zee, Hfdst. VII: I en vervolg. Voorts de gevechten van een ram en een geitebok, Hfdst. VIII: I en vervolg. Dat hij den Engel Gabriël zag, en dat hij vele dingen met hem sprak, Hfdst. IX. Dat de knaap van Elisa Wagens zag en vurige Paarden rondom Elisa, en dat hij die zag toen zijn ogen werden geopend. Uit deze en verscheidene andere dingen in het Woord staat vast dat de dingen die in de Geestelijke Wereld bestaan, aan velen zijn verschenen vóór en na des Heren Komst. Wat wonder dat het ook nu geschiedt bij het inzetten van de Kerk of bij het nederdalen van Nova Hierosolyma van den Heer uit den Hemel.”

Over de huwelijken in den Hemel

27. Dat er huwelijken in de Hemelen zijn, kan niet het geloof binnengaan van hen die geloven dat de mens een ziel of een geest is na den dood, en die aangaande de ziel en den geest een voorstelling koesteren zoals van een dunnen aether of een ademtocht; voorts die geloven dat de mens niet als mens zal leven dan na den dag van het Laatste Oordeel; in het algemeen die niets weten aangaande de Geestelijke Wereld, waarin de Engelen en de geesten zijn, aldus waar de Hemelen en de hellen zijn. En omdat die Wereld tot nu toe onbekend is geweest, en het in het geheel niet werd geweten dat de Engelen des Hemels in volmaakten vorm mensen zijn, desgelijks de geesten der hel, maar in onvolmaakten vorm, kon er derhalve niet iets aangaande de huwelijken daar onthuld worden. Zij zouden immers hebben gezegd: Hoe kan een ziel met een ziel, of een ademtocht met een ademtocht verbonden worden, zoals een gade met een gade op aarde? behalve meer dingen, welke, op het ogenblik dat zij werden gezegd, het geloof aangaande de huwelijken daar zouden wegnemen en verstrooien. Doch nu kunnen, omdat tal van dingen aangaande die Wereld zijn onthuld, en het eveneens is beschreven hoedanig zij is, hetgeen is geschied in het Werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, en eveneens in DE ONTHULDE APOCALYPS, de huwelijken daar bevestigd te voorschijn treden, ook voor de rede, door de volgende dingen: I: *Dat de mens leeft als mens na den dood.* II: *Dat dan een man een man is, en dat een vrouw een vrouw is.* III: *Dat bij een ieder zijn liefde na den dood blijft.* IV: *Dat voornamelijk de liefde van het geslacht blijft, en bij hen die in den Hemel komen, zijnde zij die geestelijk op aarde worden, de echtelijke liefde.* V: *Deze dingen ten volle bevestigd door eigen aanschouwing.* VI: *Bijgevolg, dat er huwelijken zijn in de Hemelen.* VII: *Dat de geestelijke bruiloft wordt verstaan onder des Heren woorden dat zij na de wederopstanding niet ter bruiloft worden gegeven.* Nu volgt de ontvouwing van deze dingen in hun orde.

28. I: DAT DE MENS LEEFT ALS MENS NA DEN DOOD. Dat de mens leeft als mens na den dood, is tot nu toe in de wereld niet geweten, vanwege de oorzaken waarover vlak boven; en, wat wonderlijk is, ook niet in de Christelijke wereld, waar het Woord is, en daaruit verlichting aangaande het eeuwige leven, en waar de Heer Zelf leert dat *alle doden wederopstaan, en dat God niet is een God der doden maar der levenden*, Matth. xxii: 30, 31; Lukas xx: 37, 38. En bovendien is de mens naar de aandoeningen en de gedachten zijns gemoeds in het midden van de Engelen en de geesten, en met

hen aldus vergezelschap dat hij niet van hen kan worden losgescheurd zonder te sterven. En nog wonderlijker is het dat dit niet wordt geweten, terwijl toch elk mens die van de eerste schepping aan is overleden, na het overlijden tot de zijnen is gekomen en komt, of, zoals het in het Woord wordt gezegd, is verzameld en wordt verzameld. En bovendien heeft de mens de algemene doorvatting, die de zelfde is als de invloed des Hemels in de innerlijke dingen van zijn gemoed, waardoor hij van binnen in zich de ware dingen doorvat en die om zo te zeggen ziet, en vooral dit ware dat de mens leeft na den dood, gelukkig indien hij goed heeft geleefd, en ongelukkig indien hij boos heeft geleefd. Wie immers denkt dit niet als hij slechts een weinig het gemoed boven het lichaam en boven de gedachte die den zinnen ervan het naast is, opheft, hetgeen geschiedt als hij innerlijk in den Goddelijken Eredienst is, en als hij op het sterfbed ligt en het einde verwacht; eender als hij van overledenen en van hun lot hoort? Ik heb duizenden dingen over hen verteld, zoals in hoedanig lot de broeders, de gaden, en de vrienden van sommigen verkeerden; en eveneens heb ik geschreven over het lot der Engelschen, der Hollanders, der Pauselijken, der Joden, der natiën, en eveneens over het lot van Luther, Calvijn, en Melancton; en nog nooit heb ik iemand horen zeggen: Hoe kunnen zij zulk een lot hebben, terwijl zij toch nog niet uit hun graven zijn wederopgestaan; nog is immers het Laatste Oordeel niet voltrokken; zijn zij niet ondertussen zielen, welke ademtichten zijn, en in enig onbepaald ergens of waar dan ook? Zulke dingen heb ik nog door niemand horen zeggen; waaruit ik heb kunnen opmaken dat een ieder in zich doorvat dat hij als mens na den dood leeft. Welke man die de gade en zijn kleine en grote kinderen heeft liefgehad, zegt niet bij zichzelf, als zij sterven of gestorven zijn, indien hij in een denken is verheven boven de zinlijke dingen des lichaams, dat zij in Gods hand zijn, en dat hij hen na zijn dood wederom zal zien, en een leven van liefde en vreugde met hen wederom zal aanknopen?

29. Wie kan niet krachtens de rede zien, indien hij wil zien, dat de mens na den dood niet een ademtocht is, waaromtrent er geen andere voorstelling is dan zoals van een windvlaag, of van lucht en aether, en dat die of in die de ziel des menschen is, welke de verbinding met haar lichaam verlangt en afwacht, om van de zinnen en de strelingen van deze te kunnen genieten, zoals te voren in de wereld? Wie kan niet zien dat indien het aldus met den mens na den dood was gesteld, diens staat minderwaardiger zou zijn dan de staat van de vissen, de vogels, en de dieren der aarde, welker zielen niet leven en vandaar niet in zulk een angst vanwege het verlangen en de afwachting zijn? Indien de mens na den dood zulk een ademtocht en zo een windvlaag was, dan zou hij òf in

het heelal rondfladderen, òf volgens de overleveringen van sommigen in een zeker onbepaald ergens, òf met de Vaders, in den limbus worden bewaard, tot aan het Laatste Oordeel. Wie kan daaruit niet volgens de rede opmaken dat zij die hebben geleefd van de eerste schepping aan, sinds welke men zes duizend jaren verlopen rekent, nog in een eenderen angstigen staat zouden zijn, en gaandeweg in een nog angstiger staat, omdat elke verwachting uit verlangen angst baart, en dien van tijd tot tijd doet toenemen; bijgevolg dat zij nog òf in het heelal rondfladderen, òf opgesloten worden gehouden in een onbepaald ergens, en zo in een uiterste ellende; eender Adam en diens echtgenote; eender Abraham, Izak, en Jakob; en eender alle overigen van dien tijd af? Uit deze dingen volgt dat nets jammerlijker zou zijn dan als mens geboren te worden. Maar er is in het tegendeel voorzien door den Heer, Die Jehovah van eeuwigheid aan, en de Schepper van het Heelal is, namelijk dat de staat van den mens die zich met Hem verbindt door een leven volgens Zijn geboden, gezegender en gelukzaliger is na den dood dan vóór dien in de wereld, en dat die staat gezegender en gelukzaliger is deswege dat de mens dan geestelijk is, en de geestelijke mens voelt en doorvat het geestelijk verkwikkelijke, hetwelk verre uitmunt boven het natuurlijk verkwikkelijke, omdat het dat duizendmalen te boven gaat.

30. Dat de Engelen en de geesten mensen zijn, kan vaststaan uit hen die gezien werden door Abraham, Gideon, Daniël, en de Profeten, vooral door Johannes toen hij de Apocalyps schreef, en eveneens door de vrouwen in het Graf des Heren; ja, de Heer Zelf werd na de wederopstanding door de discipelen gezien. Dat zij werden gezien, was ter oorzaak hiervan dat toen de ogen van hun geest geopend waren; en wanneer deze worden geopend, verschijnen de Engelen in hun vorm, welke de menselijke is; doch wanneer die ogen gesloten zijn, dat is, oversluiert door het gezicht der ogen die al hun dingen uit de stoffelijke wereld trekken, dan verschijnen zij niet.

31. Doch men moet weten dat de mens na den dood niet een natuurlijk mens, maar een geestelijk mens is, en dat hij nochtans aan zichzelf volstrekt eender verschijnt, en wel zo eender dat hij niet anders weet dan dat hij nog in de natuurlijke wereld is; hij is immers van een eender lichaam, van een eender aangezicht, van een eendere spraak, en van eendere zinnen, omdat hij van eendere aandoening en gedachte, of van eenderen wil en verstand is. Hij is weliswaar daadwerkelijk niet eender, omdat hij geestelijk en vandaar een innerlijk mens is; maar het onderscheid verschijnt aan hem niet, omdat hij zijn staat niet kan vergelijken met zijn vorigen natuurlijken; dezen immers heeft hij afgelegd, en in genen is hij; en daarom heb ik hen meermalen

horen zeggen dat zij niet anders weten dan dat zij in de vorige wereld zijn, met dit onderscheid alleen dat zij niet langer diegenen zien die zij in gene wereld hebben achtergelaten, maar dat zij diegenen zien die uit gene wereld zijn heengegaan of overleden zijn. De oorzaak echter dat zij dezen nu zien en niet genen, is dat zij niet natuurlijke, maar geestelijke of substantiële mensen zijn; en de geestelijke of substantiële mens ziet den geestelijken of substantiëlen mens, zoals de natuurlijke of materiële mens den natuurlijke of materiëlen mens ziet; maar niet omgekeerd, wegens het onderscheid tussen het substantiële en het materiële, hetwelk is zoals het onderscheid tussen het eerdere en het latere; en het eerdere kan, omdat het in zich zuiverder is, niet verschijnen aan het latere, hetwelk in zich grover is; noch kan het latere, omdat het grover is, verschijnen aan het eerdere, hetwelk in zich zuiverder is; bijgevolg niet de Engel aan den mens van deze wereld, noch de mens van deze wereld aan den Engel. Dat de mens na den dood een geestelijk of substantiëel mens is, komt omdat deze van binnen in den natuurlijke of materiëlen mens verscholen was; deze was voor hem zoals een bekleedsel, of zoals afstroopbare hulsels, en wanneer deze zijn afgelegd, gaat die geestelijke of substantiële mens uit, aldus zuiverder, innerlijker, en volmaakter. Dat de geestelijke mens nochtans een volmaakt mens is, hoewel hij niet verschijnt aan den natuurlijke mens, bleek duidelijk uit den Heer toen Hij door de Apostelen werd gezien na de wederopstanding, namelijk dat Hij verscheen en terstond daarop niet verscheen, en toch was Hij Mens, aan Zichzelf gelijk, wanneer Hij werd gezien en wanneer Hij niet werd gezien. Zij zeiden ook dat wanneer zij Hem zagen, hun ogen geopend waren.

32. II: DAT DAN EEN MAN EEN MAN IS, EN DAT EEN VROUW EEN VROUW IS. Aangezien de mens leeft als mens na den dood, en de mens manlijk en vrouwelijk is, en iets anders het manlijke is en iets anders het vrouwelijke, en zodanig iets anders dat het ene niet kan worden veranderd in het andere, zo volgt dat na den dood een man leeft als een man, en een vrouw leeft als een vrouw, de een en de ander een geestelijk mens. Er wordt gezegd dat het manlijke niet kan worden veranderd in het vrouwelijke, noch het vrouwelijke in het manlijke, en dat derhalve na den dood een man een man is, en dat een vrouw een vrouw is. Maar omdat het onbekend is waarin wezenlijk het manlijke bestaat, en waarin wezenlijk het vrouwelijke, zal het daarom in het kort hier worden gezegd. Het onderscheid bestaat wezenlijk hierin dat het binnenste in een man de liefde is, en de sluier van deze de wijsheid; of, wat het zelfde is, dat hij is liefde oversluisd met wijsheid; en dat het binnenste in een vrouw is die wijsheid van den man, en de sluier van deze de liefde daaruit;

maar deze liefde is de vrouwelijke liefde, en zij wordt door den Heer aan de echtgenote gegeven door de wijsheid van den echtgenoot; en de eerdere liefde is de manlijke liefde, en zij is de liefde van wijs zijn, en zij wordt door den Heer aan den echtgenoot gegeven volgens de opneming van de wijsheid. Daarvandaan komt het dat een man de wijsheid der liefde is, en dat een vrouw de liefde van deze wijsheid is; en daarom is van de Schepping aan in elk van beiden de liefde van de verbinding tot één geënt. Maar over deze dingen zal meer worden gezegd in hetgeen volgt. Dat het vrouwelijke is uit het manlijke, of dat de vrouw is genomen uit den man, staat vast uit deze dingen in Genesis: *“Jehovah nam een van de ribben des mans, en Hij sloot het vlees toe voor dezelve; en Hij bouwde de rib die Hij van den mens genomen had, tot een vrouw; en Hij leidde haar tot den mens; en de mens zeide: Deze is been van mijn beenderen, en vlees van mijn vlees; hierom zal zij Ischah worden genoemd, omdat zij van den man is genomen”*, Hfdst. II: 21, 22, 23. Wat de rib, en wat het vlees betekent, zal elders worden gezegd.

33. Uit deze oorspronkelijke formering vloeit voort dat een man verstandelijk wordt geboren, en dat een vrouw wil-lijk wordt geboren; of, wat het zelfde is, dat een man wordt geboren in de aandoening van weten, verstaan, en wijs zijn; en dat een vrouw wordt geboren in de liefde van zich te verbinden met die aandoening in een man. En omdat de innerlijke dingen tot hun gelijkenis de uiterlijke dingen vormen, en de manlijke vorm de vorm des verstands is, en de vrouwelijke vorm de vorm der liefde ervan is, komt het vandaar dat een man van een ander aangezicht, van een anderen klank, en van een ander lichaam is dan een vrouw, namelijk van een harder aangezicht, van een ruweren klank, en van een sterker lichaam, en bovendien met een baardige kin, in het algemeen van een minder schonen vorm dan een vrouw; zij verschillen ook in gebaren en zeden; in één woord, er is niet wat ook eender; maar nochtans is het verbindende in de afzonderlijke dingen; ja zelfs is het manlijke in een man in elk deel, ook in het minste van zijn lichaam, manlijk, en eveneens in elke idee zijner gedachte, en in elk sprankje zijner aandoening; eender het vrouwelijke in een vrouw. En omdat zo het ene niet kan worden veranderd in het andere, volgt dat na den dood een man een man is, en dat een vrouw een vrouw is.

34. III: DAT BIJ EEN IEDER ZIJN LIEFDE NA DEN DOOD BLIJFT. De mens weet dat de liefde is, maar hij weet niet wat de liefde is. Hij weet dat de liefde is uit het gewone spraakgebruik, zoals dat men zegt dat die mij liefheeft, dat de koning de onderdanen liefheeft, en dat de onderdanen den koning liefhebben, dat de echtgenoot de echtgenote liefheeft, en de

moeder de kinderen, en omgekeerd; voorts dat deze en gene het vaderland, de medeburgers, den naaste liefheeft; eender aangaande dingen los van den persoon, zoals dat hij dit of dat liefheeft. Maar hoewel de liefde zo universeel in ieders spreken is, weet nochtans nauwelijks iemand wat de liefde is. Als hij over haar nadenkt, zegt hij, omdat hij zich dan niet enig denkbeeld over haar kan vormen, aldus haar niet in het licht des verstands kan stellen, ter oorzaak hiervan dat zij niet des lichts, maar der warmte is, van de liefde of dat zij niet iets is, of dat zij alleen iets is wat invloeit uit het gezicht, het gehoor, en de conversatie, en zo beweegt. Hij weet in het geheel niet dat zij het leven zelf van hem is, niet slechts het gemene leven van zijn ganse lichaam, en het gemene leven van al zijn gedachten, maar ook het leven van alle afzonderlijke dingen ervan. Dit kan de wijze hieruit doorvatten wanneer er wordt gezegd: Indien gij de aandoening der liefde verwijdert, kunt gij dan wel iets denken, en kunt gij dan wel iets doen? Verkoelt niet voorzoveel als de aandoening, welke der liefde is, verkoelt, het denken, het spreken, en het handelen? En worden zij niet warm voorzoveel als de liefde warm wordt? De liefde is dus de warmte van des mensen leven, of diens levenswarmte; de warmte van het bloed, en eveneens de roodheid ervan, zijn nergens anders vandaan; het vuur der Engellijke Zon, welke zuivere Liefde is, doet dit.

35. Dat een ieder zijn liefde heeft, of een liefde onderscheiden van de liefde van den ander, dat is, dat de ene mens niet een eendere liefde heeft als de andere, kan vaststaan uit de oneindige verscheidenheid van de aangezichten; de aangezichten zijn de stempels van de liefden; want dat de aangezichten worden veranderd en gevariëerd volgens de aandoeningen der liefde, is bekend; ook de verlangens, welke der liefde zijn, voorts de vreugden en de smarten ervan, blinken daaruit op. Hieruit blijkt dat de mens zijn liefde is, ja zelfs de vorm zijner liefde. Doch men moet weten dat de innerlijke mens, die het zelfde is als zijn geest, welke na den dood leeft, de vorm zijner liefde is; niet eender de uiterlijke mens in de wereld, omdat deze het van de kindsheid aan heeft geleerd de verlangens zijner liefde te verbergen, ja zelfs andere dan de zijne te veinzen en voor te houden.

36. Dat bij een ieder zijn liefde na den dood blijft, komt omdat de liefde het leven des mensen is, zoals vlak boven in n. 34 is gezegd; en vandaar is zij de mens zelf. De mens is ook zijn denken, aldus zijn inzicht en wijsheid, maar deze maken één met diens liefde; want krachtens zijn liefde en volgens haar denkt de mens, ja zelfs spreekt en handelt hij als hij in het vrije is; waaruit men kan zien dat de liefde is het Zijn of de essentie van des mensen leven, en dat het denken is het Bestaan of de existentie van het leven der liefde daaruit;

en daarom vloeien de spraak en de handeling, welke voortvloeien uit het denken, niet voort uit het denken, maar uit de liefde door het denken. Uit veel ondervinding is het te weten gegeven dat de mens na den dood niet zijn denken is, maar dat hij zijn aandoening en daaruit zijn denken is, of dat hij zijn liefde en daaruit zijn inzicht is; voorts dat de mens na den dood al datgene aflegt wat niet samenstemt met diens liefde, ja zelfs dat hij geleidelijk het aangezicht, den klank, de spraak, de gebaren, en de gedragingen van de liefde zijns levens aantrekt. Vandaar komt het dat de algehele Hemel volgens alle verscheidenheden van de aandoeningen der liefde van het goede is geordend, en de algehele hel volgens alle aandoeningen der liefde van het boze.

37. IV: DAT VOORNAMELIJK DE LIEFDE VAN HET GESLACHT BLIJFT, EN BIJ HEN DIE IN DEN HEMEL KOMEN, ZIJNDE ZIJ DIE GEESTELIJK OP AARDE WORDEN, DE ECHTELIJKE LIEFDE. Dat de liefde van het geslacht bij den mens blijft na den dood, komt omdat dan een man een man, en een vrouw een vrouw is; en het manlijke in een man is manlijk in Net ganse en in elk deel van hem; eender het vrouwelijke in een vrouw; en het verbindende is in hun afzonderlijke, ja zelfs in hun meest afzonderlijke dingen. Omdat nu dat verbindende van de Schepping aan is ingegeven, en zij het vandaar voortdurend in hebben, zo volgt dat het ene verlangt en smacht naar verbinding met Net andere. De liefde in zich beschouwd is niet jets anders dan het verlangen en daaruit de drang naar verbinding, en de echtelijke liefde naar de verbinding tot één; de manlijke mens immers en de vrouwelijke mens zijn aldus geschapen dat zij van twee zoals één mens kunnen worden, of één vlees; en wanneer zij één worden, dan zijn zij tezamen genomen een Mens in zijn volheid; doch zonder die verbinding zijn zij twee, en is elk van beiden als het ware een gedeeld of een gehalveerd mens. Omdat nu dat verbindende het binnenst schuilt in de afzonderlijke dingen van een man en in de afzonderlijke dingen van een vrouw, en de afzonderlijke dingen het vermogen tot en het verlangen naar verbinding tot één in hebben, zo volgt dat de wederzijdse en wederkerige liefde van het geslacht bij de mensen blijft na den dood.

38. Er wordt gezegd de liefde van het geslacht en de echtelijke liefde, omdat de liefde van het geslacht jets anders is dan de echtelijke liefde; de liefde van het geslacht is bij den natuurlijken mens, doch de echtelijke liefde is bij den geestelijken mens. De natuurlijke mens bemint en verlangt slechts uitwendige verbindingen, en daaruit de wellusten des lichaams; doch de geestelijke mens bemint en verlangt de inwendige verbinding, en uit die de gunstrijkheden des geestes, en hij doorvat dat deze er zijn met één echtgenote, met wie hij voortdurend meer en meer tot één kan worden verbonden. En hoe meer

hij aldus wordt verbonden, des te meer doorvat hij zijn gunstrijkheden in eenderen graad opklimmende, en deze hestendig tot in het eeuwige. Doch de natuurlijke mens denkt dit niet. Vandaar nu komt het dat er wordt gezegd dat de echtelijke liefde na den dood blijft bij hen die in den Hemel komen, zijnde zij die geestelijk op aarde worden.

39. v: DEZE DINGEN TEN VOLLE BEVESTIGD DOOR EIGEN AANSCHOUWING. Dat de mens leeft als mens na den dood, en dat dan een man een man is, en een vrouw een vrouw, en dat bij een ieder zijn liefde blijft, en dat voornamelijk de liefde van het geslacht en de echtelijke liefde blijft, tot nu toe heb ik mij beijverd dit te bevestigen door zulke dingen die des verstands zijn en de redelijke dingen worden genoemd; maar omdat de mens, van de kindsheid aan van de ouders en de leermeesters en daarna van de geleerden en de geestelijken, het geloof heeft opgevat dat hij niet als mens zal leven na den dood dan na den dag van het Laatste Oordeel, in de afwachting waarvan zij nu al zesduizend jaren lang zijn geweest, en omdat verscheidenen dit hebben ondergebracht bij de dingen die met het geloof en niet met het verstand moeten worden gevat, was het nodig om de zelfde dingen ook door de bewijsstukken van eigen aanschouwing te bevestigen; anders zal de mens die slechts de zinnen geloofd, vanwege het ingeprente geloof zeggen: Indien de mensen na den dood als mensen leefden, zo zou ik hen zien en horen. Voorts: Wie is nedergedaald uit den Hemel, en opgeklommen uit de hel, en heeft het verteld? Maar omdat het niet heeft kunnen geschieden, noch kan geschieden, dat enig Engel des Hemels nederdaalt, of enig geest der hel opklimt, en met enig mens spreekt, tenzij met diegenen wier innerlijke dingen des gemoeds, welke des geestes zijn, door den Heer zijn geopend, en dit niet ten volle kan geschieden dan alleen bij hen die door den Heer zijn voorbereid om de dingen op te nemen die der geestelijke wijsheid zijn, heeft het daarom den Heer behaagd dit met mij te doen ten einde te voorkomen dat de staat des Hemels en der hel en de staat van het leven der mensen na den dood niet zou worden geweten, en in slaap zou worden gebracht in onwetendheid, en ten slotte zou begraven worden in ontkenning. Doch de bewijsstukken van eigen aanschouwing aangaande de bovengenoemde dingen kunnen vanwege den overvloed hier niet worden aangevoerd; maar zij zijn aangevoerd in het werk **OVER DEN HEMEL EN DE HEL**, en daarop in **DE VOORTZETTING AANGAANDE DE GEESTELIJKE WERELD**, en daarna in **DE ONTHULDE APOCALYPS**; doch in het bijzonder hier aangaande de huwelijken, in de **GEDENKWAARDIGHEDEN** die na de Paragrafen of de Hoofdstukken van dit Werk volgen.

40. VI: BIJGEVOLG, DAT ER HUWELIJKEN ZIJN IN DEN HEMEL. Omdat deze dingen nu door de rede en tevens door de ondervinding bevestigd zijn, behoeven zij geen verdere aantoning.

41. VII: DAT DE GEESTELIJKE BRUILOFT WORDT VERSTAAN ONDER DES HEREN WOORDEN DAT ZIJ NA DE WEDEROPSTANDING NIET TER BRUILOFT WORDEN GEGEVEN. Bij de Evangelisten leest men deze dingen: *“Sommige Sadduceërs, loochenende de wederopstanding, vroegen Jezus, zeggende: Meester, Mozes heeft geschreven: Indien iemands broeder zal gestorven zijn, hebbende een echtgenote, en indien hij kinderloos is, dat diens broeder de echtgenote neme en zijn broeder zaad verwekke. Er waren zeven broeders die de een na den ander de echtgenote namen; maar zij stierven kinderloos, ten laatste ook de vrouw; in de wederopstanding dan, van wien van hen zal zij de echtgenote zijn? Maar antwoordende zeide Jezus tot hen: De zonen deter eeuw houden bruiloft, en worden ter bruiloft gegeven; zij echter die zullen waardig geacht worden dat zij de andere eeuw verwerven, en de wederopstanding uit de doden, zullen noch bruiloft houden, noch ter bruiloft worden gegeven; zij kunnen immers niet meer sterven, zij immers zijn den Engelen gelijk, en zij zijn zonen Gods, dewijl zij zonen der wederopstanding zijn. Dat echter de doden wederopstaan, heeft ook Mozes aangewezen bij den braamstruik wanneer hij den Heer heet den God Abrahams, en den God Izaks, en den God Jakobs; Hij nu is niet een God der doden, maar der levenden; allen immers leven Hem”*, Lukas xx: 27 tot 38; Matth. xxii: 22 tot 31; Markus xii: 18 tot 27. Het zijn twee dingen die de Heer hiermede leerde; het eerste, dat de mens na den dood wederopstaat; en het tweede, dat zij niet ter bruiloft worden gegeven in den Hemel. Dat de mens na den dood wederopstaat, hiermede dat God niet is een God der doden, maar der levenden, en dat Abraham, Izak, en Jakob leven; en verder in de parabel over den rijke in de hel, en over Lazarus in den Hemel, Lukas xvi: 22 tot 31. Het tweede, dat zij niet ter bruiloft worden gegeven in den Hemel, hiermede “dat zij die zullen waardig geacht worden dat zij de andere eeuw verwerven, niet bruiloft houden, noch ter bruiloft worden gegeven.” Dat hier geen andere bruiloft dan de geestelijke bruiloft wordt verstaan, blijkt duidelijk uit de woorden die in aansluiting volgen, namelijk dat zij niet meer kunnen sterven, omdat zij den Engelen gelijk zijn, en zonen Gods, dewijl zij zonen der wederopstanding zijn. Onder de geestelijke bruiloft wordt de verbinding met den Heer verstaan, en deze geschiedt op aarde; en wanneer zij is geschied op aarde, is zij ook geschied in de Hemelen. En daarom wordt in de Hemelen niet wederom bruiloft gehouden en ter bruiloft gegeven; dit wordt ook hieronder verstaan “dat de zonen dezer eeuw bruiloft houden en

ter bruiloft worden gegeven; zij die echter worden waardig geacht dat zij de andere eeuw verwerven, houden geen bruiloft, noch worden zij ter bruiloft gegeven.” Dezen worden eveneens door den Heer zonen der bruiloft genoemd, Matth. ix: 15; Markus ii: 19, en nu Engelen, zonen Gods, en zonen der wederopstanding. Dat bruiloft houden is met den Heer verbonden worden, en dat binnengaan tot de bruiloft is opgenomen worden in den Hemel door den Heer, blijkt uit deze dingen: *Het Koninkrijk der Hemelen is gelijk een Mens Koning Die Zijn Zoon een bruiloft maakte, en Zijn dienstknechten uitzond, en ter bruiloft uitnodigde*, Matth. xxii: 1 tot 14. *Het Koninkrijk der Hemelen is gelijk tien maagden die uitgingen den Bruidegom tegemoet; en vijf van haar, die bereid waren, schreden in tot de bruiloft*, Matth. xxv: 1 en vervolg. Dat de Heer hier Zichzelf verstond, blijkt uit Vers 13 daar, waar gezegd wordt: *Waakt, omdat gij niet kent den dag en het uur waarop de Zoon des mensen komen zal*. Voorts uit de Apocalyps: *De tijd der bruiloft des Lams is gekomen, en Zijn Echtgenote heeft zich bereid; gezegend zijn zij die tot het Avondmaal der Bruiloft des Lams geroepen zijn*, Hfdst. xix: 7, 9. Dat er een geestelijk verstand is in alle en de afzonderlijke dingen die de Heer heeft gesproken, is ten volle getoond in DE LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA AANGAANDE DE HEILIGE SCHRIFT, te Amsterdam in het jaar 1763 uitgegeven.

42. Aan deze dingen zal ik twee GEDENKWAARDIGHEDEN UIT DE GEESTELIJKE WERELD toevoegen. DE EERSTE is deze: Eens op een morgen schouwde ik op naar den Hemel, en ik zag boven mij uitspannel boven uitspannel; en ik zag dat het eerste uitspannel, hetwelk nabij was, werd geopend, en kort daarop het tweede, hetwelk hoger was, en ten slotte het derde, hetwelk het hoogste was; en krachtens de verlichting daaruit doorvatte ik dat op het eerste uitspannel de Engelen waren uit wie de eerste of laatste Hemel is; en op het tweede uitspannel de Engelen waren uit wie de tweede of middelste Hemel is; en op het derde uitspannel de Engelen waren uit wie de derde of hoogste Hemel is. Ik verwonderde mij in het eerst wat en waarom dit was; en vlak daarop werd uit den Hemel een stem als van een bazuin gehoord, zeggende: Wij hebben doorvat en zien nu dat gij nadenkt over de ECHTELIJKE LIEFDE; en wij weten dat nog niet iemand op aarde weet wat de waarlijk Echtelijke Liefde in haar oorsprong en in haar wezen is; en toch is het van belang dat het wordt geweten. Daarom heeft het den Heer behaagd om u de Hemelen te openen opdat in de innerlijke dingen uws gemoeds het verlichtende licht en daaruit de doorvatting invloeie. Bij ons in de Hemelen, vooral in den derden, zijn onze hemelse verrukkingen voornamelijk uit de echtelijke liefde; en daarom zullen wij krachtens het ons gegeven verlot, tot u een echtpaar nederzenden,

opdat gij moogt zien. En zie, toen verscheen een wagen, nederdalende uit den hoogsten of derden hemel, waarin één enkele Engel werd gezien; maar naarmate de wagen naderde werden daarin twee gezien. Uit de verte flitste de wagen voor mijn ogen zoals een diamant, en hij was bespannen met twee jonge paarden blinkend wit als sneeuw; en zij die in den wagen zaten, hielden in hun handen twee tortelduiven, en zij riepen tot mij: Wilt gij dat wij naderbij komen; maar wacht u dan dat de schittering die van onzen Hemel is waaruit wij nederdalen, en die vlamig is, niet innerlijk doordringe; tengevolge van den invloed ervan worden weliswaar de hogere ideeën van uw verstand, welke in zich hemels zijn, verlicht; doch deze zijn in de wereld waarin gij zijt, onuitsprekelijk; neem daarom de dingen die gij zult horen, redelijk op en zet ze zo voor het verstand uiteen. En ik antwoordde: Ik zal mij in acht nemen; komt naderbij. En zij kwamen; en zie, het was een echtgenoot en zijn echtgenote; en zij zeiden: Wij zijn echtelieden; wij hebben gezegd in den Hemel geleefd sinds het eerste tijdperk hetwelk door u de Gouden Eeuw wordt genoemd, en voortdurend in een eenderen bloei van leeftijd als waarin gij ons heden ziet. Ik beschouwde elk der beiden aandachtig, aangezien ik doorvatte dat zij de Echtelijke Liefde uitbeeldden in haar leven en in haar tooi; in haar leven in de aangezichten, en in haar tooi in de klederen. Alle Engelen immers zijn aandoeningen der liefde in den menselijken vorm; de regerende aandoening zelf blinkt op, uit hun aangezichten; en uit de aandoening en volgens die bekomen zij klederen; en daarom wordt er in den Hemel gezegd dat een ieder door zijn aandoening wordt gekleed. De echtgenoot verscheen in een leeftijd midden tussen de jongelings- en de jongemensjaren; uit zijn ogen glinsterde een licht fonkelend van de wijsheid der liefde, en tengevolge van dit licht straalde als het ware zijn aangezicht op binnenste wijze, en vanwege de afstraling daaruit flitste als het ware de huid in uitersten; vandaar was zijn aangezicht één glanzende bevalligheid. Hij was bekleed met een talaar, en onder den talaar met een kleed van hemelsblauwe kleur, en dit omsnoerde een gouden gordel waarop drie kostbare stenen waren, twee safieren aan weerszijden en een pyroop in het midden; de kousen waren van glanzend linnen, waarin draden van zilver waren geweven; en de schoenen waren van zuiver zijde. Dit was de uitbeeldende vorm der Echtelijke Liefde bij den echtgenoot. Bij de echtgenote echter was het deze: haar aangezicht verscheen mij en verscheen mij niet; her verscheen als de schoonheid zelf, en het verscheen niet omdat deze niet uit te drukken was; in het aangezicht immers was een glans van vlamig licht, hoedanig licht de Engelen in den derden Hemel hebben, en dit verzwakte mijn gezicht, en daarom kon ik

slechts versteld staan. Dit bemerkende, sprak zij tot mij, zeggende: Wat ziet gij? Ik antwoordde: Ik zie niets dan de Echtelijke Liefde en haar vorm; maar ik zie, en ik zie niet. Hierop wendde zij zich zijdelings van haar echtgenoot af, en men kon ik haar aandachtiger beschouwen; haar ogen glinsterden van her licht van haar Hemel, hetwelk, zoals is gezegd, vlammig is, en vandaar trekt uit de liefde van de wijsheid; immers, de vrouwen-echtgenoten in dien Hemel hebben de mannen-echtgenoten lief uit de wijsheid en in de wijsheid van hen; en de mannen-echtgenoten hebben de vrouwen-echtgenoten lief uit die liefde en in die liefde jegens hen, en zo worden zij verenigd. Daarvandaan was haar schoonheid, welke zodanig was dat niet enig schilder die kan nabootsen en in haar vorm vertonen; er bestaat immers niet zulk een schittering in zijn kleur, en ook is zulk een vormschoon niet uit te drukken in zijn kunst. Haar lokken waren sierlijk gerangschikt volgens de overeenstemming met de schoonheid, en daarin waren bloemvormige diademen gevlochten. Zij had een halsketen uit pyropen, waarvan een rozet uit chrysolieten afhing; en zij had armbanden van paarlen. Zij was bekleed met een scharlaken toga, en daaronder met een purperen keurslijf, van voren met robijnen samengehouden. Maar wat mij verwonderde, was dit: de kleuren werden geschakeerd naar gelang zij haar echtgenoot aanblikte, en eveneens flonkerden zij volgens dien aanblik nu eens meer dan eens minder; bij den wederzijdsen aanblik meer, en bij den zijdelingsen aanblik minder. Nadat ik deze dingen had gezien, spraken zij wederom met mij; en wanneer de echtgenoot sprak, sprak hij tegelijk als het ware uit de echtgenote, en wanneer de echtgenote sprak, sprak zij tegelijk als het ware uit den echtgenoot; zodanig immers was het één-zijn der gemoederen, en uit deze vloeien de spraken; en toen hoorde ik ook de klank der Echtelijke Liefde, namelijk dat deze van binnen gelijktijdig was, en eveneens voortgaande uit de verrukkingen van den staat des vredes en der onschuld. Ten slotte zeiden zij: Wij worden teruggeroepen; wij zullen heengaan. En toen verschenen zij wederom gereden in een wagen, zoals tevoren; en zij reden over een gebaanden weg tussen bloemenvelden, en uit de banen ervan rezen olijfbomen en bomen vol sinaasappelen op; en toen zij nabij hun Hemel waren, kwamen maagden hun tegemoet, en zij ontvingen hen en leidden hen binnen.

43. Daarna verscheen mij een Engel uit dien Hemel, in de hand een perkament houdende hetwelk hij ontrolde, zeggende: Ik heb gezien dat gij over de Echtelijke Liefde nadenkt. Op dit perkament staan daarover verborgenheden der wijsheid die nog niet zijn opgedekt in de wereld; zij zullen nu worden opgedekt, omdat het van belang is. Die verborgenheden zijn in onzen

Hemel er meer dan in de overige, omdat wij in het huwelijk van de Liefde en de Wijsheid zijn. Maar ik voorzeg dat Been anderen zich die Liefde zullen toeigenen dan zij die in de Nieuwe Kerk, zijnde Nova Hierosolyma, door den Heer worden ontvangen. Na deze dingen gezegd te hebben, liet de Engel het ontrolde perkament neder, hetwelk een zekere Engellijke Geest overnam en nederlegde op een tafel in een zekere kamer welke hij terstond toesloot; en hij reikte mij den sleutel over, en hij zeide: Schrijf.

44. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens zag ik drie geesten-nieuwelingen uit de wereld, die rondzwierven, rondkeken, en navorsten. Zij waren in verwondering dat zij leefden als mensen geheel zoals tevoren, en dat zij eendere dingen zagen als zij vroeger hadden gezien; zij wisten immers dat zij uit de vorige of de natuurlijke wereld waren verscheiden, en dat zij daar hadden geloofd dat zij niet eerder als mensen zouden leven dan na den dag van het Laatste Oordeel, wanneer zij zullen worden omgeven met het vlees en de beenderen die in de graven waren opgeborgen; om dan ook van allen twijfel of zij waarlijk mensen waren, ontheven te worden, bezagen en beroerden zij om beurten zich en de anderen, en betastten zij de voorwerpen, en door duizenden dingen bevestigden zij zich dat zij nu mensen waren zoals in de vorige wereld, behoudens dat zij elkander wederzijds in een blanker licht, en de voorwerpen in een hogeren glans, en zo volmaakter zagen. Toen kwamen juist twee Engellijke Geesten hun tegemoet, en zij hielden hen staande, zeggende: Vanwaar zijt gij? En zij antwoordden: Wij zijn uit een wereld verscheiden, en wederom leven wij in een wereld; aldus zijn wij verhuisd uit een wereld in een wereld; daarover nu zijn wij verwonderd. En toen stelden de drie nieuwelingen aan de twee Engellijke Geesten vragen over den Hemel; en omdat twee van de drie nieuwelingen jongelingen waren, en uit hun ogen als het ware een vuurtje van lust tot het geslacht opglinsterde, zeiden de Engellijke Geesten: Hebt gij soms vrouwen gezien? En zij antwoordden: Wij hebben ze gezien. En omdat zij vragen hadden gesteld over den Hemel, zeiden zij deze dingen: In den Hemel zijn alle dingen prachtig en blinkend, en zodanig als het oog nooit had gezien; en er zijn daar maagden en jongemannen, maagden van zulk een schoonheid dat zij Schoonheden in haar vorm kunnen worden genoemd; en jongemannen van zulk een zedelijkheid dat zij Zedelijkheden in haar vorm kunnen worden genoemd; en de Schoonheden der maagden en de Zedelijkheden der jongemannen stemmen met elkander overeen zoals wederzijds op elkander betrekking hebbende en samenvoegbare vormen. En de twee nieuwelingen vroegen of in den Hemel de menselijke vormen volstrekt gelijksoortig waren aan die welke

in de natuurlijke wereld zijn. En er werd geantwoord dat zij volstrekt gelijksoortig waren; niets is afgenomen van den man, en niets van de vrouw; in één woord, de man is man, en de vrouw is vrouw, in alle volmaaktheid van den vorm waarin zij geschapen zijn; treedt, indien gij wilt, ter zijde, en speur bij u na of er wat ook ontbreekt dat gij niet een man zijt zoals tevoren. Wederom zeiden de nieuwelingen: Wij hebben in de wereld waaruit wij zijn heengegaan, gehoord dat er in den Hemel niet ter bruiloft wordt gegeven, omdat zij Engelen zijn; bestaat er zo wel de liefde van het geslacht? En de Engellijke Geesten antwoordden: Uw liefde van het geslacht bestaat daar niet, maar de Engellijke liefde van het geslacht, welke kuis is, vrij van elke verlokking uit lust. Hierop zeiden de nieuwelingen: Indien er een liefde van het geslacht bestaat zonder enige verlokking, wat is dan de liefde van het geslacht? En toen zij over deze liefde nadachten, zuchtten zij en zeiden: O, hoe droog is de vreugde des Hemels; welke jongeman kan dan den Hemel wenschen? Is zulk een liefde niet onvruchtbaar en van leven verstoken? Hierop gaven de Engellijke Geesten lachende ten antwoord: De Engellijke liefde van het geslacht of zodanig als zij in den Hemel is, is nochtans vol van de binnenste verrukkingen; zij is de liefelijkste uitbreiding van alle dingen des gemoeds, en vandaar van alle dingen der borst, en het is van binnen in de borst alsof het hart speelt met de long, van welk spel een ademhaling, een klank, en een spraak uitgaat welke maken dat de verkeringen tussen de geslachten, of tussen de jongemannen en de maagden, de hemelse zoetheden zelf zijn, welke zuiver zijn. Alle nieuwelingen die tot den Hemel opklimmen, worden daarnaar onderzocht van hoedanige kuisheid zij zijn; zij worden immers binnengelaten in het samenzijn der maagden, der Schoonheden des Hemels, en deze doorvatten uit den klank, uit de spraak, uit het aangezicht, uit de ogen, uit het gebaar, en uit de uitgolvende sfeer, hoedanig zij zijn ten aanzien van de liefde van het geslacht; en indien deze onkuis is, zo vluchten zij weg en vertellen aan de haren dat zij satyrs of priapen hebben gezien; en eveneens worden die aangekomenen veranderd, en zij verschijnen voor de ogen der Engelen ruigharig, en naar de voeten zoals kalveren of pardels, en kort daarop worden zij neergeworpen, opdat zij niet met hun lust de aura daar bezoedelen. Na deze dingen gehoord te hebben, zeiden de twee nieuwelingen wederom: Zo is er geen liefde van het geslacht in den Hemel; wat is kuisse liefde van het geslacht anders dan een liefde ontledigd van het wezen van haar leven? Zijn zo niet de verkeringen van jongemannen en maagden daar droge vreugden? Wij zijn geen stenen en stronken, maar doorvattingen en aandoeningen des levens. Dit gehoord hebbende, antwoordden de twee Engellijke Geesten

verontwaardigd: Gij weet in het geheel niet wat de kuise liefde van het geslacht is, omdat gij nog niet kuis zijt. Die liefde is het verrukkelijke zelf des gemoeds en vandaar des harten, en niet tegelijk van het vlees onder het hart. De Engellijke kuisheid, welke aan het ene en het andere geslacht gemeen is, verhindert den doortocht van die liefde buiten den afsluitboom van het hart, maar binnen dien en boven dien wordt de zedelijkheid van den jongeman met de schoonheid der maagd verrukt met de verrukkingen der kuise liefde van het geslacht, welke te innerlijk en te overvol van bekoorlijkheid zijn dan dat zij met woorden kunnen worden beschreven. Maar deze liefde van het geslacht hebben de Engelen omdat zij niet dan de Echte Liefde hebben, en deze liefde is niet bestaanbaar tegelijk met de onkuise liefde van het geslacht. De waarlijk echtelijke liefde is een kuise liefde, en zij heeft niets gemeen met de onkuise liefde. Zij is er slechts alleen met éne uit het geslacht, met uitsluiting van alle anderen; zij is immers een liefde des geestes en daaruit des lichaams, en niet een liefde des lichaams en daaruit des geestes, dat is, niet een liefde die den geest bestookt. Toen de beide jonge nieuwelingen dit hoorden, waren zij verheugd, en zeiden: Er is daar toch een liefde van het geslacht; wat is de echtelijke liefde anders? Maar hierop antwoordden de Engellijke Geesten: Denkt dieper door, overweegt, en gij zult doorvatten dat uw liefde van het geslacht een buitenechtelijke liefde is, en dat de echtelijke liefde een gans andere is, en dat deze van gene is onderscheiden zoals de tarwe van het kaf, of liever zoals het menselijke van het wilddierlijke. Indien gij aan de vrouwen in den Hemel zoudt vragen wat buitenechtelijke liefde is, zo geef ik u de verzekering dat zij zullen antwoorden: Wat is dit? Wat spreekt gij? Hoe kan zo iets dat aldus de oren kwetst van uw mond uitgaan; hoe kan een niet-geschapen liefde in den mens worden verwekt? Indien gij haar dan zoudt vragen wat de waarlijk echtelijke liefde is, zo weet ik dat zij zullen antwoorden dat zij niet is de liefde van het geslacht, maar de liefde van één uit het geslacht, welke niet anders ontstaat dan wanneer een jongeman de maagd ziet in wie door den Heer is voorzien, en de maagd den jongeman; van weerszijden voelen zij het echtelijke in hun harten ontbranden, en zij doorvatten, hij dat zij de zijne is, en zij dat hij de hare is; de liefde immers gnat de liefde tegemoet, en maakt zich kenbaar, en zij verbindt terstond de zielen, en daarna de gemoederen, en daaruit treedt zij de borsten binnen, en na de bruiloft verder, en zo wordt zij een volle liefde, welke van dag tot dag in de verbinding groeit, totdat zij niet langer zijn twee, maar als het ware één. Ik weet ook dat zij zullen zweren dat zij van geen andere liefde van het geslacht weten. Zij zeggen immers: Hoe kan de liefde van het geslacht bestaan tenzij zij zo tegemoet

komende en wederkerig is dat zij naar het eeuwige één-zijn smacht, welke daarin bestaat dat de twee één vlees mogen zijn. Hieraan voegden de Engellijke Geesten toe: In den Hemel weet men in het geheel niet wat hoererij is, noch dat zij is, noch dat zij bestaanbaar is. De Engelen worden met het ganse lichaam koud bij de onkuise of buitenechtelijke liefde, en omgekeerd worden zij met het ganse lichaam warm uit de kuise of echtelijke liefde; bij de mannen daar verslappen alle zenuwen bij den aanblik van een hoer, en zij spannen zich bij den aanblik van de echtgenote. Na deze dingen gehoord te hebben, vroegen de drie nieuwelingen of het een eendere liefde tussen de echtelieden in de Hemelen is zoals op aarde. En de twee Engellijke Geesten antwoordden dat zij volstrekt eender is. En omdat zij doorvatten dat genen wilden weten of daar eendere laatste verrukkingen waren, zeiden zij dat die volstrekt eender waren, maar veel gezegender, omdat de Engellijke doorvatting en zinlijke gewaarwording veel fijner is dan de menselijke doorvatting en zinlijke gewaarwording. En wat is het leven dier liefde indien zij niet is uit de ader der potentie; indien deze ader in gebreke blijft, blijft dan niet die liefde in gebreke en verkoudt zij dan niet? Is die manlijkheid niet de maat zelf, de graad zelf, en de basis zelf van die liefde? Is zij niet het begin, het firmament en het complement van haar? Het is een universele wet dat eersten bestaan; blijven bestaan, en stand houden door laatsten; aldus ook die liefde; en daarom zouden er, indien er niet laatste verrukkingen waren, niet enige van de echtelijke liefde zijn. Toen vroegen de nieuwelingen of uit de laatste verrukkingen dier liefde daar telgen worden geboren; en indien er niet telgen werden geboren, van welk nut die verrukkingen dan zijn.. De Engellijke Geesten antwoordden dat er geen natuurlijke telgen worden geboren, maar geestelijke telgen. En zij vroegen: Wat zijn geestelijke telgen? En zij antwoordden: De twee echtelieden worden door de laatste verrukkingen meer verenigd in het huwelijk van het goede en het ware, en het huwelijk van het goede en het ware is het huwelijk van de liefde en de wijsheid, en de liefde en de wijsheid zijn de telgen die uit dat huwelijk worden geboren. En omdat de echtgenoot daar de wijsheid is, en de echtgenote de liefde van dezelve is, en eveneens beiden geestelijk zijn, kunnen derhalve geen andere telgen dan geestelijke daar ontvangen en verwekt worden. Vandaar komt het dat de Engelen na de verrukkingen niet droevig worden zoals sommigen op aarde, maar verheugd; en dit gewordt hun door den gedurigen invloed van frisse krachten na de vorige, welke vernieuwen en tegelijk verlichten; allen immers die in den Hemel komen, keren terug tot hun lentelijke jeugd en tot de krachten van dien leeftijd, en zo blijven zij tot in het eeuwige. Na deze dingen

gehoord te hebben, zeiden de drie nieuwelingen: Leest men niet in het Woord dat zij in den Hemel niet ter bruiloft worden gegeven, omdat zij Engelen zijn? Hierop antwoordden de Engellijke Geesten: Schouwt omhoog tot den Hemel, en u zal geantwoord worden. En zij vroegen waarom zij zouden omhoog schouwen tot den Hemel. Zij zeiden: Omdat ons van daar alle uitleggingen des Woords geworden; het Woord is door en door geestelijk; en de Engelen zullen, omdat zij geestelijk zijn, het geestelijk verstaan ervan leren. En na enig verwijl werd de Hemel boven hun hoofd geopend, en in hun gezichtskring kwamen twee Engelen, en zij zeiden: Er, zijn bruiloften in de Hemelen zoals op aarde, maar niet voor anderen daar dan voor hen die in het huwelijk van het goede en het ware zijn, en ook zijn geen anderen Engelen; en daarom wordt daar de geestelijke bruiloft verstaan, zijnde die van het huwelijk van het goede en het ware. Deze vindt plaats op aarde, en niet na het overlijden, aldus niet in de Hemelen; zoals er wordt gezegd van de vijf dwaze maagden, die ook tot de bruiloft waren genood, dat zij niet konden binnentreden omdat zij niet het huwelijk van het goede en het ware hadden; zij hadden immers geen olie, maar slechts lampen; onder de olie wordt het goede verstaan, en onder de lampen het ware; en ter bruiloft gegeven worden, is binnentreden in den Hemel, waar dat huwelijk is. Toen de drie nieuwelingen dit hadden gehoord, waren zij verblijd, en vol van verlangen naar den Hemel en van hoop op de bruiloft daar; en zij zeiden: Wij zullen de zedelijkheid en het welvoegelijke des levens betrachten opdat wij onze wensen bereiken.

Over den staat der echtelieden na den dood

45. Dat er huwelijken in de Hemelen zijn, is vlak boven getoond; hier nu wordt daarover gehandeld of het echtelijke verbond dat in de wereld was gesloten, na den dood al dan niet zal blijven stand houden. Omdat dit niet een zaak van oordeel maar van ondervinding is, en deze mij is gegeven door de vergezelschapping met de Engelen en de Geesten, moet het door mij worden medegedeeld; doch nochtans zo dat eveneens de rede daarmede instemme. Het behoort ook tot de wensen en de verlangens der echtelieden om dit te weten; de mannen immers die hun echtgenoten hebben liefgehad, willen, indien dezen gestorven zijn, weten of het haar goed gaat; eender de vrouwen-echtgenoten die haar mannen hebben liefgehad; en of zij wederom samenkomen. Vele echtelieden ook wensen vooruit te weten of zij na den dood worden gescheiden, dan wel of zij tezamen leven; zij die onderling naar den animus niet samenstemmen, of zij gescheiden worden; en zij die naar den animus samenstemmen, of zij tezamen leven. Omdat deze dingen tot de gewenste behoren, zullen zij worden medegedeeld; hetgeen zal geschieden in deze orde: I: *Dat de liefde van het geslacht blijft bij elk mens na den dood hoedanig zij innerlijk, dat is, in zijn innerlijken wil en innerlijke gedachte was geweest in de wereld.* II: *De echtelijke liefde eender.* III: *Dat twee echtelieden meestal na den dood samenkomen, elkander kennen, wederom zich vergezelschappen, en voor enigen tijd tezamen leven; hetgeen geschiedt in den eersten staat, aldus als zij in de uitwendige dingen zijn zoals in de wereld.* IV: *Maar dat zij geleidelijk, naarmate zij de uitwendige dingen afleggen en in hun inwendige dingen binnengaan, doervatten van hoedanige liefde en neiging zij onderling ten opzichte van elkander wederzijds waren geweest, en vandaar of zij tezamen kunnen leven, of niet.* V: *Dat zij, indien zij tezamen kunnen leven, echtelieden blijven; doch dat zij, indien zij het niet kunnen, zich van elkander scheiden, somtijds de man zich van de echtgenote, somtijds de echtgenote zich van den man, en somtijds allebeiden zich van elkander over en weer.* VI: *En dat dan aan den man een passende echtgenote wordt gegeven, en aan de vrouw evenzo een echtgenoot.* VII: *Dat de echtelieden met elkander eendere gemeenschappen genieten als in de wereld, maar meer verkwikkelijke en meer gezegende; echter zonder voortplanting, voor welke of in de plaats van welke zij een geestelijke voortplanting hebben, zijnde die der liefde en der wijsheid.* VIII: *Dat aldus geschiedt met hen die in den Hemel komen; anders echter met hen die in de hel*

komen. Nu volgt de ontvouwing door welke die Artikelen worden belicht en bevestigd.

46. I: DAT DE LIEFDE VAN HET GESLACHT BLIJFT BIJ ELK MENS NA DEN DOOD HOEDANIG ZIJ INNERLIJK, DAT IS, IN ZIJN INNERLIJKEN WIL EN INNERLIJKE GEDACHTE WAS GEWEEST IN DE WERELD. Elke liefde volgt den mens na den dood, omdat zij het Zijn van het leven van hem is; en de regerende liefde, welke het hoofd der overige is, blijft aanhouden bij den mens tot in het eeuwige, en met haar tegelijk de ondergeordende lief den. Dat zij blijven aanhouden, komt omdat de liefde eigenlijk van des mensen geest is, en zij des lichaams is uit den geest, en de mens na den dood een geest wordt, en zo zijn liefde met zich draagt; en omdat de liefde het Zijn van des mensen leven is, is het duidelijk dat hoedanig des mensen leven in de wereld is geweest, zodanig zijn lot wordt na den dood. Wat de liefde van het geslacht betreft, zij is de universele van alle, want zij is van de schepping aan in des mensen ziel zelf gelegd, waaruit het wezen van den gansen mens is, en dit terwille van de voortplanting van het menselijk geslacht. Dat deze liefde voornamelijk blijft, komt omdat na den dood de man man is, en de vrouw vrouw is, en omdat er niets is in de ziel, in het gemoed, en in het lichaam, dat niet manlijk is in een man, en vrouwelijk in een vrouw; en deze twee zijn aldus geschapen dat zij streven naar verbinding, ja zelfs naar de verbinding opdat zij één worden; deze drang is de liefde van het geslacht, welke aan de echtelijke liefde voorafgaat. Omdat nu de verbindende neiging is ingegrift aan alle en de afzonderlijke dingen van een man en van een vrouw, zo volgt dat die neiging niet kan worden uitgewist en sterven met het lichaam.

47. Dat de liefde van het geslacht blijft hoedanig zij innerlijk is geweest in de wereld, komt omdat bij elk mens een inwendige en een uitwendige is, welke twee ook de inwendige en de uitwendige mens worden genoemd; en vandaar is er een inwendige en een uitwendige wil en gedachte. De mens laat het uitwendige achter en hij behoudt zijn inwendige, wanneer hij sterft; de uitwendige dingen immers zijn eigenlijk van zijn lichaam, en de inwendige dingen zijn eigenlijk van zijn geest. Omdat nu de mens zijn liefde is, en de liefde in den geest van hem zetelt, zo volgt dat de liefde van het geslacht bij hem na den dood blijft hoedanig zij innerlijk bij hem is geweest; zo bij voorbeeld, indien die liefde innerlijk echtelijk of kuis was geweest, blijft zij na den dood echtelijk en kuis; doch indien zij innerlijk hoers was geweest, blijft zij na den dood ook zodanig. Doch men moet weten dat de liefde van het geslacht niet eender is bij den een hoedanig zij bij den ander is; de verschillen

ervan zijn oneindig; maar nochtans, hoedanig zij in den geest van een ieder is, zodanig blijft zij ook.

48. II: DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE EENDER BLIJFT HOEDANIG ZIJ INNERLIJK, DAT IS, IN DEN INNERLIJKEN WIL EN INNERLIJKE GEDACHTE BIJ DEN MENS WAS GEWEEST IN DE WERELD. Aangezien een andere liefde de liefde van het geslacht is, en een andere de echtelijke liefde, wordt derhalve de ene en de andere genoemd, en gezegd dat ook deze na den dood blijft hoedanig zij was geweest bij den mens toen hij in de wereld leefde, in diens inwendigen mens. Maar omdat weinigen het onderscheid weten tussen de liefde van het geslacht en de echtelijke liefde, zal ik derhalve aan den drempel van deze Verhandeling iets daarover voorafzeggen. De liefde van het geslacht is de liefde tot verscheidenen en met verscheidenen uit het geslacht, doch de echtelijke liefde is alleen tot éne en met éne uit het geslacht; en de liefde tot verscheidenen en met verscheidenen is een natuurlijke liefde; zij is immers gemeen met de beesten en de vogels, en deze zijn natuurlijk; doch de echtelijke liefde is een geestelijke liefde, en in het bijzonder van en eigen aan de mensen, omdat de mensen geschapen zijn en derhalve geboren worden om geestelijk te worden; en daarom legt de mens voorzoveel als hij geestelijk wordt, de liefde van het geslacht af, en trekt hij de echtelijke liefde aan. In den aanvang van het huwelijk verschijnt de liefde van het geslacht als het ware verbonden met de echtelijke liefde; maar in de voortschrijding van het huwelijk worden zij gescheiden; en dan wordt bij hen die geestelijk zijn, de liefde van het geslacht verbannen, en wordt de echtelijke liefde ingeboezemd; doch bij hen die natuurlijk zijn, geschiedt het tegendeel. Uit hetgeen nu is gezegd blijkt dat de liefde van het geslacht, omdat zij is met verscheidenen, en in zich natuurlijk, ja zelfs dierlijk, onzuiver en onkuis is; en omdat zij zwerfziek en onbegrensd is, hoers; doch gans anders is de echtelijke liefde. Dat de echtelijke liefde geestelijk en eigenlijk menselijk is, zal uit hetgeen volgt klaarblijkend vaststaan.

47[a]. III: DAT TWEE ECHTELIEDEN MEESTAL NA DEN DOOD SAMENKOMEN, ELKANDER HERKENNEN, ZICH VERGEZELSCAPPEN, EN VOOR ENIGEN TIJD TEZAMEN LEVEN; HETGEEN GESCHIEDT IN DEN EERSTEN STAAT, ALDUS ALS ZIJ IN DE UITWENDIGE DINGEN ZIJN ZOALS IN DE WERELD. Er zijn twee staten welke de mens na den dood ondergaat, een uitwendige en een inwendige; in zijn uitwendigen komt hij eerst, en daarna in den inwendigen; en als hij in den uitwendigen is, komt de gade met de gade samen, indien de een en de ander gestorven is, herkent hij haar, en indien zij in de wereld tezamen hebben geleefd, vergezelschappen zij zich, en leven voor enigen

tijd tezamen. En wanneer zij in dezen staat zijn, weet de een de neiging van den ander tot zich niet, omdat deze zich in de inwendige dingen verbergt. Daarna echter, wanneer zij in hun inwendigen staat komen, openbaart zich de neiging, en indien deze samenstemmend en sympathisch is, zo zetten zij het echtelijke leven voort; doch indien zij onsamenstemmend en antipathisch is, zo ontbinden zij dat leven. Indien de man verscheidene echtgenoten heeft gehad, zo verbindt hij zich met die in volgorde, zolang hij in den uitwendigen staat is; doch wanneer hij den inwendigen staat binnentreedt, waarin hij de neigingen der liefde doorvat zodanig als zij zijn, dan neemt hij of een enkele aan, of hij verlaat allen; want het is in de geestelijke wereld evenzeer als in de natuurlijke aan niet enig Christen geoorloofd verscheidene vrouwen-echtgenoten te nemen, omdat dit den godsdienst bestoort en ontwijdt. Het eendere geschiedt met de vrouw die verscheidene mannen-echtgenoten had gehad; doch nochtans voegen deze vrouwen zich niet aan de mannen-echtgenoten toe; zij stellen zich slechts aan hen voor, doch de mannen-echtgenoten voegen haar aan zich toe. Laat men weten dat de mannen-echtgenoten zelden hun vrouwen-echtgenoten kennen, maar de vrouwen-echtgenoten terdege de mannen-echtgenoten. De oorzaak hiervan is deze dat de vrouwen een innerlijke doorvatting van de liefde hebben, en de mannen slechts een uiterlijke.

48[a]. IV: MAAR DAT ZIJ GELEIDELIJK, NAARMATE ZIJ DE HITWENDIGE DINGEN AFLEGGEN EN IN HUN INWENDIGE DINGEN BINNENGAAN, DOORVATTEN VAN HOEDANIGE LIEFDE EN NEIGING ZIJ ONDERLING TEN OPZICHTE VAN ELKANDER WEDERZIJD'S WAREN GEWEEST, EN VANDAAR OF ZIJ TEZAMEN KUNNEN LEVEN OF NIET. Het is niet nodig dit verder te ontvouwen, omdat het volgt uit de dingen die in het voorafgaande Artikel zijn ontvouwd. Hier zal alleen worden toegelicht hoe de mens na den dood de uitwendige dingen aflegt en de inwendige dingen aantrekt. Iedereen wordt na den dood eerst binnengeleid in de wereld die de Wereld der Geesten wordt genoemd, en het midden houdt tussen den Hemel en de hel; en daar wordt hij voorbereid, de goeden tot den Hemel en de bozen tot de hel. De voorbereiding daar heeft ten doel dat het inwendige en het uitwendige samenstemmen en één maken, en niet onsamenstemmend zijn en twee maken; in de natuurlijke wereld maken zij twee, en alleen bij hen die oprecht van hart zijn, maken zij één. Dat zij twee maken, staat vast uit de arglistigen en de geslepenen, vooral uit de huichelaars, de vleiers, de veinzers, en de leugenaars. In de geestelijke wereld echter is het niet geoorloofd het gemoed aldus verdeeld te hebben, maar wie boos was geweest in de inwendige dingen, zal ook boos zijn in de

uitwendige dingen; eender de goede in deze en gene dingen. Elk mens immers wordt na den dood zodanig als hij innerlijk was geweest, en niet zodanig als hij uiterlijk was geweest. Terwille van dit doel wordt hij dan beurtelings in zijn uitwendige en in zijn inwendige gebracht; en ieder mens is, als hij in het uitwendige is, wijs, dat is, wil voor wijs worden aangezien, ook de boze; maar deze is in zijn inwendige waanzinnig. Deze kan door die beurtwisselingen zijn waanzinnigheden zien en van dezelve tot bezinning komen; maar indien hij niet tot bezinning was gekomen in de wereld, zo kan hij het niet daarna, want hij heeft zijn waanzinnigheden lief en wil daarin blijven; en daarom drijft hij zijn uitwendige ook aan om eender waanzinnig te zijn. Zo wordt het inwendige en het uitwendige van hem één; en wanneer dat is geschied, is hij voorbereid tot de hel. Omgekeerd echter de goede; deze was, omdat hij in de wereld tot God had geschouwd en tot bezinning was gekomen, in het inwendige meer wijs dan in het uitwendige; in het uitwendige is hij ook vanwege de verlokkingen der wereld en de ijdelheden somtijds onzinnig geweest; en daarom wordt ook het uitwendige van deze teruggebracht tot samenstemming met zijn inwendige, hetwelk, zoals is gezegd, wijs is. Wanneer dit is geschied, is hij voorbereid tot den Hemel. Door deze dingen is het toegelicht hoe het afleggen van het uitwendige en het aantrekken van het inwendige na den dood geschiedt.

49. v: DAT ZIJ, INDIEN ZIJ TEZAMEN KUNNEN LEVEN, ECHELIEDEN BLIJVEN; DOCH DAT ZIJ, INDIEN ZIJ HET NIET KUNNEN, ZICH VAN ELKANDER SCHEIDEN, SOMTIJDS DE MAN ZICH VAN DE ECHTGENOTE, SOMTIJDS DE ECHTGENOTE ZICH VAN DEN MAN, EN SOMTIJDS ALLEBEIDEN ZICH VAN ELKANDER OVER EN WEER. Dat er scheidingen na den dood plaats vinden, komt omdat de verbindingen die op aarde plaats vinden, zelden geschieden uit enige inwendige doorvatting der liefde, maar uit een uitwendige welke de inwendige verbergt. De uitwendige doorvatting der liefde ontleent de oorzaak en den oorsprong aan zulke dingen die der lief de van de wereld en van het lichaam zijn; die der liefde van de wereld zijn vooral schatten en bezittingen, en die der liefde van het lichaam zijn waardigheden en eerbewijzen; en behalve die zijn er ook verschillende verlokkingen welke verleiden, zoals schoonheid en een voorgewende welvoegelijkheid van zeden; somtijds ook onkuisheid. En bovendien worden de echtverbintenissen aangegaan binnen de streek, de stad, of het dorp van geboorte of inwoning, en daar is er geen keuze dan een beperkte, en begrensd tot de huizen die men kent, en daar met die welke in stand overeenstemmen. Vandaar komt het dat de in de wereld aangegane huwelijken merendeels uitwendig zijn, en niet tevens inwendig, terwijl toch

de inwendige verbinding, zijnde die der zielen, het huwelijk zelf maakt; en die verbinding is niet eerder te doorvatten dan wanneer de mens het uitwendige heeft afgelegd en het inwendige heeft aangetrokken, hetgeen na den dood geschiedt. Vandaar nu komt het dat dan scheidingen plaats vinden, en daarna nieuwe verbindingen met hen die eender en homogeen zijn, indien daarin niet was voorzien geweest op aarde, hetgeen geschiedt bij hen die van jongs af aan het wettige en liefelijke samenzijn met éne hadden bemind, gewenst, en van den Heer verbeden, en verachting koesteren en de neusvleugels samentrekken voor de zwerfzieke lusten.

50. VI: DAT DAN AAN DEN MAN EEN PASSENDE ECHTGENOTE WORDT GEGEVEN, EN AAN DE VROUW EVENZO EEN ECHTGENOOT. De oorzaak hiervan is deze dat geen andere echtelieden kunnen worden opgenomen in den Hemel, om daar te blijven, dan alleen zij die innerlijk verenigd zijn of verenigd kunnen worden als tot één; want daar worden twee echtelieden niet twee, maar één Engel genoemd; hetgeen wordt verstaan onder des Heren woorden dat zij niet meer twee zijn, maar één vlees. Dat geen andere echtelieden worden opgenomen in den Hemel, komt omdat geen andere daar kunnen samenwonen, dat is, samen zijn in één huis, en in één slaapkamer en bed; allen immers die in de Hemelen zijn, zijn vergezelschap volgens de verwantschappen en de naaste betrekkingen der liefde, en volgens deze hebben zij woningen; want in de Geestelijke Wereld zijn er geen ruimten, maar zijn er schijnbaarheden van ruimten, en deze zijn volgens de staten van hun leven, en de staten des levens zijn volgens de staten der liefde. En daarom kan niet iemand daar anders dan in zijn huis verblijven, in hetwelk voor hem wordt voorzien en dat hem wordt toegewezen volgens het hoedanige zijner liefde. Indien hij elders verblijft, zo wordt hij beklemd van borst en adem; en niet kunnen twee samenwonen in het zelfde huis tenzij zij aan elkander eender zijn; en echtelieden in het geheel niet, tenzij zij wederzijdse neigingen zijn. Indien zij uitwendige neigingen zijn en niet tevens inwendige, zo scheidt het huis zelf of de plaats zelf hen af, verwerpt hen, en drijft hen heen. Dit is de oorzaak dat er voor hen die na de voorbereiding worden binnengeleid in den Hemel, wordt voorzien in een huwelijk met een deelgenoot wiens ziel neigt tot één-zijn met die van de ander, dermate dat zij niet twee levens willen zijn, maar één. Dit is de oorzaak dat na de scheiding aan den man een passende echtgenote wordt gegeven, en aan de vrouw een echtgenoot evenzo.

51. VII: DAT DE ECHTELIEDEN MET ELKANDER EENDERE GEMEENSCHAPPEN GENIETEN ALS IN DE WERELD, MAAR MEER VERKWIKKELIJKE EN MEER GEZEGENDE; ECHTER ZONDER VOORTPLANTING, VOOR WELKE OF IN DE

PLAATS VAN WELKE ZIJ EEN GEESTELIJKE VOORTPLANTING HEBBEN, ZIJNDE DIE DER LIEFDE EN DER WIJSHEID. Dat de echtelieden eendere gemeenschappen genieten als in de wereld, komt omdat na den dood een man een man is, en een vrouw een vrouw, en aan elk van beiden de neiging tot verbinding van de Schepping aan is ingeënt. En deze neiging bij den mens is van zijn geest en daaruit van zijn lichaam; en daarom blijft na den dood, wanneer de mens een geest wordt, de zelfde wederzijdse neiging; en deze is niet bestaanbaar zonder eendere gemeenschappen. De mens immers is mens zoals tevoren; ook ontbreekt niet wat ook aan een man, noch wat ook aan een vrouw; naar den vorm zijn zij aan zichzelf eender, desgelijks naar de aandoeningen en de gedachten. Wat volgt daaruit dan wel anders dan dat er eendere gemeenschappen zijn; en omdat de echtelijke liefde kuis, zuiver, en heilig is, dat ook de gemeenschappen vol zijn? Maar men zie meer hierover in de GEDENKWAARDIGHELD n. 44. Dat de gemeenschappen dan verkwikkelijker en gezegender zijn, komt omdat die liefde, als zij des geestes wordt, innerlijker en zuiverder wordt, en vandaar doorvattelijker; en alle verkwikkelijkheid groeit volgens de doorvatting, en zij groeit totdat de gezegendheid ervan in de verkwikkelijkheid ervan wordt bemerkt.

52. Dat de huwelijken in de Hemelen zonder voortplanting zijn, maar dat er voor die in de plaats een geestelijke voortplanting is, zijnde die van de liefde en de wijsheid, komt omdat bij hen die in de Geestelijke Wereld zijn, het derde afwezig is, zijnde het natuurlijke; en dit is het samenhoudende van de geestelijke dingen, en geestelijke dingen zonder hun samenhoudende zijn niet op dezelfde wijze bestendig als de dingen die worden voortgeplant in de natuurlijke wereld; en de geestelijke dingen in zich beschouwd hebben betrekking op de Liefde en de Wijsheid, en daarom zijn het deze welke uit de huwelijken van hen worden geboren. Er wordt gezegd dat deze worden geboren, omdat de echtelijke liefde den Engel vervolmaakt; zij verenigt hem immers met zijn deelgenote, weswege hij meer en meer mens wordt; want, zoals boven is gezegd, twee echtelieden in den Hemel zijn niet twee maar één Engel; en daarom vervullen zij zich door de echtelijke vereniging met het menselijke, hetwelk is: willen wijs zijn en datgene liefhebben wat der wijsheid is.

53. VIII: DAT ALDUS GESCHIEDT MET HEN DIE IN DEN HEMEL KOMEN; ANDERS ECHTER MET HEN DIE IN DE HEL KOMEN. Dat na den dood aan den man een passende echtgenote wordt gegeven, en aan de echtgenote een echtgenoot evenzo, en dat deze verkwikkelijke en gezegende gemeenschappen genieten, echter zonder een andere voortplanting dan een geestelijke, dit moet

worden verstaan ten opzichte van hen die worden opgenomen in den Hemel en Engelen worden. De oorzaak hiervan is deze dat dezen geestelijk zijn, en de huwelijken in zich geestelijk zijn, en vandaar heilig. Daarentegen zijn zij die in de hel komen, allen natuurlijk, en louter natuurlijke huwelijken zijn geen huwelijken, maar verbindingen die trekken uit onkuisen lust. Hoedanig deze verbindingen zijn, zal worden gezegd in hetgeen volgt, waar over het kuise en het onkuise, en verder waar over de hoerse liefde wordt gehandeld.

54. Aan hetgeen tot hier toe over den staat der echtelieden na den dood is vermeld, moeten deze dingen worden toegevoegd: 1. Dat al die echtelieden die louter natuurlijk zijn, worden gescheiden na den dood. De oorzaak hiervan is deze dat de liefde van het huwelijk bij hen koud wordt, en de liefde van de echtbreuk warm wordt. Doch nochtans vergezelschappen zij zich na de scheiding somtijds met anderen zoals echtelieden, maar na korten tijd treden zij over en weer van elkander terug, hetgeen meermalen keer op keer gebeurt; en ten slotte wordt de man overgegeven aan de ene of andere hoer, en de vrouw aan den enen of anderen echtbreker, hetgeen geschiedt in den helsen kerker, waarover in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 153 § x, waar het aan den een en de andere bij straf is verboden met iedereen zonder onderscheid te hoereren. 2. Echtelieden van wie de een geestelijk is, en de ander natuurlijk, worden na den dood ook gescheiden, en aan den geestelijke wordt een passende gade gegeven, doch de natuurlijke wordt naar plaatsen van wulpsheid tot zijns gelijken verwezen. 3. Diegenen echter die in de wereld als ongehuwden hebben geleefd, en het gemoed geheel en al hebben vervreemd van het huwelijk, blijven, indien zij geestelijk zijn, ongehuwd; indien zij echter natuurlijk zijn, zo worden zij hoereerders. Anders echter zij die in hun ongehuwden staat naar het huwelijk hebben verlangd, en meer nog zij die zonder gevolg moeite daarvoor hebben gedaan; voor dezen wordt, indien zij geestelijk zijn, in gezegende huwelijken voorzien; maar niet eerder dan wanneer zij in den Hemel zijn. 4. Zij die in de wereld in kloosters waren opgesloten, zowel de maagden als de mannen, worden na het volbrachte kloosterlijke leven, hetwelk enige ruimte van tijd na den dood voortduurt, daarvan ontslagen en uitgelaten, en zij verkrijgen de gewenste vrijheid hunner verlangens, hetzij zij als echtelijken willen leven, hetzij niet; indien zij als echtelijken willen leven, zo worden zij het; indien niet, zo worden zij tot de ongehuwden aan de zijde van den Hemel overgebracht; doch zij die van ongeoorloofden lust hebben geblaakt, worden nedergeworpen. 5. Dat de ongehuwden aan de zijde van den Hemel zijn, komt omdat de sfeer van den voortdurend ongehuwden staat de sfeer der echtelijke liefde, zijnde de

sfeer zelf des Hemels, bestookt. Dat de sfeer der echtelijke liefde de sfeer zelf des Hemels is, komt omdat zij nederdaalt uit het huwelijk van den Heer en de Kerk.

55. Hieraan zal ik twee GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE is deze: Eens werd uit den Hemel de zoetste melodie gehoord; er waren daar vrouwen-echtgenoten met maagden, die samen een cantilene zongen; de zoetheid van den zang was zoals de aandoening van een zekere liefde, harmonieus voortvloeiende. De hemelse gezangen zijn ook niets anders dan de klinkende aandoeningen of de in klanken uitgedrukte en gemodificeerde aandoeningen, want zoals de gedachten worden uitgedrukt door spreken, aldus worden het de aandoeningen door gezangen. De Engelen doorvatten uit de symmetrie en de voortvloeiingen van de modulering het onderwerp der aandoening. Er waren toen vele geesten rondom mij, en ik hoorde van sommigen dat zij die zoetste melodie hoorden, en dat dit de melodie was van een zekere liefelijke aandoening, waarvan zij het onderwerp niet wisten; en daarom maakten zij verschillende gissingen, maar tevergeefs; zij gisten dat dat gezang de aandoening uitdrukte van een bruidegom en bruid wanneer zij zich verloven; sommigen dat het de aandoening was van een bruidegom en bruid wanneer zij tot de bruiloft ingaan; en sommigen dat het de allereerste liefde van een echtgenoot en echtgenote was. Doch toen verscheen in het midden van hen een Engel uit den Hemel, en hij zeide dat zij de kuise liefde van het geslacht bezongen. Doch de omstanders vroegen: Wat is de kuise liefde van het geslacht? En de Engel zeide dat zij is de liefde van een man tot een maagd of tot een echtgenote schoon van vorm en welvoegelijk van zeden, vrij van elke voorstelling van wulpsheid; en omgekeerd. Na dit gezegd te hebben, verdween de Engel. Het gezang hield aan; en toen, omdat zij het onderwerp wisten der aandoening welke het uitdrukte, hoorden zij dat gezang met veel verscheidenheid, een ieder volgens den staat zijner liefde. Zij die kuis de vrouwen aanzagen, hoorden dat gezang als welluidend en zoet; diegenen echter die onkuis de vrouwen aanzagen, hoorden dat als het ware disharmonisch en treurig; en zij die met weerzin de vrouwen aanzagen, hoorden dat als het ware wanluident en schel. Doch plotseling werd toen het vlak waarop zij stonden, veranderd in een theater, en er werd een stem gehoord: WISSELT VAN GEDACHTEN OVER DEZE LIEFDE. En plotseling waren geesten uit verschillende gezelschappen aanwezig, en in het midden van hen enige Engelen in het wit; en dezen, het woord genomen hebbende, zeiden: Wij, in deze Geestelijke Wereld, wij hebben een onderzoek ingesteld naar alle soorten van liefde, niet slechts naar de liefde van den man jegens den man, en

van de vrouw jegens de vrouw, en naar de wederkerige liefde van den echtgenoot en de echtgenote, maar ook naar de liefde van den man jegens de vrouwen, en van de vrouwen jegens de mannen. En het is ons gegeven door gezelschappen te gaan en uit te vorsen, en wij hebben nog niet de algemene kuis liefde van het geslacht gevonden dan alleen bij hen die uit de waarlijk echtelijke liefde in de gedurige potentie zijn, en dezen zijn in de hoogste Hemelen. En eveneens is het gegeven den invloed van deze liefde te doorvatten in de aandoeningen onzer harten, en wij hebben doorvoeld dat zij in zoetheid elke andere liefde overtreft, uitgezonderd de liefde van twee echtelieden wier harten één zijn. Maar wij verzoeken u van gedachten te wisselen over deze liefde, omdat zij voor u nieuw is en onbekend; en omdat zij de bekoorlijkheid zelf is, wordt zij door ons in den Hemel de hemelse zoetheid genoemd. Toen zij dus van gedachten wisselden, spraken eerst zij die aangaande de huwelijken zich geen kuisheid hebben kunnen indenken, en zij beweerden: Wie kan als hij een schone en liefelijke maagd of echtgenote ziet, de voorstellingen van zijn denken aldus kastijden en zuiveren van de begerigheid, dat hij de schoonheid liefheeft en haar toch in het geheel niet, indien het geoorloofd is, wil aanroeren? Wie kan de begerigheid, welke iederen man is ingeboren, in zulk een kuis verkeren, aldus in iets wat niet hijzelf is, en nochtans liefhebben? Kan de liefde van het geslacht, als zij uit de ogen in de gedachten binnengaat, blijven stilstaan bij het aangezicht van een vrouw? Daalt zij niet ogenblikkelijk af tot de borst, en verder? De Engelen hebben ijdele dingen gesproken met te zeggen dat die liefde kuis bestaat, en dat zij toch de zoetste van alle liefden is, en dat zij enig en alleen bestaanbaar is bij de mannen-echtgenoten die in de waarlijk echtelijke liefde en vandaar in een overmachtige potentie met hun vrouwen-echtgenoten zijn. Kunnen dezen, als zij de schonen zien, meer dan de anderen, de voorstellingen van hun denken in de hoogte houden, en als het ware ophangen, opdat zij niet afdalen en verder gaan tot dat wat die liefde maakt? Na dezen spraken zij die òn in de koude òn in de warmte waren, in de koude tot hun echtgenoten, en in de warmte tot het geslacht; en zij zeiden: Wat is de kuis liefde van het geslacht? Is de liefde van het geslacht niet met zichzelf in tegenspraak wanneer daaraan de kuisheid wordt toegevoegd? Wat is de tegenspraak in het bijvoegsel anders dan een ding waaraan men zijn praedicaat ontnemt, hetwelk niet wat dan ook is? Hoe kan de kuis liefde van het geslacht de zoetste aller liefden zijn, wanneer de kuisheid haar van haar zoetheid berooft? Gij allen weet waar de zoetheid dier liefde zetelt; wanneer dus de voorstelling die met deze liefde verbonden is, verbannen is, waar en vanwaar is dan de zoetheid? Toen namen enigen het gesprek over, en

zeiden: Wij voor ons zijn met de schoonsten geweest, en wij hebben niet begeerd; en daarom weten wij voor ons wat de kuise liefde van het geslacht is. Doch de metgezellen, die hun wulpheden kenden, antwoordden: Gijlieden, gij zijt toen in een staat van walging van het geslacht geweest vanwege het onvermogen, en dit is niet de kuise liefde van het geslacht, maar het is het laatste der onkuise liefde. Na dit gehoord te hebben, vroegen de verontwaardigde Engelen dat zij die ter rechterhand of aan het zuiden stonden, zouden spreken. En dezen zeiden: Er is de liefde van een man en een man, voorts van een vrouw en een vrouw, en er is de liefde van een man tot een vrouw, en de liefde van een vrouw tot een man; en deze drie paren van liefden verschillen onderling geheel en al. De liefde van een man en een man is zoals de liefde van een verstand en van een verstand; de man immers is geschapen en wordt vandaar geboren opdat hij verstand worde. De liefde van een vrouw en een vrouw is zoals de liefde van een aandoening en van een aandoening van het verstand der mannen; de vrouw immers is geschapen en wordt geboren opdat zij de liefde van het verstand des mans worde. Deze liefden, namelijk van een man en een man, en van een vrouw en een vrouw, gaan niet diep in de borst binnen, maar staan buiten en raken elkander slechts aan; aldus verbinden zij de twee niet innerlijk. En daarom ook vechten twee mannen onderling met redeneringen en redeneringen zoals twee atleten, en twee vrouwen somtijds onderling met begerigheden en begerigheden zoals twee vuistvechters. Doch de liefde van een man en een vrouw is de liefde van een verstand en van de aandoening ervan, en deze gaat diep binnen en verbindt; en die verbinding is die liefde. Doch de verbinding der gemoederen en niet tegelijk der lichamen, of de drang tot die verbinding alleen, is een geestelijke liefde, en vandaar een kuise liefde; en deze liefde bestaat alleen bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, en vandaar in een uitmuntende potentie, omdat dezen terwille van de kuisheid niet den invloed der liefde uit het lichaam van een andere vrouw dan uit hun echtgenote toelaten. En omdat zij in een overuitmuntende potentie zijn, kunnen zij niet anders dan het geslacht liefhebben en tegelijk afkerig zijn van het onkuise. Vandaar hebben zij de kuise liefde van het geslacht, welke, in zich beschouwd, een innerlijk-geestelijke vriendschap is, welke haar zoetheid ontleent aan een uitmuntende, maar kuise potentie. Zij hebben een uitmuntende potentie vanwege de totale verzaking van hoererijs; en omdat de echtgenote alleen wordt liefgehad, is de potentie kuis. Omdat nu die liefde bij hen niet deel heeft aan het vlees, maar slechts aan den geest, is zij kuis; en omdat de schoonheid der vrouw krachtens de ingeënte neiging tegelijkertijd in het gemoed binnengaat, is zij zoet. Op

het horen van deze dingen hielden velen van de omstanders met de handen hun oren dicht, zeggende: Die gezegden kwetsen onze oren, en de dingen die gij gesproken hebt, zijn voor ons beuzelarijen. Het waren de onkuisen. En toen liet zich wederom dat gezang uit den Hemel horen, en nu nog zoeter dan tevoren; maar dit snerpde voor die onkuisen zo wanluident dat zij zich vanwege het gekras der wanklanken uit het theater stortten en wegvluchtten, terwijl maar weinigen overbleven die uit de wijsheid de echtelijke kuisheid liefhadden.

56. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens in de geestelijke wereld met de Engelen sprekende, werd ik geïnspireerd met den aangenamen lust om den TEMPEL DER WIJSHEID te zien welke ik reeds eerder eenmaal had gezien, en ik vroeg hen naar den weg daarheen. Zij zeiden: Volg het Licht, en gij zult vinden. En ik zeide: Wat is dat, volg het licht. Zij zeiden: Ons Licht wordt meer en meer blinkend wit naarmate men tot dien Tempel nadert; en daarom, volg het Licht volgens de aanwassing van den blinkend witten glans ervan; want ons Licht gaat voort uit den Heer als de Zon, en is vandaar in zich beschouwd de Wijsheid. Toen ging ik, van twee Engelen begeleid, volgens de aanwassing van den blinkend witten lichtglans, en klom langs een steil pad op tot aan den top van een heuvel die in de zuidelijke windstreek was, en daar was een prachtige poort. En toen de wachter de Engelen met mij had gezien, opende hij de poort; en zie, een gaanderij uit palm- en laurierbomen werd zichtbaar, welke wij langs gingen. De gaanderij liep rond en eindigde in een Tuin, in welks midden de TEMPEL DER WIJSHEID was. Toen ik daar rondom schouwde, zag ik kleine gebouwen, de evenbeelden van den Tempel, waarin de wijzen waren. Op een ervan traden wij toe, en aan den ingang spraken wij met den gastheer daar, en wij vertelden hem de oorzaak van onze komst, en hoe wij hierheen waren gekomen. En de gastheer zeide: Weest welkom, treedt binnen, zet u neder, en laten wij ons onderhouden met gesprekken der wijsheid. Ik zag het gebouwtje van binnen, dat het verdeeld was in tweeën, en nochtans, was het één. Het was verdeeld in tweeën door een doorschijnenden wand, doch het verscheen als één vanwege de doorschijnendheid, welke was zoals die van het zuiverste kristal. Ik vroeg waarom dit aldus was. Hij zeide: Ik ben niet alleen; mijn echtgenote is met mij; en wij, wij zijn twee, maar nochtans niet twee, maar één vlees. Doch ik zeide: Ik weet dat gij een wijze zijt, en wat heeft de wijze of de wijsheid met de vrouw van doen? Hierop veranderde de gastheer, uit een zekere verontwaardiging, van aangezicht, en hij strekte de hand uit, en zie, toen waren andere wijzen uit de naburige gebouwtjes aanwezig, aan wie hij al schertsend zeide: Deze onze gast, op

inlichtingen uit zijnde, stelt de vraag: Wat heeft de wijze of de wijsheid met de vrouw van doen. Hierover lachten allen, en zij zeiden: Wat is de wijze of de wijsheid zonder de vrouw, of zonder de liefde? De echtgenote is de liefde van de wijsheid van den wijze. Maar de gastheer zeide: Laten wij ons nu onderhouden met enig gesprek der wijsheid; het gesprek handele over de oorzaken, en nu over de oorzaak der schoonheid van het vrouwelijk geslacht. En toen spraken zij in volgorde; en de eerste zeide dat de oorzaak deze was dat de vrouwen door den Heer zijn geschapen als de aandoeningen van de wijsheid der mannen, en de aandoening van de wijsheid is de schoonheid zelf. De tweede zeide dat de oorzaak deze was dat de vrouw door den Heer is geschapen door middel van de wijsheid van den man, omdat zij uit den man is; en dat zij daarvandaan de vorm der wijsheid is, geïnspireerd met de aandoening der liefde; en omdat de aandoening der liefde het leven zelf is, is een vrouw het leven der wijsheid, een man echter de wijsheid, en het leven der wijsheid is de schoonheid zelf. De derde zeide dat de oorzaak deze was dat aan de vrouwen de doorvatting is gegeven van de verrukkingen der echtelijke liefde; en omdat haar ganse lichaam het orgaan van die doorvatting is, kan het niet anders dan dat de woning van de verrukkingen der echtelijke liefde met haar doorvatting de schoonheid is. De vierde zeide dat de oorzaak deze was dat de Heer de schoonheid en bevalligheid des levens heeft afgenomen van den man, en heeft overgeschreven op de vrouw, en dat vandaar de man zonder de hereniging met zijn schoonheid en bevalligheid in de vrouw nors, bars, droog, en onbeminnelijk is, en hij niet wijs is dan voor zichzelf alleen, en deze is dwaas. Doch wanneer de man wordt verenigd met zijn schoonheid en bevalligheid des levens in de echtgenote, zo wordt hij verkwikkelijk, bekoorlijk, levend, en beminnelijk, en zo wijs. De vijfde zeide dat de oorzaak deze was dat de vrouwen zijn geschapen als schoonheden niet terwille van zich maar terwille van de mannen, opdat de mannen, van zichzelf hard, zacht worden, hun animus, van zichzelf stroef, mild worde, en hun harten, van zichzelf koud, warm worden. En zodanig worden zij wanneer zij één vlees worden met hun vrouwen-echtgenoten. De zesde zeide dat de oorzaak deze was dat het Heelal door den Heer is geschapen als het volmaaktste werk; doch daarin is niets volmaakters geschapen dan een vrouw welgevormd van aangezicht en welvoeglijk van zeden, terwille hiervan dat de man den Heer dank betuige voor de milddadigheid, en haar vergelde door de opneming van de wijsheid uit Hem. Nadat deze en eendere dingen meer waren gezegd, verscheen de echtgenote aan gene zijde van den kristallen wand, en zij zeide tot den echtgenoot: Spreek, indien het u behaagt. En toen hij sprak, werd in

het spreken het leven der wijsheid uit de echtgenote doorvat; de klank immers van het spreken had de liefde van haar in; aldus legde de ondervinding getuigenis af van die waarheid. Daarna bezichtigden wij den Tempel der Wijsheid, en eveneens de paradijsse dingen daaromheen; en daarvan met vreugden vervuld gingen wij heen, en doorliepen de gaanderij tot de poort, en langs den weg van opklimming daalden wij neder.

Over de waarlijk echtelijke liefde

57. De echtelijke liefde is van oneindige verscheidenheid; zij bestaat niet eender bij den een hoedanig zij is bij den ander. Het schijnt weliswaar alsof zij eender is bij velen, maar het schijnt aldus voor het oordeel des lichaams, en de mens heeft uit dit oordeel slechts weinig onderscheidingsvermogen in zulke dingen, omdat het grof en bot is. Onder het oordeel des lichaams wordt het oordeel des gemoeds uit de uitwendige zinnen verstaan. Doch voor hen die uit het oordeel des geestes zien, verschijnen de verschillen, en meer onderscheiden voor hen die het gezicht van dit oordeel hoger kunnen verheffen, hetgeen geschiedt door hetzelfde te onttrekken aan de zinnen en het tot een hoger licht op te voeren. Dezen kunnen zich ten slotte bevestigen met het verstand, en zo zien dat de echtelijke liefde niet eender bestaat bij den een hoedanig zij is bij den ander. Doch nochtans kan niemand de oneindige verscheidenheden dezer liefde in enig licht van ook het verheven verstand zien, tenzij hij eerst weet hoedanig die liefde is in haar wezen en ongereptheid zelf, aldus hoedanig zij is geweest toen zij tezamen met het leven door God was gelegd in den mens; indien men dezen haar staat, welke de volmaaktste is geweest, niet kent, zo zal men tevergeefs trachten om haar verschillen met ene of andere onderzoeking bloot te leggen; er is immers niet enig vast punt waarvan men, als van een uitgangspunt uit, de verschillen kan afleiden, en waarop zij zoals op een doelwit betrekking kunnen hebben, en zo waarlijk en niet bedriegelijk kunnen verschijnen. Dit is de oorzaak dat wij er ons hier toe zetten om die liefde in haar echte wezen te beschrijven en, omdat zij in dit is geweest toen zij tezamen met het leven door God den mens was ingegoten, haar te beschrijven hoedanig zij is geweest in haar oorspronkelijken staat; en omdat zij in dezen staat waarlijk echtelijk is geweest, is boven deze Paragraaf geschreven OVER DE WAARLIJK ECHELIJKE LIEFDE. Doch deze beschrijving ervan zal geschieden in deze volgorde: I: *Dat er een waarlijk echtelijke liefde bestaat, welke heden ten dage zo zeldzaam is dat men niet weet hoedanig zij is, en nauwelijks dat zij er is.* II: *Dat de oorsprong dier liefde is uit het huwelijk van het goede en het ware.* III: *Dat er een overeenstemming is van die liefde met het Huwelijk van den Heer en de Kerk.* IV: *Dat die liefde, naar haar oorsprong en naar haar overeenstemming beschouwd, hemels, geestelijk, heilig, zuiver, en rein is boven elke liefde die van den Heer is bij de Engelen des Hemels en bij de mensen der Kerk.* V: *Dat zij ook de fundamentele liefde is van alle hemelse en geestelijke, en daaruit van alle natuurlijke liefden.* VI: *En dat in die liefde zijn*

samengebracht alle vreugden en alle verrukkingen van eersten tot laatsten. VII: Maar dat geen anderen in die Liefde komen en in die kunnen zijn dan zij die tot den Heer gaan, en de ware dingen der Kerk liefhebben, en de goede dingen van haar doen. VIII: Dat deze liefde de liefde der liefden is geweest bij de Ouden, die in de gouden, de zilveren, en de koperen eeuw hadden geleefd, maar dat zij daarna geleidelijk is weggegaan. De ontvouwing van deze dingen volgt nu.

58. I: DAT ER EEN WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE BESTAAT, WELKE HEDEN TEN DAGE ZO ZELDZAAM IS DAT MEN NIET WEET HOEDANIG ZIJ IS, EN NAUWELIJKS DAT ZIJ ER IS. Dat er een zodanige echtelijke liefde bestaat als in hetgeen volgt wordt beschreven, kan weliswaar worden erkend uit den eersten staat dier liefde, wanneer zij zich in het hart van den jongeman en van de maagd inboezemt en binnentreedt, aldus bij hen die éne alleen uit het andere geslacht aanvangen lief te hebben en tot bruid te verlangen; en nog meer in den tijd der verloving als deze wordt gerekt, en voortschrijdt tot de bruiloft; en ten slotte in de bruiloft, en in de eerste dagen daarna. Wie erkent dan niet en stemt dan niet in met deze volgende dingen, namelijk dat die liefde de fundamentele van alle liefden is; voorts dat in haar zijn samengebracht alle vreugden en alle verrukkingen van eersten tot laatsten? En wie weet niet dat na dezen bekoorlijken tijd allengs die blijdschappen voorbijgaan en weggaan totdat zij die ten slotte nauwelijks voelen? Indien hun dan het zelfde als eerder wordt gezegd, namelijk dat die liefde de fundamentele van alle liefden is, en dat in haar zijn samengebracht alle vreugden en blijdschappen, zo stemmen zij niet daarmee in en erkennen het ook niet. En misschien zullen zij zeggen dat het praatjes zijn, of dat het mystieke dingen zijn die hun verstand te boven gaan. Uit deze dingen blijkt dat de aanvankelijke huwelijksliefde de waarlijk echtelijke liefde nastreeft en haar zichtbaar in een zeker beeld vertoont; hetgeen geschiedt omdat dan de liefde van het geslacht, welke onkuis is, is uitgeworpen, en op haar plaats de liefde van één uit het geslacht, zijnde de waarlijk echtelijke en kuise liefde, ingeplant zetelt. Wie beschouwt dan niet andere vrouwen met een oogopslag zonder liefde, en zijn enige met een oogopslag vol liefde?

59. Dat evenwel de waarlijk echtelijke liefde zo zeldzaam is dat men niet weet hoedanig zij is, en nauwelijks dat zij er is, komt omdat de staat der bekoorlijkheden vóór de bruiloft na dezelve wordt veranderd in een staat van onverschilligheid vanwege de ongevoeligheid ervoor. De oorzaken der verandering van dien staat zijn er te vele dan dat zij hier kunnen worden aangevoerd; maar zij zullen worden aangevoerd in hetgeen volgt, waar de oorzaken der kouden, der scheidingsen, en der echtscheidingsen in haar orde

zullen worden opengedekt; waaruit men zal zien dat bij de meesten heden ten dage dat beeld der echtelijke liefde en met hetzelfde de erkenning dermate wordt uitgedelgd dat men niet weet hoedanig zij is, en nauwelijks dat zij er is. Het is bekend dat elk mens als hij wordt geboren, louter lichamenlijk is, en dat hij van lichamenlijk natuurlijk wordt, al innerlijker en innerlijker, en zo redelijk, en ten slotte geestelijk. Dat het aldus trapsgewijze gaat, komt omdat het lichamenlijke zoals een aardbodem is, waaraan de natuurlijke, de redelijke, en de geestelijke dingen in hun orde worden ingezaaid; aldus wordt de mens meer en meer mens. Bijna het eendere geschiedt wanneer hij in het huwelijk treedt; dan wordt de mens een voller mens, omdat hij met de deelgenote wordt verbonden, met wie hij één mens moge uitmaken. Maar dit geschiedt in den eersten staat in een zeker beeld, waarover eerder. Eender zet hij dan van het lichamenlijke in en schrijdt hij voort in het natuurlijke, maar ten aanzien van het echtelijke leven, en vandaar ten aanzien van de verbinding tot één. Zij die dan de lichamenlijk-natuurlijke dingen liefhebben, en de redelijke dingen alleen uit gene, kunnen niet worden verbonden met de deelgenote zoals tot één, tenzij ten aanzien van die uitwendige dingen; en wanneer de uitwendige dingen tekortschieten, dringt een koude de inwendige dingen binnen, welke de verkwikkelijke dingen dier liefde verdrijft, naarmate uit het gemoed in die mate uit het lichaam, en daarna naarmate uit het lichaam in die mate uit het gemoed; en dit dermate totdat er niet iets meer over is uit de herinnering aangaande den aanvankelijken staat van hun huwelijk, bijgevolg ook geen erkenning dienaangaande. Omdat nu heden ten dage aldus geschiedt bij de meesten, is het duidelijk dat men niet weet hoedanig de waarlijk echtelijke liefde is, en nauwelijks dat zij er is. Anders geschiedt met hen die geestelijk zijn; voor dezen is de eerste staat de inwijding tot voortdurende gunstrijkheden, welke in graad vorderen naarmate het geestelijk-redelijke des gemoeds en daaruit het natuurlijk-zinlijke des lichaams van den een zich met die van de andere verbinden en verenigen. Maar dezen zijn zeldzaam.

60. II: DAT DE OORSPRONG DIER LIEFDE IS UIT HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE. Dat alle dingen in het Heelal betrekking hebben op het goede en het ware, wordt erkend door elk mens met inzicht, omdat het een universeel ware is. Dat ook in alle en de afzonderlijke dingen des Heelals het goede is verbonden met het ware, en het ware met het goede, kan niet anders dan erkend worden, omdat dit ook een universeel ware is hetwelk samenhangt met het andere. De oorzaak waarom alle dingen in het Heelal betrekking hebben op het goede en het ware, en dat het goede is verbonden met het ware, en wederkerig, is deze dat elk van beide voortgaat uit den Heer,

en zij gaan voort uit Hem als één. De twee dingen die voortgaan uit den Heer, zijn de Liefde en de Wijsheid, omdat deze Hijzelf, aldus uit Hemzelf zijn; en alle dingen die der Liefde zijn, worden de goede dingen genoemd, en alle dingen die der Wijsheid zijn, worden de ware dingen genoemd; en omdat uit Hem als den Schepper die twee voortgaan, zo volgt dat in de geschapen dingen die twee zijn. Dit kan worden toegelicht door de warmte en het licht welke voortgaan uit de zon; uit deze zijn alle dingen van den aardbol; zij ontspruiten immers naar gelang van hun aanwezigheid, en naar gelang van hun verbinding; en de natuurlijke warmte stemt overeen met de geestelijke warmte, zijnde de Liefde; en het natuurlijk licht stemt overeen met het geestelijk licht, zijnde de Wijsheid.

61. Dat de echtelijke liefde voortgaat uit het huwelijk van het goede en het ware, zal in de volgende Verhandeling of Paragraaf worden aangetoond; hier wordt dat alleen aangevoerd om deze oorzaak dat men zie dat die liefde hemels, geestelijk, en heilig is, omdat zij uit hemelsen, geestelijken, en heiligen oorsprong is. Opdat men zie dat de oorsprong der echtelijke liefde is uit het huwelijk van het goede en het ware, is het van belang dat hier iets in kort bestek daarover worde gezegd. Vlak boven is gezegd dat er in alle en de afzonderlijke geschapen dingen een verbinding is van het goede en het ware, en er bestaat geen verbinding tenzij zij wederkerig is, want een verbinding van den enen kant, en niet op haar beurt van den anderen kant, wordt vanzelf ontbonden. Omdat er nu een verbinding is van het goede en het ware, en deze wederkerig is, zo volgt dat er is het ware van het goede of het ware uit het goede, en dat er is het goede van het ware of het goede uit het ware. Dat het ware van het goede of het ware uit het goede is in een man, en dat het manlijke zelf is, en dat het goede van het ware of het goede uit het ware is in een vrouw, en dat het vrouwelijke zelf is, voorts dat er een echtelijke eenheid is tussen die twee, zal men in de naastvolgende Verhandeling zien. Het wordt hier vermeld om er een voorlopig idee van te geven.

62. III: DAT ER EEN OVEREENSTEMMING IS VAN DIE LIEFDE MET HET HUWELIJK VAN DEN HEER EN DE KERK. Dat is, dat zoals de Heer de Kerk liefheeft, en wil dat de Kerk Hem liefhebbe, aldus de echtgenoot en de echtgenote elkander wederzijds liefhebben. Dat er een overeenstemming tussen die is, is in de Christelijke wereld bekend; maar hoedanig zij is, is nog niet bekend; en daarom zal die overeenstemming in een afzonderlijke Paragraaf, welke ook volgt, worden uitgelegd. Hier wordt zij vermeld te dien einde dat men moge zien dat de echtelijke liefde hemels, geestelijk, en heilig is, omdat zij overeenstemt met het hemelse, geestelijke, en heilige Huwelijk

van den Heer en de Kerk. Deze overeenstemming volgt ook uit den oorsprong der echtelijke liefde uit het huwelijk van het goede en het ware, waarover in het voorafgaande Artikel, omdat het huwelijk van het goede en het ware de Kerk bij den mens is; het huwelijk immers van het goede en het ware is het zelfde als het huwelijk van de naastenliefde en het geloof, aangezien het goede is der naastenliefde, en het ware is des geloofs. Dat dit huwelijk de Kerk maakt, kan niet anders dan erkend worden, omdat het een universeel ware is, en elk universeel ware wordt erkend zodra men het hoort, hetgeen uit den invloed des Heren en tegelijk uit de bevestiging des Hemels is. Aangezien nu de Kerk is des Heren, omdat zij uit den Heer is, en aangezien de echtelijke liefde overeenstemt met het Huwelijk van den Heer en de Kerk, zo volgt dat die liefde is uit den Heer.

63. Hoe echter de Kerk door den Heer bij twee echtelieden wordt gevormd, en door middel van haar de echtelijke liefde, zal in de Paragraaf, waarover boven, worden toegelicht. Hier alleen dit dat de Kerk door den Heer wordt gevormd bij den man, en door middel van den man bij de echtgenote; en dat zij, nadat zij bij elk van beiden is gevormd, ten volle de Kerk is; er geschiedt immers dan de volle verbinding van het goede en het ware, en de verbinding van het goede en het ware is de Kerk. Dat de verbindende neiging, welke de echtelijke liefde is, in een eenderen graad is als de verbinding van het goede en het ware is, welke de Kerk is, zal met aantoonende bewijsgronden in hetgeen volgt in een reeks worden bevestigd.

64. IV: DAT DIE LIEFDE, KRACHTENS HAAR OORSPRONG EN KRACHTENS HAAR OVEREENSTEMMING, HEMELS, GEESTELIJK, HEILIG, ZUIVER, EN REIN IS BOVEN ELKE LIEFDE DIE VAN DEN HEER IS BIJ DE ENGELN DES HEMELS EN BIJ DE MENSEN DER KERK. Dat de echtelijke liefde krachtens haar oorsprong, zijnde het huwelijk van het goede en het ware, zodanig is, is vlak boven in het kort bevestigd, maar daar alleen voorlopig aangestipt; eender dat die liefde zodanig is krachtens de overeenstemming ervan met het Huwelijk van den Heer en de Kerk. Deze twee huwelijken, uit welke als een stekje de echtelijke liefde nederdaalt, zijn de heiligheden zelf; en daarom, indien zij wordt opgenomen uit haar Grondvester, Die de Heer is, zo volgt een heiligheid uit Hem welke haar aanhoudend klaart en zuivert; indien dan in des mensen wil het verlangen en de drang tot haar is, zo wordt die liefde rein en zuiver van dag tot dag, bij voortduur. De echtelijke liefde wordt hemels en geestelijk genoemd, omdat zij is bij de Engelen der Hemelen; bij de Engelen van den hoogsten Hemel hemels, omdat die Engelen de hemelse worden genoemd; en bij de Engelen beneden dien Hemel is zij geestelijk,

omdat deze Engelen de geestelijke worden genoemd. Aldus worden die Engelen genoemd, omdat de hemelse liefden en daaruit wijsheden zijn, en de geestelijke wijsheden en daaruit liefden zijn; eender is het echtelijke van hen. Omdat nu de echtelijke liefde is bij de Engelen der Hemelen, zowel van de hogere als van de lagere, zoals eveneens in de eerste Paragraaf, *Over de Huwelijken in den Hemel*, is getoond, zo staat het vast dat die liefde heilig en zuiver is. Dat die liefde in haar wezen naar haar afleiding beschouwd, heilig en zuiver is boven elke liefde bij de Engelen en bij de mensen, komt omdat zij is zoals het hoofd der overige liefden; en over deze haar uitmuntendheid zullen in het nu volgende Artikel enige dingen worden gezegd.

65. v: DAT ZIJ OOK DE FUNDAMENTELE LIEFDE IS VAN ALLE HEMELSE EN GEESTELIJKE, EN DAARUIT VAN ALLE NATUURLIJKE LIEFDEN. Dat de echtelijke liefde in haar wezen beschouwd de fundamentele liefde is van alle liefden des Hemels en der Kerk, komt omdat haar oorsprong is uit het huwelijk van het goede en het ware, en uit dit huwelijk gaan alle liefden voort die den Hemel en de Kerk bij den mens maken. Het goede van dat huwelijk maakt de liefde, en het ware ervan maakt de wijsheid; en wanneer de liefde op de wijsheid toetreedt of met deze zich verbindt, dan wordt de liefde liefde; en wanneer de wijsheid op haar beurt op de liefde toetreedt en met deze zich verbindt, dan wordt de wijsheid wijsheid. De waarlijk echtelijke liefde is niet iets anders dan de verbinding van de liefde en de wijsheid. Twee echtelieden tussen wie of in wie tegelijk die liefde is, zijn de beeltenis en de vorm ervan; allen ook in de Hemelen, waar de aangezichten de echte stempels van de aandoeningen hunner liefde zijn, zijn de gelijkenissen ervan; zij hebben haar immers in, in het gemene en in elk deel, zoals eerder is getoond. Omdat nu twee echtelieden in beeltenis en vorm die liefde zijn, volgt dat elke liefde die voortgaat uit den vorm der liefde zelf, het evenbeeld ervan is. En daarom zijn, indien de echtelijke liefde hemels en geestelijk is, ook de uit haar voortgaande liefden hemels en geestelijk. De echtelijke liefde is dus zoals een ouder, en de overige liefden zijn zoals de telgen. Vandaar komt het dat uit de huwelijken der Engelen in de Hemelen geestelijke telgen worden verwekt, zijnde die van de liefde en de wijsheid, of van het goede en het ware, over welke verwekking men zie boven n. 51.

66. Het eendere staat duidelijk vast uit de Schepping van de mensen in die liefde, en uit de formering van hen uit die liefde daarna. Een man is geschapen opdat hij wijsheid worde uit de liefde van wijs zijn; en een vrouw is geschapen opdat zij de liefde worde van een man uit de wijsheid van hem, aldus volgens die; waaruit blijkt dat twee echtelieden de vormen en de beeltenissen zelf zijn

van het huwelijk van de liefde en de wijsheid, of van het goede en het ware. Men moet terdege weten dat er geen goede noch ware bestaat dat niet is in een substantie als in zijn subject; abstracte goede en ware dingen bestaan niet; zij zijn immers nergens, omdat zij geen zetel hebben; zelfs kunnen zij ook niet verschijnen zoals iets vliegens; en daarom zijn zij slechts ondingen, en het schijnt de rede toe dat zij daarover abstract denkt, maar nochtans kan zij het niet dan in subjecten, want elke idee des mensen, ook de gesublimeerde, is substantiëel, dat is, aan substanties gehecht. Bovendien moet men weten dat er geen substantie bestaat tenzij zij een vorm is; een niet geformeerde substantie is evenmin iets, omdat er niet iets aan kan worden toegekend, en een subject zonder praedicaten is eveneens een wezen van geen rede. Deze filosofische dingen zijn toegevoegd opdat men zo ook kan zien dat twee echtelieden die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, daadwerkelijk vormen zijn van het huwelijk van het goede en het ware, of van de liefde en de wijsheid.

67. Aangezien de natuurlijke liefden voortvloeien uit de geestelijke liefden, en de geestelijke uit de hemelse, wordt er derhalve gezegd dat de echtelijke liefde de fundamentele is van alle hemelse en geestelijke, en *daaruit van alle natuurlijke liefden*. De natuurlijke liefden hebben betrekking op de liefden van zich en van de wereld; de geestelijke liefden echter hebben betrekking op de liefde jegens den naaste; en de hemelse liefden hebben betrekking op de liefde tot den Heer; en omdat zodanig de betrekkingen der liefden zijn, is het duidelijk in welke orde zij op elkander volgen, en in welke orde zij gelegen zijn bij den mens. Als zij in deze orde gelegen zijn, dan leven de natuurlijke liefden uit de geestelijke, en deze uit de hemelse, en alle in deze orde uit den Heer, uit Wien zij zijn.

68. VI: EN DAT IN DIE LIEFDE ZIJN SAMENGEBRACHT ALLE VREUGDEN EN ALLE VERRUKKINGEN VAN EERSTEN TOT LAATSTEN. Alle verkwikkelijke dingen, welke dan ook, die door den mens worden gevoeld, zijn van diens liefde. De liefde openbaart zich, ja zelfs bestaat en leeft door die dingen. Dat de verkwikkelijke dingen zich verhogen in den graad waarin zich de liefde verhoogt, alsmede naar gelang de bijkomende aandoeningen de regerende liefde van meer nabij raken, is bekend. Omdat nu de echtelijke liefde de fundamentele van alle goede liefden is, en omdat zij aan de meest afzonderlijke dingen van den mens is ingegrift, zoals eerder is getoond, zo volgt dat de verkwikkelijke dingen dier liefde de verkwikkelijke dingen van alle liefden overtreffen, en eveneens dat zij deze liefden verkwikkelijk maakt volgens haar aanwezigheid, en tegelijk volgens haar verbinding daarmede; zij breidt immers de binnenste dingen des gemoeds uit en tegelijk de binnenste

dingen des lichaams, naar gelang de verrukkelijke ader van haar bron doorvloeit en opent. Dat in deze liefde zijn samengebracht alle verrukkelijke dingen van eersten tot laatsten, is terwille van de uitmuntendheid van haar nut boven de overige. Het nut is de voortplanting van het menselijk geslacht en vandaar van den Engellijken Hemel; en omdat dit nut het doel der doelen van de Schepping is geweest, zo volgt dat alle gezegendheden, gunstrijkheden, verkwikkelijkheden, bekoorlijkheden, en wellusten welke door den Heer Schepper ooit hebben kunnen worden samengebracht in den mens, in deze zijn liefde zijn verzameld. Dat de verkwikkelijke dingen het nut volgen en volgens de liefde hiertoe in den mens gelegen zijn, blijkt uit de verkwikkelijke dingen der vijf zinnen, het gezicht, het gehoor, de reuk, de smaak, en de tast; ieder van deze heeft verkwikkelijke dingen met variaties volgens hun specifieke nutten; wat dan niet de zin der echtelijke liefde, welker nut de samenvatting van alle overige nutten is!

69. Ik weet dat weinigen zullen erkennen dat in de echtelijke liefde zijn verzameld alle vreugden en alle verrukkingen van eersten tot laatsten, ter oorzaak hiervan dat de waarlijk echtelijke liefde, in welke zij zijn verzameld, heden ten dage zo zeldzaam is dat men niet weet hoedanig zij is, en nauwelijks dat zij er is, volgens de dingen die boven in n. 58, 59 zijn ontvouwd en bevestigd, want in een andere echtelijke liefde dan de echte zijn zij niet. En omdat deze op aarde zo zeldzaam is, is het onmogelijk om haar overuitmuntende gelukzaligheden ergens anders vandaan te beschrijven dan uit den mond der Engelen, omdat dezen in haar zijn. Dezen hebben gezegd dat haar binnenste verrukkingen, welke der ziel zijn, waarin het echtelijke van de liefde en de wijsheid of van het goede en het ware uit den Heer het eerst invloeit, ondoorvattelijk en vandaar onuitsprekelijk zijn, omdat zij tegelijk des vredes en der onschuld zijn; maar dat die zelfde verrukkingen bij het nederdalen meer en meer doorvattelijk worden, in de hogere dingen des gemoeds zoals gezegendheden, in de lagere dingen des gemoeds zoals gunstrijkheden, in de borst zoals verkwikkelijkheden uit gene, en dat zij uit de borst zich uitstorten in alle en de afzonderlijke dingen des lichaams, en ten slotte zich verenigen in de laatsten tot het verrukkelijke der verrukkingen. Verder hebben de Engelen over die dingen wonderbaarlijke dingen verteld, zeggende ook dat de verscheidenheden dier verrukkingen in de zielen der echtelieden, en uit deze in hun gemoederen, en uit deze in hun borsten, oneindig zijn, en eveneens eeuwig; en dat zij volgens de wijsheid bij de mannen-echtgenoten worden verhoogd; en dit omdat zij in den bloei van hun leeftijd leven tot in het eeuwige, en omdat voor hen niets gezegender is

dan meer en meer wijs te worden. Maar meer over die verrukkingen uit den mond der Engelen volledig naverteld, zie men in de GEDENKWAARDIGHEDEN, vooral in die welke na enige Hoofdstukken verder volgen.

70. VII: MAAR DAT GEEN ANDEREN IN DIE LIEFDE KOMEN EN IN DIE KUNNEN ZIJN DAN ZIJ DIE TOT DEN HEER GAAN, EN DE WARE DINGEN DER KERK LIEFHEBBEN, EN DE GOEDE DINGEN VAN HAAR DOEN. Dat geen anderen in die liefde komen dan zij die tot den Heer gaan, komt omdat de monogame huwelijken, zijnde die van één man met één echtgenote, overeenstemmen met het Huwelijk van den Heer en de Kerk, en omdat die huwelijken opkomen uit het huwelijk van het goede en het ware, waarover boven n. 60 tot 62. Dat uit deze opkomst en die overeenstemming volgt dat de waarlijk echtelijke liefde uit den Heer is, en voor hen die rechtstreeks tot Hem gaan, kan niet ten volle worden bevestigd tenzij in het bijzonder over die twee verborgenheden wordt gehandeld, hetgeen zal geschieden in de Verhandelingen die zich het naast bij deze aansluiten, waarvan de ene zal handelen over den oorsprong der echtelijke liefde uit het huwelijk van het goede en het ware, en de andere over het huwelijk van den Heer en de Kerk, en over de overeenstemming ervan. Dat uit deze dingen volgt dat de echtelijke liefde bij den mens is volgens den staat der Kerk bij hem, zal daar ook worden gezien.

71. Dat geen anderen in de waarlijk echtelijke liefde kunnen zijn dan zij die haar opnemen van den Heer, zijnde zij die rechtstreeks tot Hem gaan, en het leven der Kerk leven van Hem, komt omdat die liefde, naar haar opkomen en naar haar overeenstemming beschouwd, hemels, geestelijk, heilig, zuiver, en rein is boven elke liefde die bij de Engelen des Hemels en bij de mensen der Kerk is, zoals boven in n. 64 is getoond; en deze haar attributen kunnen niet bestaan dan bij hen die met den Heer zijn verbonden en door Hem vergezelschap met de Engelen des Hemels. Dezen immers schuwen de buitenechtelijke liefden, zijnde de verbindingen met anderen dan hun of haar eigen gade, zoals verderfenissen der ziel en zoals de poelen der hel. En voor zoveel als een gade die verbindingen, ook ten aanzien van de lusten des wils en daaruit de bedoelingen, schuwt, wordt die liefde bij hen gezuiverd en wordt zij allengs geestelijk, eerst terwijl zij leven op aarde, en daarna in den Hemel. Bij de mensen kan nooit enige liefde zuiver worden, noch bij de Engelen, aldus ook niet deze liefde. Maar omdat de bedoeling, welke des wils is, het eerst van al door den Heer wordt beschouwd, wordt derhalve de mens voor zoveel als hij in deze is en in deze volhardt, ingewijd in de zuiverheid en de heiligheid van haar, en schrijdt hij geleidelijk voort. Dat geen anderen in

de geestelijke echtelijke liefde kunnen zijn dan zij die van den Heer zodanig zijn, komt omdat de Hemel in die liefde is; en de natuurlijke mens, bij wien die liefde alleen uit het vlees haar wellustige trekt, kan niet naderen tot den Hemel, noch tot enig Engel, ja zelfs ook niet tot enig mens in wien die liefde is. Deze liefde immers is de fundamentele van alle hemelse en geestelijke liefden; men zie boven n. 65, 66, 67. Dat het aldus is, is mij uit ondervinding bevestigd. Ik heb geniën in de geestelijke wereld die werden voorbereid tot de hel, zien naderen tot een Engel die in verrukking was met zijn deelgenote; genen werden, op een afstand, naarmate zij naderbij kwamen, zoals furiën, en zij zochten holen en groeven als schuilplaatsen, waarin zij zich nederwierpen. Dat de boze geesten het homogene van hun aandoening, hoe onrein het ook is, liefhebben, en van het homogene van den geest des Hemels, omdat dit rein is, afkerig zijn als van dat wat voor hen heterogeen is, kan men opmaken uit hetgeen in de INLEIDING, n. 10, is vermeld.

72. Dat diegenen in die liefde komen en in dezelve kunnen zijn, die de ware dingen der Kerk liefhebben en de goede dingen van haar doen, komt omdat geen anderen door den Heer worden opgenomen; dezen immers zijn in de verbinding met Hem, en vandaar kunnen zij worden gehouden in die liefde door Hem. Het zijn twee dingen welke de Kerk en vandaar den Hemel bij den mens maken: het ware des geloofs en het goede des levens. Het ware des geloofs maakt de tegenwoordigheid des Heren, en het goede des levens volgens de ware dingen des geloofs maakt de verbinding met Hem, en zo de Kerk en den Hemel. Dat het ware des geloofs de tegenwoordigheid maakt, komt omdat het des lichts is; het geestelijk Licht is niet iets anders. Dat het goede des levens de verbinding maakt, komt omdat het der warmte is; de geestelijke Warmte is ook niet iets anders; zij is immers de liefde, en het goede des levens is der liefde. En het is bekend dat elk licht, ook het winterse, tegenwoordigheid maakt, en dat de warmte verenigd met het licht, verbinding maakt. Tuinen immers en bloemenvelden verschijnen in elk licht, maar zij bloeien niet en maken geen vrucht dan alleen als de warmte zich met het licht verbindt. Uit deze dingen blijkt de conclusie dat door den Heer niet met de waarlijk echtelijke liefde begiftigd worden zij die slechts de ware dingen der Kerk weten, maar zij die dezelve weten en de goede dingen van haar doen.

73. VIII: DAT DEZE LIEFDE DE LIEFDE DER LIEFDEN IS GEWEEST BIJ DE OUDEN, DIE IN DE GOUDEN, DE ZILVEREN, EN DE KOPEREN EEUW HEBBEN GELEefd. Dat de echtelijke liefde bij de Oudsten en bij de Ouden, die in die eerste aldus genaamde eeuwen hebben geleefd, de liefde der liefden is geweest,

kan men niet uit de geschiedenis weten, omdat de geschriften van hen niet voorhanden zijn, en die welke voorhanden zijn, zijn van schrijvers na die eeuwen; want door dezen worden zij met dien naam genoemd, en door hen wordt eveneens de zuiverheid en de ongereptheid van hun leven beschreven, desgelijks de geleidelijke afneming ervan zoals die is van het goud tot aan het ijzer toe. Doch het laatste of het ijzeren tijdperk, hetwelk heeft ingezet van die schrijvers aan, kan men voor een deel samen-lezen uit de levensgeschiedenissen van sommige koningen, rechters, en wijzen, die Sophi werden genoemd, in Griekenland en elders. Dat echter deze eeuw geen bestand had zoals ijzer in zich bestand heeft, maar dat zij zou worden zoals ijzer vermengd met leem, welke niet samenhangen, wordt voorzeggd door Daniël, Hfdst. II: 43. Omdat nu de eeuwen die genoemd zijn naar het goud, het zilver, en het koper, vóór de tijden der geschriften waren verlopen, en zo de erkenning aangaande hun huwelijken niet bestaanbaar is op aarde, heeft het den Heer behaagd dezelve voor mij langs den geestelijken weg te openen door mij voort te leiden tot de Hemelen waar hun woonplaatsen zijn, opdat ik van hen mondeling daar zou vernemen hoedanig de huwelijken bij hen waren geweest toen zij in hun tijdperken hebben geleefd. Allen immers, wie dan ook, die van de Schepping aan zijn overleden uit de natuurlijke wereld, zijn in de Geestelijke Wereld, en allen zijn ten aanzien van hun liefden aan zichzelf eender, en blijven het tot in het eeuwige. Omdat deze dingen het weten en het mededelen waard zijn, en zij de heiligheid der huwelijken bevestigen, zou ik ze, zodanig als zij mij bij wakenden geest zijn getoond en daarna in het geheugen door een Engel teruggeroepen, en zo beschreven, openlijk bekend willen maken. En omdat zij uit de Geestelijke Wereld zijn, zoals de overige dingen na de Hoofdstukken der Verhandelingen, heb ik ze willen verdelen in zes GEDENKWAARDIGHEDEN volgens de voortschrijdingen der tijdperken.

74. “Deze ZES GEDENKWAARDIGHEDEN, welke zijn uit de Geestelijke Wereld aangaande de echtelijke liefde, onthullen hoedanig die liefde was geweest in de eerste tijdperken en hoedanig na die, en hoedanig zij heden ten dage is; waaruit vaststaat dat die liefde allengs van haar heiligheid en zuiverheid is teruggetreden, totdat zij hoers is geworden; maar dat er toch hoop is dat zij weder wordt teruggevoerd tot haar oorspronkelijke of oude heiligheid.”

75. DE EERSTE GEDENKWAARDIGHEID. Eens, toen ik nadacht over de echtelijke liefde, werd mijn gemoed bevangen door het verlangen om te weten hoedanig die liefde was geweest bij hen die in DE GOUDEN EEUW hebben geleefd, en daarna hoedanig bij hen die in de volgende eeuwen hebben geleefd,

welke eeuwen naar het zilver, het koper, en het ijzer worden genoemd. En omdat het mij bekend was dat allen die in die eeuwen goed hebben geleefd, in de Hemelen zijn, bad ik tot den Heer dat het mij geoorloofd mocht zijn met hen te spreken en onderricht te worden. En zie, daar stond een Engel mij nabij, en hij zeide: Ik ben door den Heer gezonden om uw leider en tochtgenoot te zijn; en eerst zal ik u leiden en vergezellen tot hen die hebben geleefd in het eerste tijdperk of de eerste eeuw, welke de gouden wordt genoemd. En hij zeide: De weg tot hen is steil; hij gaat door een duister woud waar niemand doorheen kan gaan zonder een door den Heer gegeven leider. Ik was in den geest, en ik gordde mij aan voor den weg, en wij keerden het aangezicht naar het oosten. En bij het voortgaan zag ik een berg waarvan de hoogte buiten het gebied der wolken reikte. Wij gingen een grote woestijn door, en wij geraakten in het woud, dicht bezet met verschillende soorten van bomen, en vanwege de dichtheid ervan heel duister, zoals de Engel tevoren had gezegd. Maar het woud was van verscheidene nauwe paden doorsneden, en de Engel zeide dat het even zovele doolslingerpaden waren, en dat tenzij de ogen door den Heer worden geopend en de met wijnranken omgorde olijfbomen worden gezien, en de schreden van olijfboom tot olijfboom worden gevoerd, de reiziger zal geraken in de Tartaarse gebieden welke rondom aan de zijden zijn. Dit woud is zodanig te dien einde dat de toegang wordt behoed; geen andere natie immers dan die van het eerste tijdperk woont op dien berg. Nadat wij het woud waren binnengegaan, werden onze ogen geopend en zagen wij hier en daar olijfbomen omwonden met wijnstokken, waarvan trossen van donkerblauwe kleur afhingen; en de olijfbomen waren in ononderbroken kringen gerangschikt, en daarom gingen wij naar gelang zij in den aanblik kwamen, al maar rond en rond. En ten slotte zagen wij een bos van hoge cederbomen, en op hun takken enige arenden; en deze gezien hebbende, zeide de Engel: Nu zijn wij op den berg, niet ver van zijn kruin af. En wij gingen voort; en zie, na het bos een rond veld waar lammeren en oilammeren graasden, welke de uitbeeldende vormen waren van den staat der onschuld en des vredes der bergbewoners. Wij gingen dit veld door, en zie, er verschenen tabernakels en tabernakels, ten getale van verscheidene duizenden, vooraan en aan de zijden, zo ver als het gezicht reikte. En de Engel zeide: Nu zijn wij in het kamp; daar zijn de Heirscharen van den Heer Jehovih; aldus noemen zij zich en hun woningen. Deze Oudsten hebben, toen zij in de wereld waren, in tabernakels gewoond, en daarom wonen zij ook nu in dezelve. Maar laten wij den weg afbuigen naar het zuiden, waar de wijzeren van hen zijn, opdat wij met iemand samenkomen met wie wij een onderhoud mogen hebben. Al

gaande zag ik van verre drie knapen en drie meisjes aan de deur van een zekere tent zitten; maar toen wij hen en haar genaderd waren, verschenen zij zoals mannen en vrouwen van middelbare gestalte. En de Engel zeide: Alle bewoners van dezen berg verschijnen uit de verte zoals kleine kinderen, omdat zij in den staat der onschuld zijn, en de kindsheid is de onschuld in haar verschijning. Ons gezien hebbende kwamen deze mannen toegelopen, en zij zeiden: Vanwaar zijt gij, en hoe kwaamt gij hierheen? Uw aangezichten zijn niet van de aangezichten van onzen berg. Doch de Engel gaf bescheid, en hij vertelde dat wij in de gelegenheid waren gesteld om door het woud heen te naderen, en wat de oorzaak van onze komst was. Na deze dingen gehoord te hebben, nodigde een van de drie mannen ons uit en leidde ons binnen in zijn tabernakel. De man was bekleed met een mantel van blauwe kleur, en met een tunica uit blanke wol; en zijn echtgenote was bekleed met een purperen toga, en daaronder een de borst bedekkende tunica van geborduurd fijn lijnwaad. En omdat in mijn denken het verlangen was om de huwelijken der Oudsten te leren kennen, zag ik beurtelings den echtgenoot en de echtgenote aan, en ik bemerkte de eenheid als het ware van hun zielen in de aangezichten; en ik zeide: Gij tweeën, gij zijt één. En de man antwoordde: Wij zijn één; haar leven is in mij, en het mijne in haar; wij zijn twee lichamen, maar één ziel. Het één-zijn tussen ons is zoals dat van de twee tenten in de borst, welke het hart en de long worden genoemd; zij is mijn hart, en ik ben haar long. Maar omdat wij onder het hart hier de liefde verstaan, en onder de long de wijsheid verstaan; is zij de liefde van mijn wijsheid, en ben ik de wijsheid van haar liefde; en daarom oversluiert haar liefde van buiten af mijn wijsheid, en is mijn wijsheid van binnen uit in haar liefde. Daarvandaan is, zoals gij hebt gezegd, de verschijning van de eenheid der zielen in onze aangezichten. En toen vroeg ik: Indien het één-zijn zodanig is, kunt gij dan wel tot een andere vrouw dan de uwe schouwen? En hij antwoordde: Ik kan het, maar omdat mijn echtgenote verenigd is met mijn ziel, schouwen wij tweeën tegelijk, en dan kan niet het geringste van lust binnentreden; want als ik de vrouwen-echtgenoten van anderen aanzie, zo zie ik die aan door mijn echtgenote, die ik enig en alleen liefheb. En omdat deze mijn echtgenote het vermogen heeft van al mijn neigingen te doorvatten, richt zij als bemiddelaarster mijn gedachten, en onttrekt zij daaraan al wat niet samenstemt, en tezamen daarmede geeft zij een koude en afgrijzen in voor elk onkuise. En daarom is het voor ons hier even onmogelijk om uit lust enige echtgenote van een metgezel aan te zien, als het onmogelijk is om van de Tartaarse schaduw uit het licht van onzen Hemel te schouwen. Deswege bestaat er bij ons ook niet

enig denkbeeld, en te minder enig woord der taal, voor de verlokkingen der onbandige liefde. Hij kon het woord hoererij niet uitspreken, omdat de kuisheid van hun Hemel zich daartegen verzette. En tot mij zeide de Engelleider: Gij hoort nu de spraak der Engelen van dezen Hemel, dat het de spraak is der wijsheid, omdat zij spreken uit de oorzaken. Daarna schouwde ik rondom, en ik zag hun tabernakel als het ware met goud overtrokken, en ik vroeg vanwaar dit was. Hij antwoordde: Het is vanwege het vlammege licht, hetwelk zoals goud schittert, uitstraalt, en strijkt langs de gordijnen van onzen tabernakel als wij in gesprek zijn over de echtelijke liefde; de warmte immers uit onze Zon, welke in haar wezen de liefde is, ontbloomt zich dan, en verft het licht, hetwelk in zijn wezen de wijsheid is, met haar kleur, welke goud is. En dit geschiedt omdat de echtelijke liefde in haar oorsprong het spel van de wijsheid en de liefde is; de man immers is geboren opdat hij wijsheid zij, en de vrouw opdat zij de liefde van de wijsheid des mans zij. Daarvandaan zijn de verrukkingen van dat spel in de echtelijke liefde en uit die liefde, tussen ons en onze vrouwen-echtgenoten. Wij hier hebben duizenden jaren lang duidelijk ingezien dat die verrukkingen ten aanzien van den overvloed, den graad, en de kracht, voortreffelijk en uitmuntend zijn volgens den Eredienst van den Heer Jehovih bij ons, uit Wien dat hemelse één-zijn of dat hemelse huwelijk, zijnde dat der liefde en der wijsheid, invloeit. Nadat deze dingen waren gezegd, zag ik een groot licht op den heuvel in het midden tussen de tabernakels, en ik vroeg: Vanwaar is dat licht? Hij zeide: Het is uit het Heiligdom van den Tabernakel van onzen Eredienst. En ik vroeg of het geoorloofd was naderbij te treden; en hij zeide dat het geoorloofd was. En ik trad toe en ik zag den Tabernakel, van buiten en van binnen volgens de beschrijving geheel en al eender aan den Tabernakel die voor de zonen Israëls in de woestijn was gebouwd, welks vorm aan Mozes op den berg Sinai was getoond, Exod. xxv: 40; Hfdst. xxvi: 30. En ik vroeg: Wat is er van binnen in dat Heiligdom, waarvandaan zulk een groot licht komt? En hij antwoordde: Het is een Tafel die dit inschrift heeft: HET VERBOND TUSSEN JEHOVAH EN DE HEMELEN. Meer zeide hij niet. En omdat wij toen aanstalten maakten om heen te gaan, vroeg ik: Hebben enigen van u, toen gij nog in de natuurlijke wereld waart, met meer dan met één echtgenote geleefd? Hij antwoordde dat hij er niet wist van één; want wij hebben niet over meerdere kunnen denken. Ons hebben zij die daarover hebben gedacht, gezegd dat terstond de hemelse gezegdheden hunner zielen zich hadden teruggetrokken van de binnenste dingen tot de uiterste dingen van hun lichaam, tot aan de nagels toe, en tegelijk daarmee de voortreffelijkheden der manlijkheid. Dezen werden,

toen dit werd doorvat, uit onze landen uitgeworpen. Na deze dingen gezegd te hebben, liep de man naar zijn tabernakel, en hij kwam terug met een granaatappel, waarin een massa zaden van goud was. En hij schonk dien, en ik nam hem mede; en deze was voor mij een teken dat wij waren geweest met hen die in de Gouden Eeuw hadden geleefd. En toen gingen wij na den groet des vredes heen en keerden naar huis terug.

76. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Den volgenden dag kwam de vorige Engel tot mij, en hij zeide: Wilt gij dat ik u leid en vergezel tot de volken die in HET ZILVEREN TIJDPERK OF DE ZILVEREN EEUW hebben geleefd, opdat wij van hen horen aangaande de huwelijken van hun tijd? En hij voegde daaraan toe dat men ook niet tot hen kan gaan dan onder het toezicht des Heren. Ik was, zoals eerder, in den geest, en vergezelde mijn geleider, en wel eerst naar een heuvel in de grensscheiding tussen het oosten en het zuiden; en toen wij op de glooiing ervan waren, toonde hij mij de grote uitgestrektheid der landstreek; en wij zagen in de verte een als het ware bergachtige verhevenheid, en tussen deze en den heuvel waarop wij stonden, was een vallei, en daarachter een vlakke, en uit deze rees de helling langzaam op. Wij daalden van den heuvel af om de vallei door te gaan, en wij zagen aan de zijden hier en daar houten en stenen in figuren van mensen, en van verschillende beesten, vogels, en vissen gesneden; en ik vroeg aan den Engel: Wat zijn die dingen; zijn het niet afgodsbeelden? En hij antwoordde: Volstrekt niet; het zijn uitbeeldende vormgevingen van verschillende zedelijke deugden en geestelijke waarheden. Bij de volken van dat tijdvak was de wetenschap der overeenstemmingen geweest; en omdat elk mens, elk beest, elke vogel, en elke vis overeenstemt met de ene of andere hoedanigheid, beeldt derhalve ieder snijwerk een of ander deel uit van een deugd of van een waarheid, en verscheidene tegelijk de deugd of de waarheid zelf in den algemenen uitgebreiden vorm; het zijn die dingen welke in Egypte hiëroglyphen werden genoemd. Wij gingen verder de vallei door, en toen wij de vlakke binnengingen, zie, zo zagen wij paarden en wagens, paarden verschillend opgetuigd en getoomd, en wagens van uiteenlopenden vorm, sommige uitgesneden zoals arenden, sommige zoals walvissen, en sommige zoals herten met horens, en zoals éénhoorns, en eveneens aan het einde enige karren, en rondom aan de zijden stallen. Doch toen wij naderbij kwamen, verdwenen zowel de paarden als de wagens, en daarvoor in de plaats zagen wij mensen, paren bij paren wandelend, gesprekken voerend, en redenerend. En de Engel zeide tot mij: De gedaanten van paarden, wagens, en stallen, welke uit de verte werden gezien, zijn de verschijningen van het redelijk inzicht der mensen van dat

tijdvak; het paard immers betekent krachtens de overeenstemming het verstand van het ware, de wagen de leer ervan, en de stallen de onderrichtingen. Het is u bekend dat in deze wereld alle dingen volgens de overeenstemmingen verschijnen. Maar wij gingen aan deze dingen voorbij en klommen langs een lange helling op, en ten slotte zagen wij een stad, welke wij binnengingen. En al voortgaande bekeken wij van de straten en de pleinen uit haar huizen; het waren even zovele paleizen, uit marmer gebouwd; ervoor waren trappen van albast, en aan weerszijden van de trappen zuilen van jaspis. Wij zagen ook Tempels uit kostbaar gesteente, van safieren en lazuren kleur. En de Engel zeide tot mij: Zij hebben huizen uit stenen, omdat stenen de natuurlijke waarheden betekenen, en kostbare stenen de geestelijke waarheden; en al degenen die in het zilveren tijdperk hebben geleefd, hadden inzicht krachtens de geestelijke waarheden en de natuurlijke daaruit; het eendere betekent ook het zilver. Bij het bezichtigen van de stad zagen wij hier en daar echtelieden, paren bij paren; en omdat het mannen-echtgenoten en vrouwen-echtgenoten waren, waren wij in afwachting van ergens te worden uitgenodigd, en toen ons dit in den zin lag, werden wij in het voorbijgaan door twee in hun huis teruggeroepen, en wij klommen op en traden binnen; en de Engel, voor mij met hen sprekende, legde hun de oorzaak van onze komst in dezen Hemel open, namelijk dat het was om onderricht te worden aangaande de huwelijken bij de Ouden, tot wie gij hier behoort. En zij antwoordden: Wij hebben behoord tot de volken in Azië, en de beoefening van ons tijdvak is de beoefening geweest van de waarheden, door welke wij inzicht hadden. Deze beoefening was de beoefening van onze ziel en van ons gemoed geweest; maar de beoefening van de zinnen onzer lichamen waren de uitbeeldingen dingen van de waarheden in vormen geweest, en de wetenschap der overeenstemmingen verbond de zinlijke dingen van onze lichamen met de doorvattingen van onze gemoederen, en verschaftte ons het inzicht. Na deze dingen gehoord te hebben, verzocht de Engel dat zij iets zouden mededelen over de huwelijken bij hen. En de echtgenoot zeide: Er is een overeenstemming tussen het geestelijke huwelijk, zijnde dat van het ware met het goede, en tussen het natuurlijke huwelijk, zijnde dat van den man met één echtgenote; en omdat wij de overeenstemmingen hebben beoefend, hebben wij gezien dat de Kerk met haar ware en goede dingen geenszins bij anderen kan bestaan dan bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde met één echtgenote leven; het huwelijk immers van het goede en het ware is de Kerk bij den mens; en daarom zeggen wij allen die hier zijn, dat de echtgenoot het ware is, en de echtgenote het goede ervan; en dat het goede geen ander ware dan het zijne kan liefhebben, noch het ware

een ander goede dan het zijne wederbeminnen; indien het een ander liefhad, zo zou het inwendige huwelijk, hetwelk de Kerk maakt, vergaan, en het zou een slechts uitwendig huwelijk worden, waarmede de afgoderij en niet de Kerk overeenstemt. Daarom noemen wij het huwelijk met één echtgenote een geheiligdheid, doch indien het bij ons zou worden aangegaan met meerdere, zo zouden wij dat heiligschennis noemen. Nadat deze dingen gezegd waren, werden wij binnengeleid in de voorzaal van het slaapvertrek, waar verscheidene werkstukken aan de wanden en kleine als uit zilver gegoten beelden waren, en ik vroeg: Wat zijn die dingen? Zij zeiden: Het zijn schilderijen en vormen, uitbeeldend voor verschillende hoedanigheden, attributen, en verkwikkelijkheden die der echtelijke liefde zijn; deze beelden de eenheid der zielen uit, deze de verbinding der gemoederen, deze de samenstemming der borsten, gene de daaruit opkomende verrukkingen. Onder het bezichtigen zagen wij als het ware een regenboog op den wand, bestaande uit drie kleuren, een purperen, een hyacinthen, en een blinkend witte; en wij zagen hoe de purperen kleur door de hyacinthen heenging, en de blinkend witte met een cyaanblauwe kleur verfdde, en dat deze kleur terugvloeiende door de hyacinthen in de purperen, en deze ophief als het ware tot een vlammingen stralenglans. En de echtgenoot zeide tot mij: Verstaat gij die dingen? En ik antwoordde: Onderricht mij. En hij zeide: De purperen kleur betekent vanwege haar overeenstemming de echtelijke liefde der echtgenote; de blinkend witte kleur het inzicht van den echtgenoot; de hyacinthen kleur den inzet der echtelijke liefde in de doorvatting van den echtgenoot van de zijde der echtgenote; en de cyaanblauwe kleur waarmede het blinkend witte was geverfd, de echtelijke liefde alsdan in den echtgenoot. Dat deze kleur door de hyacinthen terugvloeiende in de purperen, en deze ophief als het ware tot een vlammingen stralenglans, betekent de echtelijke liefde van den echtgenoot, terugvloeiende tot de echtgenote. Zulke dingen worden op die wanden uitgebeeld als wij uit de overdenking aangaande de echtelijke liefde, haar wederzijds, opeenvolgend en gelijktijdig één-zijn, de daar geschilderde regenbogen met onafgewende blikken bezien. Hierop zeide ik: Deze dingen zijn meer dan mystisch heden ten dage; zij zijn immers verschijningen die uitbeeldend zijn voor de verborgenheden der echtelijke liefde van één man met één echtgenote. En hij antwoordde: Zij zijn aldus, doch voor ons hier zijn zij niet verborgenheden, en vandaar ook niet mystisch. Nadat deze dingen waren gezegd, verscheen er uit de verte een wagen getrokken door witte pony's; op het zien hiervan zeide de Engel: Die wagen is voor ons het teken om heen te gaan. Terwijl wij toen de trappen afdaalden, gaf de gastheer ons een tros blanke druiven nog vast

aan de bladeren van den wijnstok; en zie, de bladeren werden van zilver. En wij droegen ze mede ten teken dat wij met de volken der zilveren eeuw hadden gesproken.

77. DE DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Den dag daarna kwam de Engelgeleider en tochtgenoot weder, en hij zeide: Maak u reisvaardig, en laten wij heengaan tot de hemelbewoners in het westen, die behoren tot de mensen die in het derde tijdvak of in de Koperen Eeuw hadden geleefd. Hun woningen zijn van het zuiden over het westen tot het noorden, maar niet in het noorden. En reisvaardig zijnde begeleidde ik hem, en wij traden hun Hemel binnen van de zuidelijke zijde; en daar was een prachtig bos van palm- en laurierbomen. Wij gingen hetzelfde door, en toen zagen wij aan de grensscheiding zelf van het westen reuzen, van een rijzigheid die het dubbele van de gewone menselijke was. Dezen ondervroegen ons: Wie heeft u door het bos binnengelaten? De Engel zeide: De God des Hemels. En zij antwoordden: Wij zijn de wachters aan den Westelijken Ouden Hemel; maar gijlieden, gaat door. En wij gingen door, en van hun wachtpost uit zagen wij een berg die zich tot aan de wolken verhief, en tussen ons op den wachtpost en dien berg zagen wij landhuizen na landhuizen, met tussenin tuinen, bossages, en velden. En wij gingen door de landgoederen heen tot aan den berg, en wij klommen omhoog. En zie, zijn spits was niet een spits, maar een vlakke, en op deze lag een uitgestrekte en ruime stad; en haar huizen waren alle uit hout van harsbomen, en de daken van deze huizen waren van planken. En ik vroeg: Waarom zijn de huizen hier van hout? De Engel antwoordde: Omdat hout het natuurlijk goede betekent, en in dit goede waren de mensen van het derde tijdvak van den aardbol geweest; en omdat koper ook het natuurlijk goede betekent, is derhalve de eeuw waarin zij hadden geleefd, door de voormaligen naar het koper genoemd. Er zijn hier eveneens Gewijde Kapellen opgetrokken uit olijfboomhout, en in het midden ervan is het Heiligdom, waar in een Ark het Woord ligt dat gegeven is aan de bewoners van Azië vóór het Israëlietische Woord, welks Historische Boeken DE OORLOGEN VAN JEHOVAH, en de Profetische DE UITSPRAKEN worden genoemd, beide met name vermeld door Mozes, Num. XXI: vers 14, 15, en vers 27 tot 30. Dit is heden ten dage in de koninkrijken van Azië verloren gegaan, en slechts in Groot Tartarije bewaard. En toen leidde de Engel mij tot één van die Kapellen, en wij wierpen een blik naar binnen, en wij zagen in het midden ervan dat Heiligdom, geheel en al in het blinkendst witte licht. En de Engel zeide: Dat Licht is uit dat Oude Aziatische Woord; al het Goddelijk Ware immers in de Hemelen geeft licht. Toen wij de Kapel uitgingen, hoorden wij dat het in de stad was

verkondigd dat twee vreemdelingen daar waren, en dat het moest worden onderzocht vanwaar zij waren en wat voor aangelegenheid hen hier voerde. En uit het raadhuis kwam een bode aangelopen en hij ontbood ons voor het gerecht. En op de vraag vanwaar wij waren en wat voor aangelegenheid ons hier voerde, antwoordden wij: Wij zijn het palmbos doorgegaan, en eveneens de woonplaatsen der reuzen, die de wachters van uw Hemel zijn, en daarna door de streek der landhuizen, uit welke dingen gij kunt opmaken dat wij niet van onszelf, maar van den God des Hemels hierheen zijn gekomen. En de aangelegenheid waarom wij hier kwamen, is deze dat wij mogen worden onderricht aangaande uw huwelijken, of zij monogaam, dan wel of zij polygaam zijn. En zij antwoordden: Wat polygaam? Zijn deze niet hoers? En toen vaardigde dit rechtscollege iemand van inzicht af die ons in zijn huis over deze aangelegenheid zou onderrichten. En deze voegde in zijn huis zijn echtgenote aan zich toe, en hij sprak het volgende: Van de allereersten of de Oudsten, die in de waarlijk echtelijke liefde, en vandaar meer dan de overigen in de kracht en de macht van die liefde in de wereld waren geweest, en nu in hun Hemel, welke in het oosten is, in den gezegendsten staat zijn, hebben wij bij ons de voorschriften aangaande de huwelijken bewaard. Wij zijn hun nageslacht, en zij hebben zoals vaders aan ons als zonen de levensregels gegeven, onder welke aangaande de huwelijken de volgende zijn: “Zonen, indien gij God en den naaste wilt liefhebben, en indien gij wijs wilt worden en gelukkig zijn tot in het eeuwige, zo raden wij u aan monogaam te leven; indien gij van dit voorschrift zult zijn afgeweken, zo zal alle hemelse liefde u ontvluchten, en met deze de inwendige wijsheid, en gij zult worden uitgebannen.” Aan dit voorschrift onzer vaderen hebben wij als zonen gehoorzaamd, en wij hebben de waarheid ervan doorvat, welke deze is dat voor zoveel als iemand de gade alleen liefheeft, hij hemels en inwendig wordt; en dat voor zoveel als iemand niet de gade alleen liefheeft, hij natuurlijk en uitwendig wordt. En deze heeft niet dan alleen zich en de beelden van zijn gemoed lief, en deze is waanzinnig en dwaas. Daarvandaan komt het dat wij allen in dezen Hemel monogaam zijn; en omdat wij zodanig zijn, zijn derhalve alle grenzen van onzen Hemel bewaakt tegen polygamisten, echtbrekers, en hoereerders. Indien polygamisten binnenvallen, zo worden zij uitgeworpen in de duisternissen van het noorden; indien echtbrekers, zo worden zij uitgeworpen in de hardvuren van het westen; en indien hoereerders, zo worden zij uitgeworpen in de dwaallichten van het zuiden. Dit gehoord hebbende, vroeg ik wat of hij verstaat onder de duisternissen van het noorden, de hardvuren van het westen, en de dwaallichten van het zuiden. Hij antwoordde dat de

duisternissen van het noorden de stompzinnigheden van het gemoed en de onwetendheden omtrent de waarheden zijn; dat de haardvuren van het westen de liefden van het boze zijn; en dat de dwaallichten van het zuiden de vervalsingen van het ware zijn; deze zijn de geestelijke hoererijen. Hierna zeide hij: Volgt mij naar onze schatkamer. En wij volgden hem, en hij toonde ons de geschriften der Oudsten, dat zij waren op stenen en houten tafelen, en daarna op gladgemaakte schorsen; en dat het tweede tijdvak zijn geschriften had neergeschreven op perkamenten. En hij legde ons een perkament voor waarop de richtsnoeren der allereersten waren afgeschreven van hun stenen tafelen, waaronder ook het voorschrift aangaande de huwelijken was. Nadat wij deze en andere gedenkwaardigheden uit de oudheid zelf hadden gezien, zeide de Engel: Nu is het voor ons tijd om heen te gaan. En toen ging de gastheer uit naar den tuin en nam van een boom ettelijke twijgen, en bond ze tot een bundeltje en schonk het ons, zeggende: Deze twijgen zijn van een boom die inheems of eigen aan onzen Hemel is, en het sap ervan heeft den geur van balsem. Wij droegen dit bundeltje mede, en langs een weg aan het oosten die niet bewaakt was, daalden wij af. En zie, de twijgen werden verkeerd in glanzend brons, en de bovenste puntjes ervan in goud, ten teken dat wij waren geweest bij de natie van het derde tijdvak, hetwelk naar het koper of het brons wordt genoemd.

78. DE VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Twee dagen later sprak de Engel wederom met mij, zeggende: Laten wij de periode der tijdvakken afsluiten; over blijft het laatste tijdvak, hetwelk zijn naam van het IJZER heeft gekregen. Het volk van dat tijdperk brengt het leven door in het noorden aan de zijde van het westen, binnenwaarts of in de breedte. Zij zijn allen uit de voormalige bewoners van Azië, bij wie het Oude Woord was geweest en de eredienst daaruit, bijgevolg vóór de Komst van onzen Heer in de wereld. Dit staat vast uit de geschriften der ouden, waarin die tijden aldus worden genoemd. Deze zelfde tijdperken worden verstaan onder het aan Nebuchadnezar verschenen beeld, welks hoofd van goud was, de borst en de armen van zilver, de buik en de dijen van brons, de benen van ijzer, en de voeten van ijzer en eveneens van leem, Dan. 11: 32, 33. Deze dingen zeide de Engel tot mij op den weg, welke was samengetrokken en al bij voorbaat afgelegd door over onze gemoederen gebrachte veranderingen van staat volgens de geniën der bewoners aan wie wij voorbijgingen; want de ruimten en vandaar de afstanden in de geestelijke wereld zijn schijnbaarheden volgens de staten der gemoederen. Toen wij de ogen ophieven, zie, zo waren wij in een woud bestaande uit beuken, kastanjebomen, en eiken. En toen wij rondzagen, verschenen daar beren ter

linkerzijde, en luipaarden ter rechterzijde. Toen ik mij daarover verwonderde, zeide de Engel: Het zijn niet beren noch luipaarden, maar het zijn mensen die deze bewoners van het noorden bewaken. Zij vangen met de neusgaten de levenssferen op van hen die voorbijgaan, en zij storten zich op allen die geestelijk zijn, omdat de bewoners natuurlijk zijn. Zij die het Woord slechts lezen en niets van leer daaruit putten, verschijnen uit de verte zoals beren; en zij die de valse dingen daaruit bevestigen, verschijnen zoals luipaarden. Maar toen zij ons gezien hadden, wendden zij zich af, en wij gingen voorbij. Na het woud verschenen kreupelbossen, en daarna in vakken verdeelde grasvelden, omgord met bukshout; daarachter liep het land schuin af tot een dal waarop steden en steden waren. Aan enige gingen wij voorbij; en in een grote schreden wij binnen. Haar straten waren onregelmatig, de huizen eender; deze waren uit bakstenen gebouwd, met balken ertussendoor, en gepleisterd. Op de pleinen waren godshuizen uit gehouwen kalksteen, welker onderbouw onder den grond was, en de bovenbouw erboven. In een ervan daalden wij langs drie treden af, en wij zagen rondom aan de wanden afgodsbeelden in verschillende vormen, en een menigte op de knieën die aanbeddende. In het midden was het koor waaruit de beschermgod dier stad ten aanzien van het hoofd uitstak. Bij het uitgaan zeide de Engel tot mij dat die afgoden bij de Ouden, die in de zilveren eeuw hadden geleefd, over wie boven, beelden waren geweest uitbeeldend voor de geestelijke waarheden en de zedelijke deugden; en dat die beelden, toen de wetenschap der overeenstemmingen uit het geheugen was weggefallen en uitgeblust, eerst objecten van den eredienst waren geworden, en daarna aangebeden zoals godheden; vandaar de afgoderijen. Toen wij buiten het godshuis waren, bezagen wij de mensen en hun kledij. Zij waren van aangezicht zoals van staal, van grijsblauwe kleur, en gekleed waren zij zoals komedianten, met dekmanteltjes rondom de lendenen, van een strak over de borstkas sluitende tunica afhangende; en op hun hoofden droegen zij schuivvormige opstaande hoeden. Maar de Engel zeide: Genoeg hiervan; wij zullen ons laten onderrichten aangaande de huwelijken der volken van dit tijdperk. En wij gingen het huis binnen van een der grootwaardigheidsbekleders, op wiens hoofd een getorende hoed stond. Deze ontving ons bereidwillig, en hij zeide: Treedt binnen, en laten wij samen praten. Wij gingen de vestibule binnen en zetten ons daar tezamen neder. En ik vroeg hem aangaande de huwelijken van deze stad en streek. En hij zeide: Wij voor ons leven niet met één echtgenote, maar sommigen met twee en drie, en sommigen met meer, ter oorzake hiervan dat de verscheidenheid, de gehoorzaamheid, en de eer zoals van majesteit ons genot verschaffen. Deze

dingen hebben wij van onze vrouwen-echtgenoten als zij er verscheidene zijn. Met ene zou er niet het verkwikkelijke vanwege de verscheidenheid zijn, maar verveling vanwege de eenzelvigheid; niet het strelende vanwege de gehoorzaamheid, maar het lastige vanwege de gelijkheid; noch het gunstrijke vanwege de overheersing en de eer dientengevolge, maar het bestokende vanwege het gekrakeel om de oppermacht. En wat is een vrouw? Wordt zij niet onderdanig aan den wil des mans geboren, en opdat zij diene, en niet heerse? Daarom heeft hier iedere echtgenoot in zijn huis een als het ware koninklijke majesteit. En omdat dit van onze liefde is, is het eveneens het gezegende van ons leven. Maar ik vroeg: Waar is dan de echtelijke liefde, welke uit twee zielen er één maakt, en de gemoederen verbindt, en den mens gezegend maakt? Die liefde kan niet worden verdeeld. Indien zij wordt verdeeld, zo wordt zij een gloed die uitgloeit en voorbijgaat. Op deze dingen antwoordde hij: Ik versta niet wat gij zegt. Wat anders maakt den mens gezegend dan de wedijver der vrouwen-echtgenoten om de eer van den voorrang bij haar echtgenoot? Na dit gezegd te hebben, trad de man het vrouwenvertrek binnen en opende een tweetal deuren; doch daarvan vloeyde een wulps uit dat stonk zoals drek. Dit was vanwege de polygame liefde, welke huwelijks en tegelijk hoers is. En daarom stond ik op en sloot de deuren toe. Daarna zeide ik: Hoe kunt gij op dit land blijven bestaan terwijl gij niet enige waarlijk echtelijke liefde hebt, en terwijl gij eveneens afgoden aanbidt? Hij antwoordde: Wat de huwelijks liefde betreft, wij koesteren voor onze vrouwen-echtgenoten een zo hevige jalouzie dat wij niet dulden dat iemand onze huizen verder binnentreedt dan de vestibules; en omdat er jalouzie is, is er ook liefde. Wat de afgodsbeelden betreft, wij aanbidden ze niet, maar wij kunnen niet over den God des Heelals denken tenzij door middel van gestalten die zich aan onze ogen voordoen; wij kunnen immers de gedachten niet verheffen boven de zinlijke dingen des lichaams, en die aangaande God niet boven de zichtbare dingen ervan. Toen vroeg ik wederom: Zijn uw afgodsbeelden niet van verschillenden vorm? Hoe kunnen zij de ziening van één God binnenbrengen? Hierop antwoordde hij: Dit is mystisch voor ons. Er schuilt iets van den eredienst Gods in iederen vorm. En ik zeide: Gij zijt louter zinlijk-lichamelijk; gij hebt niet de liefde Gods, noch een liefde van de gade welke iets trekt uit het geestelijke; en deze liefden tezamen vormen den mens, en van zinlijk maken zij hem hemels. Toen ik dit had gezegd, verscheen er door de deur heen als het ware een bliksemflits; en ik vroeg: Wat is dit? Hij zeide: Zulk een bliksemflits is voor ons het teken dat de Oude uit het oosten zal komen, die ons leert aangaande God dat Hij één is, de Almachtige Alleen,

Die is de Eerste en de Laatste; hij vermaant ons ook om de afgodsbeelden niet te vereren, maar ze slechts te bezien als beelden die uitbeeldend zijn voor de uit den enen God voortgaande deugden, welke tezamen den eredienst van Hem vormen. Deze Oude is onze Engel, dien wij eerbiedigen en naar wien wij luisteren. Hij komt tot ons en hij richt ons op als wij tot een duisteren eredienst Gods vervallen vanwege het fantaseren over de afbeeldsels. Na dit gehoord te hebben, gingen wij het huis en de stad uit, en onderweg trokken wij uit de geziene dingen in de Hemelen onze conclusies aangaande den kringloop en aangaande de voortschrijding der echtelijke liefde. Aangaande den kringloop, dat zij van het oosten was overgegaan tot het zuiden, van daar tot het westen, en van daar tot het noorden; aangaande de voortschrijding, dat zij heeft afgenomen volgens haar rondgang, te weten dat zij in het oosten hemels is geweest, in het zuiden geestelijk, in het westen natuurlijk, en in het noorden zinlijk; en eveneens dat zij heeft afgenomen in eenderen graad met de liefde en den eredienst Gods. Uit welke dingen deze conclusie voortkomt dat die liefde in het eerste tijdperk zoals goud is geweest, in het tweede zoals zilver, in het derde zoals brons, en in het vierde zoals ijzer, en dat zij ten slotte heeft opgehouden te zijn. En toen zeide de Engel mijn geleider en tochtgenoot: Evenwel word ik met de hoop gezoogd dat die liefde door den God des Hemels, Die de Heer is, wederopgewekt zal worden, omdat zij voor wederopwekking vatbaar is.

79. DE VIJFDE GEDENKWAARDIGHEID. De vorige Engel, die mijn geleider en tochtgenoot was geweest tot de Ouden, die in de vier Eeuwen, de Gouden, de Zilveren, de Koperen, en de IJzeren, hadden geleefd, was wederom daar, en hij zeide tot mij: Wilt gij de Eeuw na die oude zien, hoedanig zij is geweest en nog is; zo volg mij en gij zult zien. Het zijn zij over wie Daniël deze dingen heeft geprofeteerd: *Er zal een koninkrijk opstaan na die vier, in hetwelk het ijzer zal vermengd zijn met leem van modder; zij zullen zich samenmengden door het zaad des mensen, maar niet zullen zij samenkleven het ene met het andere, gelijk als ijzer niet wordt samengemengd met leem*, Dan. II: 41, 42, 43. En hij zeide: Onder het zaad des mensen door hetwelk het ijzer met het leem zal worden samengemengd, en nochtans zullen zij niet samenkleven, wordt het vervalste ware des Woords verstaan. Nadat hij dit had gezegd, volgde ik hem, en onderweg deelde hij mij deze dingen mede: Zij wonen in de grensscheiding tussen het zuiden en het westen, maar op een groten afstand achter hen die in de vier vorige Eeuwen hadden geleefd, en eveneens dieper. En wij gingen verder door het zuiden heen naar een aan het westen grenzende streek; en wij trokken een angstwekkend woud door; er waren immers daar poelen, waaruit

krokodillen de koppen opstaken en met wijde en getande muilen naar ons haptten; en tussen de poelen waren verschrikkelijke honden, waaronder er enige driekoppig waren zoals Cerberussen, enige tweekoppig; alle staarden zij ons in het voorbijgaan met huiveringwekkende vraatzucht en bloeddorstige ogen aan. Wij traden het westelijke gebied dezer streek binnen, en wij zagen de draken en de pardels zodanig als zij worden beschreven in de Apoc. Hfdst. xii: 3; Hfdst. xiii: 2. En de Engel zeide tot mij: Al die wilde dieren welke gij hebt gezien, zijn geen wilde dieren, maar overeenstemmingen, en zo vormen uitbeeldend voor de begeerten waarin de bewoners zijn die wij zullen bezoeken. De begeerten zelf worden uitgebeeld door die huiveringwekkende honden; hun arglisten en geslepenheden door de krokodillen, hun valsheden en ontaarde neigingen tot de dingen die van den erediensd zijn, door de draken en de pardels. De uitgebeelde bewoners echter wonen niet vlak achter het woud, maar achter een grote woestijn welke daartussenin ligt, opdat zij ten volle op afstand gehouden en gescheiden worden van de bewoners der voorafgaande Eeuwen; zij zijn ook geheel en al vreemden of verscheiden van hen. Zij hebben weliswaar hoofden boven de borsten, en borsten boven de lendenen, en lendenen boven de voeten, zoals de mensen van het eerste tijdperk; maar in hun hoofden is niet iets van goud, niet in de borsten iets van zilver, noch in de lendenen iets van brons, noch zelfs in de voeten iets van zuiver ijzer. Maar in hun hoofden is ijzer vermengd met leem, in de borsten is het ene en het andere vermengd met brons, in de lendenen is eveneens het ene en het andere vermengd met zilver, en in de voeten zijn ze vermengd met goud. Door die omkering zijn zij van mensen in gesneden beelden van mensen veranderd, waarin van binnen niets samenhangt. Want wat het hoogste is geweest, is het laagste geworden, aldus wat het hoofd is geweest, is de hiel geworden, en omgekeerd. Zij verschijnen aan ons van den Hemel uit eender aan kunstmakers die met omgekeerd lichaam op hun ellebogen liggen en zo vooruitgaan; of zoals beesten die achterover op de ruggen liggen en de poten omhoog houden, en met den kop dien zij in den grond vergraven, naar den hemel kijken. Wij gingen het woud door en schreden de woestijn binnen, welke niet minder verschrikkelijk was. Zij bestond uit steenhopen en uit groeven daartussen, waaruit waterslangen en adders voortkropen, en vurige slangen opvlogen. Deze ganse woestijn helde aan één stuk door af, en wij daalden langs een lange helling neder, en ten slotte kwamen wij in het dal dat bewoond was door de bewoners van die streek en van dat tijdvak. Er waren hier en daar hutten, die ten slotte schenen meer en meer samen te komen en zich te verbinden tot den vorm van een stad. Deze traden wij binnen; en zie,

de huizen waren gebouwd uit rondom afgebrande en met modder samengeplakte boomtakken; zij waren bedekt met zwarte leien. De straten waren onregelmatig, alle in de aanvangen nauw, maar gaandeweg wij der wordend, en aan het einde ruim, waar pleinen waren; vandaar even zoveel pleinen als straten. Toen wij de stad binnengingen, werd het duister, omdat de Hemel niet verscheen. En daarom schouwden wij omhoog, en er werd ons licht gegeven, en wij zagen. En toen vroeg ik aan hen die wij tegenkwamen: Kunt gij wel zien, omdat de Hemel over u niet verschijnt? En zij antwoordden: Wat is dat voor een vraag? Wij zien klaar, wij wandelen in het volle licht. Dit gehoord hebbende, zeide de Engel tot mij: De duisternis is voor hen licht, en het licht is voor hen duisternis, zoals het geval is bij de nachtvogels; zij schouwen immers omlaag, en niet omhoog. Wij traden in de krotten binnen hier en daar, en wij zagen in iedere krot een man met zijn vrouw, en wij vroegen of hier allen in hun huis wonen met één enige echtgenote. En zij antwoordden hierop met een gefluit: Wat met één enige echtgenote? Waarom vraagt gij niet of wij wonen met één enige loonhoer? Wat is een echtgenote anders dan een loonhoer? Krachtens onze wetten is het niet geoorloofd met meer dan één vrouw alleen te boeleren; doch nochtans is het voor ons niet oneerzaam en onvoegzaam om met verscheidene te boeleren, maar dan buitenshuis. Wij beroemen ons daarop onder elkander. Zo verheugen wij ons in de ongebondenheid en den wellust ervan, meer dan de polygamen. Waarom wordt ons een meervoudigheid van vrouwen-echtgenoten ontzegd, en toch is zij toegestaan geweest en wordt zij heden ten dage toegestaan in den algehelen kring der landen rond om ons heen? Wat is het leven met één vrouw alleen anders dan een gevangenschap en een inkerkering? Maar wij hier verbreken den kluister van dezen kerker, en wij ontrukken ons aan de slavernij, en maken onszelf vrij. Wie neemt het een gevangene kwalijk als hij zich in vrijheid stelt wanneer hij er kans toe ziet? Op deze dingen antwoordden wij: Vriend, gij spreekt zoals iemand die van godsdienst is verstoken. Wie die van enige rede is doordrenkt, weet niet dat de echtbreuken profaan en hels zijn, en dat de huwelijken heilig en hemels zijn? Zijn niet de echtbreuken bij de duivels in de hel, en de huwelijken bij de Engelen in den Hemel? Hebt gij niet het zesde gebod van den Dekaloog gelezen, en bij Paulus dat de echtbrekers geenszins in den Hemel kunnen komen? Hierover lachte de gastheer uit volle borst, en hij keek mij aan voor een onnozele, en bijna voor een onzinnige. Maar terstond kwam toen een bode namens den hoofdman der stad aangelopen, en hij zeide: Breng de twee aangekomenen naar het gerechtsplein, en als zij niet willen, sleur hen dan daarheen; wij hebben ze gezien in de

schaduw van het licht; zij zijn in het verborgene binnengegaan; het zijn verspieders. En de Engel zeide tot mij: Dat wij in de schaduw werden gezien, komt omdat het licht des Hemels waarin wij waren, voor hen schaduw is, en de schaduw der hel voor hen het licht is. En dit geschiedt omdat zij niets voor zonde houden, zelfs de echtbreuk niet, en vandaar zien zij het valse geheel en al zoals het ware, en het valse geeft licht in de hel voor de satans, en het ware verdonkert hun ogen zoals de schaduw van den nacht. En wij zeiden tot den bode: Wij zullen niet gedwongen, te minder naar het gerechtsplein gesleurd worden, maar vrijwillig met u gaan. En wij gingen; en zie, daar was een grote bende, waarvan enige wetsgeleerden uitgingen, en ons in het oor zeiden: Wacht u daarvoor iets te spreken tegen den godsdienst, den regeringsvorm, en de goede zeden. En wij antwoordden: Wij zullen niet spreken daartegen, maar daarvoor en daaruit. En wij vroegen: Wat is uw godsdienst aangaande de huwelijken? Hierop mompelde de bende, en zeide: Wat hebt gij hier te doen met huwelijken? Huwelijken zijn huwelijken. En wederom vroegen wij: Wat is uw godsdienst aangaande de hoerereien? Ook hierover mompelde de bende, zeggende: Wat hebt gij hier te doen met hoerereien? Hoerereien zijn hoerereien. Wie schuldeloos is, werpe den eersten steen. En voor de derde maal vroegen wij: Leert uw godsdienst aangaande de huwelijken dat zij heilig en hemels zijn, en aangaande de echtbreuken dat zij profaan en hels zijn? Hierover begonnen verscheidenen in de bende te schaterlachen, te spotten, en te honen, zeggende: Doe voor de dingen die van den godsdienst zijn, navraag bij onze priesters, en niet bij ons. Wij leggen ons geheel en al neder bij hun uitspraken, omdat niet iets van godsdienst in de oordelen van het verstand valt. Hebt gij niet gehoord dat het verstand waanzinnig is in de mysteriën waaruit de ganse godsdienst bestaat? En wat hebben daden met godsdienst te maken? Zijn het niet de devote prevelingen uit het hart over de verzoening, de voldoening, en de toerekening, welke de zielen gezegend maken, en niet de werken? Maar toen traden enige van de zogenaamde wijzen der stad naderbij, en zij zeiden: Wijkt van hier, de bende ontsteekt, straks komt er een oproer; laten wij over deze zaak samen alleen spreken; er is een wandelplaats achter het raadhuis. Laten wij ons daarheen terugtrekken; komt met ons. En wij volgden; en toen vroegen zij ons vanwaar wij zijn, en welke aangelegenheid ons hier bracht. En wij zeiden: Om onderricht te worden aangaande de huwelijken, of die bij u, gelijk als hij de Ouden, die in de Eeuwen, de Gouden, de Zilveren, en de Koperen, hadden geleefd, geheiligde dingen zijn, of niet. En zij antwoordden: Wat geheiligde dingen? Zijn zij niet werken van het vlees en van den nacht? En wij antwoordden: Zijn zij niet ook werken van den

geest? En hetgeen het vlees uit den geest handelt, is dat niet geestelijk? En al wat de geest handelt, handelt deze uit het huwelijk van het goede en het ware. Is niet dit het geestelijke huwelijk hetwelk binnentreedt in het natuurlijke huwelijk, zijnde dat van den echtgenoot en de echtgenote? Hierop antwoordden de zogenaamde wijzen: Gij neemt deze zaak al te spitsvondig en al te hoog op. Gij klimt boven de redelijke dingen uit tot de geestelijke dingen over. Wie kan daar inzetten, daaruit afklimmen, en zo over iets oordelen? Spottende voegden zij hieraan toe: Misschien hebt gij arends vleugelen, en kunt gij in de hoogste streek des Hemels vliegen, en zulke dingen doorschouwen; wij voor ons, wij kunnen het niet. En toen vroegen wij hen om uit de hoogte of de streek waarin de gevleugelde ideeën hunner gemoederen vliegen, te zeggen of zij weten of kunnen weten dat er een echtelijke liefde bestaat van één man met één echtgenote, waarin zijn samengebracht alle gezegdheden, gunstrijkheden, verkwikkelijkheden, bekoorlijkheden, en wellusten des Hemels; en dat deze liefde is uit den Heer volgens de opneming van het goede en het ware uit Hem, aldus volgens den staat der Kerk. Toen zij deze dingen hadden gehoord, keerden zij zich af, en zeiden: Deze mannen zijn waanzinnig; zij gaan den aether binnen met hun oordeel, en door zinledige dingen te gissen, houden zij zich met kinderspelletjes bezig. Hierop keerden zij zich tot ons en zeiden: Wij zullen rechtstreeks antwoorden op uw winderige gissingen en dromerijen. En zij zeiden: Wat heeft echtelijke liefde met godsdienst en met inspiratie uit God gemeen? Is die liefde niet bij een ieder volgens den staat van diens potentie? Is zij niet evenzeer bij hen die buiten de Kerk zijn als bij hen die erbinnen zijn, evenzeer bij de natiën als bij de Christenen; ja zelfs evenzeer bij de goddelozen als bij de vromen? Heeft niet iedereen de sterkte dier liefde òf uit overerving, òf door zijn gezondheid, òf door de matigheid des levens, òf vanwege de warmte van het klimaat? En eveneens kan zij door artsenijen worden versterkt en aangespoord. Is er niet het eendere bij de beesten, vooral bij de vogels die elkander paar bij paar liefhebben? Is die liefde niet vleselijk? Wat heeft het vleselijke gemeen met den geestelijken staat der Kerk? Is die liefde ten aanzien van de laatste uitwerking met de echtgenote, in het geringste verschillend van de liefde ten aanzien van die uitwerking met een loonhoer? Is het niet een eendere lust en een eender verrukkelijke? En daarom is het ongerecht om den oorsprong der echtelijke liefde af te leiden van de heilige dingen der Kerk. Na deze dingen gehoord te hebben, zeiden wij tot hen: Gij redekavelt uit de hittigheid der wulpsheid, en niet uit de echtelijke liefde. Gij weet in het geheel niet wat de echtelijke liefde is, omdat zij koud bij u is. Uit de door u gezegde dingen zijn

wij bevestigd dat gij zijt uit de eeuw die genoemd wordt naar en bestaat uit ijzer en leem, welke niet samenhangen, volgens de voorzegging door Daniël, Hfdst. II: 43. Gij maakt immers de echtelijke liefde en de hoerse liefde één. Hangen deze twee meer samen dan ijzer en leem? Gij wordt voor wijzen gehouden en wijzen genoemd; evenwel zijt gij alles behalve wijzen. Toen zij deze dingen hadden gehoord, schreeuwden zij in toorn ontstoken, en riepen de bende samen om ons uit te werpen. Maar toen strekten wij krachtens de ons door den Heer gegeven macht de handen uit; en zie, vuurslangen, adders, en waterslangen, en eveneens draken uit de woestijn waren aanwezig, en drongen de stad binnen en vervulden haar, waardoor de bewoners, verschrikt geworden, wegvluchtten. En de Engel zeide tot mij: In deze streek komen er dagelijks nieuwelingen van den aardbol aanzetten, en de vorigen worden van tijd tot tijd verbannen en neergeworpen in de afgronden van het westen, welke uit de verte verschijnen zoals poelen van vuur en zwavel. Allen daar zijn zowel geestelijke als natuurlijke echtbrekers.

80. DE ZESDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen deze dingen waren gezegd, schouwde ik naar het einde van het westen; en zie, er verschenen als het ware poelen van vuur en zwavel; en ik vroeg den Engel: Waarom verschijnen de hellen daar zodanig? Hij antwoordde: Zij verschijnen zoals poelen vanwege de vervalsingen van het ware, omdat water in den geestelijken zin het ware is; en er verschijnt als het ware vuur rondom dezelve en in dezelve vanwege de liefde van het boze; en als het ware zwavel vanwege de liefde van het valse. Die drie dingen, de poel, het vuur, en de zwavel, zijn schijnbaarheden, omdat zij de overeenstemmingen zijn van de boze liefden waarin zij zijn. Allen daar zijn opgesloten in eeuwige werkhuisen, en arbeiden voor voedsel, kleding, en een bed. En als zij boosdoen, worden zij zwaar en jammerlijk gestraft. Wederom vroeg ik den Engel: Waarom hebt gij gezegd dat daar de geestelijke en de natuurlijke echtbrekers zijn? Waarom niet de boosdoeners en de goddelozen? Hij antwoordde: Omdat al diegenen die echtbreuken voor niets achten, dat is, die uit het bevestigde geloven dat ze geen zonden zijn en zo met opzet echtbreuken begaan, in hun hart boosdoeners en goddelozen zijn. Het menselijk echtelijke immers en de godsdienst gaan pas voor pas samen; elke stap en elke schrede vooruit van den godsdienst en in den godsdienst, is eveneens een stap en een schrede vooruit van het echtelijke en in het echtelijke, hetwelk kenmerkend is voor en eigen aan den Christelijken mens. Op de vraag: Wat is dat echtelijke, zeide hij: Het is het verlangen om te leven met één enige echtgenote, en dit verlangen heeft de Christelijke mens volgens zijn godsdienst. Daarna smartte het mij in den

geest dat de huwelijken, welke in de Oude Tijdperken allerheiligst waren geweest, zo schromelijk verkeerd zijn in echtbreuken. En de Engel zeide: Het eendere is het geval met den godsdienst heden ten dage; want de Heer zegt *dat in de voleinding der eeuw zal zijn de gruwel der verlating, voorzegt door Daniël. En dat er een grote verdrukking zal zijn, hoedanige niet is geweest van het begin der wereld*, Matth. xxiv: 15, 21. De gruwel der verlating betekent de vervalsing en de beroving van elk ware; de verdrukking betekent den staat der Kerk, bestookt door de boze en de valse dingen; en de voleinding der eeuw, waarover die dingen zijn gezegd, betekent den laatsten tijd of het einde der Kerk. Het is nu het einde, omdat er niet een ware over is dat niet vervalst is; en de vervalsing van het ware is geestelijke hoererij, welke één maakt met de natuurlijke hoererij, omdat zij samenhangen.

81. Toen wij over deze dingen een gesprek hadden en het ons smartte, verscheen er plotseling een straling van licht welke mijn ogen striemde; en daarom schouwde ik omhoog; en zie, de ganse Hemel over ons verscheen lichtende, en van het oosten tot het westen daar werd in een lange reeks gehoord een VERHEERLIJING. En de Engel zeide tot mij: Die Verheerlijking is de Verheerlijking van den Heer ter oorzake van Zijn Komst, en deze geschiedt door de Engelen van den oostelijken en westelijken Hemel. Uit den zuidelijken en noordelijken Hemel werd niet dan alleen een liefelijk gemurmel gehoord. En omdat de Engel alle dingen verstond, zeide hij mij eerst dat de Verheerlijkingen en de Vieringen van den Heer geschieden uit het Woord, omdat zij dan geschieden uit den Heer; de Heer immers is het Woord, dat is, het Goddelijk Ware zelf daar. En hij zeide: Nu verheerlijken en viereu den Heer in het bijzonder door deze dingen welke door den Profeet Daniël zijn gezegd: *Gij hebt gezien ijzer vermengd met leem van modder; zij zullen zich samenmengenen door het zaad des mensen, maar zij zullen niet samenhangen. Doch in die dagen zal de God der Hemelen een Koninkrijk doen verrijzen dat in de eeuwen niet zal vergaan; het zal al die koninkrijken verbrijzelen en voleinden; zelf echter zal het staan in de eeuwen*, Dan. ii: 43, 44. Na deze dingen hoorde ik als het ware een stem des gezangs, en dieper in het oosten zag ik een schittering van licht, blinkender dan de vorige; en ik vroeg aan den Engel wat zij daar verheerlijken. Hij zeide dat het is door deze dingen bij Daniël: *Ik was ziende in de visioenen van den nacht; en zie, met de wolken des Hemels was als het ware DE ZOON DES MENSEN komende; en aan Deze werd gegeven de Heerschappij en het Koninkrijk, en alle volken en natiën zullen Hem vereren; de Heerschappij van Hem is de Heerschappij der Eeuw, welke niet zal voorbijgaan, en het Koninkrijk van Hem, hetwelk niet zal vergaan*, Dan. vii: 13, 14. Behalve die

dingen vieren zij den Heer uit deze dingen in de Apocalyps: JEZUS CHRISTUS *zij de heerlijkheid en de sterkte; zie, Hij komt met de wolken; Hijzelf is de Alpha en de Omega, het Begin en het Einde, de Eerste en de Laatste, Die Is, Die Was, en Die Komen zal, de Almachtige; ik, Johannes, heb dit gehoord van DEN ZOON DES MENSEN uit het midden der zeven kandelaren*, Apoc. 1: 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13; Hfdst. XXII: 13; voorts uit Matth. XXIV: 30, 31. Ik schouwde wederom in den oostelijken Hemel, en deze begon te lichten van de rechterzijde, en het lichtende ging het zuidelijke uitspannel binnen, en ik hoorde een zoeten klank; en ik vroeg aan den Engel: Wat van den Heer verheerlijken zij daar? Hij zeide dat het deze dingen zijn in de Apocalyps: *Ik zag den Nieuwen Hemel en de Nieuwe Aarde, en ik zag de Heilige Stad Nova Hierosolyma, nederdalende van God uit den Hemel, bereid zoals een BRUID VOOR HAAR ECHTGENOOT; en de Engel sprak met mij, en hij zeide: Kom, ik zal u tonen DE BRUID, DE ECHTGENOTE DES LAMS; en hij voerde mij heen in den geest op een groten en hogen berg, en hij toonde mij de Stad, de Heilige Hierosolyma*, Apoc. XXI: 1, 2, 9, 10. Ook deze woorden: IK JEZUS *ben de blinkende en morgenlijke Ster; en de Geest en de Bruid zeggen: KOM. EN HIJ ZEIDE: JA, IK KOM SNEL; Amen, ja, KOM HEER JEZUS*, Apoc. XXII: 16, 17, 20. Na deze en meer dingen werd een gemeenschappelijke Verheerlijking gehoord van het oosten tot het westen des Hemels, en eveneens van het zuiden tot het noorden; en ik vroeg den Engel: Wat nu? Hij zeide: Het zijn uit de Profeten deze dingen: *Alle vlees wete dat IK JEHOVAH UW ZALIGMAKER EN UW VERLOSSER ben*, Jes. XLIX: 26. *Zo zeide JEHOVAH, de Koning Israëls, en ZIJN VERLOSSER JEHOVAH ZEBAOTH: Ik de Eerste en de Laatste, en BEHALVE MIJ GEEN GOD*, Jes. XLIV: 6. *Te dien dage zal worden gezegd: ZIE, ONZE GOD, DEZE, Dien wij hebben verwacht opdat Hij ons bevrijde; DEZE IS JEHOVAH, DIEN WIJ HEBBEN VERWACHT*, Jes. XXV: 9. *De stem des roependen in de woestijn: Bereidt den weg van JEHOVAH; zie, DE HEER JEHOVAH komt in den Sterke; zoals een HERDER zal Hij Zijn kudde weiden*, Jes. XL: 3, 5, 10, 11. *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, Wiens Naam is Wonderlijk, Raad, GOD, Held, VADER DER EEUWIGHEID, Vorst des Vredes*, Jes. IX: 5. *Zie, de dagen zullen komen, en Ik zal aan David een gerechte Spruit opwekken, Die als Koning zal regeren; en dit is Zijn Naam: JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID*, Jerem. XXIII: 5, 6; Hfdst. XXXIII: 15, 16. *JEHOVAH ZEBAOTH is Zijn Naam, en uw VERLOSSER, de Heilige Israëls, DE GOD DER GANSE AARDE ZAL HIJ WORDEN GENOEMD*, Jes. LIV: 5. *IN DIEN DAG ZAL JEHOVAH TOT KONING ZIJN OVER DE GANSE AARDE; IN DIEN DAG ZAL JEHOVAH ÉÉN ZIJN, EN ZIJN NAAM ÉÉN*, Zach. XIV: 9. Vanwege deze dingen, gehoord en verstaan zijnde, sprong mijn hart op, en in vreugde ging ik naar

huis; en daar keerde ik van den staat des geestes terug tot den staat des lichaams, waarin ik deze dingen die gezien en gehoord zijn, opschreef. Aan welke ik nu dit toevoeg dat door den Heer na Zijn Komst de echtelijke liefde wordt wederopgewekt zodanig als zij bij de Ouden was geweest, omdat die liefde uit den Heer Alleen is, en bij hen die van Hem door middel van het Woord geestelijk worden.

82. Na deze dingen kwam een man uit de noordelijke windstreek met grote onstuimigheid aanlopen, en hij zag mij met een dreigende gelaatsuitdrukking aan, en op verbitterden toon mij aansprekende zeide hij: Zijt gij het die de wereld wilt verleiden door een Nieuwe Kerk te instaureren die gij verstaat onder Nova Hierosolyma, welke zal nederdalen uit den Hemel van God; en door te leren dat de Heer hen die de leerstellige dingen van die Kerk omhelzen, zal begiftigen met de waarlijk echtelijke liefde, welke verrukkingen en gelukzaligheid gij verheft tot aan den Hemel toe? Is dit niet een uitvindsel, en houdt gij dit niet voor als een strik en een lokaas opdat men op uw nieuwigheden inga? Maar zeg mij in kort bestek wat die leerstellige dingen der Nieuwe Kerk zijn, en ik zal zien of zij samenstemmen dan wel niet samenstemmen. En ik antwoordde: De leerstellige dingen der Kerk die wordt verstaan onder Nova Hierosolyma, zijn deze: I: Dat er één God is, in Wien de Goddelijke Drievuldigheid is, en dat Hij is DE HEER JEZUS CHRISTUS. II: Dat het zaligmakende geloof is: geloven in Hem. III: Dat de boze dingen moeten worden geschuwd, omdat zij des duivels zijn en van den duivel komen. IV: Dat de goede dingen moeten worden gedaan, omdat zij Godes zijn en van God komen. V: Dat deze dingen moeten worden gedaan door den mens als door hemzelf, maar dat het moet worden geloofd dat zij van den Heer zijn bij hem en door hem. Nadat hij deze dingen had gehoord, week zijn woede voor ettelijke ogenblikken; doch na enig bezinnen keek hij mij wederom met een grimmige gelaatsuitdrukking aan, zeggende: Zijn deze vijf geboden de leerstellige dingen van het geloof en van de naastenliefde der Nieuwe Kerk? En ik antwoordde: Zij zijn het. En toen vroeg hij bars: Hoe kunt gij HET EERSTE aantonen: Dat één God is, in Wien de Goddelijke Drievuldigheid is, en dat Hij is de Heer Jezus Christus? Ik zeide: Ik toon het aldus aan: Is God niet één en ondeelbaar; is er niet de Drievuldigheid; indien God één en ondeelbaar is, is Hij niet één Persoon? Indien Hij één Persoon is, is niet de Drievuldigheid in dien Persoon? Dat Hij DE HEER JEZUS CHRISTUS is, uit deze dingen dat Hij ontvangen is van God den Vader, Lukas I: 34, 35; en zo dat Hij ten aanzien van de Ziel God is; en vandaar dat, zoals Hijzelf zegt, de Vader en Hij één zijn, Joh. X: 30; dat Hij in den Vader, en de Vader in

Hem is, Joh. xiv: 10, 11; dat wie Hem ziet en kent, den Vader ziet en kent, Joh. xiv: 7, 9; dat niemand den Vader ziet en kent dan Hij Die in den schoot des Vaders is, Joh. 1: 18; dat alle dingen des Vaders van Hem zijn, Joh. iii: 35; Hfdst. xvi: 15; dat Hij de Weg, de Waarheid, en het Leven is, en dat niemand tot den Vader komt dan door Hem, Joh. xiv: 6; aldus uit Hem omdat Hij is in Hem; en volgens Paulus dat alle volheid der Godheid in Hem lichamenlijk woont, Koloss. ii: 9; en bovendien dat Hij mogendheid heeft over alle vlees, Joh. xvii: 2; en dat Hij alle mogendheid heeft in den Hemel en op de Aarde, Matth. xxviii: 18. Uit welke dingen volgt dat Hij de God des Hemels en der Aarde is. Daarna vroeg hij hoe ik HET TWEEDE aantoon: Dat het zaligmakende geloof is: geloven in Hem. Ik zeide: Ik toon het aan door deze woorden van den Heer zelf: “Dit is de wil des Vaders dat een elk die GELOOFT IN DEN ZOON, het eeuwige leven hebbe”, Joh. vi: 40. “Dermate heeft God de wereld bemind dat Hij Zijn Enigverwekten Zoon heeft gegeven opdat een elk die IN HEM GELOOFT, niet verga, maar het eeuwige leven hebbe”, Joh. iii: 15, 16. “Wie IN DEN ZOON GELOOFT, heeft het eeuwige leven; wie echter den Zoon niet gelooft, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem”, Joh. iii: 36. Daarna zeide hij: Toon ook HET DERDE en de volgende dingen aan. En ik antwoordde: Wat is het nodig om aan te tonen dat de boze dingen moeten worden geschuwd omdat zij des duivels zijn en van den duivel komen; en dat de goede dingen moeten worden gedaan, omdat zij Godes zijn en van God komen; voorts dat deze dingen moeten worden gedaan door den mens als door hemzelf, maar dat het moet worden geloofd dat zij van den Heer zijn bij hem en door hem? Dat deze drie dingen waar zijn, bevestigt de algehele Gewijde Schrift van den aanvang tot het einde. Wat staat daar anders in kort bestek dan de boze dingen schuwen en de goede dingen doen, en geloven in den Heer God? En bovendien is er zonder deze drie dingen niet enige godsdienst. Is de godsdienst niet van het leven? En wat is het leven anders dan de boze dingen schuwen en de goede dingen doen? Hoe kan de mens deze dingen doen en gene dingen schuwen tenzij als uit hemzelf? En daarom, indien gij deze dingen verwijderd van de Kerk, zo verwijderd gij van haar de Gewijde Schrift, en verwijderd gij eveneens den godsdienst. En wanneer deze dingen verwijderd zijn, is de kerk de Kerk niet. Die man trok zich na deze dingen gehoord te hebben, terug en overwoog ze; doch nochtans ging hij in verontwaardiging heen.

Over den oorsprong der echtelijke liefde uit het huwelijk van het goede en het ware

83. De oorsprongen der echtelijke liefde zijn inwendige en uitwendige, en de inwendige zijn er verscheidene, eender de uitwendige; doch de binnenste of universele oorsprong van alle is één enkele; dat deze het huwelijk van het goede en het ware is, zal in de nu volgende dingen worden aangetoond. Dat nog niet iemand den oorsprong dier liefde daaruit heeft afgeleid, komt omdat het verscholen lag dat er enig één-zijn is tussen het goede en het ware; en het lag verscholen omdat het goede niet verschijnt in het licht des verstands, zoals het ware, en vandaar de erkentenis ervan zich heeft verborgen en zich aan de navorsingen heeft onttrokken. En omdat het goede vandaar behoort tot de onbekende dingen, heeft niet iemand enig huwelijk tussen dit en het ware kunnen vermoeden. Ja zelfs schijnt voor het natuurlijk-redelijk gezicht het goede zó ver van het ware af te staan, dat er niet enige verbinding kan zijn. Dat het aldus is, kan men zien aan het gewone spraakgebruik als zij worden genoemd; bijvoorbeeld wanneer men zegt: Dit is goed, zo denkt men in het geheel niet aan het ware; en wanneer men zegt: Dit is waar, zo denkt men ook in het geheel niet aan het goede. En daarom wordt het door velen heden ten dage geloofd dat het ware iets geheel anders is, desgelijks het goede; en door velen ook wordt geloofd dat de mens verstandig en wijs is, en dus een mens, volgens de ware dingen die hij denkt, spreekt, schrijft, en gelooft, en niet tevens volgens de goede dingen. Dat er evenwel niet een goede bestaat zonder het ware, noch een ware zonder het goede, bijgevolg dat er een eeuwig huwelijk tussen die bestaat, voorts dat dit huwelijk de oorsprong der echtelijke liefde is, zal nu worden uitgelegd; hetgeen zal geschieden in deze orde: I: *Dat het goede en het ware de universele dingen der Schepping zijn, en vandaar in alle geschapen dingen; maar dat zij in de geschapen subjecten zijn volgens den vorm van ieder.* II: *Dat er geen goede op zichzelf alleen bestaat, ook geen ware op zichzelf alleen, maar dat zij overal verbonden zijn.* III: *Dat er bestaat het ware van het goede, en uit dit het goede van het ware; of het ware uit het goede, en het goede uit dat ware; en dat in die twee van de Schepping aan de neiging is geënt om zich tot één te verbinden.* IV: *Dat in de subjecten van het dierenrijk het ware van het goede of het ware uit het goede het manlijke is, en dat uit hetzelfde het goede van het ware of het goede uit dat ware het vrouwelijke is.* V: *Dat uit den invloed van het huwelijk van het goede en het ware uit den Heer de liefde van*

het geslacht is, en de echtelijke liefde is. VI: Dat de liefde van het geslacht is van den uitwendiger of natuurlijken mens, en dat zij vandaar gemeen is aan elk dier. VII: Maar dat de echtelijke liefde is van den inwendiger of geestelijken mens, en dat vandaar deze den mens eigen is. VIII: Dat bij den mens de echtelijke liefde is in de liefde van het geslacht zoals de edelsteen in zijn moedersteen. IX: Dat de liefde van het geslacht bij den mens niet de oorsprong der echtelijke liefde is, maar dat zij het eerste ervan is, aldus zoals het natuurlijk uitwendige is, waaraan het geestelijk inwendige wordt ingeplant. X: Dat als de echtelijke liefde is ingeplant, de liefde van het geslacht zich omkeert, en de kuise liefde van het geslacht wordt. XI: Dat een man en een vrouw zijn geschapen om de vorm zelf van het huwelijk van het goede en het ware te zijn. XII: Dat zij die vorm in hun binnenste dingen zijn, en vandaar in de volgende dingen uit gene, naarmate de innerlijke dingen van hun gemoed geopend zijn.

Nu volgt de ontvouwing hiervan.

84. I: DAT HET GOEDE EN HET WARE DE UNIVERSELE DINGEN DER SCHEPPING ZIJN, EN VANDAAR IN ALLE GESCHAPEN DINGEN; MAAR DAT ZIJ IN DE GESCHAPEN SUBJECTEN ZIJN VOLGENS DEN VORM VAN IEDER. Dat het goede en het ware de universele dingen der Schepping zijn, komt omdat die twee zijn in den Heer God Schepper, ja zelfs Hijzelf zijn; Hij is immers het Goddelijk Goede Zelf en het Goddelijk Ware Zelf. Maar het valt met meer licht in de doorvatting des verstands en zo in de idee der gedachte, indien men voor het goede de liefde zegt, en men voor het ware de wijsheid zegt; bijgevolg, dat in den Heer Schepper de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid is, en dat deze Hijzelf zijn, dat is, dat Hij de Liefde Zelf en de Wijsheid Zelf is. Deze twee immers zijn het zelfde als het Goede en het Ware. De oorzaak hiervan is deze dat het goede is der liefde, en het ware is der wijsheid; de liefde immers bestaat uit de goede dingen, en de wijsheid uit de ware dingen. Aangezien deze twee en die twee één en het zelfde zijn, zo zullen in het hetgeen volgt nu eens deze, dan weer gene worden genoemd, en onder het ene en het andere wordt het eendere verstaan. Dit wordt hier vooraf gezegd opdat niet het verstand in zijn doorvatting bij hetgeen volgt, waar zij genoemd worden, naar verschillende kanten wordt gekeerd.

85. Daar dus de Heer God Schepper de Liefde Zelf en de Wijsheid Zelf is, en door Hem het Heelal is geschapen, hetwelk vandaar is zoals een Werk voortgaande uit Hem, zo kan het niet anders dan dat in alle en de afzonderlijke geschapen dingen iets van het goede en ware uit Hem is; want dat wat in wording komt en voortgaat uit iemand, trekt het eendere uit hem. Dat het aldus is, kan ook met de rede worden gezien uit de orde waarin alle en

de afzonderlijke dingen van het geschapen Heelal zijn; en deze is dat het ene er is terwille van het andere, en dat vandaar het ene afhangt van het andere zoals een keten van de schakels. Alle dingen immers zijn er terwille van het menselijke geslacht, opdat uit hetzelfde de Engelijke Hemel zij, door welken de Schepping terugkeert tot den Schepper Zelf, uit Wien zij is. Daarvandaan is de verbinding van het geschapen Heelal met zijn Schepper, en door de verbinding de eeuwigdurende instandhouding. Deswege is het dat het goede en het ware de universele dingen der Schepping worden geheten. Dat het aldus is, is duidelijk voor een ieder die zich uit de rede in overpeinzingen verdiept; deze ziet in ieder geschapen ding dat wat betrekking heeft op het goede, en dat wat betrekking heeft op het ware.

86. Dat het goede en het ware in de geschapen subjecten zijn volgens den vorm van ieder, komt omdat elk subject den invloed opneemt volgens dien vorm; de instandhouding van het ganse is niet iets anders dan de voortdurende invloed van het Goddelijk Goede en Goddelijk Ware in de door dien invloed geschapen vormen; zo immers is het blijven bestaan of de instandhouding een voortdurend ontstaan of voortdurende schepping. Dat elk subject den invloed opneemt volgens zijn vorm, kan door verschillende dingen worden toegelicht; zoals door den invloed der warmte en des lichts uit de zon in de plantaardige dingen van elk geslacht; ieder van deze neemt dien invloed op volgens zijn vorm, aldus elke boom volgens den zijnen, elke struik volgens den zijnen, elk kruid en elk gras volgens den zijnen. De invloed is eender in alle; maar de opneming, omdat zij volgens den vorm is, maakt dat elke soort haar eigen soort blijft. Dit zelfde kan ook worden toegelicht door den invloed in de dieren van elk geslacht volgens den vorm van ieder. Dat de invloed is volgens den vorm van ieder ding, kan ook door een onontwikkelde worden gezien indien hij let op de verschillende blaasinstrumenten, op pijpen, fluiten, trompetten, bazuinen, en orgels, namelijk dat deze bij een eendere aanblazing of eenderen invloed der lucht klinken volgens hun vormen.

87. II: DAT ER GEEN GOEDE OP ZICHZELF ALLEEN BESTAAT, OOK GEEN WARE OP ZICHZELF ALLEEN, MAAR DAT ZIJ OVERAL VERBONDEN ZIJN. Wie zich met enigen zin een idee aangaande het goede wil verwerven, kan haar niet vinden zonder enig bijvoegsel dat hetzelfde doet verschijnen en het openbaart; zonder dit is het goede een wezen van geen naam. Dat waardoor het zich vertoont en wordt geopenbaard, heeft betrekking op het ware. Zeg zonder meer: het goede, en niet tegelijk dit of dat waarmede het is, of omschrijf het abstract of zonder enig daarmede samenhangend bijvoegsel, en gij zult zien dat het niet iets is, maar dat het iets is met een bijvoegsel.

En indien gij den blik der rede inspant, zo zult gij doorvatten dat het goede zonder enig bijvoegsel een ding is van geen praedicaat, en vandaar van geen verhouding, van geen aandoening, en van geen staat, in één woord van geen hoedanigheid. Het eendere is het geval met het ware, indien men daarvan hoort zonder dat daar iets aan is ingevoegd. Dat wat daaraan is ingevoegd betrekking heeft op het goede, kan de gescherpte rede zien. Maar aangezien de goede dingen ontelbaar zijn, en ieder goede tot zijn maximum opklimt en tot zijn minimum afdaalt zoals langs de sporten van een ladder, en eveneens volgens zijn voortschrijding en volgens zijn hoedanige van naam verwisselt, is het voor anderen dan voor hen die wijzer zijn, moeilijk om de verhouding van het goede en het ware ten opzichte van de objecten en hun verbinding in dezelve te zien. Dat er evenwel geen goede zonder het ware bestaat, ook geen ware zonder het goede, is duidelijk uit de algemene doorvatting, zodra men erkent dat alle en de afzonderlijke dingen van het Heelal betrekking hebben op het goede en het ware, zoals in het bovenstaande Artikel, n. 84, 85, is getoond. Dat er geen goede op zichzelf alleen bestaat, ook geen ware op zichzelf alleen, kan door verschillende dingen toegelicht en tevens bevestigd worden; zoals door deze dingen: dat er geen wezen zonder vorm, ook geen vorm zonder wezen bestaat; en het goede is het wezen of het zijn, en het is het ware door hetwelk het wezen wordt gevormd en het zijn tot bestaan komt. Verder: in den mens is de wil en het verstand; het goede is des wils, en het ware is des verstands; en de wil alleen doet niets dan door het verstand, noch het verstand alleen iets dan uit den wil. Verder: er zijn twee bronnen van het leven des lichaams in den mens, het hart en de long; het hart kan niet enig gevoels- en bewegingsleven voortbrengen zonder de ademhalende long, noch kan de long het zonder het hart. Het hart heeft betrekking op het goede, en de ademhaling der long op het ware; er is ook een overeenstemming. Het eendere is het geval in alle en de afzonderlijke dingen des gemoeds, en in alle en de afzonderlijke dingen des lichaams bij den mens. Maar het is hier niet ter plaatse om verder bevestigingen voort te brengen, doch men zie deze dingen vollediger bevestigd in DE ENGELLIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID, n. 3 tot 16, waar die dingen in deze orde zijn uitgelegd: I: Dat het Heelal met de afzonderlijke geschapen dingen ervan is uit de Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid; of, wat het zelfde is, uit het Goddelijk Goede door het Goddelijk Ware. II: Dat het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware als een éne voortgaan uit den Heer. III: Dat dit éne in een zeker beeld is in al het geschapene. IV: Dat het goede niet goed is dan voor zoveel als het verenigd is met het ware; en dat het ware niet waar is

dan voor zoveel als het verenigd is met het goede. v: Dat de Heer niet duldt dat iets verdeeld zij; en daarom zal de mens ofwel zijn in het goede en tegelijk in het ware, ofwel hij zal zijn in het boze en tegelijk in het valse. Behalve meer dingen.

88. III: DAT ER BESTAAT HET WARE VAN HET GOEDE, EN UIT DIT HET GOEDE VAN HET WARE; OF HET WARE UIT HET GOEDE, EN HET GOEDE UIT DAT WARE; EN DAT IN DIE TWEE VAN DE SCHEPPING AAN DE NEIGING IS GEËNT OM ZICH TOT ÉÉN TE VERBINDEN. Het is nodig dat men zich aangaande deze dingen een duidelijke idee verwerft, omdat daarvan de erkentenis afhangt aangaande den wezenlijken oorsprong der echtelijke liefde; immers, zoals straks volgt, het ware van het goede of het ware uit het goede is het manlijke, en het goede van het ware of het goede uit dat ware is het vrouwelijke; maar dit kan men duidelijker begrijpen, indien men voor het goede de liefde zegt, en voor het ware de wijsheid; en dat deze een en het zelfde zijn, zie men boven, n. 84. De wijsheid kan niet bij den mens ontstaan dan door de liefde van wijs zijn. Indien deze liefde wordt weggenomen, zo kan de mens in het geheel niet wijs zijn. De wijsheid uit deze liefde wordt verstaan onder het ware van het goede of het ware uit het goede. Doch als de mens zich uit die liefde de wijsheid heeft verworven, en haar liefheeft in zich, of zich terwille van haar, dan vormt hij de liefde die de liefde van de wijsheid is, en wordt verstaan onder het goede van het ware of het goede uit dat ware. Er zijn dus twee liefden bij den man, waarvan de ene, welke eerder is, de liefde van wijs zijn is; en de andere, welke later is, de liefde van de wijsheid is. Doch deze liefde is, indien zij bij den man blijft, een boze liefde, en wordt de trots of de liefde van het eigen inzicht genoemd. Dat er van de schepping aan in is voorzien dat deze liefde is afgenomen van den man, opdat zij hem niet verderve, en is overgeschreven in de vrouw, opdat zij de echtelijke liefde worde welke die liefde weder ongerept maakt, zal in hetgeen volgt worden bevestigd. Iets aangaande die beide liefden en aangaande de overschrijving van de latere in de vrouw, zie men boven, n. 32, 33, en in de INLEIDING, n. 20. Indien men derhalve voor de liefde het goede verstaat, en voor de wijsheid het ware, dan staat uit de nu gezegde dingen vast dat er bestaat het ware van het goede of het ware uit het goede, en uit dit het goede van het ware of het goede uit dat ware.

89. Dat in die twee van de schepping aan de neiging is geënt om zich tot één te verbinden, komt omdat het ene is gevormd uit het andere, de wijsheid uit de liefde van wijs zijn, of het ware uit het goede, en de liefde van de wijsheid uit die wijsheid, of het goede van het ware uit dat ware; uit welke formering men

kan zien dat er een wederzijdse neiging is om zich te herenigen en om zich tot één te verbinden. Maar dit geschiedt bij de mannen die in de echte wijsheid zijn, en bij de vrouwen die in de liefde van die wijsheid in den echtgenoot zijn, aldus die in de waarlijk echtelijke liefde zijn. Maar aangaande de wijsheid die bij den man zal zijn en die moet worden liefgehad door de echtgenote, zal in hetgeen volgt ook gesproken worden.

90. IV: DAT IN DE SUBJECTEN VAN HET DIERENRIJK HET WARE VAN HET GOEDE OF HET WARE UIT HET GOEDE HET MANLIJKE IS, EN DAT UIT HETZELVE HET GOEDE VAN HET WARE OF HET GOEDE UIT DAT WARE HET VROUWELIJKE IS. Dat uit den Heer Schepper en Instandhouder des Heelals het voortdurende één-zijn van de liefde en de wijsheid, of het huwelijk van het goede en het ware, invloeit, en dat de geschapen subjecten dat opnemen, ieder volgens zijn vorm, is boven, n. 84, 85, 86, getoond. Dat echter een man uit dit huwelijk of uit dat één-zijn het ware der wijsheid opneemt, en daarmede door den Heer wordt verbonden het goede der liefde volgens de opneming, en dat deze opneming geschiedt in het verstand, en dat vandaar een man wordt geboren om verstandelijk te worden, kan de rede uit haar schijnsel zien uit verschillende dingen bij hem, vooral uit zijn aandoening, zijn bejivering, zijn zeden, en uit zijn vorm. Uit de AANDOENING van een man, dat zij is de aandoening van weten, verstaan, en wijs zijn; de aandoening van weten in de knapenjaren, de aandoening van verstaan in de jongelingsjaren en de eerste jongemansjaren, en de aandoening van wijs zijn van deze jongemansjaren aan tot in den ouderdom toe, uit welke dingen blijkt dat zijn natuur of inborst daartoe neigt om het verstand te vormen, bijgevolg dat hij wordt geboren om verstandelijk te worden. Maar omdat dit niet kan geschieden dan alleen uit de liefde, voegt daarom de Heer deze aan hem toe volgens de opneming, dat is, volgens de gezindheid daartoe dat hij wijs wil zijn. Uit zijn BEIJVERING, welke gericht is op zulke dingen die des verstands zijn of in welke het verstand overheerst, waarvan de meeste buitenshuis liggen en de nutten in het openbare leven betreffen. Uit zijn ZEDEN, welke alle trekken uit de overheersing des verstands; waarvandaan het komt dat de daden van zijn leven, welke worden verstaan onder de zeden, redelijk zijn, en waarvan hij, indien zij het niet zijn, wil dat zij zo schijnen. De manlijke redelijkheid wordt ook duidelijk doorschouwd in elke deugd van hem. Uit zijn VORM, dat deze verschilt en geheel en al onderscheiden is van den vorm van een vrouw; waarover men ook een en ander zie boven in n. 33. Hierbij komt nog dat het teelkrachtige in hem is; dit is nergens anders vandaan dan uit het

verstand; het komt immers van het ware uit het goede daar. Dat daaruit het teelkrachtige is, zal in hetgeen volgt worden gezien.

91. Dat echter een vrouw wordt geboren om willijk te zijn, maar willijk uit het verstandelijke van den man, of, wat het zelfde is, om de liefde van de wijsheid van den man te zijn, omdat zij door de wijsheid van hem is gevormd, waarover men zie boven n. 88, 89, kan ook vaststaan uit de aandoening van een vrouw, haar beijvering, haar zeden, en uit haar vorm. Uit de AANDOENING van een vrouw, dat zij is de aandoening van lief te hebben de wetenschap, het inzicht, en de wijsheid, evenwel niet in haar zelf, maar in den man, en zo den man; niet immers kan de man worden liefgehad vanwege den vorm alleen dat hij zoals een mens verschijnt, maar vanwege de gave die in hem is, welke maakt dat hij een mens is. Uit haar BEIJVERING, dat die is gericht op zulke dingen die tot de handwerken behoren, en breien, naaien, haken worden genoemd, en met andere namen, dienstig ter versiering en om zich te tooien, en om haar schoonheid te verhogen; en bovendien op de verschillende werkzaamheden die de huiselijke worden genoemd, welke zich aansluiten bij de werkzaamheden der mannen, die, zoals is gezegd, de bezigheden buitenshuis worden genoemd. Deze dingen hebben zij uit de neiging tot het huwelijk, opdat zij vrouwen-echtgenoten worden en zo één met de mannenechtgenoten. Dat het ook verschijnt uit de ZEDEN en den VORM, is zonder ontvouwing duidelijk.

92. v: DAT UIT DEN INVLOED VAN HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE UIT DEN HEER DE LIEFDE VAN HET GESLACHT IS, EN DE ECHTELIJKE LIEFDE IS. Dat het goede en het ware de universele dingen der Schepping zijn, en vandaar in alle geschapen subjecten, en dat zij in deze zijn volgens den vorm van ieder, en dat het goede en het ware niet als twee, maar als één voortgaan uit den Heer, is boven, n. 84, 85, 86, 87, getoond. Uit deze dingen volgt dat er een UNIVERSELE ECHTELIJKE SFEER voortgaat uit den Heer, en het Heelal doordringt van eersten tot de laatsten ervan, aldus van de Engelen tot aan de wormen toe. Dat er zulk een sfeer van het huwelijk van het goede en het ware voortgaat uit den Heer, komt omdat zij ook is de sfeer van de voortplanting, dat is, van de voortteling en van de vruchtmaking. En deze is het zelfde als de Goddelijke Voorzienigheid van de instandhouding van het Heelal door opeenvolgende verwekkingen. Omdat nu die universele sfeer, zijnde die van het huwelijk van het goede en het ware, invloedt in de subjecten volgens den vorm van ieder, n. 86, zo volgt dat een man die opneemt volgens den zijne, aldus in het verstand, omdat hij een verstandelijke vorm is; en dat een vrouw die opneemt volgens den hare, aldus in den wil, omdat zij is de

willijke vorm uit het verstandelijke van den man. En omdat die zelfde sfeer ook de sfeer der voortteling is, volgt dat daaruit de liefde van het geslacht is.

93. Dat van daar ook de echtelijke liefde is, komt omdat die sfeer invloeit in den vorm der wijsheid bij de mensen, en eveneens bij de Engelen; de mens immers kan in wijsheid groeien tot aan het einde zijns levens in de wereld, en daarna tot in het eeuwige in den Hemel. En voor zoveel als hij in wijsheid groeit, wordt zijn vorm vervolmaakt. En deze vorm neemt niet de liefde van het geslacht op, maar de liefde van één uit het geslacht; met deze immers kan hij worden verenigd tot de binnenste dingen, waarin de Hemd is met zijn gelukzalige dingen; en dit één-zijn is dat der echtelijke liefde.

94. VI. DAT DE LIEFDE VAN HET GESLACHT IS VAN DEN UITWENDIGEN OF NATUURLIJKEN MENS, EN DAT VANDAAR DEZE GEMEEN IS AAN ELK DIER. Elk mens wordt lichamenlijk geboren, en wordt al innerlijker en innerlijker natuurlijk, en naarmate hij het inzicht liefheeft, wordt hij redelijk, en daarna, indien hij de wijsheid liefheeft, wordt hij geestelijk. Wat de Wijsheid is waardoor de mens geestelijk wordt, zal in hetgeen volgt, n. 130, worden gezegd. Zoals nu de mens voortschrijdt van de wetenschap tot het inzicht, en van dit tot de wijsheid, aldus verandert ook het gemoed van hem zijn vorm; het wordt immers meer en meer geopend, en het verbindt zich nader met den Hemel, en door den Hemel met den Heer; vandaar wordt hij meer een minnaar van het ware, en meer een beoefenaar van het goede des levens. Indien hij dus op den eersten drempel blijft staan in de voortschrijding tot de wijsheid, blijft de vorm van zijn gemoed natuurlijk; en deze neemt den invloed der universele sfeer, welke die is van het huwelijk van het goede en het ware, niet anders op dan zoals de lagere subjecten van het dierenrijk, welke de beesten en de vogels worden genoemd, dien opnemen; en omdat deze louter natuurlijk zijn, wordt die mens aan hen eender, en heeft hij zo op eenderlei wijze het geslacht lief zoals zij. Aldus wordt dit verstaan dat de liefde van het geslacht is van den uitwendigen of natuurlijken mens, en dat zij vandaar gemeen is aan elk dier.

95. VII. MAAR DAT DE ECHELIJKE LIEFDE IS VAN DEN INWENDIGEN OF GEESTELIJKEN MENS, EN DAT DEZE DEN MENS EIGEN IS. Dat de echtelijke liefde is van den inwendigen of geestelijken mens, komt omdat de mens hoe meer hij verstandig en wijs wordt, des te meer inwendig of geestelijk wordt, en des te meer de vorm van zijn gemoed wordt vervolmaakt; en deze vorm neemt de echtelijke liefde op; hij doordat immers en voelt in deze liefde het geestelijk verkwikkelijke, hetwelk van binnen gezegend is gemaakt, en uit

dit het natuurlijk verkwikkelijke, hetwelk de ziel, het leven, en het wezen daaruit trekt.

96. Dat de echtelijke liefde den mens eigen is, komt omdat alleen de mens geestelijk kan worden; hij kan immers zijn verstand verheffen boven zijn natuurlijke liefden, en uit die hoogte deze beneden zichzelf zien, en over deze oordelen hoedanig ze zijn, en eveneens ze verbeteren, kastijden, en verwijderen. Dit kan niet enig dier, want de liefden van dit zijn geheel en al verenigd met zijn medegeboren wetenschap, en daarom kan deze niet worden verheven tot het inzicht, en te minder tot de wijsheid; weswege het dier door de in zijn wetenschap geënte liefde wordt gevoerd zoals de blinde langs de straten door een hond. Dit is de oorzaak dat de echtelijke liefde den mens eigen is; men kan haar ook aangeboren en aangeërfd noemen, omdat de mens het vermogen inheeft van wijs zijn, waarmede deze liefde één maakt.

97. VIII: DAT BIJ DEN MENS DE ECHTELIJKE LIEFDE IS IN DE LIEFDE VAN HET GESLACHT ZOALS DE EDELSTEEN IN ZIJN MOEDERSTEEN. Maar omdat dit slechts een vergelijking is, zal het worden ontvouwd in het nu volgende Artikel; door die vergelijking wordt ook toegelicht dat de liefde van het geslacht is van den uitwendigen of natuurlijken mens, en de echtelijke liefde van den inwendigen of geestelijken mens, zoals vlak boven, n. 95, is getoond.

98. IX: DAT DE LIEFDE VAN HET GESLACHT BIJ DEN MENS NIET DE OORSPRONG DER ECHTELIJKE LIEFDE IS, MAAR DAT ZIJ HET EERSTE ERVAN IS, ALDUS ZOALS HET NATUURLIJK UITWENDIGE IS, WAARAAN HET GEESTELIJK INWENDIGE WORDT INGEPLANT. Hier wordt gehandeld over de waarlijk echtelijke liefde, en niet over de vulgaire liefde die ook echtelijk wordt genoemd, en bij sommigen niet iets anders is dan een beperkte liefde van het geslacht. De waarlijk echtelijke liefde echter is alleen bij hen die naar de wijsheid smachten en vandaar meer en meer voortschrijden tot haar. Dezen voorziet de Heer, en voor hen voorziet Hij in de echtelijke liefde, welke liefde weliswaar inzet bij hen uit de liefde van het geslacht, of veeleer door deze liefde, maar nochtans komt zij niet uit haar op; zij komt immers op naarmate de wijsheid een stap vooruit doet en in het licht bij hem te voorschijn treedt; want de wijsheid en die liefde zijn onafscheidelijke tochtgenoten. Dat de echtelijke liefde inzet door de liefde van het geslacht, komt omdat voordat de deelgenote wordt gevonden, het geslacht op algemene wijze words liefgehad en met een liefdevollen blik wordt beschouwd, en met hetzelfde met hoffelijke zedelijkheid wordt omgegaan; de jongelingimmers is in de keuze, en dan wordt vanwege de ingeënte neiging tot het huwelijk met éne, welke neiging in het heiligdom van zijn gemoed schuilt, zijn uitwendige op aangename wijze

warm; en het komt omdat de bepalingen tot het huwelijk om verschillende oorzaken worden uitgesteld tot aan het midden van de jongemensjaren, en ondertussen het aanbegin van die liefde is zoals een lust, welke bij enigen daadwerkelijk uitgaat tot de liefde van het geslacht; doch nochtans wordt bij hen de teugel ervan niet verder gevierd dan voor zoveel als het voor de gezondheid bevorderlijk is. Maar deze dingen zijn gezegd aangaande het manlijk geslacht, omdat er voor dit een verlokking is die daadwerkelijk doet ontbranden; echter niet aangaande het vrouwelijk geslacht. Uit deze dingen blijkt dat de liefde van het geslacht niet de oorsprong is van de waarlijk echtelijke liefde, maar dat zij het eerste ervan is naar den tijd, niet echter naar het einddoel. Dat wat immers het eerste is naar het einddoel, dat is in het gemoed en deszelfs bedoeling het eerste, omdat dit het primaire is. Maar tot dit eerste nadert men niet dan geleidelijk, door middelen; deze zijn niet eersten in zich, maar slechts bevorderlijk voor het eerste in zich.

99. x: DAT ALS DE ECHELIJKE LIEFDE IS INGEPLANT, DE LIEFDE VAN HET GESLACHT ZICH OMKEERT, EN DE KUISE LIEFDE VAN HET GESLACHT WORDT. Er wordt gezegd dat dan de liefde van het geslacht zich omkeert, omdat de echtelijke liefde, als zij tot haar oorsprong komt, welke in de innerlijke dingen des gemoeds is, de liefde van het geslacht niet vóór zich maar achter zich ziet, of niet boven zich maar beneden zich, en zo gelijk dat wat zij in het voorbijgaan achterlaat. Eender zoals geschiedt als iemand van een ambt door verschillende ambten heen tot een zeker in waardigheid overuitmuntend ambt opklimt, en daarna achter zich of beneden zich terugziet op de ambten die hij doorlopen heeft; of als iemand die een reis onderneemt naar het hof van een zeker koning, na aankomst den blik omwendt naar de dingen die hij onderweg had gezien. Dat dan de liefde van het geslacht aanblijft en kuis wordt, en toch zoeter dan de vorige voor hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, kan men zien uit de beschrijving ervan door hen die in de Geestelijke Wereld zijn, in de beide GEDENKWAARDIGHEDEN daarvandaan, n. 44 en 55.

100. xi: DAT EEN MAN EN EEN VROUW ZIJN GESCHAPEN OM DE VORM ZELF VAN HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE TE ZIJN, komt omdat een man is geschapen om het verstand van het ware te zijn, aldus het ware in vorm, en een vrouw is geschapen om de wil van het goede te zijn, aldus het goede in vorm, en in elk van de beiden uit de binnenste dingen de neiging is gelegd tot de verbinding tot één; men zie boven n. 88. Aldus maken de twee één vorm welke den echtelijken vorm van het goede en ware nastreeft. Er wordt gezegd dat hij dezen nastreeft, omdat hij niet de zelfde is, maar daaraan eender is. Het goede immers dat zich verbindt met het ware

bij den man, is uit den Heer onmiddellijk, doch het goede van de echtgenote dat zich verbindt met het ware bij den man, is uit den Heer middellijk door de echtgenote; en daarom zijn het twee goeden, het ene inwendig, het andere uitwendig, welke zich verbinden met het ware bij den echtgenoot; en zij maken dat de echtgenoot bestendig is in het verstand van het ware, en vandaar in de wijsheid door de waarlijk echtelijke liefde. Maar over deze dingen meer in hetgeen volgt.

101. XII: DAT TWEE ECHELIEDEN DIE VORM IN HUN BINNENSTE DINGEN ZIJN, EN VANDAAR IN DE VOLGENDE DINGEN UIT GENE, NAARMATE DE INNERLIJKE DINGEN VAN HUN GEMOED GEOPEND ZIJN. Het zijn drie dingen waaruit elk mens bestaat, en welke in orde bij hem volgen: de ziel, het gemoed, en het lichaam. Het binnenste van hem is de ziel, het middelste van hem is het gemoed, en het laatste van hem is het lichaam. Al wat invloeit uit den Heer in den mens, vloeit in het binnenste van hem in, zijnde de ziel, en daalt daaruit neder in het middelste van hem, zijnde het gemoed, en door dit in het laatste van hem, zijnde het lichaam. Aldus vloeit het huwelijk van het goede en het ware uit den Heer bij den mens in; onmiddellijk in de ziel van hem, en daaruit gaat het voort tot de volgende dingen, en door deze tot de uiterste; en zo in verbinding maken zij de echtelijke liefde. Uit de idee van dezen invloed blijkt dat twee echtelieden die vorm zijn in hun binnenste dingen, en vandaar in de volgende dingen daaruit.

102. Dat echter de echtelieden die vorm worden naarmate de innerlijke dingen van hun gemoed geopend zijn, komt omdat het gemoed geleidelijk van de kindsheid af tot aan den laten ouderdom toe wordt geopend. De mens immers wordt lichamelijk geboren, en naarmate het gemoed wordt geopend het naast boven het lichaam, wordt hij redelijk; en naarmate dit redelijke wordt gezuiverd en als het ware geklaard van de begoochelingen, welke invloeien uit de zinnen des lichaams, en van de begerigheden, welke invloeien uit de verlokkingen des vlezes, naar die mate wordt het redelijke geopend; en dit geschiedt enig en alleen door de wijsheid. En als de innerlijke dingen van het redelijk gemoed zijn geopend, dan wordt de mens een vorm der wijsheid, en deze is het receptakel van de waarlijk echtelijke liefde.

“De wijsheid die dezen vorm maakt en deze liefde opneemt, is de redelijke en tevens zedelijke wijsheid; de redelijke wijsheid beschouwt de ware en de goede dingen die innerlijk in den mens verschijnen, niet als de zijne, maar invloeiende uit den Heer; en de zedelijke wijsheid schuwt de boze en de valse dingen als melaatsheden; vooral de wulpse dingen, welke zijn echtelijke liefde besmetten”.

103. Hieraan zal ik twee GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen. DE EERSTE is deze: Eens op een morgen vóór zonsopgang schouwde ik voor mij uit naar het oosten in de Geestelijke Wereld, en ik zag vier ruiters als het ware voortvliegen uit een wolk die flitste vanwege de vlam van het morgenrood. Op de hoofden der ruiters werden gepluimde helmen gezien, aan de armen als het ware vleugels, en om de lichamen lichte tunica's van oranje kleur. Zo gekleed als renners richtten zij zich overeind en trokken de teugels strak over de manen der paarden, welke zo uitschoten alsof zij vleugelvoetig waren. Ik volgde met den blik hun ren of vlucht, met de bedoeling om te weten te komen waar zij heengingen. En zie, drie ruiters verspreidden zich in drie windstreken, het zuiden, het westen, en het noorden; en de vierde hield na een korten loop halt in het oosten. Hierover verwonderd schouwde ik tot den Hemel op, en vroeg waar die ruiters heengingen. En ik kreeg ten antwoord: Naar de wijzen in de koninkrijken van Europa die in het doorschouwen van dingen over een toegespitste rede en een scherpen blik beschikken, en om hun vernuft geprezen bij de hunnen in bloeiend aanzien hebben gestaan, opdat zij molten komen en het geheim oplossen AANGAANDE DEN OORSPRONG DER ECHELIJKE LIEFDE, EN AANGAANDE HAAR KRACHT OF POTENTIE. En zij zeiden uit den Hemel: Wacht een weinig, en gij zult zevenentwintig wagens zien, drie waarin Spanjaarden zijn, drie waarin Fransen of Galliërs zijn, drie waarin Italianen zijn, drie waarin Duitsers zijn, drie waarin Bataven of Hollanders zijn, drie waarin Engelsen zijn, drie waarin Zweden zijn, drie waarin Denen zijn, en drie waarin Polen zijn. En toen, na twee uren, verschenen die wagens, getrokken door pony's van rosbruine kleur, op karakteristieke wijze opgetuigd; en in volle vaart werden zij gereden naar een huis van ruimen omvang, hetwelk verscheen op de grensscheiding van het oosten en het zuiden, rondom welk huis allen die gereden kwamen, uit de wagens stapten en kloekmoedig binnentraden. En toen werd er tot mij gezegd: Ga, en treed ook gij binnen, en gij zult horen. En ik ging en trad binnen; en toen ik het huis van binnen bezichtigde, zag ik dat het vierkant was, met een uitzicht aan de zijden op de windstreken; aan iedere zijde waren drie hoge vensters van kristallen ruiten, de posten van deze vensters waren uit olijfhout. Aan weerskanten van de posten waren de wanden uitgebouwd tot erkerkamers, van boven gewelfd, met tafels daarin. De wanden dezer kamers waren van cederhout, het plafond was van edel citrusherhout, de vloer uit planken van populierenhout. Aan den oostelijken wand, waar geen venters werden gezien, was een met goud overtrokken tafel gesteld waarop een TULBAND was geplaatst, rondom bezet met kostbare stenen, welke als palm

of prijs te beurt zou vallen aan hem die het straks voor te leggen geheim zou doorgronden. Toen ik mijn blik liet gaan over de kamervormige uitbouwsels, welke zoals vertrekken aan de vensters waren, zag ik in iedere kamer vijf mannen uit ieder koninkrijk van Europa, die, bereid zijnde, het object voor hun beoordelingen afwachtten. En opeens stond daar toen een Engel in het midden van het paleis, en hij zeide: Het object voor uw beoordeling zal zijn AANGAANDE DEN OORSPRONG DER ECHTELIJKE LIEFDE, EN AANGAANDE HAAR KRACHT OF POTENTIE. Wisselt hierover van gedachten en komt tot een beslissing, en schrijft het gevoelen waartoe gij zijt gekomen op een papier, en laat dit in de zilveren urn vallen die gij naast de gouden tafel ziet geplaatst, en schrijft daaronder de beginletters van het koninkrijk waarvandaan gij zijt, aldus voor de Fransen of Galliërs een F, voor de Bataven of Hollanders een B, voor de Italianen een I, voor de Engelsen een A, voor de Polen een P, voor de Duitsers een G, voor de Spanjaarden een H, voor de Denen een D, en voor de Zweden een S. Na dit gezegd te hebben, ging de Engel heen, en zeide: Ik zal terugkomen. En toen hielden de vijf landgenoten in ieder vertrek zich met de opgave bezig, overwogen haar, en namen volgens de voortreffelijkheid van hun oordeelsgave een beslissing, schreven die op papieren, ondertekend met de beginletters van hun koninkrijk, en lieten ze in de zilveren bus vallen. Toen deze dingen na drie uren waren volbracht, kwam de Engel terug, en haalde hij de papieren een voor een uit de urn, en las ze aan de vergaderden voor.

104. Toen las hij uit het EERSTE papier dat zijn hand lukraak greep, het volgende voor: Wij vijf landgenoten zijn in ons vertrek tot de beslissing gekomen dat de oorsprong der echtelijke liefde is af te leiden van de Oudsten in de Gouden Eeuw, en bij dezen van de schepping van Adam en zijn echtgenote; daarvandaan is de oorsprong der huwelijken, en met de huwelijken de oorsprong der echtelijke lief de. Wat de kracht of de potentie der echtelijke liefde betreft, deze leiden wij nergens anders van af dan van het klimaat of den hoogtestand der zon, en van de warmte dientengevolge over de landen. Deze beschouwing hebben wij niet opgemaakt uit ijdele verzinsels der rede, maar uit de duidelijke aanwijzingen der ondervinding, zoals bij voorbeeld uit de volken onder de evennachtslinie of den evennachtcirkel, waar de dagwarmte als het ware gloeiend heet is, en uit de volken die dichter bij dien cirkel zijn, en uit de volken die er verder van af wonen; en eveneens uit de samenwerking van de zonnearmte met de levenswarmte bij de dieren der aarde en de vogels des hemels in den lentetijd, wanneer zij voorttelen. Bovendien, wat is de echtelijke liefde anders dan een warmte, welke als de aanvullende warmte uit de zon zich daaraan toevoegt, kracht of potentie

wordt? Onder deze dingen was de letter H geschreven, welke de beginletter was van het koninkrijk waaruit zij waren.

105. Hierna liet hij ten TWEEEDEN male zijn hand in de urn neder, en haalde daaruit een papier waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten zijn in ons kamergenootschap overeengekomen dat de oorsprong der echtelijke liefde de zelfde is als de oorsprong der huwelijken, welke door de wetten zijn bekrachtigd om de begerigheden tot echtbreuken, welke met de mensen zijn medegeboren, te beteugelen, welke echtbreuken de zielen te gronde richten, de redenen des gemoeds verontreinigen, de zeden bezoedelen, en de lichamen met tering uitmergelen. Echtbreuken immers zijn niet menselijk, maar wilddierlijk, niet redelijk maar bruut, en zo in het geheel niet Christelijk, maar barbaars. Ter veroordeling van zulke dingen zijn de huwelijken verzezen, en is tegelijk de echtelijke liefde tot ontstaan gekomen. Het eendere is het geval met de kracht of potentie dezer liefde, namelijk dat deze afhangt van de kuisheid, zijnde de onthouding van zwerfzieke hoererijen. De oorzaak hiervan is deze dat de kracht of potentie bij hem die de allene gade liefheeft, voor ene is bewaard, en zo verzameld en als het ware geconcentreerd; en dan wordt zij edel zoals een quintessens ontdaan van onreinheden, welke anders verstrooid en alle kanten uit geworpen zou worden. Een onder ons vijven, die een priester is, voegde ook de voorbeschikking daaraan toe als oorzaak van die kracht of potentie, zeggende: Zijn niet de huwelijken voorbeschikt? En als deze het zijn, zijn ook de voorttelingen daaruit en de krachtdadigheden daartoe voorbeschikt. Hij bleef op die oorzaak staan omdat hij daarop had gezworen. Onder deze dingen was de letter B geschreven. Na dit gehoord te hebben zeide iemand glimlachend: De voorbeschikking; oh, wat een schone verontschuldiging voor krachtsgebrek of impotentie.

106. Terstond haalde hij ten DERDEN male een papier te voorschijn uit de urn, waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten hebben in onze cel de oorzaken van den oorsprong der echtelijke liefde overwogen, en wij hebben gezien dat de dominerende oorzaak deze is dat die oorsprong de zelfde is als de oorsprong van het huwelijk, omdat die liefde niet te voren is ontstaan. En zij ontstaat omdat wanneer iemand vergaat van liefde of smoorlijk verliefd is op een maagd, hij haar met hart en ziel als een boven alle dingen beminnesswaardig eigendom wil bezitten; en zodra als zij zich verlooft, beschouwt hij haar zoals het eigene het eigene beschouwt. Dat dit de oorsprong der echtelijke liefde is, blijkt helder uit de woede van een ieder jegens de mededingers, en uit de ijverzucht tegen de schenders. Daarna hebben wij den oorsprong van de kracht of potentie dier liefde overwogen, en

drie tegen twee hadden hierin de overhand dat de kracht of potentie met de gade voortkomt uit een zekere vrijpostigheid die men zich met het geslacht veroorlooft. Zij zeiden uit ondervinding te weten dat de potentie der liefde van het geslacht sterker is dan de potentie der echtelijke liefde. Onder deze dingen was de letter *I* geschreven. Na dit gehoord te hebben, werd van de tafels af geroepen: Doe dit papier weg, en trek een ander uit de urn.

107. En terstond trok hij het *VIERDE* eruit, waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten zijn onder ons venster tot het besluit gekomen dat de oorsprong der echtelijke liefde en der liefde van het geslacht de zelfde is, omdat gene uit deze is; slechts dat de liefde van het geslacht onbegrensd is, onbepaald, ongebonden, in het wilde weg, en zwerfziek, doch de echtelijke liefde begrensd, bepaald, aan banden gelegd, vast, en bestendig, en dat deze liefde derhalve door de voorzichtigheid der menselijke wijsheid is bekrachtigd en vastgesteld, omdat er anders geen keizerrijk, geen koninkrijk, geen republiek, ja zelfs geen gezelschap zou zijn, maar de mensen bij benden en benden in velden en wouden zouden rondzwerfen met hoeren en geroofde vrouwen, en van de ene verblijfplaats naar de andere zouden vluchten om bloedige slachtingen, verkrachtingen, en roverijen te ontgaan, door welke het ganse menselijke geslacht zijn uitroeiing tegemoet zou gaan. Dit is ons oordeel aangaande den oorsprong der echtelijke liefde. Doch de kracht of potentie der echtelijke liefde leiden wij af van de gezondheid des lichaams welke ononderbroken voortduurt van de geboorte tot aan den ouderdom; een mens immers die aanhoudend beschikt over een goed gestel en een gestadige gezondheid, ontbreekt het aan levenskracht niet; zijn vezels, zenuwen, spieren, schortspieren verstarren, verslappen, en verzwakken niet, maar blijven steeds in de sterkte hunner krachten. Vaart wel. Onder deze dingen was de letter *A* geschreven.

108. Ten *VIJFDEN* male haalde hij een papier uit de urn, waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten hebben aan onze tafel, uit de redelijkheid van onze gemoederen, een blik geslagen in den oorsprong der echtelijke liefde en in den oorsprong van de kracht of potentie ervan, en na zorgvuldige beschouwing van de redenen hebben wij geen anderen oorsprong der echtelijke liefde gezien en bevestigd dan deze dat elk mens tengevolge van de ontvlambare stoffen en de prikkels daarvandaan, welke in den binnensten schuilhoek van zijn gemoed en lichaam verborgen zijn, na de verschillende lusten van zijn ogen, ten slotte zijn gemoed richt op en doet overhellen tot één vrouw uit het geslacht, totdat hij diep-in warm voor haar wordt. Van dezen tijd af gaat zijn warmte van vlam tot vlam over, totdat het een brand wordt.

In dezen staat is de lust van het geslacht verbannen, en voor den lust in de plaats komt de echtelijke liefde in wording. De jongeling-bruidegom weet in dezen brand niet anders dan dat de kracht of potentie dier liefde nooit zal ophouden; hij mist immers de ondervinding en vandaar de wetenschap aangaande den staat van het verval van krachten en dan van de verkoeling der liefde na de verrukkingen. De oorsprong der echtelijke liefde is dus uit den eersten gloed vóór de bruiloft, en uit dezen haar kracht of potentie. Doch deze verandert na de bruiloft haar toortsen, en neemt af en neemt toe, maar houdt, nochtans aan met gestadige verandering of af- en toename tot aan den ouderdom toe, door de matigingen uit voorzichtigheid, en door de beteugelingen van de lusten die uit de nog niet gereinigde hollen des gemoeds losbarsten; de lust immers gaat aan de wijsheid vooraf. Dit is ons oordeel aangaande den oorsprong en het aanhouden der echtelijke kracht of potentie. Onder deze dingen was de letter *P* geschreven.

109. Ten ZESDEN male haalde hij een papier te voorschijn, waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten hebben in kameraadschappelijk overleg de oorzaken van den oorsprong der echtelijke liefde van alle kanten beschouwd, en wij zijn het over twee oorzaken eens geworden, waarvan de ene de juiste opvoeding van de kinderen is, en de andere het streng onderscheiden bezit der erfenissen. Wij hebben deze twee aangenomen, omdat zij op één doelwit zijn gericht en dat beogen, zijnde het algemene welzijn. En dit wordt bereikt omdat de uit de echtelijke liefde ontvangen en geboren kleine kinderen eigen en lijfelijk verwant worden, en deze worden krachtens de storge-liefde, welke daardoor is verhoogd dat zij van wettigen stam zijn, opgevoed tot erfgenamen van alle bezittingen, zowel de geestelijke als de natuurlijke, hunner ouders. Dat op de juiste opvoeding van de kinderen en op het streng onderscheiden bezit der erfenissen het algemene welzijn wordt gegrondvest, ziet de rede. Er is de liefde van het geslacht, en er is de echtelijke liefde; deze liefde verschijnt alsof zij één was met gene, maar zij is streng onderscheiden een andere; ook is niet de ene naast de andere, maar de ene is binnen de andere; en dat wat binnen is, is edeler dan dat wat buiten is. En wij voor ons hebben gezien dat de echtelijke liefde van de schepping aan van binnen is, en verborgen in de liefde van het geslacht, geheel zoals de amandel van binnen in de schil. En daarom, wanneer de echtelijke liefde van haar schil, zijnde de liefde van het geslacht, wordt ontbolsterd, zo flonkert zij voor de Engelen gelijk de edelsteen beryl en de sterrensteen. Dit geschiedt omdat in de echtelijke liefde het heil van het algehele menselijke geslacht is gegrift, hetwelk door ons wordt verstaan onder het algemene welzijn. Dit is ons oordeel over den oorsprong dezer liefde. Wat

echter den oorsprong van de kracht of potentie ervan betreft, zijn wij na de oorzaken overwogen te hebben tot de slotsom gekomen dat deze is de onttrekking van de echtelijke liefde aan en haar afscheiding van de liefde van het geslacht, welke geschiedt door de wijsheid van de zijde van den man, en door de liefde van de wijsheid des mans van de zijde van de echtgenote. De liefde van het geslacht immers is een liefde die men met de beesten gemeen heeft; doch de echtelijke liefde is den mens eigen. En daarom, voor zoveel als de echtelijke liefde wordt ontdaan en afgescheiden van de liefde van het geslacht, is de mens een mens, en niet een beest. En de mens krijgt uit zijn liefde de kracht of potentie, en het beest uit de zijne. Onder deze dingen was de letter *G* geschreven.

IIo. Ten ZEVENDEN male haalde hij een papier te voorschijn, waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten hebben in de kamer onder het licht van ons venster onze gedachten en vandaar onze oordelen opgevroljkt door de overpeinzing aangaande de echtelijke liefde. Wie wordt niet door haar opgevroljkt? Die liefde immers is als zij in het gemoed is, tevens in het ganse lichaam. Wij voor ons beoordelen den oorsprong dier liefde naar haar verkwikkeljke dingen. Wie weet ooit of heeft ooit geweten het spoor van enige liefde tenzij uit het verkwikkeljke en het genoeglijke ervan? De verkwikkeljkheden der echtelijke liefde worden in haar oorsprongen gevoeld als gezegendheden, gunstrijkheden, en gelukzaligheden, en in de afleidingen als bekoorlijkheden en wellusten, en in laatsten als de verrukkingen der verrukkingen. De liefde van het geslacht heeft dus haar oorsprong wanneer de innerlijke dingen des gemoeds en daaruit de innerlijke dingen des lichaams worden geopend voor den invloed van die verkwikkeljkheden; doch de echtelijke liefde had haar oorsprong dan toen de oorspronkelijke sfeer dier liefde door de aangevangen verlovjngen die verkwikkeljkheden ideëel bevorderde. Wat de kracht of potentie dier liefde betreft, die is uit het doordringingsvermogen van die liefde met haar ader, van het gemoed in het lichaam; het gemoed immers is uit het hoofd in het lichaam wanneer het voelt en handelt, vooral wanneer het wordt verlustigd uit deze liefde. Wij voor ons beoordelen daarnaar de graden van haar potentie en de bestendigheden van haar afwisselingen. Bovendien leiden wij de kracht der potentie ook af van de afstamming; indien die edel is bij den vader, zo wordt zij door de overdraging ook edel bij het nakroost. Dat die adel door overdraging wordt verwekt, overgeërfd, en afdaalt, daarmede stemt de rede in met de ondervinding. Onder deze dingen was de letter *F* geschreven.

III. Ten ACHTSTEN male ging een papier uit, waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten hebben in onze samenkomst niet den oorsprong zelf der echtelijke liefde gevonden, omdat die het diepst binnen in de heiligdommen des gemoeds ligt verscholen. De allervolkomenste wijsheid kan zelfs niet met enigen straal des verstands die liefde in haar oorsprong bereiken. Wij hebben veel dingen gegist, maar na tevergeefs spitsvondigheden te hebben opgeworpen, wisten wij niet of onze vermoedens beuzelarijen dan wel dingen van oordeel waren. En daarom, laat hij die den oorsprong dier liefde uit de heiligdommen des gemoeds wil halen en zich voor ogen stellen, naar Delphi gaan. Wij voor ons hebben die liefde beneden haar oorsprong beschouwd, zijnde geestelijk in de gemoederen, en daar zoals de bron van een zoete ader, waaruit zij nedervloeit in de borst, waar zij verkwikkelijk wordt, en boezemliefde wordt genoemd, welke in zich beschouwd vol vriendschap is en vol vertrouwen vanwege de volle neiging tot wederkerigheid; en dat zij als zij door de borst is heengegaan, de verwekkingsliefde wordt. Deze en eendere dingen ontsteken, wanneer de manbare jongeling ze in zijn gedachten om en om wentelt, hetgeen hij doet wanneer hij voor zich uit het andere geslacht er éne bovenal verkiest, in het hart het vuur der echtelijke liefde, welk vuur, omdat het het primitieve vuur dier liefde is, de oorsprong ervan is. Als oorsprong der kracht of potentie erkennen wij geen anderen dan die liefde zelf; zij zijn immers onafscheidelijke tochtgenoten, maar nochtans zodanig dat soms de ene vóórgaat, en soms de andere. Als de liefde vóórgaat, en de kracht of potentie haar volgt, zo is de ene en de andere edel, omdat de potentie dan de kracht der echtelijke liefde is. Doch indien de potentie vóórgaat en de liefde volgt, dan is de ene en de andere onedel, omdat de liefde dan der vleselijke potentie is. Wij voor ons beoordelen dus de hoedanigheid van de ene en de andere naar de orde waarin de liefde nederdaalt of opklimt, en zo van haar oorsprong tot de eindpaal voortschrijdt. Onder deze dingen was de letter *D* geschreven.

II2. Ten laatste of ten NEGENDEN male nam hij een papier op, waaruit hij het volgende voorlas: Wij landgenoten hebben van onze vergaderplaats uit het oordeel gericht op die twee voorgelegde punten, op den oorsprong der echtelijke liefde, en op den oorsprong van haar kracht of potentie. Toen wij de fijne punten aangaande den oorsprong der echtelijke liefde in behandeling namen, hebben wij, om de schaduwen in de redenen te vermijden, onderscheid gemaakt tussen de geestelijke, de natuurlijke, en de vleselijke liefde van het geslacht; en onder de geestelijke liefde van het geslacht verstaan wij de waarlijk echtelijke liefde, omdat deze geestelijk is; en onder de natuurlijke liefde van

het geslacht verstaan wij de polygame liefde, omdat deze natuurlijk is; en onder de louter vleselijke liefde van het geslacht verstaan wij de hoerse liefde, omdat deze louter vleselijk is. Toen wij met onze oordelen een blik hadden geslagen in de waarlijk echtelijke liefde, zagen wij duidelijk in dat deze liefde alleen bestaat tussen één man en één vrouw, en dat zij krachtens de schepping hemels is, het meest van binnen, en de ziel en de vader van alle goede liefden, welke den eersten ouders is ingeblazen, en den Christenen kan worden ingeblazen. Zij is ook aldus verbindend dat door haar twee gemoederen één gemoed kunnen worden, en twee mensen als het ware één mens, hetgeen wordt verstaan onder één vlees worden. Dat die liefde is ingeblazen van de schepping aan, blijkt in het Boek der Schepping uit deze dingen: *En de man zal vader en moeder verlaten, en zijn echtgenote aankleven, en zij zullen tot één vlees zijn*, Gen. 11: 24. Dat zij den Christenen kan worden ingeblazen, blijkt uit deze dingen: *Jezus zeide: Hebt gij niet gelezen dat Hij Die hen van den beginne heeft gemaakt, hen man en vrouw heeft gemaakt? En Hij zeide: Deswege zal de mens vader en moeder verlaten, en zijn echtgenote aankleven, en de twee zullen tot één vlees zijn; en daarom zijn zij niet langer twee, maar één vlees*, Matth. XIX: 4, 5, 6. Deze dingen aangaande den oorsprong der echtelijke liefde. Wat echter den oorsprong van de kracht of potentie der waarlijk echtelijke liefde betreft, zo vermoeden wij dat zij uitgaat van de gelijkenis der gemoederen en van de eensgezindheid. Wanneer immers twee gemoederen echtelijk zijn verbonden, zo kussen hun gedachten elkander geestelijk over en weer, en deze blazen aan het lichaam haar kracht of potentie in. Onder deze dingen was de letter *S* geschreven.

113. Achter een langwerpig beschoot hetwelk in het paleis vóór de deuren was opgericht, stonden vreemdelingen uit Afrika, die den inboorlingen van Europa toeriepen: Staat het toe dat eveneens iemand van ons zijn gevoelen te kennen geve over den oorsprong der echtelijke liefde, en over de kracht of potentie ervan. En van alle tafels werd met de handen gewenkt dat het geoorloofd was. En toen trad een van hen binnen en ging bij de tafel staan waarop de Tulband geplaatst was. Deze zeide: Gij Christenen leidt den oorsprong der echtelijke liefde af van de liefde zelf. Wij Afrikanen echter, wij leiden haar af van den God des Hemels en der Aarde. Is niet de Echtelijke Liefde een kuise, zuivere, en heilige Liefde? Zijn niet de Engelen des Hemels in haar? Is niet het algehele menselijke geslacht, en vandaar de algehele Engellijke Hemel het zaad dier Liefde? Kan zulk een overuitmuntende ergens anders vandaan ontstaan dan uit God Zelf, Schepper en Instandhouder des Heelals? Gij Christenen leidt de echtelijke kracht of potentie af van verschillende redelijke

en natuurlijke oorzaken; wij Afrikanen echter, wij leiden haar af van den staat der verbinding van den mens met den God des Heelals. Dezen staat noemen wij voor ons den staat van den Godsdienst, gij echter den staat der Kerk; want aangezien de Liefde daaruit is, en deze bestendig en voortdurend is, kan zij niet anders dan haar kracht werken, welke eender aan haar is, aldus eveneens bestendig en voortdurend. De waarlijk Echtelijke Liefde is niet bekend dan alleen aan die weinigen die God nabij zijn; vandaar is ook de potentie dier Liefde aan geen anderen bekend; deze met gene wordt door de Engelen in de Hemelen beschreven als het verrukkelijke van een voortdurende Lente.

114. Nadat dit was gezegd, stonden allen op; en zie, achter de gouden tafel waarop de Tulband lag, was er een venster gekomen dat tevoren niet was gezien, en daardoorheen werd een stem gehoord: **DE TULBAND ZAL VOOR DEN AFRIKAAN ZIJN.** En door den Engel werd deze hem in de hand gegeven, niet echter op het hoofd; en hij ging met dien naar huis. En de bewoners der koninkrijken van Europa, uitgegaan zijnde, stapten in de wagens, waarin zij tot de hunnen terugkeerden.

115. **DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID.** Midden in den nacht uit den slaap ontwaakt, zag ik op enige hoogte tegen het oosten een Engel die in de rechterhand een papier hield, hetwelk vanwege het uit de zon invloeiende licht in een stralende blankheid verscheen; in het midden ervan was een schrift uit gouden letters; en ik zag geschreven: **HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE.** Van het schrift glinsterde een glans af die in een brede cirkel rondom het papier verliep; die cirkel of omtrek verscheen vandaar zoals het morgenrood in den lentetijd verschijnt. Hierna zag ik den Engel met het papier in de hand nederdalen; en naarmate hij nederdaalde, verscheen het papier minder en minder lichtend, en dat schrift, hetwelk was **HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE**, veranderd van de gouden kleur in een zilveren, daarna in een koperen, daarop in een ijzeren, ten slotte in een ijzerroestige en koperroestige; en ten laatste scheen de Engel in een duisteren nevel binnen te gaan, en door den nevel op de aarde te komen; en daar werd dat papier, hoewel het nog in de hand van den Engel werd gehouden, niet gezien. Dit geschiedde in de wereld der geesten, waarin alle mensen na het overlijden eerst samenkomen. En toen sprak de Engel tot mij, zeggende: Vraag aan hen die hierheen komen, of zij mij of iets in mijn hand zien. Er kwam een menigte, een groep uit het oosten, een groep uit het zuiden, een groep uit het westen, en een groep uit het noorden. En ik vroeg aan hen die uit het oosten en het zuiden kwamen, en dezen waren diegenen die zich in de wereld op de geleerdheid hadden toegelegd, of zij hier bij mij

iemand en iets in zijn hand zagen. Allen zeiden dat zij volstrekt niets zagen. Ik vroeg het daarna aan hen die uit het westen en het noorden kwamen, en dezen waren diegenen die in de woorden der geleerden in de wereld hadden geloofd; dezen zeiden dat zij ook niet iets zagen. Evenwel zeiden de laatsten van dezen, zijnde diegenen die in de wereld in een eenvoudig geloof uit de naastenliefde, of in enig ware uit het goede waren geweest, nadat de vorigen waren heengegaan, dat zij een man met een papier zagen, een man in een sierlijk gewaad, en een papier waarop letters stonden geschreven; en toen zij de ogen daarop vestigden, zeiden zij te lezen: *Het Huwelijk van het Goede en het Ware*. En dezen spraken den Engel toe, hem verzoekende te zeggen wat dit was. En hij zeide dat alle dingen die in den algehele Hemel zijn, en alle dingen die in de algehele Wereld zijn, niet anders zijn dan een huwelijk van het goede en het ware, aangezien alle en de afzonderlijke dingen, zowel die welke leven en bezielde zijn als die welke niet leven en niet bezielde zijn, uit het huwelijk van het goede en het ware, en tot hetzelfde zijn geschapen. Er bestaat niet wat ook dat geschapen is tot het ware alleen, noch wat ook tot het goede alleen. Dit en dat op zichzelf alleen is niet iets, maar zij ontstaan en worden door een huwelijk een zodanig iets hoedanig het huwelijk is. In den Heer Schepper is het Goddelijk Goede en Goddelijk Ware in zijn Substantie Zelf; het Zijn van de Substantie Zelf is het Goddelijk Goede, en het Bestaan van de Substantie Zelf is het Goddelijk Ware; en eveneens is Hij in hun Een-zijn Zelf, want in Hem maken zij oneindig één. Aangezien die twee in den Schepper Zelf één zijn, zijn zij derhalve ook in alle en de afzonderlijke door Hem geschapen dingen één; daardoor is de Schepper eveneens met alle door Hem geschapen dingen door een eeuwig verbond zoals dat van het huwelijk verbonden. Verder zeide de Engel dat de Gewijde Schrift, welke onmiddellijk uit den Heer is voortgegaan, in het gemeen en in het bijzonder het Huwelijk van het Goede en het Ware is; en omdat de Kerk, welke wordt gevormd door het Ware der Leer, en de Godsdienst, welke wordt gevormd door het Goede des levens volgens het Ware der Leer, bij de Christenen enig en alleen uit de Gewijde Schrift is, kan het vaststaan dat de Kerk in het gemeen en in het bijzonder het Huwelijk van het Goede en het Ware is (*dat het aldus is, zie men in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 373, 488*). Dit zelfde wat boven is gezegd aangaande het Huwelijk van het Goede en het Ware, is ook gezegd aangaande HET HUWELIJK VAN DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF, aangezien het goede is der naastenliefde, en het ware is des geloofs. Sommigen van de vorigen die den Engel en het schrift niet hadden gezien, nog daarbij staande en die dingen horende, zeiden half volmondig: *Ja zeker, wij*

vatten die dingen. Maar toen zeide de Engel tot hen: Keert u een weinig van mij af, en zegt het net eender. En zij keerden zich af, en zij zeiden volmondig: *Het is niet zo.* Hierop sprak de Engel over HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE bij de echtelieden, zeggende dat indien hun gemoederen in dat huwelijk waren, de echtgenoot het ware, en de echtgenote het goede van dit, zij beiden zouden zijn in de verrukkingen van de gezegendheid der onschuld, en vandaar in de gelukzaligheid waarin de Engelen des Hemels zijn; in welken staat het teelkrachtige van den echtgenoot in een aanhoudende lente zou zijn, en vandaar in den drang en de kracht van zijn ware voort te planten; en de echtgenote in de aanhoudende opneming ervan uit de liefde. De wijsheid, welke bij de mannen uit den Heer is, voelt niets verkwikkelijkers dan haar ware dingen voort te planten; en de liefde van de wijsheid, welke bij de vrouwen-echtgenoten daar is, voelt niets bekoorlijkers dan die ware dingen als het ware in de baarmoeder op te nemen, en zo te ontvangen, te dragen, en te baren. De geestelijke voorttelingen bij de Engelen des Hemels zijn zodanig; en indien gij het wilt geloven, uit dien oorsprong zijn ook de natuurlijke voorttelingen. De Engel verhief zich na den groet des vredes van de aarde, en hij klom na door den nevel te zijn heengevaren, in den Hemel op, en toen flitste het papier volgens de graden der opklimming zoals tevoren; en zie, toen liet de cirkel die tevoren zoals het morgenrood was verschenen, zich neder en verdreef den nevel die duisternis had gebracht over de aarde; en het werd zonnig.

Over het huwelijk van den Heer en de Kerk, en over de overeenstemming ervan

116. Dat over het Huwelijk van den Heer en de Kerk, en over de overeenstemming ervan hier eveneens wordt gehandeld, komt omdat zonder de wetenschap en het inzicht dienaangaande nauwelijks iemand kan weten dat de echtelijke liefde in haar oorsprong heilig, geestelijk, en hemels is, en dat zij uit den Heer is. Er wordt weliswaar door sommigen in de Kerk gezegd dat de huwelijken betrekking hebben op het Huwelijk van den Heer met de Kerk, maar hoedanig die betrekking is, weet men niet. Opdat dus deze zichtbaar in enig licht des verstands wordt gesteld, is het nodig dat over dat Heilig Huwelijk, hetwelk is bij hen en in hen die de Kerk des Heren zijn, afzonderlijk wordt gehandeld; dezen ook, en geen anderen, hebben de waarlijk echtelijke liefde. Maar terwille van de verheldering van deze verborgenheid moet deze Verhandeling in de volgende Artikelen worden verdeeld: **i:** *Dat de Heer in het Woord wordt geheten Bruidegom en Echtgenoot, en de Kerk Bruid en Echtgenote; en dat de verbinding van den Heer met de Kerk, en de wederkerige van de Kerk met den Heer, het Huwelijk wordt geheten.* **ii:** *Voorts dat de Heer Vader wordt geheten, en de Kerk Moeder.* **iii:** *Dat de telgen uit den Heer als Echtgenoot en Vader, en uit de Kerk als Echtgenote en Moeder, allen geestelijk zijn, en in den geestelijken zin des Woords worden verstaan onder zonen en dochters, broeders en zusters, schoonzonen en schoondochters, en onder andere namen welke tot de verwekking behoren.* **iv:** *Dat de geestelijke telgen welke worden geboren uit het Huwelijk van den Heer met de Kerk, de ware dingen zijn, waaruit het verstand, de doorvatting, en alle denken is, en dat zij de goede dingen zijn, waaruit de liefde, de naastenliefde, en alle aandoening is.* **v:** *Dat uit het huwelijk van het goede en het ware, hetwelk voortgaat uit den Heer en invloeit, de mens het ware opneemt, en de Heer met dit het goede verbindt; en dat zo de Kerk wordt gevormd door den Heer bij den mens.* **vi:** *Dat de echtgenoot niet den Heer uitbeeldt en de echtgenote de Kerk, omdat beiden samen, de echtgenoot en de echtgenote, de Kerk maken.* **vii:** *Dat er derhalve geen overeenstemming is van den echtgenoot met den Heer, en van de echtgenote met de Kerk, in de huwelijken der Engelen in de Hemelen en der mensen op de aarde.* **viii:** *Maar dat er een overeenstemming is met de echtelijke liefde, de zaadgeving, de voortteling, de liefde van de kleine kinderen, en met eendere dingen die in de huwelijken en uit dezelve zijn.* **ix:** *Dat*

het Woord het middel der verbinding is, omdat dit uit den Heer, en zo de Heer is. x:

Dat de Kerk is uit den Heer, en bij hen die tot Hem gaan, en leven volgens Zijn geboden. xi: Dat de echtelijke liefde is volgens den staat der Kerk, omdat zij is volgens den staat der wijsheid, bij den mens. xii: En omdat de Kerk uit den Heer is, dat ook de echtelijke liefde uit Hem is. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

117. I: DAT DE HEER IN HET WOORD WORDT GEHETEN BRUIDEGOM EN ECHTGENOOT, EN DE KERK BRUID EN ECHTGENOTE; EN DAT DE VERBINDING VAN DEN HEER MET DE KERK, EN DE WEDERKERIGE VAN DE KERK MET DEN HEER, HET HUWELIJK WORDT GEHETEN. Dat de Heer in het Woord wordt geheten Bruidgom en Echtgenoot, en de Kerk Bruid en Echtgenote, kan vaststaan uit deze plaatsen: *Die de BRUID heeft, is de BRUIDEGOM; de vriend echter des BRUIDEGOMS is hij die staat en Hem hoort; hij verheugt zich met vreugde om de stem des BRUIDEGOMS, Joh. III: 29. Deze dingen zeide Johannes de Doper aangaande den Heer. Jezus zeide: Zolang met hen de BRUIDEGOM is, kunnen de ZONEN DER BRUILOFT niet vasten. De dagen zullen komen wanneer van hen de BRUIDEGOM zal worden weggenomen; dan zullen zij vasten, Matth. IX: 15; Markus II: 19, 20; Lukas V: 34, 35. Ik zag de Heilige Stad, Nova Hierosolyma, bereid zoals een BRUID versierd voor HAAR ECHTGENOOT, Apoc. XXI: 2. Dat onder Nova Hierosolyma wordt verstaan de Nieuwe Kerk des Heren, zie men in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 880, 881. De Engel zeide tot Johannes: Kom, en ik zal u tonen DE BRUID, DE ECHTGENOTE DES LAMS; en hij toonde hem de Heilige Stad Hierosolyma, Apoc. XXI: 9, 10. Gekomen is de tijd der BRUILOFT DES LAMS, en ZIJN ECHTGENOTE heeft zich bereid; gezegend zijn zij die tot het avondmaal van de BRUILOFT DES LAMS geroepen zijn, Apoc. XIX: 7, 9. Onder den BRUIDEGOM Dien de vijf maagden, bereid zijnde, tegemoet gingen, en met Wien zij tot de BRUILOFT ingingen, Matth. XXV: I tot IO, wordt de Heer verstaan, hetgeen blijkt uit vers 13, waar wordt gezegd: *Waakt dan, omdat gij niet kent den dag, noch het uur, waarin DE ZOON DES MENSEN zal komen.* Behalve in vele plaatsen bij de Profeten.*

118. II: VOORTS DAT DE HEER VADER WORDT GEHETEN, EN DE KERK MOEDER. Dat de Heer Vader wordt geheten, staat vast uit deze plaatsen: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en Zijn Naam zal genoemd worden Wonderlijk, Raad, God, VADER DER EEUWIGHEID, Vorst des vredes, Jes. IX: 5. Gij, JEHOVAH, ONZE VADER, VERLOSSER van de eeuw aan is Uw Naam, Jes. LXIII: 16. Jezus zeide: Die MIJ ziet, ziet den VADER, Die MIJ gezonden heeft, Joh. XII: 45. Indien gijlieden MIJ had gekend, zoudt gij ook Mijn VADER*

hebben gekend; en van nu aan hebt gij Hem gekend en hebt gij Hem gezien, Joh. XIV: 7. *Filippus zeide: Toon ons den VADER. Jezus zeide tot hem: Wie MIJ heeft gezien, heeft den VADER gezien; hoe dan zegt gij: Toon ons den VADER*, Joh. XIV: 8, 9. *Jezus zeide: DE VADER EN IK zijn één*, Joh. X: 30. *Alle dingen die de VADER heeft, zijn MIJNE*, Joh. XVI: 15; Hfdst. XVII: 10. *DE VADER IS IN MIJ, en IK BEN IN DEN VADER*, Joh. X: 38; Hfdst. XIV: 10, 11, 20. Dat de Heer en Zijn Vader één zijn zoals de ziel en het lichaam één zijn, en dat God Vader is nedergedaald uit den Hemel en het Menselijke heeft aangenomen om de mensen te verlossen en te zaligen, en dat het Zijn Menselijke is hetwelk de Zoon wordt genoemd, Die in de wereld is gezonden, is in DE ONTHULDE APOCALYPS ten volle getoond.

119. Dat de Kerk Moeder wordt geheten, staat vast uit deze plaatsen: *Jehovah zeide: Twist met ULIEDER MOEDER, zij is niet Mijn ECHTGENOTE, en Ik ben niet haar ECHTGENOOT*, Hoshea II: 2, 5. *De dochter uwer MOEDER, gij, walgende van haar ECHTGENOOT*, Ezech. XVI: 45. *Waar is de scheidbrief van ulieder MOEDER, die Ik heb heengezonden*, Jes. I: 1. *Uw MOEDER is zoals een wijnstok aan wateren geplant, vrucht dragend*, Ezech. XIX: 10. Deze dingen aangaande de Joodse Kerk. *Jezus, Zijn hand uitstreckende tot de discipelen, zeide: MIJN MOEDER en Mijn broeders zijn zij die het Woord Gods horen en dat doen*, Luk. VIII: 21; Matth. XII: 48, 49; Markus III: 33, 34, 35. Onder de discipelen des Heren wordt de Kerk verstaan. *Bij het kruis van Jezus stond Zijn Moeder; en Jezus ziende de Moeder en den discipel daarbij staande dien Hij liefhad, en Hij zegt tot Zijn Moeder: Vrouw, zie, uw Zoon; en Hij zegt tot den discipel: Zie, uw Moeder; en daarom, van die ure aan nam de discipel haar aan als zijn eigene*, Joh. XIX: 25, 26, 27. Onder deze dingen wordt verstaan dat de Heer niet Maria als Moeder heeft erkend, maar de Kerk; en daarom noemt Hij haar Vrouw, en de Moeder van den discipel. Dat Hij haar de Moeder van dezen discipel of van Johannes noemde, kwam omdat hij de Kerk uitbeeldde ten aanzien van de goede dingen der naastenliefde; deze dingen zijn de Kerk in de uitwerking zelf; derhalve wordt er gezegd dat hij haar aannam als zijn eigene. Dat Petrus de Waarheid en het Geloof heeft uitgebeeld, Jakobus de Naastenliefde, en Johannes de Werken der naastenliefde, zie men in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 5, 6, 790, 798, 879; en dat de twaalf discipelen tezamen de Kerk hebben uitgebeeld ten aanzien van al haar dingen, n. 233, 790, 903, 915.

120. III: DAT DE TELGEN UIT DEN HEER ALS ECHTGENOOT EN VADER, EN UIT DE KERK ALS ECHTGENOTE EN MOEDER, ALLEN GEESTELIJK ZIJN, EN IN DEN GEESTELIJKEN ZIN DES WOORDS WORDEN VERSTAAN

ONDER ZONEN EN DOCHTERS, BROEDERS EN ZUSTERS, SCHOONZONEN EN SCHOONDOCHTERS, EN ONDER ANDERE NAMEN WELKE TOT DE VERWEKKING BEHOREN. Dat geen andere telgen worden geboren door de Kerk uit den Heer, behoeft geen aantoning, omdat de rede dit zonder dezelve ziet; het is immers de Heer uit Wien al het Goede en Ware voortgaat, en het is de Kerk welke ze opneemt en tot uitwerking brengt; en alle geestelijke dingen des Hemels en der Kerk hebben betrekking op het goede en het ware. Vandaar komt het dat onder de zonen en de dochters in het Woord in zijn geestelijken zin de ware en de goede dingen worden verstaan; onder de zonen de ware dingen in den geestelijken mens ontvangen en in den natuurlijke geboren, en onder de dochters eender de goede dingen. En daarom worden zij die door den Heer zijn wederverwekt, in het Woord genoemd zonen Gods, zonen des Koninkrijks, uit Hem geboren; en de Heer heeft de discipelen zonen genoemd. Met de man lijke lichaamsvrucht die de Vrouw baarde en die tot God werd weggerukt, Apoc. XII: 5, wordt ook niet iets anders aangeduid; men zie DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 543. Aangezien met de dochters de goede dingen der Kerk worden aangeduid, wordt derhalve in het Woord zo vaak melding gemaakt van de dochter van Zion, van Hierosolyma, van Israëel, en van Jehovah, met wie niet enige dochter wordt aangeduid, maar de aandoening van het goede, welke der Kerk is; men zie DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 612. De Heer noemt ook broeders en zusters hen die van Zijn Kerk zijn, Matth. XII: 49; Hfdst. XXV: 40; Hfdst. XXVIII: 10; Markus III: 35; Lukas VIII: 21.

121. IV: DAT DE GEESTELIJKE TELGEN WELKE WORDEN GEBOREN UIT HET HUWELIJK VAN DEN HEER MET DE KERK, DE WARE DINGEN ZIJN, WAARUIT HET VERSTAND, DE DOORVATTING, EN ALLE DENKEN IS, EN DAT ZIJ DE GOEDE DINGEN ZIJN, WAARUIT DE LIEFDE, DE NAASTENLIEFDE, EN ALLE AANDOENING IS. Dat de ware en de goede dingen de geestelijke telgen zijn welke worden geboren uit den Heer door de Kerk, komt omdat de Heer het Goede Zelf en het Ware Zelf is, en deze in Hem niet twee maar één zijn; voorts, omdat niet iets anders uit den Heer kan voortgaan dan dat wat in Hem is en Hijzelf is. Dat het Huwelijk van het goede en het ware voortgaat uit den Heer en invloeit bij de mensen, en wordt opgenomen volgens den staat van het gemoed en van het leven van hen die van de Kerk zijn, is getoond in de voorafgaande Verhandeling over HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE. Dat door de ware dingen de mens het verstand, de doorvatting, en alle denken heeft, en door de goede dingen de liefde, de naastenliefde, en alle aandoening, komt omdat alle dingen van den mens betrekking hebben

op het ware en het goede; en het zijn twee dingen in den mens welke hem maken, de wil en het verstand; en de wil is het receptakel van het goede, en het verstand is het receptakel van het ware. Dat de eigen dingen van den wil de liefde, de naastenliefde, en de aandoening zijn, en de eigen dingen van het verstand de doorvatting en het denken zijn, heeft geen licht uit aantoning van node, omdat deze uitspraak het licht inheeft uit het verstand zelf.

122. v: DAT UIT HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE, HETWELK VOORTGAAT UIT DEN HEER EN INVLOEIT, DE MENS HET WARE OPNEEMT, EN DE HEER MET DIT HET GOEDE VERBINDT; EN DAT ZO DE KERK WORDT GEVORMD DOOR DEN HEER BIJ DEN MENS. Dat de mens uit het goede en het ware welke als één voortgaan uit den Heer, het ware opneemt, komt omdat hij dit opneemt als het zijne en het zich toeëigent als het zijne, want hij denkt dat zoals uit zich, en eender spreekt hij uit dat. En dit geschiedt omdat het ware in het licht des verstands is, en hij dat daaruit ziet; en van al wat hij ziet in zich of in zijn gemoed, weet hij niet waarvandaan het is; hij ziet immers niet den invloed zoals hij de dingen ziet die in het gezicht van het oog vallen; vandaar meent hij dat het in hem is. Dat het aldus verschijnt, is den mens door den Heer gegeven opdat hij mens zij en opdat hij het wederkerige der verbinding hebbe. Daarbij komt dat de mens is geboren als vermogen tot weten, verstaan, en wijs zijn, en dit vermogen neemt de ware dingen op door welke hij wetenschap, inzicht, en wijsheid heeft. En omdat een vrouw is geschapen door het ware van een man, en wordt gevormd tot de liefde ervan meer en meer na het huwelijk, zo volgt dat deze ook het ware van den echtgenoot in zich opneemt, en dat verbindt met haar goede.

123. Dat de Heer aan de ware dingen die de mens opneemt, het goede toevoegt en het daarmede verbindt, komt omdat de mens niet het goede kan nemen als uit zich; het is immers voor hem onzichtbaar. De oorzaak hiervan is deze dat het niet des lichts, maar der warmte is, en de warmte wordt gevoeld, en niet gezien. En daarom denkt de mens wanneer hij het ware in de gedachte ziet, zelden na over het goede dat daarin uit de liefde des wils invloeit en daaraan het leven geeft. De echtgenote denkt evenmin na over het goede bij haar, maar over de neiging van den echtgenoot jegens haar, welke is volgens de opklimming van zijn verstand tot de wijsheid. Het goede dat bij haar is uit den Heer, plooit zij aan zonder dat de echtgenoot aangaande die aanplooiing iets weet. Hieruit nu staat de waarheid vast dat de mens uit den Heer het ware opneemt, en dat de Heer aan dat ware het goede toevoegt volgens de aanplooiing van het ware aan het nut, aldus naar gelang de mens wijs wil denken en vandaar wijs leven.

124. Dat zo de Kerk bij den mens door den Heer wordt gevormd, komt omdat hij dan in verbinding met den Heer is, in het goede uit Hem, en in het ware als uit zich; aldus is de mens in den Heer en de Heer in hem, volgens Zijn woorden bij Johannes, Hfdst. xv: 4, 5. Het eendere is het geval indien voor het Goede de Naastenliefde wordt gezegd, en voor het Ware het Geloof, omdat het Goede is der Naastenliefde, en het Ware is des Geloofs.

125. VI: DAT DE ECHTGENOOT NIET DEN HEER UITBEELDT EN DE ECHTGENOTE DE KERK, OMDAT BEIDEN SAMEN, DE ECHTGENOOT EN ZIJN ECHTGENOTE, DE KERK MAKEN. Het is een algemeen gezegde binnen de Kerk dat zoals de Heer het Hoofd der Kerk is, aldus de echtgenoot het is van de echtgenote; waaruit zou volgen dat de echtgenoot den Heer uitbeeldt, en de echtgenote de Kerk. Maar de Heer is het Hoofd der Kerk, en de mens, de man en de vrouw, zijn de Kerk, en meer nog de echtgenoot en de echtgenote samen. Bij dezen wordt de Kerk eerst ingeplant aan den man en door den man aan de echtgenote, omdat de man met het verstand het ware ervan opneemt, en de echtgenote uit den man; maar indien het omgekeerd geschiedt, is het niet volgens de orde. Soms evenwel geschiedt dit, maar bij mannen die geen minnaars van de wijsheid en vandaar ook niet van de Kerk zijn, alsmede bij hen die als lijfeigenen afhangen van de wenken hunner vrouwen. Over deze zaak zie men iets in de INLEIDING, n. 21.

126. VII: DAT ER DERHALVE GEEN OVEREENSTEMMING IS VAN DEN ECHTGENOOT MET DEN HEER, EN VAN DE ECHTGENOTE MET DE KERK, IN DE HUWELIJKEN DER ENGELEN IN DE HEMELEN EN DER MENSEN OP AARDE. Dit volgt uit hetgeen nu is gezegd. Hieraan moet evenwel worden toegevoegd dat het schijnt alsof het ware het primaire der Kerk is, omdat het het eerste van haar is naar den tijd. Tengevolge van dezen schijn is het dat de voorgangers der Kerk den palm hebben gegeven aan het geloof, hetwelk van het ware is, boven de naastenliefde, welke van het goede is. Eender hebben de geleerden dien gegeven aan de gedachte, welke des verstands is, boven de aandoening, welke des wils is; weswege het zoals in een grafheuvel ligt weggeborgen wat het goede der naastenliefde en wat de aandoening des wils zijn, en eveneens is daarover door sommigen aarde geworpen zoals over doden, opdat zij niet wederopstaan. Dat evenwel het goede der naastenliefde het primaire der Kerk is, kan met open ogen worden gezien door hen die niet den weg uit den Hemel tot hun verstand hebben toegesloten door bevestigingen voor het geloof dat dit alleen de Kerk maakt, en voor het denken dat dit alleen den mens maakt. Omdat nu het Goede der Naastenliefde is uit den Heer, en het Ware des Geloofs bij den mens is als uit hem, en deze twee zulk een

verbinding maken van den Heer met den mens, en van den mens met den Heer, gelijk als wordt verstaan onder des Heren woorden dat Hij is in hen, en zij in Hem, Joh. xv: 4, 5, zo is het duidelijk dat deze verbinding de Kerk is.

127. VIII: MAAR DAT ER EEN OVEREENSTEMMING IS MET DE ECHTELIJKE LIEFDE, DE ZAADGEVING, DE VOORTTELING, DE LIEFDE VAN DE KLEINE KINDEREN, EN MET EENDERE DINGEN DIE IN DE HUWELIJKEN EN UIT DEZELVE ZIJN. Maar deze dingen zijn te verborgen dan dat zij het verstand met enig licht kunnen binnengaan, indien niet de erkentenis aangaande de overeenstemming is voorafgegaan; en indien deze erkentenis niet opengedekt in het verstand aanwezig is, zo zal men de dingen die van dit Artikel zijn, hoezeer ook ontvouwd, tevergeefs trachten te begrijpen. Wat echter overeenstemming is, en dat zij er een is van de natuurlijke dingen met de geestelijke dingen, is met veel dingen getoond in DE ONTHULDE APOCALYPS, en eveneens in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN, en in het bijzonder in DE LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA AANGAANDE DE GEWIJDE SCHRIFT, en afzonderlijk in een GEDENKWAARDIGHEID dienaangaande in hetgeen volgt. Voordat de erkentenis dienaangaande is geput, zullen alleen voor het verstand in de schaduw deze weinige dingen worden gezegd: dat de echtelijke liefde overeenstemt met de aandoening van het echte ware, met haar kuisheid, haar zuiverheid, en haar heiligheid; dat de zaadgeving overeenstemt met de macht van het ware; dat de voortteling overeenstemt met de voortplanting van het ware; en dat de liefde van de kleine kinderen overeenstemt met de bescherming van het ware en het goede. Omdat nu het ware bij den mens verschijnt als van hem, en het goede daaraan wordt toegevoegd door den Heer, is het duidelijk dat die overeenstemmingen overeenstemmingen zijn van den natuurlijken of uitwendigen mens met den geestelijken of inwendigen mens. Maar deze dingen zullen in de GEDENKWAARDIGHEDEN die volgen, enig licht erlangen.

128. IX: DAT HET WOORD HET MIDDEL DER VERBINDING IS, OMDAT DIT UIT DEN HEER, EN ZO DE HEER IS. Dat het Woord het middel der verbinding is van den Heer met den mens, en van den mens met den Heer, komt omdat het in zijn wezen is het Goddelijk Ware verenigd met het Goddelijk Goede, en het Goddelijk Goede verenigd met het Goddelijk Ware. Dat deze vereniging is in alle en de afzonderlijke dingen des Woords in den hemelen en den geestelijken zin ervan, zie men in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 373, 4813, 689, 881; waaruit volgt dat het Woord het volmaakte Huwelijk van het goede en het ware is. En omdat het uit den Heer is, en dat wat uit Hem is, ook Hijzelf is, volgt mede dat als de mens het Woord leest en uit hetzelfde ware dingen neemt, de Heer het goede toevoegt. De mens immers ziet de

aandoende goede dingen niet, omdat hij uit het verstand hetzelfde leest, en het verstand put daaruit niet dan zijn eigen dingen, welke de ware dingen zijn; dat aan deze dingen het goede wordt toegevoegd door den Heer, voelt het verstand aan het verkwikkelijke dat invloeit als het wordt verlicht. Maar dit geschiedt innerlijk bij geen anderen dan bij hen die hetzelfde lezen met het doel om wijs te worden, en het doel om wijs te worden hebben zij die de echte ware dingen daar willen aanleren en door deze de Kerk bij zich vormen. Diegenen echter die het alleen lezen om den roem der geleerdheid, voorts die het lezen in de mening dat alleen al de lezing of het aanhoren ervan het geloof inblazen en het heil bevorderen, nemen niet enig goede van den Heer op, omdat dezen ten doel hebben zich te zaligen door de woorden alleen daar, welke niet iets van het ware inhebben, en omdat genen ten doel hebben door geleerdheid uit te blinken, met welk doel niet enig geestelijk goede wordt verbonden, maar het natuurlijke verkwikkelijke, dat voortkomt uit den roem der wereld. Aangezien het Woord het middel der verbinding is, wordt het derhalve het Verbond genoemd, het Oude en het Nieuwe, en het Verbond betekent de verbinding.

129. x: DAT DE KERK IS UIT DEN HEER, EN BIJ HEN DIE TOT HEM GAAN, EN LEVEN VOLGENS ZIJN GEBODEN. Heden ten dage wordt het niet ontkend dat de Kerk is des Heren, en dat zij, omdat zij des Heren is, uit den Heer is. Dat zij is bij hen die tot Hem gaan, komt omdat Zijn Kerk in de Christelijke wereld is uit het Woord, en het Woord is uit Hem, en wel zo uit Hem dat het Hijzelf is. Daar is het Goddelijk Ware verenigd met het Goddelijk Goede, en dit is ook de Heer. Niet iets anders wordt er verstaan onder het Woord *hetwelk was bij God, en hetwelk was God, uit hetwelk de mensen het Leven en het Licht hebben, en hetwelk Vlees is geworden*, Joh. 1: 1 tot 14 En verder, dat zij is bij hen die tot Hem gaan, komt omdat zij is bij hen die in Hem geloven. En geloven dat Hij is God Zaligmaker en Verlosser, Jehovah de Gerechtigheid, de Deur waardoor men moet binnengaan in den schapenstal, dat is, in de Kerk, de Weg, de Waarheid, en het Leven, dat niemand tot den Vader komt dan door Hem, dat de Vader en Hij één zijn, behalve meer dingen die Hijzelf leert - deze dingen geloven, zeg ik, kan niemand dan alleen uit Hem. Dat men het niet kan tenzij men tot Hem gaat, komt omdat Hij de God des Hemels en der Aarde is, zoals Hij eveneens leert. Tot wien anders moet men gaan, en tot wien anders kan men gaan? Dat zij is bij hen die volgens Zijn geboden leven, komt omdat er met anderen niet verbinding is; Hij zegt immers: *Wie Mijn geboden heeft en ze doet, die is het die Mij liefheeft; en Ik zal hem liefhebben en woning bij hem maken; wie Mij echter niet liefheeft, bewaart Mijn geboden*

niet, Joh. XIV: 21 tot 24. De liefde is de verbinding, en de verbinding met den Heer is de Kerk.

130. XI: DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE IS VOLGENS DEN STAAT DER KERK, OMDAT ZIJ IS VOLGENS DEN STAAT DER WIJSHEID, BIJ DEN MENS. Dat de echtelijke liefde is volgens den staat der wijsheid bij den mens, is meermalen vroeger gezegd, en het zal meermalen hierna worden gezegd. Hier dus zal het worden toegelicht wat de wijsheid is, en dat zij één maakt met de Kerk.

“Bij den mens zijn de wetenschap, het inzicht, en de wijsheid. De wetenschap is der erkentnissen, het inzicht is der rede, en de wijsheid is des levens. De wijsheid in haar volheid beschouwd, is tegelijk der erkentnissen, der rede, en des levens; de erkentnissen gaan vooraf, de rede wordt door dezelve gevormd, en de wijsheid door beide, en wel dan wanneer men redelijk leeft volgens de waarheden welke de erkentnissen zijn. De wijsheid is dus en der rede en des levens tegelijk, en de wijsheid wordt zij als zij der rede en vandaar des levens is, doch de wijsheid is zij als zij des levens en vandaar der rede is geworden. De Oudsten in deze wereld hebben geen andere wijsheid erkend dan de wijsheid des levens. Deze was de wijsheid van hen die oudtijds SOPHI werden genoemd. Doch de Ouden na die Oudsten hebben de wijsheid der rede als de wijsheid erkend, en dezen werden PHILOSOPHEN genoemd. Heden ten dage echter noemen velen ook de wetenschap wijsheid; de geleerden immers, de ontwikkelden, en zij die slechts wetters zijn, worden wijzen genoemd. Aldus is de wijsheid van haar hoogtepunt tot haar dal afgegleden. Maar wat de wijsheid is in haar opkomst, voortgang, en vandaar in haar vollen staat, daarover zal ook iets worden gezegd. De dingen die der Kerk zijn en de geestelijke dingen worden genoemd, zetelen in de binnenste dingen bij den mens; de dingen die van het gemeenebest zijn en de burgerlijke dingen worden genoemd, hebben beneden gene hun plaats; en de dingen die der wetenschap, der ondervinding, en der kunst zijn, en de natuurlijke dingen worden genoemd, maken de zitbank ervan. Dat de dingen die der Kerk zijn en de geestelijke dingen worden genoemd, in de binnenste dingen zetelen bij den mens, is ter oorzaak hiervan dat zij zich verbinden met den Hemel, en door den Hemel met den Heer; geen andere dingen immers treden uit den Heer door den Hemel bij den mens binnen. Dat de dingen die van het gemeenebest zijn en de burgerlijke dingen worden genoemd, beneden de

geestelijke dingen hun plaats hebben, is ter oorzaak hiervan dat zij zich verbinden met de wereld; zij zijn immers der wereld, want zij zijn de verordeningen, de wetten, en de voorschriften welke de mensen binden opdat er uit hen een gezelschap en een burgerij tot stand kome, stevig gegrondvest en goed samengevoegd. Dat de dingen die der wetenschap, der ondervinding, en der kunst zijn, en de natuurlijke dingen worden genoemd, de zitbank maken, is ter oorzaak hiervan dat zij zich nauw verbinden met de vijf zinnen des lichaams, en deze zijn de laatsten waarop de innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, en de binnenste dingen, welke der ziel zijn, als het ware zitten. Omdat nu de dingen die der Kerk zijn en de geestelijke dingen worden genoemd, in de binnenste dingen zetelen, en de dingen die in de binnenste dingen zetelen, het hoofd maken, en de volgende dingen onder dezelve, welke de burgerlijke worden genoemd, het lichaam maken, en de laatste dingen, welke de natuurlijke worden genoemd, de voeten maken, zo staat het vast dat als die drie in hun orde op elkander volgen, de mens een volmaakt mens is; want zij vloeien dan eender in, zoals de dingen die des hoofds zijn, invloeien in het lichaam, en door het lichaam in de voeten; aldus de geestelijke dingen in de burgerlijke, en door de burgerlijke in de natuurlijke. Omdat nu de geestelijke dingen in het licht des Hemels zijn, is het duidelijk dat zij met hun licht de in hun orde volgende dingen verlichten, en ze met hun warmte, welke de liefde is, bezielen, en dat wanneer dit geschiedt, de mens wijsheid heeft. Aangezien de wijsheid is des levens en vandaar der rede, zoals boven is gezegd, zo rijst de vraag op wat de wijsheid des levens is. Zij is in korte samenvatting deze: de boze dingen schuwen omdat zij schadelijk zijn voor de ziel, en schadelijk voor het gemenebest, en schadelijk voor het lichaam; en de goede dingen doen omdat deze zijn ten voordele van de ziel, het gemenebest, en het lichaam. Deze wijsheid is het welke wordt verstaan onder de wijsheid waarmede deechtelijke liefde zich bindt. Zij bindt zich immers daardoor dat zij het boze der echtbreuk schuwt als een pest voor de ziel, voor het gemenebest, voor het lichaam; en omdat die wijsheid opwelt uit de geestelijke dingen, welke der Kerk zijn, zo volgt dat de echtelijke liefde is volgens den staat der Kerk, omdat zij is volgens den staat der wijsheid, bij den mens. Onder deze dingen wordt ook datgene verstaan wat in het voorafgaande herhaaldelijk

is gezegd, namelijk dat de mens voor zoveel als hij geestelijk wordt, in de waarlijk echtelijke liefde is; de mens immers wordt geestelijk door de geestelijke dingen der Kerk.”

Meer over de wijsheid met welke zich de echtelijke liefde verbindt, zie men beneden, n. 163, 164, 165.

131. XII: EN OMDAT DE KERK UIT DEN HEER IS, DAT OOK DE ECHTELIJKE LIEFDE UIT HEM IS. Omdat dit volgt uit de bovengezegde dingen, laat ik het achterwege het met meer dingen te bevestigen. Bovendien, dat de waarlijk echtelijke liefde uit den Heer is, betuigen alle Engelen des Hemels; en eveneens dat die liefde is volgens den staat der wijsheid, en de staat der wijsheid volgens den staat der Kerk bij hen. Dat de Engelen des Hemels die dingen betuigen, blijkt uit de GEDENKWAARDIGHEDEN na de Hoofdstukken, welke zijn gezien en gehoord in de Geestelijke Wereld.

132. Hieraan zal ik TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen. DE EERSTE is deze: Eens sprak ik met twee Engelen; de ene was uit den oostelijken Hemel, de andere uit den zuidelijken; en toen dezen doorvatten dat ik de verborgenheden der wijsheid aangaande de echtelijke liefde overpeinsde, zeiden zij: Weet gij iets aangaande DE SPELEN DER WIJSHEID in onze Wereld. Ik antwoordde: Nog niet. En zij zeiden: Er zijn er verscheidene. En dat zij die de ware dingen liefhebben uit de geestelijke aandoening, of de ware dingen omdat zij ware dingen zijn, en omdat door die de wijsheid is, op een gegeven teken samenkomen, en over dingen die van het diepere verstand zijn van gedachten wisselen en gevolgtrekkingen maken. Zij namen mij toen bij de hand, zeggende: Volg ons, en gij zult zien en horen; heden is het teken tot samenkomst gegeven. Ik werd door een vlakke tot een heuvel geleid; en zie, aan den voet van den heuvel een gaanderij uit palmbomen, voortgezet tot aan het hoofd ervan. Wij gingen die binnen en klommen omhoog; en op het hoofd of de kruin van den heuvel verscheen een bos, waarvan de bomen op een verhoging van den grond als het ware een theater vormden, waarbinnen een vlak was met veelkleurige steentjes bevoerd; daaromheen waren in een vierkanten vorm zetels gesteld waarop de minnaars der wijsheid zaten; en in het midden van het theater was een tafel waarop een papier was nedergelegd met een zegel verzegeld. Zij die op de zetels zaten, nodigden ons uit tot de nog ledige zetels. En ik antwoordde: Ik ben door twee Engelen hierheen geleid om te zien en te luisteren, en niet om te zitten. En toen gingen die beide Engelen tot het midden van het podium naar de tafel, en zij verbraken het zegel van het papier, en zij lazen aan de nedergezetenen de verborgenheden der wijsheid voor die op het papier geschreven stonden, welke zij zouden behandelen en

ontwikkelen; zij waren geschreven door de Engelen van den Derden Hemel en op de tafel nedergelaten. Het waren drie verborgenheden; DE EERSTE: Wat is het Beeld Gods, en wat de Gelijkenis Gods, waarin de mens is geschapen; DE TWEDE: Waarom wordt de mens niet geboren in de wetenschap van enige liefde, terwijl toch de beesten en de vogels, zowel de edele als de onedele, worden geboren in de wetenschappen van al hun liefden; DE DERDE: Wat betekent de Boom des levens, en wat de Boom der wetenschap van het goede en het boze, en wat het eten van dezelve. Onder deze dingen was geschreven: Verbindt die drie tot één uitspraak, en schrijft deze op een nieuw blad papier, en legt dat neder op deze tafel, en wij zullen zien. Indien de uitspraak op de weegschaal in evenwicht en juist blijkt, zo zal aan een ieder uwer de prijs der wijsheid worden gegeven. Na deze dingen gelezen te hebben, traden de beide Engelen terug en werden in hun Hemelen opgeheven. En toen vingেন zij die op de zetels zaten, aan de hun voorgelegde verborgenheden te behandelen en te ontwikkelen, en zij spraken in volgorde, eerst zij die ten noorden zaten, daarop zij die ten westen zaten, daarna die ten zuiden, en ten laatste die ten oosten. En zij namen het eerste subject ter behandeling op, hetwelk was: **WAT IS HET BEELD GODS, EN WAT DE GELIJKENIS GODS, WAARIN DE MENS IS GESCHAPEN.** Toen werden eerst uit het Boek der Schepping aan allen deze dingen voorgelezen: *God zeide: Laat Ons den mens maken in ONS BEELD, volgens ONZE GELIJKENIS; en God schiep den mens in ZIJN BEELD, in het BEELD GODS schiep Hij hem, Gen. i: 26, 27. Ten dage als God den mens schiep, in de GELIJKENIS GODS maakte Hij hem, Gen. v: 1.* Zij die ten noorden zaten, spraken het eerst, zeggende dat het Beeld Gods en de Gelijkenis Gods de beide levens zijn van den mens door God ingeblazen, zijnde het leven des wils en het leven des verstands, want men leest: *Jehovah God blies in de neusgaten van Adam de ziel der LEVENS, en de mens werd tot een levende ziel, Gen. ii: 7.* In de neusgaten, is in de doorvatting dat hij den wil van het goede en het verstand van het ware, en zo de ziel der levens inhad. En omdat het leven door God hem was ingeblazen, betekenen het Beeld en de Gelijkenis Gods de ongereptheid uit de Wijsheid en de Liefde, en uit de Gerechtigheid en het Gericht in hem. Aan deze dingen schonken zij die ten westen zaten, hun bijval, er evenwel nog dit aan toevoegende dat die Staat van ongereptheid ingeblazen door God, aan ieder mens na hem aanhoudend wordt ingeblazen, maar dat die in den mens is zoals in een receptakel, en dat de mens naar gelang hij een receptakel is, een Beeld en een Gelijkenis Gods is. Daarna zelden de derden in de volgorde, die diegenen waren die ten zuiden zaten: Het Beeld Gods en de Gelijkenis Gods zijn twee onderscheiden dingen, maar in den mens van

de Schepping aan verenigd; en wij zien als uit een innerlijk licht dat het Beeld Gods kan worden verdorven door den mens, niet echter de Gelijkenis Gods. Dit verschijnt als door een traliewerk hieruit, dat Adam de Gelijkenis Gods heeft behouden nadat hij het Beeld Gods had verloren, want men leest na de vervloeking: *Zie, de mens is als een van Ons, door te weten het goede en het boze*, Gen. III: 22; en daarna wordt hij de Gelijkenis Gods, en niet het Beeld Gods genoemd, Gen. v: 1. Maar laten wij het over aan onze medegenoten die ten oosten zitten en vandaar in een hoger licht zijn, om te zeggen wat eigenlijk het Beeld Gods is, en wat eigenlijk de Gelijkenis Gods. En toen stonden, nadat een stilte was gevallen, zij die ten oosten gezeten waren van hun zetels op, en schouwden op tot den Heer, en daarna lieten zij zich weder op hun zetels neder, en zij zeiden dat het Beeld Gods het receptakel Gods is, en omdat God de Liefde Zelf en de Wijsheid Zelf is, dat het Beeld Gods het receptakel is van de liefde en de wijsheid uit God in hem; doch dat de Gelijkenis Gods is de volmaakte gelijkenis en de volle schijn alsof de liefde en de wijsheid zijn in den mens en vandaar geheel en al als van hem. De mens immers voelt niet anders dan dat hij liefheeft uit zich en wijs is uit zich, of dat hij het goede wil en het ware verstaat uit zich, terwijl het toch niet het minst is uit zich, maar uit God. God Alleen heeft lief uit Zich, en is wijs uit Zich, omdat God de Liefde Zelf en de Wijsheid Zelf is. De gelijkenis of de schijn dat de liefde en de wijsheid, of het goede en het ware, in den mens zijn als van hem, maakt dat de mens een mens is, en dat hij kan worden verbonden met God, en zo leven tot in het eeuwige; van waaruit voortvloeit dat de mens een mens is uit hoofde hiervan dat hij het goede kan willen en het ware kan verstaan geheel en al als uit zich, en nochtans weten en geloven dat het uit God is; want naar gelang hij dit weet en gelooft, stelt God Zijn Beeld in den mens. Anders zou het zijn indien hij geloofde dat het uit hemzelf en niet uit God was. Na dit gezegd te hebben kwam de ijver uit de liefde der waarheid over hen, en daaruit spraken zij deze dingen: Hoe kan de mens iets van liefde en wijsheid opnemen, en dat vasthouden, en dat weder voortbrengen, indien hij dat niet voelt als het zijne? En hoe kan er verbinding zijn met God door de liefde en de wijsheid, indien er niet aan den mens enig wederkerige der verbinding is gegeven? Want zonder het wederkerige is er geen verbinding mogelijk. En het wederkerige der verbinding is dit dat de mens God liefhebbe en wijs zij in de dingen die Gods zijn, als uit zich, en toch gelove dat het uit God is. Voorts, hoe kan de mens leven tot in het eeuwige, indien hij niet verbonden is met den eeuwigen God? Bijgevolg, hoe kan de mens een mens zijn zonder die Gelijkenis Gods in hem? Deze dingen gehoord hebbende schonken allen

hun bijval, en zij zeiden: Laat uit deze dingen het besluit worden getrokken, en wel dit:

“De mens is het receptakel Gods, en het receptakel Gods is het Beeld Gods; en omdat God de Liefde Zelf en de Wijsheid Zelf is, is de mens het receptakel ervan; en het receptakel wordt het Beeld Gods naar gelang het opneemt. En dat de mens een Gelijkenis Gods is uit hoofde hiervan dat hij voelt in zich dat de dingen die uit God zijn, in hem zijn als van hem, doch dat hij nochtans voor zoveel krachtens die Gelijkenis een Beeld Gods is als hij erkent dat de liefde en de wijsheid, of het goede en het ware, niet in hem de zijne zijn, en vandaar ook niet van hem, maar alleen in God, en vandaar van God”.

133. Na deze dingen namen zij het tweede object ter behandeling op: WAAROM WORDT DE MENS NIET GEBOREN IN DE WETENSCHAP VAN ENIGE LIEFDE, TERWIJL TOCH DE BEESTEN EN DE VOGELS, ZOWEL DE EDELE ALS DE ONEDELE, WORDEN GEBOREN IN DE WETENSCHAPPEN VAN AL HUN LIEFDEN. Eerst bevestigden zij de waarheid der stelling met verschillende dingen; zoals ten aanzien van den mens, dat hij in geen wetenschap wordt geboren, zelfs niet in de wetenschap van de echtelijke liefde. En zij deden navraag, en van navorsers kregen zij te horen dat het kleine kind zelfs niet uit mede-geboren wetenschap zichzelf naar de moederborst kan toe-bewegen, maar dat het door de moeder of de voedster moet worden aangelegd; en dat het slechts weet te zuigen, en dat het dit heeft geput uit de aanhoudende zuiging in de baarmoeder. En dat het daarna niet weet te lopen, noch een klank te articuleren tot enig menselijk woord, ja zelfs ook niet de aandoening zijner liefde in klanken te uiten, zoals de beesten. En verder, dat het niet enig voedsel weet dat voor hem deugt, zoals alle beesten weten, maar dat het al wat het maar tegenkomt, hetzij het rein is, hetzij onrein, naar zich toehaalt en in den mond steekt. De navorsers zeiden dat de mens zonder onderricht zelfs niet het geslacht weet te onderscheiden, en in het geheel niets afweet van de wijzen waarop het wordt liefgehad; en dat zelfs maagden en jongelingen deze niet kennen zonder door anderen daarvan op de hoogte te zijn gebracht, hoewel zij in verschillende wetenschappen zijn opgevoed. In één woord, de mens wordt lichamelijk geboren zoals een worm, en hij blijft lichamelijk, tenzij hij leert weten, verstaan, en wijs zijn uit anderen. Na deze dingen bevestigden zij dat de beesten, zowel de edele als de onedele, zoals de dieren der aarde, de vogels des hemels, de kruipende dieren, de vissen, de wormpjes die insecten worden genoemd, worden geboren in alle wetenschappen van de liefden huns

levens, zoals in alle dingen die der voeding zijn, in alle dingen die der woning zijn, in alle dingen die der liefde van het geslacht en der voortteling zijn, en in alle dingen die der opvoeding van hun jongen zijn. Deze dingen bevestigden zij met de wonderbaarlijke dingen die zij in het geheugen terugriepen uit hetgeen zij gezien, gehoord, en gelezen hadden in de Natuurlijke Wereld — aldus noemden zij onze wereld waarin zij tevoren hadden geleefd — in welke geen uitbeeldende maar werkelijke beesten bestaan. Nadat de waarheid van de stelling aldus bewezen was, spanden zij het gemoed in om de doelen en de oorzaken na te gaan en uit te vinden door welke zij deze verborgenheid zouden ontwikkelen en open-dekken. En allen zeiden dat die dingen niet anders dan uit de Goddelijke Wijsheid kunnen bestaan, opdat de mens een mens zij en het beest een beest zij; en dat zo de onvolmaaktheid der geboorte van den mens zijn volmaaktheid wordt, en de volmaaktheid der geboorte van het beest zijn onvolmaaktheid is.

134. Toen vingen eerst de NOORDELIJKEN aan hun gemoed te openen, en zij zeiden dat de mens wordt geboren zonder wetenschappen opdat hij alle kan opnemen; doch indien hij werd geboren in wetenschappen, zo zou hij er niet enige kunnen opnemen behalve die waarin hij geboren is, en dan zou hij er zich ook niet enige kunnen toeëigenen. Hetgeen zij toelichtten met deze vergelijking: de pas geboren mens is zoals een grond waarin geen zaden zijn geplant, maar die nochtans alle kan opnemen en die tevoorschijn brengen en doen vrucht dragen; doch het beest is zoals een alreeds bezaaide grond, en vervuld met grassen en kruiden, welke grond geen andere zaden opneemt dan de ingezaaide; indien hij andere opnam, zo zou hij ze verstikken. Vandaar komt het dat de mens verscheidene jaren lang opgroeit, binnen welke jaren hij zoals een grond kan worden bebouwd, en als het ware gewassen, bloemen, en bomen van elk geslacht kan tevoorschijn brengen; het beest echter groeit in weinige jaren op, gedurende welke het in geen andere dan in de medegeboren dingen kan worden opgekweekt. Daarna spraken de WESTELIJKEN, en zij zeiden dat de mens niet wordt geboren als wetenschap, zoals het beest, maar dat hij wordt geboren als vermogen en neiging, als vermogen tot weten, en als neiging tot liefhebben; en dat hij wordt geboren als vermogen niet slechts tot weten, maar ook tot verstaan en wijs zijn. En eveneens dat hij wordt geboren als de volmaaktste neiging, niet slechts om lief te hebben de dingen die van hem en van de wereld zijn, maar ook de dingen die van God en van den Hemel zijn. Bijgevolg, dat de mens uit de ouders wordt geboren als een orgaan dat slechts leeft met de uitwendige zinnen, en eerst met geen inwendige, om deze oorzaak dat hij geleidelijk mens worde, eerst natuurlijk, daarna redelijk, en

ten slotte geestelijk; hetgeen niet zou geschieden indien hij werd geboren in wetenschappen en liefden zoals de beesten. De medegeboren wetenschappen en aandoeningen immers stellen een grens aan die voortschrijding, doch het medegeboren vermogen en de medegeboren neiging stellen aan niets een grens. En daarom kan de mens vervolmaakt worden in wetenschap, inzicht, en wijsheid, tot in het eeuwige. De ZUIDELIJKEN namen het over en gaven hun uitspraak ten gehore, zeggende dat het onmogelijk is voor den mens om enige wetenschap uit zich te nemen; maar hij moet haar van anderen nemen, aangezien hem geen wetenschap is medegeboren; en omdat hij niet enige wetenschap uit zich kan nemen, kan hij het ook niet enige liefde, aangezien daar waar geen wetenschap is, geen liefde is. De wetenschap en de liefde zijn onafscheidelijke tochtgenoten; zij kunnen ook net zo min worden gescheiden als de wil en het verstand, of de aandoening en de gedachte, ja zelfs net zo min als het wezen en de vorm. En daarom, evenals de mens van anderen wetenschap aanneemt, evenzo voegt zich de liefde als haar gezelschap aan haar toe. De universele liefde die zich toevoegt, is de liefde van weten, verstaan, en wijs zijn. Deze liefde heeft de mens alleen, en geen beest, en zij vloeit in uit God. Wij komen met onze kameraden uit het westen daarin overeen dat de mens niet wordt geboren in enige liefde, en vandaar ook niet in enige wetenschap, maar dat hij alleen wordt geboren in de neiging tot liefhebben, en daaruit in het vermogen om wetenschappen op te nemen, niet uit zich maar uit anderen, dat is, door anderen. Er wordt gezegd door anderen, omdat ook dezen niet iets van wetenschap hebben opgenomen uit zich, maar uit God. Wij komen ook daarin met onze kameraden aan het noorden overeen dat de mens eerst is geboren zoals een grond waaraan niet enige zaden zijn ingeplant, maar waaraan alle, zowel edele als onedele, kunnen worden ingeplant. Aan deze dingen voegen wij toe dat de beesten worden geboren in natuurlijke liefden en daaruit in de daarmede overeenstemmende wetenschappen, en dat zij nochtans niet iets uit de wetenschappen weten, denken, verstaan, en in niets ervan wijs zijn; maar dat zij door middel van die wetenschappen door hun liefden worden gevoerd, bijna zoals de blinden langs de straten door honden; ten aanzien van het verstand immers zijn zij blind, of veeleer zoals de slaapwandelaars, die uit blinde wetenschap, bij ingeslapen verstand, doen wat ze doen. Het laatst spraken de OOSTELIJKEN, en zij zeiden: Wij stemmen in met de dingen die onze broeders hebben gesproken, namelijk dat de mens niets weet uit zich, maar uit anderen en door anderen, opdat hij bekenne en erkenne dat alle dingen die hij weet, verstaat, en waarin hij wijs is, uit God zijn; en dat de mens niet anders ontvangen, geboren, en verwekt kan worden

door den Heer, en Zijn Beeld en Gelijkenis worden; want het Beeld des Heren wordt hij daardoor dat hij erkent en gelooft dat hij al het goede der liefde en der naastenliefde, en al het ware der wijsheid en des geloofs heeft ontvangen en ontvangt uit den Heer, en niets hoegenaamd uit zich; en de Gelijkenis des Heren wordt hij daardoor dat hij die dingen in zich als van zich voelt. Dit voelt hij omdat hij niet wordt geboren in de wetenschappen, maar die ontvangt, en dat hij ze ontvangt schijnt hem toe alsof het van hemzelf is. Aldus te voelen wordt den mens ook door den Heer gegeven opdat hij een mens zij en niet een beest, aangezien hij daardoor dat hij wil, denkt, liefheeft, weet, verstaat, en wijs is als uit zich, de wetenschappen opneemt, en ze verhoogt tot het inzicht, en door haar nutten tot de wijsheid. Aldus verbindt de Heer den mens met Zich, en de mens zich met den Heer. Deze dingen hadden niet kunnen geschieden indien er niet door den Heer in was voorzien geweest dat de mens in volslagen onwetendheid zou worden geboren. Na deze uitspraak wilden allen dat uit de behandelde dingen het besluit zou worden getrokken, en getrokken werd dit:

“Dat de mens in geen wetenschap wordt geboren, opdat hij in elke kan komen en voortschrijden tot het inzicht, en door dit tot de wijsheid; en dat hij in geen liefde wordt geboren, opdat hij in elke kan komen, door de toepassingen van de wetenschappen uit het inzicht, en in de liefde tot den Heer door de liefde jegens den naaste, en zo verbonden worden met den Heer, en daardoor een mens worden, en leven tot in het eeuwige”.

135. Na deze dingen namen zij het papier, en lazen zij het derde object ter behandeling, hetwelk was: **WAT BETEKENT DE BOOM DES LEVENS, WAT DE BOOM DER WETENSCHAP VAN HET GOEDE EN HET BOZE, EN WAT HET ETEN VAN DEZELVE.** En allen verzochten dat zij die uit het oosten waren, deze verborgenheid zouden ontwikkelen, omdat zij er ene van het diepere verstand is, en omdat zij die uit het oosten zijn, in een vlamig licht, dat is, in de wijsheid der liefde zijn; en deze wijsheid wordt verstaan onder den Tuin in Eden, waarin die twee Bomen zijn gesteld geweest. En zij antwoordden: Wij zullen het zeggen; maar omdat de mens niet wat ook neemt uit zich, maar uit den Heer, zo zullen wij het zeggen uit Hem, doch nochtans van ons als door ons. En toen zeiden zij: De boom betekent den mens, en de vrucht ervan het goede des levens; vandaar wordt met den Boom des levens aangeduid de mens levende uit God, of God levende in den mens. En omdat de liefde en de wijsheid, en de naastenliefde en het geloof, of het goede en het ware, het leven Gods in den mens maken, zo worden met den boom des levens deze dingen

aangeduid, en daaruit heeft de mens het eeuwige leven. Het eendere wordt aangeduid met den Boom des levens waarvan te eten zal worden gegeven, Apoc. II: 7; Hfdst. XXII: 2, 14. Met den Boom der wetenschap van het goede en het boze wordt aangeduid de mens gelovende dat hij leeft uit zich, en niet uit God; aldus dat de liefde en de wijsheid, de naastenliefde en het geloof, dat is, het goede en het ware, in den mens van hem en niet van God zijn, dit gelovende omdat hij denkt en wil, en spreekt en handelt, in alle gelijkenis en schijn als uit zich. En omdat de mens zich krachtens dit geloof overreedt dat God Zich aan hem heeft ingegeven of Zijn Goddelijke aan hem heeft ingegoten, zeide derhalve de slang: *God weet dat ten dage als gij zult gegeten hebben van de vrucht van dien boom, uw ogen geopend zullen worden, en gij zult zijn zoals God, wetende het goede en het boze*, Gen. III: 5. Met het eten van die Bomen wordt de opneming en de toeëigening aangeduid; met het eten van den Boom des levens de opneming van het eeuwige leven, en met het eten van den boom der wetenschap van het goede en het boze, de opneming van de verdoemenis. Derhalve werden ook de een en de ander, Adam en zijn echtgenote, tezamen met de slang vervloekt. Onder de slang wordt de duivel verstaan ten aanzien van de liefde van zich en van den trots van het eigen inzicht; en deze liefde is de bezitter van dien boom, en de mensen die in den trots uit die liefde zijn, zijn die bomen. In een buitensporige dwaling zijn dus zij die geloven dat Adam wijs is geweest en het goede heeft gedaan uit zich, en dat dit de staat zijner ongereptheid is geweest, terwijl toch Adam zelf ter oorzake van dat geloof is vervloekt. Dit immers wordt aangeduid met eten van den boom der wetenschap van het goede en het boze. En daarom viel hij toen van den staat der ongereptheid af dien hij had gehad uit hoofde hiervan dat hij geloofde wijs te zijn en het goede te doen uit God, en niets uit zich; dit immers wordt verstaan onder eten van den Boom des levens. De Heer Alleen was, toen Hij in de wereld was, wijs uit Zich, en Hij deed het goede uit Zich, omdat het Goddelijke Zelf uit geboorte in Hem en van Hem was; en daarom ook is Hij uit eigen macht de Verlosser en Zaligmaker geworden. Uit deze en gene dingen trokken zij dit besluit:

“Dat met den Boom des levens en met den Boom der wetenschap van het goede en het boze, en met het eten van dezelve, wordt aangeduid dat het leven voor den mens God in hem is, en dat hij dan den Hemel en het eeuwige leven heeft; doch dat de dood voor den mens de overreding en het geloof is dat het leven voor den mens niet God is, maar hijzelf; waarvandaan hij de hel en den eeuwigen dood heeft, zijnde de verdoemenis”.

136. Daarna zagen zij het papier in dat door de Engelen op de tafel was achtergelaten, en zij zagen onderaan geschreven: VERBINDT DIE DRIE TOT ÉÉN UITSpraak. En toen brachten zij ze samen, en zij zagen dat die drie in één reeks samenhingen, en dat die reeks of uitspraak deze is:

“Dat de mens is geschapen opdat hij de liefde en de wijsheid uit God opneme, en toch in alle gelijkenis als uit zich, en dit terwille van de opneming en de verbinding; en dat derhalve de mens niet wordt geboren in enige liefde, noch in enige wetenschap, en eveneens niet in enige macht van liefhebben en wijs zijn uit zich; en daarom wordt hij, indien hij al het goede der liefde en al het ware der wijsheid aan God toekent, een levend mens; doch indien hij die dingen aan zich toekent, zo wordt hij een dood mens.”

Deze dingen schreven zij op een nieuw blad papier en legden dit op de tafel. En zie, opeens waren de Engelen daar in een blinkend wit licht, en zij droegen het papier heen naar den Hemel. En nadat het daar gelezen was, hoorden zij die op de zetels zaten, stemmen van daar: Goed, goed, goed. En terstond verscheen er één daarvandaan als vliegende, en deze had twee vleugels om de voeten en twee om de slapen, terwijl hij in de hand de prijzen hield; en deze waren toga's, hoeden, en lauwerkransen. En hij liet zich neder, en gaf aan hen die ten noorden zaten, toga's van opaalkleur; aan hen die ten westen zaten, toga's van scharlaken kleur; aan hen die ten zuiden zaten, hoeden welker randen versierd waren met banden van goud en parels, en de opslagen ter linkerzijde met bloemvormig gesneden diamanten; aan hen echter die ten oosten zaten, gaf hij lauwerkransen, waarin robijnen en saffieren waren. Allen gingen, met deze prijzen getooid, van het spel der wijsheid heen naar huis, en toen zij zich aan hun echtgenoten gingen tonen, kwamen die hun tegemoet, tot hun verwondering ook met uit den Hemel geschonken versierselen onderscheiden.

137. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik in een overdenking aangaande de echtelijke liefde was, zie, zo verschenen uit de verte twee naakte kindertjes, met mandjes in de handen, en rondom hen vliegende tortelduiven. En toen zij van naderbij werden gezien verschenen zij, naakt als zij waren, zedig met slingers getooid. Kransjes van bloemen versierden hun hoofden, en bundels van leliën en rozen van hyacinthen kleur, schuin van de schouderbladen tot de lendenen afhangende, tooiden hun borst; en rondom hen beiden was als het ware een gemeenschappelijke band, uit kleine blaadjes samengeweven, met olijven er tussendoor aangebracht. Doch toen zij nog nader toetraden, verschenen zij niet als kleine kinderen, ook niet naakt, maar

zoals een tweetal mensen in den eersten leeftijdsbloei, bekleed met toga's en tunica's van flitsende zijde, waarin bloemen waren geweven allerschoonst van aanblik. En toen zij naast mij waren, woei mij uit den Hemel door hen een lentelijke warmte met welriekenden geur tegen, zoals van de eerste ontluikingen in tuinen en akkers. Het waren twee echtelieden uit den Hemel; en zij spraken mij toen aan; en omdat de dingen die ik gezien had, nog vers in mijn denken waren, vroegen zij: Wat hebt gij gezien? En toen ik vertelde dat zij mij eerst waren verschenen als naakte kindertjes, daarna als met slingers versierde kindertjes, en ten slotte rijziger, bekleed met bebloemde klederen, en dat mij toen opeens een lentelijke warmte met haar verrukkingen had tegengewaaid, lachten zij liefelijk daarover, en zij zeiden dat zij zich onderweg niet als kleine kinderen hadden toegeschenen, noch naakt, noch met slingers, maar bij voortduur in een eendere verschijning als nu; en dat aldus uit de verte hun echtelijke liefde was uitgebeeld, haar staat van onschuld daarmede dat zij werden gezien als naakte kindertjes, haar verrukkingen door slingers, en de zelfde nu door de in hun toga's en tunica's geweven bloemen. En omdat gij hebt gezegd dat u, naar gelang wij naderden, een lentelijke warmte tegenwoei met de liefelijke geuren ervan zoals uit een tuin, zo zullen wij zeggen waarom dit is. En zij zeiden: Wij zijn nu al eeuwen lang echtelieden geweest, en bij voortduur in den leeftijdsbloei waarin gij ons ziet; en onze eerste staat is geweest zoals de eerste staat is van een maagd en een jongeman wanneer zij zich vergezelschappen door het huwelijk. En wij hebben toen geloofd dat die staat de gezegendheid zelf van ons leven was. Maar wij hebben van anderen in onzen Hemel gehoord en daarna hebben wij het zelf doorvat dat die staat er een was van de warmte niet getemperd met het licht, en dat zij geleidelijk zou worden getemperd naar gelang de echtgenoot in wijsheid wordt vervolmaakt, en de echtgenote die wijsheid in den echtgenoot liefheeft, en dat dit geschiedt door de nutten en volgens de nutten die de een en de ander met wederzijdsen bijstand in het Gezelschap verricht; voorts dat de verrukkingen opeenvolgen volgens de tempering van de warmte en het licht, of van de wijsheid en de liefde ervan. Dat u toen wij naderden als het ware een lentelijke warmte tegenwoei, komt omdat de echtelijke liefde en die warmte in onzen Hemel als één optreden; de warmte immers bij ons is de Liefde, en het licht waarmede de warmte wordt verenigd, is de Wijsheid; en het Nut is zoals de atmosfeer, welke in haar schoot het ene en het andere samenhoudt. Wat is de warmte en het licht zonder dat wat ze samenhoudt; aldus wat de liefde en de wijsheid zonder haar nut? Het echtelijke is niet in die, omdat het subject waarin zij moeten zijn, er niet is. In den Hemel is daar waar de lentelijke warmte is, de

waarlijk echtelijke liefde; dat zij daar is, is ter oorzaak hiervan dat nergens anders het lentelijke is dan daar waar de warmte in evenredige verhouding verenigd is met het licht, of waar er zoveel van warmte is als er van licht is, en omgekeerd; en wij achten dat zoals de warmte zich verlustigt met het licht, en het licht omgekeerd met de warmte, aldus de liefde zich verlustigt met de wijsheid, en omgekeerd de wijsheid met de liefde. Verder zeide hij: Bij ons in den Hemel is er voortdurend licht, en nooit avondschaaduw, te minder duisternis, omdat onze Zon niet ondergaat en opkomt zoals uw zon, maar bij voortduur in het midden tussen zenith en horizont staat; hetgeen volgens uw spreekwijze op een hoogte van 45 graden is. Vandaar komt het dat de warmte en het licht die uit onze Zon voortgaan, een voortdurende lente maken, en dat het voortdurende lentelijke aan diegenen wordt ingeblazen bij wie de liefde in evenredige verhouding wordt verenigd met de wijsheid; en onze Heer ademt door het eeuwige één-zijn van de warmte en het licht niet iets anders dan nutten. Daarvandaan zijn ook de ontkiemingen van uw aardbol, en de paringen van uw vogels en dieren in de tijden der lente. De lentelijke warmte immers opent hun innerlijke dingen tot aan de binnenste toe, welke hun zielen worden genoemd, en doet deze aan, en geeft aan dezelve hun echtelijke in, en maakt dat het teelkrachtige van hen in zijn verrukkingen komt vanwege het aanhoudende streven om vruchten van nut te maken, welk nut de voortplanting van hun soort is. Doch bij de mensen is de voortdurende invloed van de lentelijke warmte uit den Heer, en daarom kunnen zij zich te allen tijde, ook midden in den winter, in het huwelijk verlustigen; de mannen immers zijn geschapen als opnemingen van het licht, dat is, van de wijsheid uit den Heer, en de vrouwen zijn geschapen als opnemingen van de warmte, dat is, van de liefde van de wijsheid des mans uit den Heer. Vandaar nu komt het dat u naar gelang wij naderden, een lentelijke warmte met welriekenden geur tegenwoei zoals uit de eerste ontluikingen in tuinen en akkers. Na dit gezegd te hebben, gaf de man mij de rechterhand en leidde mij heen naar huizen waar echtelieden in een eenderen leeftijdsbloei waren als zij; en hij zeide dat die vrouwen-echtgenoten, nu gezien zoals maagden, in de wereld stokoude vrouwtjes waren geweest, en dat de mannen-echtgenoten, nu gezien zoals jongelingen, daar afgeleefde grijsaards waren geweest; en dat zij allen door den Heer in dezen bloeienden leeftijd zijn teruggebracht omdat zij elkander wederzijds hebben liefgehad en uit godsdienst de echtbreuken als ontzaglijke zonden hebben geschuwd. En hij zeide dat niemand de gezegende verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde weet dan alleen hij die de huiveringwekkende verkwikkelijke dingen der echtbreuk verwerpt; en dat

niemand deze kan verwerpen dan alleen hij die wijs is uit den Heer; en dat niemand wijs is uit den Heer dan alleen hij die uit de liefde der nutten de nutten doet. Ik zag toen ook hun huisraad, en al deze gebruiksvorwerpen waren in hemelse vormen, en zij flitsten van goud hetwelk als het ware vlamde van de robijnen waarmede zij bezaaid waren.

Over het kuise en het niet-kuise

138. Aangezien ik nog op den drempel ben van de verhandeling over de Echtelijke Liefde in het bijzonder, en de Echtelijke Liefde in het bijzonder niet dan op ononderscheiden en zo op duistere wijze kan worden gekend tenzij ook enigermate het tegengestelde van haar, zijnde het onkuise, verschijnt, en dit enigermate of in de schaduw verschijnt wanneer het kuise wordt beschreven tezamen met het niet-kuise, want de kuisheid is slechts de verwijdering van het onkuise van het kuise [, zo zal hier over het kuise en het niet-kuise worden gehandeld]. Over het onkuise echter, hetwelk geheel en al is tegengesteld aan het kuise, wordt gehandeld in het hierna volgende Deel van dit Werk, alwaar dit onder den titel DE WELLUSTEN VAN DEN WAANZIN AANGAANDE DE HOERSE LIEFDE in zijn vollen omvang en met zijn verscheidenheden zal worden beschreven. Wat echter het kuise en het niet-kuise is, en bij wie het is, zal worden toegelicht in deze orde: I: *Dat van het kuise en het niet-kuise alleen wordt gesproken met betrekking tot de huwelijken en tot zulke dingen die van het huwelijk zijn.* II: *Dat van het kuise alleen wordt gesproken met betrekking tot de monogame huwelijken, of tot die van één man met één echtgenote.* III: *Dat het Christelijk Echtelijke slechts alleen kuis bestaat.* IV: *Dat de waarlijk echtelijke liefde de kuisheid zelf is.* V: *Dat alle verrukkingen der waarlijk echtelijke liefde, ook de laatste, kuis zijn.* VI: *Dat de echtelijke liefde bij hen die door den Heer geestelijk worden, meer en meer wordt gezuiverd, en kuis wordt.* VII: *Dat de kuisheid van het huwelijk ontstaat door geheel af te zien van hoererijen, uit godsdienst.* VIII: *Dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot kleine kinderen, noch met betrekking tot knapen en meisjes, noch met betrekking tot jongelingen en maagden, voordat zij bij zich de liefde van het geslacht voelen.* IX: *Dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot de geboren eunuchen, noch met betrekking tot hen die eunuchen zijn gemaakt.* X: *Dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot hen die niet geloven dat echtbreuken boze dingen van den godsdienst zijn; en nog minder met betrekking tot hen die niet geloven dat echtbreuken schadelijke dingen voor het gezelschap zijn.* XI: *Dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot hen die alleen om verschillende uitwendige oorzaken zich van echtbreuken onthouden.* XII: *Dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot hen die geloven dat huwelijken onkuis zijn.* XIII: *Dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot hen die van huwelijken hebben afgezien door zich plechtig te verbinden tot*

een levenslang celibaat, tenzij in hen de liefde van het waarlijk echtelijk leven is en blijft aanhouden. XIV: Dat de staat van het huwelijk is te verkiezen boven den staat van het celibaat. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

139. I: DAT VAN HET KUISE EN HET NIET-KUISE WORDT GESPROKEN MET BETREKKING TOT DE HUWELIJKEN EN TOT ZULKE DINGEN DIE VAN HET HUWELIJK ZIJN, komt omdat de waarlijk echtelijke liefde de kuisheid zelf is, zoals volgt, en omdat de aan haar tegengestelde liefde, welke de hoerse liefde wordt genoemd, de onkuisheid zelf is. Voor zoveel dus als van deze gene wordt gezuiverd, is zij kuis; voor even zoveel immers wordt haar vernietigend tegengestelde weggenomen; waaruit blijkt dat het de zuiverheid der echtelijke liefde is welke de kuisheid wordt genoemd. Er bestaat nochtans een niet-kuisse echtelijke liefde welke toch niet onkuisheid is, zoals tussen echtelieden die zich om verschillende uitwendige oorzaken onthouden van de uitwerkingen der wulpsheid, dermate dat zij niet over dezelve denken; evenwel is die liefde, indien zij in hun geesten niet is gezuiverd, toch niet kuis; haar vorm is kuis, maar het kuisse wezen heeft zij niet in.

140. Dat van het kuisse en het niet-kuisse wordt gesproken met betrekking tot zulke dingen die van het huwelijk zijn, komt omdat het echtelijke is ingegrift aan het ene en het andere geslacht van binnensten tot laatsten, en dienvolgens is de mens ten aanzien van de gedachten en de aandoeningen, en vandaar innerlijk ten aanzien van de daden en de gebaren van het lichaam. Dat het aldus is, blijkt duidelijker uit de onkuisen; het onkuisse, hetwelk in hun gemoederen zetelt, hoort men aan den klank van hun spraak, en daaraan dat zij alle dingen van het gesprek, ook van het kuisse, laten slaan op liederlijke dingen; de klank der spraak is uit de aandoening des wils, en de spraak is uit het denken des verstands; hetgeen een teken is dat de wil met al zijn dingen, en het verstand met al zijn dingen, aldus het ganse gemoed en vandaar alle dingen des lichaams van binnensten tot laatsten, wemelen van onkuisse dingen. Ik heb van de Engelen vernomen dat het onkuisse bij aartshuichelaars wordt doorvat op het aanhoren, hoe kuis zij ook mogen spreken, en eveneens gevoeld aan de sfeer die van hen uitgolft; hetgeen ook een teken is dat de onkuisheid zetelt in de binnenste dingen van hun gemoed, en vandaar in de binnenste dingen van hun lichaam, en dat deze dingen uiterlijk worden oversluierd als met een korst die met gedaanten in verschillende kleuren is beschilderd. Dat er een sfeer van wulpsheid uitgolft van de onkuisen, blijkt uit de inzettingen bij de zonen Israëls, namelijk dat alle en de afzonderlijke dingen onrein waren die de door zulke onkuisheden bezoedelden slechts met de hand mochten hebben aangeraakt. Hieruit kan men besluiten dat

het eendere het geval is met de kuisen, te weten dat bij dezen alle en de afzonderlijke dingen, van binnensten tot laatsten, kuis zijn; en dat de kuisheid der echtelijke liefde dit maakt. Vandaar komt het dat er in de wereld wordt gezegd dat voor de reinen alle dingen rein zijn, en dat voor de onreinen alle dingen onrein zijn.

141. II: DAT VAN HET KUISE SLECHTS WORDT GESPROKEN MET BETREKKING TOT DE MONOGAME HUWELIJKEN, OF TOT DIE VAN ÉÉN MAN MET ÉÉN ECHTGENOTE. Dat van het kuisse wordt gesproken met betrekking tot die alleen, komt omdat de echtelijke liefde bij hen niet zetelt in den natuurlijken mens, maar binnentreedt in den geestelijken, en geleidelijk voor zich den weg opent tot het geestelijke huwelijk zelf, zijnde dat van het goede en het ware, hetwelk de oorsprong ervan is, en zich met hetzelfde verbindt; die liefde immers treedt binnen volgens de aanwassingen der wijsheid, en deze volgens de inplanting van de Kerk door den Heer, zoals eerder met veel dingen is getoond. Dit kan niet geschieden bij de polygamen, aangezien dezen de echtelijke liefde verdelen, en deze liefde verdeeld is niet ongelijk aan de liefde van het geslacht, welke in zich natuurlijk is. Maar hierover zal men enige vermeldenswaardige dingen zien in de Verhandeling over de POLYGAMIE.

142. III: DAT HET CHRISTELIJK ECHELIJKE SLECHTS ALLEEN KUIS BESTAAT, komt omdat de waarlijk echtelijke liefde bij den mens gelijken tred houdt met den staat der Kerk bij hem, en omdat die uit den Heer is, zoals in de voorafgaande Verhandeling, n. 130, 131, en elders, is getoond; voorts omdat de Kerk in haar echte ware dingen is in het Woord, en de Heer daar in die ware dingen aanwezig is. Hieruit volgt dat het kuisse echtelijke niet bestaat dan in de Christelijke wereld, en dat het, indien het niet bestaat, nochtans bestaanbaar is. Onder het Christelijk echtelijke wordt het huwelijk verstaan van één man met één echtgenote. Dat dit echtelijke den Christenen kan worden ingeënt, en erfelijk kan opvolgen in de telgen uit de ouders die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, en dat daaruit zowel het vermogen als de neiging wordt medegeboren om wijs te worden in de dingen die der Kerk en des Hemels zijn, zal men te zijner plaatse zien. Dat de Christenen, indien zij meerdere vrouwen trouwen, niet slechts natuurlijke echtbreuk, maar ook geestelijke echtbreuk plegen, zal in de Verhandeling over de polygamie worden aangetoond.

143. IV: DAT DE WAARLIJK ECHELIJKE LIEFDE DE KUISHEID ZELF IS, heeft deze oorzaken: 1. Omdat die uit den Heer is, en overeenstemt met het Huwelijk van den Heer en de Kerk. 2. Omdat zij uit het huwelijk van het goede en het ware nederdaalt. 3. Omdat zij geestelijk is, zoals de Kerk bij

den mens het is. 4. Omdat zij de fundamentele liefde en het hoofd van alle hemelse en geestelijke liefden is. 5. Omdat zij de rechte kweekplaats is van het menselijk geslacht, en deswege van den engellijken Hemel. 6. Omdat zij derhalve ook is bij de Engelen des Hemels, en daaruit bij hen geestelijke telgen worden geboren, zijnde de liefde en de wijsheid. 7. En omdat zo haar nut voortreffelijker is dan de overige nutten der Schepping. Uit deze dingen volgt dat de waarlijk echtelijke liefde, uit haar oorsprong en in haar wezen beschouwd, zuiver en heilig is, dermate dat zij de zuiverheid en de heiligheid, bijgevolg de kuisheid zelf kan worden genoemd. Doch dat zij nochtans niet bij de mensen, noch bij de Engelen, alleszins zuiver is, zal men in het nu volgende Artikel VI, n. 146, zien.

144. v: DAT ALLE VERRUKKINGEN DER WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE, OOK DE LAATSTE, KUIS ZIJN. Dit volgt uit de boven ontvouwde dingen, namelijk dat de waarlijk echtelijke liefde de kuisheid zelf is, en de verrukkingen het leven van haar maken. Dat de verrukkingen dier liefde opklimmen en den Hemel binnengaan, en op hun weg heengaan door de verkwikkelijke dingen der hemelse liefden, waarin de Engelen des Hemels zijn; voorts, dat zij zich met de verrukkingen der echtelijke liefde van hen verbinden, is boven vermeld. Bovendien werd het van de Engelen gehoord dat zij doorvatten dat die verrukkingen bij hen worden verhoogd en gevuld als zij opklimmen uit kuishe echtelieden op aarde. En ter oorzake van omstanders die onkuis waren, knikten zij op de vraag of ook de laatste verrukkingen kuis zijn, en zeiden stilzwijgend: Wat anders? Zijn deze niet gene in haar volheid? Vanwaar de verrukkingen dier liefde zijn, en hoedanig, zie men boven, n. 69, en in de GEDENKWAARDIGHEDEN, vooral in de volgende.

145. VI: DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE BIJ HEN DIE DOOR DEN HEER GEESTELIJK WORDEN, MEER EN MEER WORDT GEZUIVERD, EN KUIS WORDT. De oorzaken zijn: 1. Omdat de eerste liefde, onder welke de liefde vóór de bruiloft en vlak na de bruiloft wordt verstaan, iets trekt uit de liefde van het geslacht, aldus uit den gloed eigen aan het lichaam, nog niet verzacht door de liefde des geestes. 2. Omdat de mens geleidelijk van natuurlijk geestelijk wordt; hij wordt immers geestelijk naarmate het redelijke, hetwelk midden tussen den Hemel en de wereld is, aanvangt de ziel te trekken uit den invloed uit den Hemel, hetgeen geschiedt naarmate hij wordt aangedaan en verblijd uit de wijsheid, waarover boven, n. 130; en voor zoveel als dit geschiedt, wordt zijn gemoed opgeheven in een hogere aura, welke de samenhouder is van het hemelse licht en de hemelse warmte, of, wat het zelfde is, van de wijsheid en de liefde waarin de Engelen zijn. Het hemelse licht immers maakt één uit

met de wijsheid, en de hemelse warmte met de liefde; en zoals de wijsheid en de liefde ervan groeien bij de echtelieden, aldus wordt de echtelijke liefde gezuiverd bij hen. En omdat het geleidelijk geschiedt, volgt dat zij meer en meer kuis wordt. Die geestelijke zuivering kan worden vergeleken met de zuiveringen van de natuurlijke geesten die door de scheikundigen worden verricht, en de ontroeseming, de ontwatering, de uitdrijving, de overhaling, de verscherping, de klaring, de sublimering worden genoemd; en de gezuiverde wijsheid kan worden vergeleken met alcohol, welke een in de hoogste mate gerectificeerde geest is. 3. Omdat nu de geestelijke wijsheid in zich zodanig is dat zij meer en meer warm wordt van de liefde van wijs zijn, en krachtens deze groeit tot in het eeuwige, hetgeen geschiedt al naar zij wordt vervolmaakt door ontroesemingen, uitdrijvingen, ontwateringen, verscherpingen, klaringen, en sublimeringen, en deze geschieden door van het verstand de zinsbegoochelingen af te vijlen en af te trekken, en van den wil de verlokkingen des lichaams, zo is het duidelijk dat eender de echtelijke liefde, wier ouder de wijsheid is, geleidelijk meer en meer zuiver, aldus kuis wordt. Dat de eerste staat der liefde tussen de echtelieden een staat is van nog niet door het licht getemperde warmte, maar dat zij geleidelijk wordt getemperd naarmate de echtgenoot in wijsheid wordt vervolmaakt, en de echtgenote die in den echtgenoot liefheeft, zie men in de GEDENKWAARDIGHEID n. 137.

146. Doch men moet weten dat een volstrekt kuise of zuivere echtelijke liefde niet bestaat bij de mensen, noch bij de Engelen; er is nochtans enig niet-kuise of niet-zuivere hetwelk zich aan haar aanbindt of onderbindt; maar dit is van een andere natuur dan waaruit het onkuise is. Bij hen immers is het kuise boven, en het niet-kuise beneden, en door den Heer is daartussen als het ware een deur met een scharnier gesteld, welke wordt geopend door de bepaling, en er wordt voor gezorgd dat die deur niet open staat opdat niet het ene in het andere overgaat en zij zich vermengen. Het natuurlijke immers van den mens is van geboorte besmet en opgepropt met boze dingen, doch het geestelijke van hem niet aldus, omdat de geboorte van dit uit den Heer is; zij is immers de wederverwekking; en deze is de geleidelijke afscheiding van de boze dingen welke den neigingen zijn aangeboren. Dat geen liefde bij de mensen en de Engelen volstrekt zuiver is, en dat zij het ook niet worden kan, maar dat het einddoel, het vooropgestelde of de bedoeling des wils in de allereerste plaats door den Heer wordt beschouwd, en dat derhalve de mens voor zoveel als hij in die is en in die volhardt, wordt ingewijd in de zuiverheid en haar al voortschrijdende benadert, zie men boven, n. 71.

147. VII: DAT DE KUISHEID VAN HET HUWELIJK ONTSTAAT DOOR GEHEEL AF TE ZIEN VAN HOERERIJEN, UIT GODSDIENST. De oorzaak hiervan is dat de kuisheid de verwijdering van de onkuisheid is. Het is een universele regel dat voor zoveel als iemand het boze verwijdert, er aan het goede de gelegenheid wordt gegeven om zijn plaats in te nemen; en verder, dat voor zoveel als het boze wordt gehaat, het goede wordt geliefd; en eveneens omgekeerd; bijgevolg, dat voor zoveel als van hoererij wordt afgezien, de kuisheid van het huwelijk binnentreedt. Dat de echtelijke liefde naar gelang van het afzien van hoererijen wordt gezuiverd en gerectificeerd, ziet een ieder uit de gewone doorvatting zodra het maar gezegd en gehoord wordt, aldus vóór de bevestigingen. Maar omdat niet allen de gewone doorvatting hebben, is het van belang dat dit ook door bevestigingen wordt toegelicht. De bevestigingen zijn dat de echtelijke liefde koud wordt zodra zij wordt verdeeld, en deze verkilling maakt dat zij vergaat; de warmte immers der onkuise liefde blust haar uit; er kunnen immers niet twee aan elkander tegengestelde warmten tegelijk bestaan, of de ene verwerpt de andere en berooft haar van haar macht. Wanneer dus de warmte der echtelijke liefde de warmte der hoerse liefde verwijdert en verwerpt, zo vangt de echtelijke liefde aan op liefelijke wijze warm te worden en uit den zin van haar verrukkingen te ontkiemen en te bloeien, zoals een boomgaard en een rozengard in lentetijd, laatstgenoemde tengevolge van de lentelijke evenmatigheid van het licht en de warmte uit de zon der natuurlijke wereld, eerstgenoemde echter tengevolge van de lentelijke evenmatigheid van het licht en de warmte uit de Zon der Geestelijke Wereld.

148. In ieder mens is van de Schepping aan en vandaar van geboorte aan het inwendig echtelijke en het uitwendig echtelijke geënt; het inwendige is geestelijk, en het uitwendige is natuurlijk; de mens komt eerst in het laatstgenoemde, en naar gelang hij geestelijk wordt, komt hij in het eerstgenoemde. Indien hij dus in het uitwendig of natuurlijk echtelijke blijft, dan wordt het inwendig of geestelijk echtelijke oversluiert totdat hij niet iets aangaande hetzelfde weet, ja zelfs totdat hij het een zinledigheid noemt. Indien daarentegen de mens geestelijk wordt, dan vangt hij aan iets aangaande hetzelfde te weten, daarna iets te doorvatten aangaande het hoedanige ervan, en geleidelijk de bekoorlijke, de verkwikkelijke, en de verrukkelijke dingen ervan te voelen; en naar gelang dit geschiedt, begint de versluiering tussen het uitwendige en het inwendige, waarover boven, zich te verdunnen, daarop als het ware te versmelten, en ten slotte opgelost en verstrooid te worden. Wanneer dit is geschied, blijft weliswaar het uitwendig echtelijke, maar het wordt bij voortduur door het inwendige gekastijd en van

zijn droesems gezuiverd, en dit tot daaraan toe dat het uitwendige als het ware het aangezicht van het inwendige wordt, en zijn verkwikkelijke trekt uit het gezegende dat in het inwendige is, en tegelijkertijd het leven ervan, en de verrukkingen der potentie van dit. Zodanig is het afzien van hoererijen, waardoor de kuisheid van het huwelijk ontstaat. Het kan worden geloofd dat het uitwendig echtelijke dat achterblijft nadat het inwendige zich van dat of dat van zich heeft afgescheiden, eender is als het niet-afgescheiden uitwendige; maar ik heb van de Engelen gehoord dat zij volslagen oneender zijn; zoals dat het uitwendige uit het inwendige, hetwelk zij het uitwendige van het inwendige noemden, vrij was van alle wulpsheid, omdat het inwendige niet wulps kan zijn, maar alleen kuis verrukt worden, en dat het het eendere in zijn uitwendige brengt, waarin het zijn verrukkingen voelt; gans anders het van het inwendige gescheiden uitwendige. Van dit zeiden zij dat het wulps is in het gemene en in elk deel. Zij vergeleken het uitwendig echtelijke uit het inwendige met een edele vrucht, waarvan de liefelijke smaak en geur zich aan haar oppervlakte mededelen en deze tot overeenstemming met zich vormen. Zij vergeleken ook het uitwendig echtelijke uit het inwendige met een korenschuur, waarvan de voorraad nooit wordt verminderd, maar bestendig datgene wat daaruit wordt genomen, opnieuw wordt aangevuld. Doch het van het inwendige gescheiden uitwendige vergeleken zij met tarwe in een wanmolen, waarvan, indien zij wordt rondgeslingerd, alleen het kaf achterblijft, hetwelk door een windvlaag wordt verstrooid. Aldus geschiedt met de echtelijke liefde indien men niet afziet van het hoerse.

149. Dat de kuisheid van het huwelijk niet ontstaat door het verzaken van hoererijen tenzij dit geschiedt uit godsdienst, komt omdat de mens zonder godsdienst niet geestelijk wordt, maar natuurlijk blijft; en indien de natuurlijke mens afziet van hoererijen, ziet nochtans zijn geest niet van dezelve af; en zo schuilt, hoewel het hem toeschijnt dat hij door het afzien ervan kuis is, toch nog de onkuisheid van binnen zoals de etter in een alleen aan den buitenkant genezen wond. Dat de echtelijke liefde is volgens den staat der Kerk bij den mens, zie men boven, n. 130. Meer over deze zaak zie men in de uiteenzetting van het volgende Artikel XI.

150. VIII: DAT VAN DE KUISHEID NIET KAN WORDEN GESPROKEN MET BETREKKING TOT KLEINE KINDEREN, NOCH MET BETREKKING TOT KNAPEN EN MEISJES, NOCH MET BETREKKING TOT JONGELINGEN EN MAAGDEN, VOORDAT ZIJ BIJ ZICH DE LIEFDE VAN HET GESLACHT VOELLEN. De oorzaak hiervan is deze dat van het kuise en het onkuise enig en alleen wordt gesproken met betrekking tot de huwelijken en tot zulke dingen die van het huwelijk

zijn; men zie boven, n. 139; en bij hen die niet iets aangaande de echtelijke dingen weten, is er niet enige toekenning van kuisheid; zij is immers als het ware niets bij hen, en voor een niets bestaat er geen aandoening, noch een denken daarover. Doch na dat niets verrijst er een iets wanneer het eerste van het echtelijke, zijnde de liefde van het geslacht, wordt gevoeld. Dat maagden en jongelingen voordat zij de liefde van het geslacht bij zich voelen, gemeenlijk kuis worden genoemd, is vanwege de onwetendheid daaromtrent wat de kuisheid is.

151. IX: DAT VAN DE KUISHEID NIET KAN WORDEN GESPROKEN MET BETREKKING TOT DE GEBOREN EUNUCHEN, NOCH MET BETREKKING TOT HEN DIE EUNUCHEN ZIJN GEMAAKT. Onder de geboren eunuchen worden vooral diegenen verstaan bij wie van geboorte aan het laatste der liefde ontbreekt; en omdat dan het eerste en het middelste den bodem missen om op te blijven bestaan, bestaan zij ook niet; en indien zij bestaan, is er hun niets aan gelegen om onderscheid te maken tussen het kuise en het onkuise; het ene en het andere immers is hun onverschillig. Maar er zijn onder dezen tal van onderscheiden. Met hen die eunuchen zijn gemaakt, is bijna het eendere het geval als met sommige geboren eunuchen; doch zij die eunuchen zijn gemaakt, kunnen, omdat zij èn mannen èn vrouwen zijn, derhalve niet anders dan de echtelijke liefde als een fantasie beschouwen, en de verrukkingen ervan als lege woorden. Indien zij iets van neiging inhebben, wordt dit het ene noch het andere, hetgeen niet het kuise noch het onkuise is; en dat wat noch het ene noch het andere is, heeft niet enige benaming naar het ene of naar het andere.

152. X: DAT VAN DE KUISHEID NIET KAN WORDEN GESPROKEN MET BETREKKING TOT HEN DIE NIET GELOVEN DAT ECHTBREUKEN BOZE DINGEN VAN DEN GODSDIENST ZIJN; EN NOG MINDER MET BETREKKING TOT HEN DIE NIET GELOVEN DAT ECHTBREUKEN SCHADELIJKE DINGEN VOOR HET GEZELSCAP ZIJN. Dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot hen, komt omdat zij niet weten wat de kuisheid is, noch dat zij er is. De kuisheid immers is van het huwelijk, zoals in het eerste Artikel hier is getoond; en zij die niet geloven dat echtbreuken boze dingen van den godsdienst zijn, maken ook de huwelijken onkuis, terwijl toch de godsdienst bij de echtelieden de kuisheid van hen maakt. Zo is er voor hen niets kuis, en daarom is het vergeefse moeite om voor hen van de kuisheid te gewagen; dezen zijn echtbrekers uit het bevestigde. Diegenen echter die niet geloven dat echtbreuken schadelijke dingen voor het gezelschap zijn, weten nog minder dan de eerstgenoemden wat de kuisheid is, noch dat zij er is; dezen

immers zijn echtbrekers uit opzet. Indien zij zeggen dat huwelijken minder onkuis zijn dan echtbreuken, zo zeggen zij dit met den mond, maar niet met het hart, omdat de huwelijken bij hen koud zijn; en zij die uit deze koude spreken over de kuis warmte, kunnen geen idee hebben van de kuis warmte met betrekking tot de echtelijke liefde. Hoedanig die zijn, en hoedanig de idee van hun denken, en vandaar hoedanig de innerlijke dingen van hun spreken, zal men zien in het Tweede Deel aangaande de waanzinnigheden der echtbrekers.

153. XI: DAT VAN DE KUISHEID NIET KAN WORDEN GESPROKEN MET BETREKKING TOT HEN DIE ALLEEN OM VERSCHILLENDE UITWENDIGE OORZAKEN ZICH VAN ECHTBREUKEN ONTHOUDEN. Velen geloven dat slechts met het lichaam zich van echtbreuken onthouden de kuisheid is, terwijl toch dat niet de kuisheid is tenzij het tevens een zich onthouden met den geest is; des mensen geest, waaronder hier zijn gemoed wordt verstaan ten aanzien van de aandoeningen en de gedachten, maakt het kuis en het onkuis; daaruit immers is het in het lichaam; dit immers is geheel en al zodanig als het gemoed of de geest is. Daaruit volgt dat zij die zich met het lichaam en niet van den geest uit onthouden van echtbreuken, en ook zij die zich daarvan onthouden met den geest van het lichaam uit, niet kuis zijn. Er bestaan vele oorzaken die maken dat de mens daarvan aflaat met het lichaam, en eveneens met den geest van het lichaam uit; doch nochtans is hij die daarvan niet aflaat met het lichaam van den geest uit, onkuis; want de Heer zegt *dat indien iemand een andere vrouw zal hebben aangezien aldus dat hij haar begeert, hij alreeds overspel met haar heeft gedaan in zijn hart*, Matth. v: 28. Alle oorzaken der onthouding van echtbreuken alleen met het lichaam kunnen niet worden opgesomd, want zij zijn verschillend volgens de staten van het huwelijk, en eveneens volgens de staten van het lichaam. Er zijn er immers die zich daarvan onthouden uit vrees voor de burgerlijke wet en haar straffen; uit vrees voor het verlies van den goeden naam en deswege van de eer; uit vrees voor de ziekten dientengevolge; uit vrees voor huiselijke twisten van de zijde van de echtgenote, en voor een onrustig leven dientengevolge; uit vrees voor de wraak van de zijde van den echtgenoot of van een familielid; en uit vrees voor stokslagen van de bedienden. Voorts zijn er die zich onthouden uit behoefte, of uit gierigheid, of uit zwakte voortgekomen òf uit ziekte, òf uit misbruik, òf uit ouderdom, òd uit impotentie. Onder dezen zijn er ook die, omdat zij niet kunnen of niet durven met het lichaam, derhalve ook in den geest de echtbreuken verdoemen, en zo zedelijk tegen dezelve en vóór de huwelijken spreken; doch indien zij niet spreken in den geest, en de geest van

den godsdienst uit de echtbreuken vervloekt, zijn zij nochtans echtbrekers, want hoewel zij ze niet in het lichaam begaan, begaan zij ze nochtans in den geest; en daarom spreken zij na den dood, wanneer zij geesten worden, openlijk vóór dezelve. Hieruit blijkt dat ook de goddeloze de echtbreuken kan schuwen als schadelijk, maar dat dezelve als zonden schuwen niet dan alleen de Christen kan. Hieruit nu staat de waarheid der stelling vast dat van de kuisheid niet kan worden gesproken met betrekking tot hen die alleen om verschillende uitwendige oorzaken zich van echtbreuken onthouden.

154. XII: DAT VAN DE KUISHEID NIET KAN WORDEN GESPROKEN MET BETREKKING TOT HEN DIE GELOVEN DAT HUWELIJKEN ONKUIS ZIJN. Dezen weten evenmin wat de kuisheid is, noch dat zij er is, evenals zij over wie boven, n. 152, is gehandeld, en evenals zij die de kuisheid slechts stellen in het celibaat, over wie nu wordt gehandeld.

155. XIII: DAT VAN DE KUISHEID NIET KAN WORDEN GESPROKEN MET BETREKKING TOT HEN DIE VAN HUWELIJKEN HEBBEN AFGEZIEN DOOR ZICH PLECHTIG TE VERBINDEN TOT EEN LEVENSLANG CELIBAAT, TENZIJ IN HEN DE LIEFDE VAN HET WAARLIJK ECHTELIJK LEVEN IS EN BLIJFT AANHOUDEN. Dat er met betrekking tot hen niet van de kuisheid kan worden gesproken, komt omdat de echtelijke liefde na de gelofte tot een levenslang celibaat is verworpen, terwijl toch enig en alleen met betrekking tot de echtelijke liefde van de kuisheid kan worden gesproken, en omdat zij nochtans de neiging tot het geslacht van de schepping aan en vandaar van geboorte aan in hebben; en wanneer deze wordt bedwongen en getemd, kan het niet anders dan dat die neiging uitloopt in een warmte, en bij sommigen in een hitte, welke, als zij uit het lichaam opstijgt in den geest, dien bestookt, en bij sommigen dien bezoedelt. En het kan voorkomen dat een daarvan bezoedelde geest ook de godsdienstige dingen bezoedelt, en deze van hun inwendigen zetel, waar zij in de heiligheid zijn, nederwerpt in de uitwendige dingen, waar zij alleen dingen van den mond en van het gebaar worden. En daarom is er door den Heer in voorzien dat dit celibaat slechts bij hen is die in den uitwendigen eredienst zijn, waarin zij zijn omdat zij niet tot den Heer gaan, noch het Woord lezen. Bij dezen wordt door de opgelegde celibaten, tegelijk met de belofte van kuisheid, het eeuwige leven niet in gevaar gebracht, zoals bij hen die in den inwendigen eredienst zijn. Daarbij komt nog dat velen dien staat van leven niet ingaan uit het vrije des wils, maar sommigen voordat zij in het vrije zijn uit de rede, en sommigen om aanlokkelijke oorzaken uit de wereld. Van degenen die dien staat aannemen om hun gemoed te vervreemden van de wereld opdat zij zich geheel aan den Goddelijken Eredienst kunnen wijden,

zijn slechts alleen diegenen kuis bij wie de liefde van het ware echtelijke leven òf vòòr dien staat was geweest, òf na dien ontstaat en blijft aanhouden, omdat het de liefde van dit leven is met betrekking waartoe van de kuisheid wordt gesproken. Deswege worden ook alle kloosterlingen na den dood ten slotte van hun geloften ontslagen en in vrijheid gesteld opdat zij volgens de innerlijke wens en verlangens hunner liefde daartoe worden gevoerd om òf een echtelijk leven, òf een buitenechtelijk leven te kiezen. Indien zij dan het echtelijk leven ingaan, zo worden zij die ook de geestelijke dingen van den Eredienst hebben liefgehad, in den Hemel ter bruiloft gegeven; doch zij die het buitenechtelijk leven ingaan, worden gezonden tot huns gelijken, die aan de zijden des Hemels wonen. Ik heb aan de Engelen gevraagd of de vrouwen die zich op de vroomheid hebben toegelegd, die zich geheel aan den Goddelijken Eredienst hebben overgegeven, en zo zich hebben onttrokken aan de betoveringen der wereld en aan de begerigheden des vlezes, en zich deswege plechtig tot een levenslange maagdelijkheid hebben verbonden, in den Hemel worden opgenomen, en daar onder de gelukzaligen volgens haar geloof de allereersten worden. Doch de Engelen antwoordden dat zij weliswaar worden opgenomen, maar dat zij, wanneer zij de sfeer der echtelijke liefde daar voelen, treurig en angstig worden, en dat dan sommigen uit eigen beweging, sommigen na afgesmeekte vergunning, en sommigen op bevel heengaan en worden uitgelaten; en dat voor haar, wanneer zij buiten dien Hemel zijn, een weg wordt geopend tot haar medegenoten die in een eenderen staat van leven in de wereld waren geweest; en dat zij dan van angstig vrolijk worden, en zich verblijden onder elkander.

156. XIV: DAT DE STAAT VAN HET HUWELIJK IS TE VERKIEZEN BOVEN DEN STAAT VAN HET CELIBAAT, staat vast uit, de dingen die over het huwelijk en over het celibaat tot dusver zijn gezegd. Dat de staat van het huwelijk is te verkiezen, komt omdat die is van de schepping aan; omdat de oorsprong ervan het Huwelijk van het goede en het ware is; omdat er overeenstemming is daarvan met het Huwelijk van den Heer en de Kerk; omdat de Kerk en de echtelijke liefde trouwe tochtgenoten zijn; omdat het nut ervan voortreffelijker is dan de nutten van alle dingen der schepping; daaruit is immers volgens de orde de voortplanting van het menselijk geslacht, en eveneens van den Engellijken Hemel; deze immers is uit het menselijk geslacht. Hierbij komt dit dat het huwelijk de volheid van den mens is; door dat immers wordt de mens ten volle mens, hetgeen in het volgende Hoofdstuk ter aantoning aan de beurt komt. Al die dingen zijn in het celibaat niet. Doch indien de stelling wordt opgeworpen dat de staat van het celibaat beter is dan de staat van het

huwelijk, en indien deze stelling aan een onderzoek wordt overgegeven opdat daarmede wordt ingestemd en opdat zij wordt gestaafd met bevestigingen, dan komen door deze bevestigingen de volgende dingen te voorschijn: dat de huwelijken niet heilig zijn, noch dat er kuise huwelijken bestaan, ja zelfs dat geen anderen in het vrouwelijk geslacht de kuisheid hebben dan zij die zich van huwelijken onthouden en zich plechtig tot een levenslange maagdelijkheid verbinden; en bovendien dat zij die zich plechtig tot een levenslang celibaat hadden verbonden, worden verstaan onder de eunuchen die zich terwille van het Koninkrijk Gods tot eunuchen maken, Matth. XIX: behalve meer dingen die, uit een niet-ware stelling voortgekomen, ook niet waar zijn. Onder de eunuchen die zich terwille van het Koninkrijk Gods tot eunuchen maken, worden de geestelijke eunuchen verstaan, zijnde zij die zich in de huwelijken onthouden van de boze dingen der hoererijen. Dat niet de Italiaanse eunuchen worden verstaan, is duidelijk.

151 [a]. Aan deze dingen zal ik twee GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen. DE EERSTE: Toen ik van dit Spel der Wijsheid, waarover boven n. 132, heenging naar huis, zag ik onderweg een Engel in een hyacinten kleed. Deze sloot zich aan mijn zijde aan, en zeide: Ik zie dat gij van het Spel der Wijsheid zijt uitgegaan, en dat gij over de daar gehoorde dingen verblijd zijt. En omdat ik doorvat dat gij niet ten volle in deze wereld zijt, omdat gij tegelijk in de natuurlijke wereld zijt, en derhalve niet weet van onze Olympische Gymnasia, waar de oude Sophi samenkomen, en van hen die uit uw wereld komen, vernemen welke veranderingen en opeenvolgingen van staat de wijsheid had ondergaan en nog ondergaat, zo zal ik u, indien gij wilt, tot de plaats leiden waar verscheidenen van de oude Sophi en hun zonen, dat is, hun discipelen, wonen. En hij leidde mij heen tot de grensscheiding tussen het noorden en het oosten, en toen ik van een verheven plaats of dien kant uitkeek, zie, zo verscheen een stad, en aan de ene zijde ervan twee hellingen, en de nader bij de stad gelegene lager dan de andere. En hij zeide tot mij: Die stad wordt het Atheneum genoemd, de lagere helling het Parnassium, en de hogere het Heliconeum; zij worden aldus genoemd omdat in de stad en rondom haar de oude wijzen in Griekenland, zoals Pythagoras, Socrates, Aristippus, Xenophon, met de discipelen en de leerlingen hun verblijf hebben. En ik vroeg naar Plato en Aristoteles. Hij zeide dat die en hun volgelingen in een andere streek wonen, omdat dezen de redelijke dingen hebben geleerd, welke des verstands zijn, genen echter de zedelijke dingen, welke des levens zijn. Hij zeide dat er herhaaldelijk uit de stad Atheneum studerenden worden afgevaardigd naar de geletterden onder de Christenen, om van dezen te vernemen wat men heden ten dage denkt

over God, over de Schepping van het Heelal, over de Onsterfelijkheid der ziel, over den staat van den mens in verhouding tot den staat der beesten, en over andere dingen die der innerlijke wijsheid zijn. En hij zeide dat een heraut heden een samenkomst had aangekondigd, een aanwijzing dat de afgezanten nieuw aangekomenen van de aarde hadden aangetroffen, van wie zij merkwaardige dingen hebben gehoord. En wij zagen velen uitgaan van de stad en uit de omstreken, sommigen met lauwerkranen op het hoofd, anderen met palmtakken in de hand, sommigen met boeken onder de armen, en sommigen met schrijffrieten onder de haarlokken van den linkerslaap. Wij begaven ons onder hen en tezamen klommen wij op; en zie, op de helling stond een achthoekig paleis, hetwelk zij het Palladium noemden, en wij traden binnen; en zie, daar waren acht zeshoekige nissen, en in elk ervan was een boekerij, en eveneens een tafel, waaraan de gelauwerden gingen zitten; en in het Palladium zelf zag men uit steen gehouwen zetels, waarop de overigen zich nederzetten. En toen werd ter linkerzijde een deur geopend, door welke de twee aangekomenen van de aarde werden binnengeleid; en na de begroeting vroeg een van de gelauwerden aan hen: **WAT NIEUWS IS ER VAN DE AARDE.** En zij zeiden: Het nieuws is dit dat men in de wouden mensen zoals beesten heeft gevonden, of beesten zoals mensen, doch dat men aan hun aangezicht en lichaam heeft bekend dat zij als mensen geboren zijn geweest, en in hun tweede of derde levensjaar in de wouden waren verloren of achtergelaten. Men heeft gezegd dat zij niet iets van gedachte in klank kunnen uiten, noch een klank tot enig woord kunnen leren articuleren; dat zij ook niet het voor hen geschikte voedsel weten zoals de beesten, maar dat zij al wat het woud oplevert, zowel de reine als de onreine dingen, in den mond steken; behalve eendere dingen meer; uit welke dingen enige geleerden bij ons tal van dingen hebben gegist, en enige tal van dingen hebben geconcludeerd aangaande den staat der mensen in verhouding tot den staat der beesten. Na dit gehoord te hebben, vroegen enigen van de oude Sophi: Wat gissen en concluderen zij uit die dingen? En de twee aangekomenen antwoordden dat het tal van dingen zijn, welke evenwel tot deze kunnen worden teruggebracht: 1. Dat de mens naar zijn natuur en eveneens naar zijn geboorte stompzinniger en vandaar minderwaardiger is dan elk beest; en dat hij eender wordt indien hij niet wordt onderricht. 2. Dat hij kan worden onderricht omdat hij het heeft geleerd gearticuleerde klanken te uiten, en vandaar te spreken, en dat hij daardoor heeft aangevangen gedachten tevoorschijn te brengen en dit geleidelijk meer en meer, totdat hij de wetten van het gezelschap kon uitdrukken, waarvan er evenwel verscheidene aan de beesten van geboorte aan zijn ingeprent. 3.

Dat de beesten evenzeer redelijkheid hebben als de mensen. 4. En daarom zouden de beesten, indien zij konden spreken, even bedreven redeneren over elk ding als de mensen; een aanwijzing daarvoor is dat zij uit de rede en de voorzichtigheid denken, evenzeer als de mensen. 5. Dat het verstand alleen een modificatie van het licht uit de zon is, met medewerking van de warmte, door middel van den aether, aldus dat het slechts een werkzaamheid is van de innerlijke natuur; en dat deze kan worden verhoogd totdat zij als wijsheid verschijnt. 6. Dat het derhalve ijdel is om te geloven dat de mens na den dood méér leeft dan het beest, uitgezonderd dan dat hij misschien enige dagen lang na het overlijden tengevolge van de uitwaseming van het leven des lichaams kan verschijnen zoals een nevel onder de gedaante van een spook, voordat hij in de natuur wordt verstrooid, nauwelijks anders dan zoals een uit de as opgewekte struik in de gelijkenis van zijn vorm verschijnt. 7. Bijgevolg dat de godsdienst, welke het leven na den dood leert, een uitvindsel is om de eenvoudigen aan den binnenkant in een band te houden door de wetten ervan, zoals zij aan den buitenkant worden vastgehouden door de wetten van den staat. Hieraan voegden zij toe dat louter de vernuftigen aldus redeneren, niet echter de verstandigen. En zij vroegen wat de verstandigen zeggen. Zij zeiden dat zij het niet hebben gehoord, maar dat dit hun mening was.

152 [a]. Na deze dingen gehoord te hebben, zeiden allen die aan de tafels zaten: O, wat voor tijden thans op aarde; helaas, welke lotswisselingen heeft de wijsheid ondergaan; is zij niet verkeerdt in dwaze vernuftigheid? De zon is ondergegaan, en zij is onder de aarde lijnrecht tegengesteld aan haar middag. Wie kan niet uit het bewijsstuk dat de in de wouden achtergelatenen en gevondennen leveren, weten dat de niet onderrichte mens zodanig is? Is hij niet zo als hij wordt onderricht? Wordt hij niet in onwetendheid geboren meer dan de beesten? Moet hij niet leren lopen en spreken? Zou hij, indien hij niet leerde lopen, zich wel op de voeten oprichten? En zou hij, indien hij niet leerde spreken, wel iets van gedachte kikken? Is niet elk mens zo als hij wordt onderricht, waanzinnig uit de valse dingen, en wijs uit de ware dingen? En is de waanzinnige uit de valse dingen niet in alle fantasie dat hij wijzer is dan de wijze uit de ware dingen? Zijn er niet dwaze en onzinnige mensen die niet méér mens zijn dan de in de wouden gevondennen? Zijn niet de van geheugen verstokenen eender aan dezen? Wij voor ons besluiten uit deze en gene dingen dat de mens zonder onderricht niet een mens noch een beest is, maar dat hij een vorm is die datgene in zich kan opnemen wat den mens maakt, en dus dat hij niet als mens wordt geboren, maar dat hij een mens wordt; en dat de mens als een zodanige vorm wordt

geboren opdat hij het opnemende orgaan van het leven uit God zij, te dien einde dat hij het subject zij waarin God al het goede kan indragen en door het één-zijn met Zich gezegend maken tot in het eeuwige. Wij doorvatten uit uw gesprek dat de wijsheid heden ten dage dermate uitgeblust of verdwaasd is dat zij over den staat des levens der mensen in verhouding tot den staat des levens der beesten volstrekt niets weten. Vandaar komt het dat zij ook niet den staat des levens van den mens na den dood weten. Doch zij die dezen staat kunnen weten maar niet willen weten en vandaar dien loochenen, zoals velen van uw Christenen doen, kunnen wij gelijkstellen met de in de wouden gevondennen. Niet dat zij bij gebrek aan onderricht zo stompzinnig zijn geworden, maar omdat zij door de begoochelingen der zinnen, welke de verduisteringen van de waarheden zijn, zichzelf zo stompzinnig hebben gemaakt.

153 [a]. Maar toen zeide een zeker iemand die in het midden van het Palladium stond en in zijn hand een palmtak hield: Ontwikkelt, ik bid u, deze verborgenheid hoe de mens, als de vorm Gods geschapen, in den vorm des duivels heeft kunnen veranderd worden. Ik weet dat de Engelen des Hemels de vormen Gods zijn, en dat de engelen der hel de vormen des duivels zijn; en de twee vormen zijn aan elkaar tegengesteld, de laatstgenoemde vormen van waanzin, de eerstgenoemde vormen van wijsheid. Zegt dus: Hoe heeft de mens, als de vorm Gods geschapen, van den dag tot zulk een nacht kunnen overgaan, dat hij God en het eeuwige leven heeft kunnen loochenen. Hierop antwoordden de leermeesters in volgorde, eerst de Pythagoreërs, daarop de Socratici, en daarna de overigen. Maar onder hen was een zekere Platonius; deze sprak het laatst, en de uitspraak van deze won het van de andere; en zij was deze, dat de mensen van het Saturnisohe tijdperk of van de Gouden Eeuw hebben geweten en erkend dat zij de opnemende vormen van het leven uit God waren, en dat derhalve de wijsheid aan hun zielen en harten is ingegrift geweest, en dat zij vandaar uit het licht van het ware het ware hebben gezien, en door de ware dingen het goede hebben doervat uit het verkwikkelijke der liefde ervan. Doch naar gelang het menselijk geslacht in de volgende eeuwen was teruggetreden van de erkenning dat al het ware der wijsheid en vandaar al het goede der liefde bij hen aanhoudend invloede uit God, hebben zij opgehouden de habitakels Gods te zijn, en toen heeft eveneens het spreken met God opgehouden, en de vergezelschapping met de Engelen; de innerlijke dingen immers van hun gemoed werden uit hun richting, welke omhoog geheven was geweest tot God uit God, omgebogen in een meer en meer schuine richting naar buiten tot de wereld, en zo tot God uit God door de wereld heen, en ten slotte omgekeerd in tegengestelde

richting, zijnde die naar omlaag tot zichzelf. En omdat God niet kan worden geschouwd door een innerlijk omgekeerd en zo afgekeerd mens, hebben de mensen zich afgescheiden van God, en zijn zij vormen der hel of des duivels geworden. Hieruit volgt dat zij in de eerste tijdperken met het hart en de ziel hebben erkend dat zij al het goede der liefde en daaruit al het ware der wijsheid hadden uit God, en eveneens dat die dingen waren van God in hen, en zo dat zij louter receptakels van het leven uit God waren, en vandaar werden genoemd Beelden Gods, Zonen Gods, en Geborenen uit God; maar dat zij in de daarop volgende tijdperken dit niet hebben erkend met het hart en de ziel, maar met een zeker overredend geloof, en daarop met een historisch geloof, en ten slotte alleen met den mond; en een zodanig erkennen alleen met den mond, is niet erkennen, ja zelfs dit ontkennen met het hart. Hieruit kan men zien hoedanig heden de wijsheid op aarde bij de Christenen is, als zij, hoewel zij krachtens de geschreven onehulling kunnen worden geïnspireerd door God, het onderscheid met weten tussen den mens en het beest. En vandaar geloven velen dat indien de mens na den dood leeft, ook het beest zal leven; of dat omdat het beest niet leeft na den dood, ook de mens niet zal leven. Is niet ons geestelijk licht, hetwelk het gezicht des gemoeds beschijnt, bij hen donkerheid geworden? En is met hun natuurlijk licht, hetwelk alleen het gezicht des lichaams beschijnt, voor hen tot een glans geworden?

154[a]. Na deze dingen wendden zich allen tot de twee aangekomenen, en brachten hun dank voor hun komst en verhaal, en zij verzochten hun om deze dingen die zij gehoord hadden, aan hun broeders over te brengen. En de aangekomenen antwoordden dat zij de hunnen zouden bevestigen in deze waarheid, dat zij voor zoveel als zij al het goede der naastenliefde en al het ware des geloofs aan den Heer en niet aan zich toeschrijven, mensen zijn, en Engelen des Hemels worden.

155[a]. DE TWEEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens op een morgen wekte mij een allerzoetst gezang, hetwelk uit een zekere hoogte boven mij gehoord werd; en vandaar kon ik in de eerste wake, welke meer inwendig, vredig, en zoet is dan al de volgende van den dag, een tijd lang in den geest als het ware buiten het lichaam worden gehouden, en heel fijn letten op de aandoening die gezongen werd. Het gezang des Hemels is niet iets anders dan een aandoening des gemoeds welke als melodie door den mond wordt uitgelaten; het is immers een klank gescheiden van de woorden van den spreker, uit de aandoening der liefde, welke aandoening aan het spreken het leven geeft. In dien staat doorvatte ik dat het de aandoening was van de verrukkingen der echtelijke liefde, welke door vrouwen-echtgenoten in den Hemel tot zang was geworden.

Dat het aldus was, ontwaarde ik aan den klank van het gezang, waarin de verrukkingen op wonderbaarlijke wijzen werden gevarieerd. Na deze dingen stond ik op en schouwde voor mij uit in de Geestelijke Wereld; en zie, in het oosten onder de Zon daar verscheen als het ware een GOUDEN REGEN. Het was de ochtenddauw, in zulk een overvloed nederdalende, welke, geraakt door de stralen der Zon, de gedaante van een gouden regen voor mijn gezicht ten toon spreidde. Hierdoor nog vollediger ontwaakt, ging ik uit in den geest, en aan een Engel dien ik toen juist ontmoette, vroeg ik of hij den gouden regen had gezien die uit de Zon nederdaalde. En hij antwoordde dat hij dien telkenmale ziet als hij in de overdenking is aangaande de echtelijke liefde; en toen wendde hij de ogen derwaarts, en hij zeide: Die regen valt op een hof waarin drie mannen-echtgenoten met hun vrouwen-echtgenoten zijn die wonen in het midden van het oostelijk Paradijs. Dat men zulk een uit de Zon vallenden regen op dien hof ziet, komt omdat bij hen de wijsheid zetelt aangaande de echtelijke liefde en haar verrukkingen, bij de mannen-echtgenoten aangaande de echtelijke liefde, en bij de vrouwen-echtgenoten aangaande de verrukkingen ervan. Maar ik doervat dat gij in een overdenking zijt aangaande de verrukkingen der echtelijke liefde, en daarom zal ik u leiden tot dien hof, en u binnenleiden. En hij leidde mij langs paradijsse dreven tot huizen die uit olijfhout waren gebouwd en met twee zuilen uit ceders vóór de poort, en hij leidde mij binnen tot de mannen-echtgenoten, en hij verzocht dat het mij veroorloofd zou zijn in hun tegenwoordigheid met de vrouwen-echtgenoten te spreken. En zij knikten bevestigend en riepen haar. Dezen keken mij peilend in de ogen, en ik vroeg: Waarom aldus? Zij zeiden: Wij kunnen heel precies zien welke neiging en daaruit welke aandoening, en uit deze welke gedachte gij hebt aangaande de liefde van het geslacht, en wij zien dat gij over dezelve intens, maar nochtans kuis nadenkt. En zij zeiden: Wat wilt gij dat wij u daarover zeggen? En ik antwoordde: Zegt, ik bid u, iets over de verrukkingen der echtelijke liefde. En de mannen-echtgenoten knikten toestemmend, zeggende: Ontsluit, als het u behaagt, iets dienaangaande; hun oren zijn kuis. En zij vroegen: Wie heeft u geleerd om aan ons over de verrukkingen dier liefde te vragen; waarom niet aan de mannen-echtgenoten? En ik antwoordde: Deze Engel die met mij is, heeft mij in het oor gezegd dat de vrouwen-echtgenoten de receptakels en de zinetels dier verrukkingen zijn, omdat zij liefden geboren zijn, en alle verrukkingen zijn der liefde. Op deze dingen antwoordden zij met een glimlach om den mond: Wees voorzichtig, en zeg zo iets niet anders dan verbloemd, omdat het een wijsheid is welke diep is bewaard in de harten van ons geslacht, en voor niet enigen

echtgenoot wordt geopend dan alleen voor hem die in de waarlijk echtelijke liefde is. De oorzaken zijn verscheidene, welke wij diep bij ons verborgen houden. En toen zeiden de mannen-echtgenoten: De vrouwen-echtgenoten weten alle staten van ons gemoed; ook is er niet wat ook voor haar verborgen. Zij zien, doorvatten, en voelen al wat er uit onzen wil voortgaat, en wij omgekeerd niets bij de vrouwen-echtgenoten. Dit is aan de vrouwen-echtgenoten gegeven omdat zij de tederste lief den zijn en als het ware ijvers, brandende voor de instandhouding van de echtelijke vriendschap en het echtelijke vertrouwen, en zo van beider gelukzaligheid des levens, waarover zij zorgzaam waken voor de mannen-echtgenoten en voor zichzelf, krachtens een aan haar liefde ingeënte wijsheid, welke zo vol van voorzichtigheid is dat zij niet willen en vandaar niet kunnen zeggen dat zij liefhebben, maar dat zij liefgehad worden. En ik vroeg: Waarom willen zij het niet en kunnen zij het vandaar niet? Zij antwoordden dat indien een minste zodanige aan haar mond zou ontvallen, een koude over de mannen-echtgenoten zou komen en hen zou scheiden van bed, kamer, en aanblik. Maar dit geschiedt met hen die de huwelijken niet heilig houden en derhalve niet uit de geestelijke liefde hun vrouwen-echtgenoten liefhebben. Anders geschiedt met hen die liefhebben; in de gemoederen van dezen is die liefde geestelijk, en uit deze is zij in het lichaam natuurlijk. Wij in dezen hof zijn in deze liefde uit gene, en daarom vertrouwen wij aan de mannen-echtgenoten de verborgenheden aangaande onze verrukkingen der echtelijke liefde toe. Toen verzocht ik hoffelijk dat zij ook mij iets aangaande die verborgenheden zouden openen. En terstond schouwden zij naar het venster van de zuidelijke hemelstreek; en zie, er verscheen een blanke duif welke vleugels glansden als van zilver, en het kopje was getooid met een kroon als van goud, en zij stond op een tak waarvan een olijf uitging; en toen deze aanstalte maakte om de vleugels uit te breiden, zeiden de vrouwen-echtgenoten: Wij zullen iets ontsluiten; zolang als die duif verschijnt, is het voor ons een teken dat het geoorloofd is. En zij zeiden: Iedere man heeft vijf zinnen: het gezicht, het gehoor, den reuk, den smaak, en den tast; doch wij hebben eveneens een zesden, zijnde de zin van alle verrukkingen der echtelijke liefde van den echtgenoot; en dezen zin hebben wij in de handpalmen als wij de borst, de armen, de handen, of de wangen van onze mannen-echtgenoten aanraken, vooral als wij de borst aanraken, en eveneens als wij door hen worden aangeraakt. Alle blijdschappen en bekoorlijkheden der gedachten van hun gemoed, en alle vreugden en verkwikkelijke dingen van hun animus, en alle feestelijke en vrolijke dingen van hun borst, gaan uit hen in ons over, en vormen zich, en worden door-vatbaar, voelbaar, tastelijk;

en wij onderscheiden die even fijn en duidelijk als het oor de modulaties van het gezang onderscheidt, en als de tong de smaken van lekkernijen. In één woord, de geestelijke verkwikkelijkheden der mannen-echtgenoten trekken bij ons als het ware een natuurlijke belichaming aan; en daarom worden wij door onze mannen-echtgenoten genoemd de zinorganen der kuise echtelijke liefde, en vandaar haar verrukkingen. Doch deze zin van ons geslacht ontstaat, bestaat, houdt stand, en wordt verhoogd in dien graad waarin de mannen-echtgenoten ons liefhebben uit de wijsheid en het oordeel, en waarin wij omgekeerd hen liefhebben uit de zelfde dingen in hen. Die zin van ons geslacht wordt in de Hemelen genoemd het Spel der wijsheid met haar liefde, en der liefde met haar wijsheid. Hierdoor werd het verlangen in mij gewekt om nog meer dingen te weten te komen, zoals aangaande de verscheidenheid der verrukkingen. En zij zeiden: Zij is oneindig; maar meer dingen zeggen willen wij niet, en daarom kunnen wij het ook niet, omdat de duif van ons venster met den olijftak onder de voeten is weggevlogen. En ik wachtte op den terugkeer, maar tevergeefs. Ondertussen vroeg ik aan de mannen-echtgenoten: Hebt gij niet een eenderen zin der echtelijke liefde? En zij antwoordden: Wij hebben dien in het algemeen, en niet in het bijzonder. Wij hebben een algemeen gezegende, een algemeen verkwikkelijke, en een algemeen bekoorlijke, uit de bijzondere van onze vrouwen-echtgenoten; en dit algemene hetwelk wij daaruit hebben, is zoals het serene van den vrede. Nadat dit was gezegd, zie, daar werd door het venster heen een zwaan gezien, staande op den tak van een vijgeboom, en hij breidde de vleugels uit en vloog heen. Op het zien hiervan zeiden de mannen-echtgenoten: Dit is voor ons het teken tot stilzwijgen over de echtelijke liefde. Komt af en toe terug, en misschien zullen meer dingen worden opengedekt. En zij trokken zich terug, en wij gingen heen.

Over de verbinding der zielen en der gemoederen door het huwelijk, welke wordt verstaan onder des Heren woorden dat zij niet meer twee, maar een vlees zijn

156[a]. Dat aan den man en de vrouw van de Schepping aan de neiging en eveneens het vermogen der verbinding zoals tot één is ingegeven, en dat de man en de vrouw die neiging en dat vermogen nog in hebben, staat vast uit het Boek der Schepping, en tevens uit des Heren woorden. In het Boek der Schepping, hetwelk GENESIS wordt genoemd, leest men: *Jehovah God bouwde de rib die Hij van den mens had genomen, tot een vrouw; en Hij leidde haar tot den mens; en de mens zeide: Deze is ditmaal been van mijn beenderen, en vlees van mijn vlees; tot haar zal de naam Ischah worden genoemd, omdat deze van Isch, den man, is genomen. Deswege zal de man zijn vader en zijn moeder achterlaten, en zijn echtgenote aankleven, en zij zullen tot één vlees zijn,* Hfdst. II: 22, 23, 24. Eendere dingen ook zeide de Heer bij Mattheus: *Hebt gij niet gelezen dat Hij Die van den beginne man en vrouw maakte, heeft gezegd: Deswege zal de mens vader en moeder verlaten en zijn echtgenote aankleven, en DE TWEE ZULLEN TOT ÉÉN VLEES ZIJN; EN DAAROM ZIJN ZIJ NIET MEER TWEE, MAAR ÉÉN VLEES,* Hfdst. XIX: 4, 5. Hieruit blijkt dat de vrouw is geschapen uit den man, en dat de ene en de andere zowel de neiging als het vermogen hebben om zich tot één te herenigen. Dat het is tot één Mens, blijkt ook uit het Boek der Schepping, waar de ene en de andere tezamen Mens wordt geheten; men leest immers: *Ten dage als God den Mens schiep, man en vrouw schiep Hij hen, en Hij noemde hun naam Mens,* Hfdst. v: 2. Men leest daar: “Hij noemde hun naam Adam”; maar Adam en Mens zijn één woord in de Hebreeuwse taal. Bovendien worden de ene en de andere tegelijk Mens genoemd, aldaar Hfdst. I: 27; Hfdst. III: 22, 23, 24. Met één vlees wordt ook één Mens aangeduid, hetgeen blijkt uit de plaatsen in het Woord waar gezegd wordt alle vlees, waaronder wordt verstaan elk mens, zoals Gen. VI: 12, 13, 17, 19; Jes. XL: 5, 6; Hfdst. XLIX: 26; Hfdst. LXVI: 16, 23, 24; Jerem. XXV: 31; Hfdst. XXXII: 27; Hfdst. XLV: 5; Ezech. XX: 48; Hfdst. XXI: 4, 5; en elders. Wat echter wordt verstaan onder de rib des mans die tot een vrouw werd gebouwd, wat onder het vlees dat in de plaats ervan werd ingesloten, en zo wat onder been van mijn beenderen en vlees van mijn vlees, en wat onder vader en moeder die de man na het huwelijk zal achterlaten, en wat onder

de echtgenote aankleven, is getoond in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN, waar de twee Boeken, Genesis en Exodus, naar den geestelijken zin zijn ontvouwd. Dat niet een rib onder de rib, noch vlees onder het vlees, noch aankleven onder aankleven zijn verstaan, maar de geestelijke dingen die daarmede overeenstemmen en vandaar met dezelve worden aangeduid, is daar aangetoond. Dat de geestelijke dingen zijn verstaan welke van twee één mens maken, blijkt hieruit dat de echtelijke liefde hen verbindt, en die liefde is geestelijk. Dat de liefde van de wijsheid des mans is overgeschreven in de echtgenote, is boven ettelijke malen gezegd, en het zal in de Verhandelingen die op deze volgen, nog vollediger worden bevestigd. Het is nu niet geoorloofd om van de hier voorgelegde stof af te stappen en zo af te wijken, welke stof de verbinding betreft van de twee echtelieden tot één vlees door het één-zijn van de zielen en de gemoederen. Maar dit één-zijn zal in het licht worden gesteld in deze orde; I: *Dat van de Schepping aan in het ene en het andere geslacht het vermogen en de neiging is geënt dat zij zoals tot één verbonden kunnen en willen worden.* II: *Dat de echtelijke liefde de twee zielen en vandaar de twee gemoederen tot één verbindt.* III: *Dat de wil der echtgenote zich verbindt met het verstand des mans, en vandaar het verstand des mans zich met den wil der echtgenote.* IV: *Dat de neiging om den man met zich te verenigen, bestendig en voortdurend is bij de echtgenote, maar onbestendig en afwisselend bij den man.* V: *Dat de verbinding aan den man wordt ingeblazen door de echtgenote volgens de liefde van haar, en door den man wordt opgenomen volgens de wijsheid van hem.* VI: *Dat die verbinding geleidelijk geschiedt van de eerste dagen van het huwelijk aan, en bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, al dieper en dieper tot in het eeuwige.* VII: *Dat de verbinding van de echtgenote met de redelijke wijsheid van den echtgenoot geschiedt van binnenuit, maar met zijn zedelijke wijsheid van buitenaf.* VIII: *Dat terwille van die verbinding als einddoel, aan de echtgenote de doorvatting is gegeven van de aandoeningen van den echtgenoot, en eveneens de hoogste voorzichtigheid om die te matigen.* IX: *Dat de vrouwen-echtgenoten deze doorvatting bij zich verbergen en voor de mannen-echtgenoten verhelen, om oorzaken welke noodzakelijkheden zijn, opdat de. echtelijke liefde, de vriendschap, en het vertrouwen, en zo de gezegendheid der samenwoning en de gelukzaligheid des levens worden verstevigd.* X: *Dat deze doorvatting de wijsheid der echtgenote is; dat deze niet bestaanbaar is bij den man, noch dat de redelijke wijsheid van den man bestaanbaar is bij de echtgenote.* XI: *Dat de echtgenote bij voortduur uit de liefde denkt over de neiging van den man tot haar, met de bedoeling om hem met zich te verbinden; anders de man.* XII: *Dat de echtgenote zich met den man verbindt door de aanplooingen aan de verlangens*

van zijn wil. XIII: *Dat de echtgenote wordt verbonden met haar man door de sfeer van haar leven, uitgaande van de liefde van haar.* XIV: *Dat de echtgenote wordt verbonden met den echtgenoot door de toeëigening van de krachten zijner manlijkheid; maar dat dit geschiedt volgens hun wederzijdse geestelijke liefde.* XV: *Dat zo de echtgenote het beeld van haar echtgenoot in zich opneemt, en vandaar zijn aandoeningen doorvat, ziet, en voelt.* XVI: *Dat er werkkringen zijn den man eigen, en werkkringen de echtgenote eigen; en dat de echtgenote niet kan treden in de werkkringen die den man eigen zijn, noch de man in de werkkringen die de echtgenote eigen zijn, en die naar behoren vervullen.* XVII: *Dat die werkkringen volgens den wederzijdsen bijstand ook de twee tot één verbinden, en tegelijk één huis maken.* XVIII: *Dat de echtelieden volgens de bovenvermelde verbindingen meer en meer één Mens worden.* XIX: *Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, zich een verenigd Mens voelen, en zoals één vlees.* XX: *Dat de waarlijk echtelijke liefde in zich beschouwd is het één-zijn der zielen, de verbinding der gemoederen, de drang tot verbinding in de borsten, en vandaar in het lichaam.* XXI: *Dat de staten dezer liefde zijn de onschuld, de vrede, de kalmte, de binnenste vriendschap, het volle vertrouwen, en het wederzijdse verlangen van den animus en van het hart om den ander al het goede te doen; en uit al die staten de gezegendheid, de gunstrijkheid, de verkwikkelijkheid, de wellust; en uit de eeuwige genieting van deze de hemelse gelukzaligheid.* XXII: *Dat deze dingen geenszins kunnen bestaan tenzij in het huwelijk van één man met één echtgenote.* Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

157. I: DAT VAN DE SCHEPPING AAN IN HET ENE EN HET ANDERE GESLACHT HET VERMOGEN EN DE NEIGING IS GEËNT DAT ZIJ ZOALS TOT ÉÉN VERBONDEN KUNNEN EN WILLEN WORDEN. Dat de vrouw uit den man is genomen, is vlak boven uit het Boek der Schepping getoond; dat vandaar het ene en het andere geslacht het vermogen en de neiging heeft om zich tot één te verbinden, volgt daaruit; datgene immers wat uit iets genomen is, trekt en behoudt uit het eigene ervan dat wat het zijne maakt; en dit hijgt, omdat het homogeen is, naar hereniging; en wanneer het herenigd is, is het als het ware in zich wanneer het in dat is, en omgekeerd. Dat er het vermogen is van verbinding van het ene geslacht met het andere, of dat zij kunnen worden herenigd, dit lijdt geen enkelen twijfel; evenmin dat er de neiging is om zich te verbinden; het ene en het andere immers leert de ondervinding met eigen ogen.

158. II: DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE DE TWEE ZIELEN EN VANDAAR DE TWEE GEMOEDEREN TOT ÉÉN VERBINDT. Ieder mens bestaat uit een ziel, een gemoed, en een lichaam. De ziel is het binnenste van hem, het gemoed

is het middelste van hem, en het lichaam is het laatste. Omdat de ziel het binnenste van den mens is, is zij van oorsprong hemels; en omdat het gemoed het middelste van hem is, is dat van oorsprong geestelijk; en omdat het lichaam het laatste is, is dit van oorsprong natuurlijk. De dingen die van oorsprong hemels zijn, en de dingen die van oorsprong geestelijk zijn, zijn niet in de ruimte, maar zij zijn in schijnbaarheden van ruimte. Dit is eveneens bekend in de wereld, en daarom zegt men dat met betrekking tot de geestelijke dingen niet kan worden gesproken van het uitgebreide, noch van plaats. Daar dus de ruimten schijnbaarheden zijn, zijn ook de afstanden en de tegenwoordigheden schijnbaarheden. Dat de schijnbaarheden van afstanden en tegenwoordigheden in de Geestelijke Wereld zijn volgens de bloedverwantschappen, de maagschappen, en de aanverwantschappen der liefde, is in de Werkjes over die Wereld meermalen nagewezen en bevestigd. Deze dingen zijn gezegd opdat men wete dat de zielen en de gemoederen der mensen niet in de ruimte zijn, zoals hun lichamen, omdat zij, zoals boven is gezegd, van oorsprong hemels en geestelijk zijn; en dat zij, omdat zij niet in de ruimte zijn, zoals tot één kunnen worden verbonden, hoewel niet tegelijk de lichamen. Dit geschiedt vooral tussen de echtelieden die elkander wederzijds innigst liefhebben. Maar omdat de vrouw is uit den man, en die verbinding een soort van hereniging is, kan men uit de rede zien dat het niet is een verbinding tot één, maar een aansluiting, naburig en nabij volgens de liefde, en tot aanrakens toe bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn. Deze aansluiting kan geestelijke samenwoning worden genoemd, en deze bestaat bij de echtelieden die elkander teder lief hebben, hoezeer zij ook met het lichaam van elkander verwijderd zijn. Er bestaan verscheidene bewijsstukken der ondervinding, ook in de natuurlijke wereld, welke deze dingen bevestigen. Hieruit blijkt dat de echtelijke liefde de twee zielen en gemoederen tot één verbindt.

159. III: DAT DE WIL DER ECHTGENOTE ZICH VERBINDT MET HET VERSTAND DES MANS, EN VANDAAR HET VERSTAND DES MANS ZICH MET DEN WIL DER ECHTGENOTE. De oorzaak hiervan is deze dat een man wordt geboren opdat hij verstand worde, en een vrouw opdat zij de het verstand van een man liefhebbende wil worde; waaruit volgt dat de echtelijke verbinding de verbinding is van den wil der echtgenote met het verstand des mans, en de wederkerige van het verstand des mans met den wil der echtgenote. Een ieder ziet dat de nauwste verbinding de verbinding is van het verstand en den wil, en dat zij zodanig is dat het ene vermogen kan binnentreden in het andere en verlustigd worden uit de verbinding, en in haar.

160. IV: DAT DE NEIGING OM DEN MAN MET ZICH TE VERENIGEN, BESTENDIG EN VOORTDUREND IS BIJ DE ECHTGENOTE, MAAR ONBESTENDIG EN AFWISSELEND BIJ DEN MAN; de oorzaak hiervan is deze dat de liefde niet anders kan dan liefhebben en zich verenigen, opdat zij wordt wedergeliefd; het wezen en het leven van haar is niet iets anders; en de vrouwen zijn als liefden geboren, doch de mannen met wie zij zich verenigen opdat zij worden wedergeliefd, zijn opnemingen. Bovendien is de liefde aanhoudend werkzaam; zij is zoals de warmte, de vlam, en het vuur, welke vergaan indien zij in hun uitwerking worden gestuit. Vandaar komt het dat de neiging om den man met zich te verenigen, bestendig en voortdurend is bij de echtgenote. Dat er echter niet een eendere neiging tot de echtgenote is bij den man, komt omdat de man niet liefde is, maar slechts een opnemer van de liefde; en omdat de staat der opneming afwezig en aanwezig is al naar de zorgen die onderbrekingen veroorzaken, al naar de veranderingen van warmte en niet-warmte in het gemoed om verschillende oorzaken, en al naar de toename en afname der krachten in het lichaam, en omdat deze niet bestendig en op gezette momenten terugkomen, zo volgt dat de neiging tot die verbinding bij de mannen onbestendig en afwisselend is.

161. V: DAT DE VERBINDING AAN DEN MAN WORDT INGEBLAZEN DOOR DE ECHTGENOTE VOLGENS DE LIEFDE VAN HAAR, EN DOOR DEN MAN WORDT OPGENOMEN VOLGENS DE WIJSHEID VAN HEM. Dat de liefde en vandaar de verbinding aan den man wordt ingeblazen door de echtgenote, is heden ten dage voor de mannen verborgen, ja zelfs wordt het universeel door hen ontkend. De oorzaak hiervan is deze dat de vrouwen-echtgenoten daartoe overreden dat alleen de mannen liefhebben, en dat zijzelf opnemen, of dat de mannen liefden zijn, en zijzelf gehoorzaamheden. Zij verheugen zich ook van harte als de mannen aldus geloven. Dat zij hen hiertoe overreden, heeft verscheidene oorzaken, welke alle tot de voorzichtigheid en de omzichtigheid der vrouwen-echtgenoten behoren, waarover iets in hetgeen volgt zal worden gezegd, en in het bijzonder in het Hoofdstuk over de oorzaken der kouden, der scheidingen, en der echtscheidingen tussen echtelieden. Dat er inblazing of inboezeming van de liefde is aan de mannen door de vrouwen-echtgenoten, komt omdat er niets van echtelijke liefde en zelfs niet van liefde van het geslacht is bij de mannen, maar alleen bij de vrouwen-echtgenoten en de vrouwen. Dat het aldus is, werd mij naar het leven in de Geestelijke Wereld getoond.

“Eens was daar sprake van deze zaak, en de mannen hielden tengevolge van de overreding door de vrouwen-echtgenoten

staande, dat zij en niet de vrouwen-echtgenoten liefhebben, maar dat de vrouwen echtgenoten de liefde uit hen opnemen. Om den strijd over deze verborgenheid te beslechten, werden van de mannen alle vrouwen tezamen met de vrouwen-echtgenoten weg- genomen, en tegelijk met haar werd de sfeer zelf der liefde van het geslacht verwijderd; toen deze verwijderd was, kwamen de mannen in een geheel en al vreemden en eerder nooit doorvatten staat, waarover zij zich zeer beklaagden. Toen werden, terwijl zij in dezen staat waren, vrouwen tot hen gebracht, en tot de mannen-echtgenoten de vrouwen-echtgenoten, en deze en gene vrouwen spraken hen liefkozend toe. Maar zij waren koud geworden voor haar liefkozingen, en zij keerden zich af, en zeiden tot elkander: Wat is dit? Wat is een vrouw? En toen enigen van haar zeiden dat zij hun vrouwen-echtgenoten waren, antwoordden zij: Wat echtgenote? Wij kennen u niet! Doch toen de vrouwen-echtgenoten over deze volslagen koude onverschilligheid der mannen bedroefd begonnen te worden, en sommigen te schreien, werd de sfeer der liefde van het vrouwelijk geslacht en de sfeer der echtelijke liefde, welke tot dusver van de mannen was afgenomen, hersteld; en toen keerden de mannen terstond in hun vorigen staat terug, de minnaars van het huwelijk in den hunne, en de minnaars van het geslacht in den hunne. Zo werden de mannen overtuigd dat niets van de echtelijke liefde, zelfs niets van de liefde van het geslacht, bij hen zetelt, maar alleen bij de vrouwen-echtgenoten en de vrouwen. Maar nochtans brachten daarna de vrouwen-echtgenoten uit haar voorzichtigheid de mannen ertoe te geloven dat de liefde bij de mannen zetelt, en dat een of ander vonkje ervan kan overgaan uit hen in haar”.

Deze ondervinding werd hier aangevoerd opdat men wete dat de vrouwen-echtgenoten liefden zijn, en de mannen opnemingen. Dat de mannen opnemingen zijn volgens de wijsheid bij hen, vooral volgens deze uit den godsdienst dat de echtgenote alleen moet worden geliefd, blijkt hieruit dat als de echtgenote alleen wordt geliefd, de liefde wordt geconcentreerd; en dat zij, omdat zij ook wordt veredeld, in haar sterkte blijft, standhoudt, en volhardt; en dat het anders zou zijn alsof men de tarwe uit de schuur voor de honden werpt, waardoor er in huis gebrek ontstaat.

162. VI: DAT DIE VERBINDING GELEIDELIJK GESCHIEDT VAN DE EERSTE DAGEN VAN HET HUWELIJK AAN, EN BIJ HEN DIE IN DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, AL DIEPER EN DIEPER TOT IN HET EEUWIGE. De

eerste warmte van het huwelijk verbindt niet; zij trekt immers uit de liefde van het geslacht, welke des lichaams en daaruit des geestes is; en dat wat uit het lichaam in den geest is, is niet van langen duur; maar de liefde die is uit den geest in het lichaam, is blijvend. De liefde des geestes en uit den geest des lichaams, wordt aan de zielen en de gemoederen der echtelieden ingeboezemd tezamen met de vriendschap en het vertrouwen. Wanneer deze twee zich met de eerste liefde van het huwelijk verbinden, ontstaat de echtelijke liefde, welke de borsten opent en daaraan de zoetheden der liefde inblaast; en dit al dieper en dieper, naar gelang die twee zich aan de oorspronkelijke liefde toevoegen, en die in deze binnentreedt, en omgekeerd.

163. VII: DAT DE VERBINDING VAN DE ECHTGENOTE MET DE REDELIJKE WIJSHEID VAN DEN ECHTGENOOT GESCHIEDT VAN BINNENUIT, MAAR MET ZIJN ZEDELIJKE WIJSHEID VAN BUITENAF. Dat de wijsheid bij de mannen tweevoudig is, redelijk en zedelijk, en dat hun redelijke wijsheid is van het verstand alleen, en dat hun zedelijke wijsheid is van het verstand en tegelijk van het leven, kan men opmaken en zien uit de beschouwing en het onderzoek alleen. Maar opdat men wete wat er wordt verstaan onder de redelijke wijsheid der mannen, en wat onder de zedelijke wijsheid van hen, zullen enige dingen in het bijzonder worden opgesomd. De dingen die van hun redelijke wijsheid zijn, worden met verschillende namen betiteld. In het algemeen worden zij genoemd de wetenschap, het inzicht, en de wijsheid; in het bijzonder echter de redelijkheid, het oordeel, het vernuft, de geleerdheid, de scherpzinnigheid. Maar omdat er voor een ieder in zijn beroep speciale wetenschappen zijn, zijn zij derhalve menigvuldig. Want er zijn speciale voor de geestelijken, speciale voor de overheidspersonen, speciale voor hun verschillende ambtenaren, speciale voor de rechters, speciale voor de dokters en de scheikundigen, speciale voor de militairen en de zeelieden, speciale voor de kunstenaars en de werklieden, speciale voor de landbouwers, en zo voort. Tot de redelijke wijsheid behoren ook alle wetenschappen waarin de jongelingen worden ingewijd in de scholen, en door die later in het inzicht, en zij worden ook met een verschillenden naam genoemd, zoals wijsbegeerte, natuurwetenschap, wiskunde, mechanika, scheikunde, sterrekunde, rechtsgeleerdheid, staatkunde, zedeleer, geschiedkunde, en meerdere, waardoor men zoals door deuren binnentreedt in de redelijke dingen waaruit de redelijke wijsheid in wording komt.

164. Van de zedelijke wijsheid echter bij de mannen zijn alle zedelijke deugden, welke het leven beogen en hetzelfde binnentreden; en eveneens zijn het de geestelijke deugden, welke van de liefde tot God en van de liefde jegens den

naaste uitvloeien en in die zedelijke deugden samenvloeien. De deugden die tot de zedelijke wijsheid der mannen behoren, zijn ook van verschillenden naam, en zij worden genoemd de matigheid, de soberheid, de rechtschapenheid, de welwillendheid, de vriendschap, de bescheidenheid, de oprechtheid, de dienstvaardigheid, de hoffelijkheid, voorts de toegewijldheid, de vlijtigheid, de bedrevenheid, de flinkheid, de milddadigheid, de vrijgevigheid, de edelmoedigheid, de vastberadenheid, de onversaagdheid, de voorzichtigheid, behalve meerdere. De geestelijke deugden bij de mannen zijn de liefde van den godsdienst, de naastenliefde, de waarheid, het geloof, het geweten, de onschuld, behalve meerdere. Deze en gene deugden kunnen in het algemeen worden teruggebracht tot de liefde en den ijver voor den godsdienst, voor het algemeen welzijn, voor het vaderland, voor de burgers, voor de ouders, voor de gade, en voor de kinderen. In al deze deugden heersen de gerechtigheid en het oordeel; de gerechtigheid is der zedelijke wijsheid, en het oordeel is der redelijke wijsheid.

165. Dat de verbinding van de echtgenote met de redelijke wijsheid des mans is van binnenuit, komt omdat deze wijsheid eigen is aan het verstand der mannen, en opklimt tot een licht waarin de vrouwen niet zijn; hetgeen de oorzaak is dat de vrouwen niet spreken uit die wijsheid, maar in het samenzijn der mannen waarin eendere dingen worden behandeld, zwijgen en slechts luisteren. Dat deze redelijke dingen nochtans bij de vrouwen-echtgenoten van binnenuit zijn, blijkt uit het toeluisteren, namelijk dat zij die dingen van binnen herkennen, en haar bijval schenken aan de dingen die zij horen en gehoord hadden van de mannen-echtgenoten. Dat echter de verbinding van de echtgenote met de zedelijke wijsheid der mannen van buitenaf is, komt omdat de deugden dier wijsheid voor het merendeel verwant zijn aan eendere bij de vrouwen, en trekken uit den verstandelijken wil des mans, waarmede de wil der echtgenote zich verenigt en een huwelijk maakt. En omdat de echtgenote die deugden bij den man kent, meer dan de man die bij zichzelf, wordt er gezegd dat de verbinding van de echtgenote daarmede is van buitenaf.

166. VIII: DAT TERWILLE VAN DIE VERBINDING ALS EINDDOEL, AAN DE ECHTGENOTE DE DOORVATTING IS GEGEVEN VAN DE AANDOENINGEN VAN DEN ECHTGENOOT, EN EVENEENS DE HOOGSTE VOORZICHTIGHEID OM DIE TE MATIGEN. Dat de vrouwen-echtgenoten de aandoeningen van haar mannen-echtgenoten kennen, en dat zij die voorzichtig matigen, behoort eveneens tot de verborgenheden der echtelijke liefde, bij de vrouwen-echtgenoten verborgen. Zij kennen die met drie zinnen, het gezicht, het gehoor, en den

tast, en zij matigen die zonder dat haar mannen-echtgenoten er iets van weten. Omdat die dingen nu tot de verborgenheden der vrouwen-echtgenoten behoren, betaamt het mij niet om dezelve ten aanzien van de omstandigheden te openen; maar omdat het de vrouwen-echtgenoten zelf betaamt, volgen derhalve na de Hoofdstukken vier GEDENKWAARDIGHEDEN, waarin zij door haarzelf worden geopend, twee door de drie vrouwen-echtgenoten wonende in den hof waarover een gouden regen scheen neder te vallen; en twee door de zeven vrouwen-echtgenoten zittende in den rozengard; en als men deze leest, zo verschijnt deze verborgenheid opengedekt.

167. IX: DAT DE VROUWEN-ECHTGENOTEN DEZE DOORVATTING BIJ ZICH VERBERGEN EN VOOR DE MANNEN-ECHTGENOTEN VERHELEN, OM OORZAKEN WELKE NOODZAKELIJKHEDEN ZIJN, OPDAT DE ECHTELIJKE LIEFDE, DE VRIENDSCHAP, EN HET VERTROUWEN, EN ZO DE GEZEGENDHEID DER SAMENWONING EN DE GELUKZALIGHEID DES LEVENS WORDEN VERSTEVIGD. De verberging en verheling van haar doorvatting van de aandoeningen van den echtgenoot door de vrouwen-echtgenoten worden noodzakelijkheden genoemd, omdat zij, indien zij werden onthuld, de mannen-echtgenoten zouden vervreemden van bed, van kamer, en van het huis. De reden hiervan is deze dat diep in de meeste mannen een echtelijke koude zetelt om verscheidene oorzaken, welke zullen worden geopend in het Hoofdstuk over de oorzaken der kouden, der scheidingen, en der echtscheidingen tussen de echtelieden. Deze koude zou, indien de vrouwen-echtgenoten de aandoeningen en de neigingen der mannen-echtgenoten opendekten, uit haar schuilhoeken losbreken, en eerst de innerlijke dingen des gemoeds verkoelen, daarop de borst, en van daar uit de laatste dingen der liefde, welke voor de verwekking bestemd zijn. Als deze dingen verkoeld zouden zijn, zou de echtelijke liefde in zulk een mate verbannen worden dat er niet enige hoop op vriendschap, vertrouwen, en gezegendheid van samenwoning, en vandaar op gelukzaligheid des levens, over zou zijn. De vrouwen-echtgenoten worden evenwel aanhoudend met die hoop gezoogd. Te ontsluiten dat zij de aandoeningen en neigingen der liefde hij de mannen-echtgenoten weten, brengt een verklaring en bekendmaking van haar liefde met zich mede; en het is bekend dat voor zoveel als de vrouwen-echtgenoten den mond daarover openen, de mannen verkoelen en de scheiding begeren. Hieruit blijkt de waarheid van dit Artikel, dat de oorzaken waarom de vrouwen-echtgenoten haar doorvatting bij zich verheelen en voor de mannen-echtgenoten wegbergen, noodzakelijkheden zijn.

168. X: DAT DEZE DOORVATTING DE WIJSHEID DER ECHTGENOTE IS; EN DAT DEZE NIET BESTAANBAAR IS BIJ DEN MAN, NOCH DAT DE REDELIJKE WIJSHEID VAN DEN MAN BESTAANBAAR IS BIJ DE ECHTGENOTE. Dit volgt uit het onderscheid dat er is tussen het manlijke en het vrouwelijke. Het manlijke is uit het verstand doorvatten, en het vrouwelijke is uit de liefde doorvatten; en het verstand doorvat ook de dingen die boven het lichaam en buiten de wereld zijn; het redelijke en het geestelijke gezicht immers gaat daarheen; doch de liefde gaat niet buiten dat wat zij voelt. Als zij verder gaat, zo trekt zij dit uit de verbinding met het verstand van den man, welke verbinding is gevestigd van de schepping aan. Het verstand immers is des lichts, en de liefde is der warmte, en de dingen die des lichts zijn, worden doorschouwd, en de dingen die der warmte zijn, worden gevoeld. Hieruit blijkt dat vanwege het universele onderscheid dat er is tussen het manlijke en het vrouwelijke, de wijsheid der echtgenote niet bestaanbaar is bij den man, noch de wijsheid van den man bij de echtgenote. De zedelijke wijsheid van den man is ook niet bestaanbaar bij vrouwen voor zoveel als die trekt uit de redelijke wijsheid van hem.

169. XI: DAT DE ECHTGENOTE BIJ VOORTDUUR DENKT OVER DE NEIGING VAN DEN MAN TOT HAAR, MET DE BEDOELING OM HEM MET ZICH TE VERBINDEN. Deze dingen hangen samen met de boven ontvouwde, zijnde deze dat de neiging om den man met zich te verenigen, bestendig en voortdurend is bij de echtgenote, maar onbestendig en afwisselend bij den man, welke dingen men zie. Hieruit volgt dat het denken der echtgenote aanhoudend is gericht op de neiging van den echtgenoot tot haar, met de bedoeling om hem met zich te verbinden. Weliswaar wordt het denken der echtgenote over den echtgenoot onderbroken door de huiselijke bezigheden welke tot haar zorg behoren, maar nochtans blijft dat denken in de aandoening van haar liefde, en dit denken scheidt zich niet van de andere gedachten bij de vrouwen, zoals bij de mannen. Maar deze dingen deel ik mede zoals zij mij zijn medegedeeld. Men zie de twee GEDENKWAARDIGHEDEN van de zijde der zeven vrouwen-echtgenoten zittende in den rozengard, welke na enige Hoofdstukken volgen.

170. XII: DAT DE ECHTGENOTE ZICH MET DEN MAN VERBINDT DOOR DE AANPLOOIINGEN AAN DE VERLANGENS VAN ZIJN WIL. Deze dingen behoren tot de van huis uit bekende dingen, en daarom wordt van de ontvouwing ervan afgezien.

171. XIII: DAT DE ECHTGENOTE WORDT VERBONDEN MET HAAR MAN DOOR DE SFEER VAN HAAR LEVEN, UITGAANDE VAN DE LIEFDE VAN HAAR.

Van ieder mens gaat, ja golft een geestelijke sfeer uit de aandoeningen zijner liefde uit, en zij omgeeft hem; en deze voegt zich in de natuurlijke sfeer, welke uit het lichaam is, en zij verbinden zich. Dat er aanhoudend een natuurlijke sfeer uitvloeit van het lichaam, niet slechts van den mens, maar ook van de beesten, ja zelfs van de bomen, de vruchten, de bloemen, en eveneens van de metalen, is algemeen bekend; in de Geestelijke Wereld eender; maar de sferen die daar van de subjecten uitvloeien, zijn geestelijk; en die welke van de geesten en de Engelen uitstromen, zijn door en door geestelijk, omdat bij hen de aandoeningen der liefde en daaruit de doorvattingen en gedachten innerlijk zijn; al het sympathische en antipathische ontleent daaraan zijn ontstaan, en eveneens elke verbinding en ontbinding, en volgens dezelve de aanwezigheid en de afwezigheid daar. Het homogene immers of het samenstemmende maakt de verbinding en de aanwezigheid, en het heterogene en onsamenstemmende de ontbinding en de afwezigheid; en daarom maken die sferen de afstanden daar. Wat die geestelijke sferen werken in de natuurlijke wereld, is aan sommigen ook bekend. De neigingen der echtelieden onderling zijn ook niet van een anderen oorsprong. De eensgezinde en samenstemmende sferen verenigen dezen, en de tegen elkander gekante en onsamenstemmende ontenigen hen; de samenstemmende sferen immers zijn verkwikkelijk en aangenaam, en de onsamenstemmende onverkwikkelijk en onaangenaam. Ik heb van de Engelen, die in de klare doorvatting ervan zijn, gehoord dat er niet enig deel is van binnen in den mens, noch enig deel van buiten, dat zich niet vernieuwt, hetgeen geschiedt door ontbindingen en herstellingen, en dat daaruit de sfeer is die steeds uitgolft. En zij zeiden dat die sfeer den mens omstuwt aan den rug en aan de borst, maar dun aan den rug, dicht echter aan de borst; en dat deze, welke aan de borst is, zich verbindt met de ademhaling; en dat het daarvandaan is dat twee echtelieden die naar den animus van elkander afwijken en naar de aandoeningen niet samenstemmen, in bed van elkander afgekeerd liggen, rug aan rug; en omgekeerd dat zij die naar den animus en de aandoeningen samenstemmen, naar elkander toegekeerd liggen. Zij zeiden ook dat de sferen, omdat zij uitgaan van elk deel des mensen, en zich wijd om hem heen voortzetten, twee echtelieden niet slechts van buitenaf, maar ook van binnenuit verbinden en ontbinden, en dat daarvandaan alle verschillen en verscheidenheden der echtelijke liefde zijn. Tenslotte zeiden zij dat de sfeer der liefde uitgaande van de echtgenote die teder wordt geliefd, in den Hemel wordt doorvat zoals een zoet welriekende, aanmerkelijk bekoorlijker dan die welke in de wereld wordt doorvat door een pas gehuwden echtgenoot in de eerste dagen na de bruiloft. Hieruit blijkt de

verzekerde waarheid dat de echtgenote wordt verbonden met den man door de sfeer van haar leven, uitgaande van de liefde van haar.

172. xiv: DAT DE ECHTGENOTE WORDT VERBONDEN MET DEN ECHTGENOOT DOOR DE TOEËIGENING VAN DE KRACHTEN ZIJNER MANLIJKHEID; MAAR DAT DIT GESCHIEDT VOLGENS HUN WEDERZIJDSE GEESTELIJKE LIEFDE. Dat het zo is, heb ik ook uit den mond der Engelen vernomen. Zij zeiden dat de door de mannen-echtgenoten toegevoerde teelkrachtige dingen algeheel door de vrouwen-echtgenoten worden opgenomen en zich aan het leven van haar toevoegen; en dat zo de vrouwenechtgenoten een eensgezind en geleidelijk eensgezinder leven met de mannen-echtgenoten leiden; en dat daaruit inderdaad het één-zijn der zielen en de verbinding der gemoederen ontstaat. De oorzaak, zeiden zij, was deze dat in het teelkrachtige van den echtgenoot de ziel van hem is, en eveneens het gemoed ten aanzien van de innerlijke dingen ervan welke met de ziel zijn verbonden. Zij voegden daaraan toe dat hierin van de schepping aan is voorzien opdat de wijsheid des mans, welke de ziel van hem maakt, aan de echtgenote wordt toegeëigend en opdat zij zo, volgens des Heren woorden, één vlees worden. Voorts ook dat hierin is voorzien opdat de mens-man niet uit ene of andere fantasie na de ontvangenis de echtgenote verlaat. Maar zij voegden daaraan toe dat de aanplooiingen en de toeëigeningen van het leven der mannen-echtgenoten bij de vrouwen-echtgenoten geschieden volgens de echtelijke liefde, omdat de liefde, welke het geestelijk één-zijn is, verbindt; en dat hierin ook is voorzien om verscheidene oorzaken.

173. xv: DAT ZO DE ECHTGENOTE HET BEELD VAN HAAR ECHTGENOOT IN ZICH OPNEEMT, EN VANDAAR ZIJN AANDOENINGEN DOORVAT, ZIET, EN VOELT. Uit de boven aangevoerde oorzaken volgt als bewezen dat de vrouwen-echtgenoten de dingen in zich opnemen die van de wijsheid der mannen-echtgenoten zijn, aldus die de eigen dingen hunner zielen en gemoederen zijn, en zich zo uit maagden tot vrouwen-echtgenoten maken. De oorzaken waaruit dit volgt, zijn deze: 1. Dat de vrouw is geschapen uit den man. 2. Dat zij vandaar de neiging inheeft om zich te verenigen en als het ware te herenigen met den man. 3. Dat vanwege dat één-zijn met haar levensgezel, en terwille ervan, de vrouw als liefde van den man wordt geboren, en meer en meer de liefde van hem wordt door het huwelijk, omdat dan de liefde bij voortduur haar gedachten daaraan besteedt om den man met zich te verbinden. 4. Dat zij met haar enige wordt verbonden door de aanplooiingen aan de verlangens van zijn leven. 5. Dat zij worden verbonden door de sferen die omstuwen en zich universeel en afzonderlijk verenigen volgens

het hoedanige der echtelijke liefde bij de vrouwen-echtgenoten, en tegelijk volgens het hoedanige van de die liefde opnemende wijsheid bij de mannen-echtgenoten. 6. Dat zij ook worden verbonden door de toeëigeningen van de krachten der mannen-echtgenoten door de vrouwen-echtgenoten. 7. Waaruit blijkt dat bij voortduur iets van den echtgenoot wordt overgeschreven in de echtgenote en aan haar wordt ingeschreven als van haar. Uit deze en gene dingen volgt mede dat het beeld van den echtgenoot wordt gevormd in de echtgenote, uit welk beeld de echtgenote de dingen doorvat, ziet, en voelt, die in den echtgenoot zijn, in zich, en vandaar als het ware zich in hem. Zij doorvat uit de vergemeenschapping, zij ziet uit den aanblik, en zij voelt uit den tast. Dat zij de opneming van haar liefde door den echtgenoot voelt uit den tast in de handpalmen op de wangen, de armen, de handen, en de borsten, ontsloten mij de drie vrouwen-echtgenoten in den hof, en de zeven in den rozengard, waarover in de GEDENKWAARDIGHEDEN.

174. XVI: DAT ER WERKKRINGEN ZIJN DEN MAN EIGEN, EN WERKKRINGEN DE ECHTGENOTE EIGEN; EN DAT DE ECHTGENOTE NIET KAN TREDEN IN DE WERKKRINGEN DIE DEN MAN EIGEN ZIJN, NOCH DE MAN IN DE WERKKRINGEN DIE DE ECHTGENOTE EIGEN ZIJN, EN DIE NAAR BEHOREN VERVULLEN. Dat er werkkringen zijn den man eigen, en de echtgenote eigen, behoeft niet te worden toegelicht door de opsomming ervan; het zijn er immers meerdere en verschillende; en een ieder weet die numeriek te verdelen volgens de geslachten en de soorten, als hij slechts zich inspant om die met onderscheid te zien. De werkkringen door welke de vrouwen-echtgenoten zich boven alle andere met de mannen-echtgenoten verbinden, zijn de opvoedingen van de kleine kinderen van het ene en het andere geslacht, en van de meisjes tot aan den leeftijd waarop zij ter bruiloft worden gegeven.

175. Dat de echtgenote niet kan treden in de werkkringen die den man eigen zijn, en omgekeerd ook de man niet in de werkkringen die de echtgenote eigen zijn, komt omdat zij verschillen zoals de wijsheid en de liefde ervan, of zoals de gedachte en de aandoening ervan, of zoals het verstand en de wil ervan. In de werkkringen die den mannen eigen zijn, speelt het verstand, het denken, en de wijsheid de eerste rol; in de werkkringen echter die de vrouwen-echtgenoten eigen zijn, speelt de wil, de aandoening, en de liefde de eerste rol; en de echtgenote doet uit deze haar werken, en de man uit gene de zijne; en daarom zijn de werkkringen van beiden krachtens hun natuur uiteenlopend, maar nochtans verbindend in een opeenvolgende reeks. Het wordt door velen geloofd dat de vrouwen de ambten der mannen kunnen vervullen als zij slechts van den eersten leeftijd aan in dezelve worden

ingewijd, gelijk als de knapen; maar zij kunnen het in de uitoefening ervan, niet echter in het oordeel, en van dit hangt de rechtheid der ambten innerlijk af; weswege die vrouwen die in de werkkringen der mannen zijn ingewijd, gehouden zijn om in de dingen van het oordeel de mannen te raadplegen; en uit de raadgevingen van hen kiezen zij dan, indien zij de vrije beschikking hebben, datgene uit wat haar liefde begunstigt. Het wordt ook door sommigen geacht dat de vrouwen evengoed den scherpen blik van haar verstand kunnen verheffen in de sfeer des lichts waarin de mannen zijn, en de dingen doorschouwen op de zelfde hoogte; in welke mening zij zijn gebracht door de geschriften van zekere geleerde camaenen; maar in de Geestelijke Wereld in haar tegenwoordigheid onderzocht zijnde, werden deze geschriften niet des oordeels en der wijsheid bevonden, maar des vernufts en der welsprekendheid; en de dingen die uit deze twee voortgaan, verschijnen vanwege de sierlijkheid en de afgerondheid der woordschikking als het ware verheven en geleerd, maar slechts voor hen die alle vernuftigheid wijsheid noemen. Dat ook de mannen niet kunnen treden in de werkkringen die aan de vrouwen eigen zijn, en dezelve naar behoren vervullen, heeft deze oorzaak dat zij niet in haar aandoeningen kunnen treden, welke geheel en al onderscheiden zijn van de aandoeningen der mannen. Daar de aandoeningen en doorvattingen van het manlijk geslacht van de Schepping aan en vandaar van nature aldus streng onderscheiden andere zijn, is derhalve onder de inzettingen bij de zonen Israëls ook deze geweest: *Niet zal het kleed eens mans zijn op een vrouw, noch het kleed ener vrouw op een man, omdat dit een gruwel is*, Deut. xxii: 5. De oorzaak was deze dat allen in de Geestelijke Wereld worden gekleed volgens hun aandoeningen, en dat beiderlei aandoeningen, van de vrouw en van den man, niet kunnen worden verenigd dan alleen tussen twee, en nooit in één.

176. XVII: DAT DIE WERKKRINGEN VOLGENS DEN WEDERZIJDSEN BIJSTAND OOK DE TWEE TOT ÉÉN VERBINDEN, EN TEGELIJK ÉÉN HUIS MAKEN. Dat de werkkringen van den echtgenoot zich in enige reden verbinden met de werkkringen van de echtgenote, en dat de werkkringen van de echtgenote zich toevoegen aan de werkkringen van den echtgenoot, en dat die verbindingen en toevoegingen de wederzijdse bijstand zijn en volgens dien, behoort tot de in de wereld bekende dingen. Doch de vooreerst dingen die de zielen en de levens van twee echtelieden tot een bondgenootschap verbinden, ze vergezelschappen, en tot één vergaderen, zijn de gemeenschappelijke zorg voor de opvoeding van de kinderen, waaromtrent de ambten van den echtgenoot en de ambten van de echtgenote zich onderscheiden en tegelijk verbinden. Zij onderscheiden zich omdat de zorg van de zoting en de opvoeding van

de kleine kinderen van het ene en het andere geslacht, en eveneens van de onderrichting van de meisjes tot aan haar leeftijd als zij worden toegewezen aan en in gezelschap gebracht met de mannen, behoort tot het ambt dat aan de echtgenote eigen is; doch de zorg van de onderrichting van de knapen na de knapenjaren tot de manbaarheid, en daarna totdat zij hun eigen meester worden, behoort tot het ambt dat aan den echtgenoot eigen is. Zij verbinden zich echter door raadgevingen en ondersteuning, en door verscheidene andere wederzijdse hulpverleningen. Dat die ambten, zowel verbonden als onderscheiden, of zowel gemeenschappelijk als aan ieder voor zich eigen, de animi der echtelieden tot één samenbinden, en dat de *storge* genoemde liefde dit uitwerkt, is bekend. Dat die ambten in hun onderscheidenheid en verbinding beschouwd, één huis maken, is ook bekend.

177. XVIII: DAT DE ECHTELIEDEN VOLGENS DE BOVENVERMELDE VERBINDINGEN MEER EN MEER ÉÉN MENS WORDEN. Deze dingen vallen samen met de in Artikel VI vervatte dingen, waar het is ontvouwd dat de verbinding geschiedt van de eerste dagen van het huwelijk aan, geleidelijk; en dat zij bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, al dieper en dieper wordt tot in het eeuwige; welke dingen men zie. Zij worden één mens volgens de aanwassing der echtelijke liefde; en omdat die liefde in de Hemelen echt is vanwege het hemelse en het geestelijke leven der Engelen, worden derhalve twee echtelieden daar twee genoemd wanneer zij echtgenoot en echtgenote worden genaamd, maar één wanneer zij Engelen worden genaamd.

178. XIX: DAT ZIJ DIE IN DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, ZICH EEN VERENIGD MENS VOELEN, EN ZOALS ÉÉN VLEES. Dat het aldus is, moet niet uit den mond van enig aardebewoner, maar uit de monden der hemelbewoners worden bevestigd, aangezien bij de mensen op aarde heden ten dage de waarlijk echtelijke liefde niet voorkomt; en bovendien zijn zij omhuld met een grof lichaam hetwelk de gewaarwording afstompt en opzuigt dat twee echtelieden een verenigd mens en zoals één vlees zijn; en behalve dat willen zij in de wereld die de gaden slechts uiterlijk en niet innerlijk liefhebben, dit niet horen; zij denken ook over dit uit het vlees wulps. Anders bij de Engelen des Hemels, omdat dezen in de geestelijke en de hemelse echtelijke liefde zijn, en niet omhuld met een zo grof lichaam als de mensen van den aardbol. Van hen die door de eeuwen heen met hun gaden in den Hemel hadden geleefd, heb ik horen getuigen dat zij zich aldus verenigd voelen, de echtgenoot zich met de echtgenote en de echtgenote zich met den echtgenoot, en zich in den ander of in de andere wederzijds en over en weer, zoals ook in het vlees, hoewel gescheiden. De oorzaak van dit zeldzame verschijnsel op aarde, zeiden

zij, was deze dat de vereniging hunner zielen en gemoederen wordt gevoeld in hun vlees, omdat de ziel niet alleen de binnenste dingen van het hoofd maakt, maar ook de binnenste dingen van het lichaam maakt; eender het gemoed, dat midden tussen de ziel en het lichaam is, hetwelk, hoewel het in het hoofd verschijnt, nochtans ook daadwerkelijk in het ganse lichaam is. En zij zeiden dat het vandaar komt dat de daden die de ziel en het gemoed beogen, op het oogenblik zelf uit het lichaam vloeien; voorts dat het vandaar komt dat zijzelf na de afwerping van het lichaam in de vorige wereld, volmaakte mensen zijn. Omdat nu de ziel en het gemoed zich nauw aan het vlees des lichaams verbinden om te werken en hun uitwerkingen uit te werken, zo volgt dat de vereniging van de ziel en van het gemoed met de gade ook in het lichaam wordt gevoeld zoals één vlees. Toen deze dingen door de Engelen werden gezegd, hoorde ik van geesten die daarbij stonden, dat die dingen zijn der engellijke wijsheid, welke de bevatting te boven gaan. Maar die geesten waren natuurlijk-redelijk, en niet geestelijk-redelijk.

179. XX: DAT DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE IN ZICH BESCHOUWD IS HET ÉÉN-ZIJN DER ZIELEN, DE VERBINDING DER GEMOEDEREN, DE DRANG TOT VERBINDING IN DE BORSTEN, EN VANDAAR IN HET LICHAAM. Dat zij het één-zijn der zielen en de verbinding der gemoederen is, zie men boven, n. 158. Dat zij de drang is tot verbinding in de borsten, komt omdat de borst het plein der samenkomst is, en zoals een koninklijk hof, en het lichaam zoals de volkrijke stad rondom hetzelfde. Dat de borst is zoals een plein der samenkomst, komt omdat alle dingen die door de ziel en het gemoed worden bepaald in het lichaam, eerst in de borst invloeien. Dat zij is zoals een koninklijk hof, komt omdat daar de heerschappij is over alle dingen des lichaams; daar zijn immers het hart en de long, en het hart regeert door het bloed, en de long door de ademhaling waar dan ook. Dat het lichaam is zoals een volkrijke stad daaromheen, is duidelijk. Wanneer dus de zielen en de gemoederen der echtelieden verenigd zijn en de waarlijk echtelijke liefde die verenigt, zo volgt dat dat beminnelijk één-zijn invloeit in hun borsten, en door deze in hun lichamen, en den drang tot verbinding veroorzaakt; en des te meer omdat de echtelijke liefde den drang bepaalt tot haar laatsten om haar gunstrijke bekoorlijkheden vol te maken. En omdat de borst op de tweesprong is, is het duidelijk vanwaar het komt dat de echtelijke liefde den zetel van haar verrukkelijken zin daar verkregen heeft.

180. XXI: DAT DE STATEN DEZER LIEFDE ZIJN DE ONSCHULD, DE VREDE, DE KALMTE, DE BINNENSTE VRIENDSCHAP, HET VOLLE VERTROUWEN, HET WEDERZIJDSE VERLANGEN VAN DEN ANIMUS EN VAN HET HART

OM DEN ANDER AL HET GOEDE TE DOEN; EN UIT AL DIE STATEN DE GEZEGENDHEID, DE GUNSTRIJKHEID, DE VERKWIKKELIJKHEID, DE WELLUST; EN UIT DE EEUWIGE GENIETING VAN DEZE DE HEMELSE GELUKZALIGHEID. De oorzaak dat deze en gene dingen in de echtelijke liefde zijn, en vandaar uit haar, is deze dat de oorsprong van haar is uit het huwelijk van het goede en het ware, en dit huwelijk is uit den Heer. En omdat de liefde zodanig is dat zij met den ander dien zij van harte liefheeft, de vreugden wil vergemeenschappen, ja zelfs die in hem overdragen, en daaruit zelf de hare krijgen, oneindig meer dus de Goddelijke Liefde, welke in den Heer is, in den mens dien Hij heeft geschapen tot het receptakel en van de liefde en van de wijsheid uit Hem voortgaande; en omdat Hij hem heeft geschapen tot de opneming van dezelve, de man tot de opneming van de wijsheid, de vrouw tot de opneming van de liefde van de wijsheid des mans, heeft Hij derhalve van de binnenste dingen uit den mensen de echtelijke liefde ingegoten, in welke liefde Hij alle gezegende, gunstrijke, verkwikkelijke, en wellustige dingen zou kunnen samenbrengen, welke enig en alleen uit de Goddelijke Liefde door Zijn Goddelijke Wijsheid tezamen met het leven voortgaan, en invloeien; bijgevolg in hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, omdat dezen alleen de opnemenden zijn. Er worden vermeld de onschuld, de vrede, de kalmte, de binnenste vriendschap, het volle vertrouwen, en het wederzijdse verlangen van den animus en van het hart om den ander al het goede te doen, aangezien de onschuld en de vrede zijn der ziel, de kalmte is des gemoeds, de binnenste vriendschap is der borst, het volle vertrouwen is des harten, en het wederzijdse verlangen van den animus en van het hart om den ander al het goede te doen is des lichaams uit deze.

181. XXII: DAT DEZE DINGEN GEENSZINS KUNNEN BESTAAN TENZIJ IN HET HUWELIJK VAN ÉÉN MAN MET ÉÉN ECHTGENOTE. Dit is de conclusie uit al de dingen die tot nu toe zijn gezegd; en eveneens wordt het de conclusie uit al de dingen die na dezen moeten worden gezegd; en daarom is een speciaal commentaar om dat te bevestigen niet nodig.

182. Aan deze dingen zullen TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd; DE EERSTE is deze: Na enige weken hoorde ik een stem uit den Hemel, zeggende: Zie, wederom een samenkomst in het Parnassium; treed toe, wij zullen u den weg tonen. Ik trad toe, en toen ik nabij was, zag ik een zeker iemand op het Heliconeum met een bazuin, waarmede hij de samenkomst aankondigde en aangaf. En ik zag er uit de stad Athenaeum en de omgevingen ervan opklimmen evenals eerder, en in het midden van hen drie nieuwelingen uit de wereld; het waren er drie uit de Christenen, de een

een priester, de tweede een staatsman, en de derde een wijsgeer. Dezen onderhielden zij onderweg met allerhand gesprek, in de eerste plaats over de oude Wijzen, die zij met name noemden. Zij vroegen of zij hen zouden zien; men zeide dat zij hen zouden zien, en, indien zij wilden, zouden begroeten, aangezien zij minzaam zijn. Zij vroegen aangaande Demosthenes, Diogenes, en Epicurus. Men zeide: Demosthenes is niet hier, maar bij Plato; Diogenes met zijn scholieren verblijft onder het Heliconeum, ter oorzaak hiervan dat hij de wereldlijke dingen voor niets telt, en slechts de hemelse dingen in den zin heeft; Epicurus woont ten westen in de grens, en treedt niet tot ons binnen, omdat wij onderscheid maken tussen de goede aandoeningen en de boze aandoeningen, en zeggen dat de goede aandoeningen één zijn met de wijsheid, en de boze aandoeningen tegen de wijsheid zijn. Toen zij den Parnassischen heuvel hadden beklommen, brachten enige wachters daar water aan uit een bron daar, in kristallen bekers, en zij zeiden: Het is het water uit de bron waarover de ouden hebben gefabuleerd dat zij werd opengebroken door den hoef van het paard Pegasus, en later gewijd aan de negen Maagden. Doch onder het gevleugelde paard Pegasus hebben zij het verstand van het ware verstaan, door hetwelk de wijsheid is; onder zijn hoeven hebben zij de ondervindingen verstaan, door welke het natuurlijke inzicht is; en onder de negen Maagden hebben zij de erkentnissen en de wetenschappen van elk geslacht verstaan. Deze dingen worden heden ten dage fabels genoemd, maar het zijn overeenstemmingen geweest volgens welke de mensen van het eerste tijdperk hebben gesproken. De begeleiders zeiden tot de drie aangekomenen: Verwondert u niet; de wachters zijn onderricht om aldus te spreken, en wijzelf verstaan onder “het water drinken uit de bron” onderricht worden aangaande de ware dingen, en door de ware dingen aangaande de goede dingen, en zo wijs worden. Na deze dingen traden zij het Palladium binnen, en met hen de drie nieuwelingen uit de wereld, de priester, de staatsman, en de wijsgeer. En toen vroegen de gelauwerden, die aan de tafels zaten: WAT NIEUWS VAN DE AARDE? En zij antwoordden: Er is dit nieuwe dat iemand beweert met de Engelen te spreken en een op de Geestelijke Wereld geopend gezicht te hebben evenzeer als hij een geopend gezicht heeft op de natuurlijke wereld; en deze draagt daaruit tal van nieuwe dingen aan, waaronder deze zijn: Dat de mens als mens leeft na den dood zoals hij eerder in de wereld heeft geleefd; dat hij ziet, hoort, spreekt, zoals eerder in de wereld; dat hij gekleed en getooid wordt zoals eerder in de wereld; dat hij honger en dorst heeft, eet en drinkt, zoals eerder in de wereld; dat hij de echtelijke verrukking geniet zoals eerder in de wereld; dat hij slaapt en

ontwaakt zoals eerder in de wereld; dat daar zijn landen en meren, bergen en heuvels, vlakten en dalen, bronnen en rivieren, paradijzen en bossen; voorts dat daar zijn paleizen en huizen, en steden en dorpen, zoals in de natuurlijke wereld; alsmede dat er zijn geschriften en boeken, en dat er zijn functies en handelszaken, voorts kostbare stenen, goud, en zilver; in één woord, dat daar zijn alle en de afzonderlijke dingen die op aarde zijn, en die dingen in de Hemelen oneindig volmaakter, met het enige verschil dat alle dingen die in de Geestelijke Wereld zijn, van geestelijken oorsprong zijn, en vandaar geestelijke dingen, omdat zij zijn uit de Zon daar, welke zuiver liefde is; en dat alle dingen die in de natuurlijke wereld zijn, van natuurlijke oorsprong zijn, en vandaar natuurlijke en stoffelijke dingen, omdat zij zijn uit de zon daar, welke zuiver vuur is; in één woord, dat de mens na den dood een volmaakt mens is, ja zelfs een volmaakter mens dan tevoren in de wereld; tevoren immers in de wereld is hij in een stoffelijk lichaam geweest, in deze echter is hij in een geestelijk lichaam. Nadat deze dingen waren gezegd, vroegen de oude Wijzen wat zij aangaande die dingen denken op de aarde. Die drie zeiden: Wijzelf weten dat het ware dingen zijn, omdat wij hier zijn en alle dingen bezien en onderzocht hebben; en daarom zullen wij zeggen wat zij aangaande die dingen hebben gesproken en geredeneerd op de aarde. En toen zeide de PRIESTER: Zij die van onze orde zijn, hebben die dingen zodra zij ze hebben gehoord, visioenen genoemd, daarop verdichtingen, daarna dat hij spoken had gezien; en ten slotte hebben zij gearzeld, en gezegd: Geloof het, indien gij wilt; wijzelf hebben tot nu toe geleerd dat de mens niet eerder in het lichaam na den dood zal zijn dan op den dag van het Laatste Oordeel. En zij vroegen: Zijn er niet enige verstandigen onder hen die het hun kunnen aantonen en hen kunnen overtuigen van de waarheid dat de mens als mens leeft na den dood? De priester zeide dat er zijn die het aantonen, maar niet overtuigen. Zij die het aantonen, zeggen dat het tegen de gezonde rede is te geloven dat de mens niet als mens leeft dan eerst op den dag van het Laatste Oordeel, en dat hij ondertussen een ziel zonder lichaam is. Wat is de ziel, en waar is die ondertussen? Is zij een ademtocht, of iets van wind vliegende in de lucht, of een wezen dat verborgen is in het midden der aarde, waar zij onbepaald ergens is? Fladderen de zielen van Adam en Eva en van allen na hen nu sinds zes duizend jaren of zestig eeuwen nog in het heelal rond, of worden zij opgesloten gehouden in het middelpunt der aarde, en wachten zij het Laatste Oordeel af? Wat is angstiger en ellendiger dan zulk een afwachting? Kan hun lot niet worden vergeleken met het lot van met ketenen en voetboeien gebonden in de kerkers? Indien den mens zulk een lot na den dood zou

wachten, zou hij niet beter als ezel dan als mens geboren kunnen zijn? Is het ook niet tegen de rede te geloven dat de ziel wederom kan worden bekleed met haar lichaam? Is het lichaam niet opgegeten door de wormen, de muizen, en de vissen? En kan in dat nieuwe lichaam het benige geraamte worden gebracht dat verzengd is door de zon, of tot stof is vervallen? Hoe zullen die lijkachtige en verrotte delen samengebonden en met de zielen verenigd kunnen worden? Maar op zulke dingen antwoorden zij als zij het horen, niet wat dan ook uit de rede, maar kleven vast aan hun geloof, bewerende: Wij houden de rede gevangen onder de gehoorzaamheid des geloofs. Wat betreft de verzameling van allen uit de graven op den dag van het Laatste Oordeel, zeggen zij: Dit is het werk der Almacht. En wanneer zij de Almacht en het geloof noemen, zo is de rede verbannen; en ik kan zeggen dat dan de gezonde rede is zoals niets, en voor sommigen zoals een schim; ja zelfs kunnen zij tot de gezonde rede zeggen: Gij raast. Deze dingen gehoord hebbende, zeiden de Wijzen van Griekenland: Worden die paradoxen niet als tegenstrijdigheden vanzelf verstrooid? En toch kunnen zij heden ten dage in de wereld niet worden verstrooid door de gezonde rede. Kan er iets paradoxalers worden geloofd dan dat wat er wordt verteld over het Laatste Oordeel, dat dan het Heelal zal vergaan, en dat dan de sterren des hemels zullen nedervallen op de aarde, welke kleiner is dan de sterren; en dat de lichamen der mensen, alsdan òf lijken, òf door de mensen opgegeten mummies, òf pluisjes, met hun zielen zullen samengroeien? Wij, toen wij in de wereld waren, geloofden aan de onsterfelijkheid van de zielen der mensen, op grond van de inducties die de rede ons verschafte, en eveneens hebben wij voor de gezegenden plaatsen aangewezen welke wij de Elyzese Velden hebben genoemd, en wij geloofden dat die zielen menselijke beeltenissen of gedaanten zijn, maar teer omdat zij geestelijk zijn. Nadat deze dingen waren gezegd, keerden zij zich tot den tweeden aangekomene, die in de wereld STAATSMAN was geweest. Deze bekende dat hij niet in een leven na den dood had geloofd, en dat hij had gedacht over de nieuwe dingen die hij daarover had gehoord, dat het verdichtsels en uitvindsels waren. Nadenkende over die dingen zeide ik: Hoe kunnen zielen lichamen zijn? Ligt niet het al van den mens dood in het graf? Is niet het oog daar; hoe kan hij zien? Is niet het oor daar; hoe kan hij horen? Waarvandaan heeft hij een mond om mede te spreken? Indien iets van den mens na den dood leefde, zou dat iets anders zijn dan iets eenders als een spook? Hoe kan een spook eten en drinken, en hoe kan het de echtelijke verrukking genieten? Vanwaar heeft het klederen, een huis, spijzen, en zo voort? En spoken, welke beeltenissen van lucht zijn, verschijnen alsof zij zijn,

en toch zijn zij niet. Deze en eendere dingen heb ik over het leven der mensen na den dood gedacht in de wereld. Doch nu ben ik, daar ik alle dingen heb gezien en alle dingen met mijn handen heb aangeraakt, door de zinnen zelf overtuigd dat ik een mens ben zoals in de wereld, dermate dat ik niet anders weet dan dat ik leef zoals ik geleefd heb, met dit verschil dat ik nu een gezondere rede heb; ettelijke malen heb ik mij geschaamd over mijn vroegere gedachten. Eendere dingen verhaalde de WIJSGEER over zichzelf, evenwel met dit verschil dat hij die nieuwe dingen welke hij had gehoord over het leven na den dood, had ondergebracht bij de meningen en de hypothesen die hij van de ouden en de moderneren had verzameld. Deze dingen gehoord hebbende, verbaasden zich de Sophi; en zij die van de Socratische school waren, zeiden dat zij uit deze nieuwe dingen van de aarde doorvatten dat de innerlijke dingen der menselijke gemoederen geleidelijk zijn toegesloten, en dat nu in de wereld het geloof van het valse blinkt als waarheid, en de dwaze vernuftigheid als wijsheid, en dat het licht der wijsheid sinds onze tijden zich uit de innerlijke dingen van het cerebrum heeft nedergelaten in den mond onder den neus, waar dat licht voor de ogen verschijnt als een glans der lip, en de spraak des monds daaruit als wijsheid. Dit gehoord hebbende, zeide iemand van de leerlingen daar: En hoe stompzinnig zijn de gemoederen der aardbewoners heden ten dage; ach, dat de discipelen van Heraclitus en Democritus aanwezig waren, die om alle dingen lachen en die om alle dingen wenen, en wij zouden een groot gelach en een groot gewezen horen. Nadat deze samenkomst was afgelopen, gaven zij aan de drie nieuwelingen van de aarde de onderscheidingssteken van hun gezag, welke koperen plaatjes waren waarop enige hieroglyphen waren gegrift, met welke zij heengingen.

183. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Er verscheen mij in de oostelijke streek een bos uit palmen en laurierbomen, in spiraalkringen gesteld. Ik trad naderbij en ging binnen, en ik wandelde de in enige kringen rondgeleide wegen, en aan het einde der wegen zag ik een Tuin die het middelpunt van het bos maakte. Er was een bruggetje dat scheiding maakte, en daar was een poort aan den kant van het bos, en een poort aan den kant van den Tuin. Ik trad toe, en de poorten werden geopend door een wachter. Ik vroeg hem wat de naam van den Tuin was, en hij zeide *ADRAMANDONI*, zijnde Het Verrukkelijke der Echtelijke Liefde. Ik trad binnen, en zie, olijfbomen, en tussen olijfboom en olijfboom voortlopende en afhangende wijnranken, en daaronder en daartussen bloesemende heesters. In het midden ervan was een rond perk van graszoden, waarop mannen-echtgenoten en vrouwen-echtgenoten zaten, en jongemannen en maagden, paar bij paar. En in het

midden van het ronde perk was een opgehoogde grond waar een bronnetje vanwege de sterkte der bronader in de hoogte sprong. Toen ik nabij het perk was, zag ik twee Engelen in purper en scharlakenrood, die met de op het gras zittenden spraken, en zij spraken over den oorsprong der echtelijke liefde, en over de verrukkingen ervan. En omdat het gesprek over die liefde ging, was de aandacht gretig en de opneming vol, en vandaar was er een verheffing als uit het vuur der liefde in het gesprek der Engelen. Ik verzamelde in grote trekken deze dingen uit hun spreken: Zij gaven eerst een inleiding over de moeilijke naspeuring en over de moeilijke doorvatting van den oorsprong der echtelijke liefde, omdat de oorsprong ervan Goddelijk-hemels is; deze is immers de Goddelijke Liefde, de Goddelijke Wijsheid, en het Goddelijk Nut, welke drie als één uit den Heer voortgaan, en vandaar als één invloeden in de zielen der mensen, en door de zielen in hun gemoederen, en daar in de innerlijke aandoeningen en gedachten, door deze in de verlangens die het lichaam nabij zijn, en uit deze door de borst in de geslachtsstreek, waar alle van den eersten oorsprong afgeleide dingen tezamen zijn en samen met de opeenvolgende dingen de echtelijke liefde maken. Hierna zeiden de Engelen: Laat er een gemeenschappelijk gesprek worden gevoerd door vragen en antwoorden, aangezien de doorvatting van een ding geput uit de aanhoring alleen, weliswaar invloeit maar niet blijft, tenzij de toehoorder ook denkt over die zaak bij zichzelf, en vragen stelt. Toen zeiden sommigen van die echtelijke groep tot de Engelen: Wij hebben gehoord dat de oorsprong der echtelijke liefde Goddelijk-hemels is, omdat die is uit den invloed in de zielen der mensen uit den Heer; en omdat die uit den Heer is, dat het de Liefde, de Wijsheid, en het Nut zijn, zijnde de drie wezenlijke dingen welke tezamen het éne Goddelijke Wezen maken, en dat niet iets anders dan dat wat van het Goddelijke Wezen is, uit Hemzelf kan voortgaan en in het binnenste des mensen, hetwelk zijn ziel wordt genoemd, invloeden; en dat die drie worden verkeerd in analoge en overeenstemmende dingen bij de nederdaling in het lichaam. Wij stellen dus nu eerst de vraag: Wat wordt er verstaan onder het derde wezenlijke voortgaande Goddelijke, hetwelk het Nut is geheten? De Engelen antwoordden dat de liefde en de wijsheid zonder het nut slechts abstracte denkbeelden zijn, welke ook na enig verwijlen in het gemoed voorbijgaan zoals windvlagen; doch die twee worden samengebonden in het nut, en daar worden zij een éne, dat het werkelijke wordt genoemd. Niet kan de liefde rusten tenzij zij handelt; de liefde immers is het actieve zelf des levens; noch kan de wijsheid ontstaan en blijven bestaan tenzij uit de liefde en met haar wanneer zij handelt; en handelen is des nuts. En daarom omschrijven

wij het nut als te zijn het goede doen uit de liefde door de wijsheid. Het nut is het goede zelf. Aangezien die drie: de liefde, de wijsheid, en het nut, invloeden in de zielen der mensen, kan het vaststaan vanwaar het komt dat er wordt gezegd dat al het goede is uit God. Alles immers wat is gedaan uit de liefde door de wijsheid, wordt het goede genoemd, en het nut is eveneens de daad. Wat is liefde zonder wijsheid anders dan een zeker dwaze; en wat is liefde met wijsheid zonder nut anders dan een vlaag des gemoeds? De liefde en de wijsheid met het nut daarentegen maken niet slechts den mens, maar zij zijn ook de mens; ja zelfs, wat u misschien zal verwonderen, zij planten den mens voort; want in het zaad van den man is diens ziel in den volmaakten menselijken vorm, oversluiert met substanties uit de zuiverste dingen der natuur, waaruit het lichaam wordt gevormd in de baarmoeder der moeder. Dit nut is het hoogste en laatste Nut der Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid. Tenslotte zeiden de Engelen: Dit zal de conclusie zijn: dat alle vruchtmaking, alle voortplanting, en alle kroostmaking oorspronkelijk is uit den invloed der liefde, der wijsheid, en des nuts van den Heer; uit den onmiddellijken invloed van den Heer in de zielen der mensen, uit den middellijken invloed in de zielen der dieren, en uit den nog meer middellijken invloed in de binnenste dingen der planten. En al deze dingen geschieden in laatsten uit eersten. Dat de vruchtmaking, de voortplanting, en de kroostmakingen de voortzettingen der Schepping zijn, is duidelijk. De Schepping immers kan niet ergens anders vandaan zijn dan uit de Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid in het Goddelijke Nut, en daarom worden alle dingen in het Heelal uit het nut, in het nut, en tot het nut voortgeschapen en gevormd. Daarna stelden de op de grasbedden zittenden aan de Engelen de vraag: Vanwaar zijn de verrukkingen der echtelijke liefde, welke ontelbaar en onuitsprekelijk zijn? De Engelen antwoordden dat zij zijn uit de nutten der liefde en der wijsheid, en dat dit kan worden gezien daaruit dat voor zoveel als iemand het liefheeft wijs te zijn terwille van het echte nut, hij voor zoveel in de ader en de potentie der echtelijke liefde is; en voor zoveel als hij in deze twee is, is hij in de verrukkingen. Het nut doet dit, omdat zij, de liefde door de wijsheid, zich onderling verlustigen, en als het ware spelen als kleine kinderen; en al naar zij opgroeien, verbinden zij zich op huwelijks wijze, hetgeen geschiedt als het ware door verlovingen, bruiloften, huwelijken, en voortplantingen; en deze aanhoudend met verscheidenheid tot in het eeuwige. Deze dingen geschieden tussen de liefde en de wijsheid van binnen in het nut; doch die verrukkingen zijn in haar beginselen ondoorvattelijk, maar zij worden meer en meer doorvattelijk naar gelang zij daaruit bij graden

nederdalen en het lichaam binnentreden; zij treden bij graden binnen uit de ziel in de innerlijke dingen van des mensen gemoed, en uit deze in de uiterlijke dingen ervan; en uit deze in de borstholte, en uit deze in de geslachtsstreek. En die hemelse bruiloftelijke spelen in de ziel worden in het minst niet door den mens doorvat, doch van daar boezemen zij zich aan de innerlijke dingen des gemoeds in onder de verschijning van vrede en onschuld, en in de uiterlijke dingen des gemoeds onder de verschijning van gezegendheid, gunstrijkheid, en verkwikkelijkheid, in de borstholte echter onder de verschijning van de verrukkingen der binnenste vriendschap, en in de geslachtsstreek krachtens den aanhoudenden invloed van de ziel af met den zin zelf der echtelijke liefde, als het verrukkelijke der verrukkingen. Die bruiloftelijke spelen der liefde en der wijsheid in het nut in de ziel blijven bij het voortschrijden naar de borstholte voortduren, en in dien boezem vertonen zij zich voelbaar onder een oneindige verscheidenheid van verrukkingen, en vanwege de wonderbaarlijke vergemeenschapping van de borstholte met de geslachtsstreek worden de verrukkingen daar de verrukkingen der echtelijke liefde, welke boven alle verrukkingen die er in den Hemel en in de wereld zijn, verheven zijn ter oorzake hiervan dat het nut der echtelijke liefde het uitnemendste van alle nutten is; daaruit is immers de voortschepping van het menselijk geslacht, en uit het menselijk geslacht de engellijke Hemel. Aan deze dingen voegden de Engelen toe dat zij die niet zijn in de liefde van wijs zijn terwille van het nut uit den Heer, niet iets weten aangaande de verscheidenheid der ontelbare verrukkingen die der waarlijk echtelijke liefde zijn. Bij hen immers die het niet liefhebben wijs te zijn uit de echte ware dingen, maar het liefhebben waanzinnig te zijn uit de valse dingen, en door dezen waanzin uit de ene of andere liefde boze nutten doen, is de weg tot de ziel gesloten. Vandaar komt het dat de hemelse bruiloftelijke spelen der liefde en der wijsheid in de ziel, meer en meer onderschept zijnde, ophouden, en tezamen met die de echtelijke liefde met haar ader, potentie, en verrukkingen. Op deze dingen zeiden de toehoorders dat zij doorvatten dat de echtelijke liefde is volgens de liefde van wijs zijn terwille van het nut uit den Heer. De Engelen antwoordden dat het aldus is. En toen verschenen op de hoofden van sommigen kransjes van bloemen; en zij vroegen: Waarom is dit? De Engelen zeiden: Omdat zij het dieper hebben verstaan. En toen gingen zij uit den Tuin heen, en dezen in het midden van hen.

Over de verandering van den staat des levens bij de mannen en bij de vrouwen door het huwelijk

184. Wat onder de staten des levens en onder de veranderingen ervan wordt verstaan, is den geleerden en den wijzen overbekend, doch het is den ongeletterden en den eenvoudigen onbekend; en daarom moet iets hierover worden voorafgezegd. De staat van des mensen leven is de hoedanigheid van hetzelfde; en omdat ieder mens twee vermogens, welke het leven maken, inheeft, welke het verstand en de wil worden genoemd, is de staat van des mensen leven de hoedanigheid van hetzelfde ten aanzien van het verstand en den wil. Daaruit blijkt dat onder de veranderingen van den staat des levens worden verstaan de veranderingen van de hoedanigheid ten aanzien van de dingen die des verstands zijn en ten aanzien van de dingen die des wils zijn. Dat elk mens ten aanzien van die twee aanhoudend wordt veranderd, maar met een verschil van verscheidenheden vóór het huwelijk en na het huwelijk — in deze Verhandeling wordt het ter hand genomen dit aan te tonen; hetgeen zal geschieden in deze orde: I: *Dat de staat van des mensen leven van de kindsheid af tot aan het einde des levens en daarna tot in het eeuwige, aanhoudend wordt veranderd.* II: *Eender de inwendige vorm, welke die van zijn geest is.* III: *Dat deze veranderingen andere zijn bij de mannen, en andere bij de vrouwen, aangezien de mannen van de Schepping aan vormen van wetenschap, inzicht, en wijsheid zijn, de vrouwen de vormen der liefde van die bij de mannen.* IV: *Dat er bij de mannen een verheffing des gemoeds in een hoger licht is, en dat er bij de vrouwen een verheffing des gemoeds in een hogere warmte is; en dat de vrouw de verrukkingen van haar warmte in het licht des mans voelt.* V: *Dat de staten des levens andere zijn voor de mannen en de vrouwen vóór het huwelijk, en andere na het huwelijk.* VI: *Dat de staten des levens na het huwelijk bij de echtelieden worden veranderd en opeenvolgen volgens de verbindingen hunner gemoederen door de echtelijke liefde.* VII: *Dat de huwelijken over de zielen en de gemoederen der echtelieden ook andere vormen brengen.* VIII: *Dat de vrouw daadwerkelijk wordt gevormd tot de echtgenote des mans volgens de beschrijving in het Boek der Schepping.* IX: *Dat die formering geschiedt van de zijde der echtgenote op verborgen wijzen, en dat dit wordt verstaan daaronder dat de vrouw werd geschapen terwijl de man sliep.* X: *Dat die formering van de zijde der echtgenote geschiedt door de verbinding van haar wil met den inwendigen des mans.* XI: *Te dien einde dat de wil van den een en de ander één wil worde, en zo beiden*

één mens. XII: Dat die formering van de zijde der echtgenote geschiedt door de toeëigening van de aandoeningen van den echtgenoot. XIII: Dat die formering van de zijde der echtgenote geschiedt door de opneming van de voortplantingen der ziel van den echtgenoot, met het verrukkelijke opkomende daaruit dat zij de liefde van de wijsheid van haar echtgenoot wil zijn. XIV: Dat zo de maagd tot echtgenote wordt gevormd, en de jongeman tot echtgenoot. XV: Dat in het huwelijk van één man met één echtgenote, tussen wie de waarlijk echtelijke liefde is, de echtgenote meer en meer echtgenote wordt, en de echtgenoot meer en meer echtgenoot. XVI: Dat ook aldus geleidelijk van het innerlijke uit hun vormen vervolmaakt en veredeld worden. XVII: Dat de telgen geboren uit twee die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, uit de ouders het echtelijke van het goede en het ware trekken, waaruit zij de neiging en het vermogen hebben om, indien het een zoon is, de dingen te doorvatten die der wijsheid zijn, en om, indien het een dochter is, de dingen lief te hebben die de wijsheid leert. XVIII: Dat aldus geschiedt omdat de ziel van den telg uit den vader is, en de bekleding ervan uit de moeder. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

185. I: DAT DE STAAT VAN DES MENSEN LEVEN VAN DE KINDSHEID AF TOT AAN HET EINDE DES LEVENS EN DAARNA TOT IN HET EEUWIGE, AANHOUDEND WORDT VERANDERD. De algemene staten van des mensen leven worden genoemd de kindsheid, de knapenjaren, de jongelingsjaren, de jongemansjaren, en de ouderdom. Dat ieder mens wiens leven wordt voortgezet in de wereld, achtereenvolgens van den enen tot den anderen staat overgaat, aldus van den eersten tot den laatsten, is bekend. De overgangen tot die leeftijden verschijnen niet, tenzij door de tussengelegen tijdsruimten; dat zij evenwel voortschrijdend zijn van ogenblikken tot ogenblikken, aldus aanhoudend, ziet de rede. Het eendere immers is het geval met den mens als met een boom, welke in elke kleine tijdsruimte, ook in de kleinste, van het in de aarde geworpen zaad aan groeit en opschiet. Deze ogenblikkelijke voortschrijdingen zijn ook veranderingen van staat; het volgende immers voegt aan het voorafgaande iets toe dat den staat vervolmaakt. De veranderingen die geschieden in de inwendige dingen van den mens zijn volmaakter continu dan die welke geschieden in zijn uitwendige dingen. De oorzaak hiervan is deze dat de inwendige dingen van den mens, waaronder die dingen worden verstaan welke van zijn gemoed of geest zijn, in een hogeren graad verheven zijn boven de uitwendige dingen; en in de dingen die in een hogeren graad zijn, geschieden duizenden dingen in een en de zelfde minuut waarop in de uitwendige dingen één enig ding geschiedt. De veranderingen die geschieden in de inwendige dingen, zijn veranderingen van staat van den wil ten aanzien

van de aandoeningen, en veranderingen van staat van het verstand ten aanzien van de gedachten; de opeenvolgende veranderingen van staat van deze en gene in het bijzonder worden in de stelling bedoeld. Dat de veranderingen van staat dier twee levens of vermogens voortdurend zijn van de kindsheid bij den mens af tot aan het einde van diens leven, en daarna tot in het eeuwige, is ter oorzaak hiervan dat er geen einde is aan de wetenschap, te minder aan het inzicht, en nog minder aan de wijsheid; er is immers oneindigheid en eeuwigheid in den omvang ervan vanwege den Oneindige en Eeuwige uit Wien zij zijn. Daarvandaan is deze filosofische uitspraak der Ouden dat alles deelbaar is tot in het oneindige; waaraan is toe te voegen dat het eender vermenigvuldigbaar is. De Engelen verzekeren dat zij door den Heer worden vervolmaakt in wijsheid tot in het eeuwige, hetgeen ook is tot in het oneindige, omdat het eeuwige het oneindige van tijd is.

186. II: EENDER DE INWENDIGE VORM VAN DEN MENS, WELKE DIE VAN ZIJN GEEST IS. Dat deze aanhoudend wordt veranderd zoals de staat van des mensen leven wordt veranderd, komt omdat er niet wat ook bestaat of het is in een vorm, en de staat brengt dien vorm aan; en daarom is het het zelfde of men zegt dat de staat van des mensen leven wordt veranderd, dan wel of men zegt dat de vorm van hem het wordt. Alle aandoeningen en gedachten van den mens zijn in vormen, en vandaar uit vormen, want de vormen zijn de subjecten ervan; indien de aandoeningen en de gedachten niet in subjecten waren die gevormd zijn, zo zouden zij ook voorkomen in hersenloze schedels; hetgeen iets eenders zou zijn als met het gezicht zonder het oog, met het gehoor zonder het oor, en met den smaak zonder de tong; dat zij de subjecten van deze zinnen zijn, en deze de vormen zijn, is bekend. Dat de staat des levens, en vandaar de vormen bij den mens, aanhoudend wordt veranderd, komt omdat het een waarheid is, welke de wijzen hebben geleerd en nog leren, dat er niet het zelfde of een volstreckte identiteit van twee dingen voorkomt, te minder van meerdere; zoals niet twee aangezichten van mensen, te minder meerdere. Het eendere is het geval in de opeenvolgende dingen, namelijk dat er niet een volgende staat des levens is die de zelfde is als de voorbijgegene; waaruit voortvloeit dat de verandering van den staat des levens bij den mens een voortdurende is, deswege ook een voortdurende verandering van den vorm, vooral van zijn inwendige dingen. Doch omdat deze dingen niet iets leren aangaande de huwelijken, maar slechts den weg bereiden tot de erkentnissen dienaangaande, voorts omdat zij slechts filosofische navorsingen zijn uit het verstand, welke voor sommigen zeer moeilijk zijn te doorvatten, zal er derhalve na deze weinige dingen aan worden voorbijgegaan.

187. III: DAT DEZE VERANDERINGEN ANDERE ZIJN BIJ DE MANNEN, ANDERE BIJ DE VROUWEN, AANGEZIEN DE MANNEN VAN DE SCHEPPING AAN VORMEN VAN WETENSCHAP, INZICHT, EN WIJSHEID ZIJN, DE VROUWEN DE VORMEN DER LIEFDE VAN DIE BIJ DE MANNEN. Dat de mannen zijn geschapen als vormen van verstand, en dat de vrouwen zijn geschapen als de vormen der liefde van het verstand der mannen, zie men boven, n. 90, uitgelegd. Dat de veranderingen van staat die opeenvolgen bij hem en bij haar van den kinderlijken leeftijd af tot den rijpen leeftijd, zijn om de vormen volkomen te maken, den verstandelijken bij de mannen, en den willijken bij de vrouwen, volgt daaruit; vandaar kan het duidelijk zijn dat andere de veranderingen zijn bij de mannen, en andere die bij de vrouwen; bij de enen en de anderen evenwel wordt de uitwendige vorm, welke des lichaams is, volkomen volgens het volkomen worden van den inwendigen vorm, welke des gemoeds is; het gemoed immers werkt op het lichaam, en niet omgekeerd; hetgeen de oorzaak is dat de kleine kinderen in den Hemel mensen worden van een gestalte en een bevalligheid volgens de aanwassing van het inzicht bij hen, anders dan de kleine kinderen op aarde, omdat dezen met een stoffelijk lichaam, evenals de dieren, zijn omkleed. Zij komen evenwel hierin overeen dat zij eerst groeien in de neiging tot zulke dingen die de zinnen van hun lichaam strelen, en daarna voetje voor voetje tot zulke dingen die den inwendigen denkinzind doen, en van graad tot graad tot zulke dingen die den wil met aandoening doordrenken; en wanneer de leeftijd op den tweesprong is tussen den rijpen en den onrijpen, treedt de echtelijke neiging toe, zijnde die van de maagd tot den jongeman, en van den jongeman tot de maagd; en omdat de maagden in de Hemelen evenzeer als op aarde krachtens de ingeboren voorzichtigheid haar neigingen tot de huwelijken verheelen, weten de jongemannen daar ook niet anders dan dat zij het zijn die de maagden met liefde aandoen, en dit schijnt hun eveneens toe vanwege de manlijke aandrift; maar deze hebben zij ook krachtens den invloed uit het schone geslacht, over welchen invloed elders bepaaldelijk zal worden gesproken. Hieruit staat de waarheid der stelling vast dat de veranderingen van staat andere zijn bij de mannen, en andere bij de vrouwen, aangezien de mannen van de Schepping aan vormen van wetenschap, inzicht, en wijsheid zijn, en de vrouwen de vormen der liefde van die bij de mannen.

188. IV: DAT ER BIJ DE MANNEN EEN VERHEFFING DES GEMOEDS IN EEN HOGER LICHT IS, EN DAT ER BIJ DE VROUWEN EEN VERHEFFING DES GEMOEDS IN EEN HOGERE WARMTE IS; EN DAT DE VROUW DE VERRUKKINGEN VAN HAAR WARMTE IN HET LICHT DES MANS VOELT.

Onder het licht waarin de mannen worden verheven, wordt het inzicht en de wijsheid verstaan, omdat het geestelijk licht, hetwelk voortgaat uit de Zon der Geestelijke Wereld, en dat in wezen de wijsheid is, het evangelijke of één maakt met die twee; en onder de warmte waarin de vrouwen worden verheven, wordt de echtelijke liefde verstaan, omdat de geestelijke warmte, welke voortgaat uit de Zon dier Wereld, in haar wezen de Liefde is en bij de vrouwen de liefde die zich verbindt met het inzicht en de wijsheid bij de mannen, welke liefde in haar samenvatting de echtelijke liefde wordt genoemd, en door de bepaling die liefde wordt. Er wordt gezegd een verheffing in een hoger licht en een hogere warmte, omdat het de verheffing is in het licht en de warmte waarin de Engelen der hogere Hemelen het is eveneens een daadwerkelijke verheffing zoals uit een nevel in de lucht, en uit de lagere streek van deze in de hogere, en uit deze in den aether; en daarom is de verheffing in een hoger licht bij de mannen een verheffing in een hoger inzicht, en uit dit in de wijsheid, in welke er ook een verheffing is, al hoger en hoger. Doch de verheffing in een hogere warmte bij de vrouwen is er ene in de echtelijke liefde, kuiser en zuiverder, en gedurig tot het echtelijke hetwelk van de Schepping aan in de binnenste dingen schuilt. Die verheffingen zijn in zich beschouwd openingen van het gemoed; het menselijk gemoed immers is in gebieden onderscheiden, zoals de wereld het is in gebieden ten aanzien van de atmosferen, van welke de laagste de wateratmosfeer is, de hogere de luchtatmosfeer, de nog hogere de aetheratmosfeer, boven welke er ook een hoogste is; in eendere gebieden wordt het gemoed des mensen verheven naar gelang dit wordt geopend, bij de mannen door de wijsheid, en bij de vrouwen door de waarlijk echtelijke liefde.

189. Er wordt gezegd dat de vrouw de verrukkingen van haar warmte in het licht des mans voelt; maar dit wordt aldus verstaan dat de vrouw de verrukkingen van haar liefde in de wijsheid des mans voelt, omdat deze het receptakel is, en de liefde daar waar zij dit receptakel vindt als met zich overeenstemmende, in haar verkwikkelijkheden en verrukkingen is; maar er wordt niet verstaan dat de warmte met haar licht wordt verlustigd buiten de vormen, maar binnen die; en de geestelijke warmte met het geestelijk licht daarin verlustigt zich des te meer omdat die vormen vanwege de wijsheid en de liefde levenskrachtig zijn, en zo vatbaar daarvoor. Dit kan enigermate worden toegelicht met de zogenaamde spelen van de warmte met het licht in de planten; buiten die is er slechts de enkelvoudige verbinding van de warmte en het licht, doch binnen die is er als het ware een spel onder elkander, omdat zij daar in vormen of receptakels zijn; zij gaan er immers doorheen langs wonderbaarlijke kronkelwegen, en in de binnenste dingen daar ademen zij

de nutten van de vrucht, en eveneens ademen zij hun bekoorlijkzijn; heden wijd en zijd uit in de lucht, welke zij vervullen met welriekendheden; en meer nog naar het leven geschiedt de vermeening van de geestelijke warmte met het geestelijk licht in de menselijke vormen, waarin die warmte de echtelijke liefde is, en dat licht de wijsheid is.

190. v: DAT DE STATEN DES LEVENS ANDERE ZIJN VOOR DE MANNEN EN DE VROUWEN VÓÓR HET HUWELIJK, EN ANDERE NA HET HUWELIJK. Vóór het huwelijk zijn er bij elk van beiden twee staten, de ene vóór de neiging tot het huwelijk, de andere daarna; de veranderingen van dezen en genen staat, en daaruit de formeringen van de gemoederen, schrijden in opeenvolgende orde voort volgens de aanhoudende aanwassing ervan; maar er is geen plaats om die veranderingen hier te beschrijven; zij zijn immers verschillend en uiteenlopend in de subjecten. De neigingen zelf tot het huwelijk vóór hetzelfde zijn slechts verbeelde in het gemoed, en zij worden meer en meer voelbaar in het lichaam; doch haar staten na het huwelijk zijn staten van verbinding en eveneens van voortplanting; en dat deze van de vorige verschillen, zoals de verwerkelijkingen van de bedoelingen, is duidelijk.

191. vi: DAT DE STATEN DES LEVENS NA HET HUWELIJK BIJ DE ECHTELIEDEN WORDEN VERANDERD EN OPEENVOLGEN VOLGENS DE VERBINDINGEN HUNNER GEMOEDEREN DOOR DE ECHTELIJKE LIEFDE. Dat de veranderingen van staat en de opeenvolgingen ervan na het huwelijk bij elk van beiden, den man en de echtgenote, zijn volgens de echtelijke liefde bij hen, aldus òf verbindende, òf ontbindende voor de gemoederen, komt omdat de echtelijke liefde niet slechts verschillend, maar ook uiteenlopend is bij de echtelieden; verschillend bij hen die elkander innerlijk liefhebben; bij dezen immers wordt die bij beurten onderbroken, hoewel zij van binnen in haar warmte bestendig aanblijft; doch die liefde is uiteenlopend bij die echtelieden die elkander slechts uiterlijk liefhebben; bij dezen wordt zij niet uit eendere oorzaken bij beurten onderbroken, maar vanwege afwisselende koude en warmte. De reden van deze verschillen is deze dat bij hen het lichaam de eerste rol speelt, en de gloed van dit zich rondom uitstort en in gemeenschap meenschap met zich de lagere dingen des gemoeds medesleurt. Doch bij hen die elkander innerlijk liefhebben, speelt het gemoed de eerste rol en het voert in gemeenschap met zich het lichaam mede. Het schijnt alsof de liefde opklimt uit het lichaam in de ziel, omdat zodra het lichaam de verlokkingen aangrijpt, het door de ogen zoals door deuren in het gemoed binnengaat, en zo door het gezicht als een voorhof in de gedachten en terstond in de liefde; maar nochtans daalt zij uit het gemoed neder en handelt in de lagere dingen

volgens de gesteldheid ervan; en daarom handelt het wulpse gemoed wulps, en het kuise gemoed kuis, en dit gemoed beschikt het lichaam, doch dat gemoed wordt door het lichaam beschikt.

192. VII: DAT DE HUWELIJKEN OVER DE ZIELEN EN DE GEMOEDEREN OOK ANDERE VORMEN BRENGEN. Dat de huwelijken over de zielen en de gemoederen andere vormen brengen, kan niet worden opgemerkt in de natuurlijke wereld, omdat de zielen en de gemoederen daar omgord zijn met een stoffelijk lichaam, en door dit zelden het gemoed heenschijnt; en eveneens leren de mensen dezer eeuw, meer dan de Ouden, van de kindsheid aan om over de aangezichten gelaatstrekken te brengen door welke zij de aandoeningen des gemoeds diep verbergen; hetgeen de oorzaak is dat de vormen der gemoederen hoedanig zij vóór het huwelijk en hoedanig zij na het huwelijk zijn, niet worden onderkend. Dat evenwel de vormen der zielen en der gemoederen andere zijn na het huwelijk dan zij waren geweest vóór hetzelfde, verschijnt klaarblijkend uit de zelfden in de Geestelijke Wereld. Dan immers zijn zij geesten en Engelen, die niet iets anders zijn dan gemoederen en zielen in den menselijken vorm, ontbloomt van de omhulsels die waren samengesteld uit de elementen in de wateren en de landen, en uit de uitwasemingen daaruit rondom verspreid in de lucht; en wanneer deze zijn afgeworpen, zo worden de vormen der gemoederen zodanig als zij van binnen in hun lichamen waren geweest, zichtbaar, en dan is het duidelijk dat andere vormen diegenen hebben die in het huwelijk leven, en andere zij die niet daarin leven. In het algemeen hebben de echtelieden een innerlijke bekoorlijkheid van aangezicht; de man immers trekt uit de echtgenote den liefelijken bloes van haar liefde, en de echtgenote uit den man den blinkenden glans van zijn wijsheid; want de twee echtelieden daar zijn ten aanzien van de zielen verenigd; en bovendien verschijnt in den een en de ander de menselijke volheid. Dit in den Hemel, omdat er elders geen huwelijken zijn; beneden den Hemel echter zijn slechts koppelingen, welke aangeknoot en verbroken worden.

193. VIII: DAT DE VROUW DAADWERKELIJK WORDT GEVORMD TOT ECHTGENOTE VOLGENS DE BESCHRIJVING IN HET BOEK DER SCHEPPING. In dit Boek wordt gezegd dat de vrouw is geschapen uit de rib des mans; en dat de man toen zij tot hem werd gebracht, zeide: “Deze is been van mijn beenderen en vlees van mijn vlees; en zij zal genoemd worden Ischah, omdat zij van Isch, den man, genomen is”, Hfdst. II: 22, 23, 24. Met de rib der borst in het Woord wordt niet iets anders in den geestelijken zin aangeduid dan het natuurlijk ware; dit wordt aangeduid met de ribben die de beer tussen de tanden droeg, Dan. VII: 5; want met de beren worden diegenen aangeduid die het Woord

in den natuurlijken zin lezen en de ware dingen daar zonder verstand zien. Met de borst des mans wordt dat wezenlijke en eigene aangeduid hetwelk wordt onderscheiden van de borst der vrouw; dat dit de wijsheid is, zie men boven, n. 187; want het ware ondersteunt de wijsheid zoals de rib de borst ondersteunt; deze dingen worden aangeduid omdat de borst het is waarin alle dingen van den mens als in hun middelpunt zijn. Hieruit staat vast dat de vrouw is geschapen uit den man door de overschrijving van zijn eigen wijsheid, hetgeen is uit het natuurlijk ware, en dat de liefde van deze wijsheid uit den man is overgedragen op de vrouw opdat zij de echtelijke liefde worde; en dat dit is geschied opdat in den man niet zij de liefde van zich, maar de liefde tot de echtgenote, die krachtens de haar ingeboren inborst niet anders kan dan de liefde van zich bij den man verkeren in de liefde van hem tot haar; en ik heb gehoord dat dit geschiedt uit de liefde zelf der echtgenote zonder dat de man zich daarvan bewust is, noch de echtgenote zich daarvan bewust is. Vandaar komt het dat nooit iemand waarlijk echtelijk de gade kan liefhebben die in den trots van het eigen inzicht uit de liefde van zich is. Nadat deze verborgenheid der Schepping van de vrouw uit den man is verstaan, kan men zien dat de vrouw eender als het ware geschapen of gevormd wordt uit den man in het huwelijk, en dat dit geschiedt door de echtgenote, of liever door middel van de echtgenote door den Heer, Die in de vrouwen de neigingen ingiet om aldus te doen. De echtgenote immers neemt in zich het beeld des mans op daardoor dat zij zich diens aandoeningen toeëigent; men zie boven n. 183; en daardoor dat zij den inwendigen wil des mans met den hare verbindt, waarover aanstonds; en eveneens daardoor dat zij zich de spruiten van diens ziel toekent, waarover ook aanstonds. Hieruit blijkt dat de vrouw volgens de innerlijk verstante beschrijving in het Boek der Schepping wordt gevormd tot echtgenote door zulke dingen die zij neemt uit den echtgenoot en diens borst, en aan zichzelf inschrijft.

194. IX: DAT DIE FORMERING GESCHIEDT VAN DE ZIJDE DER ECHTGENOTE OP VERBORGEN WIJZEN, EN DAT DIT WORDT VERSTAAN DAARONDER DAT DE VROUW WERD GESCHAPEN TERWIJL DE MAN SLIEP. Men leest in het Boek der Schepping dat Jehovah God een zwaren slaap op Adam deed vallen opdat hij zou inslapen, en toen een van diens ribben nam en die bouwde tot een vrouw, Hfdst. II: 21, 22. Dat met den slaap en het inslapen van den man diens volledige onwetendheid wordt aangeduid daaromtrent dat de vrouw gevormd en als het ware geschapen wordt uit hem, blijkt uit hetgeen in het voorafgaande Hoofdstuk was getoond, en eveneens in dit, aangaande de ingeënte voorzichtigheid en omzichtigheid der vrouwen-echtgenoten dat

zij niet wat ook ruchtbaar maken over haar liefde, noch over de aanneming van de aandoeningen des levens van den man, en zo over de overschrijving van diens wijsheid in haar. Dat dit geschiedt van de zijde der echtgenote terwijl de echtgenoot het niet weet en als het ware slaapt, aldus op verborgen wijzen, blijkt uit de boven ontvouwde dingen, n. 166, 167, 168, en vervolg; waar het ook wordt toegelicht dat de voorzichtigheid in het volvoeren van dit aan de vrouwen van de schepping aan en vandaar uit geboorte is ingeënt om oorzaken die noodzakelijkheden zijn, opdat de echtelijke liefde, de vriendschap, en het vertrouwen, en zo de gezegendheid der samenwoning, en de gelukzaligheid des levens worden verstevigd; en opdat dit naar behoren geschiede, is het daarom den man opgelegd dat hij vader en moeder verlate en de echtgenote aankleve, Gen. II: 24; Matth. XIX: 4, 5. Onder den vader en de moeder die de man zal verlaten, wordt in den geestelijken zin verstaan diens eigene des wils en eigene des verstands; en het eigene van des mensen wil is zich liefhebben, en het eigene van diens verstand is zijn wijsheid liefhebben; en met aankleven wordt aangeduid zich wijden aan de liefde der echtgenote. Dat die twee eigenen dodelijke boze dingen voor den man zijn indien zij bij hem blijven aanhouden, en dat de liefde van die twee wordt verkeerd in de echtelijke liefde naar gelang de man de echtgenote aankleeft, dat is, de liefde van haar opneemt, zie men vlak boven, n. 193, en elders. Dat met slapen wordt aangeduid in onwetendheid en onbezorgdheid zijn, dat met vader en moeder de twee eigenen van den mens worden aangeduid, het ene des wils en het andere des verstands, en dat met aankleven wordt aangeduid zich wijden aan de liefde van iemand, kan uit plaatsen in het Woord elders genoegzaam worden bevestigd; maar dit is hier niet ter plaatse.

195. X: DAT DIE FORMERING VAN DE ZIJDE DER ECHTGENOTE GESCHIEDT DOOR DE VERBINDING VAN HAAR WIL MET DEN INWENDIGEN DES MANS. Dat bij den man de redelijke wijsheid en de zedelijke wijsheid is, en dat de echtgenote zich verbindt met de dingen die der zedelijke wijsheid bij den man zijn, zie men boven, n. 163, 164, 165. De dingen die der redelijke wijsheid zijn, maken het verstand des mans, en de dingen die der zedelijke wijsheid zijn, maken den wil van hem; met deze dingen welke den wil des mans maken, verbindt zich de echtgenote. Het is het zelfde of men zegt dat de echtgenote zich verbindt, dan wel of men zegt dat zij haar wil verbindt met den wil des mans, omdat de echtgenote willijk is geboren, en vandaar uit den wil handelt wat zij handelt. Dat er wordt gezegd met den inwendigen wil des mans, komt omdat de wil des mans in diens verstand den zetel heeft, en het verstandelijke des mans het binnenste der vrouw is, volgens de dingen die over

de formering van de vrouw uit den man, boven n. 32 en meermalen nadien, zijn medegedeeld. De mannen hebben eveneens een uitwendigen wil, maar deze trekt vaker uit de veinzing en de ontveinzing; dezen wil doorschouwt de echtgenote, doch zij verbindt zich met dien niet tenzij op geveinsde of speelse wijze.

196. XI: TE DIEN EINDE DAT DE WIL VAN DEN EEN EN DE ANDER ÉÉN WIL WORDE, EN ZO BEIDEN ÉÉN MENS. Want wie met zich den wil van iemand verbindt, verbindt ook met zich het verstand van hem; het verstand immers, in zich beschouwd, is niets anders dan een dienstbaarheid en een lijfeigenschap ten opzichte van den wil; dat het aldus is, verschijnt duidelijk uit de aandoening der liefde, namelijk dat zij het verstand aandrijft om te denken naar haar wenken; alle aandoening der liefde is het eigendom van den wil, want wat de mens liefheeft, dat wil hij ook. Hieruit volgt dat wie met zich den wil van een mens verbindt, met zich den gansen mens verbindt; vandaar komt het dat het aan de liefde der echtgenote is ingeënt om den wil van den echtgenoot met haar wil te verenigen; zo immers wordt de echtgenote van den echtgenoot, en de echtgenoot van de echtgenote; aldus beiden één mens.

197. XII: DAT DIE FORMERING GESCHIEDT DOOR DE TOEEIGENING VAN DE AANDOENINGEN VAN DEN ECHTGENOOT. Deze dingen zijn één met het tweetal Artikelen dat voorafgaat, omdat de aandoeningen des wils zijn; want de aandoeningen des wils, welke niet iets anders zijn dan de afleidingen der liefde, vormen den wil, en maken dien en stellen hem samen; maar deze zijn bij de mannen in het verstand, bij de vrouwen echter in den wil.

198. XIII: DAT DIE FORMERING GESCHIEDT DOOR DE OPNEMING VAN DE VOORTPLANTINGEN DER ZIEL VAN DEN ECHTGENOOT, MET HET VERRUKKELIJKE OPKOMENDE DAARUIT DAT ZIJ DE LIEFDE VAN DE WIJSHEID VAN HAAR ECHTGENOOT WIL ZIJN. Deze dingen vallen samen met de boven ontvouwde, n. 172, 173; en daarom wordt verdere ontvouwing voorbijgegaan. De echtelijke verrukkingen bij de vrouwen-echtgenoten leiden nergens anders vandaan haar ontstaan dan dat zij één willen zijn met de mannen-echtgenoten, zoals het goede één is met het ware in het geestelijk huwelijk. Dat de echtelijke liefde uit dit huwelijk nederdaalt, werd afzonderlijk in het desbetreffende Hoofdstuk aangetoond. Daaruit kan men als in een toonbeeld zien dat de echtgenote met zich den man verbindt zoals het goede met zich het ware verbindt; en dat de man wederkerig zich met de echtgenote verbindt volgens de opneming van haar liefde in hem, zoals het ware wederkerig zich verbindt met het goede volgens de opneming van het goede in hetzelve; en dat zo de liefde der echtgenote zich vormt door de

wijsheid des mans, zoals het goede zich vormt door het ware; het ware immers is de vorm van het goede. Hieruit blijkt ook dat de echtelijke verrukkingen bij de echtgenote hoofdzakelijk daarvandaan zijn dat zij één wil zijn met den echtgenoot, bijgevolg dat zij van de wijsheid van haar echtgenoot de liefde wil zijn; zij voelt immers dan de verrukkingen van haar warmte in het licht des mans, volgens de dingen ontvouwd in Artikel IV, n. 188.

199. XIV: DAT ZO DE MAAGD TOT ECHTGENOTE WORDT GEVORMD, EN DE JONGEMAN TOT ECHTGENOOT. Dit vloeit voort als een gevolg uit de voorafgaande dingen in dit Hoofdstuk en in het vorige Hoofdstuk over de verbinding van de echtelieden tot één vlees. Dat de maagd echtgenote wordt of is geworden, komt omdat in de echtgenote dingen zijn die genomen zijn uit den echtgenoot en zo eigen gemaakt, welke eerder niet in haar als maagd waren geweest. Dat de jongeman echtgenoot wordt of is geworden, komt omdat in den echtgenoot dingen zijn die genomen zijn uit de echtgenote, welke de ontvankelijkheid der liefde en der wijsheid bij hem verhogen, welke eerder niet in hem als jongeman waren geweest; maar dit is alleen het geval bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn; dat zij zijn tussen dezen die zich een verenigd mens voelen en zoals één vlees, zie men in het voorafgaande Hoofdstuk, n. 178. Hieruit is het duidelijk dat het maagdelijke wordt veranderd in het echtgenotelijke bij de vrouwen, en het jongemanlijke in het echtgenootlijke bij de mannen. Dat het aldus is, daaromtrent ben ik in de Geestelijke Wereld bevestigd geworden uit deze ondervinding: Zekere mannen zeiden dat de verbinding met een vrouw vóór het huwelijk eender is aan de verbinding met de echtgenote na het huwelijk; deze dingen gehoord hebbende, waren de vrouwenechtgenoten zeer verontwaardigd; en zij zeiden: Er is volstrekt geen eenderheid; het is een onderscheid zoals tussen het dwaze en het werkelijke. Waarop de mannen tegenwierpen: Zijt gij niet vrouwen zoals tevoren? Hierop antwoordden de vrouwenechtgenoten met stemverheffing: Wij zijn niet vrouwen, maar echtgenoten; gij, gij zijt in een dwaze en niet in een werkelijke liefde; en daarom spreekt gij dwaselijk. Toen zeiden de mannen: Indien gij niet vrouwen zijt, zijt gij evenwel getrouwde vrouwen. En zij antwoordden: In de eerste dagen van het huwelijk waren wij getrouwde vrouwen, doch nu zijn wij echtgenoten.

200. XV: DAT IN HET HUWELIJK VAN ÉÉN MAN MET ÉÉN ECHTGENOTE TUSSEN WIE DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE IS, DE ECHTGENOTE MEER EN MEER ECHTGENOTE WORDT, EN DE ECHTGENOOT MEER EN MEER ECHTGENOOT. Dat de waarlijk echtelijke liefde meer en meer de twee tot één mens verbindt, zie men boven, n. 178, 179; en omdat de echtgenote echtgenote

wordt krachtens de verbinding met den echtgenoot en volgens die, wordt de echtgenoot het eender met de echtgenote; en omdat de waarlijk echtelijke liefde stand houdt voor eeuwig, zo volgt dat de echtgenote meer en meer echtgenote wordt, en de echtgenoot meer en meer echtgenoot. De oorzaak zelf is deze dat in het huwelijk der waarlijk echtelijke liefde de een en de ander al innerlijker en innerlijker mens wordt; die liefde immers opent de innerlijke dingen van hun gemoederen, en naarmate deze worden geopend, wordt de mens meer en meer mens; en meer mens worden is bij de echtgenote meer echtgenote worden, en bij den echtgenoot is het meer echtgenoot worden. Ik heb van de Engelen gehoord dat de echtgenote meer en meer echtgenote wordt naarmate de echtgenoot meer en meer echtgenoot wordt, niet echter aldus omgekeerd, omdat het zelden, zo ooit, mankeert of een kuise echtgenote heeft den echtgenoot lief, maar wat mankeert is de wederliefde van de zijde van den echtgenoot; en dat deze mankeert ter oorzaak van niet enige verheffing van de wijsheid, welke enig en alleen de liefde der echtgenote opneemt, over welke wijsheid men zie n. 130, 163, 164, 165. Maar deze dingen zeiden zij aangaande de huwelijken op aarde.

201. XVI: DAT OOK ALDUS GELEIDELIJK VAN HET INNERLIJKE UIT HUN VORMEN VERVOLMAAKT EN VEREDEL D WORDEN. De volmaaktste en edelste menselijke vorm is er wanneer twee vormen door het huwelijk één vorm worden, aldus wanneer twee vleses één vlees worden, volgens de Schepping; dat dan het gemoed van den man wordt verheven in een hogere licht, en het gemoed van de echtgenote in een hogere warmte, en dat zij dan uitspruiten, bloeien, en vrucht maken, zoals de bomen in den lentetijd, zie men boven, n. 188, 189. Dat uit de veredeling van dezen vorm edele vruchten worden geboren, in de Hemelen geestelijke, op aarde natuurlijke, zal men in het nu volgende Artikel zien.

202. XVII: DAT DE TELGEN GEBOREN UIT TWEE DIE IN DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, UIT DE OUDERS HET ECHTELIJKE VAN HET GOEDE EN HET WARE TREKKEN, WAARUIT ZIJ DE NEIGING EN HET VERMOGEN HEBBEN OM, INDIEN HET EEN ZOON IS, DE DINGEN TE DOORVATTEN DIE DER WIJSHEID ZIJN, EN OM, INDIEN HET EEN DOCHTER IS, DE DINGEN LIEF TE HEBBEN DIE DE WIJSHEID LEERT. Dat de telgen uit de ouders de neigingen trekken tot zulke dingen die der liefde en des levens van de ouders zijn geweest, is overbekend uit de geschiedenis in het algemeen, en uit de ondervindingen in het bijzonder; dat zij echter niet uit hen de aandoeningen zelf en vandaar de levens van hen trekken of erven, maar slechts de neigingen en eveneens de vermogens tot dezelve, is

overtuigend bewezen door de wijzen in de Geestelijke Wereld, over wie in twee boven aangevoerde GEDENKWAARDIGHEDEN. Dat de nakomelingen uit de ingeboren neigingen, indien zij niet worden gebroken, ook tot de eendere aandoeningen, gedachten, spraken, en levens der ouders worden gevoerd, blijkt helder uit de Joodse natie, namelijk dat zij heden ten dage eender is aan haar vaders in Egypte, in de woestijn, in het land Kanaän, en ten tijde van den Heer; en dat zij niet slechts aan die eender zijn naar de gemoederen, maar ook naar de aangezichten. Wie kent niet aan zijn voorkomen den Jood? Het eendere is het geval met de andere afstammelingen; waaruit onfeilbaar kan worden opgemaakt dat de neigingen tot eendere dingen als van hun ouders worden medegeboren. Maar opdat niet de gedachten en de daden zelf zich voortzetten, is het van de Goddelijke Voorzienigheid dat de slechte neigingen kunnen worden hersteld, en dat het vermogen daartoe eveneens is ingeplant, waaruit de heilwerkzaamheden zijn van de verbetering van de zeden door de ouders en de meesters, en daarna door henzelf, wanneer zij tot hun eigen oordeel komen.

203. Er wordt gezegd dat de telgen uit de ouders het echtelijke van het goede en het ware trekken, omdat dit van de Schepping aan is ingegeven aan de ziel van een ieder; het is immers dat wat van den Heer in den mens invloeit en het menselijk leven van hem maakt. Maar dit echtelijke gaat over in de dingen die van de ziel tot in de laatste dingen des lichaams volgen; doch het wordt in deze en die dingen onderweg door den mens zelf op vele wijzen veranderd, en somtijds in het tegengestelde, hetgeen het huwelijkse of het connubiale van het boze en het valse wordt genoemd. Wanneer dit geschiedt, zo wordt het gemoed van het lagere uit toegesloten, en somtijds zoals een spiraal andersom gekronkeld; bij sommigen echter wordt dat niet toegesloten, maar blijft boven halverwege geopend, en bij sommigen geheel open. Dit en dat echtelijke is het, waaruit de telgen de neigingen van de ouders trekken, anders een zoon en anders een dochter. Dat dit uit het echtelijke is, komt omdat de echtelijke liefde de fundamentele van alle liefden is, zoals boven, n. 65, is aangetoond.

204. Dat de telgen geboren uit hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, de neigingen en de vermogens trekken om, indien het een zoon is, de dingen te doorvatten die der wijsheid zijn, en om, indien het een dochter is, de dingen lief te hebben die de wijsheid leert, is ter oorzaak hiervan dat het echtelijke van het goede en het ware van de Schepping aan is ingeplant aan de ziel van een ieder, en eveneens aan de onmiddellijk vanaf de ziel volgende dingen; want dat dat echtelijke het Heelal van eersten tot laatsten vervult, en van den mens aan tot aan den worm toe, is eerder getoond; en dat het vermogen om

de lagere dingen des gemoeds te openen tot aan de verbinding met de hogere ervan toe, welke in het licht en de warmte des Hemels zijn, aan ieder mens van de Schepping aan is ingegeven, is ook eerder aangewezen. Daaruit blijkt dat de bekwaamheid en de gemakkelijkerheid om het goede met het ware, en het ware met het goede te verbinden, aldus om wijs te zijn, in hen die uit een zodanig huwelijk zijn geboren, meer dan den overigen, uit geboorte is overgeërfd; bijgevolg ook om zich van die dingen te doordrenken welke der Kerk en des Hemels zijn. Dat met deze dingen de echtelijke liefde is verbonden, is boven meermalen geopenbaard. Hieruit blijkt voor de rede duidelijk het einddoel terwille waarvan in de huwelijken der waarlijk echtelijke liefde door den Heer Schepper is voorzien en nog wordt voorzien.

205. Ik heb van de Engelen gehoord dat zij die in de oudste tijdperken hadden geleefd, heden ten dage in de Hemelen leven huizen bij huizen, familiën bij familiën, en natiën bij natiën, eender als zij op aarde hebben geleefd, en dat nauwelijks iemand aan een huis ontbreekt; en dat de oorzaak deze is, dat bij hen de waarlijk echtelijke liefde is geweest; en dat vandaar de telgen de neigingen tot het echtelijke van het goede en het ware hebben geërfd, en dat zij al innerlijker en innerlijker in hetzelfde van de ouders door de opvoedingen gemakkelijk werden ingewijd, en daarna als uit zichzelf toen zij tot hun eigen oordeel waren gekomen, door den Heer werden binnengeleid.

206. XVIII: DAT ALDUS GESCHIEDT OMDAT DE ZIEL VAN DEN TELG UIT DEN VADER IS, EN DE BEKLEDING ERVAN UIT DE MOEDER. Dat de ziel uit den vader is, wordt door geen wijze in twijfel getrokken; dit wordt ook klaarblijkend waargenomen aan den animus, en eveneens aan de aangezichten, welke de stempels van den animus zijn, in de nageslachten die uit de vaders der familiën in rechte lijn voortgaan; de vader immers keert als in beeltenis terug, zo niet in de zonen, dan toch in de kleinkinderen en achterkleinkinderen; en dit geschiedt ter oortake hiervan dat de ziel het binnenste van den mens maakt, en dit kan overdekt worden door den naasten telg, maar nochtans vertoont en onthult het zich in de afstammelingen daarna. Dat de ziel uit den vader is, en de bekleding uit de moeder, kan worden toegelicht met overeenkomstige dingen in het plantenrijk; in dit is de aarde of de grond de gemeenschappelijke moeder; deze neemt in zich zoals in een baarmoeder de zaden op en bekleedt ze, ja zelfs ontvangt ze, draagt ze, baart ze, en voedt ze op als het ware, zoals een moeder haar afstammelingen uit den vader.

207. Aan deze dingen zal ik TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE is deze: Na enigen tijd schouwde ik naar de stad Atheneum, waarover in de vorige Gedenkwaardigheid iets is gezegd; en ik hoorde daarvandaan een

ongewoon geschreeuw; er was in dat iets van gelach, in dit iets van verontwaardiging, en in deze iets van droefenis; doch nochtans was het geschreeuw niet deswege wanluidend, maar welluidend, omdat het ene niet tegelijk met het andere was, maar het ene binnen het andere. In de Geestelijke Wereld wordt in den klank duidelijk onderscheiden de verscheidenheid en de samenmenging der aandoeningen doorvat. Ik vroeg uit de verte: Wat is er? En zij zeiden: Er is een bode gekomen van de plaats waar de uit de Christelijke wereld aangekomenen het eerst verschijnen, zeggende dat hij van drie daar had gehoord dat zij in de wereld vanwaar zij kwamen, met de overigen daar hebben geloofd dat de gezegenden en de gelukzaligen na den dood alleszins rust van allen arbeid zullen hebben; en dat er, omdat administraties, ambten, en bezigheden arbeid zijn, rust van die dingen zal wezen. En omdat die drie door onzen afgezant nu hierheen zijn geleid, en voor de poort staan en wachten, is er een geschreeuw opgegaan, en zij hebben na overleg besloten dat zij niet in het Paladium op het Parnassium, zoals de vorigen, maar in de grote gehoorzaal aldaar zouden worden binnengeleid om hun nieuwe dingen uit de Christelijke wereld open te leggen; en er zijn enigen afgevaardigd die hen plechtig zullen binnenleiden. Omdat ik in den geest was, en voor de geesten de afstanden zijn volgens de staten hunner aandoeningen, en omdat ik toen de aandoening had van hen te willen zien en horen, zag ik mij aldaar aanwezig; en ik zag de binnengeleiden en ik hoorde hen spreken. In de gehoorzaal gingen de ouderen of de wijzeren aan de zijden zitten, en de overigen in het midden; en vóór dezen was de vloer verhoogd; daarheen werden de drie aangekomenen met den bode onder plechtig geleide van de jongeren in jaren langs het midden van de gehoorzaal gevoerd; en nadat er stilte was ingetreden, werden zij door een zekeren oudere in jaren daar begroet, en hij vroeg: WAT IS ER VOOR NIEUWS VAN DE AARDE. En zij zeiden: Er zijn vele nieuwe dingen; maar zeg, ik bid u, over welke zaak. En de oudere antwoordde: WAT IS ER VOOR NIEUWS VAN DE AARDE OVER ONZE WERELD EN OVER DEN HEMEL. En zij antwoordden dit: Toen wij zo juist in deze Wereld kwamen, hebben wij gehoord dat daar in den Hemel administraties, ministeries, functies, handelszaken, beoefeningen van alle leervakken, en wonderbaarlijke werken zijn; en toch hebben wij geloofd dat wij na de verhuizing of de overvaart uit de natuurlijke wereld in deze geestelijke, in eeuwig rust van allen arbeid zullen komen; en wat zijn functies anders dan arbeid? Op deze dingen zeide de oudere: Hebt gij onder eeuwige rust van arbeid eeuwigen lediggang verstaan, waarin gij aanhoudend zoudt nederzitten en nederliggen, verrukkelijkheden inademende met de borst, en vreugden opslopende met

den mond? Op deze dingen zeiden de drie aangekomenen vriendelijk lachende dat zij zo iets hadden vermoed. En toen werd hun geantwoord: Wat hebben de vreugden en de verrukkelijkheden, en daaruit de gelukzaligheid, gemeen met den lediggang? Vanwege den lediggang zakt het gemoed ineen en wordt niet uitgebreid, of sterft de mens af en wordt hij niet levend gemaakt. Stel iemand die neerzit in volstreckte ledigheid, met afgezakte handen, met neergeslagen of toegesloten ogen, en stel dat hij tegelijk wordt omgoten met een aura van blijdschap; zou niet een slaperigheid zowel zijn hoofd als zijn lichaam bevangen, en zou niet de levenskrachtige gevuldheid van het aangezicht samenvallen, en zou hij ten slotte niet met verslapte vezels zitten te knikkebollen totdat hij op den grond zou vallen? Wat anders houdt het stelsel van het ganse lichaam in uitbreiding en spanning dan de inspanning van den animus? En vanwaar komt de inspanning van den animus anders dan van de te beheren dingen en de bezigheden als zij met lust geschieden? En daarom zal ik u iets nieuws uit den Hemel zeggen, namelijk dat daar zijn administraties, ministeries, rechtbanken, grotere en kleinere, voorts ambachten en werken. Toen de drie aangekomenen hoorden dat er in den Hemel grotere en kleinere rechtbanken waren, zeiden zij: Waarom die? Worden niet allen in den Hemel geïnspireerd en geleid door God, en weten zij vandaar niet wat gerecht en recht is? Waarom zijn er dan rechters nodig? En de oudere man antwoordde: In deze Wereld worden wij onderricht en leren wij wat het goede en het ware is, voorts wat het gerechte en het billijke, eender als in de natuurlijke wereld; en deze dingen leren wij niet onmiddellijk uit God, maar middellijk door anderen; en elke Engel, zoals elk mens, denkt het ware en doet het goede als uit zich, en dit is, volgens den staat van den Engel, gemengd en niet zuiver; en eveneens onder de Engelen zijn er eenvoudigen en wijzen, en de wijzen zullen richten als de eenvoudigen uit eenvoud en uit onwetendheid in twijfel verkeren aangaande het gerechte, of daarvan afwijken. Maar gij, omdat gij nog pas in deze Wereld zijt, volgt mij, indien het u behaagt, in onze Stad, en wij zullen u alle dingen tonen. En zij gingen de gehoorzaal uit, en enigen van de ouderen begeleidden hen ook, en eerst naar een grote bibliotheek, welke volgens de wetenschappen was onderscheiden in kleinere boekerijen. Die drie aangekomenen stonden bij het zien van zo vele boeken versteld, en zij zeiden: Zijn er ook in deze Wereld boeken; vanwaar is het perkament en het papier, vanwaar zijn de pennen en de inkt? Hierop zeiden de ouderen: Wij doorvatten dat gij in de vorige wereld hebt geloofd dat deze Wereld ledig is omdat zij geestelijk is; en dat gij dit hebt geloofd, komt omdat gij aangaande het geestelijke een voorstelling hebt

gekoesterd afgetrokken van het materiële; en het van het materiële afgetrokkene kwam u als een niets, aldus als een ledige voor; terwijl toch hier de volheid van alle dingen is. Hier zijn alle dingen SUBSTANTIEEL en niet materieel, en de materiële dingen ontlene hun oorsprong aan de substantiële dingen. Wij die hier zijn, wij zijn geestelijke mensen omdat wij substantieel zijn, en niet materieel. Vandaar komt het dat hier alle dingen die in de natuurlijke wereld voorkomen, zich in hun volmaaktheid bevinden, ook boeken en geschriften, en vele dingen meer. Toen de drie aangekomenen de dingen SUBSTANTIEEL hoorden noemen, dachten zij dat het aldus wel moest zijn, zowel omdat zij de geschreven boeken zagen, als omdat zij het hoorden zeggen dat de materies den oorsprong ontlene aan de substanties. Om aangaande deze dingen nog meer te worden bevestigd, werden zij gebracht tot de woonplaatsen der schrijvers die de door de wijzen der stad volgeschreven exemplaren afschreven; en zij wierpen een blik in de geschriften, en zij waren verwonderd dat zij zo keurig en verzorgd waren. Hierna werden zij heengeleid tot de musea, de gymnasia, en de colleges, en waar hun litteraire spelen waren, waarvan zij sommige de spelen der Helikonieden noemden, sommige de spelen der Parnassieden, sommige de spelen der Atheneïeden, en sommige de spelen der Maagden van de bron. Zij zeiden dat deze aldus worden genoemd omdat de maagden de aandoeningen der wetenschappen beteken, en een ieder inzicht heeft volgens de aandoening der wetenschappen. De aldus genoemde spelen waren geestelijke oefeningen en wedstrijden. Daarna werden zij in de stad rondgeleid tot de bestuurders, de beheerders, en de ondergeschikten van dezen, en door dezen tot de wonderbaarlijke werken die door de ambachtslieden op geestelijke wijze worden gedaan. Nadat deze dingen waren gezien, sprak de oudere man wederom met hen over de eeuwige rust van arbeid waarin de gezegenden en de gelukzaligen na den dood komen, en hij zeide: De eeuwige rust is niet een lediggang, aangezien uit den lediggang de loomheid, de verstarung, de verbijstering, en de slaap van het gemoed en vandaar van het ganse lichaam voortkomt, en deze dingen zijn de dood en niet het leven, en te minder het eeuwige leven waarin de Engelen des Hemels zijn. En daarom is de eeuwige rust een rust welke die dingen uiteenslaat, en maakt dat de mens leeft; en dit is niets anders dan iets zodanigs wat het gemoed verheft. Het is dus de ene of andere studie, en het ene of andere werk, tengevolge waarvan het gemoed opgewekt, levend gemaakt, en verlustigd wordt; en dit geschiedt volgens het nut, waaruit, waarin, en waarvoor men werkt. Daarvandaan komt het dat de algehele Hemel door den Heer wordt beschouwd als de samenhouder van het nut, en iedere engel is Engel volgens

het nut; het verkwikkelijke van het nut voert hem zoals een gunstige stroomader het schip, en het maakt dat hij in den eeuwigen vrede, en in de rust des vredes is; aldus wordt de eeuwige rust van allen arbeid verstaan. Dat de Engel levend is volgens de betrachtting des gemoeds vanuit het nut, blijkt duidelijk hieruit dat een ieder de echtelijke liefde met haar kracht, potentie, en verrukkelijkheden heeft volgens de betrachtting van het echte nut waarin hij is. Nadat die drie aangekomenen daarin waren bevestigd dat de eeuwige rust niet een lediggang is, maar het verkwikkelijke van een of ander werk dat tot nut strekt, kwamen enige maagden met borduursels en kant, de werken van haar handen, en zij schonken hun die; en toen die nieuwelinge-geesten heengingen, zongen de maagden een ode waarmede zij in een engellijke melodie de aandoening van de werken van het nut met de bekoorlijkheden ervan uitdrukten.

208. DE TWEEDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik in overdenking was aangaande de verborgenheden der echtelijke liefde, weggeborgen bij de vrouwen-echtgenoten, verscheen wederom de GOUDEN REGEN, waarover boven; en ik herinnerde mij dat die nederdruppelde op den hof in het oosten waar drie echtelijke liefden leefden, dat is, drie echtparen die elkander teder liefhadden. Op het zien hiervan heb ik mij, door de zoetheid van de overdenking dier liefde als het ware uitgenodigd, derwaarts gespoed; en toen ik naderbij gekomen was, werd die regen van goudkleurig purper, daarop scharlakenrood, en toen ik nabij was, gelijk als dauw, opaalkleurig. En ik klopte aan, en de deur werd geopend; en tot den wachter zeide ik: Deel aan de mannen-echtgenoten mede dat wederom diegene aanwezig is die er tevoren met een Engel was, verzoekende dat het hem geoorloofd zij binnen te treden tot een gesprek met hen. En de wachter kwam terug en namens de mannen-echtgenoten willigde hij het verzoek in, en ik trad binnen. En de drie mannen-echtgenoten waren met hun vrouwen-echtgenoten samen in een open gaanderij, en op mijn groet groetten zij met welwillendheid terug. En ik vroeg aan de vrouwen-echtgenoten of die blanke duif in het venster daarna verschenen was. Zij zeiden dat die ook heden was verschenen, en eveneens dat zij de vleugels had uitgespreid; waaruit wij uw aanwezigheid hebben vermoed, en het verzoek om nog één verborgenheid der echtelijke liefde te openen. En ik vroeg: Waarom zegt gij één, en ik ben toch hierheen gekomen om meerdere te weten. En zij antwoordden: Het zijn verborgenheden, en sommige gaan uw wijsheid dermate te boven dat het verstand van uw denken die niet kan vatten; gijlieden beroemt u boven ons op uw wijsheid, maar wij, wij beroemen ons niet boven u op de onze, en toch munt de onze boven de

uwe uit, omdat zij uw neigingen en aandoeningen binnentreedt en die ziet, doorvat, en voelt. Gijlieden, gij weet volstrekt niets aangaande de neigingen en de aandoeningen uwer liefde, en toch zijn die het uit welke en volgens welke uw verstand denkt, deswege uit welke en volgens welke gijlieden wijs zijt; en toch weten de vrouwen-echtgenoten die zo door en door in haar mannen-echtgenoten, dat zij die zien in hun aangezichten, en die horen uit de klanken der spraak van hun mond, ja zelfs betasten zij die op hun borsten, armen, en wangen. Doch wij, wij veinzen uit den ijver der liefde voor uw gelukzaligheid en de onze tegelijk, alsof wij dezelve niet weten, en toch regelen wij ze zo voorzichtig dat wij al wat van het genoeg, het behagen, en den wil onzer echtgenoten is, volgen door het toe te laten en te dulden, en door het alleen te buigen zoveel mogelijk, doch nooit door te dwingen. Ik vroeg: Vanwaar hebt gij die wijsheid? Zij antwoordden: Zij is uit de Schepping en vandaar uit geboorte ons ingeënt; onze echtgenoten vereenzelvigen die met het instinct; wij echter zeggen dat die is uit de Goddelijke Voorzienigheid opdat de mannen door hun echtgenoten gelukkig worden gemaakt. Wij hebben van onze echtgenoten gehoord dat de Heer wil dat de manlijke mens uit het vrije volgens de rede handele, en dat derhalve de Heer Zelf zijn vrije, hetwelk de neigingen en de aandoeningen betreft, regelt van het innerlijke uit, en door zijn echtgenote van het uiterlijke uit, en dat Hij zo den man met zijn echtgenote tot een Engel des Hemels vormt. En bovendien verandert de liefde haar wezen, en zij wordt die liefde niet indien zij wordt gedwongen. Maar deze dingen zullen wij openlijker zeggen: Wij, wij worden daartoe bewogen, dat is, tot de voorzichtigheid in het regelen van de neigingen en de aandoeningen onzer echtgenoten, en wel dermate dat het hun toeschijnt uit het vrije volgens hun rede te handelen, ter oor-zake hiervan dat wij verrukking vinden in hun liefde en wij niets méér liefhebben dan dat zij verrukking vinden in onze verrukkingen, welke, indien zij waardeloos worden bij hen, ook bij ons afstompen. Nadat deze dingen waren gezegd, trad een van de vrouwen-echtgenoten in de slaapkamer binnen, en terugkerende zeide zij: Mijn duif klapt nog met de vleugels, hetgeen teken is dat wij meer dingen mogen open-dekken. En zij zeiden: Wij hebben verschillende veranderingen van de neigingen en aandoeningen der mannen opgemerkt, als bijvoorbeeld dat die voor de vrouwen-echtgenoten koud worden als de mannen-echtgenoten ijdele dingen denken tegen den Heer en de Kerk; dat die koud worden als zij in den trots zijn uit het eigen inzicht; dat die koud worden als zij andere vrouwen beschouwen uit begerigheid; dat die koud worden als zij door de vrouwen-echtgenoten worden aangespoord met betrekking tot de liefde,

behalve meer dingen; en dat zij koud worden met een verschillende koude. Dit bemerken wij aan de terugtrekking van den zin uit hun ogen, oren, en lichaam bij de aanwezigheid van onze zinnen. Uit deze weinige dingen kunt gij zien dat wij meer dan de mannen weten of het goed met hen is gesteld dan wel slecht. Indien zij koud worden tot de echtgenoten, is het slecht met hen gesteld, doch indien zij warm worden tot de echtgenoten, zo is het goed met hen gesteld. En daarom zinnen de vrouwen-echtgenoten aanhoudend op de middelen dat de mannen warm tot haar mogen zijn, en niet koud, en zij zinnen daarop met een voor de mannen ondoorgrondelijk doorzicht. Nadat dit was gezegd, werd het gehoord alsof de duif zuchtte; en toen zeiden de vrouwen-echtgenoten: Dit is voor ons een aanwijzing dat wij nog diepere verborgenheden begeren ruchtbaar te maken, hetgeen evenwel niet geoorloofd is. Misschien gaat gij die welke gij gehoord hebt, aan de mannen openbaren. En ik antwoordde: Dit ben ik voornemens; wat zou het schaden? Nadat de vrouwen-echtgenoten hierover onder elkander hadden gesproken, zeiden zij: Openbaar het indien gij wilt. Het is voor ons niet verborgen hoedanige macht van overreden de vrouwen-echtgenoten hebben; zij zullen immers tot haar echtgenoten zeggen: Die man houdt u voor den gek; het zijn fabels, hij schertst volgens schijnbaarheden, en volgens de onder mannen gebruikelijke flauwiteiten; gelooft niet hem, maar gelooft ons; wij weten dat gij liefden zijt en wij gehoorzaamheden zijn. En daarom, openbaar het indien gij wilt; doch nochtans zullen de mannen-echtgenoten niet aan uw mond hangen, maar aan de monden hunner vrouwen-echtgenoten, welke zij kussen.

De universele dingen aangaande de huwelijken

209. Aangaande de huwelijken zijn er zeer veel dingen, en indien deze in het bijzonder werden behandeld, zo zou dit werkje tot een lijvig boekdeel aanzwellen; in het bijzonder immers kan er worden gehandeld over de eenderheid en de oneenderheid tussen de echtelieden; over de verheffing van de natuurlijke echtelijke liefde tot de geestelijke echtelijke liefde, en over de verbinding daarvan; over de toenemingen van de ene en over de afnemingen van de andere; over de verscheidenheden en de afwijkingen van de ene en de andere; over het inzicht der vrouwen-echtgenoten; over de universele echtelijke sfeer uit den Hemel, en over de aan haar tegengestelde uit de hel; en over den invloed en de opneming van die sferen; behalve verscheidene andere dingen; en indien deze dingen afzonderlijk werden uiteengezet, zou dit werk tot zulk een omvangrijk boekwerk uitdijen dat het den lezer zou vermoeien. Ter oorzaak hiervan en om onnodige uitweidingen te vermijden, worden die dingen samengetrokken tot de universele dingen aangaande de huwelijken. Maar deze zullen, evenals de voorafgaande, in hun Artikels worden onderverdeeld, zijnde deze: I: *Dat de eigenlijke zin der echtelijke liefde de zin van den tast is.* II: *Dat bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, het vermogen van wijs zijn groeit; maar dat dit bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, afneemt.* III: *Dat bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, de gunstrijkeid der samenwoning groeit; maar dat deze bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, afneemt.* IV: *Dat bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, de verbinding der gemoederen groeit, en met deze de vriendschap; maar dat deze met gene bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, afneemt.* V: *Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, aanhoudend één mens willen zijn; maar dat zij die niet in de echtelijke liefde zijn, twee willen zijn.* VI: *Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, in het huwelijk het eeuwige beogen; omgekeerd echter zij die niet in de echtelijke liefde zijn.* VII: *Dat de echtelijke liefde zetelt bij de kuise vrouwen-echtgenoten, maar dat nochtans haar liefde afhangt van de mannen-echtgenoten.* VIII: *Dat het inzicht der vrouwen in zich is bescheiden, keurig, vreedzaam, meegaand, week, teer; doch dat het inzicht der mannen in zich is zwaarwichtig, ruw, hard, onstuimig, de ongebondenheid lievend.* IX: *Dat de vrouwen-echtgenoten de banden des huwelijks liefhebben als slechts de mannen die banden lief hebben.* X: *Dat de vrouwen-echtgenoten in geen opwekking zijn zoals de mannen; maar dat zij een staat van voorbereiding tot opneming hebben.* XI: *Dat de mannen overvloed hebben volgens de liefde om*

de ware dingen hunner wijsheid voort te planten, en volgens de liefde om nutten te doen. XII: Dat de bepalingen zijn naar de believens van den echtgenoot. XIII: Dat er een echtelijke sfeer is welke uit den Heer door den Hemel invloeit in alle en de afzonderlijke dingen des Heelals tot aan de laatsten ervan. XIV: Dat deze sfeer wordt opgenomen door het vrouwelijk geslacht, en door dit overgedragen op het manlijk geslacht, en niet omgekeerd. XV: Dat waar de waarlijk echtelijke liefde is, deze sfeer wordt opgenomen door de echtgenote, en enig en alleen door middel van de echtgenote door den echtgenoot. XVI: Dat waar de niet-echtelijke liefde is, die sfeer weliswaar wordt opgenomen door de echtgenote, maar niet door den echtgenoot door middel van haar. XVII: Dat er waarlijk echtelijke liefde kan bestaan bij één van de echtelieden, en niet tegelijk bij den ander. XVIII: Dat er verschillende eenderheden en verschillende oneenderheden, zowel inwendige als uitwendige, bij de echtelieden zijn. XIX: Dat de verschillende eenderheden kunnen worden verbonden, maar niet met de on-eenderheden. XX: Dat de Heer voor hen die de waarlijk echtelijke liefde verlangen, voorziet in de eenderheid, en dat Hij, indien zij er niet is op aarde, daarin voorziet in de Hemelen. XXI: Dat de mens naar gelang van het ontbreken en het verliezen van de echtelijke liefde, tot, de natuur van het beest nadert. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

210. I: DAT DE EIGENLIJKE ZIN DER ECHTELIJKE LIEFDE DE ZIN VAN DEN TAST IS. Iedere liefde heeft haar zin; de liefde van te zien uit de liefde van te verstaan, heeft den zin van het gezicht, en de bekoorlijkheden van dezen zijn de symmetrieën en de schoonheden; de liefde van te horen uit de liefde van te luisteren en te gehoorzamen, heeft den zin van het gehoor, en de bekoorlijkheden van dezen zijn de harmonieën; de liefde van de dingen te leren kennen die rondvloeien in de lucht uit de liefde van te doorvatten, heeft den zin van den reuk, en de bekoorlijkheden van dezen zijn de welriekendheden; de liefde van zich te voeden uit de liefde van zich te doordrenken met de goede en de ware dingen, heeft den zin van den smaak, en de verkwikkelijkheden van dezen zijn de lekkernijen; de liefde van de voorwerpen te leren kennen uit de liefde van rondom te schouwen en zich te beschermen, heeft den zin van den tast, en de bekoorlijkheden van dezen zijn de kittelingen. Dat de liefde van zich te verbinden met zijns gelijke uit de liefde van het goede en het ware te verenigen, den zin van den tast heeft, komt omdat die zin de gemeenschappelijke van alle zinnen is, en vandaar alle bijdragen daaruit trekt. Dat deze liefde alle bovengenoemde zinnen in gemeenschap met zichzelf brengt en de bekoorlijkheden ervan aan zich toekent, is bekend. Dat de zin van den tast aan de echtelijke liefde is toegewezen, en dat hij de eigenlijke zin van deze is, blijkt uit geheel het spel ervan en uit de verhoging

van de fijnheden ervan tot het toppunt der kostelijkheid. Maar het wordt aan de minnaars overgelaten om deze dingen meer in den brede uit te spinnen.

211. II: DAT BIJ HEN DIE IN DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, HET VERMOGEN VAN WIJS ZIJN GROEIT; MAAR DAT DIT BIJ HEN DIE NIET IN DE ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, AFNEEMT. Dat het vermogen van wijs zijn bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, groeit, komt omdat deze liefde uit de wijsheid en volgens die, bij de echtelieden is, zoals in de Verhandelingen die voorafgaan, met volledige bewijsgronden is getoond; voorts omdat de zin dier liefde de tast is en deze gemeen is aan alle zinnen, en eveneens vol van verrukkingen; vandaar opent zij de innerlijke dingen der gemoederen naarmate zij de innerlijke dingen der zinnen opent, en met die de organische dingen van het ganse lichaam. Daaruit volgt dat zij die in die liefde zijn, niets méér liefhebben dan wijs te zijn; want de mens is wijs voor zoveel als de innerlijke dingen van zijn gemoed worden geopend. Door de opening immers worden de gedachten des verstands in een hoger licht verheven, en de aandoeningen des wils in een hogere warmte; en het hogere licht is de wijsheid, en de hogere warmte is de liefde ervan. De geestelijke verrukkingen verbonden met de natuurlijke verrukkingen, welke diegenen hebben die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, maken de beminnelijkheid en vandaar het vermogen van wijs zijn. Vandaar komt het dat de Engelen de echtelijke liefde volgens de wijsheid hebben, en de aanwassing dier liefde en tevens der verrukkingen ervan, volgens de aanwassing der wijsheid; en dat de geestelijke telgen die uit hun huwelijken worden geboren, zulke dingen zijn die der wijsheid zijn uit den vader, en die der liefde zijn uit de moeder, welke zij liefhebben uit de geestelijke *storge*; en deze liefde voegt zich toe aan hun echtelijke liefde, en aanhoudend verheft zij dezelve en verbindt zij hen.

212. Het tegendeel geschiedt bij hen die niet in enige echtelijke liefde uit niet enige liefde der wijsheid zijn; dezen gaan niet huwelijken in tenzij ook met het doel om wulps te zijn; en dit doel heeft ook de liefde in van waanzinnig te zijn; elk doel immers in zich beschouwd is liefde, en de wulpsheid in haar geestelijken oorsprong is waanzin. Onder den waanzin wordt verstaan het ijlen van het gemoed uit de valse dingen, en de hoogste mate van ijlen is een ijlen van het gemoed uit de vervalste ware dingen totdat men gelooft dat deze de wijsheid zijn. Dat dezen tegen de echtelijke liefde zijn, daarvan wordt een klaarblijkende bevestiging of een overtuigend bewijs gegeven in de Geestelijke Wereld; daar vluchten zij bij den eersten reuk van de echtelijke liefde weg in hollen, en sluiten de deuren toe; en indien deze worden geopend, zijn zij razend zoals de ontzinden in de wereld.

213. III: DAT BIJ HEN DIE IN DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, DE GUNSTRIJKHEID DER SAMENWONING GROEIT; MAAR DAT DEZE BIJ HEN DIE NIET IN DE ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, AFNEEMT. Dat de gunstrijkheid der samenwoning groeit bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, komt omdat zij elkander wederzijds liefhebben met elken zin; de echtgenote ziet niet iets beminnelijkers dan den man, en de man eender van zijn kant; ja zelfs horen, ruiken, en betasten zij ook niet iets beminnelijkers; vandaar hebben zij de gunstrijkheid der samenwoning in huis, kamer, en bed. Dat het zo is, daarin kunt gij mannen-chtgenoten u bevestigen uit de eerste verrukkingen des huwelijks, welke in haar volle zijn, omdat dan de echtgenote alleen, uit het gehele geslacht, wordt geliefd. Dat het tegendeel het geval is voor hen die niet in enige echtelijke liefde zijn, is bekend.

214. IV: DAT BIJ HEN DIE IN DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, DE VERBINDING DER GEMOEDEREN GROEIT, EN MET DEZE DE VRIENDSCHAP; MAAR DAT DEZE MET GENE BIJ HEN DIE NIET IN DE ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN, AFNEEMT. Dat de verbinding der gemoederen bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, groeit, is aangetoond in het Hoofdstuk waarin is gehandeld over de verbinding der zielen en der gemoederen door het huwelijk, welke wordt verstaan onder des Heren woorden dat zij niet langer twee zijn maar één vlees; men zie n. 156 tot 181. Dat echter die verbinding groeit naarmate de vriendschap zich verbindt met de liefde, is ter oorzaak hiervan dat de vriendschap als het ware het aangezicht dier liefde is, en eveneens als het ware het kleed ervan is, want niet slechts bindt zij zich aan de liefde aan zoals een kleed, maar zij verbindt zich ook met dezelve zoals een aangezicht. De liefde die de vriendschap voorafgaat, is eender aan de liefde van het geslacht, welke liefde zich na den vervulden wens verwijderd; doch de met de vriendschap verbonden liefde blijft na den vervulden wens, en eveneens wordt zij verstevigd; zij treedt ook innerlijk in de borst binnen; de vriendschap leidt haar binnen en maakt haar waarlijk echtelijk; en dan maakt die liefde deze haar vriendschap ook echtelijk, welke zeer verschilt van de vriendschap van elke andere liefde; zij immers is vol. Dat het tegendeel geschiedt bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, is bekend. Bij dezen treedt de eerste vriendschap, welke in den tijd der verloving en daarop in de eerste dagen na de bruiloft was ingeboezemd, meer en meer van de innerlijke dingen des gemoeds terug, en uit deze wijkt zij geleidelijk ten slotte tot de huiden terug; en bij hen die aan scheidingen denken, gaat zij geheel en al heen. Doch bij hen die niet aan scheiding denken, blijft de liefde in de uitwendige dingen, maar wordt koud in de inwendige dingen.

215. v: DAT ZIJ DIE IN DE WAARLIJK ECHELIJKE LIEFDE ZIJN, AANHOUDEND ÉÉN MENS WILLEN ZIJN; MAAR DAT ZIJ DIE NIET IN DE ECHELIJKE LIEFDE ZIJN, TWEE WILLEN ZIJN. De echtelijke liefde in haar wezen is niet iets anders dan dat twee één willen zijn, dat is, dat zij willen dat de twee levens één leven worden. Die wil is het voortdurende streven dier liefde, waaruit alle verwerkelijkingen ervan voortvloeien. Dat het streven het wezen zelf der beweging is, en dat de wil het levende streven bij den mens is, staat vast uit de navorsingen der filosofen, en het blijkt eveneens voor hen die zich met toegescherpte rede in beschouwingen verdiepen. Daaruit volgt mede dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, aanhoudend daarnaar streven één mens te zijn, dat is, dit willen. Dat het tegendeel het geval is bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, weten zijzelf terdege; en omdat dezen aanhoudend zich twee denken vanwege het niet één-zijn der zielen en der gemoederen, vatten zij het derhalve ook niet wat er wordt verstaan onder des Heren woorden dat zij niet langer twee zijn, maar één vlees, Matth. XIX: 6.

216. vi: DAT ZIJ DIE IN DE WAARLIJK ECHELIJKE LIEFDE ZIJN, IN HET HUWELIJK HET EEUWIGE BEOGEN; OMGEKEERD ECHTER ZIJ DIE NIET IN DE ECHELIJKE LIEFDE ZIJN. Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, het eeuwige beogen, komt omdat in die liefde de eeuwigheid is; en de eeuwigheid ervan is deswege omdat die liefde bij de echtgenote, en de wijsheid bij den echtgenoot, groeit tot in het eeuwige; en in den groei of de voortschrijding treden de echtelieden al dieper en dieper binnen in de gezegdheden des Hemels, welke de wijsheid van hen en tegelijk de liefde ervan in zich bewaren; en daarom, indien de idee van het eeuwige werd uitgerukt of wegens een of ander geval aan de gemoederen ontgleed, zo zou het zijn alsof zij uit den Hemel werden nedergeworpen. Hoedanigen staat de echtelieden in den Hemel hebben als aan hun gemoederen de idee van het eeuwige ontvalt, en in de plaats ervan de idee van het tijdelijke invalt, kwam bij mij open te liggen door deze ondervinding: Eens waren twee echtelieden krachtensgegeven vergunning bij mij uit den Hemel, en toen werd van hen door een zekeren arglistig sprekenden duisterling de idee van het eeuwige aangaande het huwelijk weggenomen; nadat deze was weggenomen, vingen zij aan te jammeren, zeggende dat zij niet langer kunnen leven, en dat zij een kommer voelen dien zij nooit eerder hadden gevoeld; toen dit doorvat was door de mede-Engelen in den Hemel, werd de duisterling verwijderd en nedergeworpen; nadat dit was geschied, kwam hun dadelijk de idee van het eeuwige terug, tengevolge waarvan zij met de blijdschap des harten werden verblijd en elkander wederzijds allertederst omhelsden. Behalve deze dingen

hoorde ik twee echtelieden die over hun huwelijk nu eens de idee van het eeuwige koesterden, en dan weer de idee van het tijdelijke; de oorzaak hiervan was deze dat zij een inwendige oneenderheid inhadden. Wanneer dezen in de idee van het eeuwige waren, waren zij onderling verblijd, doch wanneer zij in de idee van het tijdelijke waren, zeiden zij: Het is niet langer een huwelijk. En de echtgenote zeide: Ik ben niet langer een echtgenote, maar een bijslaap. En de man zeide: Ik ben niet langer een echtgenoot, maar een boeieder. En daarom ging de man, toen de inwendige oneenderheid hun werd geopend, van de vrouw heen, en de vrouw heen van den man. Doch daarna werden zij, omdat de een en de ander de idee van het eeuwige aangaande het huwelijk had gehad, vergezelschaft met huns gelijken in eenderheid. Hieruit kan men helder zien dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, het eeuwige beogen; en dat zij, indien dit uit de binnenste dingen aan het denken ontglipt, ontenigd worden ten aanzien van de echtelijke liefde, hoezeer het ook niet tegelijk ten aanzien van de vriendschap het geval mag zijn; deze immers woont in de uitwendige dingen, gene echter in de inwendige dingen. Het eendere is het geval in de huwelijken op aarde. De echtelieden daar denken, als zij elkander teder liefhebben, het eeuwige aangaande het verbond, en volstrekt niet iets aangaande het einde ervan door den dood, en, als zij hierover denken, gevoelen zij smart, totdat zij wederom worden opgebeurd door de hoop bij de gedachte aan de voortzetting ervan na het overlijden.

216[a]. VII: DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE ZETELT BIJ DE KUISE VROUWEN-ECHTGENOTEN, MAAR DAT HAAR LIEFDE AFHANGT VAN DE MANNEN-ECHTGENOTEN. De oorzaak hiervan is deze dat de vrouwen-echtgenoten als liefden geboren zijn, en het haar vandaar is ingeënt één te willen zijn met de mannen-echtgenoten, en zij uit deze gedachte van haar wil aanhoudend haar liefde zogen; en daarom zou terugtreden van het streven om zich met de mannen-echtgenoten te verenigen een terugtreden weg van zichzelf zijn; anders de mannen-echtgenoten; omdat dezen niet als liefden geboren zijn, maar als de opnemenden van die liefde van de vrouwen-echtgenoten, treden derhalve, voor zoveel als zij die liefde opnemen, de vrouwen-echtgenoten met haar liefde binnen; doch voor zoveel als zij niet opnemen, staan de vrouwen-echtgenoten met haar liefde buiten en wachten zij af. Doch dit geschiedt bij de kuise vrouwen-echtgenoten; anders bij de onkuise. Hieruit staat vast dat de echtelijke liefde zetelt bij de vrouwen-echtgenoten, maar dat haar liefde afhangt van de mannen-echtgenoten.

217. VIII: DAT DE VROUWEN-ECHTGENOTEN DE BANDEN DES HUWELIJKS LIEFHEBBEN ALS SLECHTS DE MANNEN DIE LIEFHEBBEN. Dit volgt uit

de dingen die gezegd zijn in het voorafgaande Artikel. Daarbij komt dat de vrouwen-echtgenoten krachtens het ingeënte echtgenoten willen zijn en echtgenoten willen genoemd worden; dit is voor haar een naam van onderscheiding en eer; en daarom hebben zij de banden des huwelijks lief; en omdat de kuise vrouwen-echtgenoten niet slechts in naam, maar daadwerkelijk echtgenoten willen zijn, en dit geschiedt door een al nauwere en nauwere binding met de mannen-echtgenoten, hebben zij derhalve de banden des huwelijks lief vanwege de versterking van het verbond ervan, en zulks des te meer naar gelang zij door de mannen-echtgenoten worden wedergeliefd, of, wat het eendere is, naar gelang de mannen die banden liefhebben.

218. IX: DAT HET INZICHT DER VROUWEN IN ZICH IS BESCHEIDEN, KEURIG, VREEDZAAM, MEEGAAND, WEEK, TEER; EN DAT HET INZICHT DER MANNEN IN ZICH IS ZWAARWICHTIG, RUW, HARD, ONSTUIMIG, DE ONGEBONDENHEID LIEVEND. Dat zodanig de vrouwen zijn, en zodanig de mannen zijn, blijkt duidelijk uit het lichaam, het aangezicht, den klank, de spraak, het gebaar, en de zeden van den een en de ander. Uit het LICHAAM, dat de mannen hard van huid en vlees zijn, de vrouwen echter week. Uit het AANGEZICHT, dat de mannen harder, strakker, ruwer, taniger, ook baardig, aldus minder schoon van aangezicht zijn, de vrouwen echter zachter, weker, teerder, blanker van aangezicht, en vandaar schoonheden. Uit den KLANK, dat deze bij de mannen zwaar is, bij de vrouwen echter teer. Uit de SPRAAK, dat deze bij de mannen de ongebondenheid lievend en onstuimig is, bij de vrouwen echter bescheiden en vreedzaam. Uit het GEBAAAR, dat dit bij de mannen sterker en fermer is, bij de vrouwen echter zwakker en weifelender. Uit de ZEDEN, dat deze bij de mannen ongemanierder zijn, bij de vrouwen echter keuriger. Hoezeer uit geboorte zelf de gemoedsaard der mannen verschik van den gemoedsaard der vrouwen, bleek mij duidelijk bij het toekijken van knapen en meisjes in hun samenscholingen; ik zag deze enige malen door een venster in een grote stad op straat, waar meer dan twintig elken dag zich verzamelden; daar speelden de knapen volgens de hun mede-geboren inborst samen door te rumoeren, te schreeuwen, te vechten, te slaan, met stenen naar de anderen te gooien; doch de meisjes zaten vreedzaam aan de deuren der huizen, sommige spelende met kleine kinderen, sommige poppen aankledende, sommige naaiende op lapjes linnen, sommige elkander kussende; en, wat mij verwonderde, nochtans keken zij met welgevallige blikken naar de knapen, die zodanig waren. Hieruit kon ik duidelijk zien dat de man als verstand wordt geboren, en de vrouw als liefde; en hoedanig het verstand is en hoedanig de liefde is in hun beginselen; en zo hoedanig het verstand van den man zou zijn in de

voortschrijding zonder de verbinding met de vrouwelijke liefde, en daardoor met de echtelijke.

219. X: DAT DE VROUWEN-ECHTGENOTEN IN GEEN OPWEKKING ZIJN ZOALS DE MANNEN; MAAR DAT ZIJ EEN STAAT VAN VOORBEREIDING TOT DE OPNEMING HEBBEN. Dat de mannen zaadgeving hebben en vandaar opwekking, en dat de vrouwen deze niet hebben omdat zij gene niet hebben, is duidelijk. Dat de vrouwen echter een staat van voorbereiding tot de opneming hebben, en zo tot de ontvangenis, deel ik mede uit de dingen die ik gehoord heb. Hoedanig echter deze staat voor de vrouwen is, is niet geoorloofd te beschrijven, en het is eveneens aan haar alleen bekend. Of echter haar liefde als zij in dien staat zijn, in haar verkwikkelijke is, of in het onverkwikkelijke, zoals sommigen zeggen, wordt door haar niet ruchtbaar gemaakt. Dit alleen is in het gewone leven bekend dat het den echtgenoot niet is geoorloofd, tot de echtgenote te zeggen dat hij kan en niet wil; zo immers wordt de staat van opneming, welke wordt voorbereid volgens den staat van den echtgenoot dat hij kan, deerlijk gekwetst.

220. XI: DAT DE MANNEN OVERVLOED HEBBEN VOLGENS DE LIEFDE OM DE WARE DINGEN DER WIJSHEID VOORT TE PLANTEN, EN VOLGENS DE LIEFDE OM NUTTEN TE DOEN. Dat het zo is, is één onder de verborgenheden die aan de Ouden bekend zijn geweest en heden ten dage teloor zijn gegaan. De Ouden hebben geweten dat alle en de afzonderlijke dingen die in het lichaam geschieden, uit geestelijken oorsprong geschieden; zoals dat uit den wil, welke in zich geestelijk is, de handelingen vloeien; dat uit het denken, hetwelk ook geestelijk is, de spraken vloeien; voorts dat het natuurlijk gezicht is uit het geestelijk gezicht, zijnde het verstand; het natuurlijk gehoor uit het geestelijk gehoor, zijnde de aandacht van het verstand en tegelijk de aanpassing van den wil; en de natuurlijke reuk uit den geestelijken reuk, zijnde de doorvatting; en zo voort. Dat eender de manlijke zaadgeving uit geestelijken oorsprong is, hebben de Ouden gezien; dat zij is uit de ware dingen waaruit het verstand bestaat, hebben zij uit tal van bewijsstukken zowel der rede als der ondervinding geconcludeerd. En zij zeiden dat niets anders wordt opgenomen door de manlijken uit het geestelijk huwelijk, zijnde dat van het goede en het ware, hetwelk invloet in alle en de afzonderlijke dingen des Heelals, dan het ware en dat wat op het ware betrekking heeft; en dat dit in de voortschrijding in het lichaam tot zaad wordt gevormd; en dat het daarvandaan is dat de zaden, geestelijk verstaan, de ware dingen zijn. Ten aanzien van de formering zeiden zij dat de manlijke ziel, omdat zij verstandelijk is, aldus het ware is; het verstandelijke immers is niet iets anders;

en daarom daalt, als de ziel nederdaalt, ook het ware neder; dat dit daardoor geschiedt dat de ziel, welke het binnenste van den mens en van ieder dier is, en in haar wezen geestelijk is, krachtens den ingeënten drang der voortplanting van zich, bij het nederdalen volgt en zich wil voortscheppen, en dat, wanneer dit geschiedt, de volledige ziel zich vormt, en zich bekleedt, en zaad wordt; en dat dit duizenden en duizenden malen kan geschieden, omdat de ziel een geestelijke substantie is, welke niet uitbreiding heeft maar vervulling, en waaruit er niet ontneming van een deel is, maar voortbrenging van het ganse is zonder enig verlies ervan. Vandaar komt het dat zij in de kleinste receptakels, welke de zaden zijn, ten volle is, gelijkewijs zij het is in haar grootste receptakel, hetwelk het lichaam is. Daar dus het ware der ziel de de oorsprong van het zaad is, zo volgt dat de mannen overvloed hebben volgens de liefde om de ware dingen hunner wijsheid voort te planten. Dat deze ook is volgens de liefde om nutten te doen, komt omdat de nutten de goede dingen zijn welke de ware dingen voortbrengen. Ook in de wereld is het aan enigen bekend dat de naarstigen overvloed hebben, en niet de lediggangers. Ik heb gevraagd hoe uit de manlijke ziel het vrouwelijke wordt voortgeplant; ik heb ten antwoord gekregen dat het is uit het verstandelijk goede, omdat dit in zijn wezen het ware is; want het verstand kan denken dat dit of dat ding goed is, aldus dat het waar is dat het goed is; anders de wil; deze denkt niet het goede en het ware, maar heeft ze lief en doet ze. Dat derhalve met de zonen in het Woord de ware dingen worden aangeduid, en met de dochters de goede dingen, zie men boven, n. 120; en dat met het zaad in het Woord het ware wordt aangeduid, in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 565.

221. XII: DAT DE BEPALINGEN ZIJN NAAR DE BELIEVENS VAN DEN ECHTGENOOT. De oorzaak hiervan is deze dat bij de mannen de bovengenoemde overvloed is, en dat deze bij hen variëert zowel volgens de staten van hun gemoed als volgens de staten van hun lichaam; het verstand immers is niet, zo bestendig in zijn gedachten als de wil is in zijn aandoeningen; het verstand immers wordt nu eens omhoog en dan weer omlaag gevoerd, nu eens is het in een seren en klaren staat, en dan weer in een woeligen en duisteren, nu eens in aangename objecten, en dan weer in onaangename; en omdat het gemoed als het handelt, ook in het lichaam is, zo volgt dat dit eendere staten heeft. Vandaar komt het dat de echtgenoot nu eens terugtreedt van de echtelijke liefde, en dan weer tot haar toetreedt, en dat de overvloed in den enen staat wordt weggetrokken, en in den anderen wordt hersteld. Dit zijn de oorzaken dat de bepalingen moeten worden overgelaten aan de believens van

den echtgenoot. Vandaar komt het dat de vrouwen-echtgenoten krachtens de haar ingeënte wijsheid nooit tot iets aanmanen wat zulke dingen betreft.

222. XIII: DAT ER EEN ECHELIJKE SFEER IS, WELKE UIT DEN HEER DOOR DEN HEMEL INVLOEIT IN ALLE EN DE AFZONLIJKE LIJKE DINGEN DES HEELALS TOT AAN DE LAATSTEN ERVAN. Dat uit den Heer de Liefde en de Wijsheid voortgaan, of, wat het zelfde is, het Goede en het Ware, is boven in het desbetreffende Hoofdstuk getoond. Die twee gaan in het huwelijk aanhoudend uit den Heer voort, omdat die Hijzelf zijn en uit Hemzelf alle dingen zijn; en de dingen die uit Hem voortgaan, vullen het Heelal; want zonder Hem zou niets wat is ontstaan blijven bestaan. Het zijn verscheidene sferen die uit Hem voortgaan, zoals de sfeer der instandhouding van het geschapen Heelal, de sfeer der bescherming van het goede en het ware tegen het boze en het valse, de sfeer der hervorming en der wederverwekking, de sfeer van onschuld en vrede, de sfeer van barmhartigheid en genade, behalve meer andere. Doch de universele van alle is de echtelijke sfeer, omdat deze ook de sfeer der voortplanting is, en zo bij uitnemendheid de sfeer der instandhouding van het geschapen Heelal door opeenvolgende verwekkingen. Dat deze echtelijke sfeer het Heelal vervult en doordringt van eersten tot laatsten, blijkt uit de bovengetoonde dingen, namelijk dat er huwelijken zijn in de Hemelen, en de volmaaktste in den derden of hoogsten Hemel, en dat zij behalve bij de mensen in alle subjecten van het dierenrijk op aarde is, tot aan de wormen toe; en bovendien dat zij is in alle subjecten van het plantenrijk, van de olijfbomen en de palmbomen tot aan de grassprietjes toe. Dat deze sfeer universeler is dan de sfeer van de warmte en het licht welke voortgaat uit de zon onzer wereld, daarvan kan de rede worden overtuigd uit hoofde hiervan dat zij ook werkt bij afwezigheid van de warmte ervan, zoals in den winter, en bij afwezigheid van het licht ervan, zoals in den nacht, vooral bij de mensen. Dat zij aldus werkt, komt omdat zij is uit de Zon van den Engellijken Hemel, en daaruit is de bestendige verevening van de warmte en het licht, dat is, de verbinding van het goede en het ware; zij is immers in de aanhoudende lente. De veranderingen van het goede en het ware, of van de warmte en het licht ervan, zijn niet de variaties ervan zoals de variaties op aarde zijn tengevolge van de veranderingen van de warmte en het licht uit de zon daar, maar zij komen op uit de subjecten die opnemen.

223. XIV: DAT DEZE SFEER WORDT OPGENOMEN DOOR HET VROUWELIJK GESLACHT, EN DOOR DIT OVERGEDRAGEN OP HET MANLIJK GESLACHT. Dat bij het manlijk geslacht niet enige echtelijke liefde is, maar dat zij alleen is bij het vrouwelijk geslacht, en door dit wordt overgedragen op het manlijke,

heb ik uit ondervinding bewezen gezien, waarover boven n. 16r; waarbij zich ook deze reden aansluit dat de manlijke vorm de verstandelijke vorm is, en de vrouwelijke de willijke vorm is; en de verstandelijke vorm kan niet warm worden met de echtelijke warmte uit zich, maar uit de verbindende warmte van iemand aan wien die van de Schepping aan is ingeplant; bijgevolg kan hij die liefde niet opnemen tenzij door den hem aangebonden willijken vorm der vrouw, omdat deze ook de vorm der liefde is. Dit zelfde zou nog meer kunnen worden bevestigd uit het huwelijk van het goede en het ware, en voor den natuurlijken mens uit het huwelijk van het hart en de long, omdat het hart overeenstemt met de liefde, en de long met het verstand; maar omdat bij de meesten de wetenschap van deze dingen ontbreekt, zou de bevestiging door deze dingen meer schaduw werpen dan verlichten. Vanwege de overdracht van deze sfeer uit het vrouwelijk geslacht in het manlijke komt het dat het gemoed ook wordt ontstoken bij de gedachte alleen over het geslacht. Dat ook daarvandaan de voortplantende formering en zo de opwekking is, volgt daaruit; want indien niet de warmte tot het licht toetreedt op aarde, gedijt daar niets en wordt niets opgewekt om daar iets tot vrucht te brengen.

224. XV: DAT WAAR DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE IS, DEZE SFEER WORDT OPGENOMEN DOOR DE ECHTGENOTE, EN ENIG EN ALLEEN DOOR MIDDEL VAN DE ECHTGENOTE DOOR DEN ECHTGENOOT. Dat die sfeer bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, wordt opgenomen door den echtgenoot enig en alleen door middel van de echtgenote, is heden den dage een verborgenheid, en toch is het in zich geen verborgenheid, omdat de bruidegom en de pasgehuwde echtgenoot dit kan weten; doet niet al wat voortgaat uit de bruid en de pasgehuwde echtgenote echtelijk aan, niet echter dan dat wat voortgaat uit anderen van het geslacht? Het eendere is het geval met hen die in de waarlijk echtelijke liefde samenleven; en omdat de sfeer des levens een ieder, zowel den man als de vrouw, omstuwt, dicht aan de borst en dun aan den rug, zo blijkt het waarvandaan het komt dat de mannen-echtgenoten die hun vrouwen-echtgenoten innig liefhebben, zich naar haar toekeren en haar overdag met een goedgunstig gelaat aanzien; en dat omgekeerd zij die hun vrouwen-echtgenoten niet liefhebben, zich van haar afkeren en haar overdag met teruggetrokken blik aankijken. Door de opneming van de echtelijke sfeer door den echtgenoot enig en alleen door middel van de echtgenote, wordt de waarlijk echtelijke liefde gekend en onderkend van de onechte, de valse, en de koude echtelijke liefde.

225. XVI: DAT WAAR DE NIET-ECHTELIJKE LIEFDE IS, DIE SFEER WELISWAAR WORDT OPGENOMEN DOOR DE ECHTGENOTE, MAAR NIET DOOR DEN

ECHTGENOOT DOOR MIDDEL VAN HAAR. Deze in het Heelal invloeiende echtelijke sfeer is in haar oorsprong Goddelijk, in de voortschrijding in den Hemel bij de Engelen is zij hemels en geestelijk, bij de mensen natuurlijk, bij de beesten en de vogels dierlijk, bij de wormen louter lichamelijk, bij de planten is zij van leven verstoken; en bovendien variëert zij in de afzonderlijke subjecten volgens de vormen ervan. Omdat nu die sfeer onmiddellijk wordt opgenomen door het vrouwelijk geslacht, en middellijk door het manlijk geslacht, en omdat zij wordt opgenomen volgens de vormen, zo volgt mede dat die sfeer, welke heilig is in haar oorsprong, kan worden verkeerd in een niet-heilige in de subjecten, ja zelfs ook omgekeerd in de tegengestelde. De aan haar tegengestelde sfeer wordt veil genoemd bij zodanige vrouwen, en hoers bij zodanige mannen; en omdat dezen en genen in de hel zijn, is deze sfeer van daar. Maar deze sfeer is ook van veel verscheidenheid, en vandaar zijn er verscheidene soorten van, doch een zodanige soort wordt door den man naar zich toetrokken en aan die sfeer onttrokken als met hem strookt en gelijkvormig is aan zijn gemoedsaard en daarmede overeenstemt. Hieruit kan vaststaan dat de man die de echtgenote niet liefheeft, die sfeer ergens anders vandaan opneemt dan van de echtgenote. Het geschiedt nochtans dat die sfeer ook wordt ingeblazen door de echtgenote, maar zonder dat de man het weet, en als hij warm wordt.

226. XVII: DAT ER ECHTELIJKE LIEFDE KAN BESTAAN BIJ ÉÉN VAN DE ECHTELIEDEN, EN NIET TEGELIJK BIJ DEN ANDER. De een immers kan van harte voor zich het kuise huwelijk wensen, de ander echter weet niet wat het kuise is; de een kan de dingen liefhebben die der Kerk zijn, de ander echter de dingen die van de wereld alleen zijn; de een kan ten aanzien van het gemoed in den Hemel zijn, de ander ten aanzien van het zijne in de hel. Vandaar kan bij den een de echtelijke liefde zijn, en niet bij den ander. De gemoederen van dezen botsen, omdat zij tegen elkanders keer in zijn, aan den binnenkant tegen elkander; en indien het niet aan den buitenkant geschiedt, zo beschouwt nochtans degene die niet in de echtelijke liefde is, haar die zijn deelgenote krachtens het verbond is, zoals een walgelijk oud wijf; en zo voort.

227. XVIII: DAT ER VERSCHILLENDE EENDERHEDEN EN VERSCHILLENDE ONEENDERHEDEN, ZOWEL INWENDIGE ALS UITWENDIGE, BIJ DE ECHTELIEDEN ZIJN. Het is bekend dat er tussen de echtelieden eenderheden zijn, en dat er oneenderheden zijn, en dat de uitwendige verschijnen, niet echter de inwendige, tenzij na tijden van samenwoning voor de echtelieden zelf, en door aanwijzingen voor de anderen. Doch het heeft geen zin om deze en gene hier ter kennisgeving op te sommen, omdat verscheidene bladzijden

kunnen worden gevuld met de opsomming en de beschrijving van de verscheidenheden. De eenderheden kunnen voor een deel worden afgeleid en geconcludeerd uit de oneenderheden ter oorzaak waarvan de echtelijke liefde in koude uitloopt, waarover in het volgende Hoofdstuk. De eenderheden en de oneenderheden ontlene in het algemeen het ontstaan aan de medegeboren neigingen, gevariëerd door de opvoedingen, de gezelschappelijke omgangingen, en de ingezogen overredingen.

228. XIX: DAT DE VERSCHILLENDE EENDERHEDEN KUNNEN WORDEN VERBONDEN, MAAR NIET MET DE ONEENDERHEDEN. De verscheidenheden der eenderheden zijn er zeer vele, en zij staan meer en minder van elkander af; doch nochtans kunnen die welke van elkander afstaan, mettertijd worden verbonden door verschillende dingen, vooral door aanpassingen aan de verlangens, door wederzijdse diensten, door burgerlijke beleefdheden, door het zich onthouden van onkuise dingen, door de gemeenschappelijke liefde voor de kleine kinderen, en de zorg voor de kinderen; vooral echter door de gelijkvormigheden in de dingen der Kerk; door de dingen der Kerk immers geschiedt de verbinding der van elkander afstaande eenderheden innerlijk, door de overige dingen slechts uiterlijk. Maar met de oneenderheden kan geen verbinding geschieden, omdat zij antipathisch zijn.

229. XX: DAT DE HEER VOOR HEN DIE DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE VERLANGEN, VOORZIET IN DE EENDERHEDEN, EN DAT HIJ, INDIEN ZIJ ER NIET ZIJN OP AARDE, IN DEZELVE VOORZIET IN DE HEMELN, is ter oorzaak hiervan dat in alle huwelijken van de waarlijk echtelijke liefde door den Heer wordt voorzien. Dat zij uit Hem zijn, zie men boven, n. 130, 131. Doch hoe daarin wordt voorzien in de Hemelen, heb ik door de Engelen horen beschrijven, aldus: Dat des Heren Goddelijke Voorzienigheid het meest afzonderlijk en het meest universeel is aangaande de huwelijken en in de huwelijken, omdat alle verkwikkelijke dingen des Hemels uit de verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde opwellen zoals de zoete wateren uit de ader ener bron; en dat derhalve daarin wordt voorzien dat er echtelijke paren worden geboren; en dat deze onder het toezicht des Heren bij voortduur worden opgevoed tot hun huwelijken, zonder dat zowel de knaap als het meisje dit weten; en na den verstreken tijd komen die, zij dan een huwbare maagd, en hij dan een tot de bruiloft geschikte jongeman, als bij toeval ergens samen, en zien zij elkander wederzijds; en dat zij dan terstond zoals uit een zeker instinct bekennen dat zij saamhorig zijn, en krachtens een zekere inspraak als het ware binnen in zich denken, de jongeman: Deze is de mijne; en de maagd: Deze is de mijne. En nadat dit enigen tijd heeft post gevat in de gemoederen

van den een en de ander, spreken zij na rijp beraad elkander toe en verloven zij zich. Er wordt gezegd als bij toeval, uit instinct, en krachtens een inspraak, en er wordt verstaan uit de Goddelijke Voorzienigheid, omdat deze zolang zij niet wordt geweten, aldus verschijnt; de Heer immers opent de inwendige eenderheden opdat zij elkander zien.

230. XXI: DAT DE MENS NAAR GELANG VAN HET ONTBREKEN EN HET VERLIEZEN VAN DE ECHTELIJKE LIEFDE, TOT DE NATUUR VAN HET BEEST NADERT. De reden hiervan is deze dat de mens voor zoveel als hij in de echtelijke liefde is, geestelijk is, en hij voor zoveel als hij geestelijk is, mens is; de mens immers wordt geboren tot het leven na den dood, en dit verwerft hij omdat hij een geestelijke ziel inheeft, en tot dit leven kan de mens worden verheven door het vermogen van zijn verstand; indien dan zijn wil krachtens het hem ook gegeven vermogen tegelijk wordt verheven, zo leeft hij na den dood het leven des Hemels. Het tegendeel is het geval indien hij in een aan de echtelijke liefde tegengestelde liefde is; want voor zoveel als hij in deze is, is hij natuurlijk, en de louter natuurlijke mens is aan het beest eender ten aanzien van de begeerten, de appetijten, en de verkwikkelijke dingen ervan; met dit verschil alleen dat hij het vermogen heeft om het verstand te verheffen in het licht der wijsheid, en eveneens het vermogen om den wil te verheffen in de warmte der hemelse liefde. Deze vermogens worden van geen mens afgenomen; weswege de louter natuurlijke mens, hoewel hij ten aanzien van de begerigheden, de appetijten, en de verkwikkelijke dingen ervan, eender is aan het beest, nochtans leeft na den dood, maar in een staat die met het tevoren geleide leven van hem overeenstemt. Hieruit kan vaststaan dat de mens naar gelang van het ontbreken van de echtelijke liefde nadert tot de natuur van het beest. Deze dingen schijnen voor tegenspraak vatbaar, omdat het ontbreken en het verliezen van de echtelijke liefde voorkomen bij hen die toch mensen zijn; maar bedoeld zijn hier zij die de echtelijke liefde voor niets achten vanwege de hoerse liefde, en zo in het ontbreken en het verliezen ervan zijn.

231. Aan deze dingen zullen DRIE GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd; DE EERSTE is deze: Eens hoorde ik schelle kreten, die als het ware door wateren heen opgorgelden uit de lagere gebieden; één ter linkerzijde: O, WELKE GERECHTEN; de tweede ter rechterzijde: O, WELKE GELEERDEN; en de derde van achteren: O, WELKE WIJZEN; en omdat het in mijn gedachte viel of er ook in de hel gerechten, geleerden, en wijzen zijn, werd ik met het verlangen aangedaan om te zien of daar zodanigen zijn; en het werd mij gezegd uit den Hemel: Gij zult het zien en horen. En ik ging het huis uit

in den geest, en ik zag vóór mij een opening; ik trad daarop toe en keek omlaag, en zie, een trap; langs deze klom ik af; en toen ik beneden was, zag ik vlakten bezaaid met heesters, met doornen en netels ertussendoor; en ik vroeg of dit de hel was. Zij zeiden: Het is de lagere aarde, welke vlak boven de hel is. En toen trok ik voort volgens de schreeuwen in volgorde; tot het eerste geschreeuw: O, WELKE GERECHTEN; en ik zag een drom van hen die in de wereld rechters van vriendschap en geschenken waren geweest; daarop tot het tweede geschreeuw: O, WELKE GELEERDEN; en ik zag een drom van hen die in de wereld redeneerders waren geweest; en tot het derde geschreeuw: O, WELKE WIJZEN; en ik zag een drom van hen die in de wereld bevestigers waren geweest. Maar van dezen wendde ik mij weer tot het eerste geschreeuw om, waar de rechters van vriendschap en geschenken waren, en die tot gerechten waren uitgeroepen. En ik zag ter zijde als het ware een amphitheater, gebouwd uit bakstenen, en bedekt met zware tegels; en mij werd gezegd dat zij dat de Rechtbank noemden. Tot deze stonden drie toegangen open aan de noordzijde, en drie aan de westzijde, maar geen aan de zuid- en oostzijde, een aanwijzing dat de oordelen van hen niet oordelen der gerechtigheid waren, maar willekeurige uitspraken. In het midden van het amphitheater werd een haard gezien waarin stookknechten zwavelen pekfakkels van pijnhout wierpen, waarvan de schijnsels op de gepleisterde wanden flakkerend, geschilderde beelden van avond- en nachtvogels deden verschijnen. Maar die haard en de flakkeringen van licht daaruit in de vormen van die beelden, waren uitbeeldingen van hun gerichten, namelijk dat zij over de dingen van iedere rechtsvraag met gekleurde blanketsels een schijnsel konden geven, en daarover vormen aanbrengen naar gelang van de begunstiging. Na een half uur zag ik grijsaards en jongemannen in purper gezoomde toga's en mantels binnentreden, die zich na de hoeden te hebben afgelegd, op de zetels aan de tafels nederzetten om recht te spreken. En ik hoorde en doortatte hoe behendig en vernuftig zij, van het gezichtspunt van de vriendschap uit, de oordelen ombogen en verdraaiden tot schijnen van gerechtigheid, en dit dermate dat zijzelf het ongerechte niet anders zagen dan gerecht, en omgekeerd het gerechte als ongerecht; de overredingen op dit punt kwamen als zodanig uit in hun aangezichten en lieten zich horen in hun spreken. Mij werd toen verlichting uit den Hemel gegeven, waaruit ik de afzonderlijke dingen doortatte of zij volgens het recht dan wel niet volgens het recht waren; en ik zag met welk een knaphandigheid zij het ongerechte oversluisden en daarover het aanschijn van het gerechte brachten, en uit de wetten er ene kozen die begunstigde, en de overige door redeneringen

der schrandereheid naar hun belang uitlegden. Na de gerichten werden de uitspraken overgebracht aan de bevriende cliënten en begunstigers; en dezen schreeuwden om hen voor de gunst te belonen, den langen weg langs: O, WELKE GERECHTEN, O, WELKE GERECHTEN. Hierna sprak ik over hen met de Engelen des Hemels, en ik vertelde hun een en ander hetgeen ik gezien en gehoord had. En de Engelen zeiden mij dat zulke rechters aan de anderen toeschijnen alsof zij met den scherpsten blik des verstands begaafd waren, terwijl zij toch niet het minste van het gerechte en het billijke zien. Indien gij de vriendschap voor den een of ander wegneemt, zo zitten zij in de gerichten stom als beelden, en zeggen slechts: Ik stem toe, ik sluit mij bij deze of gene aan. De oorzaak hiervan is deze dat al hun gerichten vooroordeelen zijn, en het vooroordeel met de gunst volgt de zaak van het begin tot het einde ervan. Vandaar zien zij niets anders dan hetgeen in het belang van den vriend is; al wat tegen hem is, schuiven zij opzij; en indien zij het weder ter hand nemen, wikkelen zij dat in redeneringen zoals een spin de buit in draden, en maken er een eind aan. Vandaar komt het dat zij indien zij niet het web van hun vooroordeel volgen, niets van het recht zien. Zij werden daarnaar onderzocht of zij het kunnen zien, en het werd bevonden van niet. Dat het zo is, zal de bewoners van uw wereld verwonderen; maar zeg hun dat dit een door de Engelen des Hemels onderzochte waarheid is. Aangezien zij niets van het gerechte zien, beschouwen wij in den Hemel hen niet als mensen, maar als monsters, wier hoofden de dingen maken die der vriendschap zijn, de borsten de dingen die der ongerechtigheid zijn, en de voeten de dingen die der bevestigingen zijn, en de voetzolen de dingen die der gerechtigheid zijn, welke zij, indien ze den vriend niet begunstigen, verdringen en vertreden. Hoedanig zij echter aan ons uit den Hemel verschijnen, zult gij zien; het einde van hen immers staat voor de deur. En zie, plotseling gaapte toen de grond open, en tafels tuimelden over tafels, en tezamen met het ganse amphitheater werden zij verzwolgen, en in holen samengeworpen, en ingekerkerd. En toen werd mij gezegd: Wilt gij hen daar zien? En zie, zij verschenen naar het aangezicht zoals van gepolijst staal, naar het lichaam van nek tot lendenen zoals uit steen gehouwen beelden, bekleed met luipaardenvellen, en naar de voeten zoals adderslangen. En ik zag de boeken der wet die zij op de tafels hadden liggen, verkeerd in speelkaarten. En nu werd hun in plaats van dat zij rechtspraken, de bezigheid gegeven om menie tot blanketsels te bereiden om daarmee de aangezichten van loonhoeren te bestrijken en die zo te verkeren in schoonheden.

Nadat deze dingen waren gezien, wilde ik heengaan tot de twee overige drommen, tot den enen waar louter redeneerders waren, en tot den anderen waar louter bevestigers waren. En toen werd mij gezegd: Rust een weinig; er zullen u ter begeleiding Engelen worden gegeven uit het gezelschap vlak boven hen; door dezen zal u licht uit den Heer worden gegeven, en gij zult wonderbaarlijke dingen zien.

232. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Na enigen tijd hoorde ik wederom uit de lagere aarde de stemmen van vroeger: O, WELKE GELEERDEN, en O, WELKE WIJZEN. En ik schouwde rond welke Engelen toen aanwezig waren; en zie, het waren die welke in den Hemel onmiddellijk boven diegenen waren die schreeuwden: O, WELKE GELEERDEN. En ik sprak met hen over het geschreeuw, en zij zeiden dat de geleerden diegenen waren die alleen redeneren *of iets is*, dan wel *niet is*, en zelden denken *dat het zo is*. En daarom zijn zij zoals de winden welke waaien en voorbijgaan, en zoals de schorsen rondom de bomen, welke zonder merg zijn, of zoals de schillen rondom amandelen zonder kern, of zoals de vellen rondom vruchten zonder vlees; want hun gemoederen zijn zonder innerlijk oordeel, en slechts verenigd met de zinnen des lichaams; en daarom kunnen zij, indien niet de zinnen zelf oordelen, in niets tot een conclusie komen. In één woord, zij zijn louter zinlijk, en door ons worden zij REDENEERDERS genoemd. Zij worden redeneerders genoemd, omdat zij nooit iets concluderen, maar aannemen al wat zij horen, en redetwisten of het is, door bij voortduur tegen te spreken. Van niets houden zij méér dan de waarheden zelf aan te vallen en die zo uit elkander te plukken door ze in het geding te brengen. Dezen zijn het die zich boven allen in de wereld voor geleerd houden. Na dit gehoord te hebben, verzocht ik de Engelen mij tot hen heen te leiden. En zij leidden mij heen tot een hol vanwaar trappen tot de lagere aarde voerden; en wij daalden neder en gingen op het geschreeuw af: O, WELKE GELEERDEN. En zie, het waren er ettelijke honderden, staande op één plaats, op den grond stampende met de voeten. Hierover eerst verwonderd, vroeg ik: Waarom staan zij aldus en stampen zij met de voetzolen op den grond? En ik zeide: Zo kunnen zij met de voeten den bodem uithollen. Hierover glimlachten de Engelen, en zij zeiden: Zij verschijnen alsof zij zo staan, omdat zij niets denken over enig ding dat het zo is, maar alleen of het is, en twisten; en wanneer het denken niet verder voortschrijdt, schijnen zij slechts één aardkluit te trappen en te vertreden, en niet voort te schrijden. Doch toen trad ik op de vergadering toe, en zie, zij verschenen mij als mensen van niet onwelgevallig aangezicht en in fraaie klederen. Maar de Engelen zeiden: Zij verschijnen zodanig in hun eigen licht;

doch indien het licht vanuit den Hemel invloeit, zo worden de aangezichten en eveneens de klederen veranderd. En aldus geschiedde, en toen verschenen zij met donkerzwarte gezichten, bekleed met zwarte zakken; maar toen dit licht was teruggetrokken, verschenen zij zoals tevoren. Kort daarop sprak ik met enigen van hen, en ik zeide: Ik hoorde het geschreeuw der schare rondom ulieden: *O, welke geleerden*; en daarom zij het geoorloofd over de dingen die der hoogste geleerdheid zijn, met u enig gesprek te voeren. En zij antwoordden: Zeg wat u lust, en wij zullen u tevreden stellen. En ik vroeg: Hoedanig moet de godsdienst zijn door welken de mens wordt gezaligd? En zij zeiden: Wij zullen deze vraag in meerdere uiteenleggen, en voordat wij over deze vragen een gevolgtrekking hebben gemaakt, kunnen wij geen antwoord geven. En de eerste overweging zal zijn: Of godsdienst iets is. De tweede: Of er zaliging is of niet is. De derde: Of de ene godsdienst meer bewerkt dan de andere. De vierde: Of hemel en hel zijn. De vijfde: Of er een eeuwig leven na den dood is; behalve meer dingen. En ik vroeg aangaande het eerste: Of godsdienst iets is. En zij vingden aan dit met een overvloed van argumenten te overwegen, of godsdienst is en of dat wat aldus wordt genoemd, wel iets is. En ik verzocht of zij dit aan de vergadering zouden overbrengen; en zij brachten het over. En het gemeenschappelijke antwoord was dat dit voorgelegde punt zo veel onderzoek behoeft dat het niet in één avond kan worden beëindigd. Ik vroeg: Kan het wel door u worden beëindigd binnen een jaar? En één zeide dat het niet kan binnen honderd jaren. En ik zeide: Ondertussen zijt gij zonder godsdienst. En hij antwoordde: Zal het niet eerst worden aangetoond of er wel godsdienst is en of dat wat zo wordt genoemd, wel iets is? Indien deze er is, zal hij er ook voor de wijzen zijn; indien hij er niet is, zal hij alleen voor het gewone volk zijn. Het is bekend dat de godsdienst een band wordt geheten, maar de vraag is voor wie; indien hij slechts is voor het gewone volk, zo is hij in zich niet iets; indien hij ook is voor de wijzen, zo is hij iets. Deze dingen gehoord hebbende, zeide ik tot hen: Gij zijt alles behalve geleerden, omdat gij niet iets anders kunt denken dan of iets is, en dit naar de ene en de andere zijde draaien. Wie kan een geleerde worden tenzij hij iets als zeker weet en in dat voortschrijdt zoals de mens voortschrijdt van voetstap tot voetstap, en zo gaandeweg tot de wijsheid? Anders raakt gij de waarheden zelfs niet met den nagel aan, maar verwijdert ze meer en meer uit het gezichtsveld. Is niet het redeneren alleen of iets is, redeneren over een hoed die nooit wordt opgezet, of over een schoen die niet wordt aangetrokken? Wat vloeit daar anders uit voort dan dat gij niet weet of iets bestaat, ja zelfs of de zaliging bestaat, of een eeuwig leven na den dood bestaat, of de ene godsdienst meer bewerkt

dan de andere, of de Hemel en de hel zijn. Over deze dingen kunt gij niet iets denken zolang gij in den eersten stap blijft steken en het zand daar stampet, en niet telkens den enen voet voor den anderen verzet, en voortschrijdt. Wacht u daarvoor dat uw gemoederen zich niet terwijl zij aldus aan de deur buiten het oordeel staan, van binnen verharden en zoutpilaren worden, en gij de vrienden van Loth's echtgenote. Na deze dingen gezegd te hebben, ging ik heen, en uit verontwaardiging wierpen zij mij stenen na; en toen verschenen zij mij zoals uit steen gehouwen beelden welke niets van menselijke rede in hebben. En ik vroeg de Engelen naar hun lot; en zij zeiden: Hun lot is dat zij in de diepte worden nedergelaten, en daar in een woestijn, en worden aangedreven om vrachten te dragen; en omdat zij niet iets uit de rede kunnen tevoorschijn brengen, zwetsen zij dan en spreken zij zinledige dingen, en zij verschijnen daar van verre als lastdragende ezels.

233. DE DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Hierna zeide een van de Engelen: Volg mij naar de plaats waar zij krijsen: O, WELKE WIJZEN. En hij zeide: Gij zult gedrochten van mensen zien; gij zult aangezichten en lichamen zien welke die eens mensen zijn, en toch zijn het niet mensen. En ik zeide: Zijn het dan beesten? Hij antwoordde: Het zijn niet beesten, maar beest-mensen; het zijn immers zij die in het geheel niet kunnen zien of het ware waar is, of niet, en toch kunnen zij maken dat al wat zij ook maar willen waar is; zodanigen worden bij ons BEVESTIGERS genoemd. En wij volgden het gekrijs en kwamen tot de plaats; en zie, een drom mannen, en rondom den drom een schare, en in de schare enigen van adellijk geslacht, die, toen zij hoorden dat zij alle dingen bevestigden die zij zeiden, en hen met zulk een klaarblijkende instemming begunstigen, zich omkeerden en zeiden: O, WELKE WIJZEN. Maar de Engel zeide tot mij: Laten wij niet tot hen gaan, maar één uit den drom oproepen. En wij riepen er een op, en wij gingen met hem terzijde en spraken verschillende dingen; en hij bevestigde ze afzonderlijk totdat zij geheel als waar verschenen. En wij vroegen hem of hij ook het tegendeel kon bevestigen. Hij zeide dat hij dat even goed kon als de vorige dingen. Toen zeide hij openlijk en van harte: Wat is waar? Bestaat er in de natuur der dingen enig ander ware dan dat wat de mens waar maakt? Zeg mij al wat u maar behaagt, en ik zal maken dat het waar is. En ik zeide: Maak dit waar dat het geloof het al der Kerk is. En hij deed dit zo handig en schrander dat de geleerde omstanders in één bewondering waren en applaudisseerden. Daarna verzocht ik dat hij het waar zou maken dat de naastenliefde het al der Kerk is; en hij deed het. En daarna dat de naastenliefde niets van de Kerk is. En hij omkleedde het ene en het andere, en smukte het op met schijnbaarheden,

zodat de omstanders elkander over en weer aankeken, en zeiden: Is deze niet een wijze? Doch ik zeide: Weet gij niet dat goed leven de naastenliefde is, en dat goed geloven het geloof is? Wie goed leeft, gelooft die ook niet goed, en is het dus niet zo dat het geloof is der naastenliefde, en de naastenliefde is des geloofs? Ziet gij niet dat dit waar is? Hij antwoordde: Ik zal dat waar maken, en ik zal het zien. En hij deed het, en hij zeide: Nu zie ik het. Doch vlak daarop maakte hij dat het tegendeel waar was, en toen zeide hij: Ik zie ook dat dit waar is. Wij glimlachten hierover en zeiden: Zijn het niet tegendelen? Hoe kunnen twee tegendelen als waar worden gezien? Hierover verontwaardigd antwoordde hij: Gij dwaalt; het ene en het andere is waar, aangezien niet iets anders waar is dan dat wat de mens waar maakt. Dichtbij stond iemand die in de wereld gezant van den eersten rang was geweest; hij was hierover verwonderd, en zeide: Ik erken dat er iets eenders in de wereld is, maar nochtans zijt gij waanzinnig; maak het, indien gij kunt, waar dat licht donkerheid is, en donkerheid licht. En hij antwoordde: Dit zal ik gemakkelijk doen. Wat zijn licht en donkerheid anders dan staten van het oog? Wordt het licht niet in schaduw veranderd als het oog uit het felle zonlicht komt, alsmede als het strak in de zon tuurt? Wie weet niet dat de staat van het oog dan wordt veranderd, en dat het licht vandaar verschijnt als schaduw; en dat omgekeerd als de staat van het oog terugkeert, de schaduw verschijnt als licht? Ziet niet de nachtuil de donkerheid van den nacht als het licht van den dag, en het licht van den dag als de donkerheid van den nacht, voorts de zon zelf als een dichten donkeren kogel? Indien enig mens ogen had zoals een nachtuil, wat zou hij licht en wat donkerheid noemen? Wat is dan het licht anders dan een staat van het oog; en is, indien het een staat van het oog is, licht niet donkerheid, en donkerheid licht? En daarom is het ene waar, en is het andere waar. Daarna verzocht de gezant dat hij dit waar zou maken dat de raaf wit is en niet zwart. En hij antwoordde: Ook dit zal ik gemakkelijk doen. En hij zeide: Neem een naald of een scheermes, en open de vederen of pennen van een raaf; zijn zij niet van binnen wit. Verwijder voorts de pennen en vederen, en bekijk de raaf op de huid; is zij niet wit? Wat is het zwarte dat rondom is, anders dan de schaduw, waarnaar niet moet worden geoordeeld over de kleur van de raaf. Dat het zwarte slechts een schaduw is, raadpleeg daarover de ervarenen in de optische wetenschap, en zij zullen het zeggen; of vermaal een zwarten steen of zwart glas tot fijn poeder, en gij zult zien dat het poeder wit is. Maar de gezant antwoordde: Verschijnt niet de raaf zwart voor het gezicht? Doch die bevestiger antwoordde: Wilt gij, die een mens zijt, iets denken naar den schijn? Gij kunt weliswaar zeggen naar den schijn dat de raaf zwart is,

maar gij kunt dat niet denken. Zo bijvoorbeeld kunt gij naar den schijn zeggen dat de zon opgaat, voortschrijdt, en ondergaat; maar omdat gij een mens zijt, kunt gij dat niet denken, omdat de zon onbewegelijk staat, en de aardbol voortschrijdt. Het eendere is het geval met de raaf; schijn is schijn. Zeg al wat gij maar wilt, de raaf is geheel en al wit. Zij wordt ook wit wanneer zij oud wordt. Dit heb ik gezien. Daarop verzochten wij hem dat hij openhartig zou zeggen of hij schertste, dan wel of hij geloofde dat er niet enig ware is dan alleen dat wat de mens waar maakt. En hij antwoordde: Ik zweer dat ik het geloof. Daarna vroeg de gezant of hij het waar kon maken dat hijzelf waanzinnig was. En hij zeide: Ik kan het, maar ik wil het niet. Wie is niet waanzinnig? Na deze dingen werd die universele bevestiger tot de Engelen gezonden om hem te onderzoeken hoedanig hij is. En dezen zeiden na het onderzoek dat hij zelfs niet een grein verstand bezit, omdat al datgene wat boven het redelijke is, bij hem is toegesloten, en alleen dat wat beneden het redelijke is, geopend is. Boven het redelijke is het hemels licht, en beneden het redelijke is het natuurlijk licht; en dit licht is zodanig dat het kan bevestigen al wat het maar belieft. Doch indien niet het hemels licht invloeit in het natuurlijk licht, zo ziet de mens niet of enig ware waar is, en vandaar ook niet of enig valse vals is; en deze en die dingen zien, is krachtens het hemels licht in het natuurlijk licht; en het hemels licht is uit den God des Hemels, Die de Heer is. En daarom is die universele bevestiger niet een mens noch een beest, maar is hij een beest-mens. Ik vroeg den Engel naar het lot derzulken, en of zij tezamen kunnen zijn met de levenden, omdat de mens het leven heeft uit het hemels licht, en uit dit het verstand van hem is. En hij zeide dat dezulken wanneer zij alleen zijn, niet iets kunnen denken en vandaar spreken, maar dat zij stom staan zoals machines en zoals in diepen slaap; doch dat zij ontwaken zodra zij met de oren iets opvangen. En hij voegde daaraan toe dat diegenen zodanig worden die in het binnenste boos zijn. In dezen kan niet het hemels licht uit het hogere invloeien, maar slechts iets geestelijks door de wereld, waarvandaan zij het vermogen van bevestigen hebben. Nadat deze dingen waren gezegd, hoorde ik een stem van de Engelen die hem hadden onderzocht, tot mij zeggen: Maak uit die gehoorde dingen een universele conclusie. En ik maakte deze: "Dat kunnen bevestigen al wat men maar belieft, niet het werk van een man van inzicht is; maar dat kunnen zien dat het ware waar is, en dat het valse vals is, en dat bevestigen, het werk van een man van inzicht is." Hierna schouwde ik naar den drom waar de bevestigers stonden, en de schare rondom hen schreeuwde: *O, welke wijzen*; en zie, een grauwe wolk omhulde hen, en in de wolk vlogen oehoe's en vleermuizen. En er werd tot mij gezegd:

De oehoe's en de vleermuizen vliegende in de grauwe wolk zijn overeenstemmingen, en vandaar de verschijningen hunner gedachten, aangezien de bevestigingen van de valsheden totdat zij als waarheden verschijnen, in deze Wereld worden uitgebeeld onder de vormen van nachtvogels, welker ogen een dwaallicht van binnen beschijnt, waardoor zij de voorwerpen in de duisternis als in het licht zien. Zulk een geestelijk dwaallicht hebben zij die valse dingen bevestigen totdat zij als ware dingen worden gezien, en daarna ware dingen worden geheten en geloofd. Al dezen zijn in een ziening *a posteriori*, en niet in enig gezicht *a priori*.

Over de oorzaken der kouden, der scheidings, en der echtscheidingen in de huwelijken

234. Hier waar over de oorzaken der kouden in de huwelijken wordt gehandeld, wordt ook over de oorzaken der scheidings en eveneens der echtscheidingen tegelijk gehandeld. De reden hiervan is deze dat zij samenhangen. De scheidings immers zijn nergens anders vandaan dan van de kouden die geleidelijk na het huwelijk daarin zijn geboren, of vanwege oorzaken die na het huwelijk zijn ontdekt, waaruit ook de koude voortkomt. De echtscheidingen echter komen uit de echtbreuken voort, omdat deze geheel en al zijn tegengesteld aan de huwelijken, en tegengestelde dingen brengen koude teweeg, indien niet bij elk van beiden, dan toch bij één. Dit is de reden dat de oorzaken der kouden, der scheidings, en der echtscheidingen, in één Hoofdstuk worden samengebracht. Maar de samenhang der oorzaken zal duidelijker worden doorschouwd wanneer die oorzaken in haar reeks zijn gezien. De reeks dier oorzaken is deze: I: *Dat er een geestelijke warmte is, en dat er een geestelijke koude is; en dat de geestelijke warmte de liefde is, en de geestelijke koude de ontbering ervan.* II: *Dat de geestelijke koude in de huwelijken het niet één-zijn van de zielen is, en de ontbinding van de gemoederen, waarvandaan is de onverschilligheid, de tweedracht, de verachting, de walging, de afkeer; tengevolge waarvan ten slotte bij verscheidenen de scheiding ten aanzien van bed, kamer, en huis.* III: *Dat de oorzaken der kouden in haar opeenvolgingen er verscheidene zijn, sommige inwendig, sommige uitwendig, en sommige bijkomende.* IV: *Dat de inwendige oorzaken der kouden voortkomen uit den godsdienst.* V: *Dat de eerste dier oorzaken is de verwerping van den godsdienst door elk van beiden.* VI: *De tweede, dat de een godsdienst heeft, en niet de ander.* VII: *De derde, dat een andere is de godsdienst van den een, en een andere die van de ander.* VIII: *De vierde, de valsheid van den godsdienst waarvan men is doordrenkt.* IX: *Dat deze de oorzaken zijn der inwendige koude, niet echter tegelijk der uitwendige, bij verscheidenen.* X: *Dat de uitwendige oorzaken der koude er ook verscheidene zijn; en dat de eerste daarvan de ongelijkheid van animus en van zeden is.* XI: *De tweede, dat van de echtelijke liefde wordt geloofd dat zij één is met de boerse liefde, slechts alleen dat deze krachtens de wet ongeoorloofd is, gene echter geoorloofd.* XII: *De derde is de wedijver om den voorrang tussen de echtelieden.* XIII: *De vierde, geen bepaling tot enige studie of bezigheid, tengevolge waarvan er een zwerfzieke begeerte is.* XIV: *De vijfde, de ongelijkheid van staat en stand in*

de uitwendige dingen. xv: *Dat de oorzaken der scheiding er ook enige zijn.* xvi: *De eerste daarvan is een gemoedsgebrek.* xvii: *De tweede is een lichaamsgebrek.* xviii: *De derde is de impotentie vóór het huwelijk.* xix: *Dat echtbreuk de oorzaak der echtscheiding is.* xx: *Dat de bijkomende oorzaken er ook verscheidene zijn, en dat de eerste van deze is het gewoon gewordenen tengevolge van het voortdurend geoorloofde.* xxi: *De tweede, dat de samenwoning met de gade krachtens het verbond en de wet gedwongen en niet vrij verschijnt.* xxii: *De derde, de sterke betuiging van de zijde van de echtgenote, en het spreken over de liefde door haar.* xxiii: *De vierde, het denken van den man overdag en des nachts over de echtgenote dat zij wil; en omgekeerd het denken van de echtgenote over den man dat hij niet wil.* xxiv: *Dat naar gelang de koude in het gemoed is, zij ook in het lichaam is; en dat volgens de toenemingen dier koude ook de uitwendige dingen des lichaams worden gesloten.* Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

235. I: DAT ER EEN GEESTELIJKE WARMTE IS, EN DAT ER EEN GEESTELIJKE KOUDE IS; EN DAT DE GEESTELIJKE WARMTE DE LIEFDE IS, EN DE GEESTELIJKE KOUDE DE ONTBERING ERVAN. De geestelijke warmte is nergens anders vandaan dan uit de Zon der Geestelijke Wereld; daar is immers de Zon voortgaande uit den Heer, Die in het midden ervan is; en omdat zij uit den Heer is, is die Zon in haar wezen zuivere liefde.

Deze Zon verschijnt voor de Engelen vurig, geheel en al zoals de zon onzer wereld verschijnt voor de mensen. Dat zij vurig verschijnt, komt omdat de liefde een geestelijk vuur is. Uit die Zon gaat èn warmte èn licht voort; maar omdat die Zon zuivere liefde is, is de warmte daaruit in haar wezen de liefde, en het licht daaruit in zijn wezen de wijsheid. Daaruit blijkt vanwaar de geestelijke warmte is, en dat zij de liefde is. Vanwaar echter de geestelijke koude is, zal ook in het kort bekend worden gemaakt. Die is uit de zon der natuurlijke wereld, en uit de warmte en het licht ervan. De zon der natuurlijke wereld is geschapen opdat de warmte en het licht ervan in zich de geestelijke warmte en het geestelijk licht opnemen en deze door middel van de atmosferen dragen tot aan de laatste op den aardbol, opdat zij de uitwerkingen der einddoelen bewerken, welke des Heren zijn in Zijn Zon; en eveneens opdat zij de geestelijke dingen bekleden met geschikte klederen, dat is, met materies, om de laatste einddoelen in de natuur te werken. Deze dingen geschieden wanneer de geestelijke warmte is ingevoegd aan de natuurlijke warmte. Doch het tegendeel geschiedt als de natuurlijke warmte van de geestelijke warmte wordt gescheiden, hetgeen geschiedt bij hen die de natuurlijke dingen liefhebben, en de geestelijke dingen verwerpen. Bij dezen wordt de geestelijke warmte koud. Dat die beide liefden, van de schepping

aan samenstemmend, aldus tegengesteld worden, is ter oorzaak hiervan dat dan de warmte die heer is, een warmte wordt die knecht is, en omgekeerd; en opdat dit niet geschiede, treedt de geestelijke warmte, welke krachtens haar afkomst heer is, terug; en dan wordt in die subjecten de geestelijke warmte koud, omdat zij tegengesteld wordt. Hieruit blijkt wat de geestelijke koude is, en dat zij de ontbering van de geestelijke warmte is. In hetgeen nu is gezegd, wordt onder de warmte de liefde verstaan, omdat die warmte, levende in de subjecten, als liefde wordt gevoeld. Ik heb in de Geestelijke Wereld gehoord dat de louter natuurlijke geesten met een intense koude verkouden als zij zich plaatsen aan de zijde van een Engel die in den staat der liefde is; en dat het eender is gesteld met de geesten der hel als de warmte uit den Hemel tot hen invloeit; en dat zij toch onder elkander wanneer van hen de warmte des Hemels is afgesloten, blaken van een grote warmte.

236. II: DAT DE GEESTELIJKE KOUDE IN DE HUWELIJKEN HET NIET ÉÉN-ZIJN VAN DE ZIELEN IS, EN DE ONTBINDING VAN DE GEMOEDEREN, WAARVANDAAN IS DE ONVERSCHILLIGHEID, DE TWEEDRACHT, DE VERACHTING, DE WALGING, DE AFKEER; TENGEVOLGE WAARVAN TEN SLOTTE BIJ VERSCEIDENEN DE SCHEIDING TEN AANZIEN VAN BED, KAMER, EN HUIS. Dat deze dingen geschieden bij de echtelieden als de aanvankelijke liefde van hen is verdwenen en koud wordt, is te zeer bekend dan dat het commentaar behoeft. De oorzaak hiervan is deze dat de echtelijke koude boven alle andere kouden in de menselijke gemoederen zetelt; het echtelijke zelf immers is aan de ziel ingegrift te dien einde dat de ziel door de ziel wordt voortgeplant, en die des vaders in de telgen. Vandaar komt het dat deze koude daar aanvangt, en geleidelijk in de volgende dingen afzakt en deze aansteekt, en zo de blijde en verkwikkelijke dingen der aanvankelijke liefde verkeert in droevige en onverkwikkelijke.

237. III: DAT DE OORZAKEN DER KOUDEN IN HAAR OPEENVOLGINGEN ER VERSCEIDENE ZIJN, SOMMIGE INWENDIG, SOMMIGE UITWENDIG, EN SOMMIGE BIJKOMENDE. Dat de oorzaken der kouden in de huwelijken er verscheidene zijn, wordt in de wereld geweten; voorts ook dat zij opkomen uit vele uitwendige oorzaken; maar dat de oorsprongen der oorzaken in de binnenste dingen verborgen schuilen, en dat zij zich uit deze aftakken in de volgende dingen totdat zij in de uitwendige dingen verschijnen, wordt niet geweten. Opdat men dus wete dat de uitwendige oorzaken niet zijn oorzaken in zich, maar afgeleid uit oorzaken in zich, welke, zoals is gezegd, in de binnenste dingen zijn, zo worden derhalve de oorzaken eerst in het

algemeen onderverdeeld in inwendige, uitwendige, en daarna in het bijzonder onderzocht.

238. IV: DAT DE INWENDIGE OORZAKEN DER KOUDEN VOORTKOMEN UIT DEN GODSDIENST. Dat de oorsprong zelf der echtelijke liefde in de binnenste dingen bij den mens zetelt, dat is, in de ziel van hem, daarin wordt een elk overtuigd hieruit alleen al dat de ziel van den telg is uit den vader, en dat dit wordt gekend aan de eenderheid der neigingen en aandoeningen, en eveneens aan de gemeenschappelijke in de aangezichten, welke ook van den vader in het verre nageslacht aanblijft; voorts uit het voortplantende vermogen aan de zielen ingeënt van de schepping aan; en bovendien door iets overeenkomstigs in de subjecten van het plantenrijk, namelijk dat in de binnenste dingen der ontkiemingen de voortplanting van het zaad zelf schuilt, en vandaar van het ganse, hetzij het een boom is, hetzij een heester, hetzij een struik. Deze voortplantende of plastische kracht in de zaden in dit rijk, en in de zielen in het andere, is nergens anders vandaan dan uit de echtelijke sfeer, zijnde die van het goede en het ware, welke van den Heer Schepper en Onderhouder des Heelals voortdurend uitstroomt en invloeit, waarover boven n. 222 tot 225; en uit den drang van die twee, het goede en het ware, daarin, om zich tot één te verbinden. Het is deze in de zielen zetelende echtelijke drang waaruit oorspronkelijk de echtelijke liefde haar bestaan heeft. Dat dit zelfde huwelijk, waaruit die universele sfeer voortkomt, de Kerk bij den mens maakt, is in het Hoofdstuk OVER HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE, en meermalen elders, meer dan voldoende getoond. Daaruit blijkt in alle duidelijkheid voor de rede dat de oorsprong der Kerk en de oorsprong der echtelijke liefde in één zetel zijn, en dat zij in een aanhoudende omhelzing zijn. Maar over deze zaak zie men meer boven, n. 130, waar is aangetoond dat de echtelijke liefde is volgens den staat der Kerk bij den mens, dus uit den godsdienst, omdat de godsdienst dezen staat maakt. De mens is ook geschapen opdat hij al innerlijker en innerlijker kan worden, en zo al nader en nader kan worden binnengeleid in of opgeheven tot dat huwelijk, en zo in de waarlijk echtelijke liefde, en dit totdat hij den staat der gezegendheid ervan doorvat. Dat het enige middel tot de binnenleiding of de verheffing de godsdienst is, blijkt helder uit de bovengezegde dingen, namelijk dat de oorsprong der Kerk en de oorsprong der echtelijke liefde in den zelfden zetel zijn, en daar in wederzijdse omhelzing, en dat zij vandaar niet anders dan verbonden kunnen zijn.

239. Uit hetgeen nu is gezegd, volgt dat waar de godsdienst niet is, daar ook geen echtelijke liefde bestaanbaar is; en dat daar waar deze niet is, de koude

is. Dat de echtelijke koude de ontbering van die liefde is, zie men boven, n. 235; bijgevolg dat de echtelijke koude ook de ontbering is van den staat der Kerk of van den Godsdienst. Een bevestiging, duidelijk genoeg, dat het aldus is, kan worden getrokken uit de algemene onwetendheid heden ten dage omtrent de waarlijk echtelijke liefde. Wie heden ten dage weet, en wie heden ten dage wil erkennen, en wie heden ten dage is niet verwonderd, dat de oorsprong der echtelijke liefde daaruit wordt afgeleid? Maar dit is nergens anders vandaan dan dat er, hoewel er godsdienst is, nochtans niet de ware dingen ervan zijn, en wat is godsdienst zonder ware dingen? Dat er geen ware dingen zijn, is in DE ONTHULDE APOCALYPS ten volle getoond; men zie ook de GEDENKWAARDIGHEDEN, n. 566 aldaar.

240. v: DAT DE EERSTE VAN DE INWENDIGE OORZAKEN DER KOUDEN IS DE VERWERPING VAN DEN GODSDIENST DOOR ELK VAN BEIDEN. Bij degenen die de heilige dingen der Kerk van het aangezicht naar het achterhoofd, of van de borst naar den rug verwerpen, is er niet enige goede liefde; indien er enige schijnbare is van het lichaam uit, zo is er nochtans niet enige in den geest. Bij dezulken plaatsen zich de goede dingen buiten de boze, en omhullen deze zoals een van goud glanzend kleeft een verrot lichaam. De boze dingen die van binnen zetelen en omhuld worden, zijn in het algemeen haatgevoelens, en vandaar gevechten van binnen tegen elk geestelijke; de gezamenlijke dingen der Kerk immers welke zij verwerpen, zijn in zich geestelijk; en omdat de waarlijk echtelijke liefde de fundamentele van alle geestelijke liefden is, zoals boven is getoond, zo blijkt dat er een haat van binnen tegen dezelve is, en dat de liefde van binnen of de eigenlijke liefde bij hen er een voor de tegengestelde is, zijnde die van de echtbreuk; en daarom zullen zij meer dan de anderen deze waarheid bespotten dat een ieder echtelijke liefde heeft volgens den staat der Kerk; ja zelfs zullen zij bij het noemen van de waarlijk echtelijke liefde misschien schaterlachen; maar dit zij zo. Zij zijn evenwel te verontschuldigen, omdat het hun even onmogelijk is iets anders te denken over de omhelzingen in de huwelijken dan zij daarover denken in de hoerereien, als het onmogelijk is om een kameel door het oog van een naaiaald te drijven. Dezen die zodanig zijn, verkillen in koude ten aanzien van de echtelijke liefde meer dan de overigen. Indien zij de gaden aankleven, zo geschiedt dit slechts om enige van de uitwendige oorzaken, boven in n. 153 opgesomd, welke weerhouden en binden. Bij dezen worden de innerlijke dingen die der ziel en daaruit des gemoeds zijn, meer en meer toegesloten en in het lichaam dichtgestopt; en dan wordt ook de liefde van het geslacht minderwaardig, of viert zij waanzinnig haar wulpselusten bot in de innerlijke dingen des lichaams, en van daar in

de laagste dingen van hun denken. Dezen zijn het ook die worden verstaan in de GEDENKWAARDIGHEID n. 79; laten zij het lezen, indien het hun behaagt.

241. VI: DAT DE TWEDE VAN DE INWENDIGE OORZAKEN DER KOUDEN IS DAT DE EEN GODSDIENST HEEFT, EN NIET DE ANDER, is ter oorzaak hiervan dat de zielen van hen wel niet anders kunnen dan niet samenstemmen; de ziel van den een immers is geopend voor de opneming van de echtelijke liefde, de andere echter is voor de opneming van die liefde toegesloten; zij is toegesloten bij hem bij wien geen godsdienst is, en geopend bij hem bij wien de godsdienst is; vandaar is daar geen samenwoning bestaanbaar; en wanneer daaruit de echtelijke liefde wordt gebannen, ontstaat koude, maar deze bij den gade die geen godsdienst heeft. Deze koude wordt niet verstrooid tenzij door de opneming van een godsdienst die strookt niet dien van den ander, indien deze een ware godsdienst is. Anders ontstaat bij den gade die geen godsdienst heeft, een koude die uit de ziel nederdaalt in het lichaam tot in de huiden toe, tengevolge waarvan deze het ten slotte niet uithoudt de gade recht in het aangezicht te zien, noch aan te spreken in de gemeenschap der ademhalingen, noch anders dan met een stem van stroeven toon, noch aan te raken met de hand, en nauwelijks met den rug; om nog te zwijgen van de waanzinnen die uit deze koude binnensluipen in de gedachten welke zij niet uiten. Hetgeen de oorzaak is dat zodanige huwelijken vanzelf worden ontbonden. Bovendien is het bekend dat de goddeloze de gade minacht; en allen die zonder godsdienst zijn, zijn goddeloos.

242. VII: DAT DE DERDE VAN DE INWENDIGE OORZAKEN DER KOUDEN IS DAT EEN ANDERE IS DE GODSDIENST VAN DEN EEN, EN EEN ANDERE DIE VAN DE ANDER. De oorzaak hiervan is deze dat bij hen het goede niet met zijn overeenstemmend ware kan worden verbonden; de echtgenote immers is het goede van het ware van den echtgenoot, en deze is het ware van het goede der echtgenote, zoals boven is getoond; vandaar kan niet uit de twee zielen één ziel worden. Vandaar wordt de springbron dier liefde gesloten; en wanneer deze gesloten is, komt men in een echtelijke dat beneden zetelt, zijnde dat van een goede met een ander ware, of van een ware met een ander goede dan het zijne, tussen welke er niet een samenstemmende liefde is. Vandaar vangt bij den gade die in valse dingen van godsdienst is, een koude aan, welke intenser wordt naarmate hij in een van de ander afwijkende richting uitloopt. Eens doorzwierf ik in een grote stad de straten ten einde daar een woning te zoeken, en ik trad een huis binnen alwaar echtelieden van uiteenlopenden godsdienst zich ophielden. Toen spraken de Engelen mij, die hiervan onkundig was, aan, zeggende: Wij kunnen niet met u in dat huis blijven omdat de echtelieden

daar in een niet samenstemmenden godsdienst zijn. Dit hadden zij doorvat uit de inwendige verdeeldheid van hun zielen.

243. VIII: DAT DE VIERDE VAN DE INWENDIGE OORZAKEN DE VALSHEID VAN DEN GODSDIENST IS. De oorzaak hiervan is deze dat de valsheid in de geestelijke dingen of den godsdienst wegneemt, of dien bezoedelt; zij neemt hem weg bij degenen bij wie de echte waarheden vervalst zijn; zij bezoedelt hem bij hen bij wie wel de valsheden zijn, maar niet de echte waarheden, welke derhalve niet konden worden vervalst. Bij dezen kunnen er goede dingen zijn waarmede die valse dingen door middel van aanplooingen door den Heer kunnen worden verbonden; deze valse dingen immers zijn zoals verschillende niet-samenstemmende tonen die, door bedreven geleide overgangen en inlassingen, tot harmonie worden gebracht, waardoor deze dissonanten zelfs liefelijk worden. Bij dezen is enige echtelijke liefde bestaanbaar, maar bij genen, die de echte ware dingen der Kerk bij zich hebben vervalst, is zij niet bestaanbaar. Hiervandaan is de regerende onwetendheid aangaande de waarlijk echtelijke liefde, of de ontkennde twijfel dat zij bestaanbaar is; en eveneens is hiervandaan de onzinnigheid zetelende in de gemoederen van verscheidenen, dat echtbreuken niet boze dingen van den godsdienst zijn.

244. IX: DAT DE BOVENGENOEMDE OORZAKEN DE OORZAKEN ZIJN DER INWENDIGE KOUDE, MAAR NIET TEGELIJK DER UITWENDIGE, BIJ VERSCHIEDENEN. Indien de tot dusver aangewezen en bevestigde oorzaken, zijnde de oorzaken der kouden in de inwendige dingen, een eendere koude zouden voortbrengen in de uitwendige dingen, dan zouden er evenzevele scheidings geschieden als er inwendige kouden zijn; en er zijn evenzevele kouden als er huwelijken zijn van hen die in valse dingen van godsdienst zijn, die in een uiteenlopenden godsdienst zijn, en die in geen godsdienst zijn, waarover is gehandeld; en toch is het bekend dat velen samenwonen zoals liefden en zoals wederzijdse vriendschappen. Maar vanwaar deze dingen zijn bij hen die in een uitwendige koude zijn, zal worden gezegd in het volgende Hoofdstuk over de oorzaken van de schijnliefde, de schijnvriendschap, en de schijngunst tussen de echtelieden. Er zijn verscheidene oorzaken die de animi verbinden, maar nochtans niet de zielen verbinden; onder de oorzaken zijn er enige van de boven in n. 183 opgesomde; maar nochtans schuilt de koude innerlijk verborgen en maakt dat zij hier en daar wordt bemerkt en gevoeld. Bij dezen gaan de aandoeningen over en weer uiteen, maar wanneer de gedachten in gesprekken en gedragingen tevoorschijn komen, zo naderen zij elkander terwille van de schijnvriendschap en de schijngunst; weshalve dezen niets weten aangaande de bekoorlijkheid en de verkwikkelijkheid,

en te minder aangaande de gunstrijke en de gezegende der waarlijk echtelijke liefde. Deze dingen zijn voor hen nauwelijks iets anders dan fabeltjes. Dezen behoren tot hen die zich voorstellen dat de oorsprongen der echtelijke liefde uit de zelfde oorzaken zijn als waarin de negen groepen van uit de koninkrijken vergaderde wijzen die oorsprongen stelden, over wie boven in de GEDENKWAARDIGHEID, n. 103 tot 114.

245. Tegen de boven bevestigde dingen kan de tegenwerping worden gemaakt dat nochtans de ziel uit den vader wordt voortgeplant hoewel zij niet is verbonden met de ziel der moeder, ja zelfs hoewel de daar zetelende koude scheiding maakt; maar dat toch zielen of telgen worden voortgeplant, is ter oorzaak hiervan dat het verstand van den man niet zo wordt toegesloten of dit kan worden opgeheven in het licht waarin de ziel is; doch de liefde van zijn wil wordt niet opgeheven in de met het licht daar overeenstemmende warmte tenzij door een leven dat hem van natuurlijk geestelijk maakt. Vandaar komt het dat nochtans de ziel wordt voortgeschapen, maar zij wordt bij het nederdalen, als zij zaad wordt, door zodanige dingen oversluisd die van zijn natuurlijke liefde zijn; uit deze welt het erfboze op. Aan deze dingen zal ik een verborgenheid toevoegen welke uit den Hemel is, namelijk dat tussen de ontbonden zielen van twee, vooral van echtelieden, de verbinding geschiedt in een bemiddelende liefde, en dat anders bij de mensen geen ontvangnissen zouden geschieden. Behalve deze dingen over de echtelijke koude en over den zetel ervan, zijnde in het hoogste gebied des gemoeds, zie men DE LAATSTE GEDENKWAARDIGHEID van dit Hoofdstuk, n. 270.

246. x: DAT DE UITWENDIGE OORZAKEN DER KOUDE ER OOK VERSCHIEDENE ZIJN; EN DAT DE EERSTE DAARVAN DE ONGELIJKHEID VAN ANIMUS EN VAN ZEDEN IS. De gelijkheden en de ongelijkheden zijn inwendig, en zij zijn uitwendig; de inwendige ontlenen den oorsprong nergens anders aan dan aan den godsdienst; want deze wordt aan de zielen ingeplant, en door de zielen van de ouders in de telgen als hoogste neiging overgeleid. De ziel immers van ieder mens trekt het leven uit het huwelijk van het goede en het ware, en uit dit huwelijk is de Kerk; en omdat deze verschillend en uiteenlopend is in de delen van het algehele wereldrond, zijn derhalve ook de zielen van alle mensen verschillend en uiteenlopend. En daarom zijn de inwendige gelijkheden en ongelijkheden daarvandaan, en volgens die de echtelijke verbindingen, over welke is gehandeld. Doch de uitwendige gelijkheden en ongelijkheden zijn niet die van de ziel, maar van den animus. Onder den animus worden de uitwendige aandoeningen en de neigingen daaruit verstaan, welke voornamelijk worden ingeboezemd na de baring door de opvoedingen, den omgang met anderen,

en de gewoonten daarvandaan. Er wordt immers gezegd: Ik heb animo om dit of dat te doen; waarmede men de aandoening en de neiging ertoe doorvat. De overredingen die omtrent dit of dat soort van leven zijn opgevat, plegen ook dien animus te vormen. Daarvandaan zijn de neigingen om huwelijken ook met ongelijken aan te gaan, en eveneens om huwelijken met gelijken af te wijzen; maar nochtans variëren deze huwelijken na tijden van samenwoning volgens de gelijkheden en de ongelijkheden die zijn verkregen door overerving en tegelijk door opvoeding; en de ongelijkheden brengen koude teweeg. Eender de ongelijkheden van de zeden, zoals bijvoorbeeld een onbeschaafde man of vrouw met een beschaafde vrouw of man, een reine man of vrouw met een onreine vrouw of man, een twistzieke man of vrouw met een vreedzame vrouw of man; in één woord, een ongemanierde man of vrouw met een welgemanierde vrouw of man. De huwelijken van zodanige ongelijkheden zijn niet ongelijk aan de verbindingen van uiteenlopende soorten van dieren onder elkander, zoals van schapen en bokken, van herten en muilen, van kippen en ganzen, van mussen en edeler vogels, ja zelfs zoals van honden en katten, welke zich vanwege de ongelijkheden niet vergezelschappen. Doch in het menselijk geslacht wijzen de aangezichten die ongelijkheden niet aan, maar de gewoonten; en daarom zijn de kouden daarvandaan.

247. XI: DE TWEDE VAN DE UITWENDIGE OORZAKEN DER KOUDE IS DAT VAN DE ECHTELIJKE LIEFDE WORDT GELOEFD DAT ZIJ ÉÉN IS MET DE HOERSE LIEFDE, SLECHTS ALLEEN DAT DEZE KRACHTENS DE WET ONGEORLOEFD IS, GENE ECHTER GEORLOEFD. Dat de koude van daar is, ziet de rede klaarblijkend wanneer zij overweegt dat de hoerse liefde lijnrecht is tegengesteld aan de echtelijke liefde; en daarom wordt wanneer men gelooft dat de echtelijke liefde één is met de hoerse liefde, de ene en de andere liefde in de voorstelling gelijk, en dan wordt de echtgenote als een hoer aangezien, en het huwelijk als een onreinheid; de man zelf ook is een echtbreker, zo niet met het lichaam, dan toch met den geest. Dat vandaar tussen den man en zijn vrouw verachting, walging, en afkeer uitvloeit, en zo een hevige koude, volgt onvermijdelijk; niets immers is er dat meer in zich de echtelijke koude bergt dan de hoerse liefde; en omdat zij ook in die uitloopt, kan zij niet ten onrechte de echtelijke koude zelf worden genoemd.

248. XII: DAT DE DERDE VAN DE UITWENDIGE OORZAKEN IS DE WEDIJVER OM DEN VOORRANG TUSSEN DE ECHTELIJEDEN. De reden hiervan is deze dat de echtelijke liefde onder haar eerste dingen het één-zijn van de willen beoogt, en vandaar de vrijheid van mening; deze twee werpt de wedijver om den voorrang of om de overheersing uit het huwelijk weg; hij verdeelt

immers en splitst de willen naar twee kanten, en verandert de vrijheid van mening in slavernij. Als die wedijver aanhoudt, zint de geest van den een op gewelddadigheden tegen de ander; indien dan de gemoederen van hen werden geopend en met een geestelijk gezicht werden beschouwd, zo zouden zij verschijnen zoals met dolken vechtenden, en dat zij elkander beurtelings met haatgevoelens en met goedgunstigheit aankeken, met haatgevoelens wanneer zij in de hevigheid van den wedijver zijn, en met goedgunstigheit als zij in de hoop op de heerschappij zijn, en als zij in den lust zijn. Dit gevecht trekt zich na de overwinning van den een op de ander terug uit de uitwendige dingen, doch het begeeft zich in de inwendige dingen des gemoeds, en het blijft daar met onrust verborgen. Vandaar heeft de onderjunkte of de knecht koude, en eveneens de winnares of de heerseres. Dat ook deze koude heeft, komt omdat er niet langer echtelijke liefde is, en de ontbering van deze liefde is koude, n. 235. In de plaats van de echtelijke liefde heeft deze de warmte van den voorrang, maar deze warmte stemt in het geheel niet samen met de echtelijke warmte, doch zij kan uiterlijk samenstemmen door middel van den lust. Na een stilzwijgende overeenkomst tussen hen schijnt het alsof de echtelijke liefde vriendschap is geworden; doch het onderscheid tussen de echtelijke vriendschap en de slaafse vriendschap in de huwelijken is zoals het onderscheid tussen het licht en de schaduw, tussen levend vuur en dwaallicht, ja zelfs zoals tussen een vlezig mens en een mens alleen uit been en vel bestaande.

249. XIII: DE VIERDE VAN DE UITWENDIGE OORZAKEN DER KOUDE IS GEEN BEPALING TOT ENIGE STUDIE OF BEZIGHEID, TENGEVOLGE WAARVAN ER EEN ZWERFZIEKE BEGEERTE IS. De mens is tot nutten geschapen, omdat het nut de samenhouder van het goede en het ware is, uit welker huwelijk de Schepping is, en eveneens de echtelijke liefde, zoals in het desbetreffende Hoofdstuk is getoond. Onder de studie en de bezigheid wordt elke aanplooiing aan nutten verstaan; als dus de mens in enige studie en bezigheid, of in een nut is, dan wordt zijn gemoed begrensd en als met een cirkel omschreven, waarbinnen dat gemoed geleidelijk wordt samengeordend in den waarlijk menselijken vorm, van waaruit het, zoals van een huis uit, de verschillende begerigheden buiten zich ziet, en krachtens de gezondheid der rede binnenin dezelve verbant, bijgevolg ook de wilde waanzinnigheden van den hoersen lust. Vandaar komt het dat de echtelijke warmte bij hen in ruimere mate en langduriger dan bij de anderen aanhoudt. Het tegendeel overkomt hun die zich aan luiheid en nietsdoen overgeven; het gemoed van dezen is onbegrensd en onbepaald, en vandaar laat de mens in dat ganse gemoed al het ijdele en

lichtzinnige toe dat uit de wereld en uit het lichaam invloeit, en brengt het in de liefde ervan. Dat dan ook de echtelijke liefde in ballingschap wordt uitgeworpen, is duidelijk; vanwege de luiheid en het nietsdoen immers verstompt het gemoed en verstart het lichaam, en de ganse mens wordt ongevoelig voor elke levenskrachtige liefde, vooral voor de echtelijke liefde, uit welke als uit een bron de onvermoeidheden en de monterheden des levens voortstromen. De echtelijke koude is echter bij dezen afwijkend van die koude bij de anderen; zij is weliswaar de ontbering van de echtelijke liefde, maar vanwege het tekortschieten.

250. XIV: DAT DE VIJFDE VAN DE UITWENDIGE OORZAKEN IS DE ONGELIJKHEID VAN STAAT EN STAND IN DE UITWENDIGE DINGEN. Er zijn verscheidene ongelijkheden van staat en stand die in den tijd der samenwoning de vóór de bruiloft ingegane echtelijke liefde verscheuren; maar zij kunnen worden teruggebracht tot de ongelijkheden naar leeftijden, naar rangen, en naar de welgesteldheid. Dat de ongelijke leeftijden koude teweegbrengen in de huwelijken, zoals in het huwelijk van een knaap met een oude vrouw, en van een jonge maagd met een afgeleefden man, behoeft geen bevestiging. Dat ongelijke rangen eender in de huwelijken koude teweegbrengen, zoals die van een voornamen man met een dienstmaagd, en van een aanzienlijke dame met een knecht, wordt ook zonder bevestiging erkend. Dat het desgelijks het geval is ten opzichte van de welgesteldheid, indien niet de gelijkheid van animus en zeden, en de aanplooiing van den een aan de neigingen en aan de aangeboren verlangens van de ander hen vergezelschappen, is duidelijk. Maar de bereidwilligheden van den een ter oorzake van den voorrang van staat en stand van de ander verbinden dezen en genen niet dan alleen slaafs; doch deze verbinding is een koude verbinding; bij hen immers is het echtelijke niet des geestes en des harten, maar slechts van mond en naam, waarop de lagere zich beroemt en waarover de hogere beschaamd bloost. In de Hemelen echter is er geen ongelijkheid van leeftijden, noch van rangen, noch van welgesteldheid. Wat de leeftijden betreft, zijn allen daar in den bloei der jeugd, en in dien blijven zij tot in het eeuwige; wat de rangen betreft, beschouwen allen daar de anderen volgens de nutten die zij betrachten, zij die in stand meer uitblinken de lageren als broeders; ook stellen zij de waardigheid niet boven de uitnemendheid der nutsbetrachting, maar deze boven die; en eveneens weten de maagden wanneer zij ter bruiloft worden gegeven, niet uit welk voorgeslacht zij zijn; niemand immers weet daar zijn vader op aarde, maar de Heer is aller Vader. Wat de welgesteldheden betreft eender; deze zijn daar de gaven van wijs zijn; volgens deze worden aan hen schatten gegeven in

toereikende mate. Hoe daar huwelijken worden ingegaan, zie men boven, n. 229.

251. XV: DAT DE OORZAKEN DER SCHEIDINGEN ER OOK ENIGE ZIJN. Er zijn scheidingen van bed, en scheidingen van huis; de oorzaken der scheidingen van bed zijn er verscheidene, desgelijks de scheidingen van huis; maar hier wordt over de rechtmatige gehandeld. Aangezien de oorzaken der scheiding samenvallen met de oorzaken van het concubinaat, waarover in het volgende Deel van dit Werk in het desbetreffende Hoofdstuk, wordt de lezer derhalve daarheen verwezen opdat hij de oorzaken in haar orde zie. De oorzaken der rechtmatige scheiding zijn die welke volgen.

252. XVI: DAT DE EERSTE OORZAAK DER RECHTMATIGE SCHEIDING EEN GEMOEDSGEBREK IS, komt omdat de echtelijke liefde de verbinding van de gemoederen is; en daarom wordt indien het gemoed van den een een anderen kant uitgaat dan dat van de ander, die verbinding geslaakt, en met deze verdwijnt de liefde. Welke gebreken scheiden, kan vaststaan uit de opsomming ervan. Het zijn dus voor het merendeel deze: razernij, verstandsverbijstering, waanzin, daadwerkelijke stompzinnigheid en dwaasheid, geheugenverlies, zware hysterische ziekte, uiterste onnozelheid zodat er geen doorvatting van het goede en het ware is; een volslagen halsstarrigheid in het niet zich voegen naar het gerechte en het billijke; een overgrote wellust in het zwetsen en spreken van niets dan minderwaardige dingen en beuzelarijen; een tomeloze begeerte in het bekend maken van de geheimen des huizes, voorts in twisten, slaan, wraaknemen, boosdoen, stelen, liegen, bedriegen, lasteren; verwaarlozing van de kleine kinderen, onmatigheid, weelderigheid, mateloze spilzucht, dronkenschap, onreinheid, schaamteloosheid, het zich toeleggen op magische dingen en tovenarijen, goddeloosheid, behalve meer dingen. Onder de rechtmatige oorzaken worden hier niet de gerechtelijke verstaan, maar de rechtmatige ten opzichte van den anderen gade. De scheidingen van huis geschieden ook zelden door den rechter.

253. XVII: DAT DE TWEDE OORZAAK DER RECHTMATIGE SCHEIDING EEN LICHAAMSGEBREK IS. Onder de lichaamsgebreken worden niet de onverwachts zich voordoende ziekten verstaan die den enen of de andere gade gedurende den tijd van het huwelijk overkomen, en die overgaan; maar er worden verstaan de ongeneselijke ziekten die niet overgaan; deze leert de ziekteleer. Zij zijn menigvuldig, zoals de ziekten waardoor het ganse lichaam dermate wordt aangetast dat besmetting dodelijke gevolgen kan hebben; zodanig zijn de kwaadaardige en pest aardige koorts en melaatsheid, venerische ziekten, koudvuur, kanker, en eendere andere. Voorts ziekten waardoor het

ganse lichaam dermate wordt bezwaard dat er geen gezelschappelijk verkeer mogelijk is, en tengevolge waarvan nadelige uitvloeiingen en schadelijke dampen worden uitgewasemd, hetzij van de oppervlakte des lichaams, hetzij van de innerlijke dingen ervan, speciaal van de maag en de long; van de oppervlakte des lichaams zijn het de kwaadaardige pokken, wratten, puisten, tandvleestering, aanstekende schurft, vooral indien door deze het aangezicht is geschonden; van de maag de walgelijke, kwalijkkriekende, stinkende, rauwe oprispingen; van de long de afschuwelijke en verrotte adems, uitgeademd uit ettergezwollen, zweren, abcessen, of uit bedorven bloed, of uit een bedorven bloedwater daarin. Behalve deze zijn er ook andere ziekten van verschillenden naam, zoals bezwijmingen, zijnde een totale verloomdheid van het lichaam en een gebrek aan krachten; verlamming, welke een ontbinding en verslapping is van de tot beweging van dienst zijnde vliezen en ligamenten; zekere chronische ziekten voortgekomen uit het verlies aan spankracht en veerkrachtigheid der zenuwen, of uit een te grote dikte, taatheid, en scherpte der vochten; toevallen; uit beroerten overgehouden blijvende gebrekkigheid; zekere uiteringen, waardoor het lichaam wegteert; darmjicht; witte buikloop, breuken, en eendere andere ziekten.

254. XVIII: DAT DE DERDE OORZAAK DER RECHTMATIGE SCHEIDING DE IMPOTENTIE VÓÓR HET HUWELIJK IS. Dat dit een oorzaak der scheiding is, komt omdat het doel van het huwelijk de voortschepping van kroost is, en deze door hen niet mogelijk is; en omdat zij dit van te voren weten, beroven zij de gaden met opzet van de hoop daarop, welke hoop toch haar echtelijke liefde zoogt en verstevigt.

255. XIX: DAT ECHTBREUK DE OORZAAK DER ECHTSCHEIDING IS; er zijn verscheidene oorzaken die in het redelijk licht zijn en nochtans heden ten dage verborgen. Uit het redelijk licht kan men zien dat de huwelijken heilig zijn, en dat echtbreuken profaan zijn; en zo dat de huwelijken en de echtbreuken lijnrecht aan elkander zijn tegengesteld; en dat wanneer het tegengestelde tegen het tegengestelde in werkt, het ene het andere vernietigt tot op de laatste levensvonk ervan. Aldus geschiedt met de echtelijke liefde als de gehuwde uit het bevestigde en zo met opzet echtbreuk begaat. Deze dingen komen bij hen die iets over den Hemel en de hel weten, meer in het heldere licht der rede; dezen immers weten dat de huwelijken zijn in den Hemel en uit den Hemel, en dat de echtbreuken zijn in de hel en uit de hel, en dat die twee niet kunnen worden verbonden, zoals de Hemel niet met de hel; en dat terstond indien zij bij den mens worden verbonden, de Hemel terugtreedt, en de hel binnentreedt. Vandaar nu komt het dat de echtbreuk de

oorzaak der echtscheiding is; en daarom zegt de Heer *dat zo wie de echtgenote zal hebben verstoten anders dan om hoererij, en een andere zal hebben getrouwd, echtbreuk begaat*, Matth. XIX: 9. Hij zegt: Indien hij zal hebben verstoten, en een andere zal hebben getrouwd anders dan om hoererij, zo begaat hij echtbreuk, omdat de verstoting om deze oorzaak de volledige scheiding van de gemoederen is, welke de echtscheiding wordt genoemd; doch de overige verstotingen vanwege haar oorzaken, zijn de scheidingen waarover nu boven is gehandeld. Indien na deze een andere echtgenote wordt getrouwd, zo wordt echtbreuk begaan; niet echter na de echtscheiding.

256. XX: DAT DE BIJKOMENDE OORZAKEN DER KOUDE ER OOK VERSCHIEDENE ZIJN, EN DAT DE EERSTE VAN DEZE IS HET GEWOON GEWORDENE TENGEVOLGE VAN HET VOORTDUREND GEOORLOOFDE. Dat het gewoon gewordenen tengevolge van het voortdurend geoorloofde een bijkomende oorzaak der koude is, komt omdat het er nog bijkomt voor hen die wulps over het huwelijk en over de echtgenote denken, niet echter voor hen die heilig over het huwelijk denken en gerust over de echtgenote. Dat door het gewoon gewordenen tengevolge van het voortdurend geoorloofde ook de vreugden onverschilligheden en eveneens vervelingen worden, blijkt uit spelen en schouwspelen, uit concerten, bals, feestmalen, en andere eendere dingen, welke in zich zoetheden zijn omdat zij verlevendigen zijn; het eendere geschiedt met het samenleven en den omgang tussen echtelieden, vooral tussen hen die van de liefde voor elkander niet de onkuise liefde van het geslacht hebben verwijderd, en wanneer zij over het gewoon gewordenen tengevolge van het voortdurend geoorloofde ijdel denken bij afwezigheid van het vermogen. Dat voor dezen dit gewoon gewordenen een oorzaak der koude is, blijkt vanzelf. Dit wordt het bijkomende geheten, omdat het zich aan de binnengelegene koude als oorzaak toevoegt en daarmede als reden instemt. Om de ook hieruit afkomstige koude te verwijderen, maken de vrouwen-echtgenoten krachtens de haar ingeënte voorzichtigheid het geoorloofde niet geoorloofd door verschillende tegenstrevingen. Maar gans anders geschiedt bij hen die over de vrouwen-echtgenoten kuis oordelen; en daarom is bij de Engelen het gewoon gewordenen tengevolge van het voortdurend geoorloofde het verrukkelijke zelf der ziel, en is het het samenhoudende van hun echtelijke liefde; want zij zijn in het verkwikkelijke dier liefde aanhoudend, en in de laatste volgens de tegenwoordigheid der gemoederen, welke niet door zorgen is onderbroken, aldus naar de believens van het oordeel bij de mannen-echtgenoten.

257. XXI: DAT DE TWEDE VAN DE BIJKOMENDE OORZAKEN DER KOUDE IS DAT DE SAMENWONING MET DE GADE KRACHTENS HET VERBOND EN DE WET GEDWONGEN EN NIET VRIJ SCHIJNT. Deze oorzaak is er alleen voor hen bij wie de echtelijke liefde in de binnenste dingen koud is; en omdat zij zich aan de binnengelegen koude toevoegt, wordt zij een toetredende of bijkomende oorzaak. Bij dezen is de buitenechtelijke liefde vanwege de toestemming en de begunstiging ervan intrinsiek in de warmte, want de koude van de ene liefde is de warmte van de andere, welke, indien zij niet wordt gevoeld, nochtans binnen in haar gelegen is, ja zelfs midden in de koude; en indien deze ook dan niet binnen in haar gelegen was, zou er geen herstel zijn. Het is deze warmte die het gedwongene maakt, hetwelk toeneemt naar gelang van den enen kant het verbond krachtens het verdrag en de wet krachtens het gerechte, als niet te schenden banden worden beschouwd; anders is het gesteld als zij beiderzijds worden geslaakt. Het tegendeel is het geval bij hen die de buitenechtelijke liefde hebben afgezworen, en het hemelse en den Hemel denken aangaande de echtelijke liefde, en meer nog bij hen die dat doorvatten. Bij dezen zijn dat verbond met zijn verdragen en die wet met haar bekrachtigingen aan de harten ingegrift, en worden zij aanhoudend meer daaraan ingegrift; bij dezen wordt de band dier liefde niet krachtens het gesloten verbond, noch door de gegeven wet gebonden, maar deze twee zijn aan de liefde zelf waarin zij zijn, van de Schep. ping aan ingeënt; krachtens deze dingen zijn gene in de wereld, niet omgekeerd. Vandaar komt het dat alles wat van die liefde is, als het vrije wordt gevoeld; er is niet enig vrije dat niet der liefde is; en ik heb van de Engelen gehoord dat het vrije der waarlijk echtelijke liefde het allervrijste is, omdat die de liefde der liefden is.

258. XXII: DAT DE DERDE VAN DE BIJKOMENDE OORZAKEN DER KOUDE IS DE STERKE BETUIGING VAN DE ZIJDE VAN DE ECHTGENOTE, EN HET SPREKEN OVER DE LIEFDE DOOR HAAR. Bij de Engelen in den Hemel is er geen weigering en tegenstreving van de zijde der vrouwen-echtgenoten zoals er is bij sommige op aarde. Bij de Engelen in den Hemel is er ook een spreken over de liefde door de vrouwen-echtgenoten, en niet zulk een stilte zoals er is bij sommige op aarde; maar het is niet geoorloofd de oorzaken dezer uiteenlopende verschillen bekend te maken, omdat het mij niet betaamt; doch nochtans zie men hetgeen is bekend gemaakt door de vrouwen-echtgenoten der Engelen, die ze vrijelijk openbaren aan haar mannen-echtgenoten, in de vier GEDENKWAARDIGHEDEN na de Hoofdstukken, door de drie in den hof waarop een gouden regen werd gezien, en door de zeven die in den rozengard zaten; welke Gedenkwaardigheden te dien einde zijn aangevoerd opdat alle

dingen mogen worden geopend die der echtelijke liefde zijn, waarover zowel in het algemeen als in het bijzonder hier wordt gehandeld.

259. XXIII: DAT DE VIERDE VAN DE BIJKOMENDE OORZAKEN DER KOUDE IS HET DENKEN VAN DEN MAN OVERDAG EN DES NACHTS OVER DE ECHTGENOTE DAT ZIJ WIL; EN OMGEKEERD HET DENKEN VAN DE ECHTGENOTE OVER DEN MAN DAT HIJ NIET WIL. Dat dit de oorzaak is van het ophouden van de liefde bij de vrouwen-echtgenoten, en dat dat de oorzaak is der koude bij de mannen, worde zonder nadere verklaring voorbijgegaan. Want dat de man, indien hij over zijn echtgenote bij den aanblik van haar overdag en aan haar zijde des nachts, denkt dat zij begeert of wil, koud zou worden tot de uiterste dingen, en dat omgekeerd de echtgenote indien zij over den man denkt dat hij kan en niet wil, haar liefde verliest, behoort tot de dingen die bekend zijn aan de mannen-echtgenoten die zich in de verborgenheden aangaande de echtelijke liefde verdiepen. Deze dingen zijn ook aangevoerd ten einde dit Werk te voltooien en de verrukkingen der wijsheid aangaande de echtelijke liefde voltallig te maken.

260. XXIV: DAT NAAR GELANG DE KOUDE IN HET GEMOED IS, ZIJ OOK IN HET LICHAAM IS; EN DAT VOLGENS DE TOENEMINGEN DIER KOUDE OOK DE UITWENDIGE DINGEN DES LICHAAMS WORDEN GESLOTEN. Men gelooft heden ten dage dat het gemoed des mensen in het hoofd is, en niets ervan in het lichaam; terwijl toch èn de ziel èn het gemoed zowel in het hoofd als in het lichaam is; de ziel en het gemoed immers is de mens; het ene en het andere immers maakt den geest, die na den dood leeft; en dat deze in den volmaakten menselijken vorm is, is in onze Verhandelingen ten volle getoond. Vandaar komt het dat de mens zodra hij iets denkt, dat op het oogenblik zelf kan uitspreken met den mond des lichaams, en het tegelijk met een gebaar afbeelden; en dat hij zodra hij iets wil, dat op het oogenblik zelf kan doen en ten uitvoer brengen door de leden des lichaams; welke dingen niet zouden geschieden indien niet de ziel en het gemoed tegelijk in het lichaam waren en zijn geestelijken mens maakten. Daar het aldus is, kan men zien dat de echtelijke liefde als zij in het gemoed is, aan zichzelf eender is in het lichaam; en omdat de liefde de warmte is, dat zij van de innerlijke dingen uit de uitwendige dingen des lichaams opent; omgekeerd echter, dat het ontberen ervan, zijnde de koude, van de innerlijke dingen uit de uitwendige dingen des lichaams toesluit. Uit deze dingen blijkt duidelijk de oorzaak van het tot in het eeuwige standhoudende vermogen bij de Engelen, en de oorzaak van het ontbreken ervan bij mensen van koude.

261. Aan deze dingen zal ik DRIE GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE is deze: In de hogere noordelijke windstreek nabij het oosten in de Geestelijke Wereld, zijn plaatsen van onderricht voor de knapen, en er zijn er voor de jongelingen, en er zijn er voor de mannen, en eveneens voor de ouden; naar deze plaatsen worden allen gezonden die als kleine kinderen zijn gestorven, en zij worden in den Hemel opgevoed. Eender worden daarheen al diegenen gezonden die uit de wereld nieuw aankomen, en de erkentissen aangaande den Hemel en de hel verlangen. Dat gebied is nabij het oosten opdat allen worden onderricht door den invloed uit den Heer; de Heer immers is het Oosten, omdat Hij is in de Zon daar, welke van Hem zuivere Liefde is; vandaar is de warmte uit die Zon in haar wezen de Liefde, en is het licht daaruit in zijn wezen de Wijsheid; deze worden hun ingeblazen van den Heer uit die Zon, en zij worden ingeblazen volgens de opneming, en de opneming is volgens de liefde van wijs te worden. Na de tijden van onderricht worden daaruit diegenen uitgezonden die inzichtsvol zijn geworden, en dezen worden discipelen des Heren genoemd. Zij worden van daar eerst uitgezonden naar het westen, en zij die daar niet blijven, naar het zuiden, en sommigen door het zuiden heen naar het oosten, en zij worden binnengeleid in de Gezelschappen waar hun verblijven zullen zijn. Eens toen ik in overpeinzing was aangaande den Hemel en de hel, ving ik aan naar de universele erkentissen aangaande den staat van elk van beide te verlangen, wetende dat hij die de universele dingen weet, daarna de afzonderlijke dingen kan begrijpen, omdat deze zijn in gene zoals de delen zijn in het gemene. In dit verlangen schouwde ik naar dat gebied in de noordelijke windstreek nabij het oosten, waar de plaatsen van onderricht waren, en langs den toen voor mij geopenden weg ging ik daarheen, en trad in een College binnen waar jonge mannen waren; en ik ging daar tot de hoofdleraren die onderricht gaven, en ik vroeg aan hen of zij de universele dingen aangaande den Hemel en de hel weten. En zij antwoordden dat zij slechts een klein weinig weten; maar indien wij naar het oosten tot den Heer schouwen, zullen wij worden verlicht en zullen wij weten. En zij deden aldus, en zij zeiden: De universele dingen der hel zijn er drie, maar de universele dingen der hel zijn lijnrecht tegengesteld aan de universele dingen des Hemels. De universele dingen der hel zijn daar drie liefden: de liefde van heersen uit de zelfliefde; de liefde van de goederen der anderen te bezitten uit de wereldliefde; en de hoerse liefde. De daaraan tegengestelde universele dingen des Hemels zijn deze drie liefden: de liefde van heersen uit de liefde van het nut; de liefde van de goederen der wereld te bezitten uit de liefde van nutten te doen door dezelve; en de waarlijk echtelijke liefde.

Nadat deze dingen waren gezegd, ging ik na den vredeswens heen en keerde naar huis terug. Toen ik thuis was, werd mij uit den Hemel gezegd: Bezie die drie universele dingen boven en beneden, en daarna zullen wij die in uw hand zien. Er werd gezegd in de hand, omdat alle dingen die de mens met het verstand beziet, voor de Engelen verschijnen alsof zij in de handen waren geschreven.

262. Hierna bezag ik de eerste universele liefde der hel, welke de liefde was van heersen uit de zelfliefde, en daarna de daarmede overeenstemmende universele liefde des Hemels, welke de liefde was van heersen uit de liefde van de nutten; het was mij immers niet geoorloofd de ene liefde zonder de andere te bezien, omdat het verstand niet de ene liefde zonder de andere doorvat; zij zijn immers tegengesteld; en daarom zullen zij, opdat elk van beide moge worden doorvat, tegenover elkander worden gesteld, de ene tegen de andere. Een schoon en welgevormd aangezicht immers blinkt op vanwege een daaraan tegenovergesteld onschoon en misvormd aangezicht. Toen ik de liefde van heersen uit de zelfliefde overwoog, werd het gegeven te doorvatten dat deze liefde in hoogste mate hels was, en vandaar bij hen die in de diepste hel zijn; en dat de liefde van heersen uit de liefde van de nutten in hoogste mate hemels was, en vandaar bij hen die in den hoogsten Hemel zijn. Dat de liefde van heersen uit de zelfliefde in hoogste mate hels is, komt omdat heersen uit de zelfliefde is uit het eigene, en het eigene van den mens is uit geboorte het boze zelf, en het boze zelf is lijnrecht tegen den Heer; hoe meer zij dan ook in dat boze voortschrijden, des te meer loochenen zij God en de heilige dingen der Kerk, en aanbidden zij zich en de natuur. Laten toch zij, bid ik, die in dat boze zijn, hetzelfde in zich onderzoeken, en zij zullen zien. Ook is deze liefde zodanig dat zij, voor zoveel als aan haar de teugels worden gevierd, hetgeen geschiedt als er zich geen onoverkomelijkheden voordoen, van graad tot graad voortrent, en tot aan den hoogsten toe; en ook daar vindt zij haar grens niet, maar treurt en zucht indien er niet een hogere graad is. Deze liefde klimt bij staatslieden zo hoog dat zij koningen en keizers willen zijn, en indien mogelijk heersen over alle dingen der wereld, en koningen der koningen en keizers der keizers worden genoemd; doch de zelfde liefde klimt bij de kanunniken zo hoog dat zij goden willen zijn en voor zoveel als het mogelijk is heersen over alle dingen des Hemels, en goden der goden worden genoemd. Dat dezen en genen met het hart niet enig God erkennen, zal men in hetgeen volgt zien. Doch omgekeerd zij die willen heersen uit de liefde van de nutten; dezen willen niet heersen uit zich maar uit den Heer, aangezien de liefde van de nutten is uit den Heer, en de Heer Zelf is. Dezen beschouwen

de waardigheden niet anders dan als middelen om nutten te doen; zij stellen deze nutten ver boven de waardigheden, doch de eerstgenoemden stellen de waardigheden ver boven de nutten.

263. Toen ik deze dingen overpeinsde, werd mij door een Engel van den Heer gezegd: Nu terstond zult gij zien en door het gezicht worden bevestigd hoedanig die helse liefde is. En toen opende zich plotseling de aarde ter linkerzijde, en zag ik een uit de hel opklimmenden duivel, die op het hoofd een vierkanten hoed had, neergedrukt op het voorhoofd tot aan de ogen toe, het aangezicht vol puisten zoals van brandende koorts, niet grimmige ogen, de borst opgezwollen tot een ruitvorm; uit den mond rispte hij rook op zoals een oven; hij had geheel vurige lendenen; in plaats van voeten had hij enkelknokels zonder vlees; en van zijn lichaam wasemde een stinkende en onreine warmte uit. Hem ziende schrok ik, en ik riep tot hem: Treed niet naderbij; zeg vanwaar gij zijt. En hij antwoordde schor: Ik ben uit de lagere landen, en daar met tweehonderd in een gezelschap dat het overuitmundendste van alle gezelschappen is; daar zijn wij allen keizers der keizers, koningen der koningen, hertogen der hertogen, en vorsten der vorsten; niet wie ook daar is bloot keizer, noch bloot koning, hertog, en vorst; wij zitten daar op tronen der tronen, en van daar zenden wij bevelen uit over het algehele wereldrond, en verder. Toen zeide ik tot hem: Ziet gij niet dat gij raast uit de fantasie der overuitmundendheid? En hij antwoordde: Hoe kunt gij aldus spreken, daar wij ons toch geheel en al als zodanig toeschijnen, en eveneens door de medegenoten als zodanig worden erkend? Dit gehoord hebbende wilde ik niet nog eens zeggen: Gij raast, omdat hij uit de fantasie raasde. En het werd mij te kennen gegeven dat die duivel toen hij in de wereld leefde, slechts iemands huisbezorger was geweest, en dat hij toen dermate verwaten van geest was geweest dat hij het gehele menselijke geslacht bij zichzelf vergeleken had veracht, en zich had overgegeven aan de fantasie dat hij waardiger was dan een koning en eveneens dan een keizer; en uit dezen trots had hij God geloochend, en alle heilige dingen der Kerk als voor hem van geen waarde geacht, maar als iets voor het stompzinnige gepeupel. Ten slotte vroeg ik hem: Gij tweehonderden daar, hoelang verheerlijkt gij u aldus onder elkander? Hij zeide: Tot in het eeuwige; maar diegenen van ons die de anderen martelen vanwege het niet erkennen van de overuitmundendheid, zinken omlaag; het is ons immers geoorloofd om ons te verheerlijken, maar niet om iemand het boze aan te doen. Ik vroeg wederom: Weet gij niet hoedanig lot de omlaagzinkenden treft? Hij zeide dat zij neerzinken tot een zekeren kerker waar zij minderwaardiger dan de minderwaardigen of de minderwaardigsten

worden genoemd, en arbeiden. Toen zeide ik tot dien duivel: Wacht u dan dat niet ook gij omlaagzinkt.

264. Hierna opende zich de aarde wederom, maar ter rechterzijde, en ik zag een anderen duivel oprijzen, op wiens hoofd als het ware een tulband was, omwikkeld met kronkelingen als van een ringslang, welker kop uit de spits opstak. Hij had een aangezicht melaats van voorhoofd tot kin, en evenzo waren ook zijn beide handen. De lendenen waren naakt en zwart als roet, waardoor een vuur als van een haard donker heenscheen, en de voetknokels waren zoals twee adders. De vorige duivel hem ziende, wierp zich op de knieën, en aanbad hem. Ik vroeg: Waarom aldus? Hij zeide: Hij is de god van hemel en aarde, en hij is almachtig. En toen vroeg ik aan dezen duivel: Gij, wat zegt gij hierop? Hij antwoordde: Wat zal ik zeggen? Ik heb alle mogendheid over hemel en hel, het lot van alle zielen is in mijn hand. En ik vroeg wederom: Hoe kan hij die keizer der keizers is, zich aldus onderwerpen; en gij, hoe kunt gij de aanbidding aanvaarden? Hij antwoordde: Hij is nochtans mijn knecht; wat is een keizer voor god? In mijn rechterhand is de banbliksem. En toen zeide ik tot hem: Hoe kunt gij aldus razen? Gij zijt in de wereld slechts een kanunnik geweest; en omdat gij aan de fantasie hebt geleden dat gij ook de sleutels had en vandaar de macht van te binden en te ontbinden, hebt gij uw geest tot zulk een graad van waanzin opgevoerd dat gij nu gelooft god zelf te zijn. Hierover verontwaardigd, bezwoer hij dat hij het is en dat de Heer niet enige macht in den Hemel heeft, aangezien Hij die geheel op ons had overgedragen. Wij behoeven alleen maar te bevelen, en hemel en hel gehoorzamen eerbiedig. Indien wij iemand naar de hel zenden, nemen de duivels hem terstond op; eender de engelen hem dien wij naar den hemel zenden. Ik vroeg verder: Met hoevelen zijt gij in uw gezelschap? Hij zeide: Driehonderd, en wij allen daar zijn goden, ik echter ben de god der goden. Na deze dingen opende zich de aarde onder de voeten van den een en den ander, en zij verzonken diep in hun hel; en het werd gegeven te zien dat er onder hun hellen werkhuizen waren waarin diegenen neervielen die den anderen schade berokkenen; aan een ieder immers in de hel wordt zijn fantasie gelaten en eveneens het roemen daarop, maar het is niet geoorloofd den ander het boze te doen. Dat zij daar zodanig zijn, komt omdat de mens dan in zijn geest is, en de geest komt, nadat hij van het lichaam is gescheiden, in de volle vrijheid van te handelen volgens zijn aandoeningen en de gedachten daaruit. Daarna werd het gegeven in hun hellen een blik te werpen; en de hel waar de keizers der keizers en de koningen der koningen waren, was vol van alle onreinheid, en zij werden gezien zoals verschillende wilde dieren met grimmige ogen; eender in de andere hel, waar

de goden en de god der goden waren; en in deze verschenen afgrijselijke nachtvogels, die ochim en ijim worden genoemd, rondom hen vliegende; de beelden hunner fantasie verschenen aldus aan mij. Hieruit bleek hoedanig de staatsburgerlijke zelfliefde is, en hoedanig de kerkelijke zelfliefde; dat deze is dat zij goden willen zijn, gene echter dat zij keizers willen zijn; en dat zij aldus willen en eveneens daarnaar streven, voor zoveel als de teugels aan die liefde worden gevierd.

265. Daarna werd een hel geopend waar ik er twee zag, de een zittend op een bank, de voeten houdend in een mand vol slangen die langs de borst tot aan den hals schenen omhoog te kruipen; en de ander zittend op een vurigen ezel aan welks zijden rode slangen kropen, de halzen en koppen opstekende en den ruitervolgende. Het werd mij gezegd dat zij pausen waren die keizers van de heerschappij hadden afgezet, en boos hadden gesproken en boos gehandeld met hen in Rome, alwaar zij hen waren komen smeken en aanbidden; doch dat de mand waarin de slangen werden gezien, en dat de vurige ezel met de ringslangen aan de zijden, uitbeeldingen waren van hun liefde van heersen uit de zelfliefde, en dat eendere dingen niet verschijnen aan anderen dan aan hen die uit de verte daarheen schouwen. Er waren enige kanunniken aanwezig aan wie ik vroeg of het werkelijk die pausen waren. Zij zeiden dat zij hen kenden en weten dat zij het zijn.

266. Nadat deze droevige en gruwelijke dingen mij verschenen waren, schouwde ik rond, en ik zag twee Engelen niet ver van mij staan en met elkander spreken; de een was bekleed met een wollen toga flitsend van vlamig purper, en een tunica van blinkend fijn lijnwaad daaronder; de ander met eendere dingen van scharlaken, met een tulband waaraan enige pyropen aan de rechterzijde waren aangebracht. Op dezen trad ik toe en ik begroette hen met den vredesgroet; en eerbiedig vroeg ik: Waarom zijt gij hier beneden? En zij antwoordden: Wij hebben ons herwaarts uit den Hemel nedergelaten op bevel des Heren om met u te spreken over het gezegende lot van hen die willen heersen uit de liefde van de nutten. Wij zijn vereerders van den Heer, ik de Vorst van een Gezelschap, de ander de Hogepriester daar. En de Vorst zeide dat hij de dienstknecht van zijn Gezelschap was, omdat hij hetzelfde van dienst was door nutten te doen; en de ander zeide dat hij de dienaar van de Kerk daar was, omdat hij al dienende voor hen de heilige dingen bediende tot nut van hun zielen; en dat zij beiden in de voortdurende vreugden zijn vanwege de eeuwige gelukzaligheid welke van den Heer in hen is; en dat alle dingen in dat Gezelschap blinkend en prachtig zijn, blinkend van goud en kostbare stenen, en prachtig van paleizen en paradijzen. De oorzaak hiervan

is deze dat onze liefde van heersen niet is uit de zelfliefde, maar uit de liefde van de nutten; en omdat de liefde van de nutten is uit den Heer, blinken en flonkeren derhalve alle goede nutten in de Hemelen. En omdat wij allen in ons Gezelschap in deze liefde zijn, verschijnt derhalve de atmosfeer daar van goud vanwege het licht daar, hetwelk trekt uit het vlamme der Zon, en het vlamme der Zon stemt overeen met die liefde. Nadat dit was gezegd, verscheen ook mij een eendere sfeer rondom hen, en het aromatische daaruit werd waargenomen, hetgeen ik hun ook zeide; en ik verzocht dat zij nog iets meer zouden toevoegen aan hetgeen zij hadden gezegd over de liefde van het nut. En zij gingen voort, zeggende: Naar de waardig-heden waarin wij zijn, hebben wij weliswaar gedongen, maar terwille van geen ander einddoel dan opdat wij te voller de nutten zouden kunnen doen en die breder uitstrekken; en eveneens worden wij omgoten met eer, en wij aanvaardden die, niet terwille van ons, maar terwille van het goede van het Gezelschap; de medebroeders immers en de medegenoten, die uit het gewone volk daar zijn, weten nauwelijks iets anders dan dat al de eer van onze waardigheden in ons is, en vandaar dat de nutten die wij doen, uit ons zijn; maar wij voor ons, wij voelen anders; wij voelen dat al de eer van de waardigheden buiten ons is, en dat zij is zoals de klederen waarmede wij worden bekleed; maar dat de nutten die wij betrachten, zijn uit de liefde ervan binnen ons uit den Heer; en deze liefde ontvangt haar gezegendheid uit de vergemeenschapping, door middel van de nutten, met de anderen. En uit ondervinding weten wij dat voor zoveel als wij nutten doen uit de liefde ervan, die liefde aanwast, en met de liefde de wijsheid, waaruit de vergemeenschapping geschiedt; doch dat voor zoveel als wij de nutten in ons terughouden en niet vergemeenschappen, de gezegendheid vergaat; en dan wordt het nut zoals spijs die is opgesloten in de maag en niet, rondom verspreid, het lichaam en zijn onderdelen voedt, maar onverteerd blijft, tengevolge waarvan misselijkheid ontstaat. In één woord, de ganse Hemel is niets anders dan de samenhouder van het nut van eersten tot laatsten. Wat is het nut anders dan de daadwerkelijke liefde van den naaste, en wat anders houdt de Hemelen samen dan deze liefde? Na dit gehoord te hebben vroeg ik: Hoe kan iemand weten of hij nutten doet uit de zelfliefde, dan wel uit de liefde van de nutten? Elk mens, zowel de goede als de boze, doet nutten, en hij doet nutten uit een zekere liefde. Gesteld dat er in de wereld een gezelschap is, samengesteld uit louter duivels, en een gezelschap samengesteld uit louter Engelen, zo vermoed ik, dat de duivels in hun gezelschap uit het vuur der zelfliefde en uit den glans van hun roem, even zovele nutten zullen doen als de Engelen in het hunne. Wie kan derhalve weten uit welke liefde en

uit welken oorsprong de nutten zijn? De twee Engelen antwoordden hierop: De duivels doen nutten terwille van zich en terwille van de faam opdat zij worden verheven tot ereposten, of schatten gewinnen; doch de Engelen doen de nutten niet deswege, maar terwille van de nutten uit de liefde van dezelve. De mens kan die nutten niet onderscheiden, maar de Heer onderscheidt ze. Al wie in den Heer gelooft en de boze dingen als zonden schuwt, doet de nutten uit den Heer; doch al wie niet in den Heer gelooft, noch de boze dingen als zonden schuwt, doet de nutten uit zich en terwille van zich. Dit is het onderscheid tusschen de nutten uit de duivels, en de nutten uit de Engelen. De twee Engelen gingen heen na deze dingen gezegd te hebben, en uit de verte schenen zij te rijden in een vurigen wagen, zoals Elias, en zij werden in hun Hemel opgeheven.

267. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Na enige ruimte van tijd trad ik een zeker bos binnen en wandelde daar in overpeinzing aangaande hen die in de begerigheid en daaruit in de fantasie zijn van de dingen te bezitten die der wereld zijn; en toen zag ik op enigen afstand van mij een tweetal Engelen met elkander in gesprek en telkens naar mij ziende; en daarom trad ik naderbij; en mij onder het naderen aansprekende, zeiden zij: Wij doervatten in ons dat gij overpeinst wat wij spreken, of dat wij spreken wat gij overpeinst, hetgeen voortkomt uit de wederkerige vergemeenschapping van de aandoeningen. Ik vroeg dus waarover zij spraken. Zij zeiden: Over de fantasie, over de begerigheid, en over het inzicht; en nu over hen die zich verlustigen aan het visioen en de verbeelding van het bezit van alle dingen der wereld. En toen verzocht ik dat zij zich zouden uitspreken over die drie dingen, over de begerigheid, de fantasie, en het inzicht. En hun rede aanvangende, zeiden zij dat een ieder in de begerigheid is innerlijk uit geboorte, maar in het inzicht uiterlijk uit opvoeding; en dat niemand in het inzicht, te minder in de wijsheid is innerlijk, aldus ten aanzien van den geest, tenzij uit den Heer. Een elk immers wordt van de begerigheid van het boze afgehouden, en in het inzicht gehouden volgens het heenschouwen tot den Heer, en tegelijk volgens de verbinding met Hem. Zonder dit is de mens niets dan begerigheid; doch nochtans is hij in de uitwendige dingen, of ten aanzien van het lichaam, in het inzicht krachtens de opvoeding; de mens immers begeert eerbewijzen en schatten, of voorrang en welgesteldheid; en deze twee bereikt hij niet tenzij hij zedelijk en geestelijk verschijnt, dus inzichtsvol en wijs; en aldus te verschijnen leert hij van de kindsheid aan; hetgeen de oorzaak is dat hij, zodra hij onder de mensen of in gezelschap komt, zijn geest omkeert en dien verwijdert van de begerigheid, en naar de welvoegelijke en eerbare dingen

die hij van de kindsheid aan heeft geleerd en in het geheugen des lichaams vasthoudt, spreekt en handelt, en zich ten zeerste daarvoor wacht dat niet wat ook van den onzin der begerigheid waarin zijn geest is, uitlekt. Vandaar is elk mens die niet innerlijk door den Heer wordt geleid, een veinzer, een pluimstrijker, een huichelaar, en zo in schijn een mens, en toch niet een mens, en van hem kan men zeggen dat zijn schil of lichaam wijs is, en zijn kern of geest waanzinnig; voorts dat het uitwendige van hem menselijk is, en het inwendige wilddierlijk. Dezulken schouwen met het achterhoofd omhoog, en met de voorzijde van het hoofd omlaag; aldus wandelen zij als door zwaarte belast, met hangend hoofd, met het gelaat voorover naar de aarde. Als zij het lichaam afleggen en geesten worden en dan vrijgelaten worden, worden zij de onzinnigheden hunner begerigheid; want zij die in de zelfliefdie zijn, begeren over het heelal te heersen, ja zelfs de grenzen ervan nog verder uit te strekken om de heerschappij uit te breiden; nooit zien zij het einde. Zij die in de wereldliefdie zijn, begeren alle dingen ervan te bezitten, en zij zijn bedroefd en wangunstig indien enige schatten bij sommigen verborgen liggen; en daarom wordt het aan dezulken, opdat zij niet louter begerigheden worden en zo onmensen, in de Geestelijke Wereld gegeven te denken uit de vrees voor het verlies van faam, en zo van eer en gewin, alsmede uit de vrees voor de wet en de straf ervan; en eveneens wordt het gegeven zich met het gemoed toe te leggen op enige studie of werk, waardoor zij in de uitwendige dingen worden gehouden en zo in een staat van inzicht, hoezeer zij ook innerlijk ijlen en waanzinnig zijn. Na deze dingen vroeg ik of al diegenen die in de begerigheid zijn, ook in de fantasie ervan zijn. Zij antwoordden dat diegenen in de fantasie hunner begerigheid zijn die innerlijk in zich denken en zich al te zeer aan hun verbeelding overgeven door met zichzelf te spreken. Dezen immers scheiden hun geest bijna van het verband met het lichaam af, en uit het visioen overstromen zij het verstand, en verlustigen zich dwaselijk als het ware aan het universele bezit. In deze ijlkoofts wordt de mens na den dood gelaten die zijn geest aan het lichaam heeft onttrokken en niet van de verlustiging der ijlkoofts heeft willen terugtreden door iets uit godsdienst te denken over de boze en de valse dingen, en ten minste iets over de onbeteugelde zelfliefdie, namelijk dat zij vernietigend is voor de liefde tot den Heer, en over de onbeteugelde wereldliefdie, namelijk dat zij vernietigend is voor de liefde jegens den naaste.

268. Daarna kwam over de beide Engelen en eveneens over mij het verlangen om diegenen te zien die in de visionaire begerigheid of de fantasie zijn van het bezit van alle schatten, uit de wereldliefdie; en wij doorvatten dat dit

verlangen werd ingeblazen te dien einde dat zij zouden worden gekend. De verblijfplaatsen van hen waren onder het land van onze voeten, doch boven de hel. En daarom zagen wij elkander aan, en zeiden: Laten wij gaan. En er werd een opening gezien, en daar een trap, waarlangs wij afklommen. En er werd gezegd dat zij benaderd moesten worden van het oosten, opdat wij niet zouden binnengaan in den nevel hunner fantasie en overschaduwde worden ten aanzien van het verstand, en dan tevens ten aanzien van het gezicht. En zie, er verscheen een huis opgetrokken uit riet, dus vol spleten, staande in een nevel die zoals een rook aanhoudend uitvloeide door de spleten van drie wanden. Wij traden binnen, en er werden gezien vijftig hier en vijftig daar, zittende op banken, en afgekeerd van het oosten en het zuiden, schouwden zij vooruit naar het westen en het noorden. Voor een ieder was een tafel, en op de tafel lagen uitpuilende beurzen, en rondom de beurzen een overvloed van gouden munten. En wij vroegen: Zijn dat de schatten van allen van de wereld? Zij zeiden: Niet van allen van de wereld, maar van allen van het koninkrijk. De klank van hun spraak was sissend, en zijzelf verschenen niet een rond aangezicht dat een rossigen gloed had zoals een slakkenhuisje, en de pupil van het oog bliksemde als het ware in een groen vlak, hetgeen voortkwam uit het licht der fantasie. Wij stonden in het midden van hen, en wij zeiden: Geloofd gij dat gij alle schatten des koninkrijks bezit? En zij antwoordden: Wij bezitten ze. Daarop vroegen wij: Wie van u? Zij zeiden: Iedereen. En wij vroegen: Hoe iedereen? Gij zijt met velen. Zij zeiden: Ieder van ons weet dat alle dingen van hem de mijne zijn. Het is niet aan iemand geoorloofd om te denken, te minder om te zeggen: Mijn dingen zijn niet de uwe; maar het is geoorloofd om te denken en te zeggen: Uw dingen zijn de mijne. De munten op de tafels verschenen als van zuiver goud, ook voor ons; maar toen wij het licht uit het oosten binnenlieten, waren het korreltjes van goud die zij door de verenigde gemeenschappelijke fantasie zo groot hadden gemaakt. Zij zeiden dat een ieder die binnentreedt, iets van goud met zich mede behoort te brengen, hetwelk zij in brokjes en deze weer in korreltjes snijden en, door de eensgezinde kracht der fantasie, tot munten van groteren vorm doen uitdijen. En toen zeiden wij: Waart gij niet als mensen van rede geboren? Vanwaar hebt gij die visionaire dwaasheid? Zij zeiden: Wij weten dat het verbeeldingsrijdelheid is, maar omdat het de innerlijke dingen van ons gemoed verkwikkelijk maakt, treden wij hier binnen, en worden wij verlustigd als door het bezit van alle dingen. Doch wij verwijlen hier niet dan alleen maar ettelijke uren lang, en wanneer die verstreken zijn, gaan wij naar buiten, en telkens keert ons dan het gezonde gemoed terug. Maar nochtans

komt onze visionaire verlokking bij tussenpozen over ons en maakt dat wij keer op keer weder binnengaan en keer op keer naar buiten gaan. Zo zijn wij afwisselend wijs en waanzinnig. Wij weten ook dat een hard lot dengenen wacht die met geslepenheid den anderen hun goederen ontfutselen. Wij vroegen: Welk lot? Zij zeiden: Zij worden verzwoegen en naakt in den enen of anderen helsen kerker gestoten, waar zij gehouden zijn te arbeiden voor kleed en voor spijs, en daarna voor enige penningen, welke zij verzamelen en waarin zij de vreugde huns harten stellen. Maar indien zij hun kornuiten het boze aandoen, moeten zij een deel van hun penningen als boete geven.

269. Daarna klommen wij uit deze lagere gebieden op naar het zuiden waar wij tevoren waren geweest, en daar vertelden de Engelen tal van vermeldenswaardige dingen over de niet-visionaire of fantastische begerigheid, waarin elk mens uit geboorte is; dat zij, als zij daarin zijn, als het ware dwaas zijn en toch zichzelf als in de hoogste mate wijs toeschijnen; en dat zij uit die dwaasheid bij beurten worden teruggelaten in het redelijke, hetwelk bij hen in de uitwendige dingen is; in welken staat zij hun waanzin zien, erkennen, en belijden; maar nochtans begeren zij zeer uit hun redelijken staat naar hun waanzinnigen staat, en eveneens laten zij zich in dezen binnen, zoals uit het gedwongene en onverkwikkelijke in het vrije en verkwikkelijke. Aldus behaagt hun innerlijk de begerigheid, en niet het inzicht. Het zijn drie universele liefden waaruit elk mens van de schepping aan is samengesteld: de liefde van den naaste, welke ook de liefde is van nutten te doen, de wereldliefde, welke ook de liefde is van schatten te bezitten, en de zelfliefde, welke ook de liefde is van over de anderen te heersen. De liefde van den naaste of van nutten te doen, is een geestelijke liefde; de wereldliefde echter of de liefde van schatten te bezitten, is een stoffelijke liefde; doch de zelfliefde of de liefde van over de anderen te heersen, is een lichamelijke liefde. De mens is mens als de liefde van den naaste of de liefde van nutten te doen het hoofd maakt, en de wereldliefde het lichaam maakt, en de zelfliefde de voeten maakt. Doch indien de wereldliefde het hoofd maakt, is de mens niet anders mens dan zoals een gebochelde; doch wanneer de zelfliefde het hoofd maakt, zo is hij niet mens staande op de voeten, maar op de handpalmen, het hoofd omlaag en de billen omhoog. Wanneer de liefde van den naaste het hoofd maakt, en de twee overige liefden in volgorde het lichaam en de voeten maken, zo verschijnt die mens van den Hemel uit met een engellijk aangezicht, met een schonen regenboog rondom het hoofd; doch indien de wereldliefde het hoofd maakt, zo verschijnt hij van den Hemel uit met een vaal aangezicht zoals van een dode, met een gelen cirkel rondom het hoofd; indien echter de zelfliefde

het hoofd maakt, zo verschijnt hij van den Hemel uit met een donkerzwart aangezicht, met een witten cirkel rondom het hoofd. Hierop vroeg ik: Wat beelden de cirkels rondom de hoofden uit? Zij antwoordden: Zij beelden het inzicht uit; de witte cirkel rondom het hoofd van het donkerzwarte aangezicht beeldt uit dat diens inzicht is in de uitwendige dingen of rondom hem, doch de waanzin in de inwendige dingen of in hem; de mens die zodanig is, is ook wijs als hij in het lichaam is, doch waanzinnig als hij in den geest is; en geen mens is wijs in den geest tenzij uit den Heer, hetgeen geschiedt wanneer hij opnieuw of uit het nieuwe door Hem wordt verwekt en geschapen. Nadat dit was gezegd, werd de aarde ter linkerzijde geopend, en door de opening zag ik een duivel oprijzen met een lichtenden witten cirkel rondom het hoofd, en ik vorste uit: Wie zijt gij? Hij zeide: Ik ben Lucifer, de zoon des dageraads, en omdat ik mij den Allerhoogste gelijk heb gemaakt, ben ik nedergeworpen. Doch hij was die Lucifer niet, maar hij geloofde hem te zijn. En ik zeide: Daar gij zijt nedergeworpen, hoe kunt gij herrijzen uit de hel? En hij antwoordde: Ik ben daar een duivel, doch hier ben ik een engel des lichts; ziet gij mijn hoofd niet met een lichtende sfeer omgord? En eveneens zult gij, indien gij wilt, zien dat ik hyperzedelijk ben onder de zedelijken, hyperredelijk onder de redelijken, ja zelfs hypergeestelijk onder de geestelijken. Ik kan ook preken, en eveneens heb ik gepreekt. Ik vroeg: Wat hebt gij gepreekt? Hij zeide: Tegen de bedriegers, tegen de echtbrekers, en tegen alle helse liefden; ja zelfs heb ik toen mij, Lucifer, een duivel genoemd, en heb ik tegen mij hem afgezworen, en deswege ben ik met loftuitingen tot aan den hemel verheven. Vandaar komt het dat ik de zoon des dageraads ben genoemd. En waarover ikzelf verwonderd was: wanneer ik op den kansel was, dacht ik niet anders dan dat ik recht en naar behoren sprak; maar de oorzaak heb ik voor mijzelf ontdekt, zijnde deze dat ik in de uitwendige dingen was, en deze dan gescheiden waren van mijn inwendige dingen; en hoewel ik dit voor mij heb ontdekt, heb ik mij nochtans niet kunnen veranderen, omdat ik vanwege mijn trots niet tot God heb geschouwd. Daarop vroeg ik: Hoe hebt gij aldus kunnen spreken, terwijl gij de bedrieger zelf, de echtbreker zelf, en de duivel zelf zijt? Hij antwoordde: Ik ben een ander wanneer ik in de uitwendige dingen of in het lichaam ben, en een ander wanneer ik in de inwendige dingen of in den geest ben. In het lichaam ben ik een engel, maar in den geest een duivel; want in het lichaam ben ik in het verstand, in den geest echter ben ik in den wil; en het verstand draagt mij omhoog, doch de wil draagt mij omlaag; en wanneer ik in het verstand ben, omhult een witte gordel mijn hoofd; doch als het verstand zich geheel en al aan den wil gewonnen geeft en van hem wordt,

hetgeen ons laatste lot is, dan wordt de gordel zwart en vergaat; wanneer dit geschied is, kunnen wij niet langer in dit licht opklimmen. Daarna sprak hij over zijn tweevoudigen staat, uitwendig en inwendig, meer redelijk dan enig ander. Maar plotseling, toen hij de Engelen bij mij zag, ontvlamde hij van aangezicht en stem, en werd hij zwart, ook ten aanzien van den gordel rondom het hoofd; en door de opening waardoor hij was opgerezen, gleed hij neer tot de hel. De omstanders maakten uit hetgeen zij hadden gezien deze conclusie, dat de mens zodanig is als zijn lief de is, en niet zodanig als zijn verstand is, aangezien de liefde het verstand gemakkelijk naar haar zijden overhaalt en tot handlanger maakt. Toen vroeg ik aan de Engelen: Vanwaar hebben de duivels zulk een redelijkheid? En zij zeiden: Zij komt voort uit den roem der zelfliefde; want de zelfliefde wordt met roem omgord, en de roem verheft het verstand tot in het licht des Hemels; want het verstand is bij ieder mens vatbaar voor verheffing volgens de erkentissen, maar niet de wil tenzij door een leven volgens de ware dingen der Kerk en der rede. Vandaar komt het dat de godloochnaars zelf, die in de heerlijkheid der faam zijn uit zelfliefde, en vandaar in den trots van het eigen inzicht, zich verheugen in een subliemer redelijkheid dan vele anderen, maar alleen dan wanneer zij in het denken des verstands zijn, niet echter wanneer zij in de aandoening des wils zijn. En de aandoening des wils heeft het inwendige van den mens in bezit, doch het denken des verstands het uitwendige van hem. Verder zeide de Engel de oorzaak waarom de mens is samengesteld uit de drie bovengenoemde liefden, te weten: uit de liefde van het nut, uit de wereldliefde, en uit de zelfliefde, zijnde deze dat de mens denke uit God, hoewel als uit zich. Hij zeide dat de hoogste dingen in den mens opwaarts tot God zijn gekeerd, de middelste naar buiten tot de wereld, en de laagste nederwaarts tot zich; en omdat deze nederwaarts zijn gekeerd, denkt de mens als uit zich, terwijl hij toch uit God denkt.

270. DE DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens op een morgen na den slaap, verdiepte zich mijn denken in enige verborgenheden der echtelijke liefde, en ten slotte in deze: *In welk gebied van het menselijk gemoed zetelt de waarlijk echtelijke liefde, en vandaar in welk de echtelijke koude?* Ik wist dat de gebieden van het menselijk gemoed er drie zijn, het ene boven het andere; en dat in het laagste gebied de natuurlijke liefde woont, in het hogere de geestelijke liefde, en in het hoogste de hemelse liefde; en dat in ieder gebied het huwelijk van het goede en het ware is; en dat, omdat het goede is der liefde, en het ware is der wijsheid, in ieder gebied het huwelijk is van de liefde en de wijsheid; en dat dit huwelijk het zelfde is als het huwelijk van den wil en het verstand,

aangezien de wil het receptakel van de liefde is, en het verstand het receptakel van de wijsheid. Toen ik in de diepte van dit denken was, zie, zo zag ik twee zwanen vliegende naar het noorden, en vlak daarop twee paradijsse vogels vliegende naar het zuiden, en eveneens twee tortelduiven vliegende in het oosten. En toen ik met den blik de vluchten volgde, zag ik dat het tweetal zwanen hun weg van het noorden tot het oosten ombogen, eender het tweetal paradijsse vogels van het zuiden, en dat zij zich vergaderden met het tweetal tortelduiven in het oosten, en te zamen vlogen tot een zeker hoog oprijzend Paleis daar, rondom hetwelk olijf-, palm-, en beukebomen waren. In het Paleis waren drie rijen vensters, de ene boven de andere; en toen ik daarop lette, zag ik de zwanen in het Paleis invliegen door de geopende vensters in de laagste rij, de paradijsse vogels door de geopende vensters in de middelste rij, en de tortelduiven door de geopende vensters in de hoogste rij. Nadat dit was gezien, stond een Engel daar, en hij zeide: Verstaat gij wat gij gezien hebt? En ik antwoordde: Slechts een klein weinig. Hij zeide dat dat Paleis de woningen der echtelijke liefde uitbeeldt zodanig als zij zijn in de menselijke gemoederen; dat het hoogste deel ervan, waarin zich de tortelduiven begaven, het hoogste gebied des gemoeds uitbeeldt, waar de echtelijke liefde woont in de liefde van het goede met haar wijsheid; het middelste deel, waarin zich de paradijsse vogels begaven, het middelste gebied, waar de echtelijke liefde woont in de liefde van het ware met haar inzicht; en het laagste deel, waarin zich de zwanen begaven, het laagste gebied des gemoeds, waar de echtelijke liefde woont in de liefde van het gerechte en het rechte met haar wetenschap. De drie paren gevleugelden betekenen ook die dingen, het paar tortelduiven de echtelijke liefde van het hoogste gebied, het paar paradijsse vogels de echtelijke liefde van het middelste gebied, en het paar zwanen de echtelijke liefde van het laagste gebied. Eendere dingen betekenen de drie geslachten van bomen rondom het Paleis, de olijf-, de palm-, en de beukebomen. Wij in den Hemel, wij noemen het hoogste gebied des gemoeds hemels, het middelste geestelijk, en het laagste natuurlijk; en wij doorvatten die zoals de woningen in een huis, de ene boven de andere, en de opklimming van de ene tot de andere bij Braden zoals langs trappen; en in ieder deel als het ware twee kamers, de ene voor de liefde, de andere voor de wijsheid, en vooraan als het ware de slaapkamer, waar de liefde met haar wijsheid, of het goede met zijn ware, of, wat het zelfde is, waar de wil met zijn verstand, zich in het huwelijksbed vergezelschapten. In dat Paleis vertonen zich alle verborgenheden der echtelijke liefde als het ware afgebeeld. Na dit gehoord te hebben, vroeg ik, ontstoken zijnde door het verlangen om dat te zien, of het iemand wordt gegeven om hetzelfde binnen

te treden en te zien, omdat het een uitbeeldend Paleis is. Hij antwoordde dat het niet aan anderen gegeven is dan aan hen die in den derden Hemel zijn, omdat voor hen elk uitbeeldende van de liefde en de wijsheid werkelijk wordt. Van hen heb ik de dingen gehoord die ik u heb medegedeeld, en eveneens dit, dat de waarlijk echtelijke liefde woont in het hoogste gebied in het midden van de wederzijdse liefde, in het bruidsvertrek of de kamer van den wil, en eveneens in het midden van de doorvattingen der wijsheid, in het bruidsvertrek of de kamer van het verstand, en dat zij worden vergezelschappt door het huwelijksbed in de slaapkamer welke vooraan is en in het oosten. En ik vroeg: Waarom twee bruidsvertrekken? Hij zeide dat de echtgenoot is in het bruidsvertrek van het verstand, en dat de echtgenote is in het bruidsvertrek van den wil. En ik vroeg: Wanneer de echtelijke liefde daar woont, waar dan de echtelijke koude? Hij antwoordde dat zij ook in het hoogste gebied is, maar alleen in het bruidsvertrek van het verstand, terwijl het bruidsvertrek van den wil daar gesloten is; het verstand immers met zijn ware dingen kan, zo vaak het hem belieft, langs de wenteltrap tot het hoogste gebied in zijn bruidsvertrek opklimmen, maar indien de wil met het goede van zijn liefde niet tegelijk tot het daarmede verbonden bruidsvertrek opklimt, zo wordt dit gesloten, en ontstaat koude in het andere; en dit is *de echtelijke koude*. Het verstand schouwt, als er een zodanige koude tot de echtgenote is, van het hoogste gebied uit naar beneden tot het laagste, en eveneens daalt het, indien de vrees hetzelfde niet weerhoudt, neder, om aldaar uit een ongeoorloofd vuur warm te worden. Nadat dit was gezegd, wilde hij nog meer dingen opsommen aangaande de echtelijke liefde, uit de beeltenissen daarvan in dat Paleis; maar hij zeide: Genoeg voor ditmaal; onderzoek eerst of deze dingen boven het gemene verstand zijn; indien zij het zijn, waartoe meerdere; doch indien zij het niet zijn, zo zullen meerdere worden openge dekt.

Over de oorzaken der schijnliefde, schijnvriendschap, en schijngunst in de huwelijken

271. Aangezien over de oorzaken der kouden en der scheidings is gehandeld, zo brengt de orde het met zich dat ook over de oorzaken der schijnliefde, schijnvriendschap, en schijngunst in de huwelijken worde gehandeld. Het is immers bekend dat hoewel de kouden den animus der echtelieden heden ten dage scheiden, zij nochtans samenwonen en voortscheppen; hetgeen niet zou geschieden indien er niet ook schijnlief den bestonden, bij afwisselende gelegenheden eender aan of in nabootsing van de warmte der echte liefde. Dat die schijnen noodzakelijkheden en nuttigheden zijn, en dat zonder die de huizen niet zouden standhouden, en vandaar ook niet de gezelschappen, zal men in hetgeen volgt zien. Bovendien kunnen sommigen die van een heel nauwgezet geweten zijn, gebukt gaan onder de idee dat de tweespalten van de gemoederen tussen hen en de gade en de inwendige vervreemdingen dientengevolge, hun schuld zijn en hun worden toegerekend, en deswege van harte bedroefd zijn. Maar omdat zij het niet in de hand hebben om de inwendige tweespalten te verhelpen, is het voor hen genoeg om door schijnlief den en schijngunsten de onrustigheden die uit het geweten kunnen opkomen, te kalmeren. Daardoor kan ook de vriendschap terugkomen, waarin van hun kant de echtelijke liefde schuilt, hoewel het niet van den anderen kant het geval is. Maar deze Verhandeling zal, vanwege de vele verscheidenheden van deze stof, in artikels worden onderscheiden, evenals de vorige. De artikels van deze Verhandeling zijn de volgende: I: *Dat in de natuurkke wereld bijna allen kunnen worden verbonden ten aanzien van de uitwendige aandoeningen, niet echter ten aanzien van de inwendige, indien deze van elkander afwijken en tevoorschijn komen.* II: *Dat in de Geestelijke Wereld allen worden verbonden volgens de inwendige aandoeningen, niet echter volgens de uitwendige, tenzij deze één waken met de inwendige.* III: *Dat het de uitwendige aandoeningen zijn volgens welke de echtverbintenissen gemeenlijk in de wereld worden aangegaan.* IV: *Maar dat indien zij niet de inwendige aandoeningen inhebben, welke de gemoederen verbinden, de echtverbintenissen in huis worden ontbonden.* V: *Dat toch de echtverbintenissen in de wereld tot aan het einde van het leven van den een en de ander moeten blijven voortduren.* VI: *Dat er in de echtverbintenissen waarin de inwendige aandoeningen niet verbinden, uitwendige voorkomen, die de inwendige veinzen, en vergezelschappen.* VII: *Dat daaruit is de schijnliefde,*

of de schijnvriendschap en schijngunst tussen echtelieden. VIII: Dat deze schijnen echtelijke veinzingen zijn, welke lofwaardig zijn, omdat zij nuttig en noodzakelijk zijn. IX: Dat deze echtelijke veinzingen bij een geestelijk mens verbonden met een natuurlijk mens, wijs zijn uit gerechtigheid en oordeel. X: Dat deze echtelijke veinzingen bij de natuurlijke mensen wijs zijn uit de voorzichtigheid, terwille van verschillende oorzaken. XI: Dat zij zijn terwille van de verbeteringen, en terwille van de aanpassingen. XII: Dat zij zijn om de orde te bewaren in de huiselijke aangelegenheden, en terwille van de wederzijdse hulpverlening. XIII: Dat zij zijn terwille van de eendrachtige zorg voor de kleine kinderen en jegens de kinderen. XIV: Dat zij zijn terwille van den vrede in huis. XV: Dat zij zijn terwille van den goeden roep buitenshuis. XVI: Dat zij zijn terwille van de verschillende gunsten die verwacht worden van de gade of van haar verwanten, en zo vanwege de vrees voor het verlies ervan. XVII: Dat zij zijn terwille van de verontschuldigungen van smetten, en vandaar terwille van de vermijdingen van een slechten roep. XVIII: Dat zij zijn terwille van de verzoeningen. XIX: Dat indien bij de echtgenote de gunst niet ophoudt als het vermogen bij den man ophoudt, een de echtelijke vriendschap evenarende vriendschap kan ontstaan als zij oud worden. XX: Dat er verschillende soorten van schijnliefde en schijnvriendschap voorkomen tussen echtelieden van wie de een onderjukt en vandaar onderworpen is aan den ander. XXI: Dat er helse huwelijken voorkomen in de wereld tussen echtelieden die innerlijk de verbitterdste vijanden zijn, en uiterlijk als het ware de innigste vrienden. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

272. I: DAT IN DE NATUURLIJKE WERELD BIJNA ALLEN KUNNEN WORDEN VERBONDEN TEN AANZIEN VAN DE UITWENDIGE AANDOENINGEN, MAAR NIET TEN AANZIEN VAN DE INWENDIGE, INDIEN DEZE VAN ELKANDER AFWIJKEN EN TE VOORSCHIJN KOMEN. De oorzaak hiervan is deze dat de mens in de wereld is voorzien van een stoffelijk lichaam, en dit is opgekropt met begeerten, en deze zijn daar zoals de droesems die zich, wanneer de wijnmost wordt geklaard, tot den bodem laten zakken. Uit zulke dingen bestaan de stoffen waaruit de lichamen der mensen in de wereld zijn samengesteld. Vandaar komt het dat de inwendige aandoeningen, welke des gemoeds zijn, niet verschijnen, en bij velen er nauwelijks een greintje van doorschijnt; immers, òf het lichaam zuigt die op en wikkelt ze in zijn droesems, òf het verbergt ze vanwege een van kindsbeen of aangeleerde veinzing diep voor den aanblik van de anderen. En daardoor brengt hij zich in den staat van iedere aandoening die hij in den ander opmerkt, en lokt hij diens aandoening tot zich, en zo verbinden zij zich. Dat zij zich verbinden, komt omdat iedere aandoening haar verkwikkelijke dingen heeft, en de verkwikkelijke dingen

binden de animi samen. Anders echter zou geschieden indien de inwendige aandoeningen evenals de uitwendige, voor het gezicht in het gelaat en in het gebaar, en voor het gehoor in den klank der spraak, verschenen, of de verkwikkelijke dingen ervan met het neusgat waargenomen of geroken werden, zoals geschiedt in de Geestelijke Wereld; alsdan zouden zij, indien zij van elkander afweken tot aan de tweedracht toe, de animi over en weer scheiden, en zich op verren afstand volgens de doorvatting van de antipathie verwijderen. Hieruit blijkt dat in de natuurlijke wereld bijna allen kunnen worden verbonden ten aanzien van de uitwendige aandoeningen, maar niet ten aanzien van de inwendige aandoeningen, indien deze van elkander afwijken en te voorschijn komen.

273. II: DAT IN DE GEESTELIJKE WERELD ALLEN WORDEN VERBONDEN VOLGENS DE INWENDIGE AANDOENINGEN, NIET ECHTER VOLGENS DE UITWENDIGE, TENZIJ DEZE ÉÉN MAKEN MET DE INWENDIGE. De oorzaak hiervan is deze dat dan het stoffelijk lichaam is afgeworpen, hetwelk de vormen van alle aandoeningen heeft kunnen opnemen en tevoorschijn brengen, zoals nu boven is gezegd, en de van dat lichaam ontblote mens in zijn inwendige aandoeningen is, welke het lichaam van hem tevoren had verborgen. Vandaar komt het dat daar de gelijkslachtigheden en de ongelijkslachtigheden, of de sympathieën en de antipathieën niet slechts worden gevoeld, maar dat die ook verschijnen in de aangezichten, de spraken, en de gebaren; en daarom worden daar de gelijkheden verbonden, en de ongelijkheden gescheiden. Dit is de oorzaak dat de algehele Hemel volgens alle verscheidenheden van de aandoeningen der liefde van het goede en het ware door den Heer is geordend, en in tegenstelling de hel volgens alle verscheidenheden van de aandoeningen der liefde van het boze en het valse. Aangezien de Engelen en de geesten evenzeer inwendige en uitwendige aandoeningen hebben als de mensen in de wereld, en aangezien de inwendige aandoeningen daar niet kunnen worden verborgen door de uitwendige, schijnen zij door en openbaren zij zich; vandaar worden de ene en de andere bij hen tot gelijkheid en tot overeenstemming gebracht, waarna hun inwendige aandoeningen door de uitwendige worden afgebeeld in de aangezichten, doorvat in de klanken der spraak, en eveneens verschijnen zij in de gebaren der gedragingen. Dat de Engelen en de geesten inwendige en uitwendige aandoeningen hebben, komt omdat zij een gemoed en een lichaam hebben, en de aandoeningen en de gedachten daaruit zijn des gemoeds, en de gewaarwordingen en de wellusten daaruit zijn des lichaams. Het komt daar vaak voor dat na den dood vrienden samenkomen en zich hun vriendschappen in de vorige wereld herinneren, en dan geloven dat zij

het leven der vriendschap zoals eerder samen zullen delen; maar wanneer in den Hemel dat metgezelschap wordt doorvat, zijnde slechts een van de uitwendige aandoeningen, zo geschiedt er scheiding volgens de inwendige; en dan worden van die samenkomst enigen uitgewezen naar het noorden, en enigen naar het westen, en elk afzonderlijk op afstanden tussen elkander, zodat zij elkander nooit meer zien, noch kennen; want in hun verblijfplaatsen worden zij veranderd van aangezichten, welke de beeltenissen worden van hun inwendige aandoeningen. Hieruit blijkt dat in de Geestelijke Wereld allen worden verbonden volgens de inwendige aandoeningen, en niet volgens de uitwendige, tenzij deze één maken met de inwendige.

274. III: DAT HET DE UITWENDIGE AANDOENINGEN ZIJN VOLGENS WELKE DE ECHTVERBINTENISSEN GEMEENLIJK IN DE WERELD WORDEN AANGEGAAN, komt omdat de inwendige aandoeningen zelden worden geraadpleegd; en indien zij worden geraadpleegd, wordt nochtans de eenderheid ervan in de vrouw niet gezien; deze immers trekt, krachtens een met de geboorte meegekregen gave, de inwendige aandoeningen terug in de binnenste schuilhoeken van haar gemoed. De uitwendige aandoeningen die de mannen daartoe brengen echtverbintenissen aan te gaan, zijn er verscheidene. De eerste aandoening van deze eeuw is de vergroting van het familiegoed door schatten, zowel om het grondbezit te vermeerderen als om over ruime middelen te beschikken; de tweede is het haken naar ereposten, of om grotelijks geacht te worden, of om in een ruimeren financiëlen staat te zijn. Behalve deze zijn er verschillende aanlokkingen en begerigheden; deze laten evenmin ruimte om de overeenkomsten van de inwendige aandoeningen uit te vorsen. Uit deze weinige dingen blijkt dat de echtverbintenissen in de wereld gemeenlijk worden aangegaan volgens de uitwendige aandoeningen.

275. IV: MAAR DAT INDIEN ZIJ NIET DE INWENDIGE AANDOENINGEN INHEBBEN, WELKE DE GEMOEDEREN VERBINDEN, DE ECHTVERBINTENISSEN IN HUIS WORDEN ONTBONDEN. Er wordt gezegd in huis, omdat het in stilte tussen hen alleen is; hetgeen geschiedt als de eerste warmten, ontstoken ten tijde der verloving, en brandende als de bruiloft nabij is, daarna geleidelijk verflauwen vanwege de onenigheid van de inwendige aandoeningen, en ten slotte in kouden uitloopen. Dat dan de uitwendige aandoeningen, welke hen tot de echtverbintenis hebben geleid en aangelokt, verdwijnen, zodat zij ook niet langer verbinden, is bekend. Dat de kouden komen opzetten uit verschillende oorzaken, inwendige, uitwendige, en bijkomende, welke alle aan de ongelijkheid der inwendige neigingen haar stroom ontlenuen, is in het vorenstaande Hoofdstuk bevestigd. Hieruit blijkt de waarheid dat indien niet

de uitwendige aandoeningen de inwendige inhebben, welke de gemoederen verbinden, de echtverbintenissen in huis worden ontbonden.

276. v: DAT TOCH DE ECHTVERBINTENISSEN IN DE WERELD TOT AAN HET EINDE VAN HET LEVEN MOETEN BLIJVEN VOORTDUREN. Dit wordt aangevoerd om duidelijker voor de rede de noodzakelijkheid, de nuttigheid, en de waarheid te laten uitkomen dat de echtelijke liefde, waar zij niet echt is, nochtans moet worden voorgewend, of dat het verschijne alsof zij er is. Anders zou het zijn indien de aangegane huwelijken niet werden gesloten tot aan het einde van het leven, maar naar willekeur konden worden ontbonden, zoals het geval was bij de Israëlietische natie, welke zich de vrijheid heeft aangematigd om de vrouwen-echtgenoten heen te zenden om elke oorzaak, onverschillig welke; zoals uitkomt in deze dingen bij Mattheus: *De farizeën traden toe, zeggende tot Jezus: Is het niet den mens geoorloofd de echtgenote heen te zenden om elke oorzaak, onverschillig welke? En toen Jezus antwoordde dat het niet geoorloofd was de echtgenote heen te zenden en een andere te trouwen, tenzij vanwege hoererij, gaven zij ten antwoord dat nochtans Mozes had geboden een scheidbrief te geven en haar heen te zenden. En de discipelen zeiden: Indien de zaak des mensen met de echtgenote zo is, is het niet oirbaar een echtverbintenis aan te gaan*, XIX: 3 tot 10. Wanneer dus het verbond des huwelijks een verbond des levens is, zo volgt dat de schijnen van liefde en vriendschap tussen de echtelieden noodzakelijkheden zijn. Dat de echtverbintenissen aangeaan tot aan het einde van het leven in de wereld moeten blijven voortduren, is krachtens de Goddelijke Wet, en omdat het krachtens deze is, is het ook krachtens de redelijke wet, en vandaar krachtens de burgerlijke wet; krachtens de Goddelijke Wet, dat het niet geoorloofd is de echtgenote heen te zenden en een andere te trouwen, tenzij vanwege hoererij, zoals boven is gezegd; krachtens de redelijke wet, omdat zij wordt gegrondvest op de geestelijke; immers, de Goddelijke en de Redelijke Wet zijn één Wet; uit deze en gene tezamen, of door deze uit gene, kan men in groten getale zien de buitensporigheden en de vernietigingen van de gezelschappen, [als gevolg van] de ontbindingen van de huwelijken en de verstoting van de vrouwen-echtgenoten naar het welbehagen der mannenechtgenoten, vóór den dood. Die buitensporigheden en vernietigingen van de gezelschappen kunnen in een zekeren omvang worden gezien in de GEDENKWAARDIGHEID aangaande den oorsprong der echtelijke liefde besproken door hen die uit de nemen koninkrijken waren vergaderd, n. 103 tot 115; het is niet nodig daaraan nog meer redenen toe te voegen. Maar deze oorzaken nemen niet weg dat scheidingen om haar eigen

oorzaken worden toegelaten, waarover boven n. 252, 253, 254; en eveneens concubinaten, waarover in het Tweede Deel.

277. VI: DAT ER IN DE ECHTVERBINTENISSEN WAARIN DE INWENDIGE AANDOENINGEN NIET VERBINDEN, UITWENDIGE VOORKOMEN, DIE DE INWENDIGE VEINZEN, EN VERGEZELSCAPPEN. Onder de inwendige aandoeningen worden de wederzijdse neigingen verstaan welke in het gemoed van elk van beiden zijn uit den Hemel; doch onder de uitwendige aandoeningen worden de neigingen verstaan die in het gemoed van den een en de ander zijn uit de wereld. Deze aandoeningen of neigingen zijn weliswaar evenzeer des gemoeds, maar zij nemen het lagere gebied ervan in beslag, gene daarentegen het hogere; doch aangezien beide haar zetel in het gemoed hebben, kan men geloven dat zij eender zijn en overeenkomen; maar hoewel zij niet eender zijn, kunnen zij nochtans schijnen alsof zij eender zijn, doch bij sommigen bestaan zij zoals overeenkomsten, en bij sommigen zoals innemende veinzingen. Er is een zekere gemeenschap door het eerste verbond des huwelijks aan den een en de ander ingeplant, welke, hoewel zij naar den animus van elkander afwijken, nochtans blijft ingeënt; zoals de gemeenschap van de bezittingen, en in vele gevallen de gemeenschap van de nutten en van de verschillende noodzakelijkheden van het huis, en vandaar eveneens van de gedachten, en van zekere geheimen; er is eveneens de gemeenschap van het huwelijksbed, en de gemeenschap van de liefde voor de kleine kinderen; behalve meer dingen, welke, omdat zij aan het echtelijk verbond zijn ingeschreven, ook aan hun gemoederen zijn ingeschreven. Uit deze gemeenschappen vooral komen de uitwendige aandoeningen voort die gelijken op de inwendige; die echter welke gene slechts veinzen, zijn deels uit den zelf den oorsprong, en deels uit een anderen. Maar over deze en gene zal worden gehandeld in hetgeen volgt.

278. VII: DAT DAARUIT IS DE SCHIJNLIEFDE, DE SCHIJNVRIENDSCHAP EN DE SCHIJNGUNST TUSSEN ECHELIEDEN. De schijnliefden, de schijnvriendschappen, en de schijngunsten tussen echtelieden volgen tevens uit het tot aan het einde van het leven gesloten echtelijke verbond, en uit de vandaar aan de samenverbondenen ingegrifte echtelijke gemeenschap, waaruit de op de inwendige aandoeningen gelijkende uitwendige aandoeningen worden geboren, zoals vlak hierboven is aangewezen; en bovendien uit de oorzaken die nuttigheden en noodzakelijkheden zijn, waaruit voor een deel de uitwendige aandoeningen ontstaan, verbindende ofwel geveinsde, waardoor de uitwendige liefde verschijnt alsof zij inwendig was, en de uitwendige vriendschap alsof zij inwendig was.

279. VIII: DAT DEZE SCHIJNEN ECHELTIJKE VEINZINGEN ZIJN, WELKE LOFWAARDIG ZIJN, OMDAT ZIJ NUTTIG EN NOODZAKELIJK ZIJN. Zij worden veinzingen geheten, omdat zij voorkomen tussen hen die naar de gemoederen van elkander afwijken en vanwege die afwijkingen innerlijk in de koude zijn; wanneer zij nochtans in de uitwendige dingen, zoals het behoort en betaamt, een leven van metgezellen leven, dan kunnen de verkeringen van hun samenwoning veinzingen worden genoemd, maar echtelijke, welke, omdat zij lofwaardig zijn vanwege de nutten, geheel en al worden onderscheiden van de huichelachtige veinzingen; door dezelve immers wordt voorzien in al die goede dingen welke in volgorde van Artikel XI tot XX hieronder worden opgesomd. Dat zij lofwaardig zijn vanwege de noodzakelijkheden, komt omdat anders die goede dingen zouden worden verbannen; en toch is de samenwoning krachtens het verbond en de wet opgelegd, en deze rust daarvandaan op elk van beiden als een plicht.

280. IX: DAT DEZE ECHELTIJKE VEINZINGEN BIJ EEN GEESTELIJK MENS VERBONDEN MET EEN NATUURLIJK MENS, WIJS ZIJN UIT GERECHTIGHEID EN OORDEEL. De oorzaak hiervan is deze dat de geestelijke mens uit de gerechtigheid en het oordeel doet wat hij doet, en daarom ziet hij deze veinzingen niet vervreemd van zijn inwendige aandoeningen, maar met dezelve verkoppeld; hij handelt immers vol ernst, en beoogt de verbetering als het einddoel, en indien hij deze niet bereikt, beoogt hij de aanpassing terwille van de orde in het huis, terwille van de wederzijdse hulpverlening, terwille van de zorgen voor de kleine kinderen, terwille van den vrede en de kalmte. Tot deze dingen wordt hij van de gerechtigheid uit gevoerd, en van het oordeel uit brengt hij ze tot verwerkelijking. Dat een geestelijk mens met een natuurlijk mens aldus samenwoont, komt omdat de geestelijke mens geestelijk handelt, ook met den natuurlijken.

281. X: DAT DEZE ECHELTIJKE VEINZINGEN BIJ DE NATUURLIJKE MENSEN WIJS ZIJN UIT DE VOORZICHTIGHEID, TERWILLE VAN VERSCHILLENDE OORZAKEN. Tussen twee echtelieden van wie de een geestelijk is, de ander echter natuurlijk, (onder den geestelijke wordt hij verstaan die de geestelijke dingen liefheeft, en zo wijs is uit den Heer; en onder den natuurlijke wordt hij verstaan die alleen de natuurlijke dingen liefheeft, en zo wijs is uit zich) wanneer die twee door het huwelijk zijn vergezelschap, is de echtelijke liefde bij den geestelijke warmte, en is zij bij den natuurlijke koude. Het is duidelijk dat de warmte en de koude er niet tegelijk kunnen zijn, en dat de warmte hem die in de koude is, niet kan doen ontbranden tenzij deze koude eerst wordt verdreven, en ook kan de koude niet invloeden in hem die in de

warmte is, tenzij deze eerst wordt verwijderd. Vandaar komt het dat een van binnen gelegen liefde tussen echtelieden van wie de een geestelijk en de ander natuurlijk is, niet bestaanbaar is, maar dat er een liefde kan bestaan die van de zijde van den geestelijken gade de van binnen gelegen liefde nabootst, zoals in bovenstaand Artikel is gezegd. Daarentegen is tussen twee natuurlijke echtelieden een van binnen gelegen liefde niet bestaanbaar, aangezien elk van beiden koud is; indien zij warm zijn, zo komt het uit het onkuise voort; maar nochtans kunnen dezen met gescheiden animus in huis samenwonen, en eveneens een voorkomen als van liefde en vriendschap tussen elkander aannemen, hoezeer ook hun gemoederen onderling onsamenstemmend zijn. Bij dezen kunnen de uitwendige aandoeningen, welke voor het merendeel die van schatten en bezittingen, of van eer en waardigheden zijn, als het ware gloeien; en omdat die gloed vrees aanbrengt voor het verlies ervan, zijn derhalve de echtelijke veinzingen voor hen noodzakelijkheden, zijnde vooral die welke in de Artikels xv, xvi, xvii hieronder worden aangevoerd. De overige oorzaken, opgesomd met deze, kunnen iets gemeen hebben met de oorzaken bij den geestelijken mens, waarover boven n. 280, maar slechts indien de voorzichtigheid bij den natuurlijken mens wijs is uit het inzicht.

282. XI: DAT ZIJ ZIJN TERWILLE VAN DE VERBETERINGEN, EN TERWILLE VAN DE AANPASSINGEN. Dat de echtelijke veinzingen, welke schijnen van liefde en vriendschap zijn tussen echtelieden die naar den animus van elkander afwijken, zijn terwille van de verbetering, komt omdat de geestelijke mens die door het huwelijks verbond met een natuurlijk mens gekoppeld is, niets anders beoogt dan de verbetering van het leven; hetgeen van zijn kant geschiedt door wijze en gekuiste gesprekken, en door gunsten die den gemoedsaard van den ander strelen; doch indien deze dingen zonder gevolg in diens oren en gedragingen vallen, beoogt hij aanpassingen terwille van de instandhouding der orde in de huiselijke aangelegenheden, terwille van de wederzijdse hulpverleningen, en terwille van de kleine kinderen en de kinderen, en andere eendere dingen; want de gezegden en de daden die van den geestelijken mens voortgaan, zijn wijs uit de gerechtigheid en het oordeel, zoals boven, n. 280, is getoond. Bij de echtelieden echter van wie niet de een geestelijk is, maar beiden natuurlijk zijn, kan het eendere voorkomen, maar terwille van andere doelen. Indien het is terwille van de verbetering en de aanpassing, zo is het doel ofwel opdat de ander wordt gebracht tot gelijke zedelijke gedragingen en zich aan zijn verlangens onderschikt, ofwel terwille van deze of gene diensten, opdat die de zijne van dienst mogen zijn, ofwel terwille van den vrede binnenshuis, of van den goeden roep buitenshuis,

ofwel terwille van de gunsten die te verwachten zijn van de gade, of van haar aanverwanten, behalve andere doelen. Maar deze zijn bij sommigen uit de voorzichtigheid hunner rede, bij sommigen uit aangeboren beleefdheid, bij sommigen uit de verkwikkelijke dingen der begeerten die hun van geboorte aan vertrouwd zijn en waarvan men het verlies vreest, behalve meer dingen, tengevolge waarvan de gunsten, aangenomen zijnde alsof zij der echtelijke liefde waren, meer of minder geveinsde worden. Er bestaan ook gunsten alsof zij der echtelijke liefde waren, buitenshuis, en geen binnenshuis, maar deze beogen als doel den goeden roep van den een en de ander; en indien zij dezen niet beogen, zo zijn ze maar paskwillen.

283. XII: DAT ZIJ ZIJN OM DE ORDE TE BEWAREN IN DE HUISELIJKE AANGELEGENHEDEN, EN TERWILLE VAN DE WEDERZIJDSE HULPVERLENING. Ieder huis waar ook kinderen zijn, de onderwijzers van dezen, en andere bedienden, is één enkel gezelschap hetwelk het grote gezelschap evenaart; dit coexisteert ook uit gene, zoals het gemene uit de delen; en eveneens zoals het heil van het grote gezelschap afhangt van de orde, aldus hangt het heil van dit kleine gezelschap of van de orde; en daarom, gelijkerwijs het voor de overheidspersonen van belang is om toe te zien en zorg te dragen dat de orde er zij en bewaard blijve in het samengestelde gezelschap, aldus is het van belang voor de echtelieden in hun enkelvoudig gezelschap. Maar deze orde is niet bestaanbaar indien de echtgenoot en de echtgenote naar den animus van elkander afwijken; daardoor immers worden de wederzijdse raadgevingen en hulpverleningen naar verschillende kanten getrokken en verdeeld zoals hun animus, en zo wordt de vorm van het kleine gezelschap uiteengereten; en om derhalve de orde te bewaren, en om door deze orde zorg te dragen voor zich en tevens voor het huis, of voor het huis en tevens voor zich, opdat zij niet te gronde gaan en in het verderf storten eist de noodzakelijkheid dat de heer en de meesteres samenstemmen en één maken; en indien dit niet kan geschieden vanwege het verschil van gemoederen, zo is het, opdat het nochtans goed ga, geboden en eveneens betamelijk dat het geschiede door een representatieve echtelijke vriendschap. Dat daardoor de eendrachtigheden in de huizen worden hersteld terwille van de noodzakelijkheden en de nuttigheden dientengevolge, is bekend.

284. XIII: DAT ZIJ ZIJN TERWILLE VAN DE EENDRACHTIGE ZORG VOOR DE KLEINE KINDEREN EN JEGENS DE KINDEREN. Dat er echtelijke veinzingen, welke schijnen van liefde en vriendschap zijn, gelijkend op de waarlijk echtelijke, terwille van de kleine kinderen en de kinderen, tussen de echtelieden zijn, is zeer wel bekend; de gemeenschappelijke liefde tot dezen

maakt dat de gade de gade welwillend en goedgunstig aanziet. De liefde tot de kleine kinderen en de kinderen bij de moeder en den vader verbinden zich zoals het hart en de long in de borst; de liefde van dezelve bij de moeder is zoals het hart daar, en de liefde jegens dezelve bij den vader is zoals de long daar. De oorzaak der vergelijking is deze dat het hart overeenstemt met de liefde, en de long met het verstand; en de liefde uit den wil is bij de moeder, en de liefde uit het verstand is bij den vader. Bij de geestelijke mensen komt de echtelijke verbinding door die liefde voort uit de gerechtigheid en het oordeel; uit de gerechtigheid, omdat de moeder hen heeft gedragen in de baarmoeder, hen met smart heeft gebaard, en hen daarna met onvermoeide zorg zoogt, voedt, reinigt, kleedt, en opvoedt.

285. XIV: DAT ZIJ ZIJN TERWILLE VAN DEN VREDE IN HUIS. De echtelijke veinzingen of de uitwendige vriendschappen terwille van den vrede en de kalmte thuis, hebben voornamelijk de mannen, vanwege hun natuurlijke karaktertrek, dat zij uit het verstand doen wat zij doen; en het verstand keert, omdat het denkende is, verschillende dingen om en om, welke den animus onrustig maken, wegtrekken, en verstoren; en daarom zou het gebeuren indien er thuis geen kalmte was, dat hun levensgeesten zouden verkwijnen en hun innerlijk leven als het ware in doodslaap zou neerzigen, en zo zou de gezondheid zowel van hun gemoed als van hun lichaam te gronde gaan. De beduchtheden voor deze gevaren en voor meer andere zouden de gemoederen der mannen bevangen, indien er niet voor de kalmering van de woelingen van hun verstand thuis bij de vrouwen-echtgenoten toevluchtsoorden waren. Bovendien helderen de vrede en de kalmte de gemoederen op en maken zij die geschikt om dankbaar de welwillendheden op te nemen die worden betuigd door de vrouwen-echtgenoten, die er alle moeite aan besteden om de wolken van de gemoederen te kalmeren welke zij met scherp doorzicht bij de mannen-echtgenoten waarnemen; en die vrede en kalmte geven bovendien bekering aan haar aanwezig zijn. Daaruit blijkt dat de veinzing van een als het ware waarlijk echtelijke liefde terwille van den vrede en de kalmte thuis een noodzakelijkheid en eveneens een nuttigheid is. Daarbij komt dat bij de vrouwen-echtgenoten de veinzingen niet zijn zoals bij de mannen; maar indien zij daarop schijnen te gelijken, zijn zij der werkelijke liefde, omdat zij geboren zijn als de liefden van het verstand der mannen; en daarom aanvaarden zij de gunsten der mannen-echtgenoten welwillend, zo niet met den mond, dan toch met het hart.

286. XV: DAT ZIJ ZIJN TERWILLE VAN DEN GOEDEN ROEP BUITENSHUIS. De voorspoedigheden van de mannen hangen voor het merendeel af van

den goeden roep dat zij gerecht, oprecht, en recht zijn; en deze goede roep hangt ook van de echtgenote af, die het huiselijk leven van hem kent; en indien daarom de tweespalten van hun gemoederen zouden uitbarsten in openlijke vijandelijkheden, twisten, en dreigementen van haat, en deze ruchtbaar werden gemaakt door de echtgenote en haar vriendinnen, en door de bedienden, zo zouden zij gemakkelijk in beschimpingen worden verkeerd, welke zijn naam tot schande en oneer zouden strekken. Om zulke dingen te vermijden biedt zich geen ander middel aan dan dat hij òf geveinsd de echtgenote genegen is, òf dat zij worden gescheiden ten aanzien van het huis.

287. XVI: DAT ZIJ ZIJN TERWILLE VAN DE VERSCHILLENDE GUNSTEN DIE VERWACHT WORDEN VAN DE GADE OF VAN HAAR VERWANTEN, EN ZO VANWEGE DE VREES VOOR HET VERLIES ERVAN. Dit geschiedt vooral in huwelijken van ongelijken staat en stand, waarover men boven zie, n. 250; zoals wanneer men een vermogende echtgenote trouwt, en deze haar geldstukken in zakken verbergt, of haar schatten in beleggingen, en te meer indien zij stoutweg daarop staat dat het de plicht van den echtgenoot is uit zijn eigen middelen en inkomen het huis te onderhouden. Dat daaruit gedwongen gelijkenissen als van echtelijke liefde voortkomen, is algemeen bekend. Eendere dingen geschieden wanneer een echtgenote is getrouwd wier ouders, verwanten, en vrienden in ambten van waardigheid, in winstgevende zaken, en in handelondernemingen zijn, die haar een groteren welstand kunnen bezorgen. Dat er terwille van deze dingen ook veinzingen als van echtelijke liefde zijn, is algemeen bekend. Dat deze en gene veinzingen zijn vanwege de vrees voor het verlies ervan, is duidelijk.

288. XVII: DAT ZIJ ZIJN TERWILLE VAN DE VERONTSCHULDIGINGEN VAN SMETTEN, EN VANDAAR TERWILLE VAN DE VERMIJDINGEN VAN EEN SLECHTEN ROEP. De smetten weswege de echtelieden een slechten roep vrezen, zijn meerdere, sommige erg en sommige niet erg; er zijn smetten van het gemoed en smetten van het lichaam minder zwaar dan de opgesomde in het vorige Hoofdstuk, n. 252 en 253, die oorzaken der scheiding zijn; en daarom worden die smetten verstaan welke om den slechten roep door den anderen gade worden verzwegen. Behalve deze zijn er bij sommigen voorgevallen misdaden die, indien zij ruchtbaar werden gemaakt, onder de straffen der wet zouden vallen; nog gezwegen van het ontbreken van dien overvloed waarop de mannen zich plegen te beroemen. Dat de verontschuldigen van zulke dingen ter vermindering van een slechten roep oorzaken zijn der veinzing van liefde en vriendschap met de gade, is zonder verdere bevestiging duidelijk.

289. XVIII: DAT ZIJ ZIJN TERWILLE VAN DE VERZOENINGEN. Dat tussen de echtelieden die naar de gemoederen niet samenstemmen om vershillende oorzaken, afwisselende onenigheden en vertrouwelijkheden, vervreemdingen en verbindingen, ja zelfs vechtpartijen en toenaderingen zijn, aldus verzoeningen, voorts ook dat schijnbare vriendschappen verzoenen, is in de wereld bekend. Er zijn ook verzoeningen die geschieden nadat men is uiteengegaan, welke niet aldus wisselend en voorbijgaand zijn.

290. XIX: DAT INDIEN BIJ DE ECHTGENOTE DE GUNST NIET OPHOUDT ALS HET VERMOGEN BIJ DEN MAN OPHOUDT, EEN DE ECHTELIJKE VRIENDSCHAP EVENARENDE VRIENDSCHAP KAN ONTSTAAN WANNEER ZIJ OUD WORDEN. De voornaamste van de oorzaken der scheiding van de animi tussen de echtelieden is de verdwijnende gunst bij de echtgenote wanneer het vermogen bij den man, en vandaar de liefde, ophoudt; want eender als de warmten onderling gemeenschap hebben, hebben ook de kouden het. Dat tengevolge van het ontbreken van de liefde bij den een en de ander de vriendschap ophoudt, en indien men den ondergang van het gezinsleven in huis niet vreest, ook de gunst, staat uit de rede en uit de ondervinding vast. Indien dus de man zich stilzwijgend de oorzaak toerekent, en nochtans de echtgenote in een kuise gunst jegens hem volhardt, kan daaruit een vriendschap voortspruiten, welke, omdat dat zij er ene tussen de echtelieden is, verschijnt zoals een de echtelijke liefde evenarende liefde. Dat er een vriendschap als het ware van die liefde bestaat tussen oude echtelieden op grond van hun kalm, onbezorgd, beminlijk, en attentievol samenwonen, verkeer, en kameraadschap, betuigt de ondervinding.

291. XX: DAT ER VERSCHILLENDE SOORTEN VAN SCHIJNLIEFDE EN SCHIJNVRIENDSCHAP VOORKOMEN TUSSEN ECHTELIEDEN VAN WIE DE EEN ONDERJUKT EN VANDAAR ONDERWORPEN IS AAN DEN ANDER. Dat nadat de eerste tijden van het huwelijk zijn verlopen, wedijver tussen de echtelieden opkomt betreffende het recht en de macht, betreffende het recht dat er volgens de inzettingen van het gesloten verbond evengelijkheid is, en een ieder waardigheid heeft in de taken van zijn functie, en betreffende de macht dat de mannen erop staan in alle dingen thuis de superioriteit te hebben omdat zij mannen zijn, en dat de vrouwen de inferioriteit hebben omdat zij vrouwen zijn, dit behoort tot de bekende dingen in de huidige wereld. Zulk een heden ten dage veel voorkomende wedijver vloeit nergens anders uit voort dan hieruit dat er geen geweten is aangaande de waarlijk echtelijke liefde, en hieruit dat er geen doorvatting van den zin is aangaande de gezegendheden dier liefde; en tengevolge van de afwezigheid ervan is er in plaats van die liefde

begeerte, welke die liefde voorgoochelt; uit deze begeerte vloeit, nadat de echte liefde verwijderd is, de zucht naar macht voort, welke sommigen inhebben vanwege het verkwikkelijke der liefde van heersen, en welke aan sommigen is ingeplant door gewikste vrouwen vóór de bruiloft, en aan sommigen onbekend is. De mannen die in deze zucht zijn en na de beurtwisselingen van den wedijver de heerschappij verkrijgen, brengen de vrouwen-echtgenoten terug òf tot hun rechtsbezit, òf tot de volgzaamheid aan hun willekeur, òf tot slavernij, een ieder volgens den graad en den gequalificeerden staat dier zucht, welke bij hem is ingeent en verscholen. Indien echter de vrouwen-echtgenoten in deze zucht zijn en na de beurtwisselingen van den wedijver de heerschappij verkrijgen, zo brengen zij haar mannen-echtgenoten terug òf tot rechtsgelijkheid met haarzelf, òf tot volgzaamheid aan haar willekeur, òf tot slavernij. Doch aangezien bij de vrouwen-echtgenoten na den door haar verkregen sceppter der heerschappij de begeerte achterblijft die de echtelijke liefde voorgoochelt, beteugeld vanwege de wet en vanwege de vrees voor een wettelijke scheiding indien zij haar macht buiten het gepaste tot het ongepaste uitstrekken, leiden zij derhalve een kameraadschappelijk leven met haar mannen-echtgenoten. Hoedanige liefde en vriendschap er echter optreedt tussen een heersende echtgenote en een slaafsen echtgenoot, voorts hoedanige tussen een heersenden echtgenoot en een slaafse echtgenote, kan niet met weinig woorden worden beschreven; ja zelfs, indien de verschillen ervan in soorten werden bijeengebracht en deze werden opgesomd, zouden bladzijden niet genoeg zijn. Zij zijn immers verschillend en afwijkend, verschillend volgens den aard der zucht bij de mannen, eender verschillend bij de vrouwen-echtgenoten; en die van de mannen afwijkend van die welke bij de vrouwen zijn; zulke mannen immers zijn in geen vriendschap der liefde dan alleen in een dwaze, en de vrouwen-echtgenoten in een vriendschap van onechte liefde uit begeerte. Met welke kunst echter de vrouwen-echtgenoten zich macht over de mannen verwerven, zal in het nu volgende Artikel worden gezegd.

292. XXI: DAT ER HELSE HUWELIJKEN VOORKOMEN IN DE WERELD TUSSEN ECHTELIEDEN DIE INNERLIJK DE VERBITTERDSTE VIJANDEN ZIJN, EN UITERLIJK ALS HET WARE DE INNIGSTE VRIENDEN. Het is mij weliswaar verboden door de vrouwen-echtgenoten van dat soort die in de Geestelijke Wereld zijn, om die huwelijken in het licht der openbaarheid te stellen; zij vrezen immers dat haar kunst om macht over de mannen te verkrijgen, meteen zou worden bekend gemaakt, welke zij toch ten zeerste begeren geheim te houden; maar omdat ik door de mannen in die Wereld ben

aangespoord om de oorzaken open te dekken van hun ingekankerden haat en van de woede als het ware die in hun harten tegen de vrouwen-echtgenoten is binnengebracht tengevolge van haar hemelijke kunsten, zou ik alleen deze volgende dingen willen aanvoeren. De mannen zeiden dat zij zonder het te weten een verschrikkelijke vrees voor de vrouwen-echtgenoten hadden gekregen, tengevolge waarvan zij niet anders konden dan alleronderdanigst aan haar willekeurigheden gehoorzamen en haar wenken opvolgen meer dan de geringste knechten, en wel zo dat zij als het ware nietsnutten zijn geworden; en dat voor hun vrouwen-echtgenoten niet slechts diegenen aldus zijn geworden die in geen waardigheid waren aangesteld, maar ook zij die in een hoge waardigheid waren aangesteld, ja zelfs koene en vermaarde aanvoerders. En zij zeiden dat zij na dien schrik beet te hebben gekregen, het niet durfden wagen anders dan vriendschappelijk met de vrouwen-echtgenoten te praten, en haar iets anders te doen dan wat haar behaagt, hoewel zij een dodelijken haat in hun harten tegen haar koesterden; en verder nog dat de vrouwen-echtgenoten nochtans heel voorkomend met hen spreken en handelen, en geredelijk aan sommige van hun verzoeken gehoor geven. Omdat nu de mannen zelf hogelijk verwonderd zijn vanwaar zulk een antipathie in hun inwendige dingen en zulk een sympathie als het ware in de uitwendige dingen is ontstaan, hebben zij de oorzaken nagevorst aan de hand van vrouwen aan wie die geheime kunst bekend was. En zij zeiden dat zij het uit haar mond hadden vernomen dat de getrouwde vrouwen diep bij zich de wetenschap verbergen waardoor zij daarin bedreven zijn om, indien zij het willen, de mannen aan het juk harer heerschappij te onderwerpen; en dat dit bij de onbeschaafde vrouwen-echtgenoten geschiedt door scheldpartijen en daarmee afwisselende begunstiging; bij anderen door aanhoudend een hard en onvriendelijk gezicht te trekken, en bij eenderen op andere wijze; doch bij de beschaafde vrouwen-echtgenoten door de hardnekkigheden van haar eisen keer op keer zonder aflaten, en door steeds halsstarrig weerstand te bieden aan de mannen-echtgenoten indien zij van hen harde dingen hebben te verduren, staande op haar recht van evengelijkheid krachtens de wet, weswege zij zich driest verzetten; ja zelfs dat zij, indien zij het huis werden uitgeworpen, naar haar believen terugkeren en op eendere dingen blijven staan. Zij weten immers dat de mannen van nature in genen dele de hardnekkigheden van hun echtgenoten kunnen weerstaan, en dat zij zich na gewicht te zijn, aan haar willekeurigheden onderwerpen; en dat dan de vrouwen-echtgenoten onder haar heerschappij beleefdheden en innemendheden aan de mannen-echtgenoten betonen. De echte oorzaak der

overheersing van de vrouwen-echtgenoten door deze geslepenheid is deze, dat de man uit het verstand handelt, en de vrouw uit den wil, en dat de wil zich kan verstokken, niet echter het verstand. Mij is gezegd dat de ergsten van dit slag, die door en door van de heerszucht zijn verteerd, taai aan haar hardnekkigheden kunnen vasthouden tot aan de laatste stuiptrekking des levens toe. Ik heb ook de verontschuldiging gehoord van die getrouwde vrouwen, waarom zij in de beoefening van deze kunst zijn getreden. Zij zeiden dat zij daarin niet zouden zijn getreden, indien zij niet de diepste verachting en de toekomstige verwerping en vandaar haar ondergang hadden voorzien indien zij door de mannen-echtgenoten zouden worden onderjukt; en dat zij zo uit noodzaak naar deze haar wapenen hadden gegrepen. Hieraan voegden zij deze vermaning voor de mannen toe: om aan de vrouwen-echtgenoten haar rechten te laten, en als zij bij afwisseling in de kouden zijn, haar niet voor minder dan dienstmaagden te beschouwen. Zij zeiden ook dat verscheidenen van haar geslacht niet in staat zijn om die kunst uit te oefenen vanwege de aangeboren beschroomdheid. Maar ik voegde daaraan toe: Vanwege de aangeboren bescheidenheid. Uit deze dingen is het nu bekend geworden welke huwelijken er worden verstaan onder de helse huwelijken in de wereld tussen de echtelieden die innerlijk de verbitterdste vijanden zijn, en uiterlijk als het ware de innigste vrienden.

293. Aan deze dingen zullen TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd; DE EERSTE is deze: Eens schouwde ik door het venster tot het oosten, en ik zag zeven getrouwde vrouwen zittende op een rozenperk aan een zekere bron, water drinkende. Ik spande den blik van mijn oog sterk in om te zien wat zij deden, en de strakke inspanning van mijn blik deed haar aan; en daarom noodde een van haar mij met een wenk; en ik ging het huis uit en trad ijlings toe. En toen ik daar was, vroeg ik hoffelijk vanwaar zij waren. En zij zeiden: Wij zijn vrouwen-echtgenoten, en wij voeren hier een gesprek over de verrukkingen der echtelijke liefde, en uit veel bevestiging besluiten wij dat die verrukkingen ook de verrukkingen der wijsheid zijn. Welk antwoord mijn animus zozeer verlustigde, dat het mij toescheen in den geest en vandaar meer innerlijk en verlicht in de doorvatting te zijn dan ooit vroeger. En daarom zeide ik tat haar: Staat mij een paar vragen toe over deze bekoorlijkheden. En zij knikten toestemmend. En ik vroeg: Hoe weet gij vrouwen-echtgenoten dat de verrukkingen der echtelijke liefde de zelfde zijn als de verrukkingen der wijsheid? En zij antwoordden: Dit weten wij uit de overeenstemming van de wijsheid bij de mannen-echtgenoten met de verrukkingen der echtelijke liefde bij ons; want de verrukkingen dezer liefde

bij ons verheffen zich en verminderen, en zij qualificeren zich, geheel en al volgens de wijsheid bij onze mannen-echtgenoten. Na deze dingen gehoord te hebben, vroeg ik, zeggende: Ik weet dat de liefkozende woorden der mannen-echtgenoten en de blijmoedigheden van hun gemoed u aandoen, en dat gij met de ganse borst deswege wordt verrukt; maar ik verwonder mij dat gij zegt dat de wijsheid van hen dit uitwerkt. Doch zegt mij wat de wijsheid is, en welke wijsheid het is. Hierop antwoordden de vrouwen-echtgenoten verontwaardigd: Meent gij dat wij voor ons niet weten wat de wijsheid is en welke wijsheid het is? Terwijl wij toch over haar bij onze mannen-echtgenoten aanhoudend nadenken en haar dagelijks uit hun mond leren? Want wij vrouwen-echtgenoten, wij denken over den staat onzer mannen-echtgenoten van den morgen tot den avond; nauwelijks treedt er overdag een klein uur van onderbreking op, of een uur waarin ons intuïtieve denken volledig van hen terugtreedt, of afwezig is. Omgekeerd denken overdag de mannen-echtgenoten maar een klein weinigje over onzen staat. Vandaar komt het dat wij weten welke wijsheid van hen in haar verrukking is in ons. De mannen-echtgenoten noemen die wijsheid de geestelijk-redelijke en de geestelijk-zedelijke wijsheid. Zij zeggen dat de geestelijk-redelijke wijsheid is des verstands en der erkentnissen, en zij zeggen dat de geestelijk-zedelijke wijsheid is des wils en des levens. Doch zij verbinden die beide en maken ze één; en zij stellen vast dat de bekoorlijkheden dezer wijsheid uit hun gemoederen worden overgeschreven in de verrukkingen in onze borst, en uit de onze in hun borst, en aldus tot de wijsheid, haar oorsprong, terugkeren. En toen vroeg ik of zij iets meer weten over de wijsheid der mannen-echtgenoten welke in haar verrukking is in u. Zij zeiden: Wij weten dat. Er is geestelijke wijsheid, en daaruit redelijke en zedelijke wijsheid. De geestelijke wijsheid is den Heer Zaligmaker als den God des Hemels en der Aarde erkennen, en zich van Hem de ware dingen der Kerk verwerven, hetgeen geschiedt door het Woord en de predikingen daaruit, waarvandaan de geestelijke redelijkheid is; en uit Hem leven dienvolgens, waarvandaan de geestelijke zedelijkheid is. Deze twee noemen de mannen-echtgenoten de Wijsheid, welke in het algemeen de waarlijk echtelijke liefde bewerkt. Wij hebben van hen ook de oorzaak gehoord, namelijk dat door die wijsheid de innerlijke dingen van hun gemoed en vandaar die van hun lichaam worden geopend, waardoor er een vrije doorgang ontstaat van eersten tot laatsten voor de ader der liefde, van welker toevloed, toereikendheid en kracht, de echtelijke lief de afhangt en leeft. De geestelijk-redelijke en geestelijk-zedelijke wijsheid onzer echtgenoten heeft in het bijzonder ten aanzien van het huwelijk tot doel en oogmerk de

echtgenote alleen lief te hebben en alle begerigheid tot andere af te leggen; en voor zoveel als dit geschiedt, wordt die liefde verhoogd naar den graad, en vervolmaakt naar het hoedanige, en eveneens voelen wij voor evenzoveel meer onderscheiden en fijner de verrukkingen in ons die overeenstemmen met de verkwikkelijke dingen der aandoeningen en de bekoorlijke dingen der gedachten van onze echtgenoten. Daarna vroeg ik of zij weten hoe de vergemeenschapping geschiedt. Zij zeiden: In elke verbinding door de liefde zal er zijn actie, opneming, en reactie. De verrukkelijke staat onzer liefde is het agerende of de actie, de staat der wijsheid der mannen-echtgenoten is het opnemende of de opneming, en eveneens is die het reagerende of de reactie volgens de doorvatting; en deze reactie wordt door ons doorvat met verrukkingen in de borst volgens den staat, bij voortduur uitgebreid en voorbereid, om die dingen op te nemen welke met de deugd bij de mannen-echtgenoten, aldus eveneens met den uitersten staat der liefde bij ons, in enige reden samenhangen en daaruit voortschrijden. Verder zeiden zij: Wacht u daarvoor dat gij niet onder de verrukkingen die wij hebben vermeld, de laatste verrukkingen dier liefde verstaat; over deze spreken wij nooit iets, maar over onze borstverrukkingen, waarvan er een voortdurende overeenstemming is met den staat der wijsheid onzer echtgenoten. Na deze dingen verscheen van verre iets als een duif, vliegende met een boomblad in den bek, maar naarmate het naderde, werd in de plaats van de duif een knaapje gezien met een papier in de hand, en op ons toetredende overreikte hij het mij, en zeide: Lees dat voor deze maagden der bron. En ik las deze dingen: Zeg aan de aardbewoners met wie gij zijt, dat de waarlijk echtelijke liefde bestaat, welke verrukkingen er myriaden zijn, waarvan het wereldrond er nauwelijks enige kent. Doch het zal ze leren kennen wanneer de Kerk zich verlooft met haar Heer, en huwt. En toen vroeg ik: Waarom noemde die knaap u maagden der bron? Zij antwoordden: Wij worden maagden genoemd wanneer wij aan deze bron zitten, aangezien wij de aandoeningen der waarheden van de wijsheid onzer echtgenoten zijn, en de aandoening van het ware wordt maagd genoemd; de bron betekent ook het ware der wijsheid, en het rozenperk waarop wij zitten, de verrukkingen ervan. Toen vlocht een van die zeven een krans uit rozen en besprenkelde dien met het water der bron, en zette dien op den hoed van den knaap rond diens hoofdje; en zij zeide: Ontvang de verrukkingen van het inzicht; weet dat de hoed het inzicht betekent, en de krans uit dit rozenperk de verrukkingen. En de knaap ging, met deze rozen getooid, heen, en van verre werd hij wederom gezien zoals een duif vliegende, maar met een guirlande op het hoofd.

294. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Na ettelijke dagen zag ik wederom die zeven vrouwen-echtgenoten in een rozengard, maar niet in den zelfden waarin zij tevoren waren. Het was een prachtige rozengard, welks evenbeeld ik nooit eerder had gezien. Hij was rond, en de rozen daar vormden als het ware een regenboog, de rozen of bloemen van purperen kleur den buitensten cirkel ervan, en de andere van goudgele kleur den naastvolgenden innerlijken, en binnen dezen andere van donkerblauwe kleur, en den binnensten van een lookgroene of glanzend groene kleur. En binnen dezen regenboogachtigen rozengard was een klein vijvertje van doorzichtig water. Die zeven vrouwen-echtgenoten, eerder maagden der bron genoemd, die daar zaten, mij aan het venster ziende, riepen mij wederom tot zich; en toen ik aanwezig was, zeiden zij: Hebt gij ooit iets mooiers gezien op de aarde? En ik zeide: Nooit. En zij zeiden dat iets zodanigs in één ogenblik wordt geschapen door den Heer, en dat het iets nieuws op aarde uitbeeldt, want al het door den Heer geschapene beeldt uit; maar raad, indien gij kunt, wat dit uitbeeldt; wij voor ons, wij raden de verrukkingen der echtelijke liefde. Na dit gehoord te hebben, zeide ik: Wat, de verrukkingen der echtelijke liefde waarover gij uit de wijsheid en eveneens met welsprekendheid zo vele dingen eerder hebt gesproken? Nadat ik van u was heengegaan, heb ik uw gesprek oververteld aan de vrouwen-echtgenoten die in onze streek verblijven; en ik zeide dat ik, onderricht zijnde, nu weet dat gij borstverrukkingen hebt, opkomende uit uw echtelijke liefde, welke gij aan uw echtgenoten volgens de wijsheid van hen kunt vergemeenschappen, en dat gij derhalve uw echtgenoten met de ogen van uw geest aanhoudend van den morgen tot den avond gadeslaat, en u beijvert om hun animus te buigen en voort te leiden tot wijs zijn te dien einde dat gij die verrukkingen moogt deelachtig worden. Vermeld heb ik ook wat gij onder de wijsheid verstaat, namelijk de geestelijk-redelijke en geestelijk-zedelijke wijsheid, en ten aanzien van het huwelijk de wijsheid om de echtgenote alleen lief te hebben, en om alle begerigheid tot andere af te leggen. Maar op deze dingen antwoordden de vrouwen-echtgenoten van onze streek met gelach, zeggende: Wat is dit? Die gezegden zijn beuzelingen. Wij voor ons, wij weten niet wat de echtelijke liefde is. Indien de mannen-echtgenoten er enige hebben, wij hebben er nochtans niet enige. Waarvandaan zijn dan de verrukkingen ervan bij ons? Ja zelfs, wat de verrukkingen betreft die gij de laatste noemt, die weigeren wij soms heftig; zij zijn immers voor ons onbekoorlijk, nauwelijks anders dan verkrachtingen. Gij zult zelfs indien gij daarop zoudt letten, het teken van een zodanige liefde op onze aangezichten niet zien. En daarom bazelt of schertst gij indien gij met die zeven

vrouwen-echtgenoten ook zoudt zeggen dat wij van den morgen tot den avond aan onze echtgenoten denken, en aanhoudend letten op de dingen die hun behagen en believen te dien einde dat wij zulke verrukkingen mogen opvangen uit hen. Deze dingen heb ik uit wat zij zeiden onthouden om ze aan u mede te delen, daar ze de woorden die ik bij de bron van u gehoord en zo gretig opgezogen heb, en eveneens geloofde, bestrijden en zelfs geheel en al tegenspreken. Op deze dingen antwoordden de in den rozengard gezeten vrouwen-echtgenoten: Vriend, gij weet niet de wijsheid en de voorzichtigheid van de vrouwen-echtgenoten, omdat zij die voor de mannen geheel en al verbergen, en zij verbergen die om geen ander doel dan om geliefd te worden. Iedere man immers die niet geestelijk, maar slechts natuurlijk genomen, redelijk en zedelijk is, heeft koude tot de echtgenote. Deze koude schuilt bij hem in de binnenste dingen; deze bemerkt de wijze en voorzichtige echtgenote fijn en scherp, en zij verheelt voor evenzoveel haar echtelijke liefde en trekt die in de borst terug, en verbergt haar daar zo diep dat niet het minste ervan verschijnt in het aangezicht, noch in het stemgeluid, noch in het gebaar. De oorzaak hiervan is deze dat voor zoveel als zij verschijnt, de echtelijke koude van den man zich van de binnenste dingen van zijn gemoed, waar zij zetelt, uitstort in de laatste dingen ervan, en over het lichaam een totale verkillung brengt, en vandaar een streven tot scheiding van bed en van kamer. Toen vroeg ik: Vanwaar is zulk een koude, die gij de echtelijke koude noemt? Zij antwoordden: Zij komt voort uit hun waanzin in de geestelijke dingen; en elkeen die in de geestelijke dingen waanzinnig is, is meest van binnen koud tot de echtgenote, en meest van binnen warm tot de loonhoeren; en omdat de echtelijke liefde en de hoerse liefde aan elkander zijn tegenovergesteld, zo volgt dat de echtelijke liefde koude wordt als de hoerse liefde warmte is. En wanner de koude bij den man regeert, verdraagt hij niet enig gevoel van liefde en zo niet enige aanademing ervan komende van de echtgenote. En daarom verheelt de echtgenote die zo wijs en voorzichtig, en voor zoveel als zij die verheelt door te ontkennen en te weigeren, wordt de man door de invloeiende loonhoerensfeer verlevendigd en hersteld. Vandaar komt het dat de echtgenote van zulk een man niet de borstverrukkingen heeft zodanig als wij ze hebben, maar slechts wellusten, welke van de zijde van den man wellusten van den waanzin moeten worden genoemd, omdat zij de wellusten der hoerse liefde zijn. Elke kuise echtgenote heeft haar echtgenoot lief, zelfs den onkuisen; maar aangezien de wijsheid enig en alleen de recipiënt is van haar liefde, besteedt daarom de echtgenote er alle moeite aan om zijn waanzin in wijsheid te verkeren, dat is, dat hij niet anderen dan alleen haar begeert; hetgeen zij op

duizend wijzen doet, ten zeerste daarvoor op haar hoede dat niet enige ervan door den man worden ontdekt, want zij weet terdege dat de liefde niet kan worden gedwongen, maar dat zij wordt ingeboezemd in het vrije. En daarom is het aan de getrouwde vrouwen gegeven om uit het gezicht, uit het gehoor, en uit den tast elken staat van den animus van haar mannen te bekennen; doch omgekeerd is het den mannen niet gegeven enigen staat van den animus van hun vrouwen-echtgenoten te bekennen. De kuise echtgenote kan den man aanzien met een streng gelaat, hem aanspreken met een scherpe stem, en eveneens toornen en twisten, en nochtans in het hart een aanhalige en tedere liefde jegens hem koesteren; maar dat die toornigheden en ontveinzingen de wijsheid ten doel hebben, en vandaar de opneming van de liefde bij den echtgenoot, blijkt duidelijk hieruit dat zij in één ogenblik kan worden verzoend. Bovendien hebben de vrouwen-echtgenoten zulke middelen om de in haar hart en merg geënte liefde te verhelen ter oorzaak hiervan dat de echtelijke koude bij den man niet uitbreke, en eveneens den haard zijner hoerse warmte uitbluse, en hem zo van een groenend hout tot een drogen stronk make. Nadat die zeven vrouwen-echtgenoten deze en eendere dingen meer hadden uitgesproken, kwamen haar mannen-echtgenoten met druiventrossen in de handen, waarvan enige van een heerlijken smaak waren, en enige van een akeligen smaak. En de vrouwen-echtgenoten zeiden: Waarom hebt gij ook slechte of wilde druiven gebracht? De mannenechtgenoten antwoordden: Omdat wij in onze zielen, met welke de uwe verenigd zijn, hebben doorvat dat gij met dien man hebt gesproken over de waarlijk echtelijke liefde, dat de verrukkingen ervan de verrukkingen der wijsheid waren, en eveneens over de hoerse liefde, dat de verrukkingen ervan de wellusten van den waanzin waren; deze zijn de druiven van akeligen smaak of wilde druiven, gene echter zijn de druiven van heerlijken smaak. En zij bevestigden het gesprek hunner vrouwen-echtgenoten, daaraan toevoegende dat de wellusten van den waanzin in de uitwendige dingen eender schijnen aan de verrukkingen der wijsheid, maar niet in de inwendige dingen; geheel en al zoals de goede druiven en de slechte druiven die wij hebben gebracht; immers, zowel de kuisen als de onkuisen hebben een eendere wijsheid in de uitwendige dingen, maar een volslagen oneendere in de inwendige dingen. Daarna kwam wederom het knaapje met een blad in de hand, en hij overreikte het mij, zeggende: Lees. En ik las deze dingen: Weet dat de verrukkingen der echtelijke liefde opklimmen tot den hoogsten Hemel, en zich onderweg en daar met de verrukkingen van alle hemelse liefden verbinden, en zo haar gelukzaligheid binnentreden, welke tot in het eeuwige stand houdt. De

oorzaak hiervan is deze dat de verrukkingen dier liefde ook de verrukkingen der wijsheid zijn. En weet eveneens dat de wellusten der hoerse liefde afdalen tot aan de laagste hel toe, en zich onderweg en daar met de wellusten van alle helse liefden verbinden, en zo hun rampzaligheid binnentreden, welke bestaat in het derven van alle verkwikkelijkheden des harten. De oorzaak hiervan is deze dat de wellusten dier liefde ook de wellusten van den waanzin zijn. Hierna gingen de mannen-echtgenoten met de vrouwen-echtgenoten heen en zij vergezelden het knaapje tot aan den weg van zijn opklimming in den Hemel. En zij bekenden dat het Gezelschap waaruit hij gezonden was, het Gezelschap van den nieuwen Hemel was, met welken de nieuwe Kerk op aarde zal verbonden zijn.

Over de verlovingen en de bruiloften

295. Over de verlovingen en de bruiloften, en eveneens over de desbetreffende plechtigheden, wordt hier voornamelijk uit de rede des verstands gehandeld; immers, de dingen die in dit Boek zijn geschreven, hebben ten doel dat de lezer uit zijn redelijke de waarheden zie en zo ermede instemme; aldus immers wordt de geest van hem overtuigd; en de dingen waarin de geest wordt overtuigd, krijgen een plaats boven de dingen die zonder de geraadpleegde rede binnentreden op gezag en vanwege het geloof eraan; want deze gaan niet dieper het hoofd in dan in het geheugen, en daar vermengen zij zich met begoochelingen en valse dingen, aldus beneden de redelijke dingen, welke des verstands zijn. Ieder mens kan uit deze geheugendingen als het ware redelijk spreken, maar achterstevoren; hij denkt immers dan zoals een kreeft loopt, met het gezicht den staart volgende. Anders is het gesteld indien hij denkt uit het verstand; als hij uit dit denkt, dan kiest het redelijk gezicht uit het geheugen de overeenkomende dingen, door welke het de in zich geschouwde waarheid bevestigt. Dit is de oorzaak dat in dit Hoofdstuk tal van dingen worden aangevoerd die aanvaarde gewoonten zijn; zoals dat de mannen de keuze hebben; dat de ouders moeten worden geraadpleegd; dat er panden moeten worden gegeven; dat het echtelijk verbond vóór de bruiloft moet worden gesloten; dat hetzelfde door den priester moet worden gewijd; voorts dat de bruiloft moet worden gevierd; behalve meer dingen, welke te dien einde worden aangevoerd dat de mens uit zijn redelijke zie dat zulke dingen aan de echtelijke liefde zijn ingeschreven als de vereisten ervan, welke haar bevorderen en vervolledigen. De Artikels waarin deze bestudering wordt onderscheiden, zijn in hun orde de volgende: I: *Dat de man de keuze heeft, en niet de vrouw.* II: *Dat de man de vrouw het hof behoort te maken en haar te vragen voor een huwelijk met hem, en niet omgekeerd.* III: *Dat de vrouw de ouders behoort te raadplegen, of hen die in de plaats van de ouders zijn, en daarna bij zich te overleggen, voordat zij toestemt.* IV: *Dat na de verklaring van de toestemming panden moeten worden gegeven.* V: *Dat de toestemming door een plechtige verloving bekrachtigd en bevestigd moet worden.* VI: *Dat door de verloving de een en de ander wordt voorbereid tot de echtelijke liefde.* VII: *Dat door de verloving het gemoed van den een wordt verbonden met het gemoed van de ander, opdat het een huwelijk des geestes worde voordat het er een des lichaams wordt.* VIII: *Dat aldus geschiedt bij hen die over de huwelijken kuis denken; anders bij hen die daarover onkuis denken.* IX: *Dat het binnen den*

tijd der verloving niet is geoorloofd lichamelijk te worden verbonden. x: Dat na den verstreken tijd der verloving de bruiloft moet gehouden worden. xi: Dat vóór de viering van de bruiloft het echtelijk verbond moet worden gesloten in de tegenwoordigheid van getuigen. xii: Dat het huwelijk door een priester moet worden gewijd. xiii: Dat de bruiloft met feestelijkheid moet worden gevierd. xiv: Dat na de bruiloft het huwelijk des geestes ook dat des lichaams wordt, en zo vol. xv: Dat zodanig de orde is der echtelijke liefde met haar wijzen, van de eerste warmte ervan tot de eerste toorts ervan. xvi: Dat de echtelijke liefde zonder de orde en de wijzen daarvan verhaast, de mergen uitbrandt en verteerd wordt. xvii: Dat de staten van de gemoederen van elk van beiden, in de opeenvolgende orde voortschrijdende, invloeiën in den staat des huwelijks; evenwel anders bij de geestelijken, en anders bij de natuurlijken. xviii: Omdat er een opeenvolgende orde is, en een gelijktijdige orde, en deze is uit gene en volgens gene. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

296. I: DAT DE MAN DE KEUZE HEEFT, EN NIET DE VROUW, komt omdat de man is geboren om verstand te zijn, de vrouw echter om liefde te zijn; voorts omdat bij de mannen gemeenlijk de liefde van het geslacht is, bij de vrouwen echter de liefde van één uit het geslacht; alsmede omdat het voor de mannen niet onwelvoegelijk is over de liefde te spreken en wel openlijk, en dit voor de vrouwen onwelvoegelijk is; evenwel hebben de vrouwen de vrijheid om één van de aanzoekers te kiezen. Wat de eerste oorzaak betreft, namelijk dat de mannen de keuze hebben omdat zij zijn geboren tot het verstand, dit komt omdat het verstand de overeenkomsten en de niet-overeenkomsten kan doorschouwen, en dezelve onderscheiden, en met oordeel het bevorderlijke uitkiezen; anders bij de vrouwen, omdat zij zijn geboren tot de liefde; dezen hebben het doorzicht van dat licht niet, en vandaar zouden voor haar de bepalingen tot het huwelijk niet zijn dan alleen volgens de neigingen van haar liefde; indien zij de wetenschap hebben om mannen van mannen te onderscheiden, zo wordt nochtans haar liefde gevoerd tot schijnbaarheden. Wat de tweede oorzaak betreft waarom de mannen en niet de vrouwen de keuze hebben, namelijk dat bij de mannen gemeenlijk de liefde van het geslacht is, en bij de vrouwen de liefde van één uit het geslacht, dit komt omdat zij die de liefde van het geslacht hebben, den vrijen rondblik hebben, en eveneens de bepaling; anders de vrouwen, aan wie de liefde tot één uit het geslacht is ingeënt. Vraag eens, om bevestigd te worden, indien het u lust, aan de mannen die gij ontmoet, over het monogame huwelijk en over het polygame huwelijk, en gij zult zelden op iemand stuiten die niet ten gunste van het polygame zal antwoorden; en dit eveneens is de liefde van het geslacht;

doch vraag aan de vrouwen over die huwelijken, en bijna allen, uitgezonderd de geprostitueerden, zullen de polygame huwelijken verwerpen; waaruit het duidelijk blijkt dat de vrouwen de liefde van één uit het geslacht hebben, aldus de echtelijke liefde. Wat de derde oorzaak betreft, namelijk dat het voor de mannen niet onwelvegeelig is over de liefde te spreken en wel openlijk, en dat dit voor de vrouwen onwelvegeelig is, dit is vanzelf duidelijk. Daaruit volgt ook dat aan de mannen de verklaring is, en indien de verklaring het is, dan ook de keuze. Dat de vrouwen de vrijheid hebben om uit de aanzoekers te kiezen, is bekend; maar deze soort van keuze is eng begrensd, die der mannen echter uitgebreid en onbegrensd.

297. II: DAT DE MAN DE VROUW HET HOF BEHOORT TE MAKEN EN HAAR TE VRAGEN VOOR EEN HUWELIJK MET HEM, EN NIET OMGEKEERD. Dit is het gevolg na de keuze; en bovendien is het hof maken en de vrouwen ten huwelijk vragen in zich eerhaar en welgepast voor de mannen, niet echter voor de vrouwen; indien de vrouwen dongen en vroegen, zo zouden zij niet slechts gelaakt worden, maar ook na de aanzoeken voor minderwaardig worden gehouden, of na het huwelijk voor liederlijkheden, met wie er geen samenleving mogelijk is dan alleen een koude en walgelijke; en daarom zouden zo de huwelijken worden verkeerd in tragische tonelen. Ook rekenen de vrouwen-echtgenoten het zich tot een lof aan dat zij zich op de aandringen van het aanzoek der mannen zoals overwonnenen hebben overgegeven. Wie voorziet niet dat de vrouwen, indien zij naar de mannen dongen, zelden aangenomen, of onwaardig verstoten, of tot wulpsheden verlost zouden worden, en eveneens haar zedigheit openlijk zouden prijs geven? Bovendien is den mannen niet enige liefde van het geslacht ingeboren, zoals boven overtuigend is bewezen, en zonder die liefde is er niet de innerlijke bekoorlijkheid des levens; en daarom staat het aan de mannen om ter verhoging van hun leven door die liefde de vrouwen te vleien door hoffelijk, dienstvaardig, en nederig naar haar hand te dingen en van haar die zoete toevoeging aan hun leven te vragen. De bevalligheid van dat geslacht boven het manlijke in aangezicht, lichaam, en zeden, voegt zich eveneens daaraan toe als iets dat hen tot toewijding aandrijft.

298. III: DAT DE VROUW DE OUDERS BEHOORT TE RAADPLEGEN, OF HEN DIE IN DE PLAATS VAN DE OUDERS ZIJN, EN DAARNA BIJ ZICH TE OVERLEGGEN, VOORDAT ZIJ TOESTEMT. Dat de ouders moeten worden geraadpleegd, komt omdat die uit het oordeel, de wetenschap, en de liefde overleggen en raad geven; uit *het oordeel*, omdat zij op gevorderden leeftijd zijn, en deze leeftijd over oordeel beschikt, en de gelijkvormigheden en de

niet-overeenkomstigheden doorziet; uit *de wetenschap*, zowel aangaande den aanzoeker als aangaande de dochter; aangaande den aanzoeker verwerven de ouders zich kennis, en aangaande de dochter weten zij; en daarom maken zij met eenparigen blik over elk van beiden tezamen hun gevolgtrekking; uit *de liefde*, omdat het welzijn der dochter behartigen en voor haar huis zorg te dragen, eveneens is voor hun eigen huis en voor zichzelf zorg dragen.

299. Gans anders zou geschieden indien de dochter uit zichzelf, zonder de ouders of hen die in hun plaats zijn te raadplegen, toestemming gaf aan een aanzoek doenden minnaar; zij kan immers niet uit het oordeel, de wetenschap, en de liefde die aangelegenheid welke tot haar toekomstig heil behoort, nauwkeurig afwegen; niet uit *het oordeel*, omdat dit haar oordeel aangaande het echtelijk leven nog in onwetendheid verkeert, en niet in staat is om de redenen onder elkander te vergelijken, en de zeden der mannen naar hun geardheden te doorschouwen; niet uit *de wetenschap* of de kennis, aangezien zij weinig dingen kent buiten de huiselijke bij de ouders en bij enige gezellinnen; en om zulke dingen uit te vissen die aan haar aanzoeker vertrouwd en eigen zijn, daartoe is zij niet bij machte; noch uit *de liefde*, omdat deze liefde der dochters in haar eersten huwbaren leeftijd, en eveneens in den tweeden, gehoor geeft aan de dingen begeerd uit de zinnen, en nog niet aan de dingen verlangd uit het ontwikkelde gemoed. Dat de dochter evenwel die zaak bij zich behoort te overleggen voordat zij toestemt, heeft deze oorzaak dat zij niet tegen haar zin wordt gedreven tot een gekoppeld zijn aan een onbeminden man; zo immers treedt niet de instemming van haar zijde toe, en deze toch maakt het huwelijk en wijdt haar geest in die liefde in; en een toestemming tegen wil en dank, of afgeperst, wijdt den geest niet in, maar kan het lichaam inwijden; en zo verkeert zij de kuisheid, welke in den geest zetelt, in lust, tengevolge waarvan de echtelijke liefde in haar eerste warmte wordt bedorven.

300. IV: DAT NA DE VERKLARING VAN DE TOESTEMMING PANDEN MOETEN WORDEN GEGEVEN. Onder panden worden gaven verstaan die na de toestemmingen de bevestigingen, de betuigingen, de eerste gunsten, en de blijdschappen zijn. Dat die gaven *Bevestigingen* zijn, komt omdat zij de merktekenen der toestemmingen zijn; en daarom wordt er gezegd, als van weerszijden in iets wordt toegestemd: Geef mij een merkteken; en van twee die elkander de huwelijksbelofte hebben gegeven en de beloften door geschenken hebben bevestigd, dat zij aan elkander verpand zijn, aldus bevestigd zijn. Dat zij *Betuigingen* zijn, komt omdat die panden zijn zoals aanhoudende ooggetuigen van de wederzijdse liefde; zij zijn vandaar ook de herinneringen

eraan, vooral indien het ringen, reukdoosjes, en snoeren zijn, welke zichtbaar worden omgehangen; er is in die dingen enig repræsentatief beeld van den animus van den bruidegom en de bruid. Dat die panden de *Eerste Gunsten* zijn, komt omdat de echtelijke liefde aan zich een eeuwigdurende gunst belooft, en de eerstelingen ervan zijn die gaven. Dat zij de *Blijdschappen* der liefde zijn, is bekend; het gemoed immers wordt bij den aanblik ervan vervrolijkt, en omdat daarin de liefde is gelegen, zijn die gunsten dierbaarder en kostbaarder dan welke gaven ook; het is alsof de harten in dezelve zijn. Aangezien die panden de verstevigingen der echtelijke liefde zijn, waren derhalve de schenkingen na de toestemmingen ook bij de Ouden in gebruik aanvaard, en na de aanvaardingen werden zij tot bruidegoms en bruiden verklaard. Doch men moet weten dat het aan ieders keuze is overgelaten die geschenken vóór de daad der verloving aan te bieden, dan wel na dezelve; indien daarvóór, zo zijn het de bevestigingen en betuigingen van de toestemming tot de verloving; indien daarna, zo zijn zij het ook tot de bruiloft.

301. V: DAT DE TOESTEMMING DOOR EEN PLECHTIGE VERLOVING BEKRACHTIGD EN BEVESTIGD MOET WORDEN. De oorzaken der verlovingen zijn deze: 1. Opat na dezelve de zielen der twee wederzijds tot elkander neigen. 2. Opat de universele liefde tot het geslacht worde bepaald tot één of éne van het geslacht. 3. Opat de innerlijke aandoeningen wederzijds worden gekend, en door aanplooingen in de inwendige vrolijkheid der liefde worden verbonden. 4. Opat de geesten van beiden het huwelijk mogen ingaan, en meer en meer worden vergezelschaft. 5. Opat zo de echtelijke liefde van haar eerste warmte naar behoren voortschrijdt tot aan de bruiloftsvlam. Bijgevolg: 6. Opat de echtelijke liefde uit haar geestelijken oorsprong in de juiste orde voortga en aangroeie. De staat der verloving kan worden gelijkgesteld met den staat der lente vóór den zomer, en de inwendige bekoorlijkheden van dien staat met de ontbloesemingen der bomen vóór de vruchtmakingen. Aangezien de inwijdingen en de voortschrijdingen der echtelijke liefde voortgaan in de orde terwille van derzelfer invloed in de uitwerkende liefde, welke inzet met de bruiloft, zijn er derhalve in de Hemelen ook verlovingen.

302. VI: DAT DOOR DE VERLOVING DE EEN EN DE ANDER WORDT VOORBEREID TOT DE ECHTELIJKE LIEFDE. Dat het gemoed of de geest van den een door de verloving wordt voorbereid tot het één-zijn met het gemoed of den geest van de ander, of, wat het zelfde is, de liefde van den een met de liefde van de ander, staat vast uit de argumenten aangevoerd in het voorafgaande Artikel. Daarenboven moet dit worden vermeld dat aan de waarlijk echtelijke liefde deze orde is ingegrift, dat zij opklimt en afdaald;

zij klimt van haar eerste warmte gaandeweg omhoog naar de zielen met den drang tot verbindingen daar, en wel door steeds innerlijkere openingen van de gemoederen; en er bestaat niet een liefde die intenser naar die openingen streeft, of die de innerlijke dingen van de gemoederen sterker en geschikter opent dan de echtelijke liefde; de ziel immers van elk van beiden tracht daarnaar; doch op de zelfde oogenblikken waarop die liefde naar de zielen opklimt, daalt zij ook naar het lichaam af, en bekleedt zich door middel ervan. Doch men moet weten dat de echtelijke liefde in de afdaling zodanig is als zij in de hoogte is tot welke zij opklimt. Indien zij in de hoogte is, daalt zij kuis af, doch indien zij niet in de hoogte is, daalt zij onkuis af. De oorzaak hiervan is deze dat de lagere dingen des gemoeds onkuis zijn, doch de hogere dingen ervan kuis zijn. De lagere dingen immers van het gemoed kleven het lichaam aan, maar de hogere dingen scheiden zich van de lagere; meer echter hierover zie men beneden, n. 305. Uit deze weinige dingen kan het vaststaan dat het gemoed van elk van beiden door de verloving wordt voorbereid tot de echtelijke liefde, hoewel op verschillende wijze volgens de aandoeningen.

303. VII: DAT DOOR DE VERLOVING HET GEMOED VAN DEN EEN WORDT VERBONDEN MET HET GEMOED VAN DE ANDER, OPDAT HET EEN HUWELIJK DES GEESTES WORDE VOORDAT HET ER EEN DES LICHAAMS WORDT. Omdat dit de gevolgtrekking is uit hetgeen boven is gezegd, n. 301, 302, wordt er aan voorbijgegaan zonder verdere uit de rede aan te voeren bevestigingen.

304. VIII: DAT ALDUS GESCHIEDT BIJ HEN DIE OVER DE HUWELIJKEN KUIS DENKEN; ANDERS BIJ HEN DIE DAAROVER ONKUIS DENKEN. Bij de kuisen, zijnde zij die uit den godsdienst over de huwelijken denken, gaat het huwelijk des geestes vooraf, en volgt dat des lichaams; en zij zijn het bij wie de liefde opklimt naar de ziel, en uit de hoogte daarna afdaalt, over wie boven n. 302; de zielen van dezen scheiden zich van de onbegrensde liefde van het geslacht, en wijden zich aan één, met wien of met wie zij het altijddurende en eeuwige één-zijn en de groeiende gezegendheden ervan beschouwen als de hun gemoederen aanhoudend verkwikkende voeding der hoop. Maar gans anders is het gesteld bij de onkuisen, zijnde zij die niet uit den godsdienst over de huwelijken en de heiligheid van deze denken. Bij dezen is het huwelijk er een des lichaams, en geen des geestes. Indien er iets van een huwelijk des geestes verschijnt gedurende den staat der verloving, zo valt dit nochtans, indien het opklimt door de verheffing der gedachten dienaangaande, terug tot de begerigheden welke uit het vlees in den wil zijn, en zo laat het zich uit de onkuisen dingen daar halsoverkop neder in het lichaam, en bezoedelt de laatste dingen dezer liefde met een verlokkelijken gloed, tengevolge waarvan

het even plotseling versmeult als het in den aanvang ontgloede, en uitloopt in winterkoude, waardoor het gebrek aan kracht wordt verhaast. De staat der verloving dient bij dezen nauwelijks tot iets anders dan om hun begerigheden met wulpse dingen te vullen en daardoor het echtelijke der liefde te besmetten.

305. IX: DAT HET BINNEN DEN TIJD DER VERLOVING NIET IS GEORLOOFD LICHAAMELIJK TE WORDEN VERBONDEN; aldus immers vergaat de orde die aan de echtelijke liefde is ingegrift. Er zijn immers in de menselijke gemoederen drie gebieden, waarvan het hoogste wordt genoemd het hemelse, het middelste het geestelijke, en het laagste het natuurlijke. In dit laagste wordt de mens geboren, doch tot het hogere gebied ervan, hetwelk het geestelijke wordt genoemd, klimt hij op door het leven volgens de ware dingen van den godsdienst, en tot het hoogste door het huwelijk van de liefde en de wijsheid. In het laagste gebied, hetwelk het natuurlijke is genoemd, zetelen alle begerigheden van het boze en de wulpheden; in het hogere gebied echter, hetwelk het geestelijke is genoemd, zijn niet enige begerigheden van het boze en wulpheden; in dit immers wordt de mens binnengeleid door den Heer wanneer hij wordt wedergeboren. In het hoogste gebied echter, hetwelk het hemelse is genoemd, is de echtelijke kuisheid in haar liefde; in dit wordt de mens opgeheven door de liefde van de nutten, en omdat uit de huwelijken de voortreffelijkste nutten voortkomen, wordt hij opgeheven door de waarlijk echtelijke liefde. Hieruit kan men in één samenvatting zien dat de echtelijke liefde van de eerstelingen harer warmte, uit het laagste gebied moet worden opgeheven tot het hogere gebied, opdat zij kuis worde en opdat zij zo uit het kuisen worde nedergelaten, door het middelste en het laagste gebied, in het lichaam. En wanneer dit geschiedt, zo wordt door het afdalende kuisen dit laagste gebied gezuiverd van zijn onkuisen dingen; vandaar wordt het laatste dier liefde ook kuis. Indien nu de opeenvolgende orde dezer liefde wordt overijld door verbindingen van het lichaam vóór haar tijd, zo volgt dat de mens uit het laagste gebied, hetwelk van geboorte onkuis is, handelt. Dat daaruit de koude voor het huwelijk aanvangt en opkomt, en veronachtzaming met walging voor de gade, is bekend. Maar nochtans zijn er velerlei verschillen in de dingen die gebeuren kunnen tengevolge van voorbarige verbindingen, voorts ook tengevolge van een al te lang uitstel, en eveneens tengevolge van een al te grote verhaasting van den tijd der verlovingen; maar die kunnen vanwege de meervoudigheid en de verscheidenheden bezwaarlijk naar voren worden gebracht.

306. X: DAT NA DEN VERSTREKEN TIJD DER VERLOVING DE BRUILOFT MOET GEHOUDEN WORDEN. Er zijn plechtigheden die slechts formeel zijn,

en er zijn plechtigheden die tegelijk ook wezenlijk zijn; onder deze behoort de bruiloft; en dat deze tot de wezenlijke dingen behoort welke plechtig moeten worden openbaar gemaakt en formeel gevierd, bevestigen deze oorzaken: 1. Dat de bruiloft een einde maakt aan den vorigen staat ingewijd door de verloving, welke voornamelijk de staat van den geest is geweest, en het begin van den lateren staat, welke moet worden ingewijd door het huwelijk, welke tegelijk van den geest en van het lichaam is; dan immers treedt de geest in het lichaam binnen, en handelt daar; en daarom leggen zij op dien dag den staat en eveneens den naam van bruidegom en bruid af, en trekken zij den staat en den naam van echtelieden en bedgenoten aan. 2. Dat de bruiloft de inleiding en de ingang is tot den nieuwen staat, welke deze is dat de maagd echtgenote worde, en de jongeman echtgenoot, en beiden één vlees worden; en deze dingen geschieden als de liefde door laatsten hen verenigt. Dat het huwelijk daadwerkelijk de maagd in een echtgenote verandert, en de jongeman in een echtgenoot, is in de voorafgaande dingen aangetoond; voorts ook dat het huwelijk de twee verenigt tot één menselijken vorm, opdat zij niet langer twee maar één vlees zijn. 3. Dat de bruiloft de inschrijving is tot de volledige scheiding tussen de liefde van het geslacht en de echtelijke liefde, hetgeen geschiedt als door de volle gelegenheid van verbinding, een strikte toewijding der liefde van den een aan de liefde van de ander plaats vindt. 4. Het schijnt alsof de bruiloft slechts een tussenruimte maakt tussen die twee staten, en zo dat zij alleen maar een formaliteit is die kan worden nagelaten; maar nochtans is daarin ook dit wezenlijke, dat die nieuwe bovenvermelde staat dan krachtens het verbond moet worden ingegaan, en dat de toestemming in tegenwoordigheid van getuigen moet worden verklaard, en eveneens door een priester moet worden ingewijd, behalve andere dingen die haar vaststellen. Aangezien de bruiloft wezenlijke dingen inheeft, en aangezien niet eerder dan na dezelve het huwelijk wettig wordt, worden derhalve ook bruiloften gevierd in de Hemelen; men zie boven n. 21, en daarna n. 27 tot 41.

307. XI: DAT VÓÓR DE VIERING VAN DE BRUILOFT HET ECHTELIJK VERBOND MOET WORDEN GESLOTEN IN DE TEGENWOORDIGHEID VAN GETUIGEN. Het echtelijk verbond behoort te worden gesloten voordat de bruiloft wordt gevierd, opdat de inzettingen en de wetten der waarlijk echtelijke liefde worden gekend en men die indachtig zij na de bruiloft; voorts, opdat er een band zij welke de gemoederen tot een gerecht huwelijk samensnoert; want na enige beginstaten van het huwelijk komt bij tijden de aan de verloving voorafgaande staat terug waarin de gedachtenis vergaat, en wordt opgevolgd door een vergeten van het gesloten verbond, ja zelfs wordt het tengevolge van

de verlokkingen door onkuisen tot onkuisen dingen uitgewist, en indien het dan in het geheugen wordt teruggeroepen, wordt het gekleineerd. Maar om deze overtredingen af te wenden, heeft het gezelschap zelf de bescherming van dat verbond op zich genomen en de straffen voor de verbrekers ervan vastgesteld. In één woord, het vóórbruiloftelijke verbond maakt de plechtig verordende dingen der waarlijk echtelijke liefde bekend, zet ze vast, en verplicht de losbandigen tot gehoorzaamheid daaraan. Daarbij komt dat door dit verbond het recht om kinderen voort te brengen, en voor de kinderen het recht om de goederen der ouders te erven, wettig wordt.

308. XII: DAT HET HUWELIJK DOOR EEN PRIESTER MOET WORDEN GEWIJD. De oorzaak hiervan is deze dat de huwelijken in zich beschouwd geestelijk zijn, en vandaar heilig; zij dalen immers neder uit het hemels huwelijk van het goede en het ware, en de echtelijke dingen stemmen overeen met het Goddelijk Huwelijk van den Heer en de Kerk; en vandaar zijn die dingen uit den Heer Zelf, en volgens den staat der Kerk bij de contractanten. Omdat nu de Kerkelijke Orde op aarde de dingen bedient die van het Priesterschap zijn bij den Heer, dat is, die van Zijn Liefde zijn, aldus eveneens de dingen die van de Zegening zijn, behoren de huwelijken door Zijn bedienaren te worden gewijd; en omdat zij dan ook de hoofdgetuigen zijn, behoort de toestemming tot het verbond door hen ook te worden gehoord, aanvaard, bevestigd, en zo vastgesteld.

309. XIII: DAT DE BRUILOFT MET FEESTELIJKHEID MOET WORDEN GEVIERD. De oorzaken zijn deze, dat de vóórbruiloftelijke liefde, welke die van den bruidegom en de bruid was, dan nederdaalt in hun harten en door de verspreiding ervan rondom van daar alom in het lichaam, de verrukkingen des huwelijks worden gevoeld, tengevolge waarvan hun gemoederen feestelijke dingen denken, en zich eveneens in feestelijkheden begeven, voor zoveel als het geoorloofd en gepast is; en om deze dingen te bevorderen, is het van belang dat de feestelijkheden hunner gemoederen in gemeenschap geschieden en zij zo zelf in de vreugden der echtelijke liefde worden binnengeleid.

310. XIV: DAT NA DE BRUILOFT HET HUWELIJK DES GEESTES OOK DAT DES LICHAAMS WORDT, EN ZO VOL. Alle dingen die in het lichaam geschieden door den mens, vloeien in uit zijn geest; het is immers bekend dat de mond niet spreekt uit zich, maar het denken des gemoeds door dien; voorts dat niet de handen handelen en de voeten wandelen uit zich, maar de wil des gemoeds door dezelve; bijgevolg dat het gemoed spreekt door zijn orgaan, en dat het gemoed handelt door zijn organen, in het lichaam. Daaruit blijkt dat hoedanig het gemoed is, zodanig het spreken van den mond is, en zodanig

de daden des lichaams zijn. Uit deze dingen volgt als besluit dat het gemoed door een aanhoudenden invloed het lichaam aanzet tot werkzaamheden gelijkvormig aan en gelijktijdig met zichzelf; en daarom zijn de lichamen der mensen innerlijk beschouwd niet anders dan de vormen des gemoeds uiterlijk georganiseerd om de wenken der ziel uit te voeren. Deze dingen zijn voorafgezegd opdat men doorvatte vanwaar het komt dat de gemoederen of de geesten eerst onderling moeten worden verenigd, zoals door een huwelijk, alvorens ook ten aanzien van het lichaam, te weten, opdat de huwelijken als zij des lichaams worden, des geestes zijn; bijgevolg opdat de echtelieden elkander wederzijds liefhebben uit den geest, en van daar uit met het lichaam. Laten wij nu van deze dingen uit het huwelijk beschouwen: Wanneer de echtelijke liefde de gemoederen van twee verbindt en die tot een huwelijk vormt, dan verbindt en vormt zij ook de lichamen van hen daartoe; want, zoals er is gezegd, de vorm des gemoeds is ook innerlijk de vorm des lichaams, met dit verschil alleen dat deze vorm uiterlijk is georganiseerd om datgene uit te werken waartoe de innerlijke vorm des lichaams door het gemoed wordt bepaald. Het krachtens de echtelijke liefde gevormde gemoed echter is niet alleen innerlijk in het ganse lichaam overal in het rond, maar het is bovendien innerlijk in de voor de verwekking bestemde organen, welke in hun gebied beneden de overige gebieden van het lichaam zijn gelegen; in deze vinden de vormen des gemoeds hun grens bij hen die door de echtelijke liefde worden verenigd; bijgevolg worden de aandoeningen en de gedachten hunner gemoederen daarheen bepaald; hierin verschillen de werkzaamheden der gemoederen voortkomende uit de andere liefden; deze dringen niet tot daarheen door. De gevolgtrekking hieruit wordt deze dat hoedanig de echtelijke liefde in de gemoederen of de geesten van de twee is, zodanig is zij innerlijk in die haar organen. Dat echter het huwelijk des geestes na de bruiloft ook des lichaams wordt, aldus vol, is vanzelf duidelijk; bijgevolg dat indien het huwelijk in den geest kuis is en trekt uit de heiligheid ervan, het eendere het geval is als het in zijn volle is, in het lichaam; en omgekeerd indien het huwelijk in den geest onkuis is.

311. xv: DAT DIT DE ORDE IS DER ECHELIJKE LIEFDE MET HAAR WIJZEN, VAN DE EERSTE WARMTE ERVAN TOT DE EERSTE TOORTS ERVAN. Er wordt gezegd van de eerste warmte ervan tot de eerste toorts ervan, omdat de levenswarmte de liefde is, en de echtelijke warmte of de liefde geleidelijk groeit en ten slotte zoals tot een vlam of een toorts; er wordt gezegd tot haar eerste toorts, omdat er wordt verstaan de eerste staat na de bruiloft, wanneer die liefde gloeit; maar hoedanig zij wordt na deze toorts in het huwelijk

zelf, is beschreven in de Verhandelingen die voorafgaan; in dit gedeelte der studie echter is haar orde uitgebaand van de eerste slagboom tot deze eerste eindpaal. Dat alle orde voortschrijdt van eersten tot laatsten, en dat de laatsten de eersten worden van een volgende orde, voorts dat alle dingen der middelste orde, de laatste der vorige en de eerste der latere zijn, en dat zo de doelen door de oorzaken tot de uitwerkingen aanhoudend voortschrijden, kan uit de bekende en de zichtbare dingen in de wereld voldoende voor de rede bevestigd en toegelicht worden. Maar omdat hier enig en alleen wordt gehandeld over de orde waarin de liefde voortschrijdt van haar eerste post tot haar eindpaal, worden die dingen voorbijgegaan, en wordt hierover slechts gezegd dat hoedanig de orde dezer liefde is van haar eerste warmte tot haar eerste toorts, zodanig zij meestal is en in haar voortschrijding gelegen is daarna; in deze immers ontwikkelt zij zich zodanig als in haar de eerste warmte is geweest; en indien deze kuis was, wordt het kuise ervan versterkt in de voortschrijdingen; indien zij echter onkuis was, neemt het onkuise ervan bij het voortschrijden toe, totdat zij wordt beroofd van al het kuise waarin zij van den tijd der verloving aan is geweest van buiten en niet van binnen.

312. XVI: DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE ZONDER DE ORDE EN DE WIJZEN DAARVAN VERHAAST, DE MERGEN UITBRANDT, EN VERTEERD WORDT. Door sommigen in den Hemel wordt het aldus gezegd; en onder de mergen verstaan zij de innerlijke dingen des gemoeds en des lichaams; dat deze door een overijlde echtelijke liefde worden uitgebrand, dat is, verteerd, komt omdat die liefde dan inzet uit een vlam welke die heiligdommen uitvreet en verderft waarin als in haar beginselen de echtelijke liefde zal zetelen en waaruit zij zal inzetten. Dit geschiedt indien de man en de vrouw, zonder de orde, het huwelijk verhaasten door niet te schouwen tot den Heer, door niet de rede te raadplegen, door de verloving te verwerpen, en door slechts het vlees ter wille te zijn; en indien uit den gloed van dit die liefde inzet, wordt zij uitwendig en niet inwendig, aldus niet echtelijk; en deze kan een korstige liefde worden genoemd, niet een kernige, of een vleselijke, mager en droog, omdat zij ontledigd is van haar echte wezen; meer dingen hierover zie men boven, n. 305.

313. XVII: DAT DE STATEN VAN DE GEMOEDEREN VAN ELK VAN BEIDEN, IN DE OPEENVOLGENDE ORDE VOORTSCHRIJDENDE, INVLOEIEN IN DEN STAAT DES HUWELIJKS; EVENWEL ANDERS BIJ DE GEESTELIJKEN, EN ANDERS BIJ DE NATUURLIJKEN. Dat de laatste staat zodanig is als de opeenvolgende orde waaruit die wordt gevormd en ontstaat, is een regel die in de geleerde wereld om zijn waarheid moet worden erkend; zo immers wordt opengelegd wat

invloed is en wat hij werkt. Onder den invloed wordt al datgene verstaan wat voorafgaat en het volgende samenstelt, en door de volgende dingen in volgorde het laatste; zoals alles wat voorafgaat bij den mens, en zijn wijsheid samenstelt; of alles wat voorafgaat bij den staatsman, en zijn voorzichtigheid samenstelt; of alles wat voorafgaat bij den theoloog, en zijn geleerdheid samenstelt; eender alles wat voorafgaat van de kindsheid aan, en den man samenstelt; voorts wat in orde voortgaat uit het zaad en het stekje, en den boom maakt, en daarna wat uit de bloem voortgaat, en zijn vrucht maakt; evenzo alles wat voorafgaat en voortgaat bij den bruidegom en de bruid, en hun huwelijk maakt. Aldus wordt de invloed verstaan. Dat al die dingen welke voorafgaan, in de gemoederen reeksen vormen, en dat de reeksen zich samenbinden, de ene naast de andere, en de ene na de andere, en dat deze tezamen het laatste samenstellen, is nog in de wereld onbekend; maar omdat het een waarheid uit den Hemel is, wordt zij hier aangevoerd; door haar immers wordt het ontsloten wat de invloed werkt en hoedanig het laatste is waarin de zoëven genoemde reeksen, opeenvolgend gevormd, coëxisteren. Hieruit kan men zien dat de staten van de gemoederen van elk van beiden, in de opeenvolgende orde voortschrijdende, invloeden in den staat des huwelijks. Maar de echtelieden na het huwelijk zijn volkomen in onwetendheid aangaande de opeenvolgende dingen die hun animi inhebben, welke dingen uit de voorafgaande waren ingeboezemd. Doch nochtans zijn het die dingen welke aan de echtelijke liefde vorm geven, en den staat hunner gemoederen maken, waarvanuit zij onder elkander handelen. Dat een andere staat uit een andere orde wordt gevormd bij de geestelijken dan bij de natuurlijken, komt omdat de geestelijken in de juiste orde voortgaan, en de natuurlijken in een onjuiste; de geestelijken immers schouwen tot den Heer, en de Heer voorziet in de orde en leidt haar; doch de natuurlijken schouwen tot zich, en gaan vandaar in de omgekeerde orde voort; en daarom is de staat des huwelijks van dezen van binnen vol onkuise dingen; en zoveel onkuise dingen als er zijn, evenzoveel kouden zijn er; en zoveel kouden als er zijn, evenzoveel verstoppingen van het binnenste leven zijn er, tengevolge waarvan de ader wordt toegestopt en de bron uitgedroogd.

314. XVIII: OMDAT ER EEN OPEENVOLGENDE ORDE IS, EN EEN GELIJKTIJDIGE ORDE, EN DEZE IS UIT GENE EN VOLGENS GENE. Dit wordt als bevestigende oorzaak van de voorafgaande dingen aangevoerd. Dat er het opeenvolgende en dat er het gelijktijdige is, is bekend; maar dat de gelijktijdige orde is uit de opeenvolgende, en volgens deze, is onbekend; doch hoe de opeenvolgende dingen zich in de gelijktijdige begeven en hoedanige orde zij daar vormen,

is uiterst moeilijk tot de doorvatting te brengen, aangezien er nog niet enige ter opheldering dienende idee dienaangaande hij de geleerden aanwezig is; en omdat de eerste idee aangaande deze verborgenheid niet in het kort kan worden voorgelegd, en die hier uitvoerig voor te leggen de gemoederen zou aftrekken van een meer geopend gezicht op de echtelijke liefde, kunnen die dingen voldoende ter toelichting dienen welke over deze beide orden, de opeenvolgende en de gelijktijdige, en over den invloed van gene in deze, in DE LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA OVER DE HEILIGE SCHRIFT in samenvatting zijn aangevoerd, alwaar het volgende staat:

“Er is in den Hemel en in de wereld een opeenvolgende orde en een gelijktijdige orde. In de opeenvolgende orde volgt het ene na het andere, van de hoogste dingen tot aan de laagste; in de gelijktijdige orde echter is het ene naast het andere, van de binnenste dingen tot aan de buitenste. De opeenvolgende orde is zoals een zuil met graden van het bovenste tot het onderste; doch de gelijktijdige orde is een werk samenhangende van het middelpunt tot het oppervlak. De opeenvolgende orde wordt in het laatste gelijktijdig op deze wijze: de hoogste dingen der opeenvolgende orde worden de binnenste der gelijktijdige orde; en de laagste dingen der opeenvolgende orde worden de buitenste der gelijktijdige orde. Het is vergelijkenderwijs zoals een zuil van graden die, al ineenzinkende, een lichaam wordt, samenhangende in een vlak. Aldus wordt het gelijktijdige gevormd door de opeenvolgende dingen; en dit in alle en de afzonderlijke dingen der Geestelijke Wereld, en in alle en de afzonderlijke dingen der Natuurlijke Wereld”;

men zie daar n. 38, 65; en zeer vele dingen meer hierover in DE ENGELIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE LIEFDE EN DE GODDELIJKE WIJSHEID, n. 205 tot 229. Het eendere is het geval met de opeenvolgende orde tot het huwelijk, en met de gelijktijdige orde in het huwelijk; te weten, dat deze is uit gene en volgens gene. Wie den invloed der opeenvolgende orde in de gelijktijdige kent, kan de oorzaak begrijpen dat de Engelen in de hand van den mens alle gedachten en bedoelingen van zijn gemoed kunnen zien; en eveneens dat de vrouwen-echtgenoten uit de handen der mannen-echtgenoten op haar borsten hun aandoeningen voelen, van welke zaak ettelijke malen melding is gemaakt in de GEDENKWAARDIGHEDEN. De reden is deze dat de handen de laatsten van den mens zijn, waarin de overwogen en geconcludeerde dingen van zijn gemoed worden bepaald en

daar het gelijktijdige maken. Derhalve wordt ook in het Woord gezegd dat het is ingegrift aan de handen.

315. Aan deze dingen zal ik TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE is deze: Eens zag ik niet ver van mij een luchtverschijnsel; ik zag een wolk verdeeld in wolkjes, waarvan er enige blauw en enige donker waren; en ik zag die tegen elkander als het ware botsend; stralen door-glinsterden die streepsgewijze, welke nu eens scherp zoals degenpunten verschenen, dan weer stomp zoals gebroken zwaarden; die strepen schoten nu eens naar voren, dan weer trokken zij zich terug, geheel zoals vuistvechters; aldus schenen die verschillend gekleurde wolkjes als het ware met elkander te vechten, maar zij speelden. En omdat dit luchtverschijnsel zich niet ver van mij af vertoonde, hief ik de ogen op en spande den blik in, en ik zag knapen, jongemannen, en ouden in een huis binnentreden dat was opgetrokken uit marmer, met een onderbouw uit porfier; over dat huis was dat verschijnsel. En een van de binnentredenden aangesproken hebbende, vroeg ik toen: Wat is daar gaande? En hij antwoordde: Het is een gymnasium, waar de jongemannen worden ingewijd in de verschillende dingen die der wijsheid zijn. Na dit gehoord te hebben, trad ik met hen binnen. Ik was in den geest, dat is, in een eenderen staat als waarin de mensen der Geestelijke Wereld zijn, die geesten en Engelen worden genoemd. En zie, in dat gymnasium werd vooraan een kathedr gezien, in het midden banken, aan de zijden rondom zetels, en boven den ingang de orchestra. De kathedr was voor de jongemannen die ditmaal een voor te leggen vraagstuk zouden beantwoorden; de banken waren voor de toehoorders, de zetels aan de zijden voor hen die eerder wijs hadden geantwoord, en de orchestra voor de ouderen die scheidslieden en rechters zouden zijn. In het midden van de orchestra was een tribune, waar een wijs man zat, dien zij den Hoofdleraar noemden, die de vraagstukken voorlegde waarop de jongemannen van den kathedr af zouden antwoorden. En nadat zij vergaderd waren, stond de man op van de tribune, en zeide: Antwoordt nu, ik bid u, op dit vraagstuk, en los dat op indien gij kunt: WAT IS DE ZIEL, EN HOEDANIG IS ZIJ. Op het horen hiervan verbaasden zich allen, en mompelden, en enigen uit de menigte op de banken riepen uit: Wie van de mensen vanaf het Saturnische tijdperk tot op dit van ons toe heeft met enige gedachte der rede kunnen zien en nabijkomen wat de ziel is, laat staan hoedanig zij is; is dit niet boven de sfeer van het verstand van allen? Maar hierop gaven zij van de orchestra af ten bescheid: Dit is niet boven het verstand, maar in hetzelfde en vóór hetzelfde; antwoordt slechts. En de jongemannen voor dezen dag uitgekozen om den kathedr te beklimmen en op het vraagstuk te antwoorden,

stonden op; het waren er vijf, die door de ouderen onderzocht en met scherpzinnigheid begaafd waren bevonden, en toen aan de zijden van den kathedr op rustbanken zaten. En dezen klommen daarna in de orde waarin zij zaten, op; en ieder trok wanneer hij opklom, een tunica uit zijde van opalen kleur aan, en daarover een toga uit zachte wol waarin bloemen waren geweven, en bovendien bedekte hij het hoofd met een hoed op welks top een rozenkrans was rondom bezet met kleine saffieren. En ik zag den eerste aldus aangekleed opklimmen, en deze zeide: Wat de ziel is en hoedanig zij is, is van den dag der Schepping af niet aan iemand onthuld; het is een verborgenheid in de schatkamers van den Enigen God. Maar dit is opengedekt, dat de ziel in den mens zoals een koning in zetelt; waar echter haar hof is, daarnaar hebben de geleerde zieners gegist; sommigen dat het is in een klein knobbeltje tussen het cerebrum en het cerebellum, hetwelk de pijnappelklier wordt genoemd. In deze dachten zij zich den zetel der ziel, ter oorzaak hiervan dat de ganse mens wordt geregeerd van dat tweetal hersenen uit, en dat dit knobbeltje die beschikt; en daarom, dat wat de hersenen naar zijn wenken beschikt, dat beschikt ook den gansen mens van hoofd tot hiel. En hij zeide: Dit vandaar is velen in de wereld als waar of waarschijnlijk voorgekomen, maar na een eeuw is dit als een verdichtselsel verworpen. Nadat hij dit had gezegd, legde hij toga, tunica, en hoed af, welke de tweede van de uitgekozenen aannam, en toen betrad deze den kathedr. De uitspraak van hem over de ziel was dat in den algehelen Hemel en in de algehele wereld niet wordt geweten wat de ziel is en hoedanig zij is. Dit weet men dat zij is, en dat zij in den mens is; maar waar, daarnaar wordt gegist. Dit is zeker dat zij in het hoofd is, aangezien het verstand daar denkt en de wil zich aldaar inspannt, en van voren in het aangezicht van het hoofd de vijf zinzetels van den mens zijn. Aan deze en gene dingen geeft niet iets anders het leven dan de ziel, welke van binnen in het hoofd zetelt. Doch waar ergens haar raadhuis daar is, waag ik niet uit te spreken; maar ik heb ingestemd met hen die haar een zetel aanwezen in de drie hersenholten; nu eens met hen die hem in de gestreepte knobbels daar stelden, dan weer met hen die hem stelden in de mergsubstantie van het ene en het andere cerebrum, dan weer met hen die hem in de bastachtige substantie stelden, dan weer met hen die hem stelden in het dikke hersenvlies; het ontbrak immers niet aan stemsteentjes, wit, om zo te zeggen, vanwege de bevestigingen ten gunste van iederen zetel, onverschillig welke. De stemsteentjes voor de drie holten in het cerebrum waren, dat die de receptakels zijn van de animale geesten en van al de lymphen van het cerebrum; de stemsteentjes voor de gestreepte knobbels waren, dat deze het merg maken

door hetwelk de zenuwen uitgaan en door hetwelk het ene en het andere cerebrum zich voortzet in de ruggegraat, en van deze en van gene stromen de vezels uit waaruit het ganse lichaam is samengeweven; de stemsteentjes voor de mergsubstantie van het ene en het andere cerebrum waren, dat die de verzameling en de opeenhoping is van alle vezels, welke de initiamenten zijn van den gansen mens; de stemsteentjes voor de bastachtige substantie waren, dat daar de eerste en de laatste einddoelen zijn, en vandaar de beginselen van alle vezels, en zo van de zinnen en de bewegingen; de stemsteentjes voor het dikke hersenvlies waren dat dit de gemeenschappelijke bedekking van het ene en het andere cerebrum is, en van daar door een zeker continue zich uitstrekt over het hart en over de ingewanden van het lichaam. Wat mij aangaat, ik spreek mij niet meer uit voor het ene dan voor het andere. Gij, ik bid u, spreekt gij u uit en kiest wat het veeleer is. Na dit gezegd te hebben daalde hij van den kathedr af, en overreikte aan den derde tunica, toga, en hoed; en deze, den kathedr beklommen hebbende, sprak het volgende: Hoe voegt mij, jongeman, zulk een verheven theorema? Ik beroep mij op de geleerden die hier aan de zijden zitten; ik beroep mij op u, wijzen, in de orchestra; ja, ik beroep mij op de Engelen van den hoogsten Hemel, of iemand voor zich uit zijn redelijk licht enige idee aangaande de ziel kan opvatten. Doch aangaande den zetel van haar in den mens kan ik evenals de anderen een vermoeden uitspreken. En ik vermoed dat hij in het hart en vandaar in het bloed is. En dit is mijn vermoeden omdat het hart met zijn bloed zowel het lichaam als het hoofd regeert; het zendt immers een groot vat, de aorta genoemd, uit in het gehele lichaam, en het zendt vaten, de strotslagaders genoemd, uit in het algehele hoofd. Vandaar stemt men algemeen daarin overeen dat de ziel van het hart uit door het bloed het algehele organische systeem, zowel van het lichaam als van het hoofd, ondersteunt, voedt, levend maakt. Tot de geloofwaardigheid van deze bewering draagt nog dit bij, dat in de Heilige Schrift zo vaak wordt gezegd ziel en hart, zoals dat gij God zult liefhebben uit de ganse ziel en uit het ganse hart, en dat God in den mens een nieuwe ziel en een nieuw hart scheidt, Deutr. vi: 5; Hfdst. x: 12; Hfdst. xi: 13; Hfdst. xxvi: 16; Jerem. xxxii: 41; Matth. xxii: 37; Markus xii: 30, 33; Lukas x: 27; en elders. En openlijk, dat het bloed de ziel des vlezes is, Levit. xvii: 11, 14. Na dit gehoord te hebben, verhieven enigen de stem, zeggende: Geleerd, geleerd. Zij waren van de geestelijkheid. Hierna zeide de vierde, de klederen van deze aangetrokken en den kathedr betreden hebbende: Ook ik heb het vermoeden dat niet iemand zulk een verrijnd en gescherpt vernuft heeft dat hij kan uitvorsen wat de ziel is en hoedanig zij is.

En daarom acht ik dat bij hem die haar wil navorsen, de fijnzinnigheid zich nodeloos aftobt. Maar nochtans ben ik van de knapenjaren aan steeds in het geloof gebleven van het gevoelen waarin de Ouden zijn geweest, namelijk dat de ziel des mensen is in het ganse van hem, en in elk deel van dit ganse, en aldus zowel in het hoofd en in de afzonderlijke dingen ervan, als in het lichaam en in de afzonderlijke dingen ervan; en dat het een door de modernen uitgevonden zinledigheid is geweest om haar ergens een zetel aan te wijzen, en niet overal. De ziel is eveneens een geestelijke substantie, met betrekking waartoe niet wordt gesproken van uitbreiding, noch van plaats, maar van bewoning en vervulling. Wie ook bedoelt niet het leven, als hij de ziel noemt? Is niet het leven in het ganse en in elk deel? Aan deze gezegden schonken velen in het gehoor bijval. Na deze stond de vijfde op, en, met de zelfde onderscheidingen getooid, gaf hij van den kathedr af deze uitspraak: Ik sta er niet bij stil te zeggen waar de ziel is, of zij in enig deel is dan wel of zij overal in het ganse is; maar uit mijn voorraadkamers zal ik mijn mening uiten over de vraag wat de ziel is en hoedanig zij is: Niemand denkt zich de ziel anders dan zoals iets zuivers dat kan worden vereenzelvigd met den aether, of met de lucht, of den wind, waarin een levenskracht is vanwege de redelijkheid, welke de mens op de beesten vóór heeft. Deze mening heb ik hierop gegrond dat van den mens als hij den laatsten adem uitblaast, wordt gezegd dat hij de ziel of den geest uitblaast of uitlaat. Vandaar ook gelooft men dat de na den dood levende ziel zulk een ademtocht is, waarin een denk-leven is, hetwelk de ziel wordt genoemd. Wat anders kan de ziel zijn? Maar omdat ik u van de orchestra heb horen zeggen dat het vraagstuk aangaande de ziel, wat zij is en hoedanig zij is, niet boven het verstand is maar in hetzelfde en vóór hetzelfde, zo vraag en bid ik dat gijzelf deze eeuwige verborgenheid opent. En de ouderen in de orchestra zagen den Hoofdleraar aan die dat vraagstuk had voorgelegd; en deze verstond uit hun wenken dat zij wilden dat hij zou afdalen en leren. En terstond daalde hij van de tribune af, doorschreed de gehoorzaal, en betrad den kathedr; en daar de hand uitstreckende, zeide hij: Luistert, ik bid u; wie gelooft niet dat de ziel het binnenste en subtielste wezen van den mens is? En wat is het wezen zonder den vorm anders dan een redewezen? En daarom is de ziel een vorm; maar hoedanig de vorm is, zal worden gezegd. Zij is de vorm van alle dingen der liefde en van alle dingen der wijsheid. Alle dingen der liefde worden aandoeningen genoemd, en alle dingen der wijsheid worden doorvattingen genoemd. Deze uit gene en zo met gene maken één vorm, waarin ontelbare dingen in zulk een orde, reeks, en samenhang zijn, dat zij een éne kunnen worden genoemd. En zij kunnen een éne worden genoemd

omdat niet iets daaruit kan worden weggenomen, noch iets daaraan kan worden toegevoegd om zodanig te zijn. Wat is de menselijke ziel anders dan een zodanige vorm? Zijn niet alle dingen der liefde en alle dingen der wijsheid de wezenlijke dingen van dien vorm? En deze bij den mens zijn in de ziel, en uit de ziel in het hoofd en het lichaam. Gij, gij wordt Geesten en Engelen genoemd, en gij hebt geloofd in de wereld dat Geesten en Engelen zijn zoals winden of aether, en zo gemoederen en animi. En nu ziet gij klaar dat gij waarlijk, werkelijk, en daadwerkelijk mensen zijt die in de wereld hebt geleefd en gedacht in een materiëel lichaam; en gij hebt geweten dat niet het materiële lichaam leeft en denkt, maar de geestelijke substantie in dat lichaam, en deze hebt gij de ziel genoemd, waarvan gij den vorm niet hebt geweten, en toch hebt gij dien nu gezien en ziet gij hem. Gij allen zijt zielen, over welker onsterfelijkheid gij zoveel hebt gehoord, gedacht, gezegd, en geschreven. En omdat gij vormen van liefde en wijsheid uit God zijt, kunt gij niet sterven tot in het eeuwige. De ziel is dus de menselijke vorm, waarvan hoegenaamd niets kan worden afgenomen en waaraan hoegenaamd niets kan worden toegevoegd, en zij is de binnenste vorm van alle vormen van het algehele lichaam. En omdat de vormen die buiten zijn, van den binnensten zowel het wezen als den vorm ontvangen, zijt gij derhalve zoals gij voor uzelf en ons verschijnt, zielen. In één woord: de ziel is de mens zelf, omdat zij de binnenste mens is; en daarom is haar vorm vol en volmaakt de menselijke vorm. Echter is zij niet het leven, maar zij is het naaste receptakel van het leven uit God, en zo het habitakel Gods. Velen juichten deze woorden toe, maar enigen zeiden: Wij zullen het overwegen. Ik ging toen heen naar huis; en zie, over dat gymnasium verscheen in de plaats van het eerdere luchtverschijnsel een blinkend witte wolk zonder met elkander vechtende strepen of stralen; en deze wolk ging het dak doordringende binnen en verlichtte de wanden. En ik hoorde dat zij schriften zagen, en onder meer ook dit: *Jehovah God blies in de neusgaten van den mens* DE ZIEL DER LEVENS *in, en de Mens werd tot EEN LEVENDE ZIEL*, Gen. II: 7.

316. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens zag ik, in den rust van den animus en den verkwikkelijken vrede des gemoeds wandelende, uit de verte een bos in welks midden een gaanderij was die leidde naar een Paleisje; en ik zag maagden en jongemannen, en mannen-echtgenoten en vrouwen-echtgenoten binnentreden; daar trad ik ook in den geest naartoe, en ik vroeg aan een zekeren aan den ingang staanden wachter of het ook geoorloofd was binnen te treden. Hij keek mij aan; en ik zeide: Waarom kijkt gij mij aan? Hij antwoordde: Ik kijk u aan om te zien of het verkwikkelijke van den vrede dat

in uw aangezicht is, iets trekt uit het verkwikkelijke der echtelijke liefde. Achter deze gaanderij is er een tuintje, en in het midden ervan een huis waar twee pas gehuwde echtelieden zijn tot wie heden de vriendinnen en de vrienden komen om geluk te wensen. Zij die ik toelaat om binnen te treden, ken ik niet; maar het is mij gezegd dat ik hen zou kennen aan hun aangezichten. Indien ik in hen het verkwikkelijke der echtelijke liefde zag, mocht ik hen toelaten, en geen anderen. Alle Engelen kunnen uit de aangezichten de verkwikkelijke dingen des harten van de anderen zien; en het verkwikkelijke van die liefde dat hij in mijn aangezicht zag, bestond daarin, dat ik nadacht over de echtelijke liefde. Deze overdenking blonk uit mijn ogen op, en trad van daar in de innerlijke dingen van mijn aangezicht binnen. En daarom zeide hij dat het geoorloofd was binnen te treden. De gaanderij door welke ik binnentrad, bestond uit vruchtbomen, waarvan de takken met elkander vervlochten waren, welke een voortlopenden bomenwand aan weerszijden maakten. Door de gaanderij trad ik het tuintje binnen, hetwelk liefelijk geurde van struiken en bloemen. De struiken en de bloemen stonden paren bij paren, en ik hoorde dat zodanige tuintjes verschijnen rondom de huizen waar bruiloft is en geweest is, en dat zij vandaar bruiloftelijke tuintjes worden genoemd. Ik trad daarna het huis binnen, waar ik de beide echtelieden zag, elkander bij de handen houdende, en uit de waarlijk echtelijke liefde met elkander sprekende. En toen werd het gegeven uit hun aangezichten de beeltenis van de echtelijke liefde te zien, en uit hun samenspraak het levenskrachtige ervan. Nadat ik onder meer anderen de zegewensen had uitgesproken en hen gelukgewenst, ging ik naar buiten in het bruiloftelijke tuintje, en zag ik ter rechterzijde ervan een groep jongemannen, tot welke allen die het huis uitgingen, zich heenrepten. Dat allen zich daarheen repten, was ter oorzaak hiervan dat daar het gesprek ging over de echtelijke liefde; en dit gesprek trok den animus van allen met een zekere verborgen kracht aan. Ik luisterde toen naar den wijze die daarover sprak, en de dingen die ik aanhoorde, waren in het kort deze: Dat des Heren Goddelijke Voorzienigheid het meest afzonderlijk en vandaar het meest universeel is aangaande de huwelijken en in de huwelijken in de Hemelen, omdat alle gelukzalige dingen des Hemels uit de verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde opwellen, zoals de zoete wateren uit de zoete ader ener bron; en dat derhalve daarin door den Heer wordt voorzien dat er echtelijke paren worden geboren; en dat deze gedurig tot de huwelijken worden opgevoed zonder dat het meisje en de knaap dit weten; en dat na den verstreken tijd zij, dan een huwbare maagd, en hij, dan een tot de bruiloft geschikte jongeman, als bij toeval ergens

samenkomen, en elkander wederzijds zien; en dat zij dan terstond als uit een zeker instinct bekenen dat zij een paar zijn, en uit een zekere inspraak van binnen in zich denken, de jongeman: Deze is de mijne; en de maagd: Deze is de mijne. En dat zij nadat dit enigen tijd in het gemoed van den een en de ander heeft post gevat, elkander na rijp beraad toespreken en zich verloven. Er wordt gezegd: als bij toeval, en als uit instinct, en bedoeld wordt: krachtens de Goddelijke Voorzienigheid, omdat deze zolang zij niet wordt geweten, aldus verschijnt. Dat er echtelijke paren worden geboren en tot de huwelijken worden opgevoed, terwijl geen van beiden het weten, bevestigde hij door de echtelijke gelijkenis, zichtbaar in de aangezichten van den een en de ander; voorts door het binnenste en eeuwige één-zijn van hun animus en gemoed, welke niet bestaanbaar zijn zodanig als zij in den Hemel zijn, zonder dat dit is vooruitgezien en daarin is voorzien door den Heer. Nadat de wijze deze dingen had gesproken en de groep daaraan bijval had geschonken, zeide hij verder dat er in de meest afzonderlijke dingen bij den mens, zowel man als vrouw, het echtelijke is; maar nochtans een ander echtelijke bij een man, en een ander bij een vrouw. Voorts dat in het manlijk echtelijke het vermogen tot verbinding is met het vrouwelijk echtelijke, en omgekeerd, ook in de meest afzonderlijke dingen. Dit bevestigde hij door het huwelijk van den wil en het verstand in een ieder, welke twee tezamen handelen in de meest afzonderlijke dingen des gemoeds en in de meest afzonderlijke dingen des lichaams; waaruit men kan zien dat in iedere substantie, ook de kleinste, het echtelijke is; en dat dit duidelijk blijkt uit de samengestelde substanties welke uit de enkelvoudige substanties zijn samengebracht, zoals dat er twee ogen zijn, twee oren, twee neusgaten, twee wangen, twee lippen, twee armen met de handen, twee lendenen, twee voeten, en van binnen in den mens twee halfronden van het cerebrum, twee hartkamers, twee longlobben, twee nieren, twee teelballen; en waar er niet twee zijn, zij nochtans in twee zijn verdeeld. Dat zij twee zijn, komt omdat het ene des wils en het andere des verstands is, welke wonderbaarlijk op elkander inwerken opdat zij een éne voorstellen. En daarom maken de twee ogen één gezicht, de twee oren één gehoor, de twee neusgaten één reuk, de twee lippen één spraak, de twee handen één arbeid, de twee voeten één gang, de twee halfronden van het cerebrum één habitakel des gemoeds, de twee hartkamers één leven des lichaams door het bloed, de twee longlobben één ademhaling, en zo voort. Doch het door de waarlijk echtelijke liefde verenigd manlijke en vrouwelijke maken één vol menselijk leven. Toen deze dingen waren gezegd, verscheen aan de rechterzijde een bliksemflits, welke rood was, en een bliksemflits aan

de linkerzijde, welke blinkend wit was; elk van beide was mild, en zij gingen door de ogen heen in de gemoederen binnen en zij verlichtten deze eveneens. En hierna donderde het ook, hetgeen een zacht rollen was uit den engellijken Hemel, dat nedervloeide en aanzwol. Nadat dit gehoord en gezien was, zeide de wijze: Deze dingen zijn mij tot een teken en een aanmaning om aan mijn rede nog deze dingen toe te voegen, namelijk dat het rechtse van die paren het goede daarvan betekent, en dat het linkse het ware daarvan betekent; en dat dit is krachtens het huwelijk van het goede en het ware, hetwelk aan den mens in het gemeen en in elk afzonderlijke van hem is ingegrift; en het goede heeft betrekking op den wil, en het ware op het verstand, en elk van beide tegelijk op het éne. Daarvandaan komt het dat in den Hemel het rechteroog het goede des gezichts is, en het linker het ware ervan; voorts dat het rechteroor het goede des gehoors is, en het linker het ware ervan; alsmede dat de rechterhand het goede van des menschen macht is, en de linker het ware ervan; en eender in de overige paren; en aangezien het Rechtse en het Linkse van die betekenissen zijn, zeide de Heer: “Indien het rechteroog u zal geërgerd hebben, ruk dat uit; en indien de rechterhand u zal geërgerd hebben, houw die af”; waaronder Hij verstond dat indien het goede boos wordt, dit moet worden uitgeworpen. Voorts dat Hij tot de discipelen zeide dat zij het net zouden uitwerpen aan het rechterdeel van het schip, en dat zij, toen zij aldus deden, een ontzaglijke menigte vissen vingen; waaronder Hij verstond dat zij het goede der naastenliefde zouden leren, en dat zij zo de menschen zouden verzamelen. Nadat dit was gezegd, verschenen wederom die twee bliksemflitsen, milder dan de vorige; en het werd toen gezien dat de linker bliksemflits zijn blinkend witten glans trok uit het roodfonkelende vuur van den rechter bliksemflits. En na dit te hebben gezien, zeide hij: Dit is het teken ter bevestiging van mijn rede uit den Hemel, omdat het vurige in den Hemel het goede is, en het blinkend witte daar het ware is. En dat het werd gezien dat de linker bliksemflits zijn blinkend witten glans trok uit het roodfonkelende vuur van den rechter bliksemflits, is het aantoonende teken dat de blinkende witheid des lichts of het licht niet iets anders is dan de glans van het vuur. Na dit gehoord te hebben, gingen allen, door die bliksemflitsen en door de rede daarover met het goede en het ware der blijdschap ontstoken, heen naar huis.

Over de wederom aangegane huwelijken

317. Het kan te berde worden gebracht of de echtelijke liefde, zijnde die van één man met één echtgenote, na den dood van een gade kan worden gescheiden, of overgeschreven, of toegevoegd; voorts ook of de wederom aangegane huwelijken iets gemeen krijgen met polygamie, en of zij zo opeenvolgende polygamieën kunnen worden genoemd; behalve meer dingen die bedenkingen op bedenkingen plegen te stapelen bij de redeneerders. Opdat dus de meesters in het uitpluizen, die in de schaduw over deze huwelijken redeneren, enig licht mogen zien, heb ik geacht dat het de moeite waard zal zijn de volgende Artikelen daarover aan het oordeel voor te leggen, zijnde I: *Dat na den dood van een gade wederom een echtverbintenis aangaan, afhangt van de voorafgaande echtelijke liefde.* II: *Dat het ook afhangt van den staat des huwelijks waarin zij hadden geleefd.* III: *Dat voor hen die niet de waarlijk echtelijke liefde hadden, niets in den weg staat en verhindert om wederom een echtverbintenis aan te gaan.* IV: *Dat zij die onderling in de waarlijk echtelijke liefde hadden geleefd, een wederom aangegaan huwelijk niet willen, tenzij om oorzaken afgescheiden van de echtelijke liefde.* V: *Dat een andere is de staat des huwelijks van een jongeman met een maagd, en een andere die van een jongeman met een weduwe.* VI: *Dat ook een andere is de staat des huwelijks van een weduwnaar met een maagd, en een andere die van een weduwnaar met een weduwe.* VII: *Dat de verscheidenheden en de diversiteiten van deze huwelijken ten aanzien van de liefde en de bijgelegde eigenschappen elk getal te boven gaan.* VIII: *Dat de staat van de weduwe zwaarder is dan de staat van den weduwnaar.* Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

318. I: DAT NA DEN DOOD VAN EEN GADE WEDEROM EEN ECHTVERBINTENIS AANGAAN, AFHANGT VAN DE VOORAFGAANDE ECHTELIJKE LIEFDE. De waarlijk echtelijke liefde is zoals een weegschaal waarop de neigingen tot wederom aangegane huwelijken worden gewogen. Voor zoveel als de voorafgaande echtelijke liefde die liefde nadert, treedt de neiging tot een wederom aangegaan huwelijk terug; doch voor zoveel als de voorafgaande liefde van die liefde terugtreedt, pleegt de neiging tot een tweede huwelijk toe te treden. De oorzaak ligt open en bloot, omdat de echtelijke liefde in een eenderen graad de verbinding van de gemoederen is, welke in het leven des lichaams van den een blijft na het overlijden van den ander, en deze houdt de neiging zoals het weegschaaltongetje in balans, en maakt een overwicht volgens de toeëigening van de ware liefde. Maar omdat de

nadering tot deze liefde heden ten dage zelden geschiedt dan alleen maar met enkele schreden, verheft zich derhalve de schaal van het overwicht der neiging meestal tot gelijken stand, en van deze uit schommelt zij en neigt zij over tot de andere zijde, dat is, tot het huwelijk. Het tegendeel is het geval bij hen wier voorafgaande liefde in het vorige huwelijk terugtrad van de waarlijk echtelijke liefde. De oorzaak hiervan is deze dat het zich verwijderen van die liefde in een eenderen graad de ontbinding van de gemoederen is, welke ook in het leven des lichaams van den een blijft na het overlijden van den ander, en deze treedt binnen in den wil welke van den wil van den ander is losgemaakt, en maakt de neiging tot een nieuwe verbinding, ten gunste van welke verbinding de door de neiging des wils ingebrachte gedachte de hoop inboezemt op een meer verenigde en zo meer verkwikkelijke samenwoning. Dat de neigingen tot wederom aangegane huwelijken haar ontstaan trekken uit den staat der voorafgaande liefde, is bekend, en eveneens ziet de rede dit. De waarlijk echtelijke liefde immers heeft de vrees in voor het verlies, en na het verlies de smart, en deze smart en die vrees is in de binnenste dingen zelf der gemoederen. Vandaar komt het dat hoe meer zij van deze liefde inheeft, des te meer de ziel ertoe neigt en met den wil en met het denken, dat is, met de bedoeling, om in het subject te zijn waarmede en waarin zij is geweest. Hieruit volgt dat het gemoed in balans wordt gehouden ten aanzien van een tweede huwelijk volgens den graad der liefde waarin het is geweest in het vorige. Vandaar komt het dat na den dood de zelfden worden herenigd, en elkander eender als in de wereld liefhebben. Maar, zoals boven is gezegd, heden ten dage is die liefde zeldzaam, en het zijn er weinigen die haar met den vinger aanraken. En evenzeer als zij die niet aan haar raken, en meer nog zij die ver van haar terugtreeden, de scheiding hebben begeerd in het afgelopen samenleven, hetwelk koud was, evenzo begeren zij na den dood de verbinding met ene andere of met een ander. Maar over deze en gene dingen meer in hetgeen volgt.

319. II: DAT NA DEN DOOD VAN EEN GADE WEDEROM EEN ECHTVERBINTENIS AANGAAN, OOK AFHANGT VAN DEN STAAT DES HUWELIJKS WAARIN ZIJ HADDEN GELEEFD. Onder den staat des huwelijks wordt hier niet verstaan de staat der liefde, waarover in het voorafgaande Artikel, omdat deze de inwendige neiging maakt tot het huwelijk of tegen het huwelijk, maar de staat des huwelijks die de uitwendige neiging maakt tot hetzelfde of tegen hetzelfde; en deze staat met zijn neigingen is veelvuldig, zoals: 1. Indien er kleine kinderen in huis zijn, en er voor hen in een nieuwe moeder moet worden voorzien. 2. Indien er nog meer kleine kinderen gewenst zijn. 3. Indien het

huis groot is, en voorzien van bedienden van beiderlei geslacht. 4. Indien de aanhoudende bezigheden buitenshuis het gemoed aftrekken van de huiselijke aangelegenheden, en vandaar zonder nieuwe meesteres kommer en verval is te duchten. 5. Indien wederzijdse hulpverleningen en diensten daartoe nopen, zoals in verschillende bedrijven en werken. 6. Bovendien hangt het van den gemoedsaard van den of de overgebleven gade af of hij of zij na het eerste huwelijk al dan niet alleen of zonder levensgezel kan leven. 7. Het voorafgaande huwelijk geeft ook ofwel vrees voor het echtelijke leven, ofwel het geeft een gunstige stemming ervoor. 8. Ik heb gehoord dat de polygame liefde en de liefde van het geslacht, voorts de lust van ontmaagding, en de lust van verscheidenheid den animus van sommigen tot de begeerte naar wederom aangegane huwelijken hebben gebracht; alsmede dat de animus van sommigen daartoe is gebracht door de vrees voor de wet en voor den goeden roep indien zij boeleren; behalve andere dingen meer die de uitwendige neigingen tot een echtverbintenis bevorderen.

320. III: DAT VOOR HEN DIE NIET DE WAARLIJK ECHELIJKE LIEFDE HADDEN, NIETS IN DEN WEG STAAT EN VERHINDERT OM WEDEROM EEN ECHEVERBINTENIS AAN TE GAAN. Voor hen die de echtelijke liefde niet hadden, is er niet enige geestelijke of inwendige band, maar slechts een natuurlijke of uitwendige band; en indien niet de inwendige band den uitwendigen in zijn orde en positie samenhoudt, houdt deze niet anders stand dan zoals een zwachtel waarvan de knoop is afgenomen, welke uiteenglijdt bij een val of bij een windvlaag. De oorzaak hiervan is deze dat het natuurlijke zijn opkomen leidt uit het geestelijke, en in zijn bestaan niet iets anders is dan een opeenhoping, uit geestelijke dingen vergaderd. En daarom wordt het natuurlijke, indien het wordt gescheiden van zijn geestelijke hetwelk dat voortbracht en als het ware verwekte, niet langer innerlijk maar slechts uiterlijk samengehouden door het geestelijke hetwelk dat omgeeft en bindt in het gemene, en dat niet samenbindt en samengebonden houdt in het afzonderlijke. Vandaar komt het dat het van het geestelijke gescheiden natuurlijke bij twee gaden niet enige verbinding van de gemoederen maakt, en zo niet van de willen, maar alleen een verbinding van enige uitwendige aandoeningen die samenkleven met de zinnen des lichaams. Dat voor dezulken niets in den weg staat en verhindert om wederom echtverbintenissen te kunnen aangaan, komt omdat zij de wezenlijke dingen van het huwelijk niet hadden gehad en zij vandaar ook niet na de scheiding door den dood enige inhebben. Derhalve staat het hun dan ten volle vrij hun zinlijke aandoeningen te binden, indien het een weduwnaar is met wie dan ook, en indien het een weduwe is met

wien dan ook, alnaar het hun lust en vrij staat. Zijzelf denken ook niet anders over de huwelijken dan natuurlijk, en dan naar de gerieflijkheden terwille van verschillende uitwendige noodzakelijkheden en nuttigheden, welke door den dood wederom door een anderen persoon in de plaats van den vorigen kunnen worden hersteld. En misschien zou, indien hun innerlijke gedachten werden doorschouwd, zoals zij het in de Geestelijke Wereld worden, in hen niet enig onderscheid worden gevonden tussen echtelijke verbindingen en buitenechtelijke koppelingen. Dat het hun is geoorloofd om wederom en wederom huwelijken te sluiten, heeft de bovengenoemde oorzaak, omdat de alleen natuurlijke verbindingen na den dood vanzelf worden geslaakt en vervloeiën; de uitwendige aandoeningen immers volgen door den dood het lichaam en worden met dat begraven, terwijl die aandoeningen achterblijven welke met de inwendige samenhangen. Doch men moet weten dat men in de innerlijk verbindende huwelijken op aarde bezwaarlijk kan binnentreden, omdat in de keuzen van de inwendige gelijkenissen daar niet door den Heer kan worden voorzien zoals in de Hemelen, omdat zij op vele wijzen beperkt zijn, zoals tot de gelijken in staat en stand, binnen het gebied, de stad, en het dorp van inwoning, en daar meestal de uitwendige dingen hen samenbinden, en zo niet de inwendige dingen, welke ook niet dan na een zekeren duur van het huwelijk tevoorschijn komen, en slechts wanneer zij zich in de uitwendige dingen geldend maken, worden gekend.

321. IV: DAT ZIJ DIE ONDERLING IN DE WAARLIJK ECHELIJKE LIEFDE HADDEN GELEEFD, EEN WEDEROM AANGEGAAN HUWELIJK NIET WILLEN, TENZIJ OM OORZAKEN AFGESCHIEDEN VAN DE ECHELIJKE LIEFDE. Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde hadden geleefd, na den dood van hun gade een wederom aangegaan huwelijk niet willen, heeft deze oorzaken: 1. Aangezien zij naar de zielen en vandaar naar de gemoederen verenigd zijn; en deze vereniging is, omdat zij geestelijk is, de daadwerkelijke wanbinding van des enen ziel en gemoed aan die van de ander, welke in het geheel niet kan worden geslaakt. Dat de geestelijke verbinding zodanig is, is eerder hier en daar getoond. 2. Dat zij ook verenigd zijn naar de lichamen door de opneming van de voortplantingen der ziel van den echtgenoot door de echtgenote, en zo door de invoeging van zijn leven in het hare, waardoor de maagd echtgenote wordt; en omgekeerd door de opneming van de echtelijke liefde der echtgenote door den echtgenoot, welke de innerlijke dingen van zijn gemoed en tegelijk de innerlijke en de uiterlijke dingen van zijn lichaam schikt in een staat om de liefde te kunnen opnemen en om de wijsheid te kunnen doorvatten, welke staat hem van jongeman tot echtgenoot maakt; waarover men boven

zie n. 198. 3. Dat de sfeer der liefde voortgaande uit de echtgenote, en de sfeer des verstands voortgaande uit den man, gedurig uitvloeit, en dat die de verbindingen vervolmaakt, en dat die met haar bekoorlijken adem rondom hen is en hen verenigt, zie men ook boven, n. 223. 4. Dat de aldus verenigde echtelieden in het huwelijk het eeuwige denken en daarnaar smachten, en dat op deze idee hun eeuwige gelukzaligheid wordt gegrondvest, zie men in n. 216. 5. Uit deze en gene dingen is het dat zij niet langer twee zijn, maar één mens, dat is, één vlees. 6. Dat een zodanig éne niet door den dood van den ander kan worden verscheurd, blijkt duidelijk voor het ogenschouwelijke gezicht des geestes. 7. Aan deze dingen zal dit nieuwe worden toegevoegd, dat die twee door den dood van den een nochtans niet worden gescheiden, aangezien de geest van den of de overledene steeds samenwoont met den geest van de of den nog niet overledene, en dit tot aan den dood van den ander toe, wanneer zij wederom samenkomen en zich herenigen, en elkander tederder dan tevoren liefhebben, omdat zij in de Geestelijke Wereld zijn. Hieruit volgt onverbrekkelijk deze slotsom, dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde hadden geleefd, een wederom aangegaan huwelijk niet willen. Indien zij echter iets eenders als een huwelijk aangaan daarna, geschiedt dit om van de echtelijke liefde afgescheiden oorzaken; en deze oorzaken zijn alle uitwendig; zoals indien kleine kinderen in huis zijn en in de zorg daarvoor moet worden voorzien; indien het huis groot is, voorzien van bedienden van beiderlei geslacht; indien de bezigheden buitenshuis het gemoed aftrekken van de gezinsaangelegenheden thuis; indien wederzijdse hulpverleningen en diensten noodzakelijkheden zijn; en andere eendere dingen.

322. v: DAT EEN ANDERE IS DE STAAT DES HUWELIJKS VAN EEN JONGEMAN MET EEN MAAGD, EN EEN ANDERE DIE VAN EEN JONGEMAN MET EEN WEDUWE. Onder de staten des huwelijks worden de staten des levens verstaan van elk van beiden, van den echtgenoot en van de echtgenote, na de bruiloft; aldus in het huwelijk, zodanig als dan de samenwoning is, of zij een inwendige is van de zielen en de gemoederen, welke in de voornaamste idee de samenwoning is, dan wel of zij alleen een uitwendige is van de animi, de zinnen, en het lichaam. De staat des huwelijks van een jongeman met een maagd is de inwijdingsstaat zelf tot het echte huwelijk; tussen dezen immers kan de echtelijke liefde in haar juiste orde voortschrijden, zijnde van de eerste warmte tot de eerste toorts, en daarop uit het eerste zaad bij den jongeman-echtgenoot, en uit de bloem bij de maagd-echtgenote, en zo ontspruiten, groeien, en vrucht maken, en in die dingen elkander wederzijds binnenleiden. Indien het anders is, zo is de jongeman niet een jongeman geweest, noch

is de maagd een maagd geweest, tenzij in den uitwendigen vorm. Tussen een jongeman echter en een weduwe is er niet een eendere inwijding uit de eerstelingen tot het huwelijk, noch een eendere voortschrijding in het huwelijk, aangezien de weduwe meer haar vrije beschikking heeft en haar eigen meesteres is dan de maagd; en daarom bewijst de jongeman met een anderen blik aan de echtgenote-weduwe attenties dan aan de echtgenote-maagd. Maar in deze dingen is er veel verscheidenheid en diversiteit, en daarom wordt alleen dit algemene vermeld.

323. VI: DAT OOK EEN ANDERE IS DE STAAT DES HUWELIJKS VAN EEN WEDUWNAAR MET EEN MAAGD, EN EEN ANDERE DIE VAN EEN WEDUWNAAR MET EEN WEDUWE. De weduwnaar immers is alreeds in het echtelijke leven ingewijd, en de maagd moet worden ingewijd; en toch doorvat en voelt de echtelijke liefde haar bekoorlijke en verkwikkelijke in de wederzijdse inwijding. De jongeman-echtgenoot en de maagd-echtgenote doorvat en voelt in de zich voordoende dingen steeds nieuwe dingen, tengevolge waarvan zij in een zekere aanhoudende inwijding zijn en vandaar in een liefelijke voortschrijding. Anders geschiedt in den staat des huwelijks van een weduwnaar met een maagd. De maagd-echtgenote heeft een inwendige neiging, doch bij den man is die voorbijgegaan. Maar in deze dingen is er veel verscheidenheid en diversiteit; eender in het huwelijk tussen een weduwnaar en een weduwe; en daarom mag niet behalve dat algemene begrip iets in het bijzonder daaraan worden toegevoegd.

324. VII: DAT DE VERSCHEIDENHEDEN EN DE DIVERSITEITEN VAN DEZE HUWELIJKEN TEN AANZIEN VAN DE LIEFDE EN DE BIJGELEGDE EIGENSCHAPPEN ELK GETAL TE BOVEN GAAN. Er is van alle dingen een oneindige verscheidenheid, en er is eveneens een oneindige diversiteit. Onder de verscheidenheden wordt hier verstaan die tussen de dingen die van één geslacht of van één soort zijn, voorts ook tussen de geslachten en tussen de soorten; doch onder de diversiteiten wordt hier verstaan die tussen de dingen die in het tegengestelde zijn. Onze idee aangaande de onderscheiding van de verscheidenheden en de diversiteiten, kan worden toegelicht door het volgende: De engellijke Hemel, welke als een éne samenhangt, is in een oneindige verscheidenheid; er is niet één daar volstrekt eender aan een ander, niet naar de zielen en de gemoederen, noch naar de aandoeningen, de doorvattingen, en daaruit de gedachten, noch naar de neigingen en daaruit de bedoelingen, en ook niet naar de klanken der spraak, de aangezichten, de lichamen, de gebaren, en de schreden, en meer dingen. En nochtans, hoewel zij myriaden van myriaden zijn, zijn zij en worden zij door den Heer geordend

tot één vorm, waarin volledige eensgezindheid en eenstemmigheid is, welke niet bestaanbaar zou zijn als niet door EÉN allen, zozeer verscheiden zijnde, werden geleid op universele en afzonderlijke wijze. Die dingen zijn het welke wij hier onder de verscheidenheden verstaan. Doch onder de diversiteiten verstaan wij de tegengestelde dingen van die verscheidenheden, welke er zijn in, de hel; allen immers en de afzonderlijken daar zijn lijnrecht tegenovergesteld aan hen die in den Hemel zijn; en de hel die uit hen bestaat, wordt als een éne samengehouden door de verscheidenheden onder elkander geheel en al tegengesteld aan de verscheidenheden in den Hemel, aldus door voortdurende diversiteiten. Hieruit staat vast wat met de oneindige verscheidenheid en wat met de oneindige diversiteit wordt doorvat. Het eendere is het geval met de huwelijken, namelijk dat er oneindige verscheidenheden zijn bij hen die in de echtelijke liefde zijn, en oneindige verscheidenheden tussen hen die in de hoerse liefde zijn; en vandaar, dat er oneindige diversiteiten zijn tussen dezen en genen. Hieruit volgt dit besluit dat de verscheidenheden en de diversiteiten in de huwelijken van welk geslacht en soort dan ook, hetzij van een jongeman en een maagd, hetzij van een jongeman met een weduwe, hetzij van een weduwnaar met een maagd, hetzij van een weduwnaar met een weduwe, elk getal te boven gaan. Wie kan de oneindigheid in getallen uiteenzetten?

325. VIII: DAT DE STAAT VAN DE WEDUWE ZWAARDER IS DAN DIE VAN DEN WEDUWNAAR. De oorzaken zijn uitwendige en inwendige. De uitwendige staan voor iedereen in het licht, zoals 1. Dat de weduwe niet voor zich en haar huis kan voorzien in de noodzakelijkheden des levens, noch dezelve, eenmaal verworven zijnde, beschikken zoals de man, en zoals eerder door den man en met den man. 2. Dat zij ook niet zich en haar huis zoals het behoort kan beschermen; de man immers is, toen zij echtgenote was, haar bescherming geweest en als het ware haar arm; en als zijzelf haar eigen bescherming was, vertrouwde zij nochtans op haar man. 3. Dat zij op zichzelf van raad verstoken is in zulke dingen die der innerlijke wijsheid en daaruit der voorzichtigheid zijn. 4. Dat de weduwe zonder de ontvangst van de liefde is in welke zij als vrouw is, aldus in een staat vreemd aan den ingeboren en door het huwelijk over haar gebrachten staat. Deze uitwendige oorzaken, welke natuurlijk zijn, ontlene ook den oorsprong aan de inwendige, welke geestelijk zijn, zoals alle overige dingen in de wereld en in het lichaam, waarover boven n. 220. Die uitwendig-natuurlijke oorzaken worden doorvat door de inwendig-geestelijke oorzaken, welke uit het huwelijk van het goede en het ware voortgaan, en voornamelijk uit deze dingen ervan: dat het goede niet in iets kan voorzien noch iets kan beschikken tenzij door het ware; dat het goede zich ook niet

kan beschermen tenzij door het ware; deswege dat het ware de bescherming en als het ware de arm van het goede is; dat het goede zonder het ware van raad is verstoken, omdat het raad, wijsheid, en voorzichtigheid heeft door het ware. Omdat nu de man krachtens de Schepping het ware is, en de echtgenote van de Schepping aan het goede ervan is, of, wat hetzelfde is, omdat de man krachtens de Schepping het verstand is, en de echtgenote van de Schepping aan de liefde ervan is, zo blijkt dat de uitwendige of natuurlijke oorzaken die het weduwschap der vrouw verzwaren, het ontstaan ontlenen aan de inwendige of geestelijke oorzaken. Het zijn deze geestelijke oorzaken welke, verbonden met de natuurlijke, worden verstaan in het Woord onder de dingen die over de weduwen op verscheidene plaatsen worden gezegd; welke men zie in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 764.

326. Hieraan zal ik TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE is deze: Nadat het vraagstuk over de ziel in het Gymnasium was behandeld en opgelost, zag ik hen in volgorde uitgaan, en vóór hen den Hoofdleraar, na hem de ouderen, in wier midden de vijf jongemannen waren die hadden geantwoord, en na dezen de overigen. En toen zij uitgegaan waren, verwijderden zij zich aan de zijden rondom het huis, waar door heesters omgorde wandelwegen waren, en de daar vergaderden verdeelden zich in kleine scharen, zijnde even zovele groepen van jongemannen, samensprekende over de dingen der wijsheid; en in elk ervan was een der wijzen uit de orchestra. Na dit gezien te hebben van mijn verblijfplaats uit, kwam ik in den geest, en in den geest ging ik uit tot hen, en ik trad op den Hoofdleraar toe, die nog kort geleden het vraagstuk over de ziel had voorgelegd. Toen deze mij zag, zeide hij: Wie zijt gij? Ik heb mij daarover verwonderd toen ik u op den weg zag naderen, dat gij nu eens in mijn gezichtsveld vielt, en dan weer daaraan ontvielt, of dat gij nu eens door mij werd gezien, en plotseling niet gezien. Stellig zijt gij niet in den levensstaat der onzen. Op deze dingen antwoordde ik glimlachend: Ik ben geen goochelaar, noch een Vertumnus, maar ik ben afwisselend nu eens in uw licht en dan weer in uw schaduw, aldus een vreemdeling en eveneens een inboorling. Op deze dingen keek de Hoofdleraar mij aan, en hij zeide: Gij spreekt vreemde en wonderlijke dingen; zeg mij wie gij zijt. En ik zeide: Ik ben in de wereld waarin gij zijt geweest en waaruit gij zijt uitgegaan, welke de Natuurlijke Wereld wordt genoemd; en eveneens ben ik in de wereld waarin gij gekomen zijt en waarin gij zijt, welke de Geestelijke Wereld wordt genoemd. Vandaar komt het dat ik in den natuurlijken staat ben, en tegelijk in den geestelijken staat; in den natuurlijken staat met de mensen van den aardbol, en in den geestelijken staat met ulieden. En wanneer ik in den

natuurlijken staat ben, word ik door u niet gezien, doch wanneer ik in den geestelijken staat ben, word ik gezien. Dat ik zodanig ben, is door den Heer gegeven. Aan u, verlicht man, is het bekend dat de mens der Natuurlijke Wereld niet den mens der Geestelijke Wereld ziet, noch omgekeerd; en daarom werd ik, toen ik mijn geest in het lichaam inliet, door u niet gezien; maar toen ik hem van het lichaam uitliet, werd ik gezien. Gij hebt ook in het Gymnasiale Spel geleerd dat gijlieden zielen zijt, en dat de zielen de zielen zien, omdat zij menselijke vormen zijn. En gij weet dat gij u of uw zielen niet hebt gezien in uw lichamen toen gij in de Natuurlijke Wereld waart. Doch dit bestaat vanwege het onderscheid dat er is tussen het Geestelijke en het Natuurlijke. Toen hij hoorde van het onderscheid tussen het Geestelijke en het Natuurlijke, zeide hij: Wat onderscheid? Is dit niet zoals tussen het meer en minder zuivere? Aldus, wat is het geestelijke anders dan een zuiverder natuurlijke? En ik antwoordde: Het onderscheid is niet zodanig, maar het is zodanig als tussen het eerdere en het latere, waartussen een eindige reden niet bestaat. Het eerdere immers is in het latere zoals de oorzaak in haar uitwerking; en het latere is uit het eerdere, zoals de uitwerking uit haar oorzaak. Vandaar komt het dat het ene niet verschijnt aan het andere. Op deze dingen zeide de Hoofdleraar: Ik heb nagepeinsd over dit onderscheid, en het gewikt en gewogen, maar tot nu toe tevergeefs. Ach, mocht ik dat toch doorvatten. En ik zeide: Niet slechts zult gij het onderscheid tussen het Geestelijke en het Natuurlijke doorvatten, maar gij zult het ook zien. En toen zeide ik het volgende: Gij zijt in den geestelijken staat als gij bij de uwen zijt, doch in den natuurlijken staat bij mij; gij spreekt immers met de uwen de geestelijke taal, welke gemeen is aan elken geest en Engel, doch met mij spreekt gij mijn landstaal; want elke geest en Engel sprekende met den mens, spreekt diens eigen taal, aldus met een Fransman Frans, met een Engelsman Engels, met een Griek Grieks, met een Arabier Arabisch, en zo voort. Opdat gij dus het onderscheid moogt weten tussen het Geestelijke en het Natuurlijke ten aanzien van de talen, doe aldus: Ga in tot de uwen, en spreek daar iets, en onthoud de woorden, en kom met deze in het geheugen terug en spreek dezelve voor mij uit. En hij deed aldus, en hij kwam tot mij terug met die woorden in den mond, en hij uitte dezelve, en hij verstond niet enig woord. Het waren geheel en al vreemde en uitheemse woorden, welke niet voorkomen in enige taal der Natuurlijke Wereld. Door deze ettelijke malen herhaalde ondervinding bleek helder dat allen in de Geestelijke Wereld een geestelijke taal hebben, welke niets gemeen heeft met enige taal der Natuurlijke Wereld, en dat elk mens vanzelf in die taal komt na het overlijden. Tevens bevond hij

toen ook dat de klank zelf der geestelijke taal dermate verschilt van den klank der natuurlijke taal, dat de geestelijke klank, ook de luide, niet in het minst wordt gehoord door den natuurlijken mens, noch de natuurlijke klank door den geestelijken mens. Daarna verzocht ik den Hoofdleraar en de omstanders om tot de hunnen in te gaan, en de ene of andere uitspraak op een blad papier te schrijven en met dat blad tot mij uit te gaan en het te lezen. Zij deden aldus en zij kwamen terug met het papier in de hand. Doch toen zij het gingen lezen, konden zij niet wat ook verstaan, aangezien het schrift slechts bestond uit enige alfabetische letters met haaltjes daarboven waarvan een ieder den enen of anderen zin der zaak betekende. Omdat iedere letter in het alfabet daar den enen of anderen zin betekent, zo is het duidelijk vanwaar het komt dat de Heer de Alfa en de Omega wordt geheten. Toen zij telkens en telkens weer ingingen, schreven, en terugkwamen, bevonden zij dat dit schrift talloze dingen insloot en samenvatte welke nooit enig natuurlijk schrift zou kunnen uitdrukken. Doch er werd gezegd dat dit komt omdat de geestelijke mens dingen denkt onbegrijpelijk en onuitsprekelijk voor den natuurlijken mens, en dat deze dingen in een ander schrift en in een andere taal niet kunnen invloeien en worden ingedragen. Omdat toen zij die daarbij stonden niet wilden begrijpen dat het geestelijke denken dermate het natuurlijke denken overtreft dat zij naar verhouding onuitsprekelijk is, zeide ik tot hen: Neemt de proef. Gaat in tot uw geestelijk Gezelschap en denkt de ene of andere zaak, en onthoudt haar, en komt terug, en brengt haar voor mij uit. En zij gingen in, dachten, onthielden, gingen uit, doch toen zij de gedachte zaak zouden gaan uitbrengen, konden zij het niet; zij vonden immers niet enige idee der natuurlijke gedachte die evenredig was aan enige idee der geestelijke gedachte; aldus ook niet enig woord om dezelve uit te drukken, want de ideeën der gedachte worden de woorden der spraak. En toen gingen zij wederom in en kwamen wederom terug, en zij bevestigden zich daarin dat de geestelijke ideeën bovennatuurlijk, onuitdrukbaar, onuitsprekelijk, en onbegrijpelijk waren voor den natuurlijken mens. En omdat zij zo overuitmuntend zijn, zeiden zij dat de geestelijke ideeën of gedachten ten opzichte van de natuurlijke, de ideeën der ideeën en de gedachten der gedachten waren, en dat derhalve door dezelve de hoedanigheden der hoedanigheden en de aandoeningen der aandoeningen werden uitgedrukt, bijgevolg dat de geestelijke gedachten de aanvangen en de oorsprongen der natuurlijke gedachten waren. Daaruit bleek ook dat de geestelijke wijsheid de wijsheid der wijsheid was, aldus ondoorvattelijk voor enig wijze in de Natuurlijke Wereld. Toen werd hun uit den derden Hemel gezegd dat er een nog innerlijkere of hogere wijsheid is, welke de hemelse

wordt genoemd, en dat deze eender tot de geestelijke wijsheid staat als die tot de natuurlijke; en dat deze wijsheden in de orde volgens de Hemelen invloeiën uit des Heren Goddelijke Wijsheid, welke oneindig is.

327. Na afloop van deze ondervindingen zeide ik tot de omstanders: Uit deze drie aanwijzingen der ondervinding hebt gij gezien hoedanig het onderscheid is tussen het Geestelijke en het Natuurlijke, en eveneens de oorzaak waarom de natuurlijke mens niet verschijnt aan den geestelijken, noch de geestelijke mens aan den natuurlijken, hoewel zij naar de aandoeningen en de gedachten, en vandaar naar de aanwezigheden vergezelschap zijn. Daarvandaan komt het dat ik voor u, Hoofdleraar, op den weg nu eens werd gezien en dan weer niet werd gezien. Na deze dingen werd een stem gehoord uit den hogeren Hemel, tot den Hoofdleraar zeggende: Klim herwaarts op. En hij klom op, en hij kwam terug, en hij zeide dat de Engelen evenals hijzelf tevoren niet de verschillen hadden gekend tussen het Geestelijke en het Natuurlijke, ter oorzaak hiervan dat er tevoren niet aan de hand van een zeker mens die in elk van beide werelden tegelijk was, enige gelegenheid tot een vergelijking was gegeven, en die verschillen zonder een vergelijking niet worden gekend.

328. Hierna trokken wij ons terug en spraken wederom over deze zaak, en ik zeide dat die onderscheiden nergens anders vandaan zijn dan omdat gij, die in de Geestelijke Wereld zijt, en vandaar geestelijk zijt, in de substantiële dingen zijt en niet in de materiële; en de substantiële dingen zijn de aanvangen der materiële dingen. Gij zijt in de beginselen en zo in de afzonderlijke dingen, wij echter in de van de beginselen afgeleide en samengestelde dingen. Gij zijt in de bijzondere dingen, wij echter in de algemene. En zoals de algemene dingen niet kunnen binnentreden in de bijzondere, aldus kunnen ook niet de natuurlijke dingen, welke materieel zijn, binnentreden in de geestelijke dingen, welke substantieel zijn, geheel zoals een scheepskabel niet kan binnentreden in of getrokken worden door het oog van een naald, of zoals een zenuw niet kan binnentreden of binnengeleid worden in een van de vezels waaruit die bestaat, noch een vezel in een van de vezeltjes waaruit die bestaat. Dit is ook in de wereld bekend, en daarom is men het er in de geleerde wereld over eens dat er geen invloed van het natuurlijke in het geestelijke bestaat, maar wel van het geestelijke in het natuurlijke. Dit nu is de oorzaak dat de natuurlijke mens niet de dingen kan denken die de geestelijke mens denkt, en dezelve vandaar ook niet kan spreken; en daarom heet Paulus de dingen die hij hoorde uit den derden Hemel, onuitsprekelijk. Daarbij komt nog dat geestelijk denken een denken zonder tijd en ruimte is, en dat natuurlijk denken een denken met tijd en ruimte is. Aan elke idee immers der natuurlijke gedachte kleeft

iets van tijd en ruimte, niet echter aan enige geestelijke idee. De oorzaak hiervan is deze dat de Geestelijke Wereld niet is in ruimte en tijd zoals de Natuurlijke Wereld, maar is in den schijn van die twee. In dit verschillen ook de gedachten en de doorvattingen. En daarom kunt gij denken over Gods Wezen en Alomtegenwoordigheid van eeuwigheid aan, dat is, over God vóór de Schepping van de Wereld, aangezien gij denkt over Gods Wezen van eeuwigheid aan zonder tijd, en over Zijn Alomtegenwoordigheid zonder ruimte, en zo begrijpt gij zulke dingen die de ideeën van den natuurlijken mens te boven gaan. En toen vertelde ik dat ik eens had gedacht over Gods Wezen en Alomtegenwoordigheid van eeuwigheid aan, dat is, over God vóór de Schepping van de Wereld, en dat ik, omdat ik de ruimten en de tijden nog niet kon verwijderen van de ideeën mijner gedachte, beangst werd; de idee immers van de natuur trad binnen in de plaats van God. Maar het werd mij gezegd: Verwijder de ideeën van ruimte en tijd, en gij zult zien. En het werd gegeven ze te verwijderen, en ik zag. En van dien tijd aan kon ik God van eeuwigheid aan denken, en in het geheel niet de natuur van eeuwigheid aan, omdat God in allen tijd is zonder tijd, en in alle ruimte is zonder ruimte, de natuur echter in allen tijd is in den tijd, en in alle ruimte is in de ruimte; en de natuur met haar tijd en ruimte kon niet anders dan inzetten en opkomen, niet echter God, Die is zonder tijd en ruimte. En daarom is de natuur uit God, niet uit het eeuwige, maar in den tijd, dat is, tezamen met haar tijd en tegelijk met haar ruimte.

329. Nadat de Hoofdleraar en de overigen van mij waren heengegaan, volgden enige knapen die ook in het Gymnasiale Spel waren geweest, mij naar huis, en daar gingen zij voor een poosje bij mij staan terwijl ik schreef. En zie, toen zagen zij een mot over mijn papier lopen, en verwonderd vroegen zij: Wat is dat voor een zo vlug diertje? En ik zeide: Het wordt een mot geheten, en ik zal u daarover wonderbaarlijke dingen vertellen. En ik zeide dat er in een zo heel klein levend iets evenveel leden en ingewanden zijn als in een kameel, zoals dat er zijn hersenen, harten, longpijpen, zinsorganen, bewegingsorganen, en geslachtsorganen, magen, darmen, en meer dingen; en de afzonderlijke dingen samengeweven uit vezels, zenuwen, bloedvaten, spieren, pezen, vliezen, en deze afzonderlijke dingen uit nog zuiverdere dingen, welke diep binnen den blik van elk oog schuilen. Zij zeiden toen dat hun dit kleine levende ding nochtans niet anders verscheen dan zoals een enkelvoudige substantie. En ik zeide: Er zijn toch van binnen ontelbare dingen; deze dingen zeg ik opdat gij moogt weten dat het eendere is in elk object dat voor u verschijnt zoals één, enkelvoudig, en uiterst klein, zowel in uw handelingen als in uw

aandoeningen en gedachten. Ik kan u verzekeren dat ieder sprankje van uw denken en iedere druppel van uw aandoening tot het oneindige toe deelbaar is, en dat gij, al naar uw ideeën deelbaar zijn, wijs zijt. Weet dat elk verdeelde meer en meer veelvoudig is, en niet meer en meer enkelvoudig, omdat dat wat verdeeld en weer verdeeld is, al nader en nader toetreedt tot het oneindige, waarin op oneindige wijze alle dingen zijn. Dit tevoren nog nooit gehoorde nieuwe deel ik u mede. Nadat dit was gezegd, gingen de knapen van mij heen tot den Hoofdleraar, en zij verzochten hem om in het Gymnasium eens enig nog nooit gehoord nieuwe als een vraagstuk voor te leggen. En hij zeide: Wat? Zij zeiden: Dat elk verdeelde meer en meer veelvoudig is, en niet meer en meer enkelvoudig, omdat het al nader en nader toetreedt tot het oneindige, waarin op oneindige wijze alle dingen zijn. En hij beloofde het te zullen voorleggen; en hij zeide: Dit zie ik, omdat ik het heb doorvat, dat één natuurlijke idee de samenhouder is van ontelbare geestelijke ideeën; ja zelfs, dat één geestelijke idee de samenhouder is van ontelbare hemelse ideeën. Daarvandaan is het onderscheid tussen de Hemelse Wijsheid, waarin de Engelen van den derden Hemel zijn, en tussen de Geestelijke Wijsheid, waarin de Engelen van den tweeden Hemel zijn, alsmede tussen de Natuurlijke Wijsheid, waarin de Engelen van den laatsten Hemel zijn, en eveneens de mensen.

330. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens hoorde ik een bekoorlijke gedachtenwisseling onder mannen, welke ging over het vrouwelijk geslacht, of enige getrouwde vrouw die bestendig haar schoonheid liefheeft, dat is, die zich liefheeft vanwege haar vorm, haar man kan liefhebben. Eerst kwamen zij onderling hierin overeen, dat de vrouw een tweevoudige schoonheid heeft, de ene natuurlijk, zijnde die van het aangezicht en het lichaam, en de andere geestelijk, zijnde die van de liefde en de zeden. Zij kwamen ook hierin overeen dat die beide schoonheden meermalen verdeeld zijn in de Natuurlijke Wereld, en dat zij altijd verenigd zijn in de Geestelijke Wereld; want in deze Wereld is de schoonheid de vorm der liefde en der zeden. En daarom gebeurt het na den dood meermalen dat misvormde vrouwen schoonheden worden, en schone vrouwen misvormdheden. Toen de mannen hierover van gedachten wisselden, kwamen enige vrouwen-echtgenoten, en zij zeiden: Laat onze aanwezigheid toe, omdat u de wetenschap datgene leert waarover gij van gedachten wisselt, terwijl ons de ondervinding dat leert. En eveneens weet gij zo weinig aangaande de liefde der vrouwen-echtgenoten dat het nauwelijks iets is. Weet gij wel dat het de voorzichtigheid der wijsheid van de vrouwen-echtgenoten is om haar liefde tot de mannen-echtgenoten in het binnenste van haar borst of in het midden van haar hart te verbergen?

De gedachtenwisseling werd ingezet, en HET EERSTE BESLUIT van de zijde der mannen was dat elke vrouw schoon van aangezicht en schoon van zeden wil schijnen, omdat zij geboren is als aandoening der liefde, en de vorm dezer aandoening is de schoonheid; en daarom is een vrouw die niet schoon wil zijn, niet een vrouw die wil liefhebben en geliefd worden, en vandaar niet waarlijk vrouw. Op deze dingen zeiden de vrouwen-echtgenoten: De schoonheid der vrouw woont in de zachte tederheid en vandaar in een uitgezocht fijne gewaarwording. Daarvandaan is de liefde der vrouw tot den man, en de liefde van den man tot de vrouw; gijlieden, wellicht verstaat gij dit niet. HET TWEDE BESLUIT der mannen was dat de vrouw vóór het huwelijk schoon wil zijn voor de mannen, doch na het huwelijk, indien zij kuis is, voor den man alleen, en niet voor de mannen. Hierop zeiden de vrouwen-echtgenoten: Nadat de echtgenoot heeft geproefd van de natuurlijke schoonheid der echtgenote, ziet hij die niet langer, maar hij ziet haar geestelijke schoonheid, en vanwege deze heeft hij wederom lief en roept hij de natuurlijke schoonheid terug, maar onder een andere gedaante. HET DERDE BESLUIT hunner gedachtenwisseling was dat indien de vrouw na het huwelijk op eendere wijze schoon wil schijnen als vóór hetzelve, zij de mannen liefheeft en niet den man, omdat de zich vanwege haar schoonheid liefhebbende vrouw aanhoudend wil dat van haar schoonheid wordt geproefd, en omdat deze niet langer aan den man verschijnt, zoals gij hebt gezegd, wil zij dat daarvan wordt geproefd door de mannen voor wie dezelve wel verschijnt. Dat zulk een vrouw de liefde van het geslacht heeft en niet de liefde van één uit het geslacht, is duidelijk. Op deze dingen bewaarden de vrouwen-echtgenoten het stilzwijgen; zij mompelden evenwel dit: Welke vrouw is er zo vrij van ijdelheid dat zij niet schoon wil schijnen ook voor de mannen tegelijk als zij het voor haar enigen man wil zijn? Deze dingen hoorden enige vrouwen-echtgenoten uit den Hemel, die schoon waren omdat zij hemelse aandoeningen waren, en zij bevestigden de drie besluiten der mannen; maar zij voegden eraan toe: Als zij slechts haar schoonheid en het sieraad ervan liefhebben terwille van haar mannen-echtgenoten en van hen uit.

331. Die drie vrouwen-echtgenoten, verontwaardigd daarover dat de drie besluiten der mannen waren bevestigd door de vrouwen-echtgenoten uit den Hemel, zeiden tot de mannen: Gij hebt het nagezocht of een getrouwde vrouw die zich vanwege haar schoonheid liefheeft, haar man liefheeft. Wij, wij zullen op onze beurt derhalve van gedachten wisselen daarover of de man die zich vanwege zijn inzicht liefheeft, zijn echtgenote kan liefhebben. Weest gij daarbij aanwezig en hoort. En zij maakten HET EERSTE BESLUIT: Elke

echtgenote heeft niet haar man lief vanwege het aangezicht, maar vanwege het inzicht in diens ambt en zeden. Weet dus dat de echtgenote zich verenigt met het inzicht des mans, en zo met den man; en daarom trekt de man indien hij zich vanwege zijn inzicht liefheeft, hetzelfde weg van de echtgenote in zich terug, waaruit oneenheid en niet eenheid voortkomt. Bovendien is zijn inzicht liefhebben wijs zijn uit zich, en dit is waanzinnig zijn, en daarom is het zijn waanzin liefhebben. Hierop zeiden de mannen: Misschien verenigt zich de echtgenote met de kracht des mans. Hierom lachten de vrouwen-echtgenoten, zeggende: De kracht ontbreekt niet als de man de echtgenote liefheeft uit het inzicht, doch zij ontbreekt indien hij haar liefheeft uit den waanzin. Inzicht is de echtgenote alleen liefhebben en deze liefde ontbreekt het niet aan kracht; doch waanzin is niet de echtgenote liefhebben, maar het geslacht, en deze liefde ontbreekt het aan kracht. Gij begrijpt dit. **HET TWEEDE BESLUIT** was: Wij vrouwen worden geboren tot de liefde van het inzicht der mannen; en daarom kan, indien de mannen hun eigen inzicht liefhebben, het inzicht niet worden verenigd met zijn echte liefde, welke bij de echtgenote is. En indien het inzicht van den man niet wordt verenigd met zijn echte liefde, welke bij de echtgenote is, zo wordt het inzicht waanzin uit den trots, en de echtelijke liefde wordt koude. Welke vrouw derhalve kan haar liefde met koude verenigen, en welke man kan den waanzin van zijn trots verenigen met de liefde van het inzicht? Doch de mannen zeiden: Waarvandaan erlangt de man eer van de zijde van de echtgenote indien hij zijn inzicht niet groot maakt? Maar de vrouwen-echtgenoten antwoordden hierop: Uit de liefde, omdat de liefde eert; niet kan de eer worden gescheiden van de liefde, maar de liefde kan het van de eer. Daarna maakten zij **HET DERDE BESLUIT**, zijnde dit: Het schijnt u toe alsof gij de vrouwen-echtgenoten liefhebt, en gij ziet niet dat gij door de vrouwen-echtgenoten wordt geliefd, en gij zo weder-bemint; en dat uw inzicht het receptakel is. Indien gij derhalve uw inzicht in u liefhebt, zo wordt dat het receptakel van uw eigen liefde; en omdat de liefde van het eigene haars gelijke niet verdraagt, wordt zij nooit echtelijk; maar zolang zij zich geldend maakt, zolang blijft zij hoers. Op deze dingen bewaarden de mannen het stilzwijgen; zij mompelden evenwel: Wat is de echtelijke liefde? Die dingen hoorden enige mannen-echtgenoten in den Hemel; en van daar bevestigden zij de drie besluiten der vrouwen-echtgenoten.

Over de polygamie

332. Indien de oorzaak wordt nagespeurd waarom de polygame huwelijken uit de Christelijke wereld ten volle verbannen zijn, kan die door niemand hoezeer ook toegerust met de gave om met vernuft de zaak scherp te doorschouwen, open en bloot worden gezien, tenzij hij tevoren is onderricht geweest: DAT ER WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE IS; DAT DEZE NIET BESTAANBAAR IS DAN ALLEEN TUSSEN TWEE; DAT ZIJ ER OOK NIET IS TUSSEN TWEE TENZIJ VAN DEN HEER ALLEEN; EN DAT AAN DEZE LIEFDE DE HEMEL IS INGESCHREVEN MET AL DE GELUKZALIGHEDEN ERVAN. Tenzij deze erkentnissen voorafgaan en als het ware den eersten steen leggen, vermoeit zich het gemoed tevergeefs met uit het verstand enige redenen te halen bij welke het zich kan neerleggen en op welke het kan blijven staan gelijk als een huis op zijn steen of fundament, waarom de polygamie uit de Christelijke wereld is verbannen. Het is bekend dat de instelling van het monogame huwelijk is gegrondvest op het woord des Heren *dat wie de echtgenote zal heengezonden hebben anders dan om hoererij, en een andere zal getrouwd hebben, echtbreuk begaat; en dat het van den beginne aan of van de eerste instauratie van de huwelijken af is geweest dat de twee één vlees worden; en dat de mens niet zal scheiden wat God heeft samengevoegd*, Matth. XIX: 3 tot II. Maar hoewel de Heer die dingen krachtens de aan de huwelijken ingegrifte Goddelijke Wet heeft gedicteerd, kan nochtans het verstand, indien het die niet uit een zekere eigen rede kan schragen, toch door daaraan vertrouwde verdraaiingen en door slinkse uitleggingen, die Goddelijke Wet om en om voeren en heenleiden tot een duistere dubbelzinnigheid, en ten slotte tot een affirmatief-negatieve: tot een affirmatieve, omdat het ook krachtens de burgerlijke wet is, en tot een negatieve, omdat het niet krachtens hun redelijk gezicht is. In dit zal het menselijk gemoed vallen indien het niet tevoren is onderricht geweest aangaande de bovenvermelde erkentnissen, welke aan het verstand van dienst moeten zijn tot inleiding in zijn redenen; en deze zijn: Dat er waarlijk echtelijke liefde is; dat deze niet bestaanbaar is dan tussen twee; dat zij er ook niet is tussen twee tenzij van den Heer Alleen; en dat aan deze liefde de Hemel met al de gelukzaligheden ervan is ingeschreven. Maar deze en meer dingen over de verbanning van de polygamie uit de Christelijke wereld, moeten volgens de volgende Artikelen in orde worden aangetoond. De Artikelen zijn deze: 1: *Dat er, tenzij met één echtgenote, geen waarlijk echtelijke liefde kan zijn, bijgevolg ook geen waarlijk echtelijke vriendschap, vertrouwen, potentie, en een zodanige*

verbinding der gemoederen dat de twee één vlees zijn. II: Dat er zo, tenzij met één echtgenote, niet kunnen zijn hemelse gezegendheden, geestelijke gunstrijkheden, en natuurlijke verkwikkelijkheden, waarin van den beginne aan is voorzien voor hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn. III: Dat al die dingen er niet kunnen zijn tenzij van den Heer Alleen, en dat zij er ook niet zijn voor anderen dan voor hen die tot Hem Alleen gaan, en tevens leven volgens Zijn geboden. IV: Bijgevolg dat de waarlijk echtelijke liefde met de gelukzaligheden ervan er niet kan zijn dan alleen bij hen die van de Christelijke Kerk zijn. V: Dat het vandaar komt dat het den Christen niet is geoorloofd anders dan één echtgenote te huwen. VI: Dat een Christen, indien hij meerdere echtgenoten huwt, niet slechts natuurlijke echtbreuk, maar ook geestelijke echtbreuk pleegt. VII: Dat het aan de Israëlitische natie was toegestaan om meerdere vrouwen te huwen, aangezien bij haar niet de Christelijke Kerk was, en vandaar ook niet de waarlijk echtelijke liefde bestaanbaar was. VIII: Dat het heden ten dage aan de Mahomedanen is toegestaan om meerdere vrouwen te huwen, aangezien zij niet den Heer Jezus Christus één met Jehovah den Vader erkennen, en zo als den God des Hemels en der Aarde, en zij vandaar de waarlijk echtelijke liefde niet kunnen opnemen. IX: Dat de Mahomedaanse Hemel buiten den Christelijken Hemel is, en dat die is verdeeld in twee Hemelen, een lageren en een hogeren; en dat niet anderen in den hogeren Hemel van hen worden opgeheven dan zij die afzien van bijwijken, en leven met één echtgenote, en onzen Heer erkennen als gelijkwaardig met God den Vader, aan Wien de heerschappij over den Hemel en de Aarde is gegeven. X: Dat de polygamie wulpsheid is. XI: Dat bij de polygamen niet bestaanbaar is de echtelijke kuisheid, zuiverheid, en heiligheid. XII: Dat de polygamen zolang zij polygamen blijven, niet geestelijk kunnen worden. XIII: Dat de polygamie niet een zonde is bij hen bij wie zij is uit godsdienst. XIV: Dat de polygamie niet een zonde is bij hen die in onwetendheid zijn aangaande den Heer. XV: Dat van dezen, hoewel zij polygamen zijn, diegenen worden gezaligd die God erkennen, en uit godsdienst leven volgens de burgerlijke wetten der gerechtigheid. XVI: Maar dat geen van dezen en genen kan worden vergezelschap met de Engelen in de Christelijke Hemelen. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

333. I: DAT ER, TENZIJ MET ÉÉN ECHTGENOTE, GEEN WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE KAN ZIJN, BIJGEVOLG OOK GEEN WAARLIJK ECHTELIJKE VRIENDSCHAP, VERTROUWEN, POTENTIE, EN EEN ZODANIGE VERBINDING DER GEMOEDEREN DAT DE TWEE ÉÉN VLEES ZIJN. Dat de waarlijk echtelijke liefde heden ten dage zó zeldzaam is dat zij algemeen onbekend is, is boven ettelijke malen nagewezen; dat zij evenwel daadwerkelijk bestaat, werd in het desbetreffende Hoofdstuk en na hetzelfde of en toe in de volgende aangetoond.

Overigens, wie weet niet dat er zulk een liefde bestaat, welke boven alle andere liefden in voortreffelijkheid en bekoorlijkheid uitklimt, en wel dermate dat alle liefden ten opzichte van haar gering zijn? Dat zij de zelfliefde, de wereldliefde, ja de levensliefde te boven gaat, getuigen de ondervindingen. Waren er niet en zijn er niet die zich voor de tot bruid gewenste en gevraagde vrouw op de knieën nederwerpen, haar als ware zij een godin aanbidden, en zich zoals de geringste slaven onderwerpen aan al wat haar behaagt? Een aanwijzing dat die liefde de zelfliefde te boven gaat. Waren er niet en zijn er niet die voor de tot bruid gewenste en gevraagde vrouw vermogens, ja zelfs schatten indien zij die bezaten, van geen waarde achten en eveneens die ze verkwisten? Een aanwijzing dat die liefde de wereldliefde te boven gaat. Waren er niet en zijn er niet die voor de tot bruid gewenste en gevraagde vrouw hun leven zelf gering achten en vurig begeren te sterven indien zij niet zwicht voor hun wens? Daarvoor getuigen eveneens tal van gevechten van mededingers tot op den dood toe; een aanwijzing dat die liefde de levensliefde te boven gaat. Waren er niet en zijn er niet die voor de tot bruid gewenste en gevraagde vrouw, tengevolge van de afwijzing, het verstand hebben verloren? Wie kan niet uit dezen inzet van die liefde bij verscheidenen redelijk besluiten dat die liefde krachtens haar wezen als de hoogste heerst over elke andere liefde, en dat des mensen ziel dan in deze liefde is, en zich met de gewenste en gevraagde vrouw de eeuwige gezegdheden belooft? Wie kan indien hij in alle richtingen navraag doet, een andere oorzaak zien dan deze dat hij zijn ziel en zijn hart aan éne heeft verpand? Want indien den minnaar, als hij in dien staat is, de keuze werd gegeven om uit het algehele geslacht de waardigste, de vermogendste, en de liefvalligste te kiezen, zou hij dan niet de keuze versmaden, en de uitverkorene aankleven? Zijn hart immers gaat tot die enige uit. Deze dingen zijn gezegd opdat gij erkent dat er een echtelijke liefde van zodanige overuittendentheid is, en dat zij er is als éne van het geslacht enig en alleen wordt geliefd. Welk verstand dat de redenen in hun verband met toegescherpten blik beziet, kan daaruit niet afleiden dat indien de minnaar van de ziel of van de binnenste dingen uit bestendig volhardt in de liefde tot haar, hij die eeuwige gezegdheden zal erlangen welke hij zich vóór de toestemming heeft beloofd en bij de toestemming belooft? Dat hij die ook erlangt indien hij tot den Heer gaat en uit Hem den waren godsdienst leeft, is boven getoond. Wie anders treedt van boven het leven van den mens binnen en geeft de inwendige hemelse vreugden in, en draagt die in de daaruit volgende dingen over? En des te meer wijl Hij ook tegelijk de bestendige kracht geeft. Zeggen dat zulk een liefde niet bestaat noch

bestaanbaar is “omdat zij niet bij mij is, en niet bij deze en niet bij gene is”, is een gevolgtrekking die geen steek houdt.

334. Aangezien de waarlijk echtelijke liefde de zielen en de harten van twee verbindt, is zij derhalve ook verenigd met de vriendschap en door deze met het vertrouwen, en maakt zij beide echtelijk; en deze munten dermate boven de andere vriendschappen en vertrouwens uit, dat zoals die lief de de liefde der liefden is, aldus eveneens die vriendschap de vriendschap der vriendschappen is; eender het vertrouwen. Dat het ook met de potentie het geval is, heeft verscheidene oorzaken, waarvan er enige in de TWEDE GEDENKWAARDIGHELD na dit Hoofdstuk worden onthuld; en uit deze potentie volgt de duurzaamheid dier liefde. Dat door de waarlijk echtelijke liefde de twee levensgezellen één vlees worden, is in een speciaal Hoofdstuk, zijnde van n. 156 tot 183, getoond.

335. II: DAT ER ZO, TENZIJ MET ÉÉN ECHTGENOTE, NIET KUNNEN ZIJN HEMELSE GEZEGENDHEDEN, GEESTELIJKE GUNSTRIJKHEDEN, EN NATUURLIJKE VERKWIKKELIJKHEDEN, WAARIN VAN DEN BEGINNE AAN IS VOORZIEN VOOR HEN DIE IN DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ZIJN. Zij worden geheten hemelse gelukzaligheden, geestelijke gunstrijkheden, en natuurlijke verkwikkelijkheden, omdat het menselijk gemoed is onderscheiden in drie gebieden, waarvan het hoogste het hemelse wordt genoemd, het tweede het geestelijke, en het derde het natuurlijke; en die drie gebieden staan bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, open, en de invloed volgt in de orde volgens de openingen. En omdat de bekoorlijkheden dier liefde in het hoogste gebied de uitmuntendste zijn, worden die als gezegendheden doorvat; en omdat zij in het middelste gebied minder uitmuntend zijn, worden die als gunstrijkheden doorvat; en ten slotte in het laagste gebied als verkwikkelijkheden. Dat die er zijn, worden doorvat, en worden gevoeld, staat vast uit de GEDENKWAARDIGHEDEN waarin zij worden beschreven. Dat in al die gelukzaligheden van den beginne aan is voorzien voor hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, komt omdat de Oneindigheid van alle gezegendheden in den Heer is, en Hijzelf de Goddelijke Liefde is; en het wezen der liefde is dat zij al haar goede dingen wil vergemeenschappen met den ander dien zij liefheeft; en daarom heeft Hij tezamen met den mens die liefde geschapen en daaraan het vermogen ingegrift om die goede dingen op te nemen en te doorvatten. Wie is zo bot en zwakzinnig dat hij niet kan zien dat er de ene of andere liefde is waarin door den Heer alle gezegende, gunstrijke, en verkwikkelijke dingen zijn ingedragen welke ooit kunnen worden ingedragen?

336. III: DAT AL DIE DINGEN ER NIET KUNNEN ZIJN TENZIJ VAN DEN HEER ALLEEN, EN DAT ZIJ ER OOK NIET ZIJN VOOR ANDEREN DAN VOOR HEN DIE TOT HEM ALLEEN GAAN, EN LEVEN VOLGENS ZIJN GEBODEN. Dit is eerder op vele plaatsen aangetoond; waaraan is toe te voegen dat al die gezegende, gunstrijke, en verkwikkelijke dingen niet kunnen worden gegeven dan door den Heer, en dat men deswege niet tot een ander moet gaan. Tot Wien anders, daar door Hem alle dingen zijn gemaakt die gemaakt zijn, Joh. 1: 3; daar Hij de God des Hemels en der Aarde is, Matth. xxviii: 18; daar nooit enige gedaante van God Vader is gezien, noch Zijn stem gehoord dan alleen door Hem, Joh. 1: 18; Hfdst. v: 37; Hfdst. xiv: 6 tot 11? Uit deze en zeer vele andere dingen in het Woord staat vast dat het huwelijk van de liefde en de wijsheid, of van het goede en het ware, waaraan de huwelijken hun oorsprong enig en alleen ontleen, uit Hem Alleen voortgaat. Dat die liefde met haar gelukzaligheden niet aan anderen wordt gegeven dan aan hen die tot Hem gaan, volgt daaruit; en dat zij wordt gegeven aan hen die leven volgens Zijn geboden, komt omdat Hij met hen door de liefde is verbonden, Joh. xiv: 21 tot 24.

337. IV: BIJGEVOLG DAT DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE ER NIET KAN ZIJN DAN ALLEEN BIJ HEN DIE VAN DE CHRISTELIJKE KERK ZIJN. Dat er geen waarlijk echtelijke liefde is zodanig als zij in het desbetreffende Hoofdstuk, n. 57 tot 73, en in de daarop volgende is beschreven, aldus zodanig als zij in haar wezen is, dan alleen bij hen die van de Christelijke Kerk zijn, is ter oorzake hiervan dat die lief de uit den Heer Alleen is, en de Heer niet elders aldus bekend is dat men tot Hem als God kan gaan; voorts dat die liefde is volgens den staat der Kerk bij een ieder, n. 130; en de echte staat der Kerk is nergens anders vandaan dan van den Heer, aldus niet bij anderen dan bij hen die van Hem dien staat opnemen. Dat deze twee de eerste opzetten, de inleidingen, en de bestendingen van die liefde zijn, is met zulk een overvloed van klaarlijkende en afdoende redenen tot dusver gestaafd, dat het volstrekt overbodig is nog iets daaraan toe te voegen. Dat evenwel de waarlijk echtelijke liefde in de Christelijke wereld zeldzaam is, n. 58, 59, komt omdat weinigen daar tot den Heer gaan, en er onder hen enigen zijn die weliswaar de Kerk geloven, mar haar niet leven; behalve meer dingen, welke zijn opengedekt in DE ONTHULDE APOCALYPS, waar de huidige staat der Christelijke Kerk ten voile wordt beschreven. Maar niettemin is de waarheid van kracht dat de waarlijk echtelijke liefde er niet kan zijn dan alleen bij hen die van de Christelijke Kerk zijn; en daarom ook is de polygamie daaruit geheel en al

verbannen. Dat dit ook is uit des Heren Goddelijke Voorzienigheid, blijkt duidelijk voor hen die over de Voorzienigheid juist denken.

338. v: DAT HET VANDAAR KOMT DAT HET DEN CHRISTEN NIET IS GEORLOOFD ANDERS DAN ÉÉN ECHTGENOTE TE HUWEN. Dit volgt bevestigd uit de bevestigde voorafgaande Artikelen, waaraan dit is toe te voegen, dat het echte echtelijke aan de gemoederen der Christenen dieper is ingegrift dan aan de gemoederen der natiën die de polygamie hebben omhelsd; en dat vandaar de gemoederen der Christenen ontvankelijker zijn voor die liefde dan de gemoederen der polygamen; want dat echtelijke is ingegrift aan de innerlijke dingen van het gemoed der Christenen omdat zij den Heer en Zijn Goddelijke erkennen, en aan de uiterlijke dingen van hun gemoed door de burgerlijke wetten.

339. vi: DAT EEN CHRISTEN, INDIEN HIJ MEERDERE ECHTGENOTEN HUWT, MET SLECHTS NATUURLIJKE ECHTBREUK, MAAR OOK GEESTELIJKE ECHTBREUK PLEEGT. Dat een Christen die meerdere echtgenoten huwt, natuurlijke echtbreuk pleegt, is volgens des Heren woorden, zijnde dat het niet is geoorloofd de echtgenote heen te zenden, omdat zij van den beginne aan zijn geschapen om één vlees te zijn; en dat wie zal hebben heengezonden zonder gerechte oorzaak en een ander zal hebben gehuwd, echtbreuk pleegt, Matth. XIX: 3 tot II. Aldus nog meer hij die de echtgenote niet heenzendt, maar aanhoudt en bovendien nog een andere daarbij neemt. Deze door den Heer gegeven Wet aangaande de huwelijken ontleent de inwendige oorzaak aan het geestelijk huwelijk; want al wat de Heer heeft gesproken, was in zich geestelijk; hetgeen wordt verstaan onder deze dingen: *De woorden die Ik tot u spreek, zijn geest en zijn leven*, Joh. VI: 63. Het geestelijke dat het inheeft, is dit dat door het polygame huwelijk in de Christelijke wereld het Huwelijk van den Heer en de Kerk wordt ontwijd; eender het Huwelijk van het goede en het ware; en bovendien het Woord, en met het Woord de Kerk; en de ontwijding van die dingen is geestelijke echtbreuk. Dat de ontwijding van het goede en het ware der Kerk uit het Woord overeenstemt met echtbreuk, en dat zij vandaar geestelijke echtbreuk is, en dat de vervalsing van het goede en het ware het eender is, maar in minderen graad, zie men bevestigd in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 134. Dat door polygame huwelijken bij de Christenen het Huwelijk van den Heer en de Kerk zou worden ontwijd, komt omdat er een overeenstemming is tussen dat Goddelijke Huwelijk en de huwelijken der Christenen, waarover men zie boven n. 83 tot 102; welke overeenstemming geheel en al vergaat indien aan de echtgenote een echtgenote wordt toegevoegd; en wanneer die vergaat, is de mens-gade niet

langer een Christen. Dat door polygame huwelijken bij de Christenen het Huwelijk van het goede en het ware wordt ontwijfd, komt omdat uit dit geestelijk Huwelijk de huwelijken op aarde worden afgeleid; en de huwelijken der Christenen verschillen van de huwelijken der andere natiën hierin dat zoals het goede het ware liefheeft en het ware het goede, en één zijn, aldus de echtgenote en de echtgenoot. En daarom zou de Christen, indien hij een echtgenote aan de echtgenote zou toevoegen, dat Geestelijk Huwelijk bij zich verscheuren, deswege den oorsprong van zijn huwelijk ontwijden, en zo geestelijke echtbreuk plegen. Dat de huwelijken op aarde worden afgeleid uit het Huwelijk van het goede en het ware, zie men boven, n. 116 tot 131. Dat de Christen door een polygaam huwelijk het Woord en de Kerk zou ontwijden, komt omdat het Woord in zich beschouwd het Huwelijk van het goede en het ware is, en de Kerk eender voor zoveel als deze is uit het Woord; men zie boven, n. 128 tot 131. Aangezien nu de Christelijke mens, omdat hij den Heer kent, het Woord heeft, en hij de Kerk heeft van den Heer door het Woord, zo blijkt dat hij op den niet-Christelijken mens het vermogen vóór heeft dat hij kan worden wederverwekt en zo geestelijk worden, en eveneens de waarlijk echtelijke liefde erlangen, want zij hangen samen. Aangezien diegenen uit de Christenen die meerdere echtgenoten huwen, niet slechts natuurlijke echtbreuk, maar ook tegelijk geestelijke echtbreuk plegen, zo volgt dat de verdoemenis van de Christelijke polygamen na den dood zwaarder is dan de verdoemenis van hen die slechts natuurlijke echtbreuk plegen. Op de vraag over hun staat na den dood hoorde ik ten antwoord dat de Hemel voor hen geheel en al is toegesloten, en dat zij in de hel verschijnen alsof zij neerliggen in beet badwater in een kuip, en dat zij aldus verschijnen uit de verte, hoewel zij op de voeten staan en wandelen; en dat dit met hen het geval is vanwege de ingekankerde krankzinnigheid; en dat enigen van dezulken zijn afgeworpen in de draaikolken die in de grenzen der werelden zijn.

340. VII: DAT HET AAN DE ISRAËLIETISCHE NATIE WAS TOEGESTAAN OM MEERDERE VROUWEN TE HUWEN, AANGEZIEN BIJ HAAR NIET DE CHRISTELIJKE KERK WAS, EN VANDAAR OOK NIET DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE BESTAANBAAR WAS. Er zijn er heden ten dage die aangaande de instelling inzake de monogame huwelijken, of die van één man met één echtgenote, in het onzekere denken en bij zichzelf redetwisten, in de mening dat omdat de polygame huwelijken aan de Israëlietische natie en haar koningen, en aan David en Salomo, openlijk waren toegestaan, zij op zichzelf ook toelaatbaar zouden zijn voor de Christenen. Maar dezen weten niet iets helder onderscheiden aangaande de Israëlietische en aangaande de

Christelijke natie, noch aangaande de uitwendige en de inwendige dingen der Kerk, noch aangaande de verandering van de Kerk door den Heer van een uitwendige in een inwendige; bijgevolg niet iets uit een innerlijk oordeel aangaande de huwelijken. In het algemeen moet men dit in gedachte houden dat de mens natuurlijk is geboren om geestelijk te worden, en dat hij zolang hij natuurlijk blijft, als in den nacht en als in den slaap is aangaande de geestelijke dingen, en dat hij dan zelfs niet het onderscheid weet tussen den natuurlijken uitwendigen mens en den geestelijken inwendigen. Dat er bij de Israëlietische natie niet de Christelijke Kerk is geweest, is bekend uit het Woord. Zij hebben immers een Messias verwacht, zoals zij nog steeds verwachten, die hen boven alle natiën en volken in de wereld zou verhogen; en daarom zouden zij, indien hun was gezegd en nog gezegd zou worden dat het Rijk van den Messias is over de Hemelen en vandaar over alle natiën, zulks onder de beuzelarijen hebben verwezen. Vandaar kwam het dat zij Christus of den Messias, onzen Heer, toen Hij in de wereld kwam, niet slechts niet hebben erkend, maar ook wreedaardig uit de wereld hebben weggenomen. Hieruit staat vast dat bij die natie de Christelijke Kerk niet is geweest, zoals zij er ook heden ten dage niet is; en zij bij wie niet de Christelijke Kerk is, zijn uitwendig en inwendig natuurlijk; en voor dezen is de polygamie geen beletsel; zij is immers aan den natuurlijken mens ingegrift; deze immers doorvat aangaande de lief de in de huwelijken geen andere dingen dan die welke van den lust zijn. Dit wordt verstaan onder deze dingen door den Heer: *Dat Mozes vanwege de hardigheid buns harten heeft toegestaan de vrouwen-echtgenoten heen te zenden, maar dat het van den beginne niet aldus is geweest*, Matth. xix: 8. Hij zegt dat Mozes het heeft toegestaan, opdat men wete dat het niet de Heer was. Dat echter de Heer den geestelijken inwendigen mens heeft geleerd, is bekend uit Zijn geboden en uit de afschaffing van de rituele dingen welke alleenlijk den natuurlijken mens tot nut hadden gestrekt; uit Zijn geboden aangaande de wassing, dat zij de zuivering is van den inwendigen mens, Matth. xv: 1, 17 tot 20; Hfdst. xxiii: 25, 26; Markus vii: 14 tot 23; aangaande de echtbreuk, dat zij de begeerte des wils is, Matth. v: 28; aangaande het heenzenden van de vrouwen-echtgenoten, dat het ongeoorloofd is; en aangaande de polygamie, dat zij niet strookt met de Goddelijke Wet, Matth. xix: 3 tot 9. Deze en meer dingen die van den inwendigen en geestelijken mens zijn, heeft de Heer geleerd, omdat Hij Alleen de inwendige dingen der menselijke gemoederen opent en die geestelijk maakt, en deze aan de natuurlijke dingen invoegt opdat deze ook een geestelijk wezen krijgen; hetgeen ook geschiedt indien men tot Hem gaat en leeft volgens Zijn geboden, welke in hoofdzaak deze

zijn: in Hem geloven, en de boze dingen schuwen omdat zij des duivels zijn en uit den duivel; voorts de goede dingen doen, omdat zij des Heren zijn en uit den Heer; en deze en gene dingen doen als uit zich, en tegelijkertijd geloven dat zij geschieden van den Heer door hem. De oorzaak zelf dat de Heer Alleen den geestelijken inwendigen mens opent en dezen invoegt aan den natuurlijken uitwendigen mens, is deze dat elk mens natuurlijk denkt en natuurlijk handelt, en derhalve niet enig geestelijke kan doorvatten en dat in zijn natuurlijke opnemen, indien niet God het Menselijk Natuurlijke had aangenomen en Dit ook Goddelijk had gemaakt. Hieruit nu staat de waarheid vast dat het aan de Israëlietische natie was toegestaan om meerdere vrouwen te huwen, omdat bij haar de Christelijke Kerk niet was.

341. VIII: DAT HET HEDEN TEN DAGE AAN DE MAHOMEDANEN IS TOEGESTAAN OM MEERDERE VROUWEN TE HUWEN, AANGEZIEN ZIJ NIET DEN HEER JEZUS CHRISTUS ÉÉN MET JEHOVAH DEN VADER ERKENNEN, EN ZO ALS DEN GOD DES HEMELS EN DER AARDE, EN ZIJ VANDAAR DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE NIET KUNNEN OPNEMEN. De Mahomedanen erkennen krachtens den door Mahomed overgeleverden godsdienst Jezus Christus als den Zoon Gods en den Grootsten Profeet, en dat Hij door God den Vader in de wereld is gezonden om de mensen te leren; niet echter dat God de Vader en Hij één zijn, en dat het Goddelijke en het Menselijke van Hem één Persoon zijn, verenigd zoals de ziel en het lichaam, volgens het geloof van alle Christenen krachtens de Athanasische geloofsbelijdenis; derhalve hebben de volgelingen van Mahomed onzen Heer niet kunnen erkennen als enig God van eeuwigheid aan, maar slechts als een volmaakt natuurlijk mens. En omdat aldus de mening van Mahomed was, en vandaar aldus de mening van zijn discipelen-aanhangers, en omdat zij wisten dat God één is, en dat Die God het is Die het Heelal heeft geschapen, konden zij derhalve niet anders dan Hem voorbijgaan in hun eredienst, en des te meer omdat zij ook Mahomed voor den Grootsten Profeet verklaren; ook weten zij niet wat de Heer heeft geleerd. Ter oorzake hiervan is het dat de innerlijke dingen van hun gemoed, welke in zich geestelijk zijn, niet konden worden geopend; en dat deze door den Heer Alleen worden geopend, zie men vlak boven, n. 340. Dat zij door den Heer worden geopend wanneer men Hem erkent als den God des Hemels en der Aarde, en men tot Hem gaat, en bij hen die volgens Zijn geboden leven, daarvan is de echte oorzaak deze dat er anders geen verbinding is, en zonder de verbinding is er geen opneming. Bij den mens is de tegenwoordigheid des Heren en de verbinding met Hem; tot Hem gaan maakt de tegenwoordigheid, en leven volgens Zijn geboden maakt de

verbinding; en de tegenwoordigheid alleen van Hem is zonder de opneming, doch de tegenwoordigheid en tegelijk de verbinding is er met de opneming. Over deze dingen zal ik uit de Geestelijke Wereld dit nieuwe mededelen: Daar vertoont zich een ieder tegenwoordig tengevolge van het denken over hem; maar niet wordt iemand met een ander verbonden tenzij krachtens de aandoening der liefde, en de aandoening der liefde wordt ingeboezemd door de dingen te doen die de ander zegt en die den ander behagen. Dit, hetgeen in de Geestelijke Wereld gewoon is, ontleent den oorsprong aan den Heer, namelijk dat Hij aldus tegenwoordig is en aldus verbonden. Dit is gezegd opdat men wete waarom het aan de Mahomedanen is toegestaan meerdere vrouwen-echtgenoten te huwen, en dat het is aangezien de waarlijk echtelijke liefde, welke er alleen is tussen één man en één echtgenote, niet bestaanbaar was, omdat zij den Heer krachtens hun godsdienst niet hebben erkend als gelijkwaardig met God den Vader en zo als den God van Hemel en Aarde. Dat de echtelijke liefde bij een ieder is volgens den staat der Kerk, zie men boven, n. 130, en meermalen in de voorafgaande dingen.

342. IX: DAT DE MAHOMEDAANSE HEMEL BUITEN DEN CHRISTELIJKEN HEMEL IS, EN DAT DIE IS VERDEELD IN TWEE HEMELEN, EEN LAGEREN EN EEN HOGEREN; EN DAT NIET ANDEREN IN DEN HOGEREN HEMEL VAN HEN WORDEN OPGEHEVEN DAN ZIJ DIE AFZIEEN VAN BIJWIJVEN, EN LEVEN MET ÉÉN ECHTGENOTE, EN ONZEN HEER ERKENNEN ALS GELIJKWAARDIG MET GOD DEN VADER, AAN WIEN DE HEERSCHAPPIJ OVER DEN HEMEL EN DE AARDE IS GEGEVEN. Voordat over deze dingen iets afzonderlijk wordt gezegd, is het van belang enige dingen vooraf te laten gaan over des Heren Goddelijke Voorzienigheid omtrent het opkomen van den Mahomedaansen godsdienst. Dat deze godsdienst is aanvaard door meer koninkrijken dan de Christelijke godsdienst, kan hun tot ergernis strekken die over de Goddelijke Voorzienigheid denken en tegelijk geloven dat niemand kan worden gezaligd dan alleen hij die als Christen is geboren. Doch de Mahomedaanse godsdienst is geen ergernis voor hen die geloven dat alle dingen der Goddelijke Voorzienigheid zijn. Dezen zoeken na waarin zij ligt, en zij vinden het ook. Zij ligt hierin dat de Mahomedaanse godsdienst onzen Heer erkent als den Zoon Gods, den Wijste der mensen, en als den Grootsten Profeet, Die in de wereld is gekomen om de mensen te leren. Doch omdat zij slechts den Koran tot het boek van hun godsdienst hebben gemaakt, en vandaar Mahomed, die dat boek schreef, in hun gedachten zetelt, en zij hem met enigen erediens aanhangen, denken zij derhalve slechts weinig over onzen Heer. Opdat men ten volle wete dat deze godsdienst uit des Heren Goddelijke Voorzienigheid is opgewekt

om de afgoderijen van verscheidene natiën te verdelgen, zal het in enige orde worden gezegd. En daarom eerst over den oorsprong der afgoderijen. Vóór dien godsdienst was er een eredienst van afgoden over het ganse wereldrond. De oorzaak hiervan was deze dat de Kerken vóór de Komst des Heren alle uitbeeldende Kerken waren geweest. Zodanig was ook de Israëlietische Kerk; daar waren de tabernakel, de klederen van Aharon, de slachtoffers, alle dingen van den tempel in Jeruzalem, en eveneens de inzettingen uitbeeldend; en bij de Ouden was de wetenschap der overeenstemmingen, welke ook die der uitbeeldingen is, de wetenschap zelf der wijzen, vooral beoefend door de Egyptenaren; vandaar de hieroglyphen van dezen. Uit die wetenschap wisten zij wat de dieren van elk geslacht betekenden, voorts wat de bomen van elk geslacht, alsmede wat de bergen, heuvels, rivieren, bronnen, alsmede wat de zon, de maan, en de sterren. Door die wetenschap hadden zij ook de erkentenis van de geestelijke dingen, aangezien de dingen die werden uitgebeeld, welke zodanige dingen waren die der geestelijke wijsheid zijn bij de Engelen, de oorsprongen waren. Omdat nu geheel hun eredienst uitbeeldend was, bestaande uit louter overeenstemmingen, hadden zij derhalve den eredienst op bergen en heuvels, en eveneens in bossen en tuinen, en heiligden zij derhalve de bronnen, en keerden zij in de aanbiddingen de aangezichten tot de opgaande zon; en bovendien maakten zij gebeeldhouwde paarden, ossen, kalveren, lammeren, ja zelfs vogels, vissen, slangen; en deze stelden zij thuis en elders op in de orde volgens de geestelijke dingen der Kerk, waarmede zij overeenstemden of welke zij uitbeeldden. Eendere dingen stelden zij ook op in hun tempels om de heilige dingen van den eredienst, welke die betekenden, in de herinnering terug te roepen. Na verloop van tijd, toen de wetenschap der overeenstemmingen in vergetelheid was geraakt, ving het nageslacht aan de gesneden beelden als in zich heilig te vereren, niet wetende dat de Ouden, hun voorouders, niet iets van het heilige in die dingen hadden gezien, maar alleen dat die volgens de overeenstemmingen de heilige dingen uitbeeldden en vandaar betekenden. Uit deze dingen zijn de afgoderijen opgekomen welke het ganse wereldrond vervulden, zowel de Aziatische wereld met de eilanden daaromheen, als de Afrikaanse, en de Europese. Opdat al die afgoderijen zouden worden uitgeroeid, is het uit des Heren Goddelijke Voorzienigheid geschied dat een nieuwe, aan de gemoedsaarden der Oosterlingen aangepaste godsdienst werd opgezet, waarin iets uit elk der beide Testamenten des Woords zou zijn, en welke godsdienst zou leren dat de Heer in de wereld was gekomen, en dat Hij de Grootste Profeet was, de Wijste van allen, en de Zoon Gods. Dit is geschied door Mahomed, naar wien die godsdienst

is genoemd. Hieruit blijkt dat deze godsdienst uit des Heren Goddelijke Voorzienigheid is opgewekt, en, zoals is gezegd, aan de gemoedsaarden der Oosterlingen aangepast, ten einde de afgoderijen van zovele natiën te verdelen, en enige erkentenis te geven aangaande den Heer voordat zij in de Geestelijke Wereld zouden komen, hetgeen geschiedt na den dood van een ieder. En deze godsdienst zou niet door zoveel koninkrijken zijn aanvaard en zou de afgoderijen ervan niet hebben kunnen uitroeien, indien deze niet zo was gemaakt dat hij met hun ideeën overeenkwam, vooral indien niet de polygamie was toegelaten; ook vanwege de oorzaak dat de Oosterlingen zonder die toelating meer dan de Europeanen zouden zijn ontbrand in vuile echtbreuken, en te gronde zouden zijn gegaan.

343. Dat de Mahomedanen ook een Hemel hebben, komt omdat allen in het algehele wereldrond die God erkennen en uit godsdienst de boze dingen schuwen als zonden tegen Hem, worden gezaligd. Dat de Mahomedaanse Hemel is onderscheiden in twee Hemelen, een lageren en een hogeren, heb ik van henzelf gehoord; en dat zij in den lageren Hemel leven met verscheidenen, zowel vrouwen-echtgenoten als bijwijven, zoals in de wereld; doch dat zij die van bijwijven afzien en met één echtgenote leven, in den hogeren Hemel worden geheven. Ik heb ook gehoord dat het hun onmogelijk is onzen Heer één te denken met God den Vader, maar dat het hun mogelijk is Hem gelijkwaardig te denken, voorts dat Hem de heerschappij is gegeven over den Hemel en de Aarde, omdat Hij de Zoon van Hem is; en daarom is dit geloof bij hen aan wie de opklimming in den hogeren Hemel door den Heer wordt gegeven.

344. Eens werd het mij gegeven te doorvatten hoedanig de warmte der echtelijke liefde van de polygamen is. Ik sprak met een die de plaats van Mahomed innam; Mahomed zelf is nooit aanwezig, maar een plaatsvervanger is in zijn plaats aangesteld te dien einde dat de pas uit de wereld aangekomenen als het ware hem mogen zien. Die plaatsvervanger zond na enig spreken uit de verte met hem, tot mij een ebbenhouten lepel over, en andere dingen, welke de aanwijzingen waren dat zij van hem kwamen, en tegelijk werd toen de vergemeenschapping geopend voor de warmte der echtelijke liefde van hen daar; en die werd door mij doorvat zoals het stinkend warme van een bad, op het gewaarworden waarvan ik mij afkeerde, en de gemeenschapevende toegang werd toegesloten.

345. x: DAT DE POLYGAMIE WULPSHEID IS, komt omdat de liefde ervan is verdeeld tussen verscheidenen, en zij de liefde van het geslacht is, en zij de liefde is van den uitwendigen of natuurlijken mens, en zo niet de echtelijke

liefde is, welke enig en alleen kuis bestaat. Dat de polygame liefde een tussen verscheidenen verdeelde liefde is, is bekend; en een verdeelde liefde is niet de echtelijke liefde; deze is immers de onverdeelde liefde van éne van het geslacht; daarvandaan is gene liefde wulps, en is de polygamie wulpsheid. Dat de polygame liefde de liefde van het geslacht is, komt omdat zij van deze alleen slechts hierin verschilt, dat zij beperkt is tot het aantal dat de polygaam zich kan aanschaffen, en dat hij gehouden is aan zekere wetten, gegeven terwille van het gemenebest; voorts dat het is geoorloofd om aan de vrouwenechtgenoten bovendien nog bijwijken toe te voegen. En zo is zij, omdat zij de liefde van het geslacht is, de liefde van de wulpsheid. Dat de polygame liefde de liefde van den uitwendigen of natuurlijke mens is, komt omdat zij aan dien mens is ingegrift; en al wat de natuurlijke mens uit zich handelt, is het boze, waaruit hij niet wordt uitgeleid dan alleen door de opheffing tot den inwendigen geestelijken mens, hetgeen alleen door den Heer geschiedt; en het boze dat het geslacht betreft hetwelk de natuurlijke mens inheeft, is hoererij. Doch omdat deze het gezelschap te gronde richt, is in de plaats van de hoererij een gelijkenis ervan ingevoerd, welke de polygamie wordt genoemd. Al het boze waarin de mens uit de ouders wordt geboren, wordt aan diens natuurlijke mens ingeplant, niet enig boze echter aan den geestelijken mens, omdat hij in dezen wordt geboren van den Heer. Uit de aangevoerde en eveneens uit verscheidene andere redenen kan men duidelijk zien dat de polygamie wulpsheid is.

346. XI: DAT BIJ DE POLYGAMEN NIET BESTAANBAAR IS DE ECHTELIJKE KUISHEID, ZUIVERHEID, EN HEILIGHEID. Dit volgt uit de vlak boven bevestigde dingen, en klaarblijkend uit de dingen die zijn aangetoond in het Hoofdstuk OVER HET KUISE EN HET NIET-KUISE; vooral uit deze dingen daar: Dat van het kuise, het zuivere, en het heilige slechts wordt gesproken met betrekking tot de monogame huwelijken, of tot die van één man met één echtgenote, n. 141; voorts, dat de waarlijk echtelijke liefde de kuisheid zelf is, en dat vandaar alle verrukkingen dier liefde, ook de laatste, kuis zijn, n. 143, 144. En bovendien uit de dingen die zijn aangevoerd in het Hoofdstuk OVER DE WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE, zoals uit deze dingen daar: Dat de waarlijk echtelijke liefde, zijnde die van één man met één echtgenote, krachtens haar oorsprong en krachtens haar overeenstemming hemels, geestelijk, heilig, rein boven elke liefde is, n. 64, e.v. Omdat nu de kuisheid, de zuiverheid, en de heiligheid slechts alleen in de waarlijk echtelijke liefde bestaat, zo volgt dat zij niet bestaat noch bestaanbaar is in de polygame liefde.

347. XII: DAT DE POLYGAAM ZOLANG HIJ POLYGAAM BLIJFT, NIET GEESTELIJK KAN WORDEN. Geestelijk worden is opgeheven worden uit het natuurlijke, dat is, uit het licht en de warmte der wereld in het licht en de warmte des Hemels. Over deze opheffing weet niet iemand dan alleen hij die is opgeheven. Evenwel doorvat de natuurlijke, niet opgeheven mens niet anders, dan dat hij is opgeheven. De oorzaak hiervan is deze dat evenzeer als de geestelijke mens zijn verstand kan opheffen in het licht des Hemels, en geestelijk denken en spreken, evenzo de natuurlijke het kan; doch indien niet tegelijk de wil het verstand in die hoogte volgt, is hij nochtans niet opgeheven; hij blijft immers niet in die verheffing staan, maar na enige momenten laat hij zich neder tot zijn wil, en vestigt daar zijn standplaats. Er wordt gezegd de wil, en er wordt tegelijk de liefde verstaan, omdat de wil het receptakel der liefde is; wat immers de mens liefheeft, dat wil hij. Uit dit weinige kan vaststaan dat de polygaam zolang hij polygaam blijft, of, wat het zelfde is, dat de natuurlijke mens zolang hij natuurlijk blijft, niet geestelijk kan worden.

348. XIII: DAT DE POLYGAMIE NIET EEN ZONDE IS BIJ HEN BIJ WIE ZIJ IS UIT GODSDIENST. Al wat tegen den godsdienst is, daarvan wordt geloofd dat het een zonde is, omdat het tegen God is; en omgekeerd wordt van al wat met den godsdienst is, geloofd dat het niet een zonde is, omdat het met God is. En omdat de polygamie bij de zonen Israëls was uit godsdienst, en eender heden ten dage bij de Mahomedanen, kon noch kan zij hun als zonde worden aangerekend. Bovendien blijven zij, opdat dezelve voor hen geen zonde zij, natuurlijk, en worden zij niet geestelijk; en de natuurlijke mens kan niet zien dat iets van zonde gelegen is in zulke dingen die van den aanvaarden godsdienst zijn; dit ziet alleen de geestelijke mens. Om die oorzaak is het dat zij, hoewel zij uit den Koran onzen Heer erkennen als den Zoon Gods, nochtans niet tot Hem gaan, maar tot Mahomed; en zolang blijven zij natuurlijk en weten zij vandaar niet dat de polygamie iets van het boze, zelfs niet dat zij iets van wulpsheid inheeft. De Heer zegt ook: *Indien gij blind waart, zo zoudt gij geen zonde hebben; nu gij echter zegt dat gij ziet, blijft derhalve uw zonde*, Joh. IX: 41. Aangezien de polygamie hen niet kan overtuigen van zonde, hebben zij derhalve na den dood hun Hemelen, n. 342, en smaken zij daar vreugden volgens het leven.

349. XIV: DAT DE POLYGAMIE NIET EEN ZONDE IS BIJ HEN DIE IN ONWETENDHEID ZIJN AANGAANDE DEN HEER. De oorzaak hiervan is deze dat uit den Heer Alleen de waarlijk echtelijke liefde is, en deze door den Heer niet aan anderen kan worden gegeven dan aan hen die Hem weten, Hem erkennen, in Hem geloven, en het leven leven dat uit Hem is; en zij aan wie

die liefde niet kan worden gegeven, weten niet anders dan dat de liefde van het geslacht en de echtelijke liefde één zijn, bijgevolg ook de polygamie. Daarbij komt nog dat de polygamen, die niets weten aangaande den Heer, natuurlijk blijven; de mens immers wordt geestelijk enig en alleen van den Heer, en aan den natuurlijke mens wordt niet als zonde aangerekend dat wat volgens de wetten van den godsdienst en tevens van het gezelschap is. Deze handelt ook volgens zijn rede, en de rede van den natuurlijke mens is in louter donkerheid aangaande de waarlijk echtelijke liefde, en deze liefde is bij uitstek geestelijk. Doch nochtans wordt de rede van hen door de ondervinding geleerd dat het een zaak van den publieken en van den privaten vrede is, dat de zich aan geen regel houdende lust in het algemeen worde ingeperkt en aan een ieder binnen zijn huis overgelaten. Vandaar de polygamie.

350. Het is bekend dat de mens minderwaardiger dan het beest wordt geboren. Alle beesten worden geboren in de met de liefde hun levens overeenstemmende wetenschappen; zodra zij immers uit de baarmoeder vallen of uit een ei zijn uitgebroed, zien zij, horen zij, lopen zij, kennen zij hun voedsel, hun moeder, hun vrienden en vijanden; en niet lang daarna kennen zij het geslacht, en weten zij lief te hebben, en eveneens hun jongen op te voeden. Alleen de mens weet, wanneer hij geboren is, niets zodanigs; niets immers van wetenschap is hem medegeboren. Er is slechts het vermogen en de neiging om de dingen op te nemen die der wetenschap en der liefde zijn; en indien hij deze niet van de anderen opneemt, blijft hij minderwaardiger dan het beest. Dat de mens zodanig wordt geboren te dien einde dat hij niets aan zichzelf toekenne, maar aan anderen, en ten slotte het al der wijsheid en der liefde ervan aan God Alleen, en dat hij vandaar het beeld Gods kunne worden, zie men in de GEDENKWAARDIGHEID, n. 132 tot 136. Hieruit volgt dat de mens die niet door anderen weet dat de Heer in de wereld is gekomen, en dat Hij God is, en slechts enige erkentnissen aangaande den godsdienst heeft geput, en aangaande de wetten van zijn landstreek, geen schuld heeft indien hij over de echtelijke liefde niet méér denkt dan over de liefde van het geslacht, en dat hij gelooft dat de polygame liefde de enige echtelijke is. De Heer leidt dezen in hun onwetendheid, en onder Zijn Goddelijk Toezicht onttrekt Hij voorzienig diegenen aan de toerekening van de schuld, die uit godsdienst de boze dingen als zonden schuwen, te dien einde dat zij mogen worden gezaligd; ieder mens immers wordt tot den Hemel geboren, en geen tot de hel; en in den Hemel komt een ieder door den Heer, en in de hel door zichzelf.

351. XV: DAT VAN DEZEN, HOEWEL ZIJ POLYGAMEN ZIJN, DIEGENEN WORDEN GEZALIGD DIE GOD ERKENNEN, EN UIT GODSDIENST LEVEN VOLGENS DE BURGERLIJKE WETTEN DER GERECHTIGHEID. Allen in het algehele wereldrond die God erkennen en leven volgens de burgerlijke wetten der gerechtigheid uit godsdienst, worden gezaligd. Onder de burgerlijke wetten der gerechtigheid worden de geboden verstaan zodanig als zij in den Decalooq zijn, namelijk dat men niet moet doden, niet moet boeleren, niet moet stelen, niet moet vals getuigen. Deze geboden zijn de burgerlijke wetten der gerechtigheid in alle koninkrijken der aarde, want zonder die zou een koninkrijk niet blijven bestaan. Maar door sommigen worden zij nageleefd uit vrees voor de straffen der wet, door sommigen uit burgerlijke gehoorzaamheid, door sommigen ook uit godsdienst; en zij door wie die geboden ook uit godsdienst worden nageleefd, worden gezaligd. De oorzaak hiervan is deze dat dan God in hen is; en de mens in wien God is, wordt gezaligd. Wie ziet niet dat het bij de zonen Israëls, nadat zij uit Egypte waren getrokken, tot hun wetten behoorde dat men niet moet doden, niet moet boeleren, niet moet stelen, niet moet vals getuigen, aangezien hun gemeenschap of gezelschap zonder die wetten niet zou hebben kunnen blijven bestaan? En toch werden die zelfde Wetten door Jehovah God op den berg Sinai met een verbazingwekkend wonder verkondigd. Maar de oorzaak van de verkondiging ervan was deze dat die zelfde Wetten ook de Wetten van den godsdienst konden worden, en dat zij ze dus zouden doen niet alleen terwille van het goede van het gezelschap, maar ook terwille van God, en dat zij wanneer zij dezelve deden uit godsdienst terwille van God, zouden worden gezaligd. Hieruit kan vaststaan dat de heidenen die God erkennen en leven volgens de burgerlijke wetten der gerechtigheid, worden gezaligd. Het is immers hun schuld niet dat zij niet iets weten aangaande den Heer, bijgevolg niet iets aangaande de kuisheid van het huwelijk met één echtgenote; want het is tegen de Goddelijke Gerechtigheid dat zij die God erkennen en de wetten der gerechtigheid naleven uit godsdienst, zijnde de boze dingen schuwen omdat zij tegen God zijn, en de goede dingen doen omdat zij met God zijn, zouden worden verdoemd.

352. XVI: MAAR DAT GEEN VAN DEZEN EN GENEN KAN WORDEN VERGEZELSCAPT MET DE ENGELN IN DE CHRISTELIJKE HEMELN. De oorzaak hiervan is deze dat in de Christelijke Hemelen het hemelse Licht is, zijnde de Goddelijke Waarheid, en de hemelse Warmte is, zijnde de Goddelijke Liefde; en die twee dekken open hoedanig de ware en de goede dingen zijn, voorts hoedanig de boze en de valse dingen zijn. Vandaar komt

het dat tussen de Christelijke Hemelen en de Mahomedaanse Hemelen elke vergemeenschapping is opgeheven; eender tussen die en de Hemelen der heidenen. Indien er vergemeenschapping was, zo zouden niet anderen kunnen worden gezaligd dan zij die in het hemelse Licht en tegelijk in de hemelse Warmte uit den Heer waren; ja zelfs zouden ook dezen niet worden gezaligd indien er een verbinding van de Hemelen was; tengevolge van de verbinding immers zouden alle Hemelen dermate aan het wankelen worden gebracht dat de Engelen niet zouden kunnen blijven bestaan; van de Mahomedanen immers zou het onkuise en het wulps invloeden in den Christelijken Hemel, hetgeen daar niet zou kunnen worden verdragen; en van de Christenen zou het kuise en het zuivere invloeden in den Mahomedaansen Hemel, hetgeen ook daar niet zou kunnen worden verdragen. En dan zouden tengevolge van de vergemeenschapping en de verbinding daaruit de Christelijke Engelen natuurlijk worden en zo echtbrekers; of zij zouden, indien zij geestelijk bleven, rondom zich heen aanhoudend het wulps voelen, hetgeen al het gezegende van hun leven zou onderscheppen. Iets dergelijks zou geschieden met den Mahomedaansen Hemel; de geestelijke dingen immers van den Christelijken Hemel zouden hen aanhoudend omringen en kwellen, en al het verkwikkelijke van hun leven wegnemen, en bovendien het hun inboezemen dat de polygamie een zonde was, en zo zouden zij gedurig worden berispt. Dit is de oorzaak dat alle Hemelen geheel en al zijn onderscheiden, opdat er tussen dezelve geen verbinding besta dan door den invloed des lichts en der warmte van den Heer uit de Zon in welker midden Hij is; en deze invloed verlicht een ieder en maakt hem levend volgens de opneming, en de opneming is volgens den godsdienst. Deze vergemeenschapping wordt gegeven, maar niet een vergemeenschapping van de Hemelen onderling.

353. Aan deze dingen zal ik TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE is deze: Eens was ik in het midden der Engelen en hoorde ik hun gesprek. Het gesprek ging over het inzicht en de wijsheid, namelijk dat de mens het niet anders doornvat dan dat beide in hemzelf zijn, en aldus dat al wat hij denkt uit het verstand en beoogt uit den wil, uit hemzelf is; terwijl toch niet het minste ervan is uit den mens, behalve dan het vermogen om de dingen op te nemen die des verstands en des wils zijn, van God. En omdat elk mens uit geboorte daartoe neigt om zich lief te hebben, is er, opdat niet de mens uit de zelfliefde en uit den trots van het eigen inzicht verga, van de schepping aan in voorzien dat die liefde des mans is overgeschreven in de echtgenote, en het aan deze van geboorte is ingeplant het inzicht en de wijsheid van haar man en zo den man lief te hebben. En daarom trekt de

echtgenote aanhoudend den trots van het eigen inzicht van haar man tot zich, en blust zij dien bij hem uit en maakt dien levend bij zich, en zo verkeert zij dien in de echtelijke liefde en vervult zij dien met bekoorlijkheden boven mate. Hierin is voorzien door den Heer, opdat niet de trots van het eigen inzicht den man dermate verdwaast dat hij gelooft te verstaan en wijs te zijn uit zich, en niet van den Heer, en zo zou willen eten van den boom der wetenschap van het goede en het boze, en zich vandaar eender aan God en eveneens God geloven, zoals de slang, welke de liefde van het eigen inzicht was, zeide en daartoe overreedde; en daarom werd de mens na het eten uit het Paradijs verdreven, en werd door een Cherub de weg tot den Boom des levens bewaakt. Het Paradijs is, geestelijk genomen, het inzicht; eten van den Boom des levens is, geestelijk genomen, verstaan en wijs zijn uit den Heer; en eten van den boom der wetenschap van het goede en het boze is, geestelijk genomen, verstaan en wijs zijn uit zich.

354. Nadat dit gesprek geëindigd was, gingen de Engelen heen, en er kwamen een tweetal priesters tezamen met een man die in de wereld gezant van een koninkrijk was geweest, en ik vertelde hun de dingen die ik van de Engelen had gehoord. Na dit gehoord te hebben, vingen zij aan met elkander te redetwisten over het inzicht en de wijsheid, en over de voorzichtigheid daaruit, of dezelve uit God zijn, dan wel uit den mens. De redetwist was heftig. Die drie geloofden eender in hun hart, namelijk dat zij uit den mens zijn omdat zij in den mens zijn, en dat de doorvatting en de gewaarwording zelf dat het aldus is, dit bevestigden. Maar de priesters, die toen in den theologischen ijver waren, zeiden dat niets van inzicht en wijsheid, en zo niets van voorzichtigheid, uit den mens is; doch toen de gezant tegenwierp dat zo ook niet iets van denken uit den mens is, zeiden zij dat niet iets het was. Doch omdat het in den Hemel werd doorvat dat die drie in een eender geloof waren, werd tot den gezant van het koninkrijk gezegd: Trek de klederen van een priester aan en geloof dat ge priester zijt, en spreek dan. En hij trok ze aan, en hij geloofde het; en toen zeide hij overluid dat niets van inzicht en wijsheid, en vandaar niets van voorzichtigheid ooit kan bestaan tenzij van God, en met de gebruikelijke welsprekendheid vol van redelijke argumenten, toonde hij dat aan. Het eigenaardige in de Geestelijke Wereld is dat een geest zodanig denkt te zijn als over hem het kleed is. De oorzaak hiervan is deze dat het verstand een ieder daar bekleedt. Daarna werd uit den Hemel aan dat tweetal priesters ook gezegd: Trekt uw klederen uit, en doet de klederen van staatslieden aan, en gelooft dat gij die zijt. En zij deden aldus, en toen dachten zij tegelijk uit hun innerlijke zelf, en zij spraken naar de argumenten die zij

van binnen hadden gekoesterd ten gunste van het eigen inzicht. Op dat zelfde moment verscheen een boom nabij den weg, en er werd tot hen gezegd: Het is de boom der wetenschap van het goede en het boze; wacht u ervoor dat gij daarvan eet. Doch nochtans brandden die drie, verdwaasd door het eigen inzicht, van begeerte om van dien boom te eten; en zij zeiden onder elkander: Waarom niet? Is het niet een goede vrucht? En zij traden toe, en zij aten. Terstond werden toen die drie, omdat zij in een eender geloof waren geweest, vrienden des harten, en zij gingen samen den weg in van het eigen inzicht, welke naar de hel heenleidde. Maar nochtans zag ik hen van daar teruggeleid worden, omdat zij nog niet waren voorbereid.

355. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens toen ik voor mij uitzag in de Wereld der Geesten, zag ik in een zekere weide mannen bekleed met eendere klederen als waarmede de mensen der wereld zijn bekleed; waaruit ik bekende dat zij nog kort geleden uit de wereld waren aangekomen. Ik trad op hen toe en ging ter zijde staan om te luisteren naar wat zij onder elkander bespraken. Zij spraken over den Hemel; en één onder hen, die iets over den Hemel kende, zeide dat daar wonderbaarlijke dingen zijn welke nooit door iemand kunnen worden geloofd indien hij ze niet heeft gezien; zoals dat er zijn paradijsse tuinen, prachtige paleizen architectonisch gebouwd, omdat zij het zijn door de kunst zelf, glanzend zoals van goud, voor dewelke zuilen zijn van zilver, en daarop hemelse vormen uit kostbare stenen; en eveneens huizen van jaspis en saffier, met daarvoor statige portieken, door welke de Engelen binnentreden; en van binnen in de huizen versieringen die met geen kunst noch woord kunnen worden uitgedrukt. Wat de Engelen zelf aangaat, zij zijn van het ene en het andere geslacht; het zijn jongemannen en mannenechtgenoten, en het zijn maagden en vrouwen-echtgenoten; maagden zo schoon, dat een weerga van zodanige schoonheid in de wereld niet voorkomt; doch nog schonere vrouwen-echtgenoten, die verschijnen zoals de echte beeltenissen der hemelse liefde; en haar mannen-echtgenoten zoals de beeltenissen der hemelse wijsheid. En at dezen zijn jongemannen in den bloei der jeugd. En wat meer is, daar weet men niet welke andere liefde van het geslacht er is dan de echtelijke liefde; en hetgeen u zal verwonderen, de mannen-echtgenoten hebben het voortdurende vermogen om de verrukkingen te genieten. Toen die nieuwelings-geesten hoorden dat daar niet een andere liefde van het geslacht was dan de echtelijke liefde, en dat zij daar het voortdurende vermogen hadden om de verrukkingen te genieten, lachten zij onder elkander, en zij zeiden: Gij spreekt ongelofelijke dingen; zulk een vermogen is niet bestaanbaar; wellicht vertelt gij fabels. Maar toen stond een zekere

Engel uit den Hemel onverwachts in het midden van hen, en hij zeide: Hoort mij, ik bid u; ik ben een Engel des Hemels, en met mijn echtgenote heb ik nu duizend jaren geleefd, en gedurende al die jaren in een eenderen bloei van leeftijd als waarin gij mij hier ziet. Ik heb dit vanwege de echtelijke liefde met mijn echtgenote; en ik kan u verzekeren dat ik dat voortdurende vermogen had en heb; en omdat ik doorvat dat gij gelooft dat dit niet bestaanbaar is, zal ik over deze zaak met u spreken uit redenen volgens het licht van uw verstand. Gij weet niet iets over den eersttijdperkelijken staat van den mens, welke door u de staat der ongereptheid wordt genoemd. In dien staat zijn alle innerlijke dingen des gemoeds geopend geweest tot aan den Heer toe, en vandaar waren die dingen in het huwelijk van de liefde en de wijsheid, of van het goede en het ware. En omdat het goede der liefde en het ware der wijsheid elkander voortdurend liefhebben, willen zij ook voortdurend worden verenigd; en wanneer de innerlijke dingen des gemoeds geopend zijn, vloeit die echtelijk-geestelijke liefde met haar voortdurenden drang vrijelijk neder en brengt zij dat vermogen teweeg. Des menschen ziel zelf is, omdat zij in het huwelijk van het goede en het ware is, niet slechts in den voortdurenden drang tot die vereniging, maar ook in den voortdurenden drang van vruchtmaking en van voortbrenging van haar gelijkenis; en wanneer de innerlijke dingen van den mens geheel vanaf de ziel vanwege dat huwelijk wijd open staan, en de innerlijke dingen aanhoudend de uitwerking beogen in laatsten als einddoel opdat zij tot bestaan komen, wordt vandaar die voortdurende drang van vruchtmaking en van voortbrenging van zijn evenbeeld, welke der ziel is, des lichaams; en omdat het laatste van de werking der ziel in het lichaam bij twee echtelieden is in de laatste dingen der liefde daar, en deze van den staat der ziel afhangen, zo blijkt het vanwaar zij dit voortdurende hebben. Dat er ook een voortdurende vruchtmaking is, komt omdat een universele sfeer om de hemelse dingen, welke der lief de zijn, en de geestelijke dingen, welke der wijsheid zijn, en daaruit de natuurlijke dingen, welke der telgen zijn, te verwekken en voort te planten, voortgaat uit den Heer, en den algehelen Hemel en de algehele Wereld vervult; en die hemelse sfeer vervult de zielen van alle mensen, en zij daalt door hun gemoederen neder in het lichaam tot aan de laatsten ervan, en geeft de kracht om te verwekken. Maar deze kan niet aan anderen worden gegeven dan aan hen bij wie de doorgang openstaat uit de ziel door de hogere en de lagere dingen des gemoeds, in het lichaam tot de laatsten ervan, hetgeen geschiedt bij hen die zich tot den eersttijdperkelijken staat der Schepping laten terugleiden door den Heer. Ik kan verzekeren dat mij nu gedurende duizend jaren nook het vermogen, noch de kracht, noch de

deugd heeft ontbroken, en dat ik in het geheel niet iets heb geweten van een vermindering van krachten, aangezien deze door den aanhoudenden invloed der bovengenoemde universele sfeer aanhoudend worden vernieuwd, en dan eveneens den animus verblijden, en niet bedroeven zoals bij hen die het verval ervan hebben te dulden. Bovendien is de waarlijk echtelijke liefde geheel zoals de lentelijke warmte tengevolge van welker invloed alle dingen hijgen naar ontkiemingen en vruchtmakingen; ook is er niet een andere warmte in onzen Hemel. En daarom is bij de echtelieden daar het lentelijke in zijn voortdurend streven, en het is dit voortdurende streven waarnit die deugd is. Maar de vruchtmakingen bij ons in de Hemelen zijn andere dan bij hen die op aarde zijn. Bij ons zijn het geestelijke vruchtmakingen, welke der liefde en der wijsheid zijn, of van het goede en het ware. De echtgenote neemt uit de wijsheid van den echtgenoot in zich de liefde ervan op, en de echtgenoot neemt uit de liefde ervan in de echtgenote in zich de wijsheid op. Ja zelfs wordt de echtgenote daadwerkelijk gevormd tot de liefde der wijsheid van den echtgenoot, hetgeen geschiedt door de opnemingen van de voortplantingen van diens ziel, met de verrukking opkomende hieruit dat zij de liefde wil zijn van de wijsheid van haar echtgenoot. Aldus wordt zij van een maagd een echtgenote, en een gelijkenis. Vandaar ook groeit de liefde met haar binnenste vriendschap bij de echtgenote, en de wijsheid met haar gelukzaligheid bij den echtgenoot aldoor aan, en dit tot in het eeuwige. Dit is de staat der Engelen des Hemels. Toen de Engel deze dingen had gesproken, zag hij diegenen aan die nog kort geleden uit de wereld waren gekomen, en hij zeide tot hen: Gij weet dat gij, als gij in de deugd der liefde waart, uw gaden liefhadt, en dat gij na het verrukkelijke u hebt afgekeerd; maar gij weet niet dat wij in den Hemel de gaden niet liefhebben vanwege die deugd, maar dat wij de deugd hebben vanwege de liefde, en dat wij omdat wij de gaden voortdurend liefhebben, dit voortdurende hebben. En daarom kunt gij, indien gij den staat kunt omkeren, dit begrijpen. Heeft niet hij die voortdurend de gade liefheeft, haar met het ganse gemoed en het ganse lichaam lief? De liefde immers keert alle dingen des gemoeds en alle dingen des lichaams tot dat wat zij liefheeft; en omdat dit wederkerig geschiedt, verbindt zij hen aldus opdat zij zoals één worden. Verder zeide hij: Ik zal u niet spreken over de echtelijke liefde welke in mannen en vrouwen van de schepping aan is geënt, en over hun neiging tot wettige verbinding, noch over het vermogen om kroost te maken in de mannen, hetwelk één maakt met het vermogen om de wijsheid te vermenigvuldigen uit de liefde van het ware; en dat de mens voor zoveel als

hij de wijsheid uit de liefde ervan, of het ware uit het goede, liefheeft, in de waarlijk echtelijke liefde is en in de haar begeleidende deugd.

356. Na dit gezegd te hebben, zweeg de Engel, en de aangekomen nieuwelingen begrepen uit den geest van het gesprek van den Engel dat het voortdurende vermogen om de verrukkingen te genieten, bestaanbaar is. En omdat dit hun animus verblijdde, zeiden zij: O, hoe gelukkig is de staat der Engelen. Wij doorvatten dat gij in de Hemelen tot in het eeuwige blijft verkeren in den staat der jongelingschap, en vandaar in de deugd van dien leeftijd. Maar zeg ons hoe wij die deugd ook kunnen erlangen. En de Engel antwoordde: Schuw de echtbreuken als helse dingen, en gaat tot den Heer, en gij zult die hebben. En zij zeiden: Wij zullen dezelve aldus schuwen, en wij zullen tot den Heer gaan. Maar de Engel antwoordde: Gij kunt de echtbreuken niet als helse boze dingen schuwen tenzij gij de overige boze dingen eender zult hebben geschuwd, omdat de echtbreuken de samenvatting van alle boze dingen zijn; en indien gij die niet zult hebben geschuwd, kunt gij niet tot den Heer gaan; de Heer neemt hen niet am. Hierna trok de Engel zich terug, en die nieuwe geesten gingen bedroefd heen.

Over de ijverzucht

357. Er wordt hier gehandeld over de ijverzucht, omdat zij ook behoort tot de echtelijke liefde. Maar er is een gerechte en een ongerechte ijverzucht; de gerechte ijverzucht bij echtelieden die elkander wederzijds liefhebben. Bij dezen is zij een gerechte en voorzichtige ijver, opdat hun echtelijke liefde niet wordt geschonden, en vandaar een gerechte smart indien zij wordt geschonden. Doch de ongerechte ijverzucht is er bij hen die van nature argwanend zijn en die vanwege een kleverig en galachtig bloed een krankheid des gemoeds hebben. Bovendien wordt elke ijverzucht door sommigen als een gebrek aangemerkt; hetgeen vooral geschiedt door de hoereers, die ook op de gerechte ijverzucht een blaam werpen. Nochtans wordt zelotypia [ijverzucht] afgeleid van ZELI TYPUS, en er is een type of beeld van gerechten ijver en van ongerechten ijver. Maar die onderscheiden zullen in de nu volgende dingen worden ontwikkeld; hetgeen zal geschieden in deze reeks: I: *Dat de ijver in zich beschouwd is zoals een blakend vuur van liefde.* II: *Dat de blaking of de vlam dier liefde, zijnde de ijver, een geestelijke blaking of vlam is, opkomende vanwege de bestoking en de aantasting van de liefde.* III: *Dat de mens een zodanigen ijver heeft als zijn liefde is, aldus een anderen hij die een goede liefde heeft, en een anderen hij die een boze liefde heeft.* IV: *Dat de ijver der goede liefde en de ijver der boze liefde in de uitwendige dingen eender aan elkander zijn, maar in de inwendige dingen volslagen oneender.* V: *Dat de ijver der goede liefde in zijn inwendige dingen de liefde en de vriendschap bergt, doch dat de ijver der boze liefde in zijn inwendige dingen den haat en de wraak bergt.* VI: *Dat de ijver der echtelijke liefde de ijverzucht wordt geheten.* VII: *Dat de ijverzucht is zoals een blakend vuur tegen hen die de liefde met den gade bestoken, en dat zij is zoals een huiverende vrees voor het verlies van die liefde.* VIII: *Dat geestelijke ijverzucht bestaat bij de monogamen, en natuurlijke bij de polygamen.* IX: *Dat de ijverzucht bij die echtelieden welke elkander teder liefhebben, een gerechte smart is, uit de gezonde rede, opdat de echtelijke liefde niet worde verdeeld en zo verga.* X: *Dat de ijverzucht bij de echtelieden die elkander niet liefhebben, is om verscheidene oorzaken; bij sommigen vanwege allerlei krankheid des gemoeds.* XI: *Dat bij sommigen niet enige ijverzucht is, ook uit verschillende oorzaken.* XII: *Dat er ook ijverzucht is voor de bijzitten, maar niet zodanig als zij is voor de vrouwenechtgenoten.* XIII: *Dat de ijverzucht ook is bij de beesten en bij de vogels.* XIV: *Dat de ijverzucht bij de mannen en de mannen-echtgenoten een andere is*

dan bij de vrouwen en de vrouwenechtgenoten. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

358. I: DAT DE IJVER IN ZICH BESCHOUWD IS ZOALS EEN BLAKEND VUUR VAN LIEFDE. Wat de ijverzucht is, kan niet worden gekend indien het niet wordt gekend wat de ijver is; de ijverzucht immers is de ijver der echtelijke liefde. Dat de ijver is zoals een blakend vuur van liefde, komt omdat de ijver is der liefde, en de liefde een geestelijke warmte is, en deze in haar oorsprong zoals een vuur is. Wat het eerste aangaat, dat de ijver is der liefde, dit is bekend; niets anders wordt verstaan onder ijveren en handelen uit ijver, dan uit de kracht der liefde. Maar omdat de ijver wanneer hij ontstaat, niet verschijnt zoals liefde, maar zoals tegenpartijder en vijand, verbitterd en strijdend tegen hem die de liefde kwetst, kan hij derhalve ook de verdediger en de beschermer van de liefde worden genoemd. Alle liefde immers is zodanig dat zij uitbarst in verontwaardiging en drift, ja zelfs in woede, wanneer zij van haar verkwikkelijke dingen wordt uitgestoten; en daarom ontstaat er als de liefde, vooral de regerende, wordt geraakt, een beroering van den animus, en indien die aanraking kwetst, ontstaat ontbranding in toorn; waaruit men kan zien dat de ijver niet de opperste graad der liefde is, maar dat die een blakende liefde is. De liefde van den een en de overeenstemmende van den ander zijn zoals twee bondgenoten; doch wanneer de liefde van den een opstaat tegen de liefde van den ander, zo worden zij zoals vijanden. De oorzaak hiervan is deze dat de liefde het Zijn van des mensen leven is; en daarom, wie de liefde aantast, tast het leven zelf aan; en dan ontstaat een staat van ontbranding in toorn tegen den aantaster, zoals de staat van ieder mens dien een ander aanvalt om hem te doden. Zulk een ontbranding in toorn heeft iedere liefde, ook de meest vreedzame, zoals men klaarblijkend ziet aan kippen, ganzen, vogels van elk geslacht, namelijk dat zij zonder vrees opstaan tegen hen en aanvliegen op hen die hun jongen kwetsen of hun voedsel wegnemen. Dat er bij sommige dieren drift is, en bij wilde dieren woede, indien de welpen worden bestookt of de prooi weggenomen, is bekend. Dat er van de liefde wordt gezegd dat zij blaakt zoals een vuur, komt omdat de liefde niet iets anders is dan een geestelijk vuur, opkomende uit het vuur der Engellijke Zon, welke zuiver Liefde is. Dat de liefde een warmte is zoals uit een vuur, blijkt duidelijk uit de warmte der levende lichamen, welke nergens anders vandaan is dan uit hun liefde; voorts dat de mensen warm worden en ontvlammen volgens de verheffingen der liefde. Hieruit blijkt dat de ijver is zoals een blakend vuur van liefde.

359. II: DAT DE BLAKING OF DE VLAM DIER LIEFDE, ZIJNDE DE IJVER, EEN GEESTELIJKE BLARING OF VLAM IS, OPKOMENDE VANWEGE DE BESTOKING EN DE AANTASTING VAN DE LIEFDE. Dat de ijver een geestelijke blaking of vlam is, blijkt uit de bovengezegde dingen. Aangezien de liefde in de Geestelijke Wereld een warmte is, opkomende uit de Zon daar, verschijnt derhalve ook de liefde uit de verte zoals een vlam; aldus de hemelse liefde bij de Engelen des Hemels; aldus eveneens de helse liefde bij de geesten der hel. Doch men moet weten dat die vlam niet brandt zoals de vlam van de natuurlijke wereld. Dat de ijver opkomt vanwege de aantasting van de liefde, komt omdat de liefde de warmte van ieders leven is; en wanneer daarom de liefde des levens wordt aangetast, ontsteekt de warmte des levens zich, wederstaat, en breekt uit tegen den aantaster, en treedt op zoals een vijand uit haar kracht en macht, welke is zoals een vlam losbrekend uit het vuur tegen hem die het aanwakkert; en dat deze ijver is zoals een vuur, verschijnt uit de ogen, dat ze fonkelen, uit het aangezicht, dat het ontvlamt; voorts uit den klank der spraak, en uit de gebaren. Dit doet de liefde, omdat zij de warmte des levens is, opdat zij niet wordt uitgeblust, en met haar alle opgewektheid, levendigheid, en doorvattelijkheid van het verkwikkelijke, uit haar liefde.

360. Het zal worden gezegd hoe de liefde ontbrandt en ontsteekt tot den ijver zoals het vuur tot de vlam, vanwege de aantasting ervan. De liefde zetelt in des mensen wil; maar in den wil zelf ontbrandt zij niet, doch in het verstand; zij is immers in den wil zoals een vuur, en in het verstand zoals een vlam. De liefde in den wil weet aangaande zich niets, omdat zij niets van het hare daar voelt, noch uit zich daar handelt, maar dit geschiedt in het verstand en het denken ervan; en wanneer daarom de liefde wordt aangetast, verbittert zij zich in het verstand, hetgeen geschiedt door verschillende redeneringen. Deze redeneringen zijn zoals houtblokken die het vuur aansteekt, en die vandaar branden; ze zijn dus zoals evenzovele tonders of zoals evenzovele brandstoffen, tengevolge waarvan die geestelijke vlam ontstaat, welke van grote verscheidenheid is.

361. Dat de mens ontbrandt vanwege de aantasting van zijn liefde, daarvan zal de oorzaak zelf worden geopend. De menselijke vorm in zijn binnenste dingen is, van de Schepping aan, een vorm van liefde en wijsheid; in den mens zijn alle aandoeningen der liefde, en daaruit alle doorvattingen der wijsheid in de volmaaktste orde samengesteld, aldus dat zij tezamen een eensgezinde en zo een éne maken; zij zijn gesubstantieerd, want de substanties zijn de subjecten ervan. Daar dus de menselijke vorm uit die is samengesteld, is het duidelijk dat indien de liefde wordt aangetast, ook die algehele vorm

met alle en de afzonderlijke dingen daar in een oogwenk of tegelijkertijd wordt aangetast; en omdat het aan alle levende dingen van de Schepping aan is ingegeven om in hun vorm te willen aanblijven, zo wil de gemene samenvoeging dit uit de afzonderlijke dingen, en de afzonderlijke dingen uit de gemene samenvoeging; vandaar, wanneer de liefde wordt aangetast, verdedigt zij zich door haar verstand, en het verstand door de redelijke dingen en door de dingen van de verbeelding, waardoor het zich het gebeuren voorstelt, vooral door de dingen die één handelen met de liefde welke wordt aangetast. Indien dit niet zou geschieden, zo zou vanwege de beroving van die liefde die ganse vorm aan het wankelen worden gebracht. Vandaar nu komt het dat de liefde om aan de aantastingen weerstand te bieden, de substanties van haar vorm verhardt en ze als het ware tot kammen opzet, als even zovele stekels, dat is, zich ruig maakt. Zodanig is de verbittering der liefde, welke de ijver wordt genoemd; en daarom komt, indien er niet de gelegenheid is om te weerstaan, angst en smart op, omdat zij de uitblussing van het innerlijk leven met de verkwikkelijke dingen ervan voorziet. Indien echter omgekeerd de liefde wordt begunstigd en gestreeld, ontspant die vorm zich, verzacht zich, verruimt zich, en de substanties van den vorm worden zacht, aangenaam, mild, en aanhalig.

362. III: DAT DE MENS EEN ZODANIGEN IJVER HEEFT ALS ZIJN LIEFDE IS, ALDUS EEN ANDEREN HIJ DIE EEN GOEDE LIEFDE HEEFT, EN EEN ANDEREN HIJ DIE EEN BOZE LIEFDE HEEFT. Aangezien de ijver der liefde is, volgt dat hij zodanig als de liefde is; en omdat de liefden in het algemeen er twee zijn, de liefde van het goede en daaruit van het ware, en de liefde van het boze en daaruit van het valse, bestaat er vandaar in het algemeen een ijver voor het goede en daaruit voor het ware, en een ijver voor het boze en daaruit voor het valse. Doch men moet weten dat de ene en de andere liefde van een oneindige verscheidenheid is. Dit blijkt duidelijk uit de Engelen des Hemels, en uit de geesten der hel. Dezen en genen in de Geestelijke Wereld zijn de vormen van hun liefde; en toch is er niet één Engel des Hemels volstrekt eender aan den anderen naar aangezicht, spraak, tred, gebaar, en zeden; noch enig geest der hel; ja zelfs kan het ook niet bestaan tot in het eeuwige, hoezeer zij ook worden vermenigvuldigd tot myriaden van myriaden. Daaruit blijkt dat de liefden van oneindige verscheidenheid zijn, omdat haar vormen zodanig zijn. Het eendere is het geval met den ijver, omdat deze der liefde is, namelijk dat het niet kan bestaan dat de ijver van den een volstrekt eender is aan of de zelfde is als de ijver van den ander. In het algemeen is er de ijver der goede liefde, en de ijver der boze liefde.

363. IV: DAT DE IJVER DER GOEDE LIEFDE EN DE IJVER DER BOZE LIEFDE IN DE UITWENDIGE DINGEN EENDER AAN ELKANDER ZIJN, MAAR IN DE INWENDIGE DINGEN VOLSLAGEN ONEENDER. De ijver verschijnt in de uitwendige dingen bij een ieder zoals toorn en ontsteking; hij is immers liefde ontbrand en ontvlamd om zich te beschermen tegen den schender en om hem te verwijderen. De oorzaak dat de ijver der goede liefde en de ijver der boze liefde eender verschijnen in de uitwendige dingen, is deze dat de liefde, wanneer zij in den ijver is, bij elk van beiden blaakt, doch bij den goeden mens slechts in de uitwendige dingen, maar bij den bozen zowel in de uitwendige als in de inwendige dingen; en als de inwendige dingen niet worden ontwaard, verschijnen de ijvers eender in de uitwendige dingen; doch dat zij volslagen oneender zijn in de inwendige dingen, zal men in het naastvolgende Artikel zien. Dat de ijver in de uitwendige dingen verschijnt zoals toorn en ontsteking, kan men zien en horen aan allen die uit ijver spreken en handelen; zoals bijvoorbeeld aan een priester terwijl hij uit ijver preekt, namelijk dat de klank van zijn spraak luid, heftig, scherp, en bars is, dat zijn aangezicht warm wordt en zweet, dat hij zich opwindt, op de kansel slaat, en tegen hen die boze dingen doen het vuur uit de hel oproept. Eender vele anderen.

364. Om een wel onderscheiden idee te verkrijgen aangaande den ijver bij de goeden en aangaande den ijver bij de bozen, en aangaande hun oneenderheid, is het nodig enige idee te vormen aangaande de inwendige en de uitwendige dingen bij de mensen; om haar te vormen, moet de idee aangaande die dingen populair zijn, omdat zij ook voor het gewone volk is; zij worde voorgesteld door een noot of een amandel, en door hun pitten. De inwendige dingen bij de goeden zijn zoals de pitten van binnen in haar gaafheid en goedheid, omgeven door haar gewonen en natuurlijke dop; doch zij zijn geheel en al oneender bij de bozen; hun inwendige dingen zijn zoals pitten die of van de bitterheid niet eetbaar zijn, of verrot, of wormstekig; doch hun uitwendige dingen zijn zoals de schillen of doppen van gene, of eender aan de natuurlijke, of rossig als schelpen, of bont zoals regenboogstenen; zodanig verschijnen hun uitwendige dingen, binnen welke de bovengenoemde inwendige dingen schuilen. Het eendere is het geval met hun ijvers.

365. V: DAT DE IJVER DER GOEDE LIEFDE IN ZIJN INWENDIGE DINGEN DE LIEFDE EN DE VRIENDSCHAP BERGT, DOCH DAT DE IJVER DER BOZE LIEFDE IN ZIJN INWENDIGE DINGEN DEN HAAT EN DE WRAAK BERGT. Er is gezegd dat de ijver in de uitwendige dingen verschijnt zoals toorn ontsteking, zowel bij hen die in de goede liefde zijn als bij hen die in de boze liefde zijn. Maar

omdat de inwendige dingen andere zijn, zijn ook die toorns en ontstekingen andere; en zij zijn als volgt: 1. De ijver der goede liefde is zoals een hemelse vlam, welke nooit uitbarst tegen een ander, maar slechts zich verdedigt; en hij verdedigt zich tegen den boze zolang totdat deze zich in het vuur stort en verteerd wordt; doch de ijver der boze liefde is als een helse vlam, welke uit zich uitbarst en komt aanstormen, en den ander wil verteren. 2. De ijver der goede liefde is terstond uitgelaaid en wordt mild, zodra de ander van de aantasting terugtreedt; doch de ijver der boze liefde duurt voort en wordt niet uitgeblust. 3. De oorzaak hiervan is deze dat het inwendige van hem die in de liefde van het goede is, in zich zachtaardig, innemend, vriendelijk, en welwillend is; en als daarom het inwendige om zich te beschermen bars wordt, zich teweer stelt, zich opricht, en dus hard optreedt, zo wordt het nochtans vanuit het goede waarin zijn inwendige is, getemperd. Anders bij de bozen; bij dezen is het inwendige vijandig, wild, hard, snuivend van haat en wraak, en het zuigt zich vol met de verkwikkelijke dingen ervan; en hoewel het zich laat verzoenen, schuilen nochtans die dingen zoals vuren in houtblokken onder de as; en deze vuren slaan uit, zo niet in de wereld, dan toch na het overlijden.

366. Aangezien de ijver in de uitwendige dingen bij den een en den ander, zowel bij den goede als bij den boze, eender verschijnt, en omdat de laatste zin des Woords bestaat uit overeenstemmingen en schijnbaarheden, wordt daar meermalen van Jehovah gezegd dat Hij toorn, ontsteekt, Zich wrekt, straft, in de hel werpt, behalve meer dingen welke de schijnbaarheden van den ijver in de uitwendige dingen zijn. Vandaar ook komt het dat Hij IJveraar wordt genoemd, terwijl er toch niets hoegenaamd van toorn, ontsteking, en wraak in Hem is; Hij is immers de Barmhartigheid, de Genade, en de Mildheid Zelf, aldus het Goede Zelf, waarin niets zodanigs bestaanbaar is. Maar hierover zie men meer in het werk *OVER DEN HEMEL EN DE HEL*, n. 545 tot 550, en in *DE ONTHULDE APOCALYPS*, n. 494, 498, 525, 714, 806.

367. VI: DAT DE IJVER DER ECHELIJKE LIEFDE DE IJVERZUCHT WORDT GEHETEN. De ijver voor de waarlijk echtelijke liefde is de IJver der ijvers, omdat die liefde de Liefde der liefden is, en haar verkwikkelijke dingen, voor welke ook wordt geijverd, de verkwikkelijke dingen der verkwikkelijke dingen zijn; die liefde immers is, zoals boven is getoond, het hoofd van alle liefden. De oorzaak hiervan is deze dat die liefde over de echtgenote den vorm der liefde brengt, en over den echtgenoot den vorm der wijsheid; en niet kan uit deze tot één vorm verenigde vormen iets anders voortgaan dan hetgeen wijs is uit de wijsheid en tegelijk uit de liefde. Aangezien de ijver der echtelijke

liefde de IJver der ijvers is, wordt hij derhalve met een nieuwen naam *zelotypia* [ijverzucht] genaamd, zijnde de *typus* [toonbeeld] zelf van den *zelus* [ijver].

368. VII: DAT DE IJVERZUCHT IS ZOALS EEN BLAKEND VUUR TEGEN HEN DIE DE LIEFDE MET DEN GADE BESTOKEN, EN DAT ZIJ IS ZOALS EEN HUIVERENDE VREES VOOR HET VERLIES VAN DIE LIEFDE. Hier wordt gehandeld over de ijverzucht van hen die in geestelijke liefde met de gade zijn; in het volgende Artikel over de ijverzucht van hen die in de natuurlijke liefde zijn; en na deze over de ijverzucht van hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn. Bij hen die in de geestelijke liefde zijn, is de ijverzucht verschillend, omdat hun liefde verschillend is, want nooit bestaat er één liefde, hetzij zij geestelijk, hetzij zij natuurlijk is, volslagen eender bij twee, te minder bij meerderen. Dat de geestelijke ijverzucht, of die bij de geestelijken, is zoals een vuur uitlaaiende tegen hen die hun echtelijke liefde bestoken, komt omdat het beginsel der liefde bij hen is in de inwendige dingen van elk van beiden, en hun liefde van haar beginsel aan de van de beginselen afgeleide dingen volgt, tot aan haar laatsten toe, en krachtens deze en tegelijk krachtens de beginselen worden de tussenliggende dingen, welke des gemoeds en des lichaams zijn, in een liefelijk verband gehouden. Omdat dezen geestelijk zijn, beogen zij in hun huwelijk als einddoel het éénzijn, en in hetzelfde de geestelijke rust en de bekoorlijkheden van deze. Omdat zij nu uit hun animus de verdeeldheid hebben verworpen, is derhalve die ijverzucht zoals een vuur dat is opgewekt en uitslaat tegen de bestokers. Dat zij ook is zoals een huiverende vrees, komt omdat hun geestelijke liefde daarnaar streeft om één te zijn. En daarom, indien er kans bestaat of een schijn van scheiding zich voordoet, zo komt vrees op die huiveren doet zoals wanneer twee verenigde delen zouden worden uiteengereten. Deze beschrijving van de ijverzucht is mij gegeven uit den Hemel door hen die in de geestelijke echtelijke liefde zijn; er is immers de natuurlijke echtelijke liefde, de geestelijke echtelijke liefde, en de hemelse echtelijke liefde. Aangaande de natuurlijke en de hemelse liefde, en over de ijverzucht van deze liefden, zal worden gesproken in de beide Artikelen die volgen.

369. VIII: DAT GEESTELIJKE IJVERZUCHT BESTAAT BIJ DE MONOGAMEN, EN NATUURLIJKE BIJ DE POLYGAMEN. Dat geestelijke ijverzucht bestaat bij de monogamen, komt omdat slechts dezen alleen de geestelijke echtelijke liefde kunnen opnemen, zoals boven te over werd getoond. Er wordt gezegd dat zij bestaat, maar er wordt verstaan dat zij bij hen bestaanbaar is. Dat zij niet bestaat dan alleen bij heel weinigen in de Christelijke wereld, waar de huwelijken monogaam zijn, doch dat zij nochtans daar bestaanbaar is, is boven

ook bevestigd. Dat de echtelijke liefde bij de polygamen natuurlijk is, zie men in het Hoofdstuk over de polygamie, n. 345, 347; eender dan de ijverzucht, omdat deze de liefde volgt. Hoedanig de ijverzucht der polygamen is, leren de mededelingen van sommigen uit eigen waarneming dienaangaande bij de oosterlingen, zijnde deze dat de vrouwen-echtgenoten en de bijwijken worden bewaakt zoals gevangenen in werkhuizen, en van alle vergemeenschapping met de mannen worden afgehouden en buitengesloten; dat het niet enig man is geoorloofd om in de vrouwenverblijven of de kamers van haar verzekerde bewaring binnen te treden, tenzij van een eunuch begeleid; en dat er nauwkeurig op wordt gelet of iemand van haar den voorbijganger met een wulps oog of air aanziet; en dat de vrouw indien dit wordt bemerkt, wordt afgeranseld; en dat zij indien zij met enig man, door list binnengelaten in den voorhof, of buitenshuis, wulpsheid bedrijft, met den dood wordt gestraft.

370. Met deze dingen is het wel toegelicht hoedanig het ijverzuchtige vuur is waarin de polygame echtelijke liefde ontgloeit, namelijk dat het is tot toorn en wraak, tot toorn bij de zachtmoedigen, en tot wraak bij de hardvochtigen; en dit geschiedt omdat hun liefde natuurlijk is, en geen deel heeft aan het geestelijke; dit volgt uit de dingen die zijn aangetoond in het Hoofdstuk over de polygamie, uit deze dingen daar: Dat de polygamie wulpsheid is, n. 345; en dat de polygaam zolang hij polygaam blijft, natuurlijk is en niet geestelijk kan worden, n. 347. Anders echter is het ijverzuchtige vuur bij e natuurlijke monogamen; de liefde van dezen wordt niet zozeer ontstoken tegen de vrouwen, maar tegen de schenders; tegen dezen wordt zij toorn, en tegen genen koude. Anders bij de polygamen, wier vuur der ijverzucht ook blaakt met de razernij der wraak. Dit is ook een van de oorzaken dat de bijwijken en de echtgenoten der polygamen na den dood voor het merendeel worden vrijgelaten, en naar onbewaakte vrouwenverblijven worden heengezonden om verschillende dingen te vervaardigen die tot de vrouwelijke werken behoren.

371. IX: DAT DE IJVERZUCHT BIJ DIE ECHELIEDEN WELKE ELKANDER TEDER LIEFHEBBEN EEN GERECHTE SMART IS, UIT DE GEZONDE REDE, OPDAT DE ECHELIJKE LIEFDE NIET WORDE VERDEELD EN ZO VERGA. Alle liefde heeft vrees en smart in, de vrees dat zij mocht vergaan, en de smart indien zij vergaat. Het eendere heeft de echtelijke liefde in; maar de vrees en de smart van deze wordt ijver of ijverzucht genoemd. Dat die ijver bij de echtelieden die elkander teder liefhebben, gerecht is en uit de gezonde rede, komt omdat die tegelijk de vrees is voor het verlies van de eeuwige gelukzaligheid, niet slechts van de zijne, maar ook van die der gade, en omdat die ijver ook een bescherming is tegen de echtbreuk. Wat het eerste aangaat, dat die ijver een

gerechte vrees is voor het verlies van zijn eeuwige gelukzaligheid en van die der gade, dit volgt uit alle dingen die over de waarlijk echtelijke liefde tot nu toe zijn aangevoerd; en uit deze dingen: dat uit die liefde is de gezegendheid hunner zielen, de gunstrijkheid hunner gemoederen, de verkwikkelijkheid der borsten, en de wellust der lichamen; en aangezien deze dingen hun tot in het eeuwige blijven, is die ijver de vrees voor de eeuwige gelukzaligheid van elk van beiden. Dat die ijver de gerechte bescherming tegen de echtbreuken is, is duidelijk; vandaar is hij zoals een vuur uitlaaiende tegen de schending en tegen dezelve zich beschermende. Hieruit staat vast dat wie de gade teder liefheeft, ook ijverzuchtig is, doch, volgens de wijsheid van den man, gerecht en gezond.

372. Er is gezegd dat aan de echtelijke liefde de vrees is ingeënt opdat zij niet worde verdeeld, en de smart opdat zij niet verga, en dat de ijver ervan is zoals een vuur tegen de schending. Na eens over deze dingen te hebben nagedacht, vroeg ik Engelen-ijveraars naar den zetel der ijverzucht. Zij zeiden dat die is in het verstand van den man die de liefde der gade opneemt en haar wederbemint, en dat de hoedanigheid ervan daar is volgens de wijsheid van hem. Zij zeiden ook dat de ijverzucht iets gemeen heeft met de eer, welke de echtelijke liefde ook inheeft, want wie de gade liefheeft, eert haar ook. Dat de ijver bij den man in diens verstand zetelt, hiervan zeiden zij dat de oorzaak deze was dat de echtelijke liefde zichzelf beschermt door het verstand, zoals het goede door het ware; aldus beschermt de echtgenote de dingen die haar gemeenzaam zijn met den man, door den echtgenoot; en dat derhalve de ijver is ingeënt aan de mannen, en door de mannen en terwille van de mannen aan de vrouwen. Op de vraag in welk gebied des gemoeds die ijver bij de mannen zetelt, antwoordden zij: In hun ziel, omdat hij ook de bescherming is tegen de echtbreuken; en dat, omdat deze voornamelijk de echtelijke liefde vernietigen, het verstand van den man zich verhardt bij de gevaren van schending, en wordt zoals een hoorn waarmede hij den echtbreker stoot.

373. x: DAT DE IJVERZUCHT BIJ DE ECHELIEDEN DIE ELKANDER NIET LIEFHEBBEN, IS OM VERSCEIDENE OORZAKEN; DOCH BIJ SOMMIGEN VANWEGE ALLERLEI KRANKHEID DES GEMOEDS. De oorzaken waarom echtelieden die elkander wederzijds niet liefhebben, ook ijverzuchtig zijn, zijn voornamelijk de eer van de potentie, de vrees voor de ontering van hun naam en eveneens van dien der echtgenote, en de beduchtheid dat het huishouden in verval zou geraken. Dat de mannen de eer van de potentie hebben, dat is, dat zij daarvoor een roep willen hebben, is bekend; want zolang zij deze eer hebben, zijn zij als het ware verheven van gemoed, en verkeren zij niet met

terneder geslagen aangezicht onder de mannen en de vrouwen; ook voegt zich aan die eer de roep van dapperheid toe; en daarom is zij in officieren meer dan in anderen genesteld. Dat het de vrees is voor de ontering van hun naam en van dien der echtgenote, hangt samen met de vorige oorzaak. Daarbij komt dat de samenwoning met een hoer en uitspattingen in huis schanden zijn. Dat sommigen ijverzucht hebben opdat niet het huishouden in verval geraakt, komt omdat in de mate daarvan de echtgenote wordt geminacht en de wederzijdse diensten en hulpverleningen worden gestaakt; doch deze ijverzucht houdt bij sommigen mettertijd op en gaat teniet; en bij sommigen wordt zij verkeerd in louter veinzing van liefde.

374. Dat bij sommigen de ijverzucht is vanwege allerlei krankheid des gemoeds, is in de wereld niet verborgen; er zijn immers jaloersen die aanhoudend van de vrouwen-echtgenoten denken dat zij ontrouw zijn en geloven dat zij hoeren zijn, als zij slechts horen of zien dat zij vriendelijk met mannen of over mannen spreken. Er zijn verscheidene gemoedsgebreken die deze krankheid veroorzaken, waaronder een achterdochtige fantasie de eerste rol speelt, welke indien zij lang wordt gevoed, het gemoed in de gezelschappen van eendere geesten binnenbrengt, waaruit het bezwaarlijk kan worden losgemaakt. Zij zet zich ook in het lichaam vast, waardoor het bloedwater en vandaar het bloed slijmerig, taai, dik, traag, scherp wordt. Het verval van krachten doet haar ook toenemen, want dit maakt dat het gemoed niet uit zijn achterdoctigheden kan worden opgeheven; de aanwezigheid der krachten immers verheft, en de afwezigheid ervan slaat neder, want deze maakt dat het gemoed vervalt, ineenzakt, en verslapt; en dan dompelt het zich meer en meer onder in die fantasie, totdat het gaat ijlen; en dit loopt uit op het verkwikkelijke van verwijten, en voor zoveel als het aangaat, van beschimpingen.

375. Er zijn ook familiën van streken die meer dan de andere aan de ijverzuchtige krankheid lijden; door deze worden de vrouwen-echtgenoten ingekerkerd, tiranniek afgehouden van het converseren met mannen, verre gehouden van hun aanblik door vensters waaraan traliewerk is bevestigd dat naar beneden toe uitsteekt, en haar wordt schrik aangejaagd met doodsb bedreigingen indien de gekoesterde argwaan een oorzaak zou vinden; behalve andere harde dingen meer die de vrouwen-echtgenoten daar van haar jaloerse mannen-echtgenoten hebben te verduren. Maar de oorzaken van deze ijverzucht zijn tweëerlei: de ene is de gevangenschap en de verstikking van de gedachten in de geestelijke dingen der Kerk; de andere is de ingekankerde wraakgierigheid. Wat de eerste oorzaak aangaat, zijnde de gevangenschap en de verstikking van de gedachten in de geestelijke dingen der Kerk, wat die

bewerkt kan worden opgemaakt uit de boven aangetoonde dingen, namelijk dat een ieder de echtelijke liefde heeft volgens den staat der Kerk bij hem, en dat, omdat de Kerk uit den Heer is, die liefde enig en alleen uit den Heer is, n. 130, 131. Wanneer men dus in plaats van tot den Heer, tot levende en overleden mensen gaat en dezen aanroept, zo volgt dat er niet de staat der Kerk is waarmede de echtelijke liefde één kan maken; en des te minder als hun gemoederen tot dien eredienst worden opgeschrikt door bedreigingen met een wreden kerker. Vandaar gebeurt het dat de gedachten tezamen met het spreken gewelddadig worden gevangen gehouden en verstikt. En als deze zijn verstikt, vloeien zulke dingen in die of tegen de Kerk zijn, of dweepziek ten gunste van de Kerk zijn, waaruit niet iets anders opwelt dan hitte voor hoeren, en ijzige koude voor de gade; uit welke twee dingen tegelijk in één subject een zodanig ongetemd vuur van ijverzucht voortvloeit. Wat de tweede oorzaak betreft, zijnde de ingekankerde wraakgierigheid, deze verhindert geheel en al den invloed der echtelijke liefde, slorpt dien op en verzwelgt dien, en zij verkeert het verkwikkelijke ervan, hetwelk hemels is, in het verkwikkelijke der wraak, hetwelk hels is, en de naaste bepaling ervan is gericht op de echtgenote. Het heeft ook den schijn dat de kwaadaardigheid der atmosfeer die met de giftige uitwasemingen der rondomliggende streek daar bezwangerd wordt, een medewerkende oorzaak is.

376. XI: DAT BIJ SOMMIGEN NIET ENIGE IJVERZUCHT IS, OOK UIT VERSCHILLENDE OORZAKEN. De oorzaken van geen ijverzucht en van het ophouden der ijverzucht, zijn er verscheidene. Geen ijverzucht hebben vooral zij die de echtelijke liefde niet voor meer houden dan de hoerse, en tevens zonder eergevoel zijn, geen waarde hechtende aan den goeden roep van hun naam; dezen zijn niet ongelijk aan getrouwde koppelaars. Geen ijverzucht hebben eveneens zij die haar hebben verworpen vanwege de bevestiging daarin dat zij den animus verontrust, en dat het vergeefse moeite is om de echtgenote te bewaken, en dat zij indien zij wordt bewaakt, wordt aangeprikkeld, en dat het derhalve beter is de ogen toe te sluiten, en ze zelfs niet door het sleutelgat van de deur te laten gaan, om maar van niets ooggetuige behoeven te zijn. Sommigen hebben haar verworpen vanwege den laster die aan den naam der ijverzucht is verbonden, denkende dat een man die een man is, voor niets heeft te vrezen. Enigen werden daartoe gedreven om haar te verwerpen opdat het huishouden niet tegronde wordt gericht, voorts opdat er geen smadelijke bejegening buitenshuis van kome indien de echtgenote werd beticht van de losbandigheid waaraan zij zich schuldig maakt. Bovendien verdwijnt de ijverzucht spoorloos bij hen die, vanwege hun gemis aan potentie, aan de

vrouwen-echtgenoten alle vrijheid laten, om de voortplanting van kinderen terwille van de nalatenschap; voorts bij enigen uit winstbejag; en zo voort. Er bestaan ook hoerse huwelijken waarin met wederzijds goedvinden aan den een en de ander vrijheid van minnehandel wordt gegeven, en zij elkander toch met beleefd voorkomen bejegenen.

377. XII: DAT ER OOK IJVERZUCHT IS VOOR DE BIJZITTEN, MAAR NIET ZODANIG ALS ZIJ IS VOOR DE VROUWEN-ECHTGENOTEN. De ijverzucht voor de vrouwen-echtgenoten welt op uit de binnenste dingen bij den mens, doch de ijverzucht voor bijzitten uit de uitwendige dingen, en daarom zijn zij van een ander geslacht. Dat de ijverzucht voor de vrouwen-echtgenoten uit de binnenste dingen opwelt, is ter oorzaak hiervan dat de echtelijke liefde daar zetelt. Dat zij daar zetelt, komt omdat het huwelijk, krachtens de aangegane eeuwigheid ervan, verstevigd door een verbond, en eveneens krachtens de gelijkheid van recht daarin dat wat van den een is, van de ander is, de zielen verenigt en de gemoederen hogerop bindt. Deze binding en dat één-zijn eenmaal aangebracht, blijft onverbrekkelijk, onverschillig welke liefde, hetzij warm, hetzij koud, daarna optreedt. Vandaar komt het dat de uitnodiging tot de liefde van de zijde der echtgenote den gansen man van de binnenste tot de laatste dingen koud maakt, doch de uitnodiging tot de liefde van de zijde der bijzit den minnaar niet zozeer. Aan de ijverzucht voor de echtgenote voegt zich de zucht toe naar een goeden roep terwille van de eer, en dit toevoegsel aan de ijverzucht is er niet voor de bijzit. Maar nochtans is deze en gene ijverzucht verschillend volgens den zetel der liefde opgenomen van de echtgenote, en opgenomen van de bijzit, en tevens volgens den staat van het oordeel van den man die haar opneemt.

378. XIII: DAT DE IJVERZUCHT OOK IS BIJ DE BEESTEN EN BIJ DE VOGELS. Dat zij is bij de wilde dieren, zoals leeuwen, tijgers, beren, en andere meer, wanneer zij jongen hebben, is bekend; voorts eveneens bij de stieren, ook al zouden zij geen kalveren hebben. Het meest komt het uit bij de hanen, die voor hun kippen met de mededingers vechten tot op den dood toe. Dat deze een zodanige ijverzucht hebben, komt omdat zij roemzuchtige minnaars zijn, en de roem dier liefde duldt zijn weerga niet. Dat zij meer dan elk geslacht en soort van vogels roemzuchtige minnaars zijn, komt uit in hun houding, knikken, gang, en gekraai. Dat de roem der eer bij de mannen, zowel bij de minnaars als bij de nietminnaars, de ijverzucht veroorzaakt, verhoogt, en prikkelt, is boven bevestigd.

379. XIV: DAT DE IJVERZUCHT BIJ DE MANNEN EN DE MANNEN-ECHTGENOTEN EEN ANDERE IS DAN BIJ DE VROUWEN EN DE

VROUWEN-ECHTGENOTEN. Maar die verschillen kunnen niet onderscheiden worden aangegeven, aangezien de ijverzucht een andere is bij de echtelieden die elkander geestelijk liefhebben, een andere bij de echtelieden die elkander slechts natuurlijk liefhebben, een andere bij de echtelieden die ongelijk gezind zijn, en een andere bij de echtelieden waarvan de een den levensgezel onder het juk der gehoorzaamheid heeft gebracht. De manlijke en de vrouwelijke ijverzuchten zijn in zich beschouwd uiteenlopend, omdat zij van een anderen oorsprong zijn. De oorsprong der manlijke ijverzuchten is in het verstand, doch die der vrouwelijke in den wil, aangeplooid aan het verstand van haar man; en daarom is de manlijke ijverzucht zoals een vlam van ontsteking en toorn, doch de vrouwelijke zoals een vuur, binnen de perken gehouden door een wisselende vrees, een wisselend gezicht op den echtgenoot, een wisselende inachtneming van haar eigen liefde, en een wisselende voorzichtigheid om deze liefde niet voor de mannen-echtgenoten te openen door de ijverzucht. Zij verschillen omdat de vrouwen-echtgenoten liefden zijn, en de mannen opnemenden. En het is nadelig voor de vrouwen-echtgenoten haar liefde te verkwisten bij de mannen, maar niet eender voor de opnemenden bij de vrouwe-echtgenoten. Anders echter bij de geestelijken; bij dezen wordt de ijverzucht van den man overgedragen op de echtgenote naarmate de liefde van de echtgenote wordt overgedragen op den man; en daarom verschijnt de ijverzucht van weerskanten eender aan zichzelf tegen de pogingen van een schender. Maar de ijverzucht der echtgenote wordt den man ingeblazen tegen de pogingen van de hoer-schender, en deze is zoals een smart die weent en het geweten ontstelt.

380. Ik zal TWEE GEDENKWAARDIGHEDEN hieraan toevoegen; DE EERSTE is deze. Eens was ik in verbijstering over de onzaglijke menigte van mensen die de Schepping en vandaar alle dingen die onder de zon en die boven de zon zijn, aan de natuur toeschrijven, zeggende uit de erkenning des harten wanneer zij iets zien: Is dit niet van de natuur? En wanneer zij worden ondervraagd waarom zij zeggen dat die dingen van de natuur zijn, en waarom niet van God, terwijl zij toch somtijds in de gemeenschap met de anderen zeggen dat God de natuur heeft geschapen, en zij vandaar evengoed kunnen zeggen dat de dingen die zij zien, van God zijn, als dat zij van de natuur zijn, zo antwoorden zij op een inwendigen, bijna stillen toon: Wat is God anders dan de natuur? Zij allen verschijnen vanwege de overreding aangaande de schepping van het heelal uit de natuur, en vanwege dien waanzin alsof het uit de wijsheid was, dermate zelfingenomen dat zij allen die de Schepping van het Heelal door God erkennen, aanzien zoals mieren die over den grond kruipen

en maar steeds den gebaanden weg aflopen, en sommigen zoals vlinders die in de lucht vliegen, hun dogma's dromen noemende, omdat zij dingen zien die zij niet zien, zeggende: Wie heeft God gezien, en wie ziet niet de natuur? Toen ik in verbijstering over de menigte derzulken was, stond daar ter zijde van mij een Engel, en hij zeide tot mij: Wat overdenkt gij? En ik antwoordde: Over de menigte derzulken die geloven dat de natuur het heelal heeft geschapen. En de Engel zeide tot mij: De ganse hel bestaat uit derzulken, en zij worden daar satans en duivels genoemd; satans zij die zich voor de natuur hebben bevestigd en vandaar God hebben geloochend; duivels zij die misdadig hebben geleefd en zo uit hun harten alle erkenning Gods hebben verworpen. Maar ik zal u heenleiden tot de gymnasia die in de zuidwestelijke windstreek zijn, waar derzulken zich bevinden en nog niet in de hel zijn. En hij greep mij bij de hand en hij leidde mij daarheen. En ik zag huisjes waarin de gymnasia waren, en in het midden ervan één dat zoveel als het hoofdkwartier der overige was. Dit was gebouwd uit pikzwarte stenen die overdekt waren met plaatjes als van glas, als het ware glimmend van goud en zilver, hoedanig die zijn welke Mariaglas worden genoemd; en hier en daar waren ertussendoor gestrooide schelpen, eender glinsterend. Wij traden daarop toe en klopten aan, en terstond opende iemand de deur, en hij zeide: Weest welkom. En hij snelde naar een tafel en droeg vier boeken aan, en hij zeide: Deze boeken zijn de wijsheid waaraan een menigte van koninkrijken heden bijval schenkt; dit boek of deze wijsheid juichen velen in Frankrijk toe; dit velen in Duitsland; dit enigen in Holland; en dit enigen in Engeland. Verder zeide hij: Indien gij wilt zien zo zal ik deze vier boeken voor uw ogen doen lichten. En toen stortte hij de glorie van zijn roem uit en goot die rondom, en weldra flitsten de boeken als van licht. Maar dit licht verdween terstond voor onze ogen; en toen vroegen wij: Wat schrijft gij nu? En hij antwoordde dat hij nu de dingen die der binnenste wijsheid zijn, uit zijn schatkamers ophaalde en tevoorschijn bracht, zijnde in samenvatting deze: I: Is de natuur des levens, of is het leven der natuur? II: Is het middelpunt van het uitgebreide, of is het uitgebreide van het middelpunt? III: Over het middelpunt en het uitgebreide der natuur en des levens. Na deze dingen te hebben gezegd, zette hij zich neder op een zetel aan de tafel; wij evenwel drentelden rond in zijn gymnasium, dat ruim was. Hij had op de tafel een kaars, omdat daar niet het zonlicht van overdag was, maar het nachtelijk maanlicht; en, wat mij verwonderde, de kaars scheen daar rondom gedragen te worden en te beschijnen; doch omdat die niet gesnoten was, gaf zij slechts weinig schijnsel. En terwijl hij schreef, zagen wij beelden in verschillende vormen van de tafel naar de wanden vliegen, welke in dat

nachtelijke maanlicht verschenen als schone Indische gevogelten; maar toen wij de deur openden, zie, toen verschenen die in het daglicht der zon zoals avondvogels, die netvormige vleugels hebben; zij waren immers waarschijnlijkheden, welke door de bevestigingen begoochelingen waren geworden, en deze waren door hem vernuftig tot reeksen samengeschakeld. Nadat wij deze dingen hadden gezien, traden wij op de tafel toe, en vroegen hem wat hij nu schreef. Hij zeide: Over dit eerste: IS DE NATUUR DES LEVENS, OF IS HET LEVEN DER NATUUR? En over dit zeide hij dat hij het ene en het andere kan bevestigen, en maken dat het waar is; maar dat hij, omdat er van binnen iets verborgen schuilt dat hij vreest, niet dan alleen dit durft bevestigen dat de natuur des levens is, dat is, uit het leven, niet echter dat het leven is der natuur, dat is, uit de natuur. Wij vroegen vriendelijk wat het is dat van binnen verborgen schuilt wat hij vreest. Hij antwoordde dat het is dat hij een natuuraanbidder en zo een atheïst kan worden genoemd door de geestelijkheid, en een man van niet-gezonde rede door de leken, aangezien dezen en genen zijn ofwel gelovende uit blind geloof, ofwel ziende op gezag van het gezicht dergenen die dat geloof bevestigen. Maar toen spraken wij hem toe uit een zekere verontwaardiging van den ijver voor de waarheid, zeggende: Vriend, gij dwaalt zeer; uw wijsheid, welke een vernuftigheid van schrijven is, heeft u verleid, en de glorie van den roem heeft u ertoe gebracht om te bevestigen dat wat gij niet gelooft. Weet gij niet dat het menselijk gemoed kan worden verheven boven de zinlijke dingen, zijnde de dingen die in de gedachten zijn uit de zinnen des lichaams, en dat het wanneer het wordt verheven, de dingen die des levens zijn boven ziet, en de dingen die der natuur zijn beneden ziet? Wat is het leven anders dan de liefde en de wijsheid, en wat is de natuur anders dan het receptakel ervan, waardoor zij haar uitwerkingen of nutten kunnen werken? Kunnen deze op andere wijze één zijn dan zoals het principale en het instrumentale? Kan het licht één zijn met het oog, het geluid met het oor? Vanwaar zijn de zinnen van deze anders dan uit het leven, en de vormen daarvan anders dan uit de natuur? Wat is het menselijk lichaam anders dan een orgaan des levens? Zijn niet alle en de afzonderlijke dingen daar organisch gevormd om de dingen voort te brengen die de liefde wil en het verstand denkt? Zijn niet de organen des lichaams uit de natuur, en de liefde en het denken uit het leven? Zijn die niet geheel en al van elkander onderscheiden? Verhef de scherpte van het vernuft nog een weinigje hoger, en gij zult zien dat het des levens is te worden aangedaan en te denken, en dat worden aangedaan is uit de liefde, en denken uit de wijsheid, en elk van beide is uit het leven; want, zoals er is gezegd, de liefde en de wijsheid zijn het leven. Indien gij het

vermogen van verstaan nog een klein weinig hoger verheft, zo zult gij zien dat de Liefde en de Wijsheid er niet is tenzij ergens de Oorsprong ervan is, en dat de Oorsprong ervan is [de Liefde Zelf en] de Wijsheid Zelf, en vandaar het Leven zelf; en deze zijn God, uit Wien de natuur is. Daarna spraken wij met hem over het tweede: IS HET MIDDELPUNT VAN HET UITGEBREIDE, OF IS HET UITGEBREIDE VAN HET MIDDELPUNT? En wij vroegen hem waarom hij dit opwierp. Hij antwoordde: Te dien einde om tot een slotsom te komen aangaande het middelpunt en het uitgebreide van de natuur en van het leven, aldus aangaande den oorsprong van het ene en van het andere. En toen wij hem vroegen wat zijn mening was, antwoordde hij aangaande deze dingen eender als eerder, namelijk dat hij elk van beide kan bevestigen, maar dat hij uit vrees voor het verlies van den goeden roep bevestigt dat het uitgebreide is van het middelpunt, dat is, uit het middelpunt; hoewel ik weet dat er vóór de zon iets is geweest, en dit overal in het heelal, en dat deze dingen tot een orde vanzelf zijn samengevloeid, aldus tot middelpunten. Maar toen spraken wij hem wederom toe uit verontwaardigenden ijver, en wij zeiden: Vriend, gij zijt waanzinnig. En toen hij dit hoorde, trok hij den zetel van de tafel terug en zag hij ons bedeesd aan; en toen leende hij het oor, maar lachende. Doch wij gingen voort met te zeggen: Wat is waanzinniger dan te zeggen dat het middelpunt uit het uitgebreide is? Onder uw middelpunt verstaan wij de Zon, en onder uw uitgebreide verstaan wij het Heelal, en zo dat het heelal zou zijn ontstaan zonder zon. Maakt niet de zon de natuur en al de eigenschappen ervan, welke enig en alleen afhangen van de warmte en het licht voortgaande uit de zon door de atmosferen? Waar waren deze tevoren? Maar vanwaar deze zijn, zullen wij in de volgende overweging zeggen. Zijn niet de atmosfeer en alle dingen die op den aardbol zijn, zoals oppervlakten, en de zon het middelpunt ervan? Wat zijn al die dingen zonder de zon? Kunnen zij wel één ogenblik blijven bestaan? Wat waren vandaar al die dingen vóór de zon? Zouden zij hebben kunnen blijven bestaan? Is niet blijven bestaan een voortdurend ontstaan? Wanneer dus het blijven bestaan van alle dingen der natuur is uit de zon, zo volgt dat ook het ontstaan van alle dingen het is. Dit ziet en uit eigen aanschouwing erkent een ieder. Blijft niet het latere zoals het ontstaat ook bestaan uit het eerdere? Indien de oppervlakte het eerdere was, en het middelpunt het latere, zou dan niet het eerdere blijven bestaan uit het latere, hetgeen toch tegen de wetten der orde is? Hoe kunnen latere dingen eerdere dingen voortbrengen, of uiterlijke dingen innerlijke dingen, of grovere dingen zuiverdere dingen? Hoe vandaar kunnen oppervlakten, welke het uitgebreide maken, middelpunten voortbrengen? Wie ziet niet dat dit tegen

de wetten der natuur is? Wij hebben deze argumenten aangevoerd uit de analyse der rede, om te bevestigen dat het uitgebreide ontstaat uit het middelpunt, en niet omgekeerd, hoewel een ieder die juist denkt, dit ziet zonder deze argumenten. Gij hebt gezegd dat het uitgebreide vanzelf tot een middelpunt is samengevloeid. Deed het dat zo bij toeval tot zulk een bewonderenswaardige en verbazingwekkende orde, opdat het ene zij terwille van het andere, en alle en de afzonderlijke dingen terwille van den mens en van zijn eeuwig leven? Kan de natuur uit enige liefde door enige wijsheid in zodanige dingen voorzien, en kan zij uit mensen Engelen maken en uit Engelen den Hemel? Stel deze dingen, en denk, en uw idee aangaande het ontstaan van de natuur uit de natuur zal vallen. Hierna vroegen wij hem wat hij had gedacht en wat hij nu denkt Over het derde: OVER HET MIDDELPUNT EN HET UITGEBREIDE DER NATUUR EN DES LEVENS; of hij gelooft dat het middelpunt en het uitgebreide des levens het zelfde is als het middelpunt en het uitgebreide der natuur. Hij zeide dat hij weifelt, en dat hij vroeger had gedacht dat de innerlijke werkzaamheid der natuur het leven is, en dat de liefde en de wijsheid, welke wezenlijk des mensen leven maken, daaruit zijn; en dat het vuur der zon door de warmte en het licht, door middel van de atmosferen, dezelve voortbrengt; doch dat hij nu tengevolge van de dingen die hij had gehoord over het eeuwige leven der mensen, in twijfel is; en dat deze twijfel het gemoed nu eens omhoog, en dan weer omlaag voert; en dat hij wanneer het omhoog is, een middelpunt erkent waarover hij vroeger niet iets had gekend; en dat hij wanneer het omlaag is, een middelpunt ziet waarvan hij had geloofd dat dit het enige was; en dat het leven is uit het middelpunt waarover hij vroeger niet iets had geweten; en dat de natuur is uit het middelpunt waarvan hij vroeger had geloofd dat dit het enige was; en dat het ene en het andere middelpunt een uitgebreide rondom zich heeft. Op deze dingen zeiden wij: Goed; als hij slechts ook uit het middelpunt en het uitgebreide des levens het middelpunt en het uitgebreide der natuur zou willen beschouwen, en niet andersom. En wij onderrichtten hem dat er boven den Engellijken Hemel een Zon is die zuiver Liefde is, naar den schijn vurig zoals de zon der wereld, en dat uit de warmte welke uit die Zon voortgaat, de Engelen alsmede de mensen wil en liefde hebben, en dat zij uit het licht daarvandaan verstand en wijsheid hebben; en dat de dingen die des levens zijn, de geestelijke dingen worden geheten; en dat de dingen die uit de zon der wereld voortgaan, de samenhouders van het leven zijn, en de natuurlijke dingen worden geheten. Voorts dat het uitgebreide van het middelpunt des levens DE GEESTELIJKE WERELD wordt geheten, welke krachtens haar Zon

blijft bestaan; en dat het uitgebreide der natuur DE NATUURLIJKE WERELD wordt geheten, welke krachtens haar zon blijft bestaan. Omdat nu met betrekking tot de liefde en de wijsheid niet kan worden gesproken van ruimten en tijden, maar in plaats ervan van staten, dat het uitgebreide rondom de Zon van den Engellijken Hemel niet uitgestrekt is, maar nochtans in het uitgestrekte van de natuurlijke zon, en bij de levende subjecten daar volgens de opnemingen, en de opnemingen volgens de vormen. Maar toen vroeg hij: Vanwaar is het vuur van de zon der wereld of der natuur? Wij antwoordden dat het is uit de Zon van den Engellijken Hemel, welke niet een vuur is, maar de Goddelijke Liefde, het naast voortgaande uit God, Die de Liefde Zelf is. Omdat hij hierover verwonderd was, toonden wij het aldus aan: De liefde in haar wezen is een geestelijk vuur; vandaar komt het dat het vuur in het Woord, in den geestelijken zin ervan, de liefde betekent; weswege in de tempels de priesters bidden dat het hemelse vuur de harten moge vervullen, waaronder zij de liefde verstaan. Het vuur van het Altaar, en het vuur van den Kandelaar in den Tabernakel bij de Israëlieten, heeft niet iets anders uitgebeeld dan de Goddelijke Liefde. De warmte des bloeds of de levenswarmte der mensen, en in het algemeen der dieren, is nergens anders vandaan dan uit de liefde, welke hun leven maakt. Vandaar komt het dat de mens ontbrandt, warm wordt, en ontvlamt, als zijn liefde wordt verhoogd tot ijver, toorn, en ontsteking. En daarom kan deswege dat de geestelijke warmte, zijnde de liefde, een natuurlijke warmte bij de mensen voortbrengt, en wel dermate dat zij hun aangezichten en ledematen aansteekt en doet ontvlammen, vaststaan dat het vuur der natuurlijke zon nergens anders vandaan is ontstaan dan uit het Vuur der Geestelijke Zon, zijnde de Goddelijke Liefde. Omdat nu het uitgebreide opkomt uit het middelpunt, en niet omgekeerd, zoals wij boven zeiden, en het Middelpunt des Levens, zijnde de Zon van den Engellijken Hemel, de Goddelijke Liefde is, het naast voortgaande uit God, Die in het midden der Zon is, en omdat van daar is het uitgebreide van dat middelpunt hetwelk de Geestelijke Wereld wordt genoemd, en omdat uit die Zon de zon der wereld was ontstaan, en uit deze het uitgebreide ervan, hetwelk de Natuurlijke Wereld wordt genoemd, zo is het duidelijk dat het Heelal door den énen God is geschapen. Hierna gingen wij heen, en hij begeleidde ons buiten de binnenplaats van zijn gymnasium; en hij sprak met ons over den Hemel en de hel, en over het Goddelijk Toezicht, uit een nieuwe scherpzinnigheid van vernuft.

381. DE TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens toen ik rondomschouwde in de Wereld der Geesten, zag ik uit de verte een Paleis omringd en als het ware

belegerd door een zwerm; en eveneens zag ik velen komen aansnellen. Daar ik hierover verwonderd was, begaf ik mij vlug uit huis, en ik vroeg aan een der toesnellenden wat daar gaande was. Hij deelde mede dat drie nieuw uit de wereld aangekomenen in den Hemel waren geheven en daar prachtige dingen hadden gezien, en eveneens maagden en vrouwen-echtgenoten van verbazingwekkende schoonheid; en dat zij, uit dien Hemel nedergezonden zijnde, dat Paleis waren binnengetreten en de dingen hadden verteld die zij hadden gezien, vooral dat het zulke schoonheden waren als hun ogen nooit hebben gezien en ook niet kunnen zien, tenzij verlicht door het licht van de hemelse aura. Zij zeiden van zichzelf dat zij in de wereld redenaars waren geweest, uit het koninkrijk Frankrijk, en dat zij zich hadden toegelegd op de welsprekendheid, en dat nu over hen de wens was gekomen om een rede te houden over den oorsprong der schoonheid. Omdat dit in de omgeving bekend was geworden, was de menigte toegestroomd om te horen. Na dit gehoord te hebben, snelde ook ik toe en trad binnen, en ik zag die drie mannen in het midden staan, bekleed met toga's van saffieren kleur, welke, vanwege de ingeweven draden van goud, bij het wenden en keren goudachtig flonkerden. Zij stonden achter een soort van lessenaar, gereed om te spreken; en weldra verrees er een op de trede achter den lessenaar om een rede te gaan houden over den oorsprong der schoonheid van het vrouwelijk geslacht, en hij droeg deze dingen voor:

382. Wat is de oorsprong der schoonheid anders dan DE LIEFDE, welke, wanneer zij invloeit in de ogen van de jongemannen en hen ontsteekt, schoonheid wordt? En daarom zijn de liefde en de schoonheid het zelfde ding; de liefde immers, van het binnenste uit, overbloost het aangezicht der huwbare maagd met een zekere vlam, en uit de doorschijnendheid ervan komt de dageraad en het purper van haar leven voort. Wie weet niet dat die vlam stralen zendt in diens ogen, en zich uit deze als middelpunten in den kring van het aangezicht uitstort en eveneens zich nederlaat in de borst, en het hart in brand zet en zo aandoet, niet anders dan het vuur met de warmte en het licht den daarbij staande? Die warmte is de liefde, en dat licht is de schoonheid der liefde. De ganse wereld stelt eenstemmig vast dat een ieder beminnelijk en schoon is volgens zijn liefde; maar nochtans is anders de liefde van het manlijk geslacht, en anders de liefde van het vrouwelijk geslacht; de manlijke liefde is de liefde van wijs zijn, en de vrouwelijke liefde is de liefde van lief te hebben de liefde van wijs zijn in een man. Voor zoveel als dus de jongeman de liefde van wijs zijn is, is hij beminnelijk en schoon voor de maagd, en voor zoveel als de maagd de liefde van de wijsheid van den

jongeman is, is zij beminnelijk en schoon voor den jongeman; en daarom, zoals de liefde de liefde van den ander tegentreedt en kust, aldus doen dat eveneens de schoonheden. Ik besluit dus dat de liefde de schoonheid vormt tot haar evenbeeld.

383. Na hem verrees de tweede om met bevalligheid van betoog den oorsprong der schoonheid te onthullen. Deze zeide: Ik heb gehoord dat de liefde de oorsprong der schoonheid is; maar ik schenk daaraan geen bijval. Wie van de mensen weet wat de liefde is? Wie heeft haar met enige denkvoorstelling overpeinsd? Wie heeft haar met het oog gezien? Zeg waar zij is. Maar ik voor mij, ik verzeker dat de wijsheid de oorsprong der schoonheid is, in de vrouwen een het binnenst schuilende en verborgen wijsheid, in de mannen een openliggende en uitkomende wijsheid. Waarvandaan is de mens een mens tenzij krachtens de wijsheid? Indien het niet krachtens deze was, zo zou de mens een gesneden of geschilderd beeld zijn. Waarop let de maagd bij den jongeman anders dan daarop hoedanig hij wijs is; en waarop let de jongeman bij de maagd anders dan daarop hoedanig de aandoening voor zijn wijsheid is? Onder de wijsheid versta ik de echte zedelijkheid, omdat deze de wijsheid des levens is. Vandaar komt het dat wanneer de verscholen wijsheid tot de openliggende wijsheid gaat en haar omhelst, hetgeen innerlijk in den geest van ieder van hen geschiedt, zij elkander wederzijds kussen en zich verbinden; en dat wordt liefde genoemd. En dan verschijnen zij beiderzijds aan elkander als schoonheden. In één woord: de wijsheid is zoals het licht of de glans van een vuur, dat de ogen treft; en naar gelang het treft, vormt het de schoonheid.

384. Na hem verrees de derde, en hij sprak deze dingen uit: Niet is de liefde alleen, noch is de wijsheid alleen de oorsprong der schoonheid, maar het is het één-zijn van de liefde en de wijsheid, het één-zijn van de liefde met de wijsheid in den jongeman, en het één-zijn van de wijsheid met haar liefde in de maagd. De maagd immers heeft niet de wijsheid in zich maar in den jongeman lief, en vandaar ziet zij hem als schoonheid; en wanneer de jongeman dit ziet in de maagd, dan ziet hij haar als schoonheid. En daarom vormt de liefde door de wijsheid die schoonheid, en de wijsheid neemt haar uit de liefde op. Dat het zo is, verschijnt klaarblijkend in den Hemel. Ik heb daar maagden en vrouwen-echtgenoten gezien, en ik heb op de schoonheden gelet; en ik zag een gans andere in de maagden, en een andere in de vrouwen-echtgenoten; in de maagden alleen de glinstering ervan, in de vrouwen-echtgenoten echter den glans ervan. Ik zag het onderscheid zoals een van licht vonkelende diamant en zoals een tegelijk van vuur flitsende robijn. Wat is de schoonheid anders dan het verrukkelijke van het gezicht? Waarvandaan is de oorsprong van dit

verrukkelijke anders dan uit het spel van de liefde en de wijsheid? Vanwege dit spel vonkelt de blik, en dit vonkelende trilt van oog in oog over, en brengt de schoonheid teweeg. Wat anders maakt de schoonheid van het aangezicht dan het rode en het blanke, en de liefelijke mengeling van deze onderling? Komt niet het rode uit de liefde voort, en het blanke uit de wijsheid? De liefde immers is rood vanwege haar vuur, en de wijsheid is blank vanwege haar licht. Deze twee heb ik in de aangezichten van twee echtelieden in den Hemel klaarblijkend gezien, het rode van het blanke in de echtgenote, en het blanke van het rode in den echtgenoot. En ik heb opgemerkt dat zij tengevolge van den wederzijdsen aanblik opglansden. Toen de derde deze dingen had gesproken, juichte de schare hem toe, en riep uit: Deze heeft het gewonnen. En plotseling vervulde toen een vlamig licht, hetwelk ook het licht der echtelijke liefde is, het huis met glans, en tegelijk hun harten met bekoorlijkheid.

Over de verbinding van de echtelijke liefde met de liefde voor de kleine kinderen

385. Er zijn aanwijzingen die openbaren dat de echtelijke liefde en de liefde voor de kleine kinderen, welke Storge wordt genoemd, verbonden zijn; en eveneens zijn er aanwijzingen die het geloof kunnen bijbrengen dat zij niet verbonden zijn; er bestaat immers liefde voor de kleine kinderen bij echtelieden die elkander van harte liefhebben, en zij bestaat bij echtelieden die onenig van hart zijn; en eveneens bij de gescheidenen, en somtijds tederder en sterker bij dezen dan bij genen. Maar dat nochtans de liefde voor de kleine kinderen met de echtelijke liefde voortdurend verbonden is, kan vaststaan uit den oorsprong ervan, waaruit zij invloeit; en hoewel deze varieert bij de opnemenden, blijven die liefden nochtans onafscheidelijk, volkomen zoals het eerste doel in het laatste doel, zijnde de uitwerking. Het eerste doel der echtelijke liefde is de voortteling van kroost; en het laatste doel, zijnde de uitwerking, is het voortgeteelde kroost. Dat het eerste doel zich begeeft in de uitwerking en daarin is zoals in zijn uitgangspunt en daarvan niet terugtreedt, kan men zien uit de redelijke beziening van de voortschrijding der doelen en der oorzaken in hun orde tot de uitwerkingen. Maar omdat de redeneringen der meesten niet dan van de uitwerkingen uitgaan, en daaruit voortschrijden tot deze of gene gevolgtrekkingen, en niet van de oorzaken, en uit deze analytisch tot de uitwerkingen, en zo verder, kunnen derhalve de redelijke dingen des lichts wel niet anders worden dan de duisternissen van een wolk, waarvandaan de afwijkingen zijn van de ware dingen, opkomende uit schijnbaarheden en begoochelingen. Opdat men echter zie dat de echtelijke liefde en de liefde voor de kleine kinderen innerlijk verbonden zijn, hoewel uiterlijk los van elkander, zal het worden aangetoond in deze orde: I: *Dat er twee universele sferen voortgaan uit den Heer om het Heelal in den geschapen staat te bewaren, waarvan de ene is de sfeer van voorttelen, en de andere de sfeer van de voortgeteelde dingen te beschermen.* II: *Dat die beide universele sferen één maken met de sfeer der echtelijke liefde en met de sfeer der liefde voor de kleine kinderen.* III: *Dat die twee sferen universeel en afzonderlijk invloeden in alle dingen des Hemels en in alle dingen der wereld, van eersten tot laatsten.* IV: *Dat de sfeer der liefde voor de kleine kinderen de sfeer is der bescherming en der onderhouding van hen die zichzelf niet kunnen beschermen en onderhouden.* V: *Dat deze sfeer zowel de bozen als de goeden aandoet, en ieder beweegt om zijn*

kroost uit een eigen liefde lief te hebben, te beschermen, en te onderhouden. VI: Dat deze sfeer voornamelijk het vrouwelijk geslacht aandoet, aldus de moeders, doch het manlijk geslacht, of de vaders, door haar. VII: Dat deze sfeer ook is de sfeer der onschuld en des vredes uit den Heer. VIII: Dat de sfeer der onschuld invloeit in de kleine kinderen, en door hen in de ouders, en aandoet. IX: Dat zij ook invloeit in de zielen der ouders, en zich verbindt met de zelfde sfeer bij de kleine kinderen; en dat zij vooral wordt ingeboezemd door den tast. X: Dat in dien graad waarin de onschuld bij de kleine kinderen terugtreedt, ook de aandoening en de verbinding aflaat, en dit geleidelijk tot aan de scheiding toe. XI: Dat de redelijke staat der onschuld en des vredes bij de ouders jegens de kleine kinderen is dat dezen niets weten en kunnen uit zich, maar uit anderen, vooral uit den vader en de moeder; en dat die staat ook geleidelijk terugtreedt naarmate zij weten en kunnen uit zich en niet uit genen. XII: Dat die sfeer in de orde van het doel door de oorzaken in de uitwerkingen voortschrijdt, en perioden maakt, door welke de Schepping in stand wordt gehouden in den staat die voorzien is en waarin voorzien is. XIII: Dat de liefde voor de kleine kinderen afklimt, en niet opklimt. XIV: Dat de vrouwen-echtgenoten een anderen staat der liefde hebben vóór de ontvangenis, en een anderen na die tot aan de baring. XV: Dat de echtelijke liefde met de liefde voor de kleine kinderen bij de ouders wordt verbonden door geestelijke oorzaken en daarvandaan door natuurlijke. XVI: Dat de liefde voor de kleine kinderen en de kinderen een andere is bij de geestelijke echtelieden, en een andere bij de natuurlijke. XVII: Dat bij de geestelijken die liefde is van het innerlijke of het eerdere uit, bij de natuurlijke echter van het uiterlijke of het latere uit. XVIII: Dat het vandaar komt dat die liefde is bij de echtelieden die elkander wederzijds liefhebben, en eveneens bij de echtelieden die elkander in het geheel niet liefhebben. XIX: Dat de liefde voor de kleine kinderen na den dood blijft, vooral bij de getrouwde vrouwen. XX: Dat de kleine kinderen onder het toezicht des Heren door haar worden opgevoed, en naar gestalte en inzicht groeien zoals in de wereld. XXI: Dat er daar door den Heer in wordt voorzien dat bij hen de onschuld der kindsheid de onschuld der wijsheid worde, en opdat zo de kleine kinderen Engelen worden. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

386. I: DAT ER TWEE UNIVERSELE SFEREN VOORTGAAN UIT DEN HEER OM HET HEELAL IN DEN GESCHAPEN STAAT TE BEWAREN, WAARVAN DE ENE IS DE SFEER VAN VOORTTELEN, EN DE ANDERE DE SFEER VAN DE VOORTGETEELDE DINGEN TE BESCHERMEN. Het uit den Heer voortgaande Goddelijke, wordt sfeer genoemd, omdat het van Hem uitgaat, Hem omgeeft, de ene en de andere Wereld, de Geestelijke en de Natuurlijke, vervult, en de uitwerkingen werkt van de doelen die de Heer in de Schepping heeft

voorbeschikt en waarin Hij na dezelve voorziet. Al datgene wat uitvloeit van een subject, hetzelfde omgeeft en omstuwt, wordt met den naam van sfeer bestempeld; zo bijvoorbeeld de sfeer van het licht en de warmte uit de zon rondom haar, de sfeer des levens uit den mens rondom hem, de sfeer van geur uit een struik rondom dien, de sfeer van aantrekking uit een magneet rondom dien, en zo voort. Doch de universele sferen waarover hier wordt gehandeld, zijn uit den Heer rondom Hem, en zij gaan voort uit de Zon der Geestelijke Wereld, in welker midden Hij is. Uit den Heer door die Zon gaat de sfeer van de warmte en het licht voort, of, wat het zelfde is, de sfeer van de liefde en de wijsheid, om de doelen te werken, welke de nutten zijn. Doch die sfeer wordt volgens de nutten met verschillende namen aangeduid. De Goddelijke sfeer voorziende in de instandhouding van het Heelal in den geschapen staat door de opeenvolgende verwekkingen, wordt de sfeer van voorttellen genoemd; en de Goddelijke sfeer voorziende in de instandhouding van de verwekkingen in haar aanvangen en daarna in haar voortschrijdingen, wordt genoemd de sfeer van de voortgeteelde dingen beschermen. Behalve deze twee zijn er verscheidene andere Goddelijke sferen, welke volgens de nutten, aldus met andere namen worden genoemd; men zie boven n. 222. De werkingen der nutten door die sferen zijn de Goddelijke Voorzienigheid.

387. II: DAT DIE TWEE UNIVERSELE SFEREN ÉÉN MAKEN MET DE SFEER DER ECHTELIJKE LIEFDE EN MET DE SFEER DER LIEFDE VOOR DE KLEINE KINDEREN. Dat de sfeer der echtelijke liefde één maakt met de sfeer van voorttellen, is duidelijk; de voorttelling immers is het einddoel, en de echtelijke liefde is de middellijke oorzaak waardoor het wordt bevorderd; en het doel en de oorzaak handelen één in de uit te werken dingen en in de uitwerkingen, omdat zij tezamen handelen. Dat de sfeer der liefde voor de kleine kinderen één maakt met de sfeer van de voortgeteelde dingen beschermen, is ook duidelijk, omdat zij het doel is voortgaande uit het vorige doel, hetwelk de voorttelling was, en de liefde voor de kleine kinderen is de middellijke oorzaak ervan waardoor het doel wordt bevorderd; de doelen immers schrijden voort in een reeks, het ene na het andere, en in het voortschrijden wordt het laatste doel het eerste, en zo verder, tot aan de grens, waarin zij blijven staan of stilhouden. Maar over deze dingen zal men meer zien in de ontvouwing van Artikel XII.

388. III: DAT DIE BEIDE SFEREN UNIVERSEEL EN AFZONDERLIJK INVLOEIEN IN ALLE DINGEN DES HEMELS EN IN ALLE DINGEN DER WERELD, VAN EERSTEN TOT LAATSTEN. Er wordt gezegd universeel en afzonderlijk, omdat wanneer er wordt gezegd het universele, tegelijk de afzonderlijke dingen

worden verstaan waaruit het is; uit deze immers ontstaat het en blijft het bestaan, aldus uit deze krijgt het zijn naam, zoals het gemene uit de delen; en daarom, indien gij de afzonderlijke dingen wegneemt, is het universele alleen maar een naam, en is het zoals een oppervlakkige binnen hetwelk niet iets is. En daarom is aan God een universele regering toeschrijven en de afzonderlijke dingen wegnemen, een zinledig woord en als het ware daaraan een praedicaat van ledigheid geven. Een vergelijking met de universele regering van de koningen der aarde gaat niet op. Vandaar nu wordt er gezegd dat die beide sferen universeel en afzonderlijk invloeien.

389. Dat de sferen van voorttellen en van de voortgeteelde dingen beschermen, of de sferen der echtelijke liefde en der liefde voor de kleine kinderen, invloeien in alle dingen des Hemels en in alle dingen der wereld, van eersten tot laatsten, komt omdat de gezamenlijke dingen die voortgaan uit den Heer, of uit de Zon die uit Hem is, en waarin Hij is, heengaan door het geschapen Heelal tot aan de allerlaatste dingen ervan. De oorzaak hiervan is deze dat de Goddelijke dingen, welke in de voortschrijding hemels en geestelijk worden genoemd, zonder ruimte en tijd zijn. Dat er met betrekking tot de geestelijke dingen niet wordt gesproken van het uitgestrekte, omdat daaraan geen ruimte en tijd wordt toegekend, is bekend. Daarvandaan komt het dat al wat voortgaat uit den Heer, in één ogenblik van eersten in laatsten is. Dat de sfeer der echtelijke liefde aldus universeel is, zie men boven, n. 222 tot 225. Dat de sfeer der liefde voor de kleine kinderen het eender is, blijkt uit die liefde in den Hemel, waar de kleine kinderen van de aarde zijn; en uit die liefde in de wereld bij de mensen, bij de beesten en de vogels, de slangen, de insecten; analogieën van deze liefde bestaan ook in de planten- en delfstoffenrijken; in het plantenrijk, dat de zaden met schillen als met windselen worden beschut, en bovendien in de vrucht zoals in een huis, en dat zij met sap zoals met melk worden gevoed. Dat het eendere het geval is in de delfstoffen, blijkt uit de moederstenen en uit de gangstenen waarin de edele gemmen en de edele metalen worden weggeborgen en worden beschut.

390. Dat de sfeer van voorttellen en de sfeer van de voortgeteelde dingen beschermen in een ononderbroken reeks één maken, komt omdat de liefde van voorttellen wordt voortgezet in de liefde voor het voortgeteelde. Hoedanig de liefde van voorttellen is, wordt gekend aan het verkwikkelijke ervan, zijnde overuitmuntend en alles te boven gaande; in hetzelfde is de staat der voorttelling bij de mannen, en bij uitstek de staat der opneming bij de vrouwen. Dit opperst verkwikkelijke met de liefde ervan zet zich voort in het baren, en bereikt daar zijn volheid.

391. IV: DAT DE SFEER DER LIEFDE VOOR DE KLEINE KINDEREN DE SFEER IS DER BESCHERMING EN DER ONDERHOUDING VAN HEN DIE ZICHZELF NIET KUNNEN BESCHERMEN EN ONDERHOUDEN. Dat de werkingen der nutten uit den Heer door de uit Hem voortgaande sferen, de Goddelijke Voorzienigheid zijn, is boven, n. 386, gezegd. Deze wordt dus verstaan onder de sfeer der bescherming en onderhouding van hen die zichzelf niet kunnen beschermen en onderhouden. Het is immers van scheppingswege zo dat de geschapen dingen moeten worden in stand gehouden, bewaakt, beschermd, en onderhouden; anders zou het heelal ineenstorten. Maar omdat zulks bij de levende wezens, aan wie de willekeur is over gelaten, niet onmiddellijk door den Heer kan geschieden, geschiedt dit middellijk door Zijn liefde ingeplant aan de vaders, de moeders, de voedsters. Dat hun liefde de liefde uit den Heer bij hen is, weten zij niet, omdat zij den invloed niet doorvatten, en te minder de Alomtegenwoordigheid des Heren. Doch wie ziet niet dat dit niet van de natuur is, maar van de Goddelijke Voorzienigheid werkende in de natuur door de natuur; en dat een zodanig Universele niet kan bestaan tenzij uit God door een geestelijke Zon welke in het middelpunt des Heelals is, en welke werking, omdat zij zonder ruimte en tijd is, aandringt en aanwezig is van eersten in laatsten? Hoe echter die Goddelijke werking, zijnde des Heren Goddelijke Voorzienigheid, door de bezielde wezens wordt opgenomen, zal in hetgeen volgt worden gezegd. Dat de moeders en de vaders de kleine kinderen beschermen en onderhouden omdat dezen zichzelf niet kunnen beschermen en onderhouden, is niet de oorzaak van die liefde, maar het is de redelijke oorzaak, uit die liefde binnenvallende in het verstand; de mens immers zou uit deze oorzaak alleen zonder de haar ingeblazen en inblazende liefde, of zonder de hem dwingende wet en straf, niet méér voor de kleine kinderen zorgen dan een standbeeld.

392. V: DAT DEZE SFEER ZOWEL DE BOZEN ALS DE GOEDEN AANDOET, EN IEDER BEWEEGT OM ZIJN KROOST UIT EEN EIGEN LIEFDE LIEF TE HEBBEN, TE BESCHERMEN, EN TE ONDERHOUDEN. Dat de liefde voor de kleine kinderen, of de Storge, evenzeer bij de bozen als bij de goeden is, getuigt de ondervinding. Eender bij de beesten, de zachtaardige en de wreedaardige; ja zelfs dat zij bij de boze mensen, evenals bij de wreedaardige beesten, somtijds sterker en heter is. De oorzaak hiervan is deze dat elke liefde voortgaande uit den Heer en invloeiende, in het subject wordt verkeerd in de liefde van deszelfs leven. Ieder bezielde subject immers voelt niet anders dan dat het uit zich liefheeft; het doorvat immers niet den invloed; en als het ook daadwerkelijk zichzelf liefheeft, maakt het de liefde voor de kleine kinderen

tot zijn eigen liefde, want het ziet als het ware zich in hen en hen in zich, en zich met hen aldus verenigd. Vandaar komt het ook dat die liefde bij de wreedaardige dieren woester is, zoals bij leeuwen en leeuwinnen, beren en berinnen, luipaarden en wijfjesluipaarden, wolven en wolvennen, en eendere andere, dan bij paarden, herten, geitebokken, schapen. De oorzaak hiervan is deze dat die wreedaardige beesten heerschappij hebben over de zachtaardige, en vandaar een overheersende zelfliefde, en deze liefde heeft zich in haar kroost lief; en daarom wordt, zoals er is gezegd, de ingevloede liefde verkeerd in een eigene. Zulk een omkering van de ingevloede liefde in een eigene en daarvandaan de bescherming en het onderhouden van de telgen en de spruiten door de boze ouders, is uit des Heren Goddelijke Voorzienigheid, want anders zouden er van het menselijk geslacht niet dan weinigen over zijn, en van de wilde beesten, die toch tot nut strekken, niet enige. Hieruit blijkt dat een ieder daartoe wordt beschikt om zijn kroost uit een eigen liefde lief te hebben, te beschermen, en te onderhouden.

393. VI: DAT DEZE SFEER VOORNAMELIJK HET VROUWELIJK GESLACHT AANDOET, ALDUS DE MOEDERS, EN HET MANLIJK GESLACHT, OF DE VADERS, DOOR HAAR. Dit volgt uit den zelfden oorsprong, waarover eerder, namelijk dat de sfeer der echtelijke liefde wordt opgenomen van de zijde der vrouwen, en door de vrouwen overgedragen op de mannen, ter oorzaak hiervan dat de vrouwen zijn geboren tot liefden van het verstand der mannen, en het verstand is het opnemende. Het eendere is het geval met de liefde voor de kleine kinderen, omdat deze oorspronkelijk uit de echtelijke liefde is. Dat de moeders de tederste liefde voor de kleine kinderen hebben, en de vaders een minder tedere, is bekend. Dat aan de echtelijke liefde, tot welke de vrouwen zijn geboren, de liefde voor de kleine kinderen is ingeschreven, blijkt uit de beminnelijke en vriendelijke aandoening der meisjes tot de kleine kinderen, en tot haar poppen, welke zij dragen, aankleden, kussen, en aan haar boezem houden; een zodanige aandoening hebben de knapen Met. Het schijnt alsof de moeders de liefde voor de kleine kinderen hebben vanwege het voeden van hen in de baarmoeder met haar eigen bloed, en vandaar vanwege de toeëigening van haar leven, en zo vanwege het sympathische één-zijn. Maar nochtans is dit de oorsprong dier liefde niet, aangezien indien zonder dat de moeder het wist een ander klein kind na de baring in de plaats van het echte werd geschoven, hetzelfde met gelijke tederheid zou worden geliefd als indien het het hare was. Bovendien worden de kleine kinderen somtijds door de voedsters geliefd, meer dan door de moeders. Hieruit vloeit voort dat die liefde nergens anders vandaan komt dan van de in elke vrouw geënte

echtelijke liefde, en aan deze is verbonden de liefde tot de ontvangenis, uit het verkwikkelijke waarvan de echtgenote wordt voorbereid tot de opneming. Dit is het eerste van die liefde, hetwelk met zijn verkwikkelijke na de baring volledig overgaat op de lichaamsvrucht.

394. VII: DAT DEZE SFEER OOK IS DE SFEER DER ONSCHULD EN DES VREDES. De onschuld en de vrede zijn de twee binnenste dingen des Hemels; de binnenste dingen worden zij geheten, omdat zij onmiddellijk voortgaan uit den Heer; de Heer immers is de Onschuld Zelf en de Vrede Zelf. De Heer wordt krachtens de Onschuld het Lam genoemd; en krachtens den Vrede zegt Hij: *Den Vrede laat Ik u, Mijn Vrede geef Ik u*, Joh. XIV: 27; en eveneens wordt Hij verstaan onder den Vrede waarmede zij de stad of het huis zouden begroeten dat zij binnentraden; en indien het waardig was, zou de Vrede over hetzelfde komen; en indien het niet waardig was, zou de Vrede wederkeren, Matth. X: 11 tot 15. Vandaar eveneens wordt de Heer genoemd de Vorst des Vredes, Jes. IX: 5, 6. Dat de Onschuld en de Vrede de binnenste dingen des Hemels zijn, is ook ter oorzake hiervan dat de Onschuld het zijn is van al het goede, en de Vrede het gezegende is van elk verkwikkelijke dat van het goede is; men zie het Werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL aangaande den staat der Onschuld van de Engelen des Hemels, n. 276 tot 283, en aangaande den staat des Vredes in den Hemel, n. 284 tot 290.

395. VIII: DAT DE SFEER DER ONSCHULD INVLOEIT IN DE KLEINE KINDEREN, EN DOOR HEN IN DE OUDERS, EN AANDOET. Dat de kleine kinderen onschulden zijn, is bekend; maar dat de onschuld van hen invloeit uit den Heer, is niet bekend. Zij vloeit in uit den Heer omdat Hij de Onschuld Zelf is, zoals vlak boven is gezegd. Ook kan niet iets invloeien omdat het er niet kan zijn tenzij uit zijn beginsel, zijnde dat Iets Zelf. Hoedanig echter de onschuld der kindsheid is welke de ouders aandoet, zal in het kort worden gezegd. Zij blinkt op uit hun aangezicht, uit sommige gebaren van hen, en uit hun eerste spreken, en zij doet aan. Zij hebben de onschuld omdat zij niet denken uit het innerlijke; zij weten immers nog niet wat het goede en het boze is, en het ware en het valse, om daaruit te kunnen denken. Vandaar hebben zij niet de voorzichtigheid uit het eigene, noch het opzettelijke uit overleg, aldus geen doel van het boze. Zij hebben niet het eigene, verworven door de zelf- en wereldliefde; zij kennen niet wat ook aan zich toe; alle dingen hebben zij aan hun ouders te danken; zij zijn tevreden met de kleinigheden die hun ten geschenke worden gegeven; zij hebben niet de bezorgdheid voor voedsel en kleding, en geen voor de toekomstige dingen; niet richten zij hun blik naar de wereld en begeren van daar veel dingen; zij hebben hun ouders,

hun voedsters, en de kleine kameraadjes lief, met wie zij in onschuld spelen; zij laten zich leiden, zij luisteren en gehoorzamen. Dit is de onschuld der kindsheid, welke de oorzaak is der liefde die Storge wordt genoemd.

396. IX: DAT ZIJ OOK INVLOEIT IN DE ZIELEN DER OUDERS, EN ZICH VERBINDT MET DE ZELFDE SFEER BIJ DE KLEINE KINDEREN; EN DAT ZIJ VOORAL WORDT INGEBOEZEMD DOOR DEN TAST. De Onschuld des Heren vloeit in de Engelen van den derden Hemel in, waar allen in de onschuld der wijsheid zijn; en zij gaat door de lagere Hemelen heen, maar slechts door de onschulden der Engelen daar, en zo onmiddellijk en middellijk in de kleine kinderen. Dezen zijn nauwelijks anders dan zoals gebeeldhouwde vormen, maar nochtans ontvankelijk voor het leven uit den Heer door de Hemelen. Doch indien niet ook de ouders dien invloed in hun zielen en in de binnenste dingen van hun gemoederen opnamen, zouden zij tevergeefs door de onschuld der kleine kinderen worden aangedaan; er moet een samenpassend en homogeen iets in den ander zijn waardoor de vergemeenschapping kan geschieden, en dat de opneming, de aandoening, en vandaar de verbinding kan maken. Anders zou het zijn zoals een teer zaad vallende op een keisteen, of zoals een lam geworpen voor een wolf. Vandaar nu komt het dat de in de zielen der ouders invloeiende onschuld zich verbindt met de onschuld der kleine kinderen. Dat deze verbinding geschiedt door de bemiddelende zinnen des lichaams, maar vooral door den tast, bij de ouders, kan de ondervinding leren; zoals dat het gezicht op innige wijze wordt verlustigd door den aanblik van hen, het gehoor door hun spreken, de reuk door hun geur. Dat de vergemeenschapping en vandaar de verbinding der onschulden vooral geschiedt door den tast, wordt duidelijk merkbaar door de bekoorlijkheid van hen op de armen te dragen, door omhelzingen en kussen, vooral bij de moeders, die verlustigd worden door het aanvlijen van hun mond en aangezicht tegen haar boezem, en dan tegelijk door de aanraking van hun handpalmen daar; in het algemeen door het zuigen van de borsten en de melkgeving; bovendien door de betasting van hun naakte lichaam, en door de onvermoeide zorgen van hen op haar knieën in te bakeren en te reinigen. Dat door den tastzin de vergemeenschappingen der liefde en der verrukkingen ervan tussen de echtelieden plaats vinden, is boven ettelijke malen aangetoond; dat ook de vergemeenschappingen des gemoeds door den tastzin geschieden, komt omdat de handen de laatsten van den mens zijn, en de eersten van hem in de laatsten tegelijk zijn; door dien zin worden ook alle dingen des lichaams en alle dingen des gemoeds die bemiddelend zijn, samengehouden in een onverbrekkelijk verband. Vandaar komt het dat Jezus de

kleine kinderen aanraakte, Matth. XIX: 13, 15; Markus x: 13, 16; en dat Hij de zieken genas door aanraking; en dat diegenen genazen die Hem aanraakten. Vandaar komt het ook dat de inwijdingen in het priesterschap heden ten dage door opleggingen der handen geschieden. Hieruit blijkt dat de onschuld der ouders en de onschuld der kleine kinderen elkander ontmoeten door den tast, vooral door dien van de handen, en zij zo zich met elkander als het ware door kussen verbinden.

397. Dat de onschuld eendere dingen ook door aanrakingen bij de beesten en de vogels bewerkt als bij de mensen, is bekend. Dat zij eendere dingen bewerkt is ter oorzaak hiervan dat al wat voortgaat uit den Heer, in één oogwenk het Heelal doortrekt; men zie boven n. 388 tot 390; en omdat het gaat door graden, en door voortdurende bemiddelingen, gaat het derhalve niet slechts tot de dieren over, maar ook daarbuiten tot de planten en de delfstoffen, n. 389. Het gaat ook over in de aarde zelf, welke de moeder is van alle planten en delfstoffen; deze immers is in lentetijd in den voorbereiden staat tot de opneming van de zaden als het ware in een baarmoeder, en wanneer zij die heeft opgenomen, ontvangt zij ze als het ware, koestert zij ze, draagt ze, broedt ze uit, zoogt ze, voedt ze, bekleedt ze, voedt ze op, behoedt ze, en heeft als het ware het daaruit voortgeteelde lief, en zo voort. Wanneer de sfeer der voortteling tot daarheen gaat, hoe dan niet tot de dieren van elk geslacht, tot aan de wormen toe? Dat evenals de aarde de gemeenschappelijke moeder der planten is, er evenzo een gemeenschappelijke moeder der bijen is in elken bijenkorf, is een bekend feit.

398. X: DAT IN DIEN GRAAD WAARIN DE ONSCHULD BIJ DE KLEINE KINDEREN TERUGTreedt, OOK DE AANDOENING EN DE VERBINDING AFLAAT, EN DIT GELEIDELIJK TOT AAN DE SCHEIDING TOE. Dat van de ouders de liefde voor de kleine kinderen, of de Storge, terugtreedt naar gelang dezen van de onschuld terugtreeden, en dat zij bij de mensen terugtreedt tot aan de scheiding toe van de kinderen van het huis, en bij de beesten en de vogels tot aan de verjaging uit hun tegenwoordigheid en tot aan het vergeten van hun afstamming toe, is bekend. Hieruit als uit een bevestigde aanwijzing kan ook vaststaan dat de van weerskanten invloeiende onschuld, de Storge genoemde liefde voortbrengt.

399. XI: DAT DE REDELIJKE STAAT DER ONSCHULD EN DES VREDES BIJ DE OUDERS JEGENS DE KLEINE KINDEREN IS DAT DEZEN NIETS WETEN EN KUNNEN UIT ZICH, MAAR UIT ANDEREN, VOORAL UIT DEN VADER EN DE MOEDER; EN DAT DIE STAAT GELEIDELIJK TERUGTreedt NAARMATE ZIJ WETEN EN KUNNEN UIT ZICH EN NIET UIT GENEN. Dat de sfeer der liefde

voor de kleine kinderen de sfeer is der bescherming en der onderhouding van hen die zichzelf niet kunnen beschermen en onderhouden, is boven in het desbetreffende Artikel, n. 391, getoond. Dat deze oorzaak slechts de redelijke oorzaak bij den mens is, niet echter de oorzaak zelf der liefde bij hen, is daar ook vermeld. De oorspronkelijke oorzaak zelf dier liefde is de onschuld uit den Heer, welke zonder dat de mens het weet, invloeit en die redelijke oorzaak voortbrengt. En daarom, naar gelang de eerste oorzaak een terugtreding uit die liefde bewerkt, doet tegelijk deze tweede oorzaak dit; of, wat het zelfde is, naar gelang de vergemeenschapping der onschuld terugtreedt, vergezelt haar zo eveneens de overredende rede. Doch dit geschiedt alleen bij den mens, opdat hij uit het vrije volgens de rede doe wat hij doet, en opdat hij uit deze als uit een redelijke en tegelijk zedelijke wet zijn volwassen kroost ondersteune volgens de noodzakelijkheden en de nuttigheden. Deze tweede oorzaak is er niet bij de van rede verstoken dieren; bij deze is slechts de eerdere oorzaak, welke bij hen het instinct is.

400. XII: DAT DE SFEER DER LIEFDE VAN VOORTTELEN IN DE ORDE VAN HET DOEL DOOR DE OORZAKEN IN DE UITWERKINGEN VOORTSCHRIJDT, EN PERIODEN MAAKT, DOOR WELKE DE SCHEPPING IN STAND WORDT GEHOUDEN IN DEN STAAT DIE VOORZIEN IS EN WAARIN VOORZIEN IS. Alle werkingen in het Heelal schrijden voort van doelen door oorzaken in uitwerkingen. Deze drie zijn in zich ondeelbaar, hoewel zij in de ideeën zoals gedeeld verschijnen; doch nochtans is daar het doel niets tenzij met de tegelijk geziene uitwerking waarnaar gestreefd wordt; noch wordt het ene en het andere iets tenzij de oorzaak ondersteunt, voorziening treft, en verbindt. Een zodanige voortschrijding is aan ieder mens ingeschreven in het gemene en in elk afzonderlijke, geheel zoals de wil, het verstand, en de handeling. Elk doel daar is des wils, elke oorzaak is des eerstands, en elke uitwerking is der handeling. Eender is elk doel der liefde; elke oorzaak-waardoor is der wijsheid, en elke uitwerking daaruit is des nuts. De reden hiervan is deze dat het receptakel der liefde de wil is, en het receptakel der wijsheid het verstand is, en het receptakel des nuts de handeling is. Daar dus de werkingen in het gemene en in het afzonderlijke bij den mens voortschrijden uit den wil door het verstand in de daad, schrijden zij aldus ook voort uit de liefde door de wijsheid in het nut. Maar onder de wijsheid wordt hier al datgene verstaan wat des oordeels en der gedachte is. Dat die drie één zijn in de uitwerking, is duidelijk; dat zij ook één maken in de ideeën vóór de uitwerking, wordt doorvat hieruit dat alleen de bepaling nog moet optreden; in het gemoed immers gaat het doel uit van den wil en brengt voor zich de oorzaak voort in

het verstand, en stelt zich de bedoeling voor ogen, en de bedoeling is zoals de daad vóór de bepaling. Vandaar komt het dat de bedoeling door den wijze en eveneens door den Heer als de daad wordt opgevat. Wie die redelijk is, kan niet zien, of als hij het hoort, erkennen, dat die drie uit ene of andere eerste oorzaak voortvloeien, en dat die oorzaak deze is: dat uit den Heer Schepper en Instandhouder des Heelals aanhoudend de Liefde, de Wijsheid, en het Nut voortgaan, en deze drie als één? Zeg, indien gij kunt, waarvandaan anders.

401. Een eendere voortschrijding van het doel door de oorzaak in de uitwerking heeft eveneens de sfeer van voorttellen en van de voortgeteelde dingen beschermen; het doel daar is de wil of de liefde van voorttellen; de middellijke oorzaak waardoor en waarin het doel zich begeeft, is de echtelijke liefde; de voortschrijdende reeks der uitwerkende oorzaken is het liefhebben, de ontvangenis, de dracht van het embryo of van de voort te telen lichaamsvrucht, en de uitwerking is de voortgeteelde lichaamsvrucht zelf. Doch hoewel het doel, de oorzaak, en de uitwerking, opeenvolgend als drie voortschrijden, maken zij nochtans in de liefde van voorttellen en binnen in de afzonderlijke oorzaken, en in de uitwerking zelf, één. Het zijn slechts de uitwerkende oorzaken welke door de tijden, omdat zij in de natuur zijn, voortschrijden, terwijl steeds het zelfde doel, of de wil en de liefde, aanhoudt; want de doelen schrijden in de natuur voort door de tijden zonder den tijd, maar zij kunnen niet optreden en zich vertonen voordat de uitwerking of het nut ontstaat en subject wordt. Voordien kon die liefde niet anders dan de voortschrijding liefhebben, echter niet zich vastzetten en hechten. Dat er perioden van zodanige voortschrijdingen zijn, en door die de instandhouding van de Schepping in den staat die voorzien is en waarin voorzien is, is bekend. De reeks echter van de liefde voor de kleine kinderen van haar grootste tot haar kleinste, aldus tot de grens waarin zij blijft staan of stilhoudt, is teruglopend, aangezien zij is volgens de afname van de onschuld in het subject, en eveneens vanwege de perioden.

402. XIII: DAT DE LIEFDE VOOR DE KLEINE KINDEREN AFKLIMT, EN NIET OPKLIMT; dat is, dat zij afklimt van geslacht tot geslacht, of van de zonen en de dochters tot de kleinzonen en kleindochters, en dat zij niet van dezen tot de familie-vaders en -moeders opklimt, is bekend. De oorzaak der aanwassing ervan in de afklimming is de liefde van vruchtmaken of van nutten voortbrengen; en wat het menselijk geslacht betreft, is het de liefde van dat te vermenigvuldigen. Maar dit ontleent den oorsprong enig en alleen aan den Heer, namelijk dat Hij in de vermenigvuldiging van het menselijk geslacht de instandhouding van de Schepping beoogt, en als het laatste doel van deze

den Engellijken Hemel, welke enig en alleen uit het menselijk geslacht is. En omdat de Engellijke Hemel het doel der doelen is, en vandaar de liefde der liefden bij den Heer, is derhalve aan de zielen der mensen niet slechts de liefde van voorttellen ingeplant, maar ook de liefde van de voortgeteelde dingen in de opeenvolgingen lief te hebben. Vandaar ook komt het dat deze liefde alleen bestaat bij den mens, en niet bij enig beest en enigen vogel. Dat deze liefde bij den mens al groeiende afklimt, is eveneens vanwege de glorie der eer, welke eender bij hem volgens de toenemingen in getal aangroeit. Dat de liefde van de eer en de glorie de van den Heer invloeiende liefde voor de kleine kinderen in zich opneemt, en deze als het ware de hare maakt, zal men in het volgende Artikel XVI zien.

403. XIV: DAT DE VROUWEN-ECHTGENOTEN EEN ANDEREN STAAT DER LIEFDE HEBBEN VÓÓR DE ONTVANGENIS, EN EEN ANDEREN NA DIE TOT AAN DE BARING. Dit wordt aangevoerd te dien einde opdat men wete dat de liefde van voorttellen en de daaruit volgende liefde voor het voortgeteelde is ingeënt aan de echtelijke liefde bij de vrouwen, en dat die beide liefden bij haar worden verdeeld zodra het doel, zijnde de liefde van voorttellen, haar voortschrijding inzet. Dat dan door de echtgenote de Storge wordt overgedragen op den echtgenoot, en eveneens dat dan de liefde van voorttellen, welke bij de vrouw één maakt met haar echtelijke liefde, zoals is gezegd, niet een eendere is, blijkt uit tal van aanwijzingen.

404. XV: DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE MET DE LIEFDE VOOR DE KLEINE KINDEREN BIJ DE OUDERS WORDT VERBONDEN DOOR GEESTELIJKE OORZAKEN EN DAARVANDAAN DOOR NATUURLIJKE. De geestelijke oorzaken zijn dat het menselijk geslacht worde vermenigvuldigd, en uit dit de Engellijke Hemel in omvang toeneme, en er zo mensen geboren worden die Engelen zullen worden, den Heer van dienst zijnde om nutten te doen in den Hemel, en door de vergezelschapping met de mensen ook op aarde; ieder mens immers zijn door den Heer Engelen gezelschappelijk toegevoegd, met wie er een zodanige verbinding is dat de mens, indien zij werden weggenomen, in één ogenblik zou bezwijken. De natuurlijke oorzaken der verbinding van die twee liefden zijn deze dat er geboren mogen worden die in de menselijke gezelschappen nutten uitvoeren en dat zij aan die gezelschappen als leden mogen worden ingelijfd. Dat deze de natuurlijke en gene de geestelijke oorzaken der liefde voor de kleine kinderen en der echtelijke liefde zijn, denken de echtelieden ook zelf en zij verklaren het somtijds door te zeggen dat zij den Hemel met evenveel Engelen hebben verrijkt als zij afstammelingen hebben, en dat zij

op het gezelschap hun merkteken hebben gezet met evenveel dienaren als zij kinderen hebben.

405. XVI: DAT DE LIEFDE VOOR DE KLEINE KINDEREN EEN ANDERE IS BIJ DE GEESTELIJKE ECHTELIEDEN, EN EEN ANDERE BIJ DE NATUURLIJKE. Bij de geestelijke echtelieden is de liefde voor de kleine kinderen naar den schijn een eendere als de liefde voor de kleine kinderen bij de natuurlijke echtelieden, maar zij is innerlijker en vandaar tederder, omdat die liefde ontstaat uit de onschuld en uit een nadere opneming ervan, en zo uit een meer aanwezige doorvatting bij henzelf, want de geestelijken zijn voor zoveel geestelijk als zij aan de onschuld deel hebben. Doch nadat die vaders en moeders de zoetheid der onschuld bij hun kleine kinderen hebben gesmaakt, hebben zij hun kinderen gans anders lief dan de natuurlijke vaders en moeders. De geestelijke ouders hebben de kinderen lief wegens het geestelijk inzicht en het zedelijk leven van hen, hen aldus wegens de vreze Gods en wegens de daadwerkelijke vroomheid of de vroomheid des levens, en tegelijk wegens de aandoening van en de aanplooïing aan de het gezelschap van dienst zijnde nutten, aldus wegens de deugden en de goede zeden bij hen. Uit liefde voor deze dingen voornamelijk voorzien zij in hun behoeften en verstrekken zij hun de noodzakelijkheden; en daarom, indien zij zodanige dingen in hen niet zien, vervreemden zij hun animus van hen, en doen zij alleen uit plicht iets voor hen. Bij de natuurlijke vaders en moeders is de liefde voor de kleine kinderen weliswaar ook uit de onschuld, maar deze onschuld wordt, opgenomen zijnde, door hen gewikkeld rondom hun eigen liefde, en vandaar hebben zij uit deze en tegelijk uit gene de kleine kinderen lief, door ze te kussen, te omhelzen, te dragen, aan de borst te houden, en bovenmate te vertroetelen; en zij beschouwen hen als één hart en één ziel met henzelf; en daarop, na den staat hunner kindsheid tot aan den manbaren leeftijd en verder, als de onschuld niet langer iets werkt, hebben zij hen lief niet wegens enige vreze Gods en daadwerkelijke vroomheid of vroomheid des levens, noch wegens enig redelijk en zedelijk inzicht bij hen, en zij letten slechts weinig en ternauwernood op hun inwendige aandoeningen, en vandaar op de deugden en goede zeden, maar letten alleen op de uitwendige dingen, welke zij begunstigen. Aan deze dingen voegen zij hun liefde toe, hechten haar daaraan en plakken haar daaraan vast; vandaar ook sluiten zij de ogen voor hun gebreken, dezelve verontschuldigende en begunstigende. De oorzaak hiervan is deze dat bij hen de liefde voor hun nageslacht eveneens de zelfliefde is, en deze liefde kleeft aan het subject aan den buitenkant, en zij treedt niet in hetzelfde binnen zoals zijzelf ook niet in zich binnentreedt.

406. Hoedanig de liefde voor de kleine kinderen en de liefde voor de kinderen bij de geestelijken is, en hoedanig bij de natuurlijken, wordt duidelijk doorschouwd aan hen na den dood. De meeste vaders immers herinneren zich, wanneer zij daar komen, hun kinderen die vóór hen zijn overleden, en eveneens presenteren die zich aan hen, en zij herkennen elkander wederzijds. De geestelijke vaders zien hen slechts aan, en vragen in welken staat zij zijn; en zij verheugen zich indien het hun goed gaaft, en zij betreuren het indien het hun slecht gaat. En na enig samenspreken, enige onderrichting en vermaning aangaande het hemels zedelijk leven, scheiden zij zich van hen; en vóór de scheiding leren zij dat zij niet langer moeten worden herdacht als vaders, omdat de Heer de enige Vader is voor allen in den Hemel, volgens Zijn woorden, Matth. xxiii 9; en dat zij hunner als kinderen nooit gedenken. Zodra echter de natuurlijke vaders bemerken dat zij leven na den dood, en in hun geheugen de kinderen terugroepen die vóór hen zijn overleden, en dezen eveneens volgens den wens van het verlangen zich presenteren, zo worden zij terstond verbonden en kleven zij samen zoals samengesnoerde bundels; en dan wordt de vader aanhoudend verlustigd door den aanblik van hen en door het samenspreken met hen. Indien aan den vader wordt gezegd dat sommige van die kinderen van hem satans zijn en dat zij den goeden schade hebben berokkend, houdt hij hen niettemin in een kluit rondom zich of in een troep vóór zich samen; indien hij zelf ziet dat zij nadeel berokkenen en boze dingen doen, schenkt hij daaraan nochtans in het geheel geen aandacht, en breekt ook met geen een van hen; en daarom, opdat een zodanige schadelijke horde niet voortbesta, worden zij noodzakelijkerwijs tezamen naar de hel verwezen, en daar wordt de vader vóór de kinderen in verzekerde bewaring opgesloten, en de kinderen worden gescheiden, en een ieder naar de plaats van zijn leven heengezonden.

407. Aan deze dingen zal ik dit wonderbaarlijke toevoegen, dat ik in de Geestelijke Wereld vaders heb gezien die uit haat en als het ware uit woede de kleine kinderen hadden aangezien die onder hun ogen waren gebracht, en met een zo wreedaardige gezindheid dat zij hen, indien zij konden, zouden hebben willen vermoorden. Doch niet zodra werd hun voorgelogen dat het hun eigen kleine kinderen waren, of terstond week de woede en de grimmigheid, en hadden zij hen smoorlijk lief. Deze liefde en tegelijk dien haat hebben zij die in de wereld innerlijk arglistig waren geweest, en een vijandige gezindheid hadden gekoesterd tegen den Heer.

408. xvii. DAT DIE LIEFDE BIJ DE GEESTELIJKEN IS VAN HET INNERLIJKE OF HET EERDERE UIT, BIJ DE NATUURLIJKEN ECHTER VAN HET UITERLIJKE

OF HET LATERE UIT. Denken en besluiten uit het innerlijke en het eerdere, is uit de doelen en de oorzaken tot de uitwerkingen; doch denken en besluiten van het uiterlijke of het latere uit, is uit de uitwerkingen tot de oorzaken en de doelen; deze voortschrijding is tegen de orde, gene echter is volgens de orde; want denken en besluiten van de doelen en de oorzaken uit, is van de in het hogere gebied des gemoeds doorschouwde goede en ware dingen uit, tot de uitwerkingen in het lagere. De menselijke redelijkheid zelf is van de Schepping aan zodanig. Doch denken en besluiten van de uitwerkingen uit, is van het lagere gebied des gemoeds uit, waar de zinlijke dingen des lichaams met hun schijnbaarheden en begoochelingen zijn, de oorzaken en de doelen gissen; hetgeen in zich niet iets anders is dan valsheden en begerigheden bevestigen, en deze na de bevestiging zien en daarvan geloven dat zij de waarheden der wijsheid zijn en de goedheden der liefde van deze. Het eendere is het geval met de liefde voor de kleine en de grotere kinderen bij de geestelijken en de natuurlijken; de geestelijken hebben hen lief uit het eerdere, aldus volgens de orde; de natuurlijken echter hebben hen lief uit het latere, aldus tegen de orde. Deze dingen zijn alleen aangevoerd ter bevestiging van het voorafgaande Artikel.

409. XVIII: DAT HET VANDAAR KOMT DAT DIE LIEFDE IS BIJ DE ECHTELIEDEN DIE ELKANDER WEDERZIJD'S LIEFHEBBEN, EN EVENEENS BIJ DE ECHTELIEDEN DIE ELKANDER IN HET GEHEEL NIET LIEFHEBBEN; bijgevolg bij de natuurlijken evenzeer als hij de geestelijken; dezen echter hebben de echtelijke liefde, genen evenwel hebben haar niet tenzij schijnbaar en geveinsd. Dat nochtans de liefde voor de kleine kinderen en de echtelijke liefde één maken, komt omdat aan elke vrouw van de Schepping aan de echtelijke liefde is ingeplant, en tegelijk daarmede de liefde van voorttelen, welke tot het voortgeteelde kroost wordt bepaald en samenvloeit, en door de vrouwen wordt ingedragen aan de mannen, zoals boven is gezegd. Vandaar komt het dat in de huizen waarin niet de echtelijke liefde is tussen man en echtgenote, zij er evenwel toch is bij de echtgenote, en er door die liefde enige uitwendige verbinding is met den man. Vanwege deze zelfde oorzaak is het dat ook de hoeren haar telgen liefhebben; want dat wat van de Schepping aan is ingeplant aan de zielen, en de voortplanting beoogt, is onverdelgbaar en onuitroeibaar.

410. XIX: DAT DE LIEFDE VOOR DE KLEINE KINDEREN NA DEN DOOD BLIJFT, VOORAL BIJ DE GETROUWDE VROUWEN. Zodra de kleine kinderen zijn opgewekt, hetgeen terstond na het overlijden geschiedt, worden zij in den Hemel opgeheven en overgegeven aan Engelen die van het vrouwelijk geslacht

zijn, die in het leven van haar lichaam in de wereld de kleine kinderen hebben liefgehad en tegelijk God hebben gevreesd. Omdat dezen uit de moederlijke tederheid alle kleine kinderen hadden liefgehad, nemen zij die zoals de hare op, en de kleine kinderen daar hebben uit iets als het ware ingeënts haar evenals hun eigen moeders lief. Evenzovele kleine kinderen zijn bij haar als zij er uit de geestelijke Storge verlangen. De Hemel waar de kleine kinderen zijn, verschijnt vooraan in het gebied van het voorhoofd, in de lijn of den straal waarin de Engelen rechtstreeks den Heer schouwen, De ligging van dien Hemel is daar, omdat alle kleine kinderen onder het onmiddellijk toezicht des Heren worden opgevoed. Ook vloeit bij hen de Hemel der onschuld in, welke de derde Hemel is. Nadat deze eerste leeftijd is voltooid, worden zij naar een anderen Hemel overgebracht, waar zij worden onderricht.

411. XX: DAT DE KLEINE KINDEREN ONDER HET TOEZICHT DES HEREN DOOR HAAR WORDEN OPGEVOED, EN NAAR GESTALTE EN INZICHT GROEIEN ZOALS IN DE WERELD. De kleine kinderen in den Hemel worden opgevoed op deze wijze: door hun opvoedster leren zij spreken; hun eerste spraak is slechts de klank der aandoening, waarin evenwel enige aanvang van denken is, tengevolge waarvan het menselijke in den klank wordt onderscheiden van het geluid van een dier. Deze spraak wordt bij graden meer onderscheiden naarmate de ideeën uit de aandoening het denken binnentreden. Al hun aandoeningen, welke ook groeien, gaan voort uit de onschuld. Hun worden eerst zodanige dingen ingeboezemd die voor de ogen verschijnen en verrukkelijk zijn; en omdat deze dingen uit geestelijken oorsprong zijn, vloeien daarin tegelijk de dingen in die des Hemels zijn, waardoor de innerlijke dingen van hun gemoed worden geopend. Daarna groeien de kleine kinderen in gestalte naar gelang zij in het inzicht worden vervolmaakt, en zij worden ook daarnaar als meer volwassen beschouwd. De oorzaak hiervan is deze dat het inzicht en de wijsheid de geestelijke voeding zelf is. Daarom voeden de dingen die hun gemoederen voeden, daar ook hun lichamen. Maar de kleine kinderen in den Hemel groeien niet verder op dan tot den eersten leeftijd, en daar blijven zij staan, en in dien blijven zij voor eeuwig. En wanneer zij in dien leeftijd zijn, worden zij ten huwelijk gegeven, waarin door den Heer wordt voorzien, en het wordt gevierd in den Hemel waar de jongeman is, die terstond de echtgenote volgt in haar Hemel, of in haar huis indien zij in het zelfde gezelschap zijn. Opdat ik het voor zeker zou weten dat de kleine kinderen naar gelang van het inzicht ook in gestalte groeien en volwassen worden, werd het gegeven met sommigen te spreken toen zij kleine kinderen waren, en daarna met hen toen zij opgegroeid waren;

en zij verschenen volwassen in een eendere gestalte als waarin de volwassen jeugd in de wereld is.

412. De kleine kinderen worden vooral onderricht door uitbeeldende dingen die met hun gemoedsaard stroken en daaraan gelijkvormig zijn, en hoe schoon en tegelijk vol van innerlijke wijsheid deze zijn, kan in de wereld nauwelijks worden geloofd. Het is geoorloofd hier twee uitbeeldingen aan te voeren waaruit men de overige kan opmaken. Eens beeldden zij den Heer uit, opklimmende uit het graf, en tegelijk de vereniging van Zijn Menselijke met het Goddelijke. Zij toonden eerst de idee van een graf, maar niet tegelijk de idee van den Heer, dan alleen zó verwijderd dat het nauwelijks werd doorvat dat het de Heer was, tenzij als het ware uit de verte, ter oorzaak hiervan dat de idee van een graf iets begrafenisachtigs inheeft, hetgeen zij zo verwijderden. Daarna lieten zij voorzichtig in het graf een zeker atmosferische toe, verschijnende nochtans als een dun waterachtige, waarmede zij, ook door een gepaste verwijdering, het geestelijk leven in den doop aanduidden. Daarna zag ik door hen uitgebeeld des Heren nederdaling tot de gebondenen, en de opklimming met de gebondenen in den Hemel; en, wat kinderlijk was, zij lieten bijna onzichtbare, heel zachte, en uiterst tere koordjes neder waarmede zij den Heer optilden bij de opvaart, steeds in een heilige vreze opdat niet wat ook in het uitbeeldende iets zou raken waarin het hemelse niet was. Behalve andere uitbeeldingen door welke zij tegelijk worden gebracht in de erkenningen van het ware en de aandoeningen van het goede, als door spelen die harmoniëren met den animus der kleine kinderen. Tot deze en eendere dingen worden de kleine kinderen geleid door den Heer door middel van de door den derden Hemel heengaande onschuld; en aldus worden de geestelijke dingen ingeboezemd aan hun aandoeningen en vandaar aan hun tere gedachten, zodat de kleine kinderen niet anders weten dan dat zij zelf zulke dingen doen en denken uit zich, waardoor hun verstand wordt ingewijd.

413. XXI: DAT ER DAAR DOOR DEN HEER IN WORDT VOORZIEN DAT BIJ HEN DE ONSCHULD DER KINDSHEID DE ONSCHULD DER WIJSHEID WORDE. Velen kunnen van mening zijn dat de kleine kinderen kleine kinderen blijven en Engelen worden terstond na den dood. Maar het inzicht en de wijsheid maakt den Engel; en daarom zijn de kleine kinderen zolang zij deze niet hebben, weliswaar bij de Engelen, maar zijn zij niet Engelen; doch eerst dan worden zij het wanneer zij inzichtsvol en wijs zijn geworden. De kleine kinderen worden dus voortgeleid van de onschuld der kindsheid tot de onschuld der wijsheid, dat is, van de uitwendige onschuld tot de inwendige onschuld. Deze onschuld is het einddoel van al hun onderricht

en voortschrijding; en daarom wordt, wanneer zij tot de wijsheid komen, aan hen de onschuld der kindsheid toegevoegd, welke hun onderwijl tot vlak van dienst was geweest. Ik heb uitgebeeld gezien hoedanig de onschuld der kindsheid is, door een houtig iets bijna van leven verstoken, hetwelk wordt levendgemaakt naarmate zij zich van de erkenningen van het ware en van de aandoeningen van het goede doordrenken. En daarna werd uitgebeeld hoedanig de onschuld der wijsheid is, door een klein kind levend en naakt. De Engelen van den derden Hemel, die meer dan de overigen in den staat der onschuld uit den Heer zijn, verschijnen voor de ogen der geesten die beneden de Hemelen zijn, zoals naakte kleine kinderen; en omdat zij meer dan de overigen wijs zijn, zijn zij ook levend. De oorzaak hiervan is deze dat de onschuld overeenstemt met de kindsheid, en eveneens met de naaktheid; en daarom wordt van Adam en zijn echtgenote toen zij in den staat der onschuld waren, gezegd dat zij naakt waren en niet bloosden; doch dat zij nadat zij den staat der onschuld hadden verloren, over de naaktheid bloosden, en zich verborgen, Gen. II: 25; Hfdst. III: 7, 10, 11; in één woord, hoe wijzer de Engelen zijn, des te onschuldiger zijn zij. Hoedanig de onschuld der wijsheid is, kan men enigermate zien aan de onschuld der kindsheid, boven, n. 395, beschreven, indien slechts voor de ouders daar de Heer wordt genomen als de Vader, door Wien zij worden geleid, en Dien zij voor alle dingen danken.

414. Over de onschuld heb ik verschillende dingen gesproken met de Engelen, en zij zeiden dat de onschuld het Zijn is van al het goede, en dat het goede voor zoveel het goede is als daarin de onschuld is; en dat, omdat de wijsheid is des levens, en vandaar van het goede, de wijsheid voor zoveel de wijsheid is als zij deel heeft aan de onschuld; eender de liefde, de naastenliefde, en het geloof; en dat het vandaar komt dat niemand den Hemel kan binnentreden tenzij hij onschuld heeft; en dat dit wordt verstaan onder deze woorden des Heren: *Laat de kleine kinderen tot Mij komen, en verhindert ze niet; derzulken immers is het Koninkrijk der Hemelen; voorwaar zeg Ik u: zo wie het Koninkrijk der Hemelen niet zal hebben opgenomen als een klein kind, die zal in hetzelfde niet binnengaan*, Markus x: 14, 15; Lukas XVIII: 16, 17. Onder de kleine kinderen daar worden, als eveneens elders in het Woord, diegenen verstaan die in de onschuld zijn. De oorzaak dat het goede het goede is voor zoveel als daarin de onschuld is, is deze dat al het goede van den Heer komt, en de onschuld is geleid worden door den Heer.

415. Aan deze dingen zal dit GEDENKWAARDIGE worden toegevoegd. Op zekeren morgen, toen ik, uit den slaap ontwaakt, in het morgenlijke en heldere licht nog vóór het volledig wakker zijn, in gepeins verzonken was, zag

ik door het venster als het ware een flikkerenden bliksemstraal, en vlak daarop hoorde ik als het ware een dreunenden donderslag; en toen ik mij verwonderde vanwaar dit was, hoorde ik uit den Hemel deze dingen: Er zijn enigen niet ver van u vandaan, die heftig redeneren over God en over de natuur; de trilling van het licht zoals van een bliksemstraal, en de dreuning van de lucht zoals bij een donderslag, zijn overeenstemmingen en vandaar de verschijningen van den strijd en de botsing der argumenten, eenerzijds voor God, en anderzijds voor de natuur. De oorzaak van dezen geestelijken strijd was de volgende: Er waren enige satans in de hel die tegen elkander zeiden: Ach, dat het ons toch geoorloofd ware met de Engelen des Hemels te spreken, en wij zouden gans en al en ten volle aantonen dat het de natuur is die zij God noemen van Wien alle dingen zijn, en zo dat God slechts een woord is, indien daaronder niet de natuur wordt verstaan. En omdat die satans dat met het ganse hart en de ganse ziel geloofden, en eveneens begeerden met de Engelen des Hemels te spreken, werd het hun gegeven uit het slijk en uit de duisternis der hel op te klimmen, en met twee toen uit den Hemel nederdalende Engelen te spreken. Zij waren in de Wereld der Geesten, welke het midden houdt tussen den Hemel en de hel. De Engelen daar gezien hebbende, schoten de satans ijlings toe, en zij schreeuwden met woedende stem: Zijt gij de Engelen des Hemels met wie het geoorloofd is samen te komen om over God en over de natuur te redeneren? Gij wordt wijzen genoemd omdat gij God erkent; maar o! hoe onnozel zijt gij. Wie ziet God; wie verstaat wat God is; wie vat dat God het heelal en alle en de afzonderlijke dingen ervan regeert en kan regeren? Wie, behalve het plebs, en de grote hoop, erkent wat hij niet ziet en verstaat? Wat komt duidelijker uit dan dat de natuur het al in alle dingen is? Wie heeft iets anders met het oog gezien dan de natuur; wie heeft iets anders met het oor gehoord dan de natuur; wie heeft iets anders met het neusgat geroken dan de natuur; wie heeft iets anders met de tong geproefd dan de natuur; wie heeft met enigen tast van de hand en het lichaam iets anders gevoeld dan de natuur? Zijn niet de zinnen van ons lichaam de enige getuigen van de waarheden? Wie kan niet daaruit zweren dat het aldus is? Zijn niet uw hoofden in de natuur? Vanwaar is de invloed in de gedachten der hoofden anders dan uit haar? Neemt haar weg, kunt gij wel iets denken? Behalve andere dingen meer van eender gehalte. Na dit gehoord te hebben, antwoordden de Engelen: Gijlieden, gij spreekt aldus omdat gij louter zinlijk zijt. Allen in de hellen hebben in de zinnen des lichaams ondergedompelde denkvoorstellungen, en zij kunnen de gemoederen ook niet daarboven verheffen; en daarom vergeven wij het u. Het leven van het boze en vandaar het geloof van het valse heeft de

innerlijke dingen van uw gemoed dermate toegesloten dat een verheffing boven de zinlijke dingen bij u niet bestaanbaar is, tenzij in een staat die verwijderd is van de boze dingen des levens en van de valse dingen des geloofs. Want een satan kan evenzeer als een Engel het ware verstaan wanneer hij het hoort, maar hij onthoudt het niet omdat het boze het ware uitwist en het valse aanbrengt. Maar wij doorvatten dat gij nu in een verwijderden staat zijt, en dat gij zo het ware kunt verstaan dat wij spreken. En daarom, let op deze dingen die wij zullen zeggen. En zij zeiden: Gij zijt in de natuurlijke wereld geweest, en gij zijt daar overleden; en nu zijt gij in de Geestelijke Wereld. Hebt gij eerder dan nu iets geweten aangaande het leven na den dood? Hebt gij dat tevoren niet geloofend en u aan de beesten gelijk gemaakt? Hebt gij tevoren iets geweten aangaande den Hemel en de Hel, iets aangaande het licht en de warmte van deze Wereld; en dienaangaande dat gij niet langer zijt binnen de natuur, maar boven haar? Deze Wereld immers is geestelijk, en alle dingen ervan zijn geestelijk; en de geestelijke dingen zijn boven de natuurlijke, dermate dat zelfs niet het minste van de natuur kan invloeien in deze Wereld. Maar gijlieden, omdat gij van de natuur hebt geloofd dat zij een god of godin is, gij gelooft ook dat het licht en de warmte van deze Wereld het licht en de warmte van de Natuurlijke Wereld is, terwijl het toch niet in het minst zo is; want het natuurlijke licht is hier donkerheid, en de natuurlijke warmte is hier koude. Hebt gij iets geweten aangaande de Zon dezer Wereld waaruit ons licht en onze warmte voortgaan? Hebt gij geweten dat deze Zon zuivere Liefde is, en de zon der natuurlijke wereld zuiver vuur is? En dat de zon der wereld, welke zuiver vuur is, het is waaruit de natuur is ontstaan en blijft bestaan? En dat de Zon des Hemels, welke zuivere Liefde is, het is waaruit het Leven zelf, zijnde de liefde met de wijsheid, is ontstaan en blijft bestaan? En zo, dat de natuur, welke gij tot god of godin maakt, volslagen dood is? Gij kunt, indien een wacht wordt gegeven, met ons opklimmen in den Hemel; en wij kunnen, indien een wacht wordt gegeven, met u nederdalen in de hel; en gij zult in den Hemel prachtige en blinkende dingen zien, doch in de hel smerige en onreine dingen. Die onderscheiden zijn er, omdat allen in de Hemelen God vereren, en allen in de hellen de natuur vereren; en die prachtige en blinkende dingen in de Hemelen zijn de overeenstemmingen van de aandoeningen van het goede en het ware; en die smerige en onreine dingen in de hellen zijn de overeenstemmingen van de begeerten van het boze en het valse. Besluit nu uit deze en gene dingen of God dan wel de natuur het al in alle dingen is. Op deze dingen antwoordden de satans: In den staat waarin wij nu zijn, kunnen wij uit de gehoorde dingen besluiten dat God is; maar

wanneer het verkwikkelijke van het boze onze gemoederen in beslag neemt, zien wij niets dan alleen de natuur. Die twee Engelen en de twee satans stonden niet ver van mij ter rechterzijde, en daarom zag en hoorde ik hen. En zie, ik zag rondom hen vele geesten die in de natuurlijke wereld beroemd om hun geleerdheid waren geweest; en ik verwonderde mij dat die geleerden nu eens naast de Engelen stonden, en dan weer naast de satans, en dat zij met hen naast wie zij stonden, instemden. En het werd mij gezegd dat de veranderingen van hun standplaats de veranderingen waren van den staat van hun gemoed, nu eens de ene partij en dan weer de andere begunstigende; het zijn immers weerhanen. En wij zullen u een mysterie vertellen. Wij hebben op de aarde nedergeschouwd naar hen die om hun geleerdheid beroemd zijn, en die uit hun eigen oordeel hebben gedacht over God en over de natuur, en wij hebben er zes honderd op duizend gevonden ten gunste van de natuur, en de overigen ten gunste van God; dezen echter ten gunste van God, omdat zij niet uit enig verstand, maar slechts op horen zeggen dat de natuur uit God is, herhaaldelijk daarover hadden gesproken; en het herhaaldelijk spreken uit het geheugen en de herinnering, en niet tegelijk uit het denken en het inzicht, brengt een soort van geloof bij. Hierna werd aan de satans een wacht gegeven, en met de twee Engelen klommen zij op in den Hemel, en zij zagen prachtige en blinkende dingen; en toen, in de verlichting vanwege het licht des Hemels daar, erkenden zij dat God is, en dat de natuur is geschapen om het leven van dienst te zijn hetwelk in God en uit God is; en dat de natuur in zich dood is, en dat zij zo van zich uit niets bedrijft, maar door het leven wordt gedreven. Na dit gezien en doorvat te hebben, daalden zij neder, en naarmate zij nederdaalden, keerde de liefde van het boze terug, en sloot hun verstand van boven toe, en opende dat van beneden; en toen verscheen boven hetzelfde als het ware een sluier flitsend van hels vuur. En terstond toen zij met de voeten de aarde raakten, gaapte de grond onder hen open, en vielen zij tot de hunnen terug.

416. Hierna zeiden die twee Engelen, mij nabij ziende, tot de omstanders aangaande mij: Wij weten dat deze man over God en over de natuur heeft geschreven; laten wij hem horen. En zij traden toe, en zij verzochten dat de dingen die over God en de natuur geschreven waren, aan hen zouden worden voorgelezen. En ik las daaruit dit volgende voor: Zij die in de Goddelijke werking in de afzonderlijke dingen der natuur geloven, kunnen zich uit zeer vele dingen die zij in de natuur zien, bevestigen ten gunste van het Goddelijke, evenzeer, ja zelfs meer dan zij die zich bevestigen ten gunste van de natuur. Zij immers die zich bevestigen ten gunste van het Goddelijke, letten op de wonderbaarlijke dingen die worden ontwaard in de voortbrengingen zowel

van de planten als van de dieren. In DE VOORTBRENGINGEN DER PLANTEN: dat van een in de aarde geworpen zaadje een wortel uitgaat, door den wortel een stengel, en achtereenvolgens twijgen, bladeren, bloemen, vruchten, tot aan de nieuwe zaden toe, geheel alsof het zaad de orde der opeenvolging wist of het proces waarnaar het zich heeft te vernieuwen. Wie die redelijk is, kan denken dat de zon, welke zuiver vuur is, dit weet, of dat zij het aan haar warmte en haar licht kan ingeven om zulke dingen te bewerken, voorts dat zij de wonderbaarlijke dingen daarin kan vormen, en nut beogen? Wanneer de mens bij wien het redelijke is verheven, die dingen ziet en overweegt, kan hij niet anders denken dan dat zij zijn uit Hem Die de Oneindige Wijsheid heeft, aldus uit God. Zij die het Goddelijke erkennen, zien en denken dat eveneens; doch zij die niet erkennen, zien en denken dat niet, omdat zij niet willen, en zo laten zij hun redelijke in het zinlijke neder, hetwelk al zijn voorstellingen trekt uit het schijnsel waarin de zinnen van het lichaam zijn, en het bevestigt de begoochelingen ervan, door te zeggen: Ziet gij niet de zon door haar warmte en haar licht deze dingen werken? Wat is dat wat gij niet ziet? Is het wel iets? Zij die zich bevestigen ten gunste van het Goddelijke, letten op de wonderbaarlijke dingen die worden ontwaard in DE VOORTBRENGINGEN DER DIEREN; om hier alleen die in de eieren te vermelden, namelijk dat daarin het kuiken in zijn zaad of aanbegin schuilt met al het vereiste tot aan de uitbroeding toe, en eveneens met alle voortschrijding na de uitbroeding totdat het een vogel of een gevleugeld schepsel wordt in den vorm van den verwekker. En indien men let op den vorm, dat hij zodanig is dat men niet anders kan, indien men diep denkt, dan in verbazing komen; zoals dat in de kleinste van hen evenals in de grootste, ja zelfs in de onzichtbare evenals in de zichtbare, in de insectjes evenals in het gevogelte of in de grote beesten, de zinsorganen zijn, zijnde het gezicht, de reuk, de smaak, de tast, voorts de beweegorganen, zijnde de spieren, zij vliegen immers en lopen; alsmede ingewanden rondom de harten en de longen, welke door hersenen in werking worden gezet. Dat de geringe insecten zich ook in het bezit van zulke dingen verheugen, is bekend uit de anatomie ervan, welke door sommigen is beschreven, vooral door SWAMMERDAM in diens Bijbel der Natuur. Zij die alle dingen aan de natuur toeschrijven, zien weliswaar zulke dingen, maar zij denken slechts dat zij er zijn, en zeggen dat de natuur ze voortbrengt; en dit zeggen zij omdat zij het gemoed daarvan hebben afgekeerd om over het Goddelijke te denken; en zij die zich daarvan hebben afgekeerd om over het Goddelijke te denken, kunnen, als zij de wonderbaarlijke dingen in de natuur zien, niet redelijk, des te minder geestelijk denken, maar zij denken zinlijk

en stoffelijk, en dan denken zij in de natuur uit de natuur, en niet boven haar, eender als diegenen doen die in de hel zijn, alleen hierin verschillend van de beesten dat zij over redelijkheid beschikken, dat is, dat zij kunnen verstaan, en zo anders denken, indien zij willen. Zij die zich daarvan hebben afgekeerd om over het Goddelijke te denken wanneer zij de wonderbaarlijke dingen in de natuur zien, en daardoor zinlijk worden, denken niet daaraan dat het gezicht van het oog zo grof is dat het verscheidene insectjes zoals één duister vlekje ziet, en dat toch een ieder van hen is georganiseerd om te voelen en om zich te bewegen, en dat het dus is toegepast met vezels en vaten, voorts met hartjes, longpijpjes, ingewandjes, en hersenen, en dat deze dingen zijn samengeweven uit de zuiverste dingen in de natuur, en dat die samenwevingen overeenstemmen met iets van leven waardoor de kleinste dingen van hen op wel onderscheiden wijze worden aangedreven. Daar het gezicht van het oog zo grof is dat daaraan verscheidene zodanige insectjes met de ontelbare dingen in een ieder verschijnen als een duister nietige, en evenwel zij die zinlijk zijn uit dat gezicht denken en oordelen, zo is het duidelijk hoe vergrofd hun gemoed is en vandaar in welk een donkerheid zij zijn aangaande de geestelijke dingen.

417. Een ieder kan zich uit de zichtbare dingen in de natuur bevestigen ten gunste van het Goddelijke, indien hij wil, en eveneens bevestigt zich hij die over God denkt van het leven uit; zoals wanneer hij de gevleugelde wezens des hemels ziet, namelijk dat elk soort ervan zijn voedsel weet, en waar het is; aan het geluid en het gezicht de metgezellen kent; voorts onder de andere, welke hun vrienden zijn en welke hun vijanden; dat zij echtverbintenissen aangaan, de paringen weten, met kunst nesten bouwen, daarin eieren leggen, daarover broeden, den broedtijd weten, na verloop waarvan zij de kuikens uitbroeden, dezelve op de tederste wijze liefhebben, onder de vleugels koesteren, kost toereiken en voeden; dit totdat zij zelfstandig worden en eendere dingen kunnen verrichten, en een familie voorttellen om het geslacht te doen voortduren. Een elk die over den Goddelijken invloed door de Geestelijke Wereld in de natuurlijke wil denken, kan dien in deze dingen zien. Hij kan ook, indien hij het wil, in zijn hart zeggen: Zodanige wetenschappen kunnen niet in hen invloeien uit de zon door de stralen van haar licht; de zon immers, waaruit de natuur haar opkomst en haar wezen leidt, is zuiver vuur, en vandaar zijn de stralen van haar licht volslagen dood. En zo kunnen zij besluiten dat zulke dingen zijn uit den invloed der Goddelijke Wijsheid in de laatste dingen der natuur.

418. Een ieder kan zich uit de zichtbare dingen in de natuur ten gunste van het Goddelijke bevestigen als hij die wormen ziet welke, vanwege het verkwikkelijke van een zekere begeerte, trachten en hijgen naar de verandering van hun aardse staat in een zekeren staat die overeenkomt met den hemelzen staat, en deswege wegkruipen in plaatsen en zich als het ware in een baarmoeder begeven om herboren te worden, en daar poppen, aurelies, nimfen, en ten slotte vlinders worden; en wanneer zij deze gedaantewisseling hebben ondergaan en volgens hun soort met schone vleugels zijn aangedaan, vliegen zij uit in de lucht als in hun hemel, en spelen daar vrolijk, gaan echtverbintenissen aan, leggen eieren, en voorzien zich van nakomelingschap, en dan voeden zij zich met lieflijken en zoeten kost uit bloemen. Wie die zich ten gunste van het Goddelijke bevestigt uit de zichtbare dingen der natuur, ziet niet enig beeld van des menschen aardse staat in dezelve als wormen, en een beeld van den hemelzen staat in dezelve als vlinders? Doch zij die zich ten gunste van de natuur bevestigen, zien weliswaar die dingen, maar omdat zij den hemelzen staat van den mensch uit hun animus hebben verworpen, noemen zij die dingen louter instincten der natuur.

419. Een ieder kan zich uit de zichtbare dingen in de natuur ten gunste van het Goddelijke bevestigen als hij let op de dingen die bekend zijn over de bijen, namelijk dat zij uit de kruiden en de bloemen was weten te verzamelen, en honing te zuigen, en cellen te bouwen zoals huisjes, en die aan te leggen in den vorm van een stad, met straten door welke zij in- en uitgaan; dat zij uit de verte de bloemen en de kruiden ruiken, waaruit zij de wassen verzamelen voor het huis, en de honingen voor het voedsel; en dat zij daarmede beladen terugvliegen volgens de windstreek naar haar korf; zo voorzien zij zich van voedsel en woning voor den komende winter alsof zij dien wisten en voorzagen. Zij stellen ook over zich een heerseres zoals een koningin aan, opdat uit haar een nageslacht worde voortgeplant; en voor haar bouwen zij boven als het ware een hof, met wachters rondom; en wanneer de tijd van voortbrengen daar is, trekt zij onder geleide van de wachters van cel tot cel, en legt zij eieren, welke de schare die haar volgt, rondom dichtsmeert, opdat zij niet door de lucht worden beschadigd; daaruit verkrijgen zij een nieuw nageslacht. Wanneer dit later den leeftijd heeft bereikt waarop het eendere dingen kan doen, wordt het uit huis verdreven; en de uitgedreven zwerm verzamelt zich eerst, en vandaar tot een schare opdat de vergezelschapping niet wordt verstrooid; daarna vliegt deze uit om voor zich een woonplaats uit te zoeken. Tegen den herfst worden ook de onnutte darren uitgeleid en van de vleugels beroofd opdat zij niet terugkeren en hun spijsvoorraad opeten,

waaraan zij in het geheel geen arbeid hebben besteed; behalve meer dingen, waaruit kan vaststaan dat zij vanwege het nut dat zij aan het menselijk geslacht bewijzen, door invloed uit de Geestelijke Wereld een regeringsvorm hebben zodanig als die is bij de mensen op aarde, ja zelfs bij de Engelen in de Hemelen. Wie die een ongerepte rede heeft, ziet niet dat zulke dingen bij hen niet zijn uit de natuurlijke wereld? Wat heeft de zon, waaruit de natuur is, gemeen met een regering die wedijvert en overeenkomt met de hemelse regering? Uit deze en eendere dingen bij de brute dieren bevestigt de belijder en vereerder van de natuur zich ten gunste van de natuur, terwijl de belijder en vereerder van God zich uit de zelfde dingen bevestigt ten gunste van het Goddelijke. Want de geestelijke mens ziet geestelijke dingen daarin, en de natuurlijke mens ziet natuurlijke dingen daarin, aldus een ieder zodanig als hij is. Wat mij betreft, zijn zulke dingen voor mij de getuigenissen geweest van den invloed van het geestelijke in het natuurlijke, of van de Geestelijke Wereld in de Natuurlijke Wereld, aldus uit de Goddelijke Wijsheid des Heren. Overweeg ook of gij over enigen regeringsvorm of over enige burgerlijke wet, of over enige zedelijke deugd, of over enige geestelijke waarheid analytisch kunt denken, tenzij het Goddelijke uit Zijn Wijsheid door de Geestelijke Wereld invloeit. Wat mij betreft, ik heb het niet gekund en kan het niet; ik heb immers dien invloed nu sinds 25 jaren aanhoudend op doorvattelijke en voelbare wijze bemerkt; en daarom zeg ik dit krachtens hetgeen mij duidelijk bewezen is.

420. Kan de natuur nut ten doel hebben en nutten in orden en vormen schicken? Dit kan niemand anders dan een Wijze; en het Heelal aldus ordenen en vormen kan niemand anders dan God, Die de Oneindige Wijsheid heeft. Wie anders kan alle dingen voorzien en in alle dingen voorzien die den mensen tot voedsel en kleding strekken, voedsel uit de vruchten der aarde en uit de dieren, en klederen uit de zelfde dingen? Onder de wonderbaarlijke dingen is dit, dat die geringe wormen die zijderupsen worden genoemd, zowel de vrouwen als de mannen, van de koninginnen en de koningen tot aan de dienstmaagden en de knechten toe, met zijde zouden bekleden en prachtig tooien; en dat de geringe wormen die de bijen zijn, de wassen zouden leveren voor de luchters, waardoor de tempels en de paleizen in glans baden. Deze en meer dingen zijn duidelijk uitkomende bewijzen dat de Heer van Zich uit door de Geestelijke Wereld alle dingen werkt die in de natuur zijn.

421. Hieraan moet worden toegevoegd dat in de Geestelijke Wereld diegenen zijn gezien die zich uit de zichtbare dingen der wereld ten gunste van de natuur hebben bevestigd totdat zij atheïsten zijn geworden, en dat hun

verstand in het geestelijk licht van onderen geopend, maar van boven gesloten is verschenen, ter oorzaak hiervan dat zij in hun denken nederwaarts naar de aarde hebben geschouwd, en niet opwaarts naar den Hemel. Boven het zinlijke, zijnde het laagste des verstands, verscheen als het ware een gordijn, bij sommigen flitsend van hels vuur, bij sommigen zwart zoals roet, en bij sommigen vaal zoals een lijk. Een ieder wachte zich dus voor de bevestigingen ten gunste van de natuur; hij bevestigde zich ten gunste van het Goddelijke; het ontbreekt niet aan stof daartoe.

422. Sommigen weliswaar zijn te verontschuldigen dat zij zekere zichtbare dingen aan de natuur hebben toegeschreven, ter oorzaak hiervan dat zij niet iets hebben geweten aangaande de Zon der Geestelijke Wereld, waar de Heer is, en aangaande den invloed daaruit; noch iets aangaande die Wereld en den staat ervan, ja zelfs ook niet aangaande de tegenwoordigheid ervan bij den mens; en dat zij vandaar niet anders hebben kunnen denken dan dat het geestelijke een zuiverder natuurlijke was; en zo dat de Engelen of in den aether, of in de sterren waren. Voorts aangaande den duivel dat hij of het boze van den mens was, of dat hij, indien hij daadwerkelijk bestond, was of in de lucht, of in de diepten; voorts dat de zielen der mensen na den dood waren of in het binnenste der aarde, of in enig waar dan ook of ergens, tot op den dag van het Oordeel; en andere eendere dingen die de fantasie heeft aangebracht vanwege de onwetendheid aangaande de Geestelijke Wereld en de Zon ervan. Dit is de oorzaak dat diegenen zijn te verontschuldigen die hebben geloofd dat de natuur de zichtbare dingen voortbrengt uit iets dat van de Schepping aan is ingeënt. Maar nochtans zijn zij die zich door bevestigingen ten gunste van de natuur tot atheïsten hebben gemaakt, niet te verontschuldigen, omdat zij zich hadden kunnen bevestigen ten gunste van het Goddelijke. De onwetendheid verontschuldigt weliswaar, maar zij neemt het bevestigde valse niet weg, want dit valse hangt samen met het boze, en het boze met de hel.

De wellusten van den waanzin aangaande de hoerse liefde

Over de tegenstelling van de hoerse liefde en de echtelijke liefde

423. “Aan dezen drempel moet eerst worden opengelegd wat in dit Hoofdstuk onder de hoerse liefde wordt verstaan; niet wordt verstaan de ontuchtige liefde, welke het huwelijk voorafgaat, noch die welke daarop volgt na den dood van de gade; noch een concubinaat dat uit wettige, gerechte, en geldige oorzaken wordt aangegaan; noch worden de lichtere geslachten van echtbreuk verstaan, noch de zwaardere geslachten ervan, van welke de mens daadwerkelijk tot bezinning komt, want deze worden niet tegengesteld, en gene zijn niet tegengesteld aan de echtelijke liefde. Dat zij niet zijn tegengesteld, zal in hetgeen volgt worden gezien, waar over elk ervan zal worden gehandeld. Maar onder de aan de echtelijke liefde tegengestelde hoerse liefde wordt hier verstaan de liefde van de echtbreuk, als zij zodanig is dat zij niet voor zonde wordt geacht, noch voor boos en oneerbaar tegen de rede, maar voor goorloofd met de rede. Deze hoerse liefde stelt de echtelijke liefde niet slechts aan zichzelf gelijk, maar brengt haar ook ten verderve, vernietigt haar, en walgt tenslotte van haar. Over de tegenoverstelling van deze liefde aan de echtelijke liefde wordt in dit Hoofdstuk gehandeld. Dat het niet over een andere gaat, kan vaststaan uit de volgende dingen over de ontucht, over het concubinaat, en over de verschillende geslachten van echtbreuk.”

Maar die tegenoverstelling moet, om voor het redelijk gezicht open te liggen, worden aangetoond in deze reeks: I: *Dat men niet weet boedanig de boerse liefde is, tenzij men weet hoedanig de echtelijke liefde is.* II: *Dat de boerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde.* III: *Dat de boerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde zoals de natuurlijke mens in zich beschouwd is tegengesteld aan den geestelijken mens.* IV: *Dat de boerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde zoals de koppeling van het boze en het valse is tegengesteld aan het huwelijk van het goede en het ware.* V: *Dat vandaar de boerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde, zoals de hel is tegengesteld aan den Hemel.* VI: *Dat het onreine van de hel is uit de boerse liefde, en dat het reine van den Hemel is uit de echtelijke liefde.* VII: *Eender het onreine in de Kerk, en het reine daar.* VIII: *Dat de boerse*

liefde meer en meer den mens een niet-mens en een niet-man maakt, en dat de echtelijke liefde den mens meer en meer mens en man maakt. IX: Dat er is de sfeer der boerse liefde, en de sfeer der echtelijke liefde. X: Dat de sfeer der boerse liefde opklimt uit de hel, en dat de sfeer der echtelijke liefde nederdaalt uit den Hemel. XI: Dat die twee sferen elkander wederzijds ontmoeten in de ene en de andere Wereld, maar niet zich verbinden. XII: Dat er tussen die twee sferen een evenwicht is, en dat de mens daarin is. XIII: Dat de mens zich kan keren tot welke sfeer hem belijft, maar dat hij zich voor zoveel als hij zich tot de ene keert, van de andere afkeert. XIV: Dat elk van beide sferen verkwikkelijkheden met zich medebrengt. XV: Dat de verkwikkelijkheden der boerse liefde inzetten van het vlees uit, en dat zij van het vlees zijn ook in den geest; maar dat de verkwikkelijkheden der echtelijke liefde inzetten in den geest, en dat zij des geestes zijn ook in het vlees. XVI: Dat de verkwikkelijkheden der boerse liefde de wellusten van den waanzin zijn, doch dat de verkwikkelijkheden der echtelijke liefde de verrukkingen der wijsheid zijn.

Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

424. I: DAT MEN NIET WEET HOEDANIG DE HOERSE LIEFDE IS, TENZIJ MEN WEET HOEDANIG DE ECHTELIJKE LIEFDE IS. Onder de hoerse liefde wordt verstaan de liefde van de echtbreuk, welke de echtelijke liefde vernietigt, zoals boven n. 423. Dat men niet weet hoedanig die hoerse liefde is tenzij men weet hoedanig de echtelijke liefde is, behoeft niet te worden aangetoond, maar slechts te worden toegelicht door gelijkenissen; zoals: Wie kan weten wat het boze en het valse is tenzij hij weet wat het goede en het ware is; en wie weet wat onkuis, oneerbaar, onwelveogelijk, en onschoon is, tenzij hij weet wat kuis, eerbaar, welveogelijk, en schoon is? En wie kan de waanzinnen onderscheiden dan alleen hij die wijs is, of weet wat de wijsheid is? Voorts, wie kan naar behoren wanklanken doorvatten dan alleen hij die met leer en studie de harmonische accoorden in zich heeft opgenomen? Eender, wie kan doorschouwen hoedanig de echtbreuk is, tenzij hij heeft doorschouwd hoedanig het huwelijk is? En wie kan aan het oordeel de vuilheid van de wellusten der hoerse liefde voorleggen dan alleen hij die tevoren aan zijn oordeel de reinheid der echtelijke liefde heeft voorgelegd? Omdat ik nu de verrukkingen der wijsheid aangaande de echtelijke liefde heb afgehandeld, kan ik volgens het daaruit verworven inzicht de wellusten aangaande de hoerse liefde beschrijven.

425. II: DAT DE HOERSE LIEFDE IS TEGENGESTELD AAN DE ECHTELIJKE LIEFDE. Er bestaat in het Heelal niet iets dat niet zijn tegengestelde heeft; en tegengestelden staan tot elkander niet in een verhouding, maar zijn

tegenstrijdigheden. De verhoudingen zijn tussen het grootste en het kleinste van het zelfde ding, maar de tegenstrijdige dingen zijn uit hoofde van het tegengestelde gekant tegen gene; en deze staan in verhouding tot elkander zoals gene tot elkander; en daarom zijn ook de verhoudingen zelf tegengesteld. Dat alle en de afzonderlijke dingen hun tegengestelden hebben, blijkt uit het licht, de warmte, de tijden der wereld, de aandoeningen, de doorvattingen, de gewaarwordingen, en meer andere dingen. Het tegengestelde van het licht is de donkerheid; het tegengestelde van de warmte is de koude; de tegengestelden van de tijden der wereld zijn dag en nacht, zomer en winter; de tegengestelden van de aandoeningen zijn vreugden en smarten, en blijdschappen en droefenissen; de tegengestelden van de doorvattingen zijn goede en boze dingen, en ware en valse dingen; en de tegengestelden van de gewaarwordingen zijn verkwikkelijke en onverkwikkelijke dingen. Daaruit kan men in alle duidelijkheid besluiten dat de echtelijke liefde haar tegengestelde heeft. Dat dit de echtbreuk is, kan een ieder, indien hij wil, uit alle inspraken der gezonde rede zien. Zeg, indien gij kunt, wat anders het tegengestelde van haar is. Daarbij komt dat aangezien de gezonde rede dit uit haar licht klaarblijkend heeft kunnen zien, zij derhalve wetten heeft uitgevaardigd, welke de burgerlijke der gerechtigheid worden genoemd, voor de huwelijken en tegen de echtbreuken. Opdat het nog opvallender uitkome dat zij tegengestelden zijn, is het geoorloofd iets mede te delen wat ik meermalen in de Geestelijke Wereld heb gezien; wanneer zij die in de natuurlijke wereld uit bevestiging echtbrekers zijn geweest, de uit den Hemel nedervloeiende sfeer der echtelijke liefde doorvatten, vluchten zij of dadelijk in hollen weg en verbergen zij zich, of, indien zij zich hardnekkig tegen haar verzetten, geraken zij in grimmige woede en worden zoals furiën. Dat aldus geschiedt, komt omdat alle verkwikkelijke en onverkwikkelijke dingen der aandoeningen daar worden doorvat, en somtijds zo duidelijk als de geur wordt doorvat met den reuk; zij hebben immers niet een stoffelijk lichaam dat zulke dingen opzuigt. Dat echter aan velen in de natuurlijke wereld de tegenstelling van de hoerse liefde en de echtelijke liefde onbekend is, komt vanwege de verkwikkelijke dingen van het vlees, welke in schijn de verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde nabijkomen in de uitersten, en zij die in de verkwikkelijke dingen alleen zijn, weten niet iets aangaande die tegenstelling; en ik acht dat indien gij zeidet dat ieder ding zijn tegengestelde heeft en daaruit besloot dat ook de echtelijke liefde haar tegengestelde heeft, de echtbrekers zouden antwoorden dat die liefde geen tegengestelde heeft, omdat de hoerse liefde zich in geen enkelen zin van haar onderscheidt.

Waaruit ook blijkt dat wie niet weet hoedanig de echtelijke liefde is, ook niet weet hoedanig de hoerse liefde is; en verder, dat men niet weet uit de hoerse liefde hoedanig de echtelijke liefde is, maar uit deze gene. Niemand weet uit het boze het goede, maar men weet uit het goede het boze; het boze immers is in de donkerheid, het goede echter is in het licht.

426. III: DAT DE HOERSE LIEFDE IS TEGENGESTELD AAN DE ECHTELIJKE LIEFDE ZOALS DE NATUURLIJKE MENS IN ZICH BESCHOUWD IS TEGENGESTELD AAN DEN GEESTELIJKEN MENS. Dat de natuurlijke mens en de geestelijke mens aan elkander zijn tegengesteld, dermate dat de een niet wil wat de ander wil, ja zelfs dat zij met elkander strijden, is in de Kerk bekend, maar toch nog niet uitgelegd; het zal derhalve worden gezegd wat den geestelijken en den natuurlijken mens onderscheidt en dezen tegen genen opzet. Het is de natuurlijke mens in wien een ieder als hij opgroeit eerst wordt binnengeleid, hetgeen geschiedt door de wetenschappen en de erkenningen, en door de redelijke dingen des verstands; doch het is de geestelijke mens in wien hij wordt binnengeleid door de liefde van nutten doen, welke liefde ook de naastenliefde wordt genoemd; en voor zoveel als daarom iemand in deze is, is hij geestelijk; doch voor zoveel als hij niet in deze is, is hij natuurlijk, ook al zou hij scherpzinnig van vernuft en wijs van oordeel zijn. Dat deze mens, die natuurlijk wordt genoemd, gescheiden van den geestelijken, hoezeer hij zich ook mag verheffen in het licht der rede, zich nochtans in lusten laat gaan en daaraan offert, wordt duidelijk aan zijn gemoedsaard alleen al, namelijk dat hij van naastenliefde is verstoken; en wie van deze is verstoken, die is overgegeven aan alle wulpheden der hoerse liefde; en wanneer hem dan ook wordt gezegd dat deze zinnelijke liefde tegengesteld is aan de kuise echtelijke liefde, en het hem wordt gevraagd zijn redelijk schijnsel te raadplegen, zo raadpleegt hij nochtans dat schijnsel niet dan alleen in verbinding met het verkwikkelijke van het boze dat van geboorte den natuurlijken mens is ingeënt, waaruit hij het besluit trekt dat zijn rede niet iets ziet dat indruist tegen de zoete zinnelijke verlokkingen van zijn lichaam; en nadat hij zich in deze heeft bevestigd, wordt zijn rede bot voor al die zoete dingen waarvan met betrekking tot de echtelijke liefde wordt gesproken; ja zelfs, zoals boven is gezegd, strijdt hij tegen die, en overwint; en zoals een overwinnaar na de slachting, vernietigt hij van buitensten tot binnensten het kamp der echtelijke liefde bij zich. Deze dingen doet de natuurlijke mens uit zijn hoerse liefde. Dit wordt medegedeeld opdat men wete vanwaar de tegenstelling van die twee liefden is; want, zoals het eerder met vele dingen is getoond, de echtelijke

liefde in zich beschouwd is een geestelijke liefde, en de hoerse liefde in zich beschouwd is een natuurlijke liefde.

427. IV: DAT DE HOERSE LIEFDE IS TEGENGESTELD AAN DE ECHTELIJKE LIEFDE ZOALS DE KOPPELING VAN HET BOZE EN HET VALSE IS TEGENGESTELD AAN HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE. Dat de oorsprong der echtelijke liefde is uit het huwelijk van het goede en het ware, is boven in het desbetreffende Hoofdstuk, van n. 83 tot 102, aangetoond. Daaruit volgt dat de oorsprong der hoerse liefde is uit de koppeling van het boze en het valse, en dat zij vandaar tegengesteld zijn zoals het boze is tegengesteld aan het goede, en het valse van het boze aan het ware van het goede. Het zijn de verkwikkelijke dingen van de ene en de andere liefde welke aldus tegengesteld zijn, want een liefde zonder haar verkwikkelijke dingen is niet iets. Dat deze aldus aan elkander zijn tegengesteld, verschijnt in het geheel niet. Dat het niet verschijnt, komt omdat het verkwikkelijke der liefde van het boze in de uitwendige dingen het verkwikkelijke der liefde van het goede bedriegelijk nabootst; maar in de inwendige dingen bestaat het verkwikkelijke der liefde van het boze uit louter begerigheden van het boze; het boze zelf is een opeengehoopte massa of kluwen van deze begerigheden; doch het verkwikkelijke der liefde van het goede bestaat uit talloze aandoeningen van het goede; het goede zelf is als het ware een verenigde bundel van deze aandoeningen. Deze bundel en dat kluwen wordt door den mens niet gevoeld dan zoals één enkel verkwikkelijke; en omdat het verkwikkelijke van het boze in de uitwendige dingen het verkwikkelijke van het goede bedriegelijk nabootst, zoals is gezegd, doet derhalve ook het verkwikkelijke van de echtbreuk zich voor zoals het verkwikkelijke van het huwelijk. Maar na den dood, als een ieder de uitwendige dingen aflegt en de inwendige dingen worden ontbloot, dan ligt het klaar voor ogen dat het boze der echtbreuk een kluwen van begerigheden van het boze is, en dat het goede des huwelijks een bundel van aandoeningen van het goede is; dus dat zij volslagen tegengesteld aan elkander zijn.

428. Wat de koppeling van het boze en het valse zelf betreft, moet men weten dat het boze het valse liefheeft en wil dat het met hetzelfde één is, en zij verbinden zich ook, eender zoals het goede het ware liefheeft en wil dat het met hetzelfde één is, en zij zich ook verbinden; waaruit blijkt dat zoals de geestelijke oorsprong des huwelijks het huwelijk van het goede en het ware is, aldus de geestelijke oorsprong der echtbreuk de koppeling van het boze en het valse is. Daarvandaan komt het dat deze koppeling onder echtbreuken, hoerereien, en boelering wordt verstaan in den geestelijken zin des Woords;

men zie DE ONTHULDE APOCALYPS n. 134. Uit dit beginsel is het dat wie in het boze is en het valse huwt, en wie in het valse is en het boze binnenleidt tot deelgenoot van zijn slaapvertrek, krachtens het gesloten verbond de echtbreuk bevestigt, en die begaat voor zoveel als hij durft en vermag. Hij bevestigt die uit het boze door het valse, en hij begaat die uit het valse door het boze; en eveneens omgekeerd dat wie in het goede is en het ware huwt, of wie in het ware is en het goede binnenleidt tot deelgenoot van zijn slaapvertrek, zich bevestigt tegen de echtbreuk en ten gunste van het huwelijk, en het gezegende echtelijke leven omhelst.

429. v: DAT VANDAAR DE HOERSE LIEFDE IS TEGENGESTELD AAN DE ECHELIJKE LIEFDE, ZOALS DE HEL IS TEGENGESTELD AAN DEN HEMEL. Allen die in de hel zijn, zijn in de koppeling van het boze en het valse; en allen die in den Hemel zijn, zijn in het huwelijk van het goede en het ware; en omdat de koppeling van het boze en het valse eveneens echtbreuk is, zoals nu boven, n. 427, 428, is getoond, is de hel deze ook. Vandaar komt het dat allen daar in den lust, de wulpsheid, en de schaamteloosheid der hoerse liefde zijn, en de kuise en ingetogen dingen der echtelijke liefde schuwen en verafschuwen; men zie boven n. 428. Hieruit kan men zien dat die twee liefden, de hoerse en de echtelijke, aan elkander zijn tegengesteld zoals de hel het is aan den Hemel, en de Hemel aan de hel.

430. vi: DAT HET ONREINE VAN DE HEL IS UIT DE HOERSE LIEFDE, EN DAT HET REINE VAN DEN HEMEL IS UIT DE ECHELIJKE LIEFDE. De ganse hel wemelt van onreinheden, en de universele oorsprong van deze is de schaamteloze en obscene hoerse liefde; in zulke dingen worden de verkwikkelijke dingen ervan verkeerd. Wie kan geloven dat elk verkwikkelijke der liefde zich in de Geestelijke Wereld aan het gezicht voordoet onder verschillende gedaanten, aan den reuk onder verschillende geuren, en voor den aanblik onder verschillende vormen van beesten en vogels. De gedaanten onder welke zich in de hel de wulpsche verkwikkelijke dingen der hoerse liefde aan het gezicht voordoen, zijn drekken en slijken; de geuren door welke zij zich aan den reuk voordoen, zijn daar stanken en walmen; en de vormen van beesten en vogels onder welke zich die daar voor den aanblik vertonen, zijn zwijnen, slangen, de vogels genaamd ochim en tziim. Omgekeerd echter de kuise verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde in den Hemel. De gedaanten onder welke die zich daar aan het gezicht voordoen, zijn bebloemde tuinen en velden; de geuren door welke die zich daar aan den reuk voordoen, zijn de geurigheden uit vruchten en de welriekendheden uit bloemen; en de vormen van dieren onder welke die zich daar voor den aanblik vertonen, zijn lammeren,

geitebokjes, tortelduiven, en paradijsse vogels. Dat de verkwikkelijke dingen der liefden in zulke en eendere dingen worden verkeerd, komt omdat alle dingen tezamen die in de Geestelijke Wereld bestaan, overeenstemmingen zijn. In deze worden de inwendige dingen hunner gemoederen verkeerd als zij overgaan en uitwendig worden voor de zinnen. Doch men moet weten dat er ontelbare verscheidenheden van onreinheden zijn waarin de wulpsheden der hoererijen worden verkeerd als zij in haar overeenstemmingen overgaan; en de verscheidenheden zijn volgens de geslachten en de soorten ervan, welke men kan zien in hetgeen volgt, waar wordt gehandeld over de echtbreuken en de graden ervan. Doch van de verkwikkelijke dingen der liefde van hen die tot bezinning zijn gekomen, gaan zulke onreinheden niet uit, omdat zij in de wereld daarvan gewassen zijn.

431. VII: EENDER HET ONREINE IN DE KERK, EN HET REINE DAAR. De oorzaak hiervan is deze dat de Kerk het Rijk des Heren op Aarde is, overeenstemmende met Zijn Rijk in de Hemelen; en eveneens verbindt de Heer die opdat zij één maken. Hij onderscheidt ook hen die daar zijn zoals Hij den Hemel en de hel onderscheidt, en Hij onderscheidt ze volgens de liefden. Zij die in de schaamteloze en obscene verkwikkelijke dingen der hoerse liefde zijn, trekken eenderen uit de hel naar zich toe; doch zij die in de ingetogen en kuise verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde zijn, worden door den Heer vergezelschap met eendere Engelen uit den Hemel; deze hun Engelen ruiken, als zij bij den mens in de nabijheid van echtbrekers uit het bevestigde en opzettelijke staan, die kwalijkriekendheden, waarover boven in n. 430, en treden een weinig terug. Vanwege de overeenstemming van de vuile liefden met drekken en slijken, werd het den zonen Israëls bevolen “dat zij een schepje bij zich zouden dragen waarmede zij hun uitwerpsel zouden bedekken, opdat niet Jehovah God wandelende in het midden van hun kamp, de naaktheid der zaak zou zien, en omkeren”, Deut. XXIII: 14, 15. Dit werd bevolen omdat het kamp der zonen Israëls de Kerk uitbeeldde, en die onreine dingen overeenstemden met de wulpse dingen der hoererijen; en met Jehovah God wandelende in het midden van hun kamp, werd aangeduid Zijn aanwezigheid met de Engelen. Dat zij het zouden bedekken, was ter oorzaak hiervan dat al die plaatsen in de hel bedekt en toegesloten zijn waar de troepen derzulken verblijven; en daarom wordt er ook gezegd: Opdat Hij de naaktheid der zaak niet zie. Dat alle plaatsen in de hel zijn toegesloten, is te zien gegeven; en eveneens dat wanneer zij werden geopend, hetgeen geschiedde wanneer een nieuwe demon binnentrad, zulk een kwalijkriekende geur daaruit opwasemde dat het mijn buik overlast aandeed; en, wat

wonderbaarlijk is, die stanken zijn voor hen zo verkwikkelijk als de drekken het zijn voor de varkens. Daaruit blijkt hoe het moet worden verstaan dat het onreine in de Kerk is uit de hoerse liefde, en dat het reine daar is uit de echtelijke liefde.

432. VIII: DAT DE HOERSE LIEFDE MEER EN MEER DEN MENS EEN NIET-MENS EN DEN MAN EEN NIET-MAN MAAKT, EN DAT DE ECHTELIJKE LIEFDE DEN MENS MEER EN MEER MENS EN MAN MAAKT. Dat de echtelijke liefde den mens maakt, belichten en bevestigen alle en de afzonderlijke dingen die in het Eerste Deel over de liefde en de verrukkingen van haar wijsheid in het licht voor de rede zijn aangetoond; zoals: 1. Dat hij die in de waarlijk echtelijke liefde is, meer en meer geestelijk wordt; en hoe meer iemand geestelijk is, des te meer is hij mens. 2. Dat hij meer en meer wijs wordt; en hoe meer iemand wijs is, des te meer is hij mens. 3. Dat bij hem meer en meer de innerlijke dingen des gemoeds worden geopend, totdat hij den Heer ziet of aanschouwelijk erkent; en hoe meer iemand in dat gezicht of in die erkenning is, des te meer is hij mens. 4. Dat hij meer en meer zedelijk en burgerlijk wordt, omdat zijn zedelijkheid en burgerlijkheid een geestelijke ziel inheeft; en hoe meer iemand zedelijk-burgerlijk is, des te meer is hij mens. 5. Dat hij ook na den dood een Engel des Hemels wordt, en de Engel is in wezen en vorm mens, en eveneens blinkt het echte menselijke op in zijn aangezicht uit zijn spraak en uit zijn zeden. Hieruit staat vast dat de echtelijke liefde den mens meer en meer mens maakt. Dat het tegendeel het geval is met de echtbrekers, volgt overtuigend uit de tegenstelling zelf van de echtbreuk en het huwelijk, waarover in dit Hoofdstuk is gehandeld en wordt gehandeld; zoals: 1. Dat zij niet geestelijk zijn, maar uiterst natuurlijk; en de natuurlijke mens gescheiden van den geestelijken, is alleen mens naar het verstand, niet echter naar den wil; dezen dompelt hij onder in het lichaam en de begerigheden van het vlees, en in die uren vergezelt ook het verstand dien wil; dat deze mens niet dan een half mens is, kan hijzelf zien uit de rede zijns verstands indien hij haar verheft. 2. Dat de echtbrekers niet wijs zijn dan alleen in het spreken en eveneens in de gebaren wanneer zij zich in gezelschap bevinden met personen van hoge waardigheid, met beroemden in geleerdheid, en met zedelijk hoogstaanden, doch dat zij bij zichzelf alleen waanzinnig zijn, de Goddelijke dingen en de heilige dingen der Kerk van nul en gener waarde achtende, en de zedelijke dingen des levens met schaamteloze en onkuise dingen bezoedelende, zal in het Hoofdstuk over de echtbreuken overtuigend worden bewezen. Wie ziet niet dat zulke gebarenmakers slechts naar de uitwendige figuur mensen zijn, en naar den inwendigen vorm niet-mensen?

3. Dat de echtbrekers meer en meer niet-mensen worden, dienaangaande heeft mij de persoonlijke waarneming van hen die in de hel werden gezien, tot overtuigende bevestiging gediend; zij immers zijn daar demonen, wier aangezichten als zij in het licht des Hemels verschijnen, als het ware vol puisten zijn, hun lichamen als het ware gebocheld; hun spraak is hortend, en hun gebaren zijn theatraal.

“Doch men moet weten dat zodanig de echtbrekers uit opzet en uit bevestiging zijn, niet echter de echtbrekers zonder voordacht. Want er zijn vier geslachten van echtbrekers, waarover in het Hoofdstuk aangaande de echtbreuken en de graden ervan. Echtbrekers uit opzet zijn zij die het zijn uit den lust des wils; echtbrekers uit bevestiging zijn zij die het zijn uit de overreding des verstande; echtbrekers uit voordacht zijn zij die het zijn door de verlokkingen der zinnen; en echtbrekers zonder voordacht zijn zij die niet in het vermogen of niet in de vrijheid zijn om het verstand te raadplegen. De twee vorige geslachten van echtbrekers zijn het die meer en meer niet mensen worden; doch de twee latere geslachten worden mensen naarmate zij van die dwalingen terugtreden, en daar na wijs worden”.

433. Dat de echtelijke liefde den mens meer man maakt, belichten ook de dingen die in het voorafgaande Deel zijn aangevoerd over de echtelijke liefde en haar verrukkingen, zijnde: 1. Dat het vermogen en de kracht, welke manlijk wordt genoemd, de wijsheid vergezelt naar gelang deze wordt bezielde uit de geestelijke dingen der Kerk, en dat vandaar de echtelijke liefde haar inheeft; en dat de wijsheid de ader dezer liefde uit de bron ervan in de ziel opent, en zo het verstandelijk leven, zijnde het manlijk leven zelf, versterkt en eveneens met bestendigen duur zegent. 2. Dat het vandaar is dat de Engelen des Hemels in dat vermogen zijn tot in het eeuwige, volgens de uitspraken van hun eigen mond, in de GEDENKWAARDIGHEID n. 355, 356. Dat ook de Oudsten in hun eeuwen, de gouden en zilveren, in de voortdurende krachtdadigheid zijn geweest, omdat zij de liefkozingen van hun vrouwen-echtgenoten hebben bemind, en de liefkozingen van hoeren hebben verafschuwd, heb ik uit hun eigen mond gehoord; men zie de GEDENKWAARDIGHEDEN, n. 75, 76. Dat die geestelijke toereikendheid, ook in het natuurlijke, heden ten dage evenmin zal ontbreken aan hen die tot den Heer gaan en de echtbreuken als helse dingen verfoeien, is mij uit den Hemel gezegd. Het tegendeel echter overkomt den echtbrekers uit opzet en den echtbrekers uit bevestiging, waarover vlak boven n. 432 einde. Dat bij dezen het vermogen en de kracht, welke manlijk

wordt genoemd, verzwakt totdat zij er gene meer is, en dat daarna koude ook tot het geslacht aanvangt, en dat hierna iets van weezin volgt dat op walging uitloopt, is bekend, hoewel er slechts zelden ruchtbaarheid aan wordt gegeven. Dat die echtbrekers in de hel zodanig zijn, heb ik van sirenen, die versleten lusten van venus zijn, en eveneens van bordeelhouders daar uit de verte gehoord. Hieruit is het duidelijk dat de hoerse liefde den mens meer en meer een niet-mens en een niet-man maakt; en dat de echtelijke liefde den mens meer en meer mens en man maakt.

434. IX: DAT ER IS DE SFEER DER HOERSE LIEFDE, EN DE SFEER DER ECHELIJKE LIEFDE. Wat er wordt verstaan onder sferen, en dat zij menigvuldig zijn, en dat die welke der liefde en der wijsheid zijn, voortgaan uit den Heer, en door de Engellijke Hemelen nederdalen in de wereld en deze doordringen tot aan de laatsten ervan, is boven, n. 222 tot 225, en n. 386 tot 397, getoond. Dat er in het Heelal niet iets bestaat dat niet zijn tegengestelde heeft, zie men boven, n. 425. Hieruit volgt dat er, omdat er een sfeer der echtelijke liefde bestaat, ook een aan haar tegengestelde sfeer bestaat, welke de sfeer der hoerse liefde wordt genoemd. Die sferen immers zijn aan elkander tegengesteld zoals de liefde van echtbreuk is tegengesteld aan de liefde van het huwelijk, over welke tegenstelling in de voorafgaande dingen van dit Hoofdstuk is gehandeld.

435. X: DAT DE SFEER DER HOERSE LIEFDE OPKLIMT UIT DE HEL, EN DAT DE SFEER DER ECHELIJKE LIEFDE NEDERDAALT UIT DEN HEMEL. Dat de sfeer der echtelijke liefde nederdaalt uit den Hemel, is in de nu boven, n. 434, aangehaalde plaatsen getoond. Dat echter de sfeer der hoerse liefde opklimt uit de hel, komt omdat die liefde daaruit is, n. 429. Die sfeer klimt van daar op uit de onreine dingen waarin de verkwikkelijke dingen der echtbreuk worden verkeerd van hen die uit het ene en het andere geslacht daar zijn, waarover men zie boven n. 430, 431.

436. XI: DAT DIE TWEE SFEREN ELKANDER ONTMOETEN IN DE ENE EN DE ANDERE WERELD, MAAR NIET ZICH VERBINDEN. Onder de ene en de andere Wereld wordt verstaan de Geestelijke Wereld en de Natuurlijke Wereld. In de Geestelijke Wereld ontmoeten die sferen elkander in de Wereld der geesten, omdat deze midden tussen den Hemel en de hel is. Doch in de Natuurlijke Wereld ontmoeten zij elkander in het redelijk vlak bij den mens, hetwelk ook is midden tussen den Hemel en de hel; in dat immers vloeit van boven af het huwelijk van het goede en het ware in; en in dat vloeit van onderen het huwelijk van het boze en het valse in; dit vloeit in door de Wereld, dat echter door den Hemel. Daarvandaan komt het dat het menselijk redelijke zich kan

keren tot welken kant het maar wil, en den invloed kan opnemen. Indien het zich tot het goede keert, neemt het dien invloed van boven af op, en dan wordt zijn redelijke meer en meer gevormd tot de opneming van den Hemel; doch indien het zich tot het boze keert, neemt het dien invloed op van onderen, en dan wordt zijn redelijke meer en meer gevormd tot de opneming van de hel. Dat die twee sferen zich niet verbinden, komt omdat zij tegengesteld zijn, en het tegengestelde werkt op het tegengestelde niet anders dan zoals vijanden, van wie de een blakend van dodelijken haat den ander met woede aanvalt, de ander echter in geen haat is, maar alleen in den ijver om zich te beschermen. Hieruit blijkt dat die twee sferen elkander slechts ontmoeten, maar niet zich verbinden. De middelste tussenruimte die zij maken, is van de ene zijde uit het boze van het niet-valse en uit het valse van het nietboze, en van de andere zijde uit het goede van het niet-ware en uit het ware van het niet-goede, welke twee elkander weliswaar kunnen aanraken, maar zich nochtans niet kunnen verbinden.

437. XII: DAT ER TUSSEN DIE TWEE SFEREN EEN EVENWICHT IS, EN DAT DE MENS DAARIN is. Het evenwicht daartussen is een geestelijk evenwicht, omdat het er een is tussen het goede en het boze; vanwege dit evenwicht heeft de mens de vrije keuze; in deze en door deze denkt en wil de mens, en vandaar spreekt en handelt hij als uit zich. Zijn redelijke is in de keuze en de verkiezing of hij het goede wil opnemen dan wel of hij het boze wil opnemen, bijgevolg of hij zich redelijk uit vrijheid wil schikken tot de echtelijke liefde, dan wel of hij zich redelijk uit vrijheid wil schikken tot de hoerse liefde; indien het is tot deze, zo keert hij het achterhoofd en den rug tot den Heer; indien het is tot gene, zo keert hij het voorhoofd en de borst tot den Heer; indien tot den Heer, zo wordt zijn redelijkheid en vrijheid door Hem geleid; indien echter achterwaarts van den Heer af, zo wordt zijn redelijkheid en vrijheid door de hel geleid.

438. XIII: DAT DE MENS ZICH KAN KEREN TOT WELKE SFEER HEM BELIEFT, MAAR DAT HIJ ZICH VOOR ZOVEEL ALS HIJ ZICH TOT DE ENE KEERT, VAN DE ANDERE AFKEERT. De mens is geschapen opdat hij uit vrijheid volgens de rede en geheel als uit zich doe wat hij doet; zonder deze twee zou hij niet mens zijn, maar een beest; hij zou immers niets dat uit den Hemel tot hem invloeit, opnemen en zich als het zijne toeëigenen, en vandaar zou hem niets van het eeuwige leven kunnen worden ingeschreven; dit immers moet hem als van hem zijn ingeschreven om het zijne te zijn; en ook omdat er niet enig vrije aan de ene zijde bestaat tenzij er ook een eender vrije is aan de andere zijde, zoals er geen balansschommeling bestaat tenzij de schalen dank zij het evenwicht

naar weerskanten kunnen overhellen, aldus tenzij de mens het vrije heeft om krachtens de rede ook op het boze toe te treden, dus van rechts naar links, en van links naar rechts, eender tot de helse sfeer, zijnde de sfeer der echtbreuk, zoals tot de hemelse sfeer, zijnde die des huwelijks.

439. XIV: DAT ELK VAN BEIDE SFEREN VERKWIKKELIJKHEDEN MET ZICH MEDEBRENGT. Dat wil zeggen dat zowel de sfeer der hoerse liefde, welke uit de hel opklimt, als de sfeer der echtelijke liefde, welke uit den Hemel nederdaalt, den opnemenden mens met verkwikkelijkheden aandoet. De oorzaak hiervan is deze dat het laatste vlak, waarin de verkwikkelijkheden van de ene en de andere liefde stilhouden en waar zij tot haar volheid komen en elkander aanvullen, en dat die verkwikkelijkheden in hun zin doet verschijnen, het zelfde is. Vandaar komt het dat de hoerse liefkozingen en de echtelijke liefkozingen in uitersten als eendere worden doorvat, hoewel zij volslagen oneender zijn in de inwendige dingen. Dat zij vandaar ook oneender zijn in uitersten, dit wordt niet opgemaakt uit een gevoel van het onderscheid, want de ongelijkheden vanwege de verschillen in uitersten voelen geen anderen dan zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn; het boze immers wordt gekend uit het goede, niet echter het goede uit het boze, zoals ook niet een zoete geur door een neusgat wanneer daarin een akelige geur hangt. Ik heb van de Engelen gehoord dat zij in de uitersten het wulpse van het niet-wulpse onderscheiden zoals iemand een vuur van drek of gebrand hoorn vanwege zijn kwalijkriekendheid onderscheidt van een vuur van aromatika of gebrand kaneelhout vanwege zijn welriekendheid; en dat dit is vanwege het onderscheid van de inwendige verkwikkelijkheden, welke de uitwendige binnengaan en die samenstellen.

440. XV: DAT DE VERKWIKKELIJKHEDEN DER HOERSE LIEFDE INZETTEN VAN HET VLEES UIT, EN DAT ZIJ VAN HET VLEES ZIJN OOK IN DEN GEEST; MAAR DAT DE VERKWIKKELIJKHEDEN DER ECHELIJKE LIEFDE INZETTEN IN DEN GEEST, EN DAT ZIJ DES GEESTES ZIJN OOK IN HET VLEES. Dat de verkwikkelijkheden der hoerse liefde inzetten van het vlees uit, komt omdat de gloedhitten van het vlees de aanvangen ervan zijn. Dat zij den geest aansteken en dat zij van het vlees zijn ook in den geest, komt omdat niet het vlees voelt, maar de geest de dingen voelt die in het vlees voorvallen. Met dezen zin is het eendere het geval als met de overige, zoals dat niet het oog de verschillende dingen in de voorwerpen ziet en onderscheidt, maar de geest; en dat ook niet het oor de harmonieën der modulaties in het gezang en de samenstemmingen van de articulatie der klanken in het spreken hoort en onderscheidt, maar de geest. En de geest voelt alles volgens zijn verheffing

in de wijsheid. De geest die niet is verheven boven de zinlijke dingen des lichaams, en zo daaraan vastkleeft, voelt geen andere verkwikkelikheden dan die welke uit het vlees en die welke uit de wereld door de zinnen des lichaams invloeiën; deze grijpt hij aan, in deze verlustigt hij zich, en maakt ze tot de zijne. Omdat nu de aanvangen der hoerse liefde slechts de gloedhitten en de kittelingen van het vlees zijn, is het duidelijk dat deze in den geest vuile verlokkingen zijn, welke al naar zij opklimmen en nederdalen, over en weer, prikkelen en doen ontbranden. In het algemeen zijn de begeerten van het vlees in zich beschouwd niet iets anders dan samengekluwde begerigheden van het boze en het valse. Daarvandaan is dit ware in de Kerk, dat het vlees begeert tegen den geest, dat is, tegen den geestelijken mens. En daarom volgt dat de verkwikkelikheden van het vlees ten aanzien van de verkwikkelikheden der hoerse liefde niets anders zijn dan oplaaiingen van lusten, welke in den geest opwellingen van schaamteloosheden worden.

441. De verkwikkelikheden echter der echtelijke lief de hebben niets gemeen met de droesemige verkwikkelikheden der hoerse liefde; deze heeft weliswaar het vlees van elk mens in, maar zij worden gescheiden en verwijderd naarmate des menschen geest wordt verheven boven de zinlijke dingen des lichaams, en van de hoogte of de schijnbaarheden en de begoochelingen van deze beneden ziet. Eender doorvat hij dan de vleselijke verkwikkelijke dingen eerst als schijnbare en begoochelende, en daarna als geile en wulpse, welke moeten worden ontvlucht, en gaandeweg als gevaarlijk en schadelijk voor de ziel, en ten slotte voelt hij ze als onverkwikkelijk, lelijk, en walgelijk; en in den graad waarin hij die verkwikkelijke dingen aldus doorvat en voelt, in dien graad ook doorvat hij de verkwikkelijke dingen der echtelijke lief de als onschadelijk en kuis, en ten slotte als verrukkelijk en gezegend. Dat de verkwikkelikheden der echtelijke liefde ook des geestes worden in het vlees, komt omdat nadat de verkwikkelikheden der hoerse liefde zijn verwijderd, zoals vlak boven is gezegd, de daarvan verlost geest kuis in het lichaam binnentreedt en de borsten met de verrukkingen van haar gezegendheid vervult, en van de borsten uit ook de laatsten dier liefde in het lichaam; weswege de geest met deze, en deze met den geest, daarna in volle gemeenschap handelen.

442. XVI: DAT DE VERKWIKKELIJKHEDEN DER HOERSE LIEFDE DE WELLUSTEN VAN DEN WAANZIN ZIJN, DOCH DAT DE VERKWIKKELIJKHEDEN DER ECHTELIJKE LIEFDE DE VERRUKKINGEN DER WIJSHEID ZIJN. Dat de verkwikkelijke dingen der hoerse liefde de wellusten van den waanzin zijn, komt omdat geen andere dan de natuurlijke mensen in die liefde zijn, en de natuurlijke mens is waanzinnig in de geestelijke dingen; hij is immers tegen

die, en derhalve omhelst hij alleen de natuurlijke, de zinlijke, en de lichamelijke verkwikkelijkheden. Er wordt gezegd de natuurlijke, de zinlijke, en de lichamelijke verkwikkelijkheden, omdat het natuurlijke wordt onderscheiden in drie graden; in den hoogsten graad natuurlijk zijn zij die uit het redelijk gezicht de waanzinnen zien en nochtans worden medegesleurd door de verkwikkelijke dingen ervan, zoals schuitjes door den stroomdraad van een rivier; in den lageren graad natuurlijk zijn zij die alleen zien en oordelen uit de zinnen des lichaams, en de redelijke dingen tegenover de schijnbaarheden en de begoochelingen verachten en zoals nietigheden verwerpen; in den laagsten graad natuurlijk zijn zij die zonder oordeel worden medegesleurd door de verlokkende gloedhitten van hun lichaam. Dezen zijn het die lichamelijk-natuurlijken worden genoemd, die vorigen zinlijknatuurlijken, de eersten echter natuurlijken. De hoerse liefde, de waanzinnen, en de wellusten ervan, zijn bij hen van eendere graden.

443. Dat de verkwikkelijkheden der echtelijke liefde de verrukkingen der wijsheid zijn, komt omdat geen anderen dan de geestelijke mensen in die liefde zijn, en de geestelijke mens in de wijsheid is; en vandaar omhelst hij geen andere verkwikkelijkheden dan die welke met de geestelijke wijsheid samenstemmen. Hoedanig de verkwikkelijkheden der hoerse liefde zijn, en hoedanig die der echtelijke liefde, kan worden toegelicht door een vergelijking met huizen; de verkwikkelijkheden der hoerse liefde met een huis welks wanden aan den buitenkant een rossigen gloed hebben zoals van purperslakken, of zoals van spiegelstenen van klatergouden kleur, seleniet genaamd; doch in de vertrekken binnen de wanden is allerlei vuilnis en afval. Maar de verkwikkelijkheden der echtelijke liefde kunnen worden gelijkgesteld met een huis welks wanden flonkeren als van gedegen goud, en de vertrekken van binnen glanzen als het ware propvol schatten van allerlei kostbaarheden.

444. Hieraan zal de volgende GEDENKWAARDIGHEID worden toegevoegd: Nadat ik de overdenkingen aangaande de echtelijke liefde had voleindigd, en de overdenkingen aangaande de hoerse liefde had aangevangen, stonden plotseling twee Engelen daar, en zij zeiden: Wij hebben de dingen doorvat en verstaan die gij eerder hebt overdacht; doch de dingen die gij nu overdenkt, gaan ons voorbij en wij doorvatten ze niet. Laat deze achterwege, omdat zij niets zijn. Maar ik antwoordde: Deze liefde waarover ik nu nadenk, is niet niets, omdat zij voorkomt. Doch zij zeiden: Hoe kan enige liefde voorkomen die niet uit de Schepping is? Is niet daaruit de echtelijke liefde? Is niet deze liefde tussen twee die één kunnen worden? Hoe kan er een liefde voorkomen die verdeelt en scheidt? Welke jongeman kan een andere maagd liefhebben

dan die welke wederbemint? Zal niet de liefde van den een de liefde van de ander kennen en erkennen, welke liefden, als zij elkander ontmoeten, zich vanzelf verbinden? Wie kan de niet-liefde liefhebben? Is niet alleen de echtelijke liefde wederzijds en wederkerig? Indien zij niet wederkerig is, deinst zij dan niet terug en wordt niets? Na dit gehoord te hebben, vroeg ik aan die twee Engelen uit welk Gezelschap des Hemels zij waren. En zij zeiden: Wij zijn uit den Hemel der Onschuld. In deze hemelse Wereld kwamen wij als kleine kinderen, en werden opgevoed onder het toezicht des Heren; en nadat ik een jongeling ben geworden, en mijn echtgenote, die hier met mij is, een huwbaar meisje, werden wij verloofd en ten huwelijk gegeven, en verbonden bij de eerste voortekenen. En omdat wij niet van een andere liefde dan van de waarlijk bruiloftelijke en echtelijke hebben geweten, hebben wij derhalve toen ons de ideeën van uw denken werden vergemeenschaft aangaande een vreemde liefde, volslagen tegengesteld aan onze liefde, er niet wat ook van begrepen. En daarom zijn wij nedergedaald om van u de oorzaak te weten te komen waarom gij over ondoorvattelijke dingen nadenkt. Zeg ons derhalve hoe een liefde die niet slechts niet uit de Schepping is, maar ook tegen de Schepping, bestaanbaar is. Wij voor ons, wij beschouwen de aan de Schepping tegengestelde dingen als onwezenlijke objecten. Nadat dit was gezegd, was ik van harte verblijd dat het gegeven was om te spreken met Engelen van zulk een onschuld, die in het geheel niet wisten wat hoererij is. En daarom opende ik den mond en leerde, zeggende: Weet gij niet dat er het goede en het boze is, en dat het goede is van de Schepping aan, niet echter het boze? En nochtans is het boze in zich beschouwd niet niets, hoewel het niets van het goede is. Van de Schepping aan is er het goede, en eveneens het goede in den grootsten graad en in den kleinsten graad; en wanneer dit kleinste niets wordt, rijst van de andere zijde het boze op. En daarna bestaat er niet een verhouding noch een voortschrijding van het goede tot het boze, maar een verhouding en een voortschrijding van het goede tot een meer en minder goede, en van het boze tot een meer en minder boze; zij zijn immers tegengestelden in alle en de afzonderlijke dingen. En omdat het goede en het boze tegengesteld zijn, bestaat er een tusseninliggende, en daar een evenwicht, in hetwelk het boze tegen het goede handelt; maar omdat het niet de overhand heeft, blijft het bij het streven staan. Elk mens wordt in dit evenwicht opgevoed, hetwelk, omdat het er een is tussen het goede en het boze, of, wat het zelfde is, tussen den Hemel en de hel, een geestelijk evenwicht is, hetwelk bij hen die daarin zijn, het vrije voortbrengt. De Heer trekt krachtens dit evenwicht allen tot Zich, en Hij leidt den mens die uit het vrije volgt, uit het boze weg in het goede, en

zo in den Hemel. Het eendere is het geval met de liefde, vooral met de echtelijke liefde, en met de hoerse liefde; deze liefde is het boze, gene echter het goede. Elk mens die de stem des Heren hoort en uit het vrije volgt, wordt door den Heer binnengeleid in de echtelijke liefde, en in alle verkwikkelijke en gunstrijke dingen ervan. Doch wie niet hoort en niet volgt, die leidt zichzelf binnen in de hoerse liefde, en eerst in de verkwikkelijke dingen ervan, doch daarna in de onverkwikkelijke dingen, en ten slotte in de heilloze dingen. Nadat dit gezegd was, vroegen die twee Engelen: Hoe heeft het boze kunnen ontstaan wanneer niet dan alleen het goede van de Schepping aan had bestaan? Opdat iets ontsta, moet er een oorsprong van hetzelfde zijn. Het goede heeft niet de oorsprong van het boze kunnen zijn, omdat het boze niets van het goede is; het is immers het berovende en het vernietigende ten aanzien van het goede. Maar nochtans, omdat het voorkomt en gevoeld wordt, is het niet niets, maar is het iets. Zeg derhalve vanwaar dit iets is ontstaan na niets. Hierop antwoordde ik: Deze verborgenheid kan niet worden geopend tenzij men weet dat niemand goed is dan God Alleen, en dat er niet enig goede is dat in zich goed is, tenzij uit God. En daarom is hij die tot God schouwt en wil geleid worden door God, in het goede; doch hij die zich afkeert van God en wil geleid worden door zichzelf, is niet in het goede; want het goede dat hij doet, is of terwille van zichzelf, of terwille van de wereld; zo is het of op verdienste gericht, of geveinsd, of gehuicheld; waaruit blijkt dat de mens zelf de oorsprong van het boze is. Niet dat die oorsprong uit de Schepping in den mens gelegd is geweest, maar hijzelf heeft dien in zich gelegd door de omkering van God of naar zichzelf toe. Die oorsprong van het boze is niet in Adam en zijn echtgenote geweest, maar toen de slang zeide: “Ten dage als gij zult hebben gegeten van den boom der wetenschap van het goede en het boze, zo zult gij zijn zoals God”, Gen. III: 5; en toen hebben zij, omdat zij zich afkeerden van God, en zij zich omkeerden tot zichzelf als tot een god, in zich den oorsprong van het boze gemaakt. *Eten van dien boom, betekende geloven dat men het goede en het boze weet en was is uit zich, en niet uit God.* Maar toen vroegen de twee Engelen: Hoe heeft de mens zich van God kunnen afkeren en zich kunnen omkeren tot zichzelf, terwijl toch de mens niets kan willen, denken, en vandaar doen tenzij uit God? Waarom heeft God dit toegelaten? Maar ik antwoordde: De mens is geschapen opdat hem al wat hij wil, denkt, en doet, toeschijne als in zich en zo uit zich. De mens zou zonder dezen schijn niet een mens zijn; hij zou immers niet iets van het goede en het ware, of van de liefde en de wijsheid, kunnen opnemen, vasthouden, en zich als het ware toeëigenen; waaruit volgt dat zonder dien als het ware levenden schijn de

mens geen verbinding zou hebben met God, en vandaar ook niet het eeuwige leven. Indien hij echter vanwege dezen schijn zich het geloof bijbrengt dat hij het goede wil, denkt, en vandaar doet uit zich, en niet uit den Heer, hoewel in allen schijn als uit zich, zo verkeert hij het goede in het boze bij zich, en zo maakt hij in zich den oorsprong van het boze. Dit is de zonde van Adam geweest. Maar ik zal deze zaak wat duidelijker uiteenzetten. De Heer ziet elk mens aan in diens voorhoofd, en dit aanzien gaat door tot in diens achterhoofd; onder het voorhoofd is het cerebrum, en onder het achterhoofd is het cerebellum; dit is bestemd voor de liefde en de goede dingen ervan, en het eerstgenoemde is bestemd voor de wijsheid en de ware dingen ervan; en daarom neemt hij die met het aangezicht tot den Heer schouwt, van Hem de wijsheid op en door deze de liefde. Doch wie achterwaarts schouwt van den Heer weg, neemt de liefde en niet de wijsheid op, en de liefde zonder de wijsheid is de liefde uit den mens en niet uit den Heer; en omdat deze liefde zich met de valse dingen verbindt, erkent zij niet God, maar erkent zij zich voor god, en dit bevestigt zij stilzwijgend door het vermogen van verstaan en wijs zijn, in haar van de Schepping aan gelegd als uit zich. Daarom is deze liefde de oorsprong van het boze. Dat het aldus is, kan voor het oog worden aangetoond. Ik zal den enen of anderen bozen geest hierheen roepen die zich van God heeft afgekeerd, en ik zal tot hem spreken aan de rugzijde of aan het achterhoofd, en gij zult zien dat de dingen die worden gezegd, worden veranderd in het tegendeel. En ik riep een zodanige; hij was daar, en ik sprak tot hem aan de rugzijde, zeggende: Kent gij niet iets aangaande de hel, aangaande de verdoemenis, en aangaande de marteling daar? En terstond daarop toen hij zich tot mij had omgekeerd, vroeg ik: Wat hebt gij gehoord? Hij antwoordde: Ik heb dit gehoord: Kent gij niet iets aangaande den Hemel, aangaande de zaliging, en aangaande de gelukzaligheid daar? En daarna, toen deze dingen hem achter den rug werden gezegd, zeide hij dat hij de vorige dingen had gehoord. Daarna werden aan zijn rugzijde deze dingen gezegd: Weet gij niet dat zij die in de hel zijn, waanzinnig zijn uit de valse dingen? En na door mij hierover gevraagd te zijn wat hij had gehoord, zeide hij: Ik heb gehoord: Weet gij niet dat zij die in den Hemel zijn, wijs zijn uit de ware dingen? En toen hem deze dingen achter den rug werden gezegd, zeide hij dat hij had gehoord: Weet gij niet dat zij die in de hel zijn, waanzinnig zijn uit de valse dingen? En zo voort. Uit deze dingen blijkt duidelijk dat het gemoed, als het zich van den Heer afkeert, zich omkeert tot zichzelf, en dan het tegendeel doorvat. Dit is de oorzaak dat het, zoals u bekend is, in deze Geestelijke Wereld, niet aan iemand is geoorloofd om aan de rugzijde van een

ander te staan en tot hem te spreken; zo immers wordt hem een liefde ingeblazen waaraan het eigen inzicht vanwege het verkwikkelijke ervan zijn gunst schenkt en gehoorzaamt; maar omdat zij uit den mens is, en niet uit God, is zij de liefde van het boze of de liefde van het valse. Behalve dit zal ik u nog een ander eender iets mededelen, namelijk dat ik ettelijke malen goede en ware dingen heb gehoord, nedergegleden uit den Hemel in de hel, en dat die daar gaandeweg zijn verkeerd geworden in tegengestelden, het goede in het boze, en het ware in het valse. De oorzaak van deze zaak is de zelfde, ontegenzeggelijk, omdat allen die in de hel zijn, zich afkeren van den Heer. Na dit gehoord te hebben, bedankten die twee Engelen, en zij zeiden: Omdat gij nu nadenkt en schrijft over een liefde die aan onze echtelijke liefde is tegengesteld, en dat wat aan die liefde is tegengesteld onze gemoederen bedroeft, zullen wij heengaan. En toen zij zeiden: “Vrede zij u”, verzocht ik dat zij niets over deze liefde zouden vertellen aan hun broeders en zusters in den Hemel, omdat het hun onschuld zou kwetsen. Dat zij die als kleine kinderen sterven, opgroeien in den Hemel, en dat zij, wanneer zij de gestalte hebben bereikt waarin in de wereld de jongemannen van achttien jaren en de maagden van vijftien jaren zijn, in dezelve blijven staan, en dat door den Heer dan voor hen in huwelijken wordt voorzien; voorts dat zij zowel vóór het huwelijk als daarna volstrekt niet weten wat hoererij is en dat zij bestaanbaar is, kan ik met stelligheid verzekeren.

Over de ontucht

444[a]. Onder de ontucht wordt verstaan de lust van een jongeling of een jongeman met een vrouw-boeelerster, vóór het huwelijk; de lust echter met een vrouw niet-boeelerster, dat is, met een maagd of met de echtgenote van een ander, is niet ontucht, maar met een maagd is het schoffering, en met de echtgenote van een ander is het echtbreuk. Hoe ver deze twee van de ontucht afstaan, kan met door enig redelijk mens worden gezien indien hij niet de liefde van het geslacht in haar graden en diversiteiten doorschouwt, en aan den enen kant de kuise dingen ervan, en aan den anderen kant de onkuise dingen ervan, en elk van beide kanten onderverdeelt in geslachten en in soorten, en aldus onderscheid maakt. Anders kan in iemands voorstelling niet het onderscheid uitkomen tussen het meer en minder kuise en tussen het meer en minder onkuise, en zonder deze onderscheidingen vergaat alle verhouding en daarmede het scherpe doorzicht in de dingen des oordeels, en wordt het verstand in zulk een schaduw gewikkeld dat het de ontucht niet weet te onderscheiden van de echtbreuk, en nog minder de milde dingen der ontucht van de zware ervan; eender die van de echtbreuk. Zo vermengt het de boze dingen en maakt het uit diverse dingen één brij, en uit diverse goede dingen één deeg. Opdat derhalve de liefde van het geslacht op wel onderscheiden wijze worde gekend wat die zijde betreft waarlangs zij neigt en voortschrijdt tot een hoerse liefde volslagen tegengesteld aan de echtelijke liefde, is het dienstig dat de aanvang ervan, zijnde de ontucht, worde onderzocht; hetgeen zal geschieden in deze reeks: I: *Dat de ontucht behoort tot de liefde van het geslacht.* II: *Dat deze inzet wanneer de jongeling uit het eigen verstand aanvangt te denken en te handelen, en de stem zijner spraak aanvangt manlijk te worden.* III: *Dat de ontucht behoort tot den natuurlijken mens.* IV: *Dat de ontucht een lust is, maar niet de lust van de echtbreuk.* V: *Dat de liefde van het geslacht bij sommigen niet zonder nadelen geheel en al kan worden afgehouden van uit te lopen in ontucht.* VI: *Dat derhalve in volkrijke steden bordelen worden geduld.* VII: *Dat de lust van ontucht te plegen licht is voor zoveel als naar de echtelijke liefde wordt geschouwd, en aan deze de voorkeur wordt gegeven.* VIII: *Dat de lust van ontucht te plegen zwaar is voor zoveel als naar echtbreuk wordt geschouwd.* IX: *Dat de lust van ontucht te plegen zwaarder is naarmate deze overhelt tot de begeerte naar afwisseling, en tot de begeerte naar ontmaagding.* X: *Dat de sfeer van den lust van ontucht te plegen, hoedanig zij is in den aanvang, midden tussen de sfeer der hoerse liefde en de sfeer der echtelijke liefde is, en evenwicht*

maakt. XI: Dat daarvoor moet worden gezorgd dat niet de echtelijke liefde door ongeregelde en onmatige ontuchtplegingen teloor ga. XII: Aangezien het echtelijke van één man met één echtgenote het kleinood van het menselijk leven is, en de bewaarplaats van den Christelijken godsdienst. XIII: Dat dit echtelijke bij hen die om verschillende oorzaken nog niet een huwelijk kunnen ingaan en vanwege de wellustigheid de lusten niet kunnen onderdrukken, kan worden bewaard indien de zwerfzieke liefde van het geslacht beperkt wordt tot één minnares. XIV: Dat het pellicaat de voorkeur verdient boven den zwerfzicken lust, mits het niet wordt aangegaan met verscheidenen, noch met een maagd of ongerepte, noch met een getrouwde, en het gescheiden wordt gehouden van de echtelijke liefde. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

445. I: DAT DE ONTUCHT BEHOORT TOT DE LIEFDE VAN HET GESLACHT. Er wordt gezegd dat de ontucht behoort tot de liefde van het geslacht, omdat de ontucht niet de liefde van het geslacht is, maar uit deze is. De liefde van het geslacht is zoals een bron waaruit zowel de echtelijke liefde als de hoerse liefde kan worden afgeleid; en zij kunnen worden afgeleid door de ontucht, en zij kunnen het zonder haar. Want ieder mens heeft de liefde van het geslacht in, en of zij komt naar buiten, of zij komt niet naar buiten. Indien zij vóór het huwelijk naar buiten komt met een vrouw-boeleerster, zo wordt zij ontucht genoemd; indien niet eerder dan met de echtgenote, zo wordt zij huwelijk genoemd; indien na het huwelijk met een andere vrouw, zo wordt zij echtbreuk genoemd. En daarom is, zoals er is gezegd, de liefde van het geslacht zoals een bron waaruit zowel de kuise liefde als de onkuise liefde kan opwellen. Doch met welke behoedzaamheid en voorzichtigheid de kuise echtelijke liefde kan voortschrijden door de ontucht, doch uit welke onvoorzichtigheid door de ontucht de onkuise of hoerse liefde voortschrijdt, zal in hetgeen volgt worden opgelegd. Wie kan deze gevolgtrekking maken, dat hij die ontucht heeft gepleegd, niet meer kuis kan zijn in het huwelijk?

446. II: DAT DE LIEFDE VAN HET GESLACHT, WAARUIT DE ONTUCHT IS, INZET WANNEER DE JONGELING UIT HET EIGEN VERSTAND AANVANGT TE DENKEN EN TE HANDELEN, EN DE STEM ZIJNER SPRAAK AANVANGT MANLIJK TE WORDEN. Dit wordt aangevoerd te dien einde dat men het opkomen van de liefde van het geslacht en vandaar van de ontucht wete, namelijk dat deze er is als het verstand inzet uit zich redelijk te worden, of uit de eigen rede te doorzien welke dingen tot voordeel en nut strekken, en daarin te voorzien, aan welk verstand dan datgene als vlak van dienst is wat in het geheugen is van de ouders en de leermeesters. Er geschiedt op dat tijdstip een ommekeer in het gemoed; tevoren dacht het slechts uit de in

het geheugen nedergelegde dingen, door die te overdenken en daaraan te gehoorzamen; daarna uit de rede over die dingen; en dan schikt het, terwijl de liefde leidt, de in het geheugen zetelende dingen in een nieuwe orde, en gaat het daarmede strokend een eigen leven op touw zetten, en denkt geleidelijk meer en meer volgens zijn eigen rede, en wil uit zijn eigen vrijheid. Dat de liefde van het geslacht het initiament van het eigen verstand volgt, en voortschrijdt volgens de drijfkracht ervan, is bekend; wat een aanwijzing is dat die liefde opklimt naarmate het verstand opklimt, en dat zij afdaalt naarmate dat afdaalt. Onder opklimmen wordt verstaan tot de wijsheid, en onder afdalen wordt verstaan tot den waanzin; en wijsheid is het, de liefde van het geslacht te betomen; en waanzin is het, die liefde in den brede te laten uitgaan. Indien zij uitloopt in ontucht, welke het begin van haar activiteit is, zo behoort zij gematigd te worden krachtens de beginselen der eerbaarheid en der zedelijkheid, welke aan het geheugen en van daar uit aan de rede zijn ingeplant, en daarna aan de rede en van daar uit aan het geheugen moeten worden ingeplant. Dat tezamen met het inzetten van het eigen verstand ook de stem aanvangt manlijk te worden, komt omdat het verstand denkt, en door het denken spreekt, een aanwijzing dat het verstand den man maakt, en eveneens het manlijke van hem; bijgevolg, dat naarmate zijn verstand wordt verheven, de mens man wordt en eveneens een manlijke man; men zie boven n. 433, 434.

447. III: DAT DE ONTUCHT BEHOORT TOT DEN NATUURLIJKEN MENS, eender als de liefde van het geslacht, welke, indien zij actief wordt vóór het huwelijk, ontucht wordt genoemd. Elk mens wordt lichamenlijk geboren, wordt zinlijk, daarna natuurlijk, en gaandeweg redelijk, en, indien hij dan niet blijft staan, wordt hij geestelijk. Dat hij aldus voortschrijdt, is ter oorzaak hiervan dat de vlakken molten worden gevormd waarop de hogere kunnen steunen zoals een paleis op zijn grondvesten. Het laatste vlak met de daarop gebouwde dingen kan ook worden gelijkgesteld met een grond waaraan, na voorbereid te zijn, edele zaden worden ingeplant. Wat in het bijzonder de liefde van het geslacht betreft, die is eveneens eerst lichamenlijk, want zij zet in uit het vlees; daarop wordt zij zinlijk, want de vijf zinnen worden door het algemene ervan verlustigd; daarna wordt zij natuurlijk, geheel eender aan de zelfde liefde bij de dieren, omdat zij de zwerfzieke liefde van het geslacht is. Maar omdat de mens geboren is opdat hij geestelijk worde, wordt zij daarna natuurlijk-redelijk, en van natuurlijk-redelijk geestelijk, en ten slotte geestelijk-natuurlijk; en dan vloeit die geestelijk geworden liefde in en werkt op de redelijke liefde, en door deze op de zinlijke liefde, en door deze ten slotte op

die liefde in het lichaam en het vlees. En omdat deze haar laatste vlak is, werkt zij daarop geestelijk, en tegelijk redelijk en zinlijk. En zij vloeit in en werkt aldus opeenvolgend als de mens in het nadenken daarover is, doch gelijktijdig als hij in het laatste is. Dat de ontucht behoort tot den natuurlijke mens, komt omdat zij het naast voortgaat uit de natuurlijke liefde van het geslacht; en zij is natuurlijk-redelijk bestaanbaar, niet echter geestelijk, omdat de liefde van het geslacht niet geestelijk kan worden voordat zij echtelijk wordt. En de liefde van het geslacht wordt van natuurlijk geestelijk als de mens terugtreedt van den zwerfzieken lust en zich aan één enige toewijdt, aan wier ziel hij zijn eigen ziel verenigt.

448. IV: DAT DE ONTUCHT EEN LUST IS, MAAR NIET DE LUST VAN DE ECHTBREUK. Dat de ontucht een lust is, heeft deze oorzaken: 1. Omdat zij voortgaat uit den natuurlijke mens; en in al wat uit dien voortgaat, is begerigheid en lust; de natuurlijke mens immers is niets dan een woonplaats en receptakel van begerigheden en lusten; immers, alle van de ouders geerfde schulden zetelen daar. 2. Omdat de ontucht-pleger zwerfziek en zonder onderscheid te maken naar het geslacht kijkt, en nog niet naar één enige uit het geslacht; en zolang hij in dien staat is, zet de lust hem aan om te doen wat hij doet; maar naarmate hij naar één enige kijkt en het liefheeft zijn leven te verbinden met haar leven, wordt de begerigheid een kuise aandoening, en wordt de lust een menselijke liefde.

449. Dat de lust van ontucht niet de lust van echtbreuk is, ziet een ieder uit algemene doorvatting in. Welke wet en welke rechter rekent den ontucht-pleger een eendere misdaad toe als den echtbreker wordt toegekend? De oorzaak waarom men dit uit algemene doorvatting ziet, is deze dat de ontucht niet is tegengesteld aan de echtelijke liefde zoals de echtbreuk het is. In de ontucht kan van binnen echtelijke liefde verborgen liggen, zoals in het natuurlijke het geestelijke het kan; ja zelfs wordt ook het geestelijke daadwerkelijk ontwikkeld uit het natuurlijke; en wanneer het geestelijke is ontwikkeld, dan omgordt het natuurlijke dit zoals de schors het hout, en zoals de schede het zwaard, en eveneens is het aan het geestelijke van dienst als bescherming tegen gewelddadigheden. Hieruit blijkt dat de natuurlijke liefde, zijnde die tot het geslacht, aan de geestelijke liefde voorafgaat, welke die is tot éne uit het geslacht. Indien echter de ontucht voortgaat uit de natuurlijke liefde van het geslacht, kan die ook worden afgewist, mits de echtelijke liefde als het voornaamste goede wordt beoogd, gewenst, en gezocht. Gans anders is het gesteld met de geile en liederlijke liefde van echtbreuk; en dat deze is tegengesteld aan de echtelijke liefde en de vernietigster ervan is, is getoond

in het voorafgaande Hoofdstuk over de tegenstelling van de hoerse liefde en de echtelijke liefde. En daarom vindt, indien een echtbreker uit opzet of uit bevestiging de echtelijke sponde om verschillende oorzaken bestijgt, het omgekeerde plaats; van binnen schuilt het natuurlijke met zijn wulpsen en liederlijke dingen, en van buiten oversluiert een geestelijke schijn hetzelfde. Hieruit kan de rede zien dat de lust van beperkte ontucht ten opzichte van den lust van echtbreuk is zoals de eerste koelte is ten opzichte van de koude van den midwinter in de noordelijke streken.

450. v: DAT DE LIEFDE VAN HET GESLACHT BIJ SOMMIGEN NIET ZONDER NADELEN GEHEEL EN AL KAN WORDEN AFGEHOUDEN VAN UIT TE LOPEN IN ONTUCHT. Het heeft geen zin om de nadelen op te sommen die een at te zeer bedwingen van de liefde van het geslacht kan veroorzaken en bewerken bij hen die vanwege te groten overvloed te lijden hebben van brandende hitte. Bij dezen zijn daarvandaan de oorsprongen van sommige ziekten des lichaams en krankheden des gemoeds, om te zwijgen van geheime boze dingen die niet met name mogen worden genoemd. Anders bij hen die zulk een geringe liefde van het geslacht hebben dat zij de aandringen van haar lust kunnen weerstaan; desgelijks bij hen wien het vrij staat om op ontluikenden leeftijd zonder hun fortuin in de wereld te benadelen, aldus bij de eerste voortekenen, in een wettige bedgemeenschap te treden. Aangezien aldus geschiedt in den Hemel met de kleine kinderen wanneer zij tot den echtelijken leeftijd zijn opgegroeid, wordt derhalve daar niet geweten wat ontucht is. Maar op aarde is de zaak niet eender, waar echtverbintenissen niet kunnen worden gesloten dan na de verstreken jongemansjaren, hetgeen met verscheidenen het geval is onder gouvernementen waar een lange diensttijd nodig is om voor staatsbetrekkingen in aanmerking te komen, en om de middelen te verwerven voor onderhoud van huis en familie, en dan eerst naar een waardige echtgenote te dingen.

451. VI: DAT DERHALVE IN VOLKRIJKE STEDEN BORDELEN WORDEN GEDULD. Dit wordt als bevestiging van het voorafgaande Artikel aangevoerd. Dat zij worden geduld door koningen, overheidspersonen, en vandaar door rechters, de politic, en door het volk, in Londen, Amsterdam, Parijs, Wenen, Venetië, Napels, en eveneens in Rome, behalve in vele andere plaatsen, is bekend; onder de oorzaken waarom dit zo is, zijn ook de bovenvermelde.

452. VII: DAT DE ONTUCHT LICHT IS VOOR ZOVEEL ALS NAAR DE ECHTELIJKE LIEFDE WORDT GESCHOUWD, EN AAN DEZE DE VOORKEUR WORDT GEGEVEN. Er zijn graden van de hoedanigheden van het boze, zoals er graden zijn van de hoedanigheden van het goede; en daarom is elk boze

lichter en zwaarder, zoals elk goede een meer of minder beter of beste goede is. Het eendere is het geval met de ontucht, welke, omdat zij een lust is, en van den nog niet gezuiverden natuurlijken mens, een boze is. Maar omdat elk mens kan worden gezuiverd, wordt derhalve dat boze, voor zoveel als hij nadert tot den gezuiverden staat, een lichter boze, want voor zoveel wordt het afgewist, aldus voor zoveel als de ontucht nadert tot de echtelijke liefde, welke de gezuiverde staat der lief de van het geslacht is. Dat het boze der ontucht zwaarder is voor zoveel als het nadert tot de liefde van echtbreuk, zal men in het hieronder volgende Artikel zien. Dat de ontucht licht is voor zoveel als naar de echtelijke liefde wordt geschouwd, komt omdat men dan uit den onkuisen staat waarin men is, naar den kuisen staat schouwt, en voor zoveel als aan deze de voorkeur wordt gegeven, is men eveneens daarin ten aanzien van het verstand; en voor zoveel als daaraan niet slechts de voorkeur wordt gegeven, maar ook een voorlief de daarvoor wordt gekoesterd, is men daarin ook ten aanzien van den wil, dus ten aanzien van den inwendigen mens. En dan is de ontucht, indien de mens niettemin daarin blijft, voor hem een noodzakelijkheid waarvan de oorzaken hem het best bekend zijn. Er zijn twee redenen die bewerken dat de ontucht bij hen die den echtelijken staat verkiezen en meer liefhebben, licht is; de eerste is deze, dat voor hen het echtelijke leven het vooropgestelde, de bedoeling, of het einddoel is; de tweede is deze, dat zij bij zich het boze scheiden van het goede. Wat HET EERSTE aangaat, dat voor hen het echtelijke leven het vooropgestelde, de bedoeling, of het einddoel is, dit is omdat de mens zodanig mens is als hij is in zijn voornemen, bedoeling, of einddoel; en eveneens is hij zodanig voor den Heer en voor de Engelen; ja zelfs wordt hij ook als zodanig aangemerkt in het oog van de wijzen in de wereld. De bedoeling immers is de ziel van alle handelingen, en zij maakt in de wereld de beschuldigingen en de verontschuldigungen, en na den dood de toerekeningen. Wat HET TWEDE aangaat, zij die de echtelijke liefde verkiezen boven den lust der ontucht, scheiden het boze van het goede, aldus het onkuise van het kuise; en zij die deze twee scheiden in doorvatting en bedoeling, voordat zij in het goede of het kuise zijn, worden ook gescheiden en gezuiverd van het boze van dien lust als zij in den echtelijken staat komen. Dat het niet aldus geschiedt met hen die in de ontucht echtbreuk beögen, zal men in het nu volgende Artikel zien.

453. VIII: DAT DE LUST VAN ONTUCHT TE PLEGEN ZWAAR IS VOOR ZOVEEL ALS NAAR ECHTBREUK WORDT GESCHOUWD. Al diegenen beögen in den lust van ontucht de echtbreuk, die geloven dat echtbreuken geen zonden zijn, en over huwelijken eendere dingen denken als over echtbreuken, met alleen

het onderscheid van het geoorloofde en het ongeoorloofde. Dezen maken eveneens uit alle boze dingen één boze, en zij vermengen die zoals vuilnissen met eetbare spijzen in één schotel, en zoals afval met wijnen in één beker, en zo eten en drinken zij. Eender doen zij met de liefde van het geslacht, met de ontucht, met het pellicaat, met de mildere, zware, en zwaardere echtbreukpleging, ja zelfs met de schoffering of ontmaagding. Daarbij komt dat zij al die dingen niet slechts vermengen, maar ook in de huwelijken mengen, en deze met een eendere opvatting schandvlekken. Doch over hen die zelfs niet deze dingen van gene onderscheiden, komen na de ongestadige omgangen met het geslacht kouden, weerzin, en walging, eerst voor de gade, daarna voor de overigen, en ten slotte voor het geslacht. Dat bij hen niet bestaat het vooropgestelde, de bedoeling, of het einddoel van het goede of het kuise, opdat zij verontschuldigd mogen worden, noch de scheiding tussen het boze en het goede, of tussen het onkuise en het kuise, opdat zij gezuiverd mogen worden, gelijk als bij hen die van de ontucht heenzien tot de echtelijke liefde en deze verkiezen, waarover in het voorafgaande Artikel, n. 452, blijkt vanzelf. Het is geoorloofd deze dingen door dit nieuwe uit den Hemel te bevestigen: Ik heb verscheidenen ontmoet die in de wereld eender als anderen in de uitwendige dingen hadden geleefd door zich prachtig te kleden, door kostelijk te tafelen, met grote winst zoals anderen zaken te doen, toneelspelen bij te wonen, over liefdesaangelegenheden als het ware uit lust te schertsen, behalve andere eendere dingen meer; en toch legden de Engelen aan sommigen die dingen ten laste als boze dingen der zonde, en rekenden zij sommigen dezelve niet als boze dingen aan, en verklaarden zij dezen voor schuldeloos, genen echter voor schuldig. Op de vraag waarom aldus, terwijl zij toch eendere dingen hadden gedaan, antwoordden zij dat allen worden beschouwd naar het vooropgestelde, de bedoeling, of het einddoel, en dienvolgens maken zij onderscheid; en dat zijzelf derhalve hen die het doel verontschuldigt en veroordeelt, verontschuldigen en veroordelen, aangezien allen in den Hemel het einddoel van het goede hebben, en allen in de hel het einddoel van het boze; en dat dit en niet iets anders wordt verstaan onder des Heren woorden: *Oordeelt niet opdat gij niet veroordeeld wordt*, Matth. VII: 1.

454. IX: DAT DE LUST VAN ONTUCHT TE PLEGEN ZWAARDER IS NAARMATE DEZE OVERHELT TOT DE BEGEERTE NAAR AFWISSELING, EN TOT DE BEGEERTE NAAR ONTMAAGDING. De oorzaak hiervan is deze dat deze twee de bijkomende dingen van de echtbreuk zijn, aldus verzwareningen ervan; er bestaan immers mildere, zware, en zwaardere echtbreuken, en zij worden afzonderlijk daarnaar beoordeeld in hoeverre zij zijn tegengesteld aan de

echtelijke liefde, en in hoeverre zij vandaar haar vernietigen. Dat de begeerte naar afwisseling en de begeerte naar ontmaagding, door daadwerkelijke vergrijpen bekrachtigd, de echtelijke liefde te gronde richten en als het ware tot den bodem der zee laten verzinken, zal men in de navolgende Verhandelingen dienaangaande zien.

455. X: DAT DE SFEER VAN DEN LUST TOT ONTUCHT TE PLEGEN, HOEDANIG ZIJ IS IN DEN AANVANG, MIDDEN TUSSEN DE SFEER DER HOERSE LIEFDE EN DE SFEER DER ECHTELIJKE LIEFDE IS, EN EVENWICHT MAAKT. Over de beide sferen, die der hoerse liefde en die der echtelijke liefde, is in het vorige Hoofdstuk gehandeld; en het is getoond dat de sfeer der hoerse liefde opklimt uit de hel, en dat de sfeer der echtelijke liefde nederdaalt uit den Hemel, n. 435; dat die twee sferen elkander ontmoeten in de ene en de andere Wereld, maar zich niet verbinden, n. 436; dat er tussen die twee sferen een evenwicht is, en dat de mens daarin is, n. 437; dat de mens zich kan keren tot welke sfeer hem belieft, maar dat hij zich voor zoveel als hij zich tot de ene keert, van de andere afkeert, n. 438; wat onder de sferen wordt verstaan, n. 434 en uit de daar aangehaalde plaatsen. Dat de sfeer van den lust van ontucht te plegen midden tussen die twee sferen is en evenwicht maakt, komt omdat als iemand daarin is, hij zich kan keren tot de sfeer der echtelijke liefde, dat is, tot deze liefde, en eveneens tot de sfeer der liefde van echtbreuk, dat is, tot de liefde ervan. Maar indien hij zich tot de echtelijke liefde keert, keert hij zich tot den Hemel; indien tot de liefde van echtbreuk, zo keert hij zich tot de hel. Elk van beide is gelegen in de keuze, het believen, en den wil van den mens, om deze oorzaak dat hij vrij kunne handelen volgens de rede, en niet uit het instinct, bijgevolg opdat hij mens zij en zich den invloed toeëigene, en niet een beest, hetwelk zich niets ervan toeigent. Er wordt gezegd de lust van ontucht hoedanig die is in den aanvang, omdat deze dan in den middenstaat is. Wie weet niet dat al wat de mens in den aanvang doet, uit de begeerigheid is, omdat het uit den natuurlijke mens is? En wie weet niet dat die begeerigheid niet wordt toegerekend als hij van natuurlijk geestelijk wordt? Het eendere is het geval met den lust van ontucht, als de liefde van den mens echtelijk wordt.

456. XI: DAT DAARVOOR MOET WORDEN GEZORGD DAT NIET DE ECHTELIJKE LIEFDE DOOR ONMATIGE EN ONGEREGELDE ONTUCHTPLEGINGEN TELOOR GA. Onder onmatige en ongeregelde ontuchtplegingen waardoor de echtelijke liefde teloor gaat, worden de ontuchtplegingen verstaan waardoor niet slechts de krachten worden ontzenuwd, maar ook alle kostelijkheden der echtelijke liefde worden weggenomen. Uit de onbeteugelde losbandigheid ervan

immers komen niet slechts zwakheden en dientengevolge onvermogens, maar ook onreinheden en schaamteloosheden opzetten, tengevolge waarvan de echtelijke liefde niet kan worden doorvat en gevoeld in haar reinheid en kuisheid, en zo ook niet in haar zoetheid en in de verrukkingen van haar bloem; gezwegen nog van de nadelige gevolgen voor het lichaam en het gemoed, voorts van de verboden verlokkingen welke niet slechts de echtelijke liefde van haar gezegende verkwikkelijke dingen beroven, maar haar ook wegnemen en verkeren in koude, en zo in walging. Zodanige ontuchtplegingen zijn uitspattingen, waardoor de echtelijke spelen worden omgebogen tot tragische tonelen. De onmatige en ongeregelde ontuchtplegingen immers zijn zoals branden die uit de laatste oplaaien en het lichaam uitbranden, de vezels doen verdorren, het bloed bezoedelen, en de redelijke dingen des gemoeds bederven; zij barsten immers los zoals een vuur uit het fundament een huis binnenbreekt en het gans en al verteert. Opdat niet aldus geschiede, dient er door de ouders zorg te worden gedragen, omdat de door lust geprikkelde opgroeiende knaap zich nog niet uit de rede een teugel kan aanleggen.

457. XII: AANGEZIEN HET ECHTELIJKE VAN ÉÉN MAN MET ÉÉN ECHTGENOTE HET KLEINOOD VAN HET MENSELIJK LEVEN IS, EN DE BEWAARPLAATS VAN DEN CHRISTELIJKEN GODSDIENST. Deze twee zijn het die universeel en afzonderlijk in het ganse voorafgaande Deel, over de echtelijke liefde en de verrukkingen van haar wijsheid, zijn aangetoond. Dat zij het kleinood van het menselijk leven is, komt omdat des mensen leven zodanig is als die liefde bij hem is; zij maakt immers het binnenste van zijn leven; want zij is het leven der wijsheid samenwonende met haar liefde, en der liefde samenwonende met haar wijsheid, en daarvandaan is het leven der verrukkingen van elk van beide; in één woord gezegd, de mens is een levende ziel door die liefde. Vandaar komt het dat het echtelijke van één man met één echtgenote het kleinood van het menselijk leven wordt geheten. Dit wordt bevestigd uit deze dingen boven: Dat er met één echtgenote waarlijk echtelijke vriendschap, vertrouwen, potentie is, omdat er het één-zijn van de gemoederen is, n. 333, 334; dat er in haar en uit haar hemelse gezegendheden, geestelijke gunstrijkheden, en daaruit natuurlijke verkwikkelijkheden zijn, waarin van den beginne aan is voorzien voor hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, n. 335; dat zij is de fundamentele liefde van alle hemelse, geestelijke, en daaruit van alle natuurlijke liefden, en dat in die liefde zijn verzameld alle vreugden en alle blijdschappen van eersten tot laatsten, n. 65 tot 69; en dat zij in haar oorsprong beschouwd is het spel van de wijsheid en de liefde, is ten volle aangetoond

in DE VERRUKKINGEN DER WIJSHEID AANGAANDE DE ECHTELIJKE LIEFDE, welke het Eerste Deel van dit Werk vormen.

458. Dat die liefde de bewaarplaats is van den Christelijken godsdienst, komt omdat deze godsdienst met die liefde één maakt en samenwoont; want het is getoond dat niet anderen in die liefde komen en daarin kunnen zijn dan zij die tot den Heer gaan, en de ware dingen Zijner Kerk en de goede dingen van haar doen, n. 70, 71; dat die liefde is uit den Heer Alleen, en dat zij er vandaar is bij hen die van den Christelijken godsdienst zijn, n. 131, 335, 336; dat die liefde is volgens den staat der Kerk, omdat zij is volgens den staat der wijsheid bij den mens, n. 130; dat deze dingen aldus zijn, is bevestigd in het ganse Hoofdstuk over de Overeenstemming ervan met het Huwelijk van den Heer en de Kerk, n. 116 tot 131; en in het Hoofdstuk over den Oorsprong dier Liefde uit het Huwelijk van het goede en het ware, n. 83 tot 102.

459. XIII: DAT DIT ECHTELIJKE BIJ HEN DIE OM VERSCHILLENDE OORZAKEN NOG GEEN HUWELIJKEN KUNNEN INGAAN EN VANWEGE DE WELLUSTIGHEID DE LUSTEN NIET KUNNEN MATIGEN, KAN WORDEN BEWAARD INDIEN DE LIEFDE VAN HET GESLACHT BEPERKT WORDE TOT ÉÉN MINNARES. Dat door hen die wellustig zijn de onmatige en ongeregelde lust niet kan worden ingetoomd, ziet de rede en leert de ondervinding. Opdat derhalve dit onmatige en ongeregelde bij hen die aan brandende hitte lijden en om verscheidene oorzaken de huwelijken niet kunnen verhaasten en daarop vooruitlopen, worde beteugeld en tot iets gematigd en geregelds teruggebracht, doet er zich niet een andere uitweg en toevlucht als het ware voor, dan het houden van een minnares, die in het Frans een *maitresse* wordt genoemd. Dat in de koninkrijken waar gouvernementen zijn, door velen geen echtverbintenissen kunnen worden gesloten dan na de verstreken jongemansjaren, omdat het eerst nodig is voor betrekkingen in aanmerking te komen en om de middelen te verwerven voor onderhoud van huis en familie, en dan eerst naar een waardige echtgenote te dingen, is bekend; en toch kan in den voorafgaanden leeftijd de springbron der manlijkheid bij weinigen gesloten worden gehouden en bewaard blijven voor de echtgenote. Het is weliswaar beter dat zij bewaard worde; maar indien het vanwege de tomeloze kracht van den lust niet kan, wordt een bemiddelende schikking gezocht waardoor kan worden voorkomen dat ondertussen de echtelijke liefde vergaat. Dat zij het pellicaat is, daarvoor pleiten deze dingen; I: Dat daardoor de ongeregelde ontuchtplegingen in het wilde weg worden beteugeld en beperkt, en zo een strakker toegehaalde staat wordt aangebracht, welke meer verwant is aan het echtelijke leven. II: Dat de venus-gloed, in den aanvang gloeiend en

als het ware verzengend, wordt gekalmeerd en verzacht, en dat zo het wulpse der wellustigheid, hetwelk schandelijk is, wordt getemperd door iets wat als het ware overeenkomt met een huwelijk. iii: Daardoor verspilt men ook niet de krachten, noch loopt men gebrekkigheden op, zoals door ongestadige en onbepaalde satyriasis. iv: Daardoor worden ook de besmettelijke ziekten des lichaams en de waanzinnen des gemoeds vermeden. v: Desgelijks worden daardoor de echtbreuken verhoed, zijnde de boelingen met vrouwen-echtgenoten, en de schofferingen, zijnde de verkrachtingen van maagden; nog gezeggen van niet te noemen misdadige dingen; een knaap immers als hij een manbaar jongeling is, denkt niet dat echtbreuken en schofferingen iets anders zijn dan ontuchtplegingen, aldus denkt hij dat het ene het zelfde is als het andere; ook weet hij niet uit de rede weerstand te bieden aan de verlokkingen van sommigen uit het geslacht die zich geheel en al op de loonhoerij hebben toegelegd; maar hij kan in het pellicaat, hetwelk een ordelijker en gezonder vorm van ontucht is, de verschillen leren en zien. vi: Door het pellicaat is er ook geen toegang tot de vier geslachten van lusten die in den hoogsten graad vernietigend zijn voor de echtelijke liefde, zijnde de lust van ontmaagding, de lust van afwisselingen, de lust van verkrachting, de lust van onschulden te verleiden, waarover in hetgeen volgt. Maar deze dingen zijn niet gezegd voor hen die de brandende hitte van den lust kunnen bedwingen; noch voor hen die terstond als zij jongemannen worden, een huwelijk kunnen ingaan en de eerstelingen der manlijkheid aan hun vrouwen-echtgenoten kunnen bieden en besteden.

460. xiv: DAT HET PELLICAAT DE VOORKEUR VERDIENT BOVEN DEN ZWERFZIEKEN LUST, MITS HET NIET WORDT AANGEGAAN MET VERSCHIEDENEN, NOCH MET EEN MAAGD OF ONGEREPTTE, NOCH MET EEN GETROUWDE, EN HET GESCHIEDEN WORDT GEHOUDEN VAN DE ECHTELIJKE LIEFDE. Wanneer en bij wie het pellicaat de voorkeur verdient boven den zwerfzicken lust, is vlak boven nagewezen. i: Dat men zich niet tot het pellicaat mag verbinden met meer dan ene, komt omdat het, indien met verscheidenen, het polygame inheeft, hetgeen over den mens een louter natuurlijken staat brengt en hem neerstoot in den zinlijken staat, dermate dat hij niet kan worden verheven in den geestelijken staat, waarin de echtelijke liefde zal zijn; men zie n. 338, 339. ii: Dat men er zich niet toe mag verbinden met een maagd of ongerepte, komt omdat de echtelijke liefde bij de vrouwen één maakt met haar maagdelijkheid; daarvandaan is de kuisheid, de zuiverheid, en de heiligheid dier liefde; en daarom is die maagdelijkheid aan enig man beloven en overleveren, het verbintenisteken geven dat zij hem

tot in het eeuwige zal liefhebben. Daarom kan de maagd uit geen redelijke instemming van die maagdelijkheid afstand doen, tenzij met de belofte van het echtelijk verbond; zij is eveneens de kroon van haar eer; en daarom staat de maagdelijkheid wegrukken zonder het verbond des huwelijks, en daarna haar heenwenden, gelijk met van een maagd die een bruid en een kuise echtgenote had kunnen worden, een loonhoer maken, of haar aan enig man door bedrog ontfoetselen, en het ene en het andere is verwerpelijk. Wie derhalve een maagd als minnares aan zich verbindt, kan weliswaar met haar samenwonen, en zo haar in de vriendschap der liefde inwijden, maar nochtans met de bestendige bedoeling dat zij indien zij niet boeleert, zijn echtgenote zij of worde. III: Dat men zich niet tot het pellicaat mag verbinden met een getrouwde vrouw, omdat dit echtbreuk is, is duidelijk. IV: Dat de liefde van het pellicaat gescheiden moet worden gehouden van de echtelijke liefde, is ter oorzaak hiervan dat die liefden onderscheiden zijn, en derhalve niet moeten worden vermengd; de liefde van het pellicaat immers is een onkuise, natuurlijke, en uitwendige liefde, doch de liefde van het huwelijk is kuis, geestelijk, en inwendig. De liefde van het pellicaat houdt de zielen van twee onderscheiden, en verbindt slechts de zinlijke dingen des lichaams; doch de liefde van het huwelijk verenigt de zielen, en door het één-zijn der zielen ook de zinlijke dingen des lichaams, totdat zij van twee zoals één worden, hetgeen één vlees is. V: De liefde van het pellicaat treedt slechts in het verstand binnen en in de dingen die van het verstand afhangen; doch de liefde van het huwelijk treedt ook binnen in den wil en in de dingen die van den wil afhangen, bijgevolg in alle en de afzonderlijke dingen van den mens. En daarom kan de man indien de liefde van het pellicaat de liefde van het huwelijk wordt, daarvan niet met enig recht, zonder schending van het echtelijk één-zijn, terugtreden; en indien hij terugtreedt en een andere trouwt, vergaat de echtelijke liefde tengevolge van de breuk ervan. Men moet weten dat de liefde van het pellicaat gescheiden wordt gehouden van de echtelijke liefde daardoor dat men aan de minnares geen huwelijk belooft, nosh haar in enige hoop op een huwelijk brengt. Het verdient evenwel de voorkeur om de toorts der liefde van het geslacht eerst met de echtgenote te ontsteken.

461. Aan deze dingen zal de volgende GEDENKWAARDIGHEID worden toegevoegd. Eens sprak ik met een nieuwelinggeest die, toen hij in de wereld was, veel over den Hemel en de hel had nagedacht. Onder nieuweling-geesten worden de pas overleden mensen verstaan, die, omdat zij dan geestelijke mensen zijn, geesten worden genoemd. Deze ving zodra hij in de Geestelijke Wereld was binnentreden, op eendere wijze aan over den Hemel en de hel

na te denken; en het scheen hem toe in vreugde te zijn wanneer hij over den Hemel nadacht, en in droefenis wanneer hij over de hel nadacht. Toen hij bemerkte dat hij in de Geestelijke Wereld was, vroeg hij terstond waar de Hemel en waar de hel was, voorts wat en hoedanig de ene en de andere was. En zij antwoordden: De Hemel is boven uw hoofd, en de hel is onder uw voeten; nu immers zijt gij in de Wereld der Geesten, welke midden tussen den Hemel en de hel is; maar wat en hoedanig de Hemel en de hel is, kunnen wij niet in het kort beschrijven. En omdat hij toen van verlangen blaakte om te leren kennen, wierp hij zich neder op de knieën en bad ootmoedig tot God om onderricht te worden. En zie, een Engel verscheen aan zijn rechterzijde en hief hem op, en zeide: Gij hebt gesmeekt om onderricht te worden over den Hemel en de hel. VRAAG NA EN LEER WAT HET VERKWIKKELIJKE IS, EN GIJ ZULT LEREN KENNEN. En na dit gezegd te hebben, werd de Engel opgeheven. Toen zeide de nieuweling-geest bij zichzelf: *Vraag na en leer wat het verkwikkelijke is, en gij zult leren kennen wat en hoedanig de Hemel en de hel is.* Maar van die plaats heengaande zwierf hij rond, en de tegenkomenden aansprekende zeide hij: Zegt mij, ik bid u, zo het u behaagt, wat is het verkwikkelijke? En enigen zeiden: Wat is dat voor een vraag? Wie weet niet wat het verkwikkelijke is? Is het niet vreugde en blijdschap? En daarom is het verkwikkelijke het verkwikkelijke, het ene zoals het andere; wij weten van geen onderscheid. Anderen zeiden dat het verkwikkelijke een lachen des gemoeds was; als immers het gemoed lacht, is het aangezicht vrolijk, het spreken schertsend, het gebaar spelend, en de ganse mens in het verkwikkelijke. Enigen echter zeiden: Het verkwikkelijke is niets anders dan banketeren en lekkernijen eten, en drinken, en zich aan edelen wijn bedrinken, en dan keuvelen over allerlei dingen, vooral over de spelen van Venus en Cupido. Na dit gehoord te hebben zeide de nieuweling-geest verontwaardigd bij zichzelf: Deze antwoorden zijn boers en niet beschaafd; deze verkwikkelijke dingen zijn noch de Hemel, noch de hel. Och, mocht ik toch wijzen ontmoeten. En hij ging van hen heen, en hij vroeg: Waar zijn wijzen? En toen werd hij gezien door een zekeren Engellijken Geest, die zeide: Ik doorvat dat gij zijt ontstoken van het verlangen om datgene te weten wat het universele des Hemels en het universele der hel is; en omdat dit HET VERKWIKKELIJKE is, zal ik u leiden op een heuvel waar dagelijks diegenen samenkomen die de uitwerkingen blootleggen, en zij die de oorzaken opsporen, en zij die de einddoelen uitvorsen. Het zijn drie groepen; en zij die de uitwerkingen blootleggen, worden Geesten der Wetenschappen genoemd, en abstract genomen: Wetenschappen; en zij die de oorzaken opsporen, worden Geesten des

Inzichts genoemd, abstract genomen: Inzichten; en zij die de doelen uitvorsen, worden Geesten der Wijsheid genoemd, abstract genomen: Wijsheden. Rechtstreeks boven hen in den Hemel zijn de Engelen die uit de einddoelen de oorzaken zien, en uit de oorzaken de uitwerkingen. Van deze Engelen hebben die drie groepen verlichting. Toen den nieuwelings-geest bij de hand vattende, leidde hij hem op den heuvel en tot de groep die bestond uit hen die de einddoelen uitvorsen, en Wijsheden worden genoemd. Tot dezen zeide de nieuwelingsgeest: Vergeeft mij dat ik tot u ben opgeklommen. De oorzaak hiervan is deze, dat ik van de knapenjaren aan heb nagedacht over den Hemel en de hel; en ik ben zo juist in deze Wereld gekomen, en sommigen die toen aan mij vergezelschap waren, zeiden dat hier de Hemel is boven mijn hoofd, en de hel onder mijn voeten; maar zij zeiden niet wat en hoedanig de ene en de andere was. En daarom heb ik door het bestendige denken daarover, angstig geworden zijnde, tot God gebeden; en toen stond een Engel daar, en zeide: *Vraag na en leer wat het verkwikkelijke is, en gij zult leren kennen.* Ik heb nagevraagd, maar tot nog toe tevergeefs. Ik verzoek dus dat gij, zo het u belieft, mij leert wat het verkwikkelijke is. Hierop antwoordden de Wijsheden: Het verkwikkelijke is het al des levens voor allen in den Hemel, en het al des levens voor allen in de hel. Voor hen die in den Hemel zijn, is het het verkwikkelijke van het goede en het ware; voor hen echter die in de hel zijn, is het het verkwikkelijke van het boze en het valse. Al het verkwikkelijke immers is der liefde, en de liefde is het zijn van des mensen leven. En daarom, evenals de mens een mens is volgens het hoedanige zijner liefde, evenzo is hij een mens volgens het hoedanige van zijn verkwikkelijke. De activiteit der liefde maakt den zin van het verkwikkelijke; de activiteit ervan in den Hemel is met de wijsheid, en de activiteit ervan in de hel is met den waanzin; de ene en de andere activiteit doet in haar eigen subjecten het verkwikkelijke optreden. De Hemelen en de hellen echter zijn in tegengestelde verkwikkelijken, omdat zij in tegengestelde liefden zijn, de Hemelen in de liefde en daaruit in het verkwikkelijke van weldoen, de hellen echter in de liefde en daaruit in het verkwikkelijke van boosdoen. Indien gij dus leert kennen wat het verkwikkelijke is, zo zult gij leren kennen wat en hoedanig de Hemel en de hel is. Maar vraag na en leer verder wat het verkwikkelijke is aan de hand van hen die de oorzaken opsporen, en Inzichten worden genoemd. Zij zijn hiervandaan rechts. En hij ging heen en trad op dezen toe, en hij zeide de oorzaak van zijn komst, en hij verzocht dat zij hem zouden onderrichten daaromtrent wat het verkwikkelijke is. En verheugd over de vraag zeiden dezen: Het is waar dat wie het verkwikkelijke kent, weet wat en hoedanig de

Hemel en de hel is. De wil, waaruit de mens een mens is, komt ook zelfs niet een puntje verder tenzij door het verkwikkelijke gevoerd; want de wil is in zich beschouwd niets anders dan het affect en het effect van de ene of andere liefde, aldus van een verkwikkelijke; het is immers een of ander behaaglijke, believe, en genoeglijke, dat doet willen. En omdat de wil het verstand aandrijft tot denken, is er niet het minste van een denkvoorstelling tenzij door het ingevloeid verkwikkelijke van den wil. Dat het aldus is, is ter oorzaak hiervan dat de Heer door den invloed uit Hem alle dingen der ziel en alle dingen des gemoeds bij de Engelen, de geesten, en de mensen in werking zet, en Hij zet in werking door den invloed van de liefde en de wijsheid; en deze invloed is de activiteit zelf waaruit al het verkwikkelijke is, hetwelk in zijn oorsprong wordt genoemd het gezegende, het gunstrijke, en het gelukzalige, en in de afleiding het verkwikkelijke, het bekoorlijke, en het genoeglijke, en in den universelen zin HET GOEDE. Maar de geesten der hel verkeren bij zich alle dingen, aldus eveneens het goede in het boze, en het ware in het valse, terwijl het verkwikkelijke bij voortduur aanhoudt; want zonder den aanhoudenden voortduur van het verkwikkelijke hebben zij geen wil, noch gewaarwording, aldus geen leven. Hieruit blijkt wat, hoedanig, en vanwaar het verkwikkelijke der hel is, voorts wat, hoedanig, en vanwaar het verkwikkelijke des Hemels is. Na deze dingen gehoord te hebben, werd hij heengeleid tot de derde groep, waar diegenen waren die de uitwerkingen blootleggen, en Wetenschappen worden genoemd. Dezen zeiden: Daal af tot de lagere aarde, en klim op tot de hogere aarde; in deze zult gij de verkwikkelijkheden van de Engelen des Hemels doorvatten en voelen, en in gene de verkwikkelijkheden van de geesten der hel. Maar zie, toen gaapte op een afstand van hen de grond open, en door de gaping heen klommen drie duivels op, vurig verschijnende vanwege het verkwikkelijke hunner liefde; en omdat zij die met den nieuwelings-geest vergezelschap waren, doorvatten dat het volgens een voorzienige beschikking was dat die drie uit de hel waren opgeklommen, werd tot hen gezegd: Treedt niet nader toe, maar vertelt van de plaats af waar gij zijt iets over uw verkwikkelijke dingen. En zij zeiden: Weet dat een ieder, hetzij hij goed hetzij hij boos is, in zijn verkwikkelijke is, de goede in het verkwikkelijke van zijn goede, en de boze in het verkwikkelijke van zijn boze. En op de vraag: Wat is uw verkwikkelijke? zeiden zij dat het het verkwikkelijke was van hoereren, stelen, bedriegen, lasteren. En wederom werd hun gevraagd: Hoedanig zijn die verkwikkelijke dingen? Zij zeiden dat zij door anderen werden geroken zoals de stanken uit drekken, en zoals de rotluchten uit lijken, en zoals de walmen uit urinepoelen. En er werd

gegevraagd: Zijn die dingen voor u verkwikkelijk? Zij zeiden: Zij zijn hoogst verkwikkelijk. En er werd gezegd: Dan zijt gij zoals de onreine beesten die in zulke dingen zich ophouden. En zij antwoordden: Indien wij het zijn, zo zijn wij het; maar zulke dingen zijn de verrukkingen van onze neusgaten. En er werd gevraagd: Wat weer? Zij zeiden dat het een ieder is geoorloofd in zijn verkwikkelijke te zijn, ook in het onreinste zoals men dat noemt, als hij maar niet de goede geesten en de Engelen bestookt. Maar omdat wij van ons verkwikkelijke uit niet anders konden dan hen bestoken, zijn wij samengeworpen in tuchthuizen, waar wij ijzingwekkende dingen verduren. In onze verkwikkelijke dingen daar te worden gestuit en daarvan afgetrokken te worden, is dat wat de marteling der hel wordt genoemd. Het is eveneens een innerlijke smart. Toen vroeg men: Waarom hebt gij de goeden bestookt? Zij zeiden dat zij niet anders hadden gekund; het is alsof een woede hen overvalt wanneer zij enig Engel zien en de Goddelijke sfeer rondom hem ruiken. Toen werd hun gezegd: Zo zijt gij ook zoals de wilde dieren. En terstond daarop toen zij den nieuwelings-geest met de Engelen zagen, kwam over die duivels een woede, welke verscheen zoals het vuur van den haat; en daarom werden zij, opdat zij geen schade zouden berokkenen, in de hel teruggeworpen. Hierna verschenen de Engelen die uit de einddoelen de oorzaken zien, en door de oorzaken de uitwerkingen, die in den Hemel boven die drie groepen waren; en dezen werden gezien in een blinkend wit licht, hetwelk, door spiraalvormige buigingen zich ontrollend, een ronde guirlande uit bloemen met zich mededroeg en haar zette op het hoofd van den nieuwelings-geest. En toen geschiedde tot hem een stem van daar: Deze lauwerkrans wordt u gegeven ter oorzaak hiervan dat gij van de knapen jaren aan hebt nagedacht over den Hemel en de hel.

Over het concubinaat

462. In het voorafgaande Hoofdstuk, waar over de ontucht is gehandeld, is ook over het pellicaat gehandeld, en onder dit werd verstaan de aangegane verbinding van een ongehuwden man met een vrouw; onder het concubinaat echter wordt hier verstaan de verbinding van een gehuwden man, eender aangegaan met een vrouw. Zij die de klassen niet onderscheiden, gebruiken die twee woorden door elkander als van één begrip en vandaar als van één betekenis. Maar aangezien het twee klassen zijn, en het woord pellicaat voor de eerstgenoemde klasse past, omdat de minnares (*pellex*) een boeleerster is, en het woord concubinaat voor de laatstgenoemde klasse past, omdat de bijzit (*concupina*) een bijslaap is (*succuba lecti*), wordt derhalve om scheiding daartussen te maken de vóórhuwelijks aangegane verhouding met een vrouw aangeduid met het pellicaat, en de nahuwelijks met het concubinaat. Over het concubinaat wordt hier gehandeld terwille van de orde; want door de orde wordt blootgelegd hoedanig het huwelijk is enerzijds, en hoedanig de echtbreuk is anderzijds. Dat het huwelijk en de echtbreuk tegengesteld zijn, daarover is in het Hoofdstuk over de tegenstelling ervan reeds gehandeld; en in welke mate en hoedanig zij zijn tegengesteld, kan niet dan uit de tussenliggende overgangen worden gehaald, waaronder ook het concubinaat is. Maar omdat er hiervan twee geslachten zijn en deze volkomen onderscheiden moeten worden, dient derhalve deze Verhandeling evenals de vorige, in haar delen te worden onderverdeeld, hetgeen zal geschieden in de volgende; I: *Dat er twee geslachten van concubinaat zijn, welke onderling zeer verschillen, het ene samen met de echtgenote, het andere afgescheiden van de echtgenote.* II: *Dat het concubinaat samen met de echtgenote volstrekt ongeoorloofd is voor de Christenen, en verfoeilijk.* III: *Dat het polygamie is, welke uit de Christelijke wereld is gebannen en gebannen moet worden.* IV: *Dat het een hoererij is, waardoor het echtelijke, zijnde de kostbaarste schat van het Christelijk leven, teloor gaat.* V: *Dat een concubinaat afgescheiden van de echtgenote, wanneer het plaats vindt uit wettige, gerechte, en waarlijk geldige oorzaken, niet ongeoorloofd is.* VI: *Dat de wettige oorzaken van dit concubinaat wettige oorzaken van echtscheiding zijn, terwijl de echtgenote niettemin in huis wordt gehouden.* VII: *Dat de gerechte oorzaken van dit concubinaat gerechte oorzaken zijn van de scheiding van sponde.* VIII: *Dat de geldige oorzaken van dit concubinaat werkelijk en niet-werkelijk zijn.* IX: *Dat de werkelijke geldige oorzaken die zijn welke uit het gerechte zijn.* X: *Doch dat de niet-werkelijke geldige oorzaken die zijn welke niet uit het gerechte zijn,*

hoewel uit den schijn van het gerechte. XI: Dat zij die uit wettige, gerechte, en werkelijke geldige oorzaken in dit concubinaat zijn, tegelijk in de echtelijke liefde kunnen zijn. XII: Dat wanneer dit concubinaat voortduurt, de daadwerkelijke verbinding met de echtgenote niet geoorloofd is. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

463. I: DAT ER TWEE GESLACHTEN VAN CONCUBINAAT ZIJN, WELKE ONDERLING ZEER VERSCHILLEN, HET ENE SAMEN MET DE ECHTGENOTE, EN HET ANDERE AFGESCHIEDEN VAN DE ECHTGENOTE. Dat er twee geslachten van concubinaat zijn, welke onderling zeer verschillen, en dat het ene geslacht is een bijslaap aan de sponde toevoegen, en samen en tegelijk met haar en met de echtgenote leven, en dat het andere geslacht is na de wettige en gerechte scheiding van de echtgenote een vrouw in haar plaats als bedgenote tot zich nemen; dat deze twee geslachten van concubinaat even weinig met elkander hebben uit te staan als vuil linnen met gewassen linnen, kan door hen die de dingen scherp en met onderscheid beschouwen, worden gezien; doch het kan niet worden gezien door hen die ze verward en zonder onderscheid beschouwen; ja zelfs kan het worden gezien door hen die in de echtelijke liefde zijn, niet echter door hen die in de liefde van echtbreuk zijn. Dezen zijn in den nacht aangaande al de afleidingen van de liefde van het geslacht, genen echter zijn in den dag aangaande die dingen. Doch nochtans kunnen zij die in de echtbreuk zijn, die afleidingen en de verschillen daarvan zien, weliswaar niet in zich uit zich, maar uit anderen als zij ze horen; want er is een eender vermogen om het verstand te verheffen bij den echtbreker als bij den kuisen gade; maar nadat de echtbreker de van anderen gehoorde verschillen heeft erkend, wist hij dezelve nochtans uit als hij zijn verstand onderdompelt in zijn vuilen wellust; niet immers kan het kuisen en het onkuisen, en het gezonde en het ongezonde samen zijn, maar zij kunnen door het afgescheiden verstand worden onderscheiden. Eens werden door mij in de Geestelijke Wereld diegenen die de echtbreuken niet voor zonden hadden geacht, gevraagd of zij één onderscheid wisten tussen de ontucht, het pellicaat, de twee geslachten van concubinaat, en tussen de graden van echtbreuk. Zij zeiden dat het ene is zoals het andere. En hun werd gevraagd of ook het huwelijk zo is. En zij keken in het rond of er enigen van de geestelijkheid aanwezig waren; en toen dit niet het geval was, zeiden zij dat het in zich het eendere is. Anders zij die in de ideeën van hun denken de echtbreuken zonden hebben geacht. Dezen zeiden dat zij in de innerlijke ideeën, welke der doorvatting zijn, de verschillen hebben gezien, maar zich nog niet daarop hadden toegelegd dezelve te onderscheiden en te onderkennen. Dit kan ik

verzekeren dat die verschillen ten aanzien van hun geringste dingen door de Engelen des Hemels worden doorvat. Opdat het derhalve uitkome dat er twee onderling tegengestelde geslachten van concubinaat zijn, het ene waardoor de echtelijke liefde wordt uitgedelgd, het andere waardoor zij niet wordt uitgedelgd, zal derhalve het verdoemelijke geslacht eerst worden beschreven, en daarna het onschadelijke andere.

464. II: DAT HET CONCUBINAAT SAMEN MET DE ECHTGENOTE ONGEORLOOFD IS VOOR DE CHRISTENEN, EN VERFOEILJK. Dat het ongeoorloofd is, komt omdat het tegen het echtelijk verbond is; en dat het verfoeilijk is, komt omdat het tegen den godsdienst is; en wat tegen dezen is en tegelijk tegen dat, is tegen den Heer; en daarom wordt, zodra iemand zonder werkelijke geldige oorzaak aan de echtgenote een bijzit toevoegt, voor hem de Hemel toegesloten en wordt hij door de Engelen niet meer onder de Christenen geteld. Van dien tijd aan veracht hij ook de dingen die van de Kerk en den godsdienst zijn, en daarna heft hij het aangezicht niet boven de natuur, maar keert hij zich tot haar zoals tot een godheid, welke zijn lust begunstigt, en uit den invloed van deze bezielt hij daarop zijn geest. De innerlijke oorzaak van dezen afval zal in hetgeen volgt worden opengelegd. Dat dit concubinaat verfoeilijk is, ziet die man zelf niet, omdat hij, nadat de Hemel is toegesloten, geestelijke waanzin is geworden. Doch de kuisen echtgenote doorschouwt dit, omdat zij echtelijke liefde is, en deze liefde walgt daarvan; en daarom ook weigeren verscheidenen van haar daarna een daadwerkelijke verbinding met haar mannen zoals iets dat haar kuisheid zou bezoedelen door de besmetting van den lust die den mannen uit de loonhoeren aankleeft.

465. III: DAT HET POLYGAMIE IS, WELKE UIT DE CHRISTELUKE WERELD GEBANNEN IS EN GEBANNEN MOET WORDEN. Dat het concubinaat gelijktijdig of verbonden met de echtgenote polygamie is, hoewel niet erkend, omdat zij niet door enige wet vastgesteld en zo genoemd is, ziet een ieder, ook de nietscherpzinnige; de vrouw immers is als het ware een ten gebruike dienende echtgenote en een bijzit der echtelijke sponde. Dat de polygamie uit de Christelijke wereld is gebannen en gebannen moet worden, is in het Hoofdstuk over de polygamie overtuigend bewezen; vooral uit deze dingen daar: Dat het den Christen niet geoorloofd is anders dan één echtgenote te huwen, n.338; en dat de Christen indien hij meerdere huwt, niet slechts natuurlijke echtbreuk, maar ook geestelijke echtbreuk pleegt, n. 339; dat het was toegelaten aan de Israëlietische natie, omdat bij haar de Christelijke Kerk niet was, n. 340. Hieruit blijkt dat een bijzit aan de echtgenote toevoegen en met elk van beide het bed delen, een schandelijke polygamie is.

466. IV: DAT HET EEN HOERERIJ IS, WAARDOOR HET ECHTELIJKE, ZIJNDE DE KOSTBAARSTE SCHAT VAN HET CHRISTELIJK LEVEN, TELOOR GAAT. Dat het een hoerij is welke meer is tegengesteld aan de echtelijke liefde dan de gewone hoerij, welke enkelvoudige echtbreuk wordt genoemd, en dat het de beroving is van alle vermogen en neiging tot het echtelijke leven, hetwelk de Christenen van geboorte in hebben, kan met doorslaande argumenten voor de rede van een wijze overtuigend bewezen worden. Wat HET EERSTE aangaat, namelijk dat het gelijktijdige of met een echtgenote verbonden concubinaat een meer aan de echtelijke liefde tegengestelde hoerij is dan de gewone hoerij, welke enkelvoudige echtbreuk wordt genoemd, dit kan men zien uit deze dingen: Dat de gewone hoerij of de enkelvoudige echtbreuk niet een met de echtelijke liefde overeenkomende liefde in heeft, want zij is slechts een brandende hitte van het vlees, welke terstond uitwoedt, en somtijds niet een spoor van liefde achter zich nalaat tot de betrokkene; en daarom doet deze oplaaiende wulpsheid, indien zij niet geschiedt met opzet of uit bevestiging, en indien de boeleerder daarvan tot bezinning komt, slechts een heel klein weinig aan de echtelijke liefde af. Anders de polygame hoerij; deze heeft een met de echtelijke liefde overeenkomende liefde in: zij immers woedt niet uit, wordt niet verstrooid, en gaat niet teniet na de oplaaing, zoals de eerstgenoemde, maar blijft, vernieuwt en bestendigt zich, en voor even zoveel zij afbreuk aan de liefde tot de echtgenote, en brengt in de plaats ervan koude voor de echtgenote teweeg; hij beschouwt immers dan de bijzit-loonhoer als beminnelijk door de vrijheid van zijn wil, namelijk dat hij zich, als het hem belieft, kan terugtrekken, hetgeen den natuurlijken mens is ingeboren; en omdat dit vandaar aangenaam is, schraagt het die liefde. En bovendien is er met de bijzit een nadere vereniging met de verlokkingen dan met de echtgenote; doch omgekeerd beschouwt hij de echtgenote niet als beminnelijk vanwege de verplichting van samenwoning met haar, opgelegd door het verbond voor het leven, hetgeen hij dan meer als dwang opvat tegenover de vrijheid met de andere. Dat de liefde voor de gade in evengelijken graad koud wordt en zijzelf wordt geminacht, als de liefde voor een boeleerster warm wordt en deze op hogen prijs wordt gesteld, staat vast. Wat HET TWEDE aangaat, namelijk dat het concubinaatgelijktijdig of verbonden met de echtgenote den man berooft van alle vermogen en alle neiging tot het echtelijke leven, hetwelk de Christenen uit geboorte in hebben, dit kan men zien uit deze dingen: Dat voor zoveel als de liefde tot de gade wordt overgedragen op de liefde tot de bijzit, aan die liefde voor de gade afbreuk wordt gedaan, en zij wordt uitgeschud en ontledigd, zoals nu boven

is getoond. Dat dit geschiedt door de toesluiting van de innerlijke dingen van zijn natuurlijk gemoed, en de ontsluiting van de lagere dingen ervan, kan vaststaan uit den zetel der neiging om één van het andere geslacht lief te hebben bij de Christenen, namelijk dat die is in de binnenste dingen van het gemoed, en dat deze zetel kan worden afgesloten, maar niet uitgerooid. Dat de neiging om één van het andere geslacht lief te hebben, en eveneens het vermogen om die liefde op te nemen, aan de Christenen van geboorte is ingeplant, is ter oorzaak hiervan dat die liefde is uit den Heer Alleen, en een zaak van den godsdienst is geworden; en in het Christendom wordt het Goddelijke des Heren erkend en vereerd, en de godsdienst is uit Zijn Woord. Daarvandaan is de inenting ervan en eveneens de overplanting ervan van geslacht tot geslacht. Er is gezegd dat dit Christelijk echtelijke vergaat door de polygame hoererij; maar er wordt verstaan dat het bij den Christelijken polygaam wordt toegesloten en onderschept, maar nochtans voor wederopwekking vatbaar is in diens nakomelingen, zoals geschiedt met de in den kleinzoon en achterkleinzoon terugkerende gelijkenis van den grootvader en overgrootvader. Vandaar komt het dat dit echtelijke de kostbaarste schat van het Christelijke leven wordt geheten, en boven, n. 457, 485, het kleinood van het menselijk leven en de bewaarplaats van den Christelijken godsdienst. Dat dit echtelijke door de polygame hoererij teloor gaat bij een Christen die daarin is, blijkt duidelijk hieruit dat hij niet de bijzit en de echtgenote in gelijke mate kan liefhebben zoals de Mahomedaanse polygaam, maar dat hij voor zoveel als hij de bijzit liefheeft of warm wordt voor haar, de echtgenote niet liefheeft of koud wordt voor haar; en, wat verfoeilijker is, voor even zoveel ook erkent hij met het hart den Heer slechts als een natuurlijk mens en als den zoon van Maria, en niet tegelijk als den Zoon Gods, en eveneens geeft hij voor even zoveel niets om den godsdienst. Doch men moet terdege weten dat dit geschiedt met hen die een bijzit aan de echtgenote toevoegen en met elk van beiden zich daadwerkelijk verbinden, en volstrekt niet met hen die uit wettige, gerechte, en waarlijk geldige oorzaken zich afscheiden en ten aanzien van de daadwerkelijke liefde zich van de echtgenote losmaken en een ten gebruike dienende vrouw kameren. Over dit geslacht van concubinaat wordt vervolgens gehandeld.

467. v: DAT EEN CONCUBINAAT AFGESCHEIDEN VAN DE ECHTGENOTE, ALS HET PLAATS VINDT UIT WETTIGE, GERECHTE, EN WAARLIJK GELDIGE OORZAKEN, NIET ONGEORLOOFD is. Welke oorzaken worden verstaan onder de wettige, welke onder de gerechte, en welke onder de waarlijk geldige, zal in haar orde worden gezegd. De blote vermelding van de oorzaken wordt

hier voorafgezonden, opdat dit concubinaat, waarover nu in hetgeen volgt wordt gehandeld, worde onderscheiden van het vorige concubinaat.

468. VI: DAT DE WETTIGE OORZAKEN VAN DIT CONCUBINAAT WETTIGE OORZAKEN VAN ECHTSCHEIDING ZIJN, WANNEER DE ECHTGENOTE NIETTEMIN IN HUIS WORDT GEHOUDEN. Onder echtscheiding wordt de ontbinding van het echtelijke verbond verstaan, en vandaar de volledige scheiding, en na deze de algehele vrijheid om een andere echtgenote te huwen. De enige oorzaak dezer totale scheiding of echtscheiding is hoererij, volgens het gebod des Heren, Matth. XIX: 9. Op deze zelfde oorzaak hebben ook betrekking openlijke liederlijkheden, welke de schaamte wegnemen en het huis vervullen en bestoken met schandelijke koppelarijen tengevolge waarvan een hoerse schaamteloosheid te voorschijn treedt waarin het ganse gemoed is opgelost. Bij deze dingen komt nog de kwaadwillige verlating, welke de hoererij insluit, en de echtgenote doet boeleren en zo doet verstoten zijn, Matth. v: 32. Deze drie oorzaken zijn, omdat zij de wettige van echtscheiding zijn, de eerste en de derde voor den publieken rechter, en de middelste voor den man als rechter, ook de wettige oorzaken van het concubinaat, maar dan wanneer de echtgenoteboeleerster in huis wordt gehouden. Dat hoererij de enige oorzaak van echtscheiding is, komt omdat zij lijnrecht is tegengesteld aan het leven der echtelijke liefde, en dit tot aan den algehelen ondergang toe vernietigt; men zie boven n. 255.

469. Dat nochtans de hoerse echtgenote door verscheidene mannen in huis wordt gehouden, heeft deze oorzaken: 1. Dat de man vreest met de echtgenote een proces aan te gaan, haar van echtbreuk te beschuldigen en zo naar buiten het misdrijf ruchtbaar te maken; want indien de getuigenissen van ooggetuigen of de daarmede gelijkstaande getuigenissen niet het overtuigend bewijs van haar schuld leverden, zou hij in de bijeenkomsten der mannen met bedekte schimpscheuten worden overladen, en met openlijke smaadreuen in de bijeenkomsten der vrouwen. 2. Hij vreest ook voor de sluwe onschuldbetuigingen van zijn overspelige vrouw, en eveneens daarvoor dat de rechters haar in bescherming nemen, en zo voor de schandvlekking van zijn naam. 3. Behalve die dingen bestaan er voordelen wat betreft de huiselijke nutten die een scheiding van huis niet raadzaam doen zijn, zo bij voorbeeld als zij kleine kinderen hebben jegens wie ook de liefde van een overspelige moederlijk is; indien er tussen hen wederzijdse diensten worden verleend en deze verbinden, welke niet kunnen worden uiteengehaald; indien de echtgenote familiebetrekkingen en relaties heeft door bloed- en aanverwanten, en van hen fortuin is te verwachten; indien hij beminnelijke

omgangsgewoonten met haar in den aanvang heeft onderhouden; en indien zij na overspelig te zijn geworden, met innemende aardigheden en geveinsde hoffelijkheden den man sluw weet te vertederen, om een aantijging te ontgaan; behalve andere dingen die, omdat zij in zich wettige oorzaken der echtscheiding zijn, ook wettige oorzaken van het concubinaat zijn; want de oorzaken van het in huis houden nemen de oorzaak der echtscheiding niet weg als zij heeft gehoereerd. Wie kan, tenzij hij een laag sujet is, de rechten van het echtelijk bed handhaven en de sponde delen met een overspelige? Indien het geschiedt, hier en daar, zo kan daaruit geen gevolgtrekking gemaakt worden.

470. VII: DAT DE GERECHTE OORZAKEN VAN DIT CONCUBINAAT GERECHTE OORZAKEN ZIJN VAN DE SCHEIDING VAN SPONDE. Er zijn wettige oorzaken van scheiding, en er zijn gerechte oorzaken; de wettige oorzaken worden gesteld door de uitspraken van rechters, en de gerechte door de uitspraken gewezen door den man alleen. Zowel de wettige als de gerechte oorzaken van scheiding van sponde en eveneens van huis, zijn in samenvatting boven, n. 252, 253, opgesomd, waaronder DE LICHAAMSGEBREKEN de ziekten zijn waardoor het ganse lichaam dermate wordt aangestoken dat de besmetting tot dodelijke gevolgen kan leiden. Zodanig zijn kwaadaardige en pestardige koortsen, melaatsheden, venerische kwalen, kankers; voorts ziekten waardoor het ganse lichaam dermate wordt belast dat er geen samenleven mogelijk is, en waardoor nadelige uitvloeiingen ontstaan en schadelijke dampen worden uitgewasemd, hetzij uit de oppervlakte van het lichaam, hetzij uit de innerlijke dingen ervan, speciaal uit de maag en de long. Uit de oppervlakte van het lichaam zijn het kwaadaardige pokken, wratten, puisten, uittering door scheurbuik, aanstekende schurft, vooral indien daardoor het aangezicht is geschonden; uit de maag de bestendig walgelijke, kwalijkriekende en stinkende oprispingen; uit de long de afschuwelijke en verrotte adems, opgeademd uit ettergezwollen, zweren of abcessen, of uit bedorven bloed en bloedwater. Behalve deze zijn er ook andere ziekten van verschillenden naam, zoals lipothymie, zijnde een totale verkwijning van het lichaam, en een gebrek aan krachten; verlamming, zijnde een oplossing en een verslapping van de tot beweging dienende leden en ligamenten; epilepsie, blijvende gebrekkigheid tengevolge van beroerten; sommige chronische ziekten, darmjicht, breuken, behalve andere ziekten, welke de ziekteleer leert. DE GEMOEDSGEBREKEN die gerechte oorzaken van scheiding van sponde en van huis zijn, zoals razernij, verbijstering, waanzin, daadwerkelijke stompzinnigheid en dwaasheid, geheugenverlies, en andere eendere dingen. Dat deze oorzaken gerechte

oorzaken zijn van het concubinaat, omdat zij de gerechte oorzaken van scheiding zijn, ziet de rede zonder rechter.

471. VIII: DAT DE GELDIGE OORZAKEN VAN DIT CONCUBINAAT WERKELIJK EN NIETWERKELIJK ZIJN. Aangezien er behalve de gerechte oorzaken, zijnde de gerechte van scheiding, en die vandaar de gerechte van het concubinaat worden, ook geldige oorzaken bestaan, welke afhangen van het oordeel en de gerechtigheid bij den man, moeten derhalve deze eveneens worden vermeld. Maar omdat de oordelen der gerechtigheid kunnen worden verdraaid, en door bevestigingen in schijnbaarheden van het gerechte verkeerd, worden derhalve deze oorzaken onderscheiden in werkelijke en niet-werkelijke geldige, en afzonderlijk beschreven.

472. IX: DAT DE WERKELIJKE GELDIGE OORZAKEN DIE ZIJN WELKE UIT HET GERECHTE ZIJN. Om deze oorzaken te kennen, is het voldoende er enige op te sommen die werkelijke geldige zijn; zoals geen *storge* en vandaar de verstoting van de kleine kinderen, onmatigheid, dronkenschap, onreinheid, schaamteloosheid, de begeerte om de geheime dingen des huizes ruchtbaar te maken, om te twisten, te slaan, zich te wreken, om boos te doen, te stelen, te bedriegen; inwendige ongelijkheid, welke antipathie tengevolge heeft; het brutaal afeisen van den echtelijken plicht, waardoor de man zo koud als een steen wordt; het zich toeleppen op magische kunsten en toverijen; verregaande goddeloosheid; en andere eendere dingen.

473. Er bestaan ook lichtere oorzaken welke werkelijke geldige zijn, en van de sponde scheiden, en toch niet van het huis, zoals bij de echtgenote wegens gevorderden ouderdom het ophouden van kinderen baren, en vandaar de onbereidwilligheid tot en de ontduiking van de daadwerkelijke liefde, terwijl nochtans de gloed bij den man aanhoudt; behalve eendere dingen waarin het redelijk oordeel het gerechte ziet, en welke het geweten niet kwetsen.

474. X: DAT DE NIET-WERKELIJKE GELDIGE OORZAKEN DIE ZIJN WELKE NIET UIT HET GERECHTE ZIJN, HOEWEL UIT DEN SCHIJN VAN HET GERECHTE. Deze worden uit de boven opgesomde werkelijke geldige oorzaken gekend, welke, indien zij niet naar behoren worden onderzocht, als gerechte kunnen verschijnen, en toch ongerechte zijn, zoals dat tijden van onthouding na de bevalling vereist zijn, de voorbijgaande ongesteldheden der vrouwen-echtgenoten, de verspillingen van het teelkrachtige al of niet tengevolge daarvan, de aan de Israëlieten toegelaten polygamieën, en andere eendere oorzaken van geen rechtsgeldigheid. Deze worden verzonnen door de mannen na de eenmaal over hen gekomen kouden, als de onkuise lusten hen van de echtelijke liefde hebben beroofd en hen hebben verdraaid met

de voorstelling van de gelijkenis ervan met de hoerse liefde. Deze maken, als zij het concubinaat aangaan, om niet gelaakt te worden, zodanige onechte en bedriegelijke oorzaken tot gegronde en echte, zoals zij meestal ook over de echtgenote leugens uitstrooien, welke ook naar gelang van de gunst waarin zij bij bevriende medeburgers staan, instemming oogsten en door hen worden rondgebazuind.

475. XI. DAT ZIJ DIE UIT WETTIGE, GERECHTE, EN WERKELIJKE GELDIGE OORZAKEN IN DIT CONCUBINAAT ZIJN, TEGELIJK IN DE ECHTELIJKE LIEFDE KUNNEN ZIJN. Er wordt gezegd dat zij tegelijk in de echtelijke liefde kunnen zijn, en er wordt verstaan dat zij deze liefde bij zich verborgen kunnen houden; want die liefde vergaat niet in het subject waarin zij is, maar rust. Dat de echtelijke liefde bij hen die het huwelijk boven het concubinaat verkiezen en in dit uit de bovenvermelde oorzaken binnentreden, in stand wordt gehouden, heeft deze oorzaken: Dat dit concubinaat niet in strijd is met de echtelijke liefde; dat het niet een afscheiding van deze is; dat het slechts een omsluiting van haar is; en dat deze sluier wordt afgenomen van hen na den dood. Dat I: dit concubinaat niet in strijd is met de echtelijke liefde, volgt uit de boven aangetoonde dingen, namelijk dat dit concubinaat als het geschiedt uit wettige, gerechte, en werkelijke geldige oorzaken, niet ongeoorloofd is, n. 467 tot 473. II: Dat dit concubinaat niet een afscheiding van de echtelijke liefde is; want wanneer de wettige, of gerechte, of werkelijke geldige oorzaken optreden, ertoe aanraden, aandrijven, zo wordt de echtelijke liefde met het huwelijk niet gescheiden, maar slechts onderbroken; en de onderbroken en niet gescheiden liefde blijft in het subject aan. Dit is iets eenders als het geval is met hem die in een door hem geliefde functie is en daarvan wordt afgehouden door gezelschappelijk verkeer, of door schouwspelen, of door reizen; nochtans verliest hij de liefde van zijn functie niet; en het is iets eenders als het geval is met hem die een fijnen wijn liefheeft; wanneer hij een niet-edelen wijn drinkt, verliest hij nochtans den belusten smaak voor den fijnen wijn niet. III: Dat dit concubinaat slechts een omsluiting van de echtelijke liefde is, komt omdat de liefde van het concubinaat natuurlijk is, en de liefde van het huwelijk geestelijk; en de natuurlijke liefde oversluit de geestelijke, als deze wordt onderschept. Dat het aldus is, weet de minnaar niet, omdat de geestelijke liefde niet wordt gevoeld uit zich, maar door de natuurlijke, en zij wordt gevoeld als een verkwikkelijke waarin het gezegende uit den Hemel is; doch de natuurlijke liefde wordt op zichzelf slechts als een verkwikkelijke gevoeld. IV: Dat deze sluier wordt afgenomen na den dood, komt omdat dan de mens van natuurlijk geestelijk wordt, en hij zich dan

verheugt in het bezit van een substantieel lichaam in plaats van een materiëel lichaam, in welk substantieel lichaam het natuurlijk verkwikkelijke uit het geestelijke in zijn uitnemendheid wordt gevoeld. Dat het aldus is, heb ik gehoord door vergemeenschapping met sommigen in de Geestelijke Wereld, ook van koningen daar die in het concubinaat uit werkelijke geldige oorzaken in de natuurlijke wereld waren geweest.

476. XII: DAT WANNEER DIT CONCUBINAAT VOORTDUURT, DE DAADWERKELIJKE VERBINDING MET DE ECHTGENOTE NIET GEORLOOFD IS. De oorzaak hiervan is deze dat dan de echtelijke liefde, welke in zich geestelijk, kuis, zuiver en heilig is, natuurlijk wordt, bezoedeld wordt, en afslijt, en zo vergaat; en daarom is het geboden, opdat deze liefde in stand worde gehouden, dat het concubinaat uit werkelijke geldige oorzaken, n. 472, 473, plaats vinde met één, en niet met twee tegelijk.

477. Hieraan zal deze GEDENKWAARDIGHEID worden toegevoegd: Ik hoorde een zekeren geest pas uit de wereld, een jongeman, snoeven op zijn hoererijen en, erop uit zijnde om daarvoor lof te oogsten, dat hij meer dan de anderen een manlijk man was; en onder de onbeschaamdheden der snoeverij flapte hij er ook deze dingen uit: Wat is treuriger dan zijn liefde in te kerkeren en met één alleen te leven? En wat is verkwikkelijker dan de liefde de vrije hand te laten? Wie wordt er niet moe van één; en opgekwikt door verscheidenen? Wat is zoeter dan vrijheid in het wilde weg, verscheidenheid, ontmaagdingen, het bedriegen van mannen-echtgenoten, en hoereerdershuchelarijen? Verrukken niet de dingen die door geslepenheden, arglisten, en dieverijen worden verkregen, de binnenste dingen des gemoeds? Na dit gehoord te hebben, zeiden de omstanders: Spreek niet aldus; gij weet niet waar gij zijt en met wie gij zijt; gij zijt hier zo juist eerst gekomen; onder uw voeten is de hel, en boven uw hoofd de Hemel; gij zijt nu in de Wereld die midden tussen die twee is, en de Wereld der Geesten wordt genoemd. Hier komen al diegenen aan en worden hierheen verzameld, die uit de wereld heengingen; en zij worden daarnaar onderzocht hoedanig zij zijn, en zij worden voorbereid, de bozen tot de hel en de goeden tot den Hemel. Misschien herinnert gij u nog van de priesters in de wereld dat de hoereerders en de loonhoeren in de hel worden geworpen, en dat de kuise echtelieden worden verheven in den Hemel. Om deze dingen lachte die nieuweling, zeggende: Wat is de Hemel, en wat is de hel? Is niet de Hemel daar waar men vrij is, en is niet hij vrij wien het geoorloofd is zovelen lief te hebben als hem belijft? En is de hel niet daar waar men slaaf is, en is niet hij slaaf die aan één moet vasthangen? Maar een zekere Engel uit den Hemel neder-schouwende, hoorde die dingen en brak het gesprek af, opdat

hij niet verder zou voortgaan met de huwelijken te ontwijden; en hij zeide tot hem: Klim naar hier op en ik zal u naar het leven tonen wat de Hemel is en wat de hel, en hoedanig deze is voor de bevestigde hoereerders. En hij wees den weg, en de jongeman klom op. En na de ontvangst werd hij eerst geleid in een paradijsen tuin, waar vruchtbomen en bloemen waren die vanwege de schoonheid, de bekoorlijkheid, en de welriekendheid den animus vervulden met de verrukkingen des levens; en toen hij deze dingen zag, bewonderde hij ze met een grote bewondering; maar hij was toen in het uitwendige gezicht, zodanig als waarin hij was geweest in de wereld wanneer hij dergelijke dingen zag; en in dit gezicht was hij redelijk. In het inwendige gezicht echter, waarin de hoerij de hoofdrol speelde en elk puntje der gedachte in beslag nam, was hij niet redelijk; en daarom werd het uitwendige gezicht gesloten en het inwendige gezicht geopend, na opening waarvan hij zeide: Wat zie ik nu? Zijn het niet strohalmen en droge houten? En wat ruik ik nu? Zijn het niet kwalijkriekende dingen? Waar zijn nu de paradijsse dingen? En de Engel zeide: Zij zijn in de nabijheid en aanwezig, maar zij verschijnen niet voor uw inwendige gezicht, hetwelk hoers is; dit immers verkeert de hemelse dingen in helse, en het ziet niet dan de tegengestelde dingen. Ieder mens heeft een inwendig gemoed en een uitwendig gemoed, dus een inwendig gezicht en een uitwendig gezicht. Bij de bozen is het inwendig gemoed waanzinnig en het uitwendige wijs, doch bij de goeden is het inwendige gemoed wijs en uit dit ook het uitwendige gemoed; en zo als het gemoed is, aldus ziet de mens in de Geestelijke Wereld de objecten. Hierna sloot de Engel krachtens de hem gegeven macht het inwendige gezicht van hem toe en opende hij het uitwendige, en leidde hem door poorten heen naar het middelpunt der woningen; en hij zag prachtige paleizen uit albast, marmer, en allerlei edelgesteente, en daarnaast gaanderijen en rond daaromheen zuilen overtrokken en omringd met verbazingwekkende merktekenen en versierselen. En toen hij deze dingen zag, stond hij versteld, en zeide: Wat zie ik? Ik zie prachtige dingen in hun prachtigheid zelf, en architectonische dingen in hun kunst zelf. Doch toen sloot de Engel wederom het uitwendige gezicht van hem toe, en opende hij het inwendige, hetwelk boos was omdat het schandelijk hoers was. Nadat dit was geschied, riep hij uit, zeggende: Wat zie ik nu? Waar ben ik? Waar zijn nu de paleizen en de prachtige dingen? Ik zie stapels rommel, puinhopen, en plaatsen vol grotten. Doch vlak daarop werd hij in het uitwendige teruggebracht, en binnengeleid in een van de paleizen; en hij zag de versieringen der poorten, vensters, wanden, en plafonds, vooral der gebruiksvoorwerpen, waarop en waaromheen hemelse

vormen waren uit goud en edelstenen, die niet met welke woorden dan ook beschreven, noch met enige kunst afgeschetst kunnen worden; zij waren immers boven de ideeën der woorden en boven de begrippen der kunst. Na deze dingen gezien te hebben riep hij wederom uit, zeggende: Deze dingen zijn de wonderbaarlijkheden zelf, zoals het oog nooit heeft gezien. Doch toen werd zijn inwendige gezicht geopend, terwijl het uitwendige gesloten was, zoals eerder, en er werd gevraagd wat hij nu zag. En hij antwoordde: Niets dan schuttingen, hier van riet, daar van strohalmen, en ginds van brandhout. Maar hij werd nog eens overgebracht in den uitwendigen staat des gemoeds, en tot hem werden maagden gebracht die bevalligheden waren omdat zij beelden waren van hemelse aandoening, en deze spraken hem toe met de zoete stem harer aandoening. En toen werd op het zien en het horen hiervan zijn aangezicht veranderd, en keerde hij vanzelf terug in zijn inwendige dingen, welke hoers waren; en omdat deze niet iets van de hemelse liefde verdragen, en omgekeerd ook niet door de hemelse liefde worden verdragen, verdwenen zij van weerszijden, de maagden uit den aanblik van den man, en de man uit den aanblik der maagden. Hierna onderrichtte de Engel hem vanwaar de omkeringen van staat zijner gezichten waren, zeggende: Ik doorvat dat gij in de wereld waaruit gij gekomen zijt, tweevoudig zijt geweest, anders in de inwendige dingen, en anders in de uitwendige; dat gij in de uitwendige dingen een burgerlijk, zedelijk, en redelijk mens zijt geweest, doch in de inwendige dingen niet burgerlijk, niet zedelijk, noch redelijk, omdat gij een hoereerder en een echtbreker waart. En dezulken kunnen, wanneer het hun wordt geoorloofd tot den Hemel op te klimmen en zij daar in hun uitwendige dingen worden gehouden, de hemelse dingen daar zien. Doch wanneer hun inwendige dingen worden geopend, zo zien zij in plaats van de hemelse dingen helse dingen. Doch weet dat bij een ieder hier achtereenvolgens de uitwendige dingen worden gesloten en de inwendige worden geopend; en zo worden zij voorbereid tot den Hemel of tot de hel. En omdat het boze der hoerij de inwendige dingen des gemoeds meer bevuilt dan elk ander boze, kunt gij niet anders dan tot de vuile dingen uwer liefde worden nedergesleurd, en deze dingen zijn in de hellen, waar de helen stinken van drekken. Wie kan niet uit de rede weten dat het onkuise en het wulps in de Geestelijke Wereld onzuiver en onrein is, en dus dat niets den mens meer bezoedelt en bevuilt, en over hem het helse brengt? Wacht u dus daarvoor dat gij u niet langer beroemt op uw hoerij, namelijk dat gij daarin meer dan anderen een manlijk man zijt. Ik voorzeg u dat gij krachteloos zult worden, en wel dermate dat gij nauwelijks weet waar uw manlijke is. Zulk een lot wacht hen die zich

beroemen op de potentie der hoerij. Na dit gehoord te hebben, daalde hij neder, en hij keerde terug in de Wereld der Geesten, en tot zijn vroegere genoten, en hij sprak met hen bescheiden en kuis, maar nochtans niet lang.

Over de echtbreuken, en de geslachten en graden ervan

478. Niemand kan weten dat de echtbreuk enig boze inheeft, die daarover alleen uit de uitwendige dingen oordeelt; in deze dingen immers is zij eender aan het huwelijk. Deze uitwendige beoordelaars zeggen bij zichzelf als de inwendige dingen worden genoemd en het hun wordt gezegd dat aan deze de uitwendige dingen hun goede of hun boze ontlene: Wat zijn inwendige dingen? Wie ziet ze? Is dit niet uitklimmen boven de sfeer van ieders inzicht? Dezen zijn eender aan hen die elk geveinsd goede aanvaarden als een echt willijk goede, en die de wijsheid van een mens beschouwen naar de keurigheid van zijn woorden, of den mens zelf schatten naar zijn fraaie kledij en zijn rijden in een statige karos, en niet naar diens inwendige gesteldheid, welke des oordeels is uit de aandoening van het goede. Desgelijks is het eender gesteld met het oordeel over de vrucht van een boom en over iets eetbaars, afgaande op het gezicht en den tast alleen, en niet over de goedheid ervan naar den smaak en de wetenschap. Aldus doen allen die niets over de inwendige dingen van den mens willen doorvatten. Daarvandaan is heden ten dage de waanzin van verscheidenen dat zij niets van het boze in echtbreuken zien, ja zelfs dat zij de huwelijken in het zelfde slaapvertrek met dezelve verbinden, dat is, daaraan eender maken. En dit alleenlijk vanwege den schijn van gelijkheid in de uitwendige dingen. Dat het aldus is, daarvan overtuigde dit bewijsstuk der ondervinding: Eens werden door de Engelen uit de Europese wereld ettelijke honderden samengeroepen van de scherpzinnigen, de geleerden, en de wijzen daar; en hun werd gevraagd naar het onderscheid tussen het huwelijk en de echtbreuk, en het werd hun verzocht om de redenen van hun inzicht te raadplegen. En na de raadpleging antwoordden allen, op tien na, dat alleen de publieke wet het onderscheid maakt om een of ander nuttig doel, waarvan men weliswaar kennis kan dragen, maar dat nochtans pasklaar kan worden gemaakt door de burgerlijke voorzichtigheid. Daarop werd hun gevraagd of zij iets van het goede in het huwelijk en iets van het boze in de echtbreuk. Zij gaven het bescheid dat zij niet enig redelijk boze en goede zagen. Gevraagd of zij er iets van zonde in zagen, zeiden zij: Waar is het dan? Is de daad niet eender? Over deze antwoorden stonden de Engelen versteld, en zij riepen uit: O, hoedanig en hoe groot is de logheid der eeuw! Na dit gehoord te hebben, keerden de centuriën der wijzen zich om, en schaterlachende zeiden zij onder

elkander: Is dit logheid? Is er enige wijsheid bestaanbaar die daarvan overtuigt dat de echtgenote van een ander liefhebben de eeuwige verdoemenis verdient? Dat echter de echtbreuk een geestelijk boze is, en vandaar een zedelijk boze, en een burgerlijk boze, en lijnrecht indruist tegen de wijsheid der rede, voorts dat de liefde van echtbreuk is uit de hel en tot die terugkeert, en dat de liefde van het huwelijk is uit den Hemel en tot dien terugkeert, is aangetoond in het Eerste Hoofdstuk van dit Deel, aangaande de tegenstelling van de hoerse liefde en de echtelijke liefde. Maar omdat alle boze dingen evenals alle goede dingen hun breedte en hoogte krijgen, en zij volgens de breedte hun geslachten hebben en volgens de hoogte hun graden, worden derhalve de echtbreuken, opdat zij ten aanzien van de ene en de andere afmeting worden gekend, eerst onderverdeeld in haar geslachten, en daarna in haar graden. Hetgeen zal geschieden in deze reeks: I: *Dat er drie geslachten van echtbreuken zijn, enkelvoudig, tweevoudig, en drievoudig.* II: *Dat de enkelvoudige echtbreuk die is van een ongetrouwden man met de echtgenote van een ander, of van een ongetrouwde vrouw met den echtgenoot van een andere.* III: *Dat de tweevoudige echtbreuk die is van een echtgenoot met de echtgenote van een ander, of omgekeerd.* IV: *Dat de drievoudige echtbreuk is met bloedverwanten.* V: *Dat er vier graden van echtbreuken zijn, volgens welke de toekenningen, de telastleggingen, en na den dood de toerekeningen ervan geschieden.* VI: *Dat de echtbreuken van den eersten graad echtbreuken der onwetendheid zijn, die worden gedaan door hen die het verstand nog niet of in het geheel niet kunnen raadplegen, en ze vandaar verhinderen.* VII: *Dat de door dezen gepleegde echtbreuken licht zijn.* VIII: *Dat de echtbreuken van den tweeden graad echtbreuken van lust zijn, die worden gedaan door hen die weliswaar het verstand kunnen raadplegen, maar het vanwege de optredende oorzaken op die ogenblikken niet kunnen.* IX: *Dat de door dezen gepleegde echtbreuken toerekenbaar zijn naar gelang daarna het verstand ze begunstigt of niet begunstigt.* X: *Dat de echtbreuken van den derden graad echtbreuken der rede zijn, die worden gedaan door hen die met het verstand bevestigen dat het niet boze dingen der zonde zijn.* XI: *Dat de door dezen gepleegde echtbreuken zwaar zijn, en worden toegerekend volgens de bevestigingen.* XII: *Dat de echtbreuken van den vierden graad echtbreuken des wils zijn, die worden gedaan door hen die ze tot geoorloofde en aangename dingen maken, en ze ook niet van zoveel belang vinden dat het de moeite loont om daarover het verstand te raadplegen.* XIII: *Dat de door dezen gepleegde echtbreuken uiterst zwaar zijn, en hun worden toegerekend als boze dingen van het opzet, en in hen zich vasthechten als schuldigheden.* XIV: *Dat de echtbreuken van den derden en den vierden graad boze dingen der zonde zijn volgens de mate en de hoedanigheid van het verstand*

en den wil daarin, hetzij zij met de daad geschieden, hetzij zij niet met de daad geschieden. xv: Dat de echtbreuken uit het opzet des wils, en de echtbreuken uit de bevestiging des verstands, de mensen natuurlijk, zinnelijk, en lichamelijk maken. xvi: En wel dermate dat zij ten slotte alle dingen van de Kerk en van den Godsdienst verre van zich werpen. xvii: Dat zij nochtans over menselijke redelijkheid beschikken, zoals de anderen. xviii: Maar dat zij die redelijkheid gebruiken als zij in de uitwendige dingen zijn, maar haar misbruiken als zij in hun inwendige dingen zijn. Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

479. I: DAT ER DRIE GESLACHTEN VAN ECHTBREUKEN ZIJN, ENKELVOUDIG, TWEevoUDIG, EN DRIEvoUDIG. De Schepper des Heelals heeft alle en de afzonderlijke dingen die Hij geschapen heeft, onderscheiden in geslachten, en ieder geslacht in soorten, en iedere soort heeft Hij afgescheiden, en iedere afscheiding eender, en zo voort; en dit te dien einde dat een beeld ontsta van het Oneindige in de voortdurende verscheidenheid der hoedanigheden. Aldus heeft de Schepper des Heelals de goede dingen en de ware dingen ervan onderscheiden, en eender de boze dingen en de valse dingen van deze, nadat zij waren opgekomen. Dat Hij alle en de afzonderlijke dingen in de Geestelijke Wereld heeft onderscheiden in geslachten, soorten, en verschillen, en dat Hij alle goede en ware dingen heeft bijeengebracht in den Hemel, en alle boze en valse dingen in de hel, en dat Hij deze lijnrecht tegenover gene heeft geschikt, kan vaststaan uit de dingen opengedekt in het Werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, in Londen in het jaar 1758 uitgegeven. Dat Hij aldus eveneens in de Natuurlijke Wereld de goede en de ware dingen, en de boze en de valse dingen, bij de mensen, aldus de mensen, heeft onderscheiden en onderscheidt, kan worden gekend aan hun lot na den dood, namelijk dat er voor de goeden de Hemel is, en voor de bozen de hel. Omdat nu alle dingen die van het goede zijn, en alle dingen die van het boze zijn, zijn onderscheiden in geslachten, soorten, en zo verder, zijn derhalve daarin de huwelijken onderscheiden, en eender de tegengestelden van deze, zijnde de echtbreuken.

480. II: DAT DE ENKELvoUDIGE ECHTBREUK DIE IS VAN EEN ONGETROUW DEN MAN MET DE ECHTGENOTE VAN EEN ANDER, OF VAN EEN ONGETROUWDE VROUW MET DEN ECHTGENOOT VAN EEN ANDERE. Onder de echtbreuk wordt hier en in hetgeen volgt verstaan de aan het huwelijk tegengestelde hoererij. Zij is tegengesteld omdat zij het tussen de echtelieden aangegane verbond des levens schendt, hun liefde verscheurt, die bezoedelt, en het ten tijde der verloving ingegane en in den aanvang des huwelijks bevestigde één-zijn toesluit; want de echtelijke liefde van een man met één echtgenote,

verenigt de zielen na de gesloten overeenkomst en het verbond. De echtbreuk slaakt dit één-zijn niet, omdat het niet kan worden geslaakt, maar zij sluit het toe, zoals iemand die een fontein dichtstopt in haar springbron en vandaar de ader toestopt, en de vergaarbak vult met drabbige en vunzige wateren. Eender wordt de echtelijke liefde, welker oorsprong het één-zijn der zielen is, door de echtbreuk overslijkt en bedekt; en wanneer deze is overslijkt, verrijst van beneden de liefde van echtbreuk, welke, naar gelang zij aanwast, vleselijk wordt; en deze staat op tegen de echtelijke liefde, en vernietigt haar. Daarvandaan is de tegenstelling van de echtbreuk en het huwelijk.

481. Opdat het nogmaals worde gekend hoedanig de logheid dezer eeuw is, namelijk dat door haar wijzen iets van zonde in echtbreuk niet wordt gezien, zoals vlak boven, n. 478, door de Engelen is opengedekt, zal ik deze **GEDENKWAARDIGHEID** hier toevoegen:

“Er waren zekere geesten die mij krachtens een in het leven des lichaams aangenomen gewoonte met een bijzondere bedrevenheid bestookten, en dit door een heel zachten, als het ware golvenden invloed, zodanig als die van rechtschapen geesten pleegt te zijn. Maar het werd doorvat dat in hen geslepenheden en eendere dingen waren, om te vangen en te bedriegen. Ten slotte sprak ik met een van hen, van wien mij werd gezegd dat hij een legeraanvoerder was geweest toen hij in de wereld leefde. En omdat ik doorvatte dat er in de ideeën van zijn denken het wulpse was, sprak ik met hem in de geestelijke spraak met uitbeeldende dingen, welke ten volle de gevoelens uitdrukt, en in één ogenblik verscheidene. Hij zeide dat hij in het leven des lichaams in de vorige wereld echtbreuken voor niets had geacht. Maar het werd gegeven hem te zeggen dat echtbreuken schandelijk zijn, hoewel zij voor hen die zodanig zijn, vanwege het verkwikkelijke dat zij erin hebben gevonden, en vanwege de overreding daarvandaan, verschijnen alsof zij niet zodanig zijn, ja zelfs geoorloofd; dat hij het ook hieruit kon weten dat de huwelijken de kweekplaatsen zijn van het menselijk geslacht, en vandaar ook de kweekplaatsen van het hemelse Rijk, en dat zij derhalve niet geschonden, maar heilig moeten worden gehouden. Voorts hieruit — hetgeen hij moest weten, omdat hij in de Geestelijke Wereld is en in den staat van doorvatting — dat de echtelijke liefde van den Heer uit door den Hemel nederdaalt, en dat van die liefde, als van een ouder, de wederzijdse liefde wordt afgeleid, welke het firmament des Hemels is; en hieruit, dat de

echtbrekers zodra zij slechts naderen tot de hemelse Gezelschappen, hun eigen kwalijkriekendheid gewaarworden, en zich vandaar halsoverkop helwaarts storten. Ten minste zou hij hebben kunnen weten dat de huwelijken schenden is tegen de Goddelijke wetten, tegen de burgerlijke wetten van alle koninkrijken, tegen het echte schijnsel der rede, en zo tegen het volkerenrecht, omdat het tegen zowel de Goddelijke als de menselijke orde is; behalve meer dingen. Maar hij antwoordde dat hij zulke dingen niet had bedacht in het vorige leven. Hij wilde redeneren of het aldus was. Maar het werd hem gezegd dat de waarheid geen redeneringen toelaat; die immers komen op voor deverkwikkelijke dingen des vlezes tegen de verkwikkelijke dingen des geestes, waarvan hij niet weet hoedanig zij zijn, en dat hij eerst behoorde na te denken over de dingen diegezegd waren, omdat zij waar zijn; of uit dat beginsel hetwelk in de wereld overbekend is, namelijk dat niemand een ander moet doen wat hij niet wil dat de ander hem doet; en zo indien iemand zijn eigen echtgenote, die hij mocht hebben liefgehad, hetgeen in den aanvang van elk huwelijk het geval is, op zodanige wijze had bedrogen, zou hij dan, als hij in een staat van ontsteking daarover was, indien hij uit dien staat zou spreken, zelf ook de echtbreuken niet verfoeid hebben, en dan, omdat hij over vernuft beschikt, zich meer dan de anderen daartegen bevestigd hebben, dermate dat hij ze zou hebben verdoemd tot de hel; en zou hij niet, omdat hij een legeraanvoerder was geweest en in het leger met onvervaard lieeden had verkeer, ofwel den echtbreker doodgeslagen, of de hoer uit zijn huis geworpen hebben, opdat het niet een schandvlek voor hem zou zijn?”

482. III: DAT DE TWEEOUDIGE ECHTBREUK DIE IS VAN EEN ECHTGENOOT MET DE ECHTGENOTE VAN EEN ANDER, OF OMGEKEERD. Deze echtbreuk wordt tweevoudig genoemd, omdat zij door twee geschiedt en omdat van weerszijden het verbond des huwelijks wordt geschonden; en daarom is zij ook dubbel zo zwaar als de vorige. Er is boven, n. 480, gezegd dat de echtelijke liefde van één man met één echtgenote na de gesloten overeenkomst en het verbond de zielen verenigt, en dat dit één-zijn die liefde zelf is in haar oorsprong, en dat deze door de echtbreuk zoals een springbron en een bronader wordt toegesloten en verstoppt. Dat de zielen van twee zich verenigen wanneer de liefde tot het geslacht wordt ingeperkt tot éne of tot één van het andere geslacht, hetgeen geschiedt als de maagd zich gans en al aan den

jongeman heeft verpand, en omgekeerd de jongeman zich gans en al aan de maagd heeft verpand, blijkt helder hieruit dat de levens van den een en van de andere zich verenigen, bijgevolg de zielen, omdat deze de beginselen des levens zijn. Dit één-zijn der zielen is niet bestaanbaar dan in monogame huwelijken of in die van één man met één echtgenote, niet echter in polygame huwelijken of in die van één man met verscheidene, omdat in deze de liefde verdeeld is, in gene verenigd. Dat de echtelijke liefde in dezen hoogsten zetel geestelijk, heilig, en zuiver is, heeft deze oorzaak dat de ziel van ieder mens krachtens haar oorsprong hemels is; en daarom neemt zij van den Heer onmiddellijk den invloed op; zij neemt immers van Hem het huwelijk op van de liefde en de wijsheid, of van het goede en het ware, en deze invloed maakt hem mens, en onderscheidt hem van de beesten. Uit dit één-zijn der zielen vloeit de echtelijke liefde, welke daar is in haar geestelijke heiligheid en zuiverheid, neder in het leven van het ganse lichaam, en vervult het met gezegende verkwikkelijke dingen zolang de ader ervan open blijft, hetgeen geschiedt bij hen die van den Heer geestelijk worden. Dat niets anders dezen zetel der echtelijke liefde, den oorsprong, of de bron en de ader ervan, toesluit en verstopt dan de echtbreuk, blijkt uit des Heren woorden dat het alleen ter oorzake van echtbreuk geoorloofd is de echtgenote heen te zenden, en een andere te trouwen, Matth. xix: 4 tot 9; voorts uit deze dingen daar dat wie de heengezondene trouwt, echtbreuk begaat, vers 9. Wanneer dus die zuivere en heilige bron wordt verstopt, zoals boven is gezegd, wordt zij met schandelijkheden omstuwd, zoals een edelsteen met drekken, of brood met braaksel, welke vuilheden aan de zuiverheid en heiligheid dier bron of der echtelijke liefde geheel en al zijn tegengesteld, en uit deze tegenstelling komt de echtelijke koude, en volgens deze is het wulpsse genoeg der hoerse liefde, hetwelk zich vanzelf verteert. Dat dit het boze der zonde is, komt omdat het heilige wordt overdekt en zo de ader ervan in het lichaam wordt verstopt, en in de plaats ervan het profane opvolgt, en de ader van dit in het lichaam wordt geopend; daarvandaan wordt de mens van hemels hels.

483. Hieraan zal ik enige dingen uit de Geestelijke Wereld toevoegen welke der vermelding waard zijn:

“Ik heb daar gehoord dat sommige getrouwde mannen den lust hebben om met ongerepte vrouwen of maagden te hoeren; sommigen met niet-ongerepte of hoeren; sommigen met getrouwde vrouwen of echtgenoten; sommigen met zodanigen die van adellijken huize waren, en sommigen met zulken die niet van adellijken huize waren. Dat het aldus is, daarin ben ik van de zijde

van verscheidenen uit verschillende koninkrijken in die Wereld bevestigd. Toen ik nadacht over de verscheidenheid van zulke lusten, vroeg ik of er bestaan die al het verkwikkelijke vinden met de vrouwen-echtgenoten van anderen, en geen verkwikkelijke met ongetrouwde vrouwen. En daarom werden, opdat ik zou weten dat zodanigen er zijn, verscheidenen tot mij geleid uit een zeker koninkrijk, die gehouden werden om te spreken volgens hun belustheid. Dezen zeiden dat voor hen het enige genoeglijke en verkwikkelijke was geweest, en eveneens is, om te boeleren met de vrouwen-echtgenoten van anderen; en dat zij voor zich uitzien naar schone, en zich die tegen hoog loon aanschaffen al naar hun welgesteldheid, en meestal over het loon met haar alleen een afspraak maken. Ik vroeg waarom zij zich niet ongetrouwde vrouwen aanschaffen. Zij zeiden dat dit voor hen ordinair is, iets wat in zich minderwaardig is en wat niets verkwikkelijks inheeft. Ik vroeg ook of die vrouwen-echtgenoten daarna tot haar mannen terugkeren en met hen leven. Zij antwoordden dat zij het of niet deden, of koud, omdat zij loonhoeren waren geworden. Daarna vroeg ik ernstig of zij ooit hebben gedacht, of thans denken, dat dit tweevoudige echtbreuk is omdat zij, zelf getrouwd zijnde, dit doen; en dat een zodanige echtbreuk den mens van elk geestelijk goede berooft. Maar over deze dingen lachten de meesten die aanwezig waren, zeggende: Wat is geestelijk goede? Doch ik hield aan, zeggende: Wat is verfoeilijker dan zijn ziel met de ziel van een echtgenoot in diens echtgenote te vermengen? Weet gij niet dat in het zaad de ziel des mans is? Op deze dingen keerden zij zich af, en mompelden: Wat schaadt dit daar? Ten slotte zeide ik: Al vreest gij de Goddelijke wetten niet, vreest gij de burgerlijke niet? Zij antwoordden van niet; alleen vrezen wij sommigen van het kerkelijk ambt, maar voor hen verhelen wij dit; en indien wij het niet kunnen, zo zorgen wij met hen op goeden voet te staan. Daarna zag ik hen verdeeld in benden, en sommigen van deze in de hel geworpen.”

484. IV: DAT DE DRIEVoudIGE ECHTBREUK IS MET BLOEDVERWANTEN. Deze echtbreuk wordt drievoudig genoemd omdat zij driemaal zwaarder is dan de twee vorige. Welke de bloedverwantschappen of de overblijfselen des vlezes zijn tot welke niet mag worden genaderd, zie men opgesomd in Leviticus XVIII: 6 tot 17. De oorzaken dat deze echtbreuken driemaal zwaarder zijn dan de twee bovengenoemde, zijn inwendige en uitwendige. De inwendige

oorzaken berusten op de overeenstemming ervan met de schending van het geestelijk huwelijk, zijnde dat van den Heer en de Kerk, en vandaar van het goede en het ware. De uitwendige oorzaken echter zijn er om te verhoeden dat de mens niet een beest worde. Maar het is hier de plaats niet om tot het opendekken van de oorzaken over te gaan.

485. v: DAT ER VIER GRADEN VAN ECHTBREUKEN ZIJN, VOLGENS WELKE DE TOEKENNINGEN, DE TELASTLEGGINGEN, EN NA DEN DOOD DE TOEREKENINGEN ERVAN GESCHIEDEN. Deze graden zijn niet geslachten, maar zij gaan in ieder geslacht binnen en zij maken de onderscheidingen ervan tussen het meer en minder boze of goede, hier of de echtbreuk van ieder geslacht naar verhouding van de omstandigheden en de voorvallen lichter of zwaarder moet worden aangerekend. Dat de omstandigheden en de voorvallen iedere zaak doen variëren, is bekend. Doch nochtans worden zij anders geacht door den mens uit diens redelijk schijnsel, anders door den rechter naar de wet, en anders door den Heer naar den staat van des mensen gemoed; en daarom worden zij toekenningen, telastleggingen, en na den dood toerekeningen geheten; want door den mens volgens diens redelijk schijnsel geschieden de toekenningen, door den rechter volgens de wet geschieden de telastleggingen, en door den Heer volgens den staat van des mensen gemoed geschieden de toerekeningen. Dat deze drie onderling zeer verschillen, kan men zonder uiteenzetting zien. De mens immers kan, uit redelijke overtuiging volgens de omstandigheden en de voorvallen, iemand vrijspreken dien de rechter wanneer hij rechtzitting houdt, naar de wet niet kan vrijspreken; en eveneens kan de rechter iemand vrijspreken die na den dood wordt verdoemd. De oorzaak hiervan is deze dat de rechter volgens de daden vonnis velte, doch na den dood wordt een ieder gericht volgens de bedoelingen des wils en daaruit des verstands, en volgens de bevestigingen des verstands en daaruit des wils; deze en gene ziet de rechter niet; doch nochtans is elk van beide gerichten gerecht, het ene terwille van het goede van het burgerlijke Gezelschap, het andere terwille van het goede van het hemelse Gezelschap.

486. vi: DAT DE ECHTBREUKEN VAN DEN EERSTEN GRAAD ECHTBREUKEN DER ONWETENDHEID ZIJN, DIE WORDEN GEDAAN DOOR HEN DIE HET VERSTAND NOG NIET OF IN HET GEHEEL NIET KUNNEN RAADPLEGEN, EN ZE VANDAAR VERHINDEREN. Alle boze dingen, aldus eveneens de echtbreuken, zijn in zich beschouwd tegelijk van den inwendigen en den uitwendigen mens. De inwendige mens bedoelt ze, en de uitwendige doet ze. Hoedanig dus de inwendige mens is in de daden die door den uitwendigen geschieden, zodanig

zijn de daden in zich beschouwd. Maar omdat de inwendige mens met zijn bedoeling niet verschijnt voor den mens, moet een ieder voor de rechtbank worden geoordeeld naar zijn daden en woorden volgens de vastgestelde wet en de voorzorgsmaatregelen ervan. De innerlijke zin van de wet moet ook door den rechter in acht worden genomen. Maar laten voorbeelden het toelichten: Indien bij geval echtbreuk geschiedt door een opgroeienden knaap die nog niet weet dat echtbreuk meer een boze is dan ontucht; indien het eendere geschiedt door een mens van uiterste onnozelheid; indien het geschiedt door iemand die door een ziekte is beroofd van de helderheid des oordeels; of door iemand die, zoals met sommigen gebeurt, af en toe ijlhoofdig is, en dan in een staat is waarin diegenen zijn die daadwerkelijk ijlhoofdig zijn; voorts ook indien het geschiedt in dolzinnige dronkenschap, en zo voort; dat dan de inwendige mens of het gemoed niet in den uitwendigen aanwezig is, nauwelijks anders dan in een redeloos mens, staat vast. Aan de echtbreuken van dezen wordt door den redelijken mens een toekenning gegeven volgens die omstandigheden. Doch nochtans wordt de dader door den zelfden mens als rechter schuldig verklaard en gestraft volgens de wet; doch na den dood worden die dingen toegerekend naar de aanwezigheid, de hoedanigheid, en het vermogen des verstands in den wil der betreffenden.

487. VII: DAT DE DOOR DEZEN GEPLEEGDE ECHTBREUKEN LICHT ZIJN, staat vast uit hetgeen boven is gezegd, n. 486, zonder verdere bevestiging; het is immers bekend dat de hoedanigheid van elke daad, in het algemeen de hoedanigheid van elk ding, afhangt van de omstandigheden, en dat deze verzachten of verzwaren. Maar de echtbreuken van dezen graad zijn licht in de eerste tijden waarop zij geschieden; en eveneens blijven zij licht voor zoveel als hij of zij zich in den verderen levensloop daarvan onthoudt ter oorzaak hiervan dat zij boze dingen zijn tegen God, of dat zij boze dingen zijn tegen den naaste, of dat zij boze dingen zijn tegen het goede van den staat, en van deze of van gene uit, omdat zij boze dingen tegen de rede zijn. Omgekeerd echter worden deze echtbreuken ook geteld onder de zware als de desbetreffenden zich niet daarvan onthouden terwille van een van de vermelde oorzaken. Aldus is het volgens de Goddelijke Wet, Ezech. XVIII: 21, 22, 24, en elders. Door den mens echter kunnen zij niet naar die omstandigheden als licht of zwaar verontschuldigd en tenlaste gelegd, of toegekend en geoordeeld worden, omdat zij niet voor hem verschijnen; ja zelfs valt het ook niet binnen zijn oordeel; en daarom wordt er bedoeld dat zij na den dood aldus worden aangemerkt en toegerekend.

488. VIII: DAT DE ECHTBREUKEN VAN DEN TWEEDEN GRAAD ECHTBREUKEN VAN LUST ZIJN, DIE WORDEN GEDAAN DOOR HEN DIE WELISWAAR HET VERSTAND KUNNEN RAADPLEGEN, MAAR HET VANWEGE DE OPTREDENDE OORZAKEN OP DIE OGENBLIKKEN NIET KUNNEN. Er zijn twee dingen die in den aanvang bij den mens die van natuurlijk geestelijk wordt, onderling strijden, en deze worden gemeenlijk de geest en het vlees genoemd; en omdat de liefde van het huwelijk van den geest is, en de liefde van de echtbreuk van het vlees is, vindt er dan ook strijd tussen die plaats. Indien de liefde van het huwelijk overwint, temt en onderjukt zij de liefde van de echtbreuk, hetgeen geschiedt door verwijdering; doch indien het gebeurt dat de lust van het vlees te zeer wordt geprikkeld tot een hitte dan dat de geest uit de rede het kan tegenhouden, zo volgt dat de staat wordt omgekeerd, en de hitte van den lust den geest dermate met verlokkingen overgiet dat deze niet langer in het bezit van zijn rede is en vandaar niet zijn eigen meester is. Dit wordt verstaan onder de echtbreuken van den tweeden graad, welke geschieden door hen die weliswaar het verstand kunnen raadplegen, maar het vanwege de optredende oorzaken op die ogenblikken niet kunnen. Maar laten voorbeelden ter toelichting dienen: zoals indien een hoerse echtgenote met geslepenheden den animus van een man vangt door hem in het slaapvertrek te lokken en door hem te verhitten totdat hij, zijn oordeel niet meer meester, bezwijkt; en te meer indien zij hem dan ook smadelijk bejegent indien hij het niet zou doen; desgelijks indien de ene of andere hoerse echtgenote bedreven is in toverijen, of met toverdranken een man dermate ontsteekt dat de hittigheid van het vlees aan het verstand het vrije der rede ontnemt; eender indien een man met zoete lokmiddelen de echtgenote van een ander tot zich overhaalt totdat haar wil, ontstoken zijnde, niet langer in haar macht is; behalve andere eendere dingen. Dat deze en dergelijke gebeurlijkheden de zwaarte der echtbreuk verlichten, en aan de toekenningen ervan als blaam voor den verleide of de verleide een milderer keer geven, wordt door de rede begunstigd en toegestemd. Over de toerekening van dezen graad van echtbreuk wordt in hetgeen volgt gehandeld.

489. IX: DAT DE DOOR DEZEN GEPLEEGDE ECHTBREUKEN TOEREKENBAAR ZIJN NAAR GELANG DAARNA HET VERSTAND ZE BEGUNSTIGT OF NIET BEGUNSTIGT. Voor zoveel als het verstand de boze dingen begunstigt, eigent de mens zich die toe en maakt ze tot de zijne; de gunst is de instemming, en de instemming brengt over het gemoed den staat van de liefde ervoor. Het eendere is het geval met de echtbreuken die in den aanvang zonder de instemming des verstands zijn gepleegd, en daarna begunstigd worden; het

tegendeel geschiedt indien zij daarna niet worden begunstigd. De oorzaak hiervan is deze dat de boze dingen of de echtbreuken die in de verblindings van het verstand geschieden, geschieden uit de begerigheid des lichaams, en deze komen in gelijkenis de instincten nabij zodanig als die bij de beesten zijn. Bij den mens is weliswaar het verstand aanwezig als zij geschieden, maar in een passieve of dode kracht, niet echter in een actieve of levende kracht. Hieruit volgt vanzelf dat zodanige dingen niet worden toegerekend tenzij voor zoveel als zij daarna worden begunstigd of niet worden begunstigd. Onder de toerekening wordt hier de aantijging na den dood verstaan, en vandaar de berechting, welke geschiedt volgens den staat van des mensens geest; niet wordt echter verstaan de telastlegging door een mens voor den rechter; deze geschiedt niet volgens den staat van diens geest, maar van diens lichaam in de daad; en als deze staten niet verschilden, zo zouden na den dood diegenen worden vrijgesproken die worden vrijgesproken in de wereld, en diegenen worden verdoemd die daar worden veroordeeld, en zo zou er voor dezen niet enige hoop op heil zijn.

490. X: DAT DE ECHTBREUKEN VAN DEN DERDEN GRAAD ECHTBREUKEN DER REDE ZIJN, DIE WORDEN GEDAAN DOOR HEN DIE MET HET VERSTAND BEVESTIGEN DAT HET NIET BOZE DINGEN DER ZONDE ZIJN. Elk mens weet dat er wil en verstand bestaat; want als hij spreekt, zegt hij: Dit wil ik en dit versta ik. Doch nochtans maakt hij geen onderscheid, maar maakt het ene het zelfde als het andere. De oorzaak hiervan is deze dat men alleen nadenkt over de dingen die van het denken uit het verstand zijn, en niet over de dingen die der liefde uit den wil zijn; deze immers verschijnen niet in het licht zoals gene. Evenwel kan hij die den wil en het verstand niet onderling onderscheidt, niet de boze dingen en de goede dingen onderling onderscheiden, en vandaar volstrekt niet iets weten over de schuld der zonde. Maar wie weet niet dat het goede en het ware twee onderscheiden dingen zijn, zoals de liefde en de wijsheid? En wie kan, als hij in een redelijk schijnsel is, daaruit niet besluiten dat er twee dingen zijn in den mens welke die dingen onderscheiden opnemen en aan zich toekennen, en dat het ene de wil is, en het andere het verstand, ter oorzake hiervan dat dat wat de wil opneemt en reproduceert, het goede wordt geheten, en dat dat wat het verstand opneemt, het ware wordt geheten? Want dat wat de wil liefheeft en doet, wordt het goede genoemd, en dat wat het verstand doorvat en denkt, wordt het ware genoemd. Omdat nu over het huwelijk van het goede en het ware in het eerste Deel van dit Werk is gehandeld, en daar over den wil en het verstand, en over de verschillende attributen en toekenningen van het ene

en het andere verscheidene dingen zijn aangevoerd, welke, naar ik acht, ook worden doorvat door hen die niet iets helder onderscheiden over het verstand en den wil hadden gedacht — de menselijke rede immers is zodanig dat zij de ware dingen uit het licht ervan verstaat hoewel zij die tevoren niet heeft onderscheiden — zo zal ik, opdat derhalve de verschillen van het verstand en den wil klaarder worden doorvat, hier enige dingen mededelen te dien einde dat men wete hoedanig de echtbreuken der rede of des verstands zijn, en daarna hoedanig de echtbreuken des wils zijn. Voor de erkenenis van deze dingen mogen de volgende dingen van dienst zijn: 1. Dat de wil alleen uit zich niets handelt, maar dat hij al wat hij handelt, door het verstand handelt. 2. Omgekeerd ook dat het verstand alleen uit zich niets handelt, maar dat het al wat het handelt, uit den wil handelt. 3. Dat de wil in het verstand invloed, niet echter het verstand in den wil, maar dat het verstand leert wat goed en boos is, en te rade gaat met den wil om uit die twee te kiezen en te doen wat van zijn believen is. 4.. Dat daarna een dubbele verbinding geschiedt, de ene waarin de wil van binnen handelt en het verstand van buiten; de andere waarin het verstand van binnen handelt en de wil van buiten. Aldus worden de echtbreuken der rede, waarover hier, onderscheiden van de echtbreuken des wils, waarover aanstonds. Zij worden onderscheiden, omdat de ene zwaarder is dan de andere; de echtbreuk der rede immers is minder zwaar dan de echtbreuk des wils. De oorzaak hiervan is deze dat in de echtbreuk der rede het verstand van binnen handelt en de wil van buiten; doch in de echtbreuk des wils handelt de wil van binnen en het verstand van buiten. En de wil is de mens zelf, en het verstand is de mens uit den wil; en dat wat van binnen handelt, heerst over dat wat van buiten handelt.

491. XI: DAT DE DOOR DEZEN GEPLEEGDE ECHTBREUKEN ZWAAR ZIJN, [EN WORDEN TOEGEREKEND] VOLGENS DE BEVESTIGINGEN. Het verstand alleen bevestigt, en wanneer het bevestigt, haalt het den wil over en stelt hem rondom zich en drijft hem zo aan tot volgzzaamheid. De bevestigingen geschieden door redeneringen die het gemoed haalt of uit zijn hoger gebied, of uit het lagere gebied; indien uit het hogere gebied, hetwelk gemeenschap heeft met den Hemel, zo bevestigt het de huwelijken en veroordeelt het de echtbreuken; doch indien uit het lagere gebied, hetwelk gemeenschap heeft met de wereld, zo bevestigt het de echtbreuken, en geringschat het de huwelijken. Een ieder kan het boze evenzeer bevestigen als het goede, eender het valse en het ware; en de bevestiging van het boze wordt met meer verlustiging doorvat dan de bevestiging van het goede, en de bevestiging van het valse verschijnt klaarder dan de bevestiging van het ware. De oorzaak hiervan is

deze dat de bevestiging van het boze en het valse haar redeneringen haalt uit de verkwikkelijke dingen, de wellusten, de schijnen, en de begoochelingen van de zinnen des lichaams, doch de bevestiging van het goede en het ware haalt haar redenen uit het gebied boven de zinlijke dingen des lichaams. Omdat nu de boze en de valse dingen evenzeer bevestigd kunnen worden als de goede en de ware dingen, en omdat het bevestigende verstand den wil naar zijn zijde trekt, en de wil samen met het verstand het gemoed vormt, zo volgt dat de vorm van het menselijk gemoed is volgens de bevestigingen, naar den Hemel gekeerd indien de bevestigingen ervan voor de huwelijken zijn, doch naar de hel gekeerd indien zij zijn voor de echtbreuken; en hoedanig de vorm van des mensen gemoed is, zodanig is zijn geest, bijgevolg zodanig is de mens. Hieruit nu staat vast dat de echtbreuken van dezen graad na den dood worden toegerekend volgens de bevestigingen.

492. XII: DAT DE ECHTBREUKEN VAN DEN VIERDEN GRAAD ECHTBREUKEN DES WILS ZIJN, DIE WORDEN GEDAAN DOOR HEN DIE ZE TOT GEORLOOFDE EN AANGENAME DINGEN MAKEN, EN ZE OOK NIET VAN ZOVEEL BELANG VINDEN DAT HET DE MOEITE LOONT OM DAAROVER HET VERSTAND TE RAADPLEGEN. Deze echtbreuken worden onderscheiden van de vorige vanwege de oorsprongen ervan. De oorsprong van deze echtbreuken komt voort uit den met den mens medegeboren ontaarden wil of uit het erf boze, waaraan de mens nadat hij tot zijn eigen oordeel is gekomen, blindelings gehoorzaamt door in het geheel niet aangaande die echtbreuken te oordelen of zij al dan niet boos zijn. En daarom wordt er gezegd dat hij ze niet van zoveel belang acht dat het de moeite loont om daarover het verstand te raadplegen. De oorsprong echter der echtbreuken die echtbreuken der rede worden genoemd, zijn uit het verdraaide verstand, en zij geschieden door hen die bevestigen dat zij geen boze dingen der zonde zijn. Bij dezen speelt het verstand de eerste rol, bij genen de wil. Deze twee verschillen verschijnen aan geen mens in de Natuurlijke Wereld, maar klaar-blijkend aan de Engelen in de Geestelijke Wereld. In deze Wereld worden in het algemeen allen onderscheiden volgens de boze dingen die oorspronkelijk opwellen uit den wil ofwel uit het verstand, en worden aanvaard en toegeëigend. Zij worden ook in de hel dienvolgens gescheiden; in deze wonen zij die uit het verstand boos zijn meer naar voren, en zij worden satans genoemd; zij echter die uit den wil boos zijn, wonen meer naar achteren, en zij worden duivels genoemd. Vanwege dit universele verschil wordt er in het Woord gesproken van satan en duivel. Bij die bozen en eveneens bij de echtbrekers die satans worden genoemd, speelt het verstand de hoofdrol; doch bij hen die duivels worden genoemd, speelt de

wil de hoofdrol. Maar het is niet mogelijk de verschillen dermate uiteen te zetten dat het verstand ze ziet, tenzij men eerst de verschillen van den wil en het verstand kent, en eveneens tenzij de formering van het gemoed door den wil middels het verstand wordt beschreven, en de formering ervan door het verstand middels den wil. De erkenning van deze dingen moet vóórlichten opdat de bovengenoemde verschillen door de rede worden gezien. Maar dit is het werk van vele bladzijden.

493. XIII: DAT DE DOOR DEZEN GEPLEEGDE ECHTBREUKEN UITERST ZWAAR ZIJN, EN HUN WORDEN TOEGEREKEND ALS BOZE DINGEN VAN HET OPZET, EN IN HEN ZICH VASTHECHTEN ALS SCHULDIGHEDEN. Dat zij uiterst zwaar zijn en zwaarder dan de vorige, komt omdat in deze de wil de hoofdrol speelt, doch in de vorige het verstand; en het leven van den mens is essentieel dat van zijn wil, en het is formeel dat van zijn verstand. De oorzaak hiervan is deze dat de wil één handelt met de liefde, en de liefde is het wezen van des mensen leven, en deze vormt zich in het verstand door zulke dingen die samenstemmen; en daarom is het verstand in zich beschouwd niet iets anders dan de vorm van den wil; en omdat de liefde is des wils, en de wijsheid is des verstands, is derhalve de wijsheid ook niet iets anders dan de vorm van de liefde; eender het ware ook niet iets anders dan de vorm van het goede. Dat wat voortvloeit uit het wezen zelf van des mensen leven, aldus wat voortvloeit uit diens wil of liefde, wordt voornamelijk het opzet genoemd; doch dat wat voortvloeit uit den vorm van zijn leven, aldus uit het verstand en het denken ervan, wordt de bedoeling genoemd. Van schuldigheid wordt ook voornamelijk gesproken met betrekking tot den wil. Vandaar wordt het gezegd dat bij een ieder de schuldigheid van het boze uit erfelijkheid is, doch het boze uit den mens. Vandaar komt het dat deze echtbreuken van den vierden graad worden toegerekend als de boze dingen van opzet en zich vasthechten als schuldigheden.

494. XIV: DAT DE ECHTBREUKEN VAN DEN DERDEN EN DEN VIERDEN GRAAD BOZE DINGEN DER ZONDE ZIJN VOLGENS DE MATE EN DE HOEDANIGHEID VAN HET VERSTAND EN DEN WIL DAARIN, HETZIJ ZIJ MET DE DAAD GESCHIEDEN, HETZIJ ZIJ NIET MET DE DAAD GESCHIEDEN. Dat de echtbreuken der rede of des verstands, welke van den derden graad zijn, en de echtbreuken des wils, welke van den vierden graad zijn, volgens het hoedanige van het verstand en van den wil daarin zwaar zijn, bijgevolg boze dingen der zonde, kan men zien uit de uitlegging daarvan boven, n. 490 tot 493. De oorzaak hiervan is deze dat de mens een mens is krachtens den wil en het verstand; want uit die twee ontstaan niet alleen alle dingen die geschieden

in het gemoed, maar ook alle dingen die geschieden in het lichaam. Wie weet niet dat het lichaam niet handelt uit zich, maar de wil door het lichaam? Voorts dat de mond niet uit zich spreekt, maar de gedachte door den mond? En daarom, indien de wil werd weggenomen, zo zou ogenblikkelijk de handeling stilstaan; en indien de gedachte werd weggenomen, zo zou ogenblikkelijk de spraak des monds ophouden. Daarvandaan is het ten volle duidelijk dat de echtbreuken die met de daad geschieden, zwaar zijn volgens de mate en de hoedanigheid van het verstand en den wil daarin. Dat zij eender zwaar zijn indien de zelfde echtbreuken niet met de daad geschieden, staat vast uit deze woorden des Heren: *Het is gezegd door de ouden: Gij zult niet echtbreken. Ik echter zeg u dat zo wie de vrouw van een ander zal hebben aangezien aldus dat hij haar begeert, die heeft alreeds echtbreuk met haar begaan in het hart*, Matth. v: 27, 28. Met het hart echtbreuk begaan, is met den wil. Er zijn vele oorzaken die maken dat een echtbreker niet met de daad een echtbreker is, en nochtans met den wil en met het verstand. Er zijn er immers die zich van echtbreuken onthouden ten aanzien van de daad uit vrees voor de burgerlijke wet en de straffen ervan; uit vrees voor het verlies van den goeden roep en vandaar van de eer; uit vrees voor ziekten dientengevolge; uit vrees voor twisten thuis van de zijde van de echtgenote en voor de onrust van het leven dientengevolge; uit vrees voor de wraakneming van de zijde van den echtgenoot of van den bloedverwant; aldus eveneens uit vrees voor de stokslagen van de bedienden; uit behoefteigheid of uit gierigheid; uit een gebrekkigheid voortgekomen of uit ziekte, of uit misbruik, of uit ouderdom, of uit impotentie, en de schaamte daarvoor. Indien iemand uit deze en dergelijke oorzaken zich van echtbreuken met de daad onthoudt, en evenwel met den wil en het verstand voor dezelve is, is hij nochtans een echtbreker. Hij gelooft immers niettemin dat zij geen zonden zijn, en hij maakt ze voor God niet ongeoorloofd in zijn geest, en zo begaat hij ze in den geest, hoewel niet met het lichaam voor de wereld; en daarom spreekt hij na den dood, wanneer hij een geest is, openlijk voor dezelve.

495. xv: DAT DE ECHTBREUKEN UIT HET OPZET DES WILS, EN DE ECHTBREUKEN UIT DE BEVESTIGING DES VERSTANDS, DE MENSEN NATUURLIJK, ZINLIJK, EN LICHAMELIJK MAKEN. De mens is mens en wordt van de beesten onderscheiden hierin dat zijn gemoed in drie gebieden is onderscheiden, in even zovele als de Hemelen; en dat hij uit het laagste gebied kan worden opgeheven in een hoger, en eveneens van dit in het hoogste gebied, en aldus een Engel kan worden van enigen Hemel, en zelfs van den derden Hemel. Terwille van dat einddoel is den mens het vermogen gegeven

om het verstand tot daartoe te verheffen; indien echter de liefde van zijn wil niet tegelijk wordt verheven, wordt hij niet geestelijk, maar blijft natuurlijk; niettemin behoudt hij het vermogen om het verstand te verheffen. De oorzaak dat hij het behoudt, is deze dat hij kan worden hervormd, want hij wordt hervormd door het verstand, hetgeen geschiedt door de erkentissen van het goede en het ware, en door de redelijke beziening daaruit. Indien hij die erkentissen redelijk bezieet en dienvolgens leeft, dan wordt de liefde des wils tegelijk verheven, en in dien graad wordt het menselijke vervolmaakt, en de mens wordt meer en meer een mens. Anders gebeurt indien hij niet leeft volgens de erkentissen van het goede en het ware; dan blijft de liefde van zijn wil natuurlijk, en wordt zijn verstand alleen bij tijden geestelijk; het heft zich immers van tijd tot tijd op zoals een arend en schouwt neder naar wat er beneden van zijn liefde is, waarop het, wanneer het dit ziet, neervliegt en met dit zich verbindt. Indien de begerigheden van het vlees dus van zijn liefde zijn, laat het zich tot deze uit de hoogte neder, en in verbinding met die verlustigt het zich aan de verkwikkelijke dingen ervan; en wederom, om faam te behalen opdat het voor wijs wordt gehouden, verheft het zich in de hoogte, en zo sprongsgewijs bij beurten, zoals daareven is gezegd. Dat de echtbrekers van den derden en den vierden graad, zijnde zij die zich uit het opzet des wils en uit de bevestiging des verstands echtbrekers hebben gemaakt, volslagen natuurlijk zijn en gaandeweg zinlijk en lichamelijk worden, komt omdat zij de liefde van hun wil en tezamen daarmede dan het verstand hebben ondergedompeld in de onreinheden der hoerse liefde en daarop verlekkerd zijn, zoals de onreine vogels en beesten op de stinkende en drekkige dingen als op lekkerbeetjes en snoeperijen; want de dampen die van hun vlees uitvloeien, vervullen al opstijgend het habitakel des gemoeds met hun smeer, en zij maken dat de wil niet iets lekkerders en begerlijkers voelt. Dezen zijn het die na den dood lichamelijke geesten worden, en uit wie de onreine dingen der hel en der Kerk, waarover boven, n. 430, 431, opwellen.

496. Er zijn drie graden van den natuurlijke mens; in den eersten zijn zij die alleen de wereld liefhebben door het hart te zetten op schatten; dezen worden eigenlijk verstaan onder de natuurlijken; in den tweeden graad zijn zij die alleen de verkwikkelijke dingen der zinnen liefhebben door het hart te zetten op weelderige dingen en wellusten van alle soorten; dezen worden eigenlijk verstaan onder de zinlijken; in den derden graad zijn zij die alleen zichzelf liefhebben door het hart te zetten op het bejagen van eer; dezen worden eigenlijk verstaan onder de lichamelijken. De oorzaak hiervan is deze dat zij alle dingen des wils en daaruit des verstands onderdompelen in het lichaam,

en achterwaarts van de anderen weg zichzelf beschouwen en uitsluitend hun eigen dingen liefhebben; de zinlijken echter dompelen alle dingen des wils en daaruit des verstands onder in de verlokkingen en de begoochelingen der zinnen door zich alleen aan deze over te geven; de natuurlijke echter gieten alle dingen des wils en des verstands uit in de wereld door op hebzuchtige en bedriegelijke wijze schatten bijeen te schrapen, en door niet een ander nut te beschouwen dan dat van het bezit daarin en daardoor. De bovengenoemde echtbreuken verkeren de mensen tot deze ontaarde graden, de een tot dezen graad, de ander tot genen, een ieder volgens het genot naar zijn zin, waaruit zijn gemoedsaard tot stand komt.

497. XVI: EN WEL DERMATE DAT ZIJ TEN SLOTTE ALLE DINGEN VAN DE KERK EN VAN DEN GODSDIENST VERRE VAN ZICH WERPEN. Dat de echtbrekers uit opzet en uit bevestiging alle dingen van de Kerk en van den Godsdienst verre van zich werpen, komt omdat de liefde van het huwelijk en de liefde van de echtbreuk tegengesteld zijn, n. 425, en de liefde van het huwelijk met de Kerk en den Godsdienst één handelt, n. 130 en overal elders in het vorige Deel. Vandaar handelt de liefde van de echtbreuk, omdat zij tegengesteld is, één met de dingen die tegen de Kerk zijn. Dat die echtbrekers alle dingen van de Kerk en van haar Godsdienst verre van zich werpen, komt omdat de liefde van het huwelijk en de liefde van de echtbreuk tegengesteld zijn zoals het huwelijk van het goede en het ware is tegengesteld aan de koppeling van het boze en het valse, n. 427, 428; en het huwelijk van het goede en het ware is de Kerk, doch de koppeling van het boze en het valse is de Anti-Kerk. Dat die echtbrekers verre van zich alle dingen van de Kerk en van den godsdienst werpen, komt omdat de liefde van het huwelijk en de liefde van de echtbreuk zijn tegengesteld zoals de Hemel en de hel, n. 429; en in den Hemel is de liefde van alle dingen der Kerk, doch in de hel is de haat tegen alle dingen der Kerk. Dat die echtbreuken alle dingen van de Kerk en van den godsdienst verre van zich werpen, komt eveneens omdat de verkwikkelijkheden ervan inzetten uit het vlees, en zij van het vlees zijn ook in den geest, n. 440, 441; en het vlees is tegen den geest, dat is, tegen de geestelijke dingen der Kerk. Vandaar worden ook de verkwikkelijkheden der hoerse liefde de wellusten van den waanzin genoemd. Indien gij bewijzen verlangt, gaat dan, ik bid u, tot hen van wie gij weet dat zij zulke echtbrekers zijn, en vraagt aan hen in het verborgene wat zij denken over God, over de Kerk, en over het eeuwige leven, en gij zult het horen. De echte oorzaak hiervan is deze dat evenals de echtelijke liefde de innerlijke dingen des gemoeds opent en zo dezelve verheft boven de zinlijke dingen des lichaams

tot in het licht en de warmte des Hemels, evenzo omgekeerd de liefde van de echtbreuk de innerlijke dingen des gemoeds toesluit en het gemoed zelf ten aanzien van den wil ervan nederstoot in het lichaam tot in alle begeerde dingen van zijn vlees; en hoe dieper zij dit doet, des te meer trekt zij het af en verwijdert zij het van den Hemel.

498. xvii: DAT ZIJ NOCHTANS OVER MENSELIJKE REDELIJKHEID BESCHIKKEN ZOALS DE ANDEREN. Dat de natuurlijke, zinlijke, en lichamelijke mens evenzeer redelijk ten aanzien van het verstand is als de geestelijke mens, is mij getoond aan de satans en de duivels wien het vergund was om op te rijzen uit de hel en met engellijke geesten te spreken in de Wereld der Geesten, over wie hier en daar in de GEDENKWAARDIGHEDEN. Maar omdat de liefde des wils den mens maakt en deze het verstand tot instemming overhaalt, zijn derhalve dezulken niet redelijk dan alleen in een van de liefde des wils verwijderden staat; doch als zij in deze liefde wederom terugkeren, razen zij erger dan de wilde dieren. Doch de mens zou zonder het vermogen om het verstand te verheffen boven de liefde des wils, niet een mens maar een beest zijn; het beest immers verheugt zich niet in het bezit van dat vermogen; bijgevolg zou hij ook niet wat ook kunnen uitkiezen en uit de keuze doen wat goed is en wat bevorderlijk is, en zo zou hij niet kunnen worden hervormd, en tot den Hemel geleid, en leven tot in het eeuwige. Daarvandaan komt het dat de echtbrekers uit opzet en bevestiging, hoewel zij louter natuurlijk, zinlijk, en lichamelijk zijn, nochtans over de gave van verstaan of over redelijkheid beschikken zoals de anderen. Maar wanneer zij in den lust van echtbreuk zijn en daaruit erover denken en spreken, verheugen zij zich niet in het bezit van die redelijkheid. De oorzaak hiervan is deze dat dan het vlees werkt op den geest, en niet de geest op het vlees. Doch men moet weten dat dezen ten slotte na den dood stompzinzig worden; niet dat hun het vermogen van wijs zijn wordt ontnomen, maar zij willen niet wijs zijn, aangezien de wijsheid onverkwikkelijk voor hen is.

499. xviii: MAAR DAT ZIJ DIE REDELIJKHEID GEBRUIKEN ALS ZIJ IN DE UITWENDIGE DINGEN ZIJN, MAAR HAAR MISBRUIKEN ALS ZIJ IN HUN INWENDIGE DINGEN ZIJN. Zij zijn in de uitwendige dingen als zij buitenshuis en in gezelschap spreken, in hun inwendige dingen echter wanneer zij thuis of met zichzelf spreken. Neem de proef ervan, indien gij wilt; haal zo iemand tot u, als bijvoorbeeld iemand die genoemd is naar de Jezuietische orde, en maak dat hij over God, over de heilige dingen der Kerk, en over den Hemel en de hel spreekt in gezelschap of leert in den tempel, en gij zult in hem iemand horen die als ijveraar meer redelijk is dan wie anders ook; misschien

zal hij zelfs u tot zuchten en tranen voor het heil bewegen. Maar neem hem in uw huis, verhef hem buitengewoon, noem hem een vader der wijsheid, en maak hem u te vriend, totdat hij zijn hart opent, en gij zult horen wat hij dan over God, over de heilige dingen der Kerk, en over den Hemel en de hel zal preken, te weten dat het fantasieën en voorspiegelingen zijn, en zo verzonnen banden der zielen waarmede zij groten en kleinen, rijken en armen mogen vangen en vastbinden en onder het juk hunner heerschappij samenhouden. Laten deze dingen voldoende zijn ter toelichting van wat daaronder wordt verstaan dat de natuurlijke mensen, tot aan de lichamelijke toe, over menselijke redelijkheid beschikken zoals de anderen, doch dat zij die gebruiken als zij in de uitwendige dingen zijn, maar misbruiken als zij in hun inwendige dingen zijn. De gevolgtrekking daaruit is deze dat men niet over iemand moet oordelen naar de wijsheid des monds, maar tegelijk naar de wijsheid van diens leven.

500. Aan deze dingen zal ik deze GEDENKWAARDIGHEID toevoegen: Eens hoorde ik in de Wereld der Geesten een groot tumult. Er waren duizenden vergaderd die riepen: LATEN ZIJ GESTRAFT WORDEN, LATEN ZIJ GESTRAFT WORDEN. Ik trad naderbij, en vroeg: Wat is dit? Een die was afgezonderd uit die grote vergadering, zeide tot mij dat zij in een ontsteking van toorn waren tegen drie priesters die rondzwerfen en overal prediken tegen de echtbrekers door te zeggen dat de echtbrekers niet de erkenning Gods hebben, en dat voor hen de Hemel is toegesloten en de hel geopend; en dat zij in de hel onreine duivels zijn, omdat zij van verre daar verschijnen als zwijnen, zich wentelende in drekken, en dat de Engelen des Hemels hen verafschuwen. Ik vroeg waar die priesters waren en waarom er deswege zulk een geschreeuw was. Hij antwoordde dat die drie priesters in hun midden waren, door wachters bewaakt, en dat de vergaderden bestaan uit hen die geloven dat echtbreuken geen zonden zijn, en die zeggen dat echtbrekers evenzeer de erkenning Gods hebben als zij die hun vrouwen-echtgenoten aankleven; die allen zijn uit de Christelijke wereld; en door de Engelen was onderzoek gedaan daarnaar hoevelen daar waren die geloven dat echtbreuken zonden zijn, en onder duizend waren er niet honderd gevonden. En hij zeide mij dat die negenhonderd over de echtbreuken aldus spreken: Wie weet niet dat het verkwikkelijke der echtbreuk hoog boven het verkwikkelijke des huwelijks uitmunt; dat de echtbrekers in voortdurende warmte zijn en vandaar in een monterheid, pittigheid, en een actief leven, meer dan zij die leven met één vrouw alleen; en dat omgekeerd de liefde met de gade koud wordt, en somtijds zozeer dat tenslotte nauwelijks één woord van gesprek en van omgang met

haar leeft, anders met de hoeren; dat de afsterving van het leven met de echtgenote, opkomende uit het gebrek aan potentie, wordt hersteld en levend gemaakt door hoerereien? Is niet dat wat herstelt en levendmaakt, meer waard dan dat wat doet afsterven? Wat is het huwelijk anders dan een geoorloofde hoererie? Wie kent het verschil? Kan liefde gedwongen worden? En toch wordt de liefde met de echtgenote gedwongen door een verbond en door wetten. Is niet de liefde met de gade de liefde van het geslacht? En deze is zo universeel dat zij er ook is bij de vogels en de beesten. Wat is de echtelijke liefde anders dan de liefde van het geslacht? En de liefde van het geslacht is vrij met elke vrouw. Dat de burgerlijke wetten tegen de echtbreuken zijn, komt omdat de wetgevers hebben geloofd dat het algemeen welzijn dit vraagt. En toch boeleren de wetgevers en de rechters zelf somtijds, en tegen elkander zeggen zij: Hij die zonder zonde is, werpe den eersten steen. Dat alleen de eenvoudigen en de godsdienstigen geloven dat echtbreuken zonden zijn, niet aldus de verstandigen, die, zoals wij, deze dingen bezien uit het schijnsel der natuur. Worden niet uit echtbreuken evenzeer spruiten geboren als uit huwelijken? Zijn de onechte niet even bekwaam en nuttig tot ambten en bedieningen als de wettige? En bovendien wordt er zo gezorgd voor gezinnen die anders onvruchtbaar zouden zijn. Is dit niet een voordeel, en geen nadeel? Wat schaadt het een echtgenote indien zij meerdere mededingers toelaat; en wat schaadt het den man? Dat het een schande voor den man is, is een beuzelachtige mening uit fantasie. Dat de echtbreuk is tegen de wetten en verordeningen der Kerk, komt van de kerkelijke orde terwille van de macht. Maar wat heeft het theologische en het geestelijke van doen met de louter lichamelijke en vleselijke verrukking? Bestaan er niet presbyters en monniken die zodanig zijn? Kunnen zij deswege niet God erkennen en vereren? Waarom prediken dus die drie dat de echtbrekers niet de erkenning Gods hebben? Zulke lasteringen dulden wij niet; en daarom, laten zij geoordeeld en gestraft worden. Hierna zag ik dat zij de rechters riepen, wien zij verzochten om straffen aan hen op te leggen. Maar de rechters zeiden: Dit valt niet onder onze bevoegdheid, want er wordt gehandeld over de erkenning Gods, en over de zonde, en zo over de zaliging en de verdoemenis; over deze dingen zal worden geoordeeld uit den Hemel. Maar wij zullen een raad geven hoe gij kunt weten of die drie priesters waarheden hebben gepredikt. Er zijn drie Plaatsen, welke wij, rechters, kennen, waar zulke dingen op een bijzondere wijze worden onderzocht en onthuld; DE ENE is daar waar voor allen de weg tot den Hemel openstaat; maar als zij tot den Hemel komen, doorvatten zij zelf hoedanig zij zijn ten aanzien van de erkenning Gods; DE TWEDE plaats

is ook daar waar de weg tot den Hemel openstaat, maar dien weg kan niemand binnengaan dan hij die den Hemel in zich heeft; en DE DERDE plaats is daar waar de weg tot de hel is, en zij die de helse dingen liefhebben, gaan dien weg binnen uit eigen beweging, omdat het geschiedt uit het verkwikkelijke. Wij rechters verwijzen naar die plaatsen allen die van ons een oordeel eisen over den Hemel en de hel. Na dit gehoord te hebben, zeiden de vergaderden: Laat ons tot die plaatsen gaan. En toen zij tot DE EERSTE gingen, waar voor allen de weg tot den Hemel openstaat, ontstond plotseling een donkerheid; en daarom ontstaken enigen van hen fakkels en droegen die voorop. De rechters die met hen waren, zeiden: Dit gebeurt met allen die tot de eerste plaats gaan, doch naarmate zij naderen, wordt het vuur der fakkels zwakker en het wordt op die plaats vanwege het invloeiende licht des Hemels uitgeblust, hetgeen een teken is dat zij daar zijn. De oorzaak hiervan is deze dat voor hen eerst de Hemel wordt toegesloten, en daarna geopend. En zij kwamen op die plaats, en toen de fakkels vanzelf waren uitgeblust, zagen zij een weg schuin opwaarts ten Hemel gericht; en dezen betraden zij die in de ontsteking van den toorn tegen de priesters waren, onder de eersten zij die echtbrekers uit opzet waren, na hen zij die echtbrekers uit bevestiging waren. En bij het opklimmen riepen de eersten: Volgt ons; en de volgenden riepen: Haast u; en zij drongen op. Na een klein uur, toen allen binnen in een hemels Gezelschap waren, verscheen er een kloof tussen hen en de Engelen, en het Licht des Hemels over de kloof invloeiende in de ogen opende de innerlijke dingen van hun gemoed, tengevolge waarvan zij werden gehouden om zo te spreken als zij innerlijk dachten. En toen werden zij door de Engelen ondervraagd of zij erkennen dat God is. De eersten, die uit opzet des wils echtbrekers waren, antwoordden: Wat is God? En zij keken elkander wederzijds aan, en zeiden: Wie van u heeft Hem gezien? De tweeden, die uit bevestiging des verstands echtbrekers waren, zeiden: Zijn alle dingen niet der natuur? Wat is boven haar anders dan de zon? En toen zeiden de Engelen tot hen: Wijkt terug van ons; nu doorvat gij zelf dat gij niet de erkenning Gods hebt. Wanneer gij afdaalt, zullen de innerlijke dingen van uw gemoed gesloten en de uiterlijke dingen ervan geopend worden, en dan kunt gij spreken tegen de innerlijke dingen en zeggen dat God is. Geloof dat zodra de mens daadwerkelijk een echtbreker wordt, de Hemel voor hem wordt gesloten, en als die gesloten is, wordt God niet erkend. Hoort de oorzaak: Uit de echtbrekers is al het onreine der hel, en dit stinkt in den Hemel zoals het rottend vuil van de straten. Na dit gehoord te hebben, keerden zij zich om en daalden af langs drie wegen. En toen zij beneden waren, zeiden de eersten en de tweeden, onder elkander sprekende:

De priesters hebben het daar gewonnen; maar wij weten dat wij evengoed als zij over God kunnen spreken; en wanneer wij zeggen dat Hij is, erkennen wij Hem dan niet? De innerlijke en de uiterlijke dingen des gemoeds waarvan de Engelen verhaalden, zijn uitvindzels. Maar laten wij heengaan tot de tweede door de rechters aangewezen Plaats, waar de weg openstaat tot den Hemel voor hen die den Hemel in zich hebben, aldus voor hen die in den Hemel zullen komen. En toen zij toetraden, ging van dien Hemel een stem uit: Sluit de poorten, er zijn echtbrekers in de nabijheid. En plotseling werden de poorten gesloten, en wachters met stokken in de handen dreven hen weg; en de drie priesters tegen wie zij gerumoerd hadden, bevrijdden zij van de bewakers en leidden hen in den Hemel binnen. En terstond toen de poort voor de priesters geopend was, woei uit den Hemel den opstandelingen het verkwikkelijke des huwelijks tegen, hetwelk, omdat het kuis en zuiver was, hen bijna ontzielde. En daarom haastten zij zich uit vrees van te bezwijmen door verstikking, tot de derde Plaats, waarvan de rechters hadden gezegd dat van daar uit de weg tot de hel was. En toen woei van daar het verkwikkelijke der echtbreuk aan, waardoor zij die uit opzet en zij die uit bevestiging echtbrekers waren, dermate werden verlevendigd dat zij als het ware dansend afdaalden en zich zoals zwijnen daar onderdompelden in de onreine dingen.

Over den lust van ontmaagding

501. De lusten waarover in de hierna volgende vier Hoofdstukken wordt gehandeld, zijn niet slechts lusten van echtbreuk, maar zwaarder dan die, aangezien zij niet voorkomen dan uit echtbreuken, want zij worden opgevat nadat men van echtbreuken is gaan walgen; zoals de lust van ontmaagding, waarover eerst wordt gehandeld, welke bij iemand niet eerder kan opkomen. Desgelijks de lust van afwisselingen, de lust van verkrachting, en de lust van onschulden te verleiden, waarover hierna. Zij worden lusten genoemd, omdat hoe groot en hoedanig de lust daartoe is, zo groot en zodanig de toeëigening ervan is. Wat in het bijzonder de lust van ontmaagding betreft, zo zal, opdat de overtuiging klaarblijkend gevestigd worde dat het een schanddaad is, dit worden geopenbaard uit deze dingen in volgorde: I: *Uit den staat der maagd of der ongerepte vrouw vóór het huwelijk, en na het huwelijk.* II: *Dat de maagdelijkheid de kroon der kuisheid is, en het waarmerk der echtelijke liefde.* III: *Dat de ontmaagding zonder het huwelijk als einddoel de schanddaad van een rover is.* IV: *Dat het lot van hen die bij zich hebben bevestigd dat de lust van ontmaagding niet een boze der zonde is, na den dood zwaar is.* De ontvouwing van deze dingen volgt nu.

502. I: OVER DEN STAAT DER MAAGD OF DER ONGEREPTEN VROUW VÓÓR HET HUWELIJK, EN NA HET HUWELIJK. Hoedanig de staat der maagd is voordat zij is onderricht over de verschillende dingen der echtelijke toorts, is mij geopenbaard door vrouwen-echtgenoten in de Geestelijke Wereld, door diegenen daar die in haar kindsheid uit de natuurlijke wereld waren verscheiden en in den Hemel zijn opgevoed. Zij zeiden dat zij, toen zij in den huwbaren staat waren gekomen, op het zien van echtelieden, hadden aangevangen het echtelijke leven lief te hebben, maar alleen te dien einde dat zij echtgenoten zouden worden geheten, en dat zij vriendschappelijk en vertrouwelijk met één man gezelschappelijken omgang zouden hebben, en eveneens om, van het huis der gehoorzaamheid onafhankelijk geworden, haar eigen meesteres te worden. En zij zeiden dat zij alleen vanwege de gezegendheid van de vriendschap en het wederzijdse vertrouwen met een man als levensgezel over het huwelijk hebben gedacht en volstrekt niet vanwege de verrukking van enige vlam. Doch dat haar maagdelijken staat na de bruiloft werd veranderd in een nieuwen waarover zij tevoren niet in het minst iets hadden geweten. En zij zeiden dat deze staat een staat van uitbreiding was van alle dingen van het leven van haar lichaam, van eersten

tot laatsten, om de gaven van haar echtgenoot op te nemen en om deze te verenigen met haar leven, opdat zij zo de liefde van hem, en echtgenote worde. En dat deze staat was ingezet van het oogenblik der ontmaagding aan, en dat na deze de vlam der liefde tot den echtgenoot alleen was ontbrand, en dat zij de verrukkingen dier uitbreiding als hemelse had gevoeld; en dat zij, omdat zij in dezen staat door haar echtgenoot is binnengeleid, en omdat de staat uit hem is en zo van hem in haar, volstrekt niet anders kan dan hem alleen liefhebben. Hieruit is het geopenbaard hoedanig de staat der maagden is vóór het huwelijk en na het huwelijk in den Hemel. Dat er een eendere staat is van de maagden en de vrouwen-echtgenoten op aarde die bij de eerste voortekenen worden verbonden, ligt niet verborgen. Welke maagd kan dien nieuwen staat weten voordat zij daarin is? Doet navraag, en gij zult het horen. Er is een verschil bij haar die vóór het huwelijk, door op de hoogte gebracht te zijn, de verlokking opvangen.

503. II: DAT DE MAAGDELIJKHEID DE KROON DER KUISHEID IS, EN HET WAARMERK DER ECHTELIJKE LIEFDE. De maagdelijkheid wordt de kroon der kuisheid genoemd, omdat zij de kuisheid des huwelijks kroont; en eveneens is zij het merkteken der kuisheid; en daarom draagt de bruid bij de bruiloft een kroon op het hoofd. Zij is ook het merkteken van de heiligheid des huwelijks, want na de maagdelijke bloem geeft en wijdt de bruid zich geheel aan den bruidegom, dan echtgenoot, en de echtgenoot omgekeerd zich geheel aan de bruid, dan echtgenote. De maagdelijkheid wordt ook het waarmerk der echtelijke liefde genoemd, omdat zij des verbonds is, en het verbond is er opdat de liefde hen verenige tot één mens of tot één vlees. De mannen zelf vóór de bruiloft beschouwen ook de maagdelijkheid der bruid als de kroon van haar kuisheid en als het waarmerk der echtelijke liefde, en als het kostelijke zelf vanwaar uit de verrukkingen dier liefde zullen inzetten en voortduren. Uit deze dingen en uit die welke voorafgaan staat het vast dat nadat het maagdenvlies is weggenomen en de maagdelijkheid gesmaakt, de maagd echtgenote wordt, en zij indien zij niet echtgenote wordt, een loonhoer wordt. De nieuwe staat immers waarin zij dan wordt ingeleid, is de staat der liefde voor haar man; en indien het niet is voor den man, zo is het een staat van lust.

504. III: DAT DE ONTMAAGDING ZONDER HET HUWELIJK ALS EINDDOEL DE SCHANDDAAD VAN EEN ROVER IS. Sommige echtbrekers hebben de begeerte van maagden te ontmaagden, en vandaar eveneens meisjes in haar onschuldigen leeftijd; laatstgenoemden worden tot zulke dingen overgehaald of door influisteringen van de zijde van koppelaarsters, of door geschenken

van de zijde der mannen, of door huwelijksbeloften; en na de ontmaagding verlaten de mannen haar en zoeken verder naar telkens andere. Daarbij komt dat zij geen bekoring meer vinden in degenen met wie zij hebben afgedaan, maar de bekoring halen uit steeds nieuwe, en dat deze lust groeit totdat die het toppunt der verkwikkelijkheden van hun vlees wordt. Zij voegen daaraan ook dit misdadige toe dat zij met allerlei geslepenheden maagden op het punt van trouwen of terstond na de bruiloft verlokken om aan hen de eerstelingen van het huwelijk te offeren, hetwelk zij zo ook schandelijk bezoedelen. Ik heb ook gehoord dat zij, wanneer die hittigheid met haar potentie verflauwd is, zich beroemen op het aantal maagdelijkheden zoals op even zovele gulden vliezen van Jason. Deze schanddaad, welke schoffering is, blijft, omdat zij op den leeftijd der volle kracht is aangevangen en daarna door pocherijen bevestigd, ingeworteld en zo ingeënt na den dood. Hoedanig deze schanddaad is, staat vast uit de bovengezegde dingen, namelijk dat de maagdelijkheid de kroon der kuisheid is, het waarmerk der toekomstige echtelijke liefde, en dat de maagd aan hem aan wien zij die toewijdt, haar ziel en haar leven toewijdt; de echtelijke vriendschap en het vertrouwen van deze is daarop ook gegrondvest; en eveneens legt de door dezulken ontmaagde vrouw, nadat deze deur der echtelijke liefde is verbroken, de schaamte af, en wordt zij een loonhoer, waarvan die berover ook de schuld is. Indien die rovers zelf na deze satyr-uitspattingen en ontwijdingen van kuisheden hun zin zetten op het huwelijk, houdt hun gemoed zich met niets anders bezig dan met de maagdelijkheid der toekomstige gade, en nadat zij deze hebben gemaakt, walgen zij van de sponde en het slaapvertrek, ja zelfs ook, de meisjes uitgezonderd, van het ganse vrouwelijke geslacht. En omdat dezulken verkrachters van het huwelijk en verachters van het vrouwelijk geslacht zijn, en dus geestelijke struikrovers, is het duidelijk dat de Goddelijke nemesi hen vervolgt.

505. IV: DAT HET LOT VAN HEN DIE BIJ ZICH HEBBEN BEVESTIGD DAT DE LUST VAN ONTMAAGDING NIET EEN BOZE DER ZONDE IS, NA DEN DOOD ZWAAR IS. Het lot van hen is dit: dat zij na in de Wereld der Geesten den eersten tijd te hebben doorgebracht, welke een tijd van bescheidenheid en zedelijkheid is, omdat zij in gezelschap van engellijke geesten zijn, daarna van hun uitwendige dingen in hun inwendige dingen worden binnengelaten, en dan in de begerigheden waarvan zij verteerd waren geweest in de wereld, en wel dezen in de hunne, te dien einde dat het uitkome in welken graad zij het waren geweest; en indien het in een mindere graad is, opdat zij na daarin te zijn binnengelaten, daaruit worden uitgelaten en van schaamte overstelpt mogen worden. Doch zij die in dezen boosaardigen lust waren

geweest dermate dat zij het verrukkelijke ervan als alles overtreffend hebben doorvoeld en zich hebben beroemd op die diefstallen als over rijke buiten, laten zich daarvan niet afbrengen; en daarom worden zij in hun vrijheid losgelaten, en dan zwerven zij terstond rond en zoeken naar bordelen en gaan die als zij worden aangewezen, ook binnen. Deze zijn aan de zijden der hel. Maar wanneer zij daar niet dan alleen prostituées aantreffen, gaan zij heen en vragen waar maagden zijn. En dan worden zij tot hoeren gebracht die door fantasie een buitengewone schoonheid over zich kunnen brengen en een bloeiende meisjesachtige bevalligheid, en er zich op laten voorstaan maagden te zijn, voor wie dezulken dan eender als in de wereld blaken; en daarom maken zij met haar een afspraak; maar wanneer het zover is dat de afspraak haar beslag zal krijgen, wordt de uit den Hemel aangebrachte fantasie weggenomen, en dan verschijnen die maagden in haar wanstaltigheid, monsterachtig en donkerzwart; en zij worden evenwel gedwongen dezen voor een uurtje aan te kleven. Die hoeren worden sirenen genoemd. Maar indien zij zich door zodanige betoveringen niet van dien waanzinnigen lust laten afbrengen, worden zij afgeworpen in een hel die in het grensgebied van het zuiden en het westen gelegen is onder de hel der meer geslepen loonhoeren, en daar met hun kornuiten vergezelschaft. Het is ook gegeven hen in die hel te zien, en het is mij gezegd dat daar velen zijn van edele afkomst en uit de meer welgestelden; maar omdat zij zodanig waren geweest in de wereld, wordt hun alle herinnering aan afkomst en aan waardigheid vanwege de welgesteldheid ontnomen, en de waan bijgebracht dat zij geringe slaven zijn geweest en vandaar niet enige eer waardig. Onder elkander verschijnen zij weliswaar zoals mensen, maar aan anderen wien het geoorloofd is daarheen een blik te werpen, zoals apen, met een grimmig aangezicht in plaats van een innemend aangezicht, en met huiveringwekkende gelaatstrekken in plaats van met gelaatstrekken vol aanminnigheid. Zij stappen rond met verkrompen lendenen en zo ingekromd, het bovendeel vooroverhellend als op het punt van vallen; en zij zijn kwalijkkriekend. Zij walgen van het geslacht en zij keren zich af van de vrouwen die zij zien: zij hebben immers geen begeerte. Zodanig verschijnen zij van nabij, maar uit de verte zoals troetelhonden of schoothondjes; en eveneens wordt er iets als geblaf gehoord in de klanken van hun spraak.

Over den lust der afwisselingen

506. Onder den lust der afwisselingen, waarover hier wordt gehandeld, wordt niet verstaan de lust van ontucht, waarover in het desbetreffende Hoofdstuk is gehandeld; hoewel deze in het wilde weg en ongestadig pleegt te zijn, brengt hij nochtans niet den lust der afwisselingen mede tenzij hij de maat te buiten gaat en de ontuchtpleger op het aantal gaat zien en daarop uit begeerte pocht; deze idee leidt tot dezen lust in; maar hoedanig hij is in zijn voortschrijding, kan men niet wel onderscheiden doorvatten tenzij in de ene of andere reeks, welke deze zal zijn: I: *Dat onder den lust der afwisselingen wordt verstaan de lust ener hoererij die geheel en al losbandig is.* II: *Dat die lust een liefde en tegelijk een walging voor het geslacht is.* III: *Dat die lust de echtelijke liefde bij zich geheel en al teniet doet.* IV: *Dat het lot van hen na den dood ellendig is, aangezien zij niet het binnenste des levens hebben.* Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

507. DAT ONDER DEN LUST DER AFWISSELINGEN WORDT VERSTAAN DE LUST ENER HOERERIJ DIE GEHEEL EN AL LOSBANDIG IS. Deze lust boezemt zich in bij hen die in de jongelingsjaren de banden der zedigheid hebben gevierd en wien het niet aan een massa loonhoeren heeft ontbroken, vooral indien het hun ook niet aan middelen ontbrak om de kosten ervan te bestrijden. Dezen lust planten zij zich in en laten hem in zich wortel schieten door ongeregelde en onbeperkte hoerereien, en door gedachten zonder enige schaamte over de liefde van het vrouwelijk geslacht, en door bevestigingen dat echtbreuken geen boze dingen zijn, en in het geheel geen zonden. Deze lust groeit bij hen al voortschrijdende totdat zij de vrouwen der ganse wereld begeren en hele troepen willen en dagelijks een nieuwe. Aangezien deze lust zich buiten de een ieder mens ingeplante algemene liefde van het geslacht werpt, en geheel en al buiten de liefde van éne uit het geslacht, welke liefde echtelijk is, en zich in de uiterlijke dingen des harten inwerpt als een verrukkelijke der liefde gescheiden van gene liefden en toch uit haar, wortelt hij derhalve zo diep in de huiden dat hij nadat de krachten zijn verkwijnd, in den tast achterblijft. Dezen achten echtbreuken voor niets, en daarom denken zij over het ganse vrouwelijke geslacht zoals over een gemeenschappelijke hoer, en over het huwelijk zoals over een gemeenschappelijk loonhoerendom, en zo vermengen zij de schaamteloosheid met de zedigheid, en vanwege de vermenging zijn zij waanzinnig. Hieruit blijkt wat onder den lust der afwisselingen hier wordt verstaan, namelijk de lust ener hoererij die geheel en al losbandig is.

508. II: DAT DIE LUST EEN LIEFDE EN TEGELIJK EEN WALGING VOOR HET GESLACHT IS. Zij hebben een liefde voor het geslacht omdat er uit het geslacht afwisseling is te halen; en zij hebben een walging voor het geslacht omdat zij ze na de aan-roering opzij werpen en weer naar anderen belust zijn. Deze liederlijke lust gloeit voor een nieuwe vrouw, en na de hitte verkoelt hij voor haar; en de koude is walging. Dat die lust een liefde en tegelijk een walging voor het geslacht is, kan aldus worden toegelicht: Stel ter linkerzijde een schare van door hen aangerorden, en ter rechterzijde een schare van niet-aangerorden; zullen zij deze niet aanzien met liefde, genen echter met walging? En toch is de ene en de andere schare er ene van het geslacht.

509. III: DAT DIE LUST DE ECHELIJKE LIEFDE BIJ ZICH GEHEEL EN AL TENIET DOET, komt omdat die lust geheel en al is tegengesteld aan de echtelijke liefde, en aldus tegengesteld dat hij haar niet slechts uiteenscheurt, maar als het ware tot stof vermaalt en zo teniet doet; want de echtelijke liefde is tot éne uit het geslacht; die lust echter blijft niet bij éne staan, maar na een uur of een dag wordt die doortrokken van koude als van hitte tevoren voor haar; en omdat de koude een walging is, wordt zij door de gedwongen samenwoning en samenleving opgedreven tot aan onpasselijkheid toe, en zo wordt de echtelijke liefde dermate verteerd dat er niets van over is. Hieruit kan men zien dat deze lust dodelijk is voor de echtelijke liefde; en omdat de echtelijke liefde het binnenste des levens bij den mens maakt, dat hij dodelijk is voor het leven van hem; en dat die lust door de opeenvolgende onderscheppingen en toesluitingen van de innerlijke dingen des gemoeds tenslotte huideljk wordt en zo louter verlokkelijk, terwijl toch het vermogen van verstaan of de redelijkheid blijft aanhouden.

510. IV: DAT HET LOT VAN HEN NA DEN DOOD ELLENDIG IS, AANGEZIEN ZIJ NIET HET BINNENSTE DES LEVENS HEBBEN. Een ieder heeft de voortreffelijkheid des levens volgens zijn echtelijke liefde; dit leven immers verbindt zich met het leven der echtgenote, en door de verbinding verhoogt het zich; doch omdat bij dezen niets hoegenaamd meer over is van de echtelijke liefde, noch vandaar iets van het binnenste des levens, is derhalve hun lot na den dood ellendig. Dezen worden na een spanne tijds in hun uitwendige dingen te hebben doorgebracht, waarin zij redelijk spreken en beschaafd handelen, in hun inwendige dingen binnengelaten, en dan in een eenderen lust en de verkwikkelijke dingen ervan, in den zelfden graad als waarin zij in de wereld zijn geweest; een ieder immers wordt na den dood in den zelfden staat des levens binnengelaten dien hij zich had toegeëigend, terwille hiervan dat hij daarvan worde afgebracht; niet kan iemand immers van zijn boze

worden afgebracht tenzij hij eerst daarin is binnengeleid geweest; anders zou het boze zich verbergen en de innerlijke dingen des gemoeds bezoedelen, en zich als een pest verbreiden, en daarna de slagbomen verbreken en de uitwendige dingen, welke des lichaams zijn, tegronde richten. Te dien einde worden voor hen bordelen geopend, welke aan de zijde van de hel zijn, waar hoeren zijn, met wie er gelegenheid wordt gegeven om hun lusten te variëren; maar dit wordt toegestaan met één per dag, en het wordt op straffe verboden met verscheidenen op den zelfden dag. Daarna worden zij, als het bij hen is uitgevorst dat die lust dermate is inverwekt dat zij daarvan niet kunnen worden afgebracht, gevoerd naar een zekere plaats die vlak boven de voor hen bestemde hel is; en dan schijnt het hun toe alsof zij in zwijm vallen, en aan anderen alsof zij ineenzinken met het gelaat achterover; en de bodem wordt ook daadwerkelijk geopend onder hun ruggen, en zij worden verzwolgen, en zij zakken weg in de hel waar eenderen zijn; aldus worden zij tot de hunnen verzameld. Het is mij gegeven hen daar te zien, en eveneens met hen te spreken. Onder elkander verschijnen zij zoals mensen, hetgeen hun wordt gegeven om de metgezellen niet te verschrikken; maar op een zeker afstand verschijnen zij met een wit aangezicht als het ware alleen maar uit huid bestaande, en dit omdat zij niet het geestelijk leven inhebben, hetwelk een ieder heeft volgens het in hem geënte echtelijke. Hun spraak is droog, dor, en treurig; als zij honger hebben, weklagen zij, en hun weklachten worden gehoord zoals een geruis van een eigenaardigen klank. Zij hebben verscheurde klederen en hun broek opgetrokken boven den buik rondom de borst, omdat zij geen lendenen hebben, maar aan de streek van den onderbuik vangen de enkels hunner voeten aan. De oorzaak hiervan is deze dat de lendenen bij de mensen overeenstemmen met de echtelijke liefde, en deze hebben zij niet. Zij zeiden dat zij walgen van het geslacht vanwege hun gemis aan potentie. Doch nochtans kunnen zij onder elkander over verschillende dingen redeneren als het ware uit redelijkheid, maar omdat zij huideljk zijn, redeneren zij uit de begoochelingen der zinnen. Deze hel is in de westelijke streek naar het noorden toe. Deze zelfden verschijnen uit de verte niet als mensen, noch als monsters, maar als van ijs. Doch men moet weten dat zodanig diegenen worden die zich van dien lust in zulk een graad hebben doortrokken dat zij het menselijk echtelijke bij zich hebben verscheurd en tenietgedaan.

Over den lust van verkrachting

511. Onder den lust van verkrachting wordt niet verstaan de lust van ontmaagding; deze lust is de verkrachting van maagdelijkheden, niet echter die van maagden als zij geschiedt met inwilliging; doch de lust van verkrachting, waarover hier wordt gehandeld, treedt terug bij inwilliging, en wordt opgehitst bij niet-inwilliging, en het is de gloed om vrouwen te verkrachten, welke dan ook, die volstrekt weigeren en zich heftig verweren, hetzij het maagden zijn, hetzij weduwen, hetzij echtgenoten. Zij zijn zoals struikrovers en zeerovers, die zich verlustigen aan geroofde en geplunderde dingen, en niet aan geschonken en op gerechte wijze verworven dingen; en zij zijn zoals boosdoeners die azen op ongeoorloofde en verboden dingen, en de geoorloofde en toegestane dingen verachten. Deze verkrachters hebben een algehelen afkeer van inwilliging, en ontbranden bij verzet, en indien zij geen inwendig verzet bemerken, wordt terstond de gloed van hun lust uitgeblust, zoals vuur door daarin geworpen water. Het is bekend dat de vrouwen-echtgenoten zich niet uit eigen beweging onderwerpen aan de believens van haar mannen-echtgenoten ten aanzien van de laatste uitwerkingen der liefde, en dat zij zich uit voorzichtigheid verzetten als tegen verkrachtingen, ten einde aan de mannenechtgenoten de koude te ontnemen die opkomt uit het gewoon geworden vanwege het gedurig geoorloofde, en eveneens vanwege de voorstelling van wulpsheid dienaangaande; en deze weerstrevingen zijn, hoewel zij aanvuren, nochtans niet de oorzaken, maar slechts de aanvangen van dezen lust. De oorzaak hiervan is deze dat zij, nadat de echtelijke liefde en eveneens de hoerse liefde door de uitoefeningen zijn afgesleten, om hersteld te kunnen worden, in vuur willen geraken door volstreekte weerstrevingen. Deze lust, aldus aangevangen, groeit daarna aan, en naarmate hij aangroeit, veracht en verbreekt hij alle grenzen der liefde van het geslacht, en gaat zijn eigen grenzen te buiten, en van een lichamelijk en vleselijk wulpsse liefde wordt zij kraakbenig en benig, en dan wordt zij van de beenvliezen uit, welke zich in het bezit van een scherp gevoel verheugen, scherp. Maar nochtans is deze lust zeldzaam, omdat hij niet voorkomt dan alleen bij hen die een huwelijk zijn aangegaan en dan hoererijen hebben uitgeoefend totdat deze zijn afgesleten. Behalve deze natuurlijke oorzaak van dezen lust is er ook een geestelijke oorzaak, waarover iets in hetgeen volgt.

512. Het lot van hen na den dood is zodanig: Dan scheiden zich die verkrachters uit eigen beweging af van hen die in de begrensde liefde van

het geslacht zijn, en geheel en al van hen die in de echtelijke liefde zijn, aldus van den Hemel. Daarna worden zij heengezonden tot de geslepenste hoeren, die niet slechts met overreding, maar ook uit een volmaakt toneelmatige nabootsing, het kunnen veinzen en voorstellen alsof zij de kuisheden zelf waren; dezen doorzien terdege wie in dien lust zijn; voor dezen spreken zij over de kuisheid en de kostbaarheid ervan; en wanneer de verkrachter toetreedt en aanraakt, ontsteken zij in toorn en vluchten weg, als uit vrees, in een kamer waar een rustbank en een bed is, en sluiten de deur losjes achter zich en leggen zich ter ruste; en van daar blazen zij door haar kunst den verkrachter de ongebreidelde begeerte in om de deur te rameien, binnen te storten, en aan te vallen. Wanneer dit geschiedt vangt de hoer, zich oprichtende, aan met den verkrachter te vechten met handen en nagels, waarbij zij zijn aangezicht openrijt, zijn klederen verscheurt, en met woedende stem tot de medehoeren als tot dienstmaagden schreeuwt om hulpverlening, en het venster opent, schreeuwende: Een dief, een rover, een moordenaar! En wanneer de verkrachter aan de daad toe is, klaagt en weent zij; en na de verkrachting werpt zij zich terneder, kermt, en roept: O, gruwel! En dan dreigt zij op strengen toon dat zij, indien hij de verkrachting niet met een grote som afboet, zijn ondergang zal bewerken. Wanneer zij in deze toneelmatige venus zijn, verschijnen zij uit de verte zoals katten, die bijna eender vóór de verbindingen vechten, voortrennen, en huilen. Na ettelijke zodanige bordeelgevechten worden zij weggehaald en overgebracht in een hol, waar zij tot een of ander werk worden aangedreven. Maar omdat zij kwalijk rieken tengevolge hiervan dat zij het echtelijke, hetwelk de kostbaarste schat van het menselijk leven is, hebben verstrooid, worden zij verbannen tot de uiteinden der westelijke streek, waar zij op een zekeren afstand zo mager verschijnen alsof zij bestonden uit alleen met huid overtrokken beenderen, doch uit de verte zoals panters. Toen het gegeven werd hen van dichterbij te zien, verwonderde ik mij dat enigen van hen boeken in de handen hielden en lazen; en er werd gezegd dat dit komt omdat zij in de wereld verschillende dingen hadden gesproken over de geestelijke dingen der Kerk, en die evenwel hebben bezoedeld door echtbreuken tot aan die uitersten ervan toe, en dat zodanig de overeenstemming was van dezen lust met de verkrachting van het geestelijk huwelijk. Maar laat men weten dat zij die in dezen lust zijn, zeldzaam zijn. Zeker is het dat de vrouwen, omdat het haar niet voegt de liefde te prostitueren, af en toe tegenstreven, en dat de weerstreving kracht bijzet; maar nochtans is dit niet uit enigen lust van verkrachting.

Over den lust van onschulden te verleiden

513. De lust van onschulden te verleiden is niet de lust van ontmaagding, noch de lust van verkrachting, maar heeft zijn eigen aard en staat apart op zichzelf; vooral bij de arglistigen komt hij voor. De vrouwen die aan hen als onschulden verschijnen, zijn die welke het boze der hoererij als een ontzaglijke zonde aanrekenen, en die dus de kuisheid en tegelijk de vroomheid betrachten; voor dezen blaken zij. In de rijken van den katholieken godsdienst zijn het de kloosterlijke maagden; omdat zij geloven dat dezen meer dan alle anderen vrome onschulden zijn, beschouwen zij dezen als de snoeperijen en lekkernijen van hun lust. Om dezen of genen te verleiden denken zij, omdat zij arglistig zijn, eerst kunstgrepen uit; en daarna, nadat zij hun gemoedsaard daarmede hebben doordrenkt, oefenen zij die kunstgrepen uit zonder weerhouden te worden door schaamte, alsof het hun van nature eigen was. De kunstgrepen zijn vooral veinzingen van onschuld, liefde, kuisheid, en vroomheid. Door deze en andere geslepenheden treden zij in de innerlijke vriendschap van haar binnen, en vandaar in de liefde, en deze verkeren zij door verschillende overredingen en tegelijk door influisteringen, van een geestelijke liefde tot een natuurlijke, en daarna tot een vleselijke door prikkelingen in het lichamelijke, en dan bezitten zij haar naar hun believen; na dit volbracht te hebben, verheugen zij zich van harte en lachen om haar die zij verkracht hebben.

514. Het lot van deze verleiders na den dood is droevig aangezien die verleiding niet slechts goddeloosheid is, maar ook boosaardigheid. Nadat zij door de eerste periode zijn heengegaan, welke gelegen is in de uitwendige dingen, waarin zij meer dan vele anderen zwierig van manieren en onderhoudend van conversatie zijn, worden zij in de tweede periode van hun leven gebracht, welke gelegen is in de inwendige dingen, waarin aan den lust de vrije hand wordt gelaten en deze zijn spel gaat beginnen. En dan worden zij eerst tot vrouwen gebracht die de gelofte van kuisheid hebben afgelegd; in haar nabijheid worden zij onderzocht dienaangaande hoe boosaardig hun begerigheid is, terwille hiervan dat zij niet worden gericht zonder zelf overtuigd te zijn. Wanneer zij haar kuisheid gewaarworden, gaat hun arglist aan het werk en begint haar listige aanslagen te smeden; maar omdat het tevergeefs is, gaan zij van haar weg. Daarna worden zij binnengeleid tot vrouwen van echte onschuld; wanneer zij dezen eender trachten te bedriegen, worden zij, dank zij de aan die vrouwen gegeven macht, zwaar getuchtigd; zij brengen immers over hun handen en voeten een zwaarte van verstarring teweeg, desgelijks

over hun nekken, en ten slotte maken zij dat zij zich als het ware bezwijmd voelen; en wanneer zij dit hebben ondergaan, onttrekken de vrouwen zich aan hen. Na deze dingen wordt hun een weg geopend tot een zekere troep van loonhoeren die het hebben aangeleerd om op bedreven wijze onschuld voor te liegen; en dezen steken eerst onder elkander den draak met hen, en laten zich ten slotte na verschillende beloften verkrachten. Na ettelijke zodanige tonelen komt de derde periode aanzetten, welke die van het gericht is; en dan zinken zij, overtuigd zijnde, neder en worden zij tot huns gelijken verzameld in de hel, welke is in de noordelijke streek, en daar verschijnen zij uit de verte zoals wezels. Maar indien zij geheel van arglist waren verteerd, worden zij hiervandaan heengevoerd tot de hel der arglistigen, welke is in de westelijke streek diep naar achteren. In deze hel verschijnen zij uit de verte zoals slangen van verschillend geslacht, en de arglistigsten zoals adders. Doch in de hel zelf, waarin het gegeven werd een blik te werpen, verschenen zij mij als het ware lijkkleurig, met een kalkachtig aangezicht; en omdat zij louter begerigheden zijn, houden zij niet van spreken; en indien zij spreken, mompelen en prevelen zij alleen verschillende dingen, welke niet door anderen dan door de metgezellen van terzijde worden verstaan; maar kort daarop, terwijl zij zitten of staan, maken zij zich onzichtbaar, en in het hol fladderen zij rond als spoken; dan immers zijn zij in de fantasie, en de fantasie schijnt te vliegen; na het vliegen zetten zij zich neder; en dan, wat wonderlijk is, kent de een den ander niet. Dit komt daarvandaan dat zij in de arglist zijn, en de arglist gelooft den ander niet, en zo onttrekt zij zich. Wanneer dezen iets uit de echtelijke liefde gewaarworden, zo vluchten zij weg in krochten, en verbergen zij zich. Zij zijn ook zonder liefde van het geslacht, en zij zijn de impotenties zelf. Zij worden helse geniën genoemd.

Over de overeenstemming van de hoerereien met de verkrachting van het geestelijk huwelijk

515. Hier zou ik iets vooraf hebben te zeggen over de overeenstemming, wat zij is, maar dit behoort niet tot dit werk. Wat echter overeenstemming is, zie men in kort bestek boven, n. 76 en n. 342; en volledig in DE ONTHULDE APOCALYPS van begin tot einde; namelijk dat zij is tussen den natuurlijken zin en den geestelijken zin des Woords. Dat er in het Woord een natuurlijke zin en een geestelijke zin is, en tussen hen een overeenstemming, is aangetoond in DE LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA OVER DE GEWIJDE SCHRIFT, en in het bijzonder n. 5 tot 26 daar.

516. Onder het geestelijk huwelijk wordt verstaan het Huwelijk van den Heer en de Kerk, waarover boven n. 116 tot 131; en vandaar eveneens het Huwelijk van het goede en het ware, waarover ook boven, n. 83 tot 102. En omdat dit Huwelijk is dat van den Heer en de Kerk, en vandaar het Huwelijk van het goede en het ware, is het in alle en de afzonderlijke dingen des Woords. Het is de verkrachting van dit, welke onder de verkrachting van het geestelijk huwelijk hier wordt verstaan; de Kerk immers is uit het Woord, en het Woord is de Heer; de Heer is het Woord omdat Hij het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware daar is. Dat het Woord dat Huwelijk is, zie men volledig bevestigd in DE LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA OVER DE GEWIJDE SCHRIFT, n. 80 tot 90.

517. Daar dus de verkrachting van het geestelijk huwelijk de verkrachting van het Woord is, is het duidelijk dat deze verkrachting de schending van het goede en de vervalsing van het ware is. Het geestelijk huwelijk immers is het Huwelijk van het goede en het ware, zoals is gezegd. Daaruit volgt dat als het goede des Woords wordt geschonden en het ware des Woords wordt vervalst, dat Huwelijk wordt verkracht; en hoe deze verkrachting geschiedt en door wie, zal enigermate blijken uit deze dingen die hieronder volgen.

518. Eerder is, waar gehandeld is over het Huwelijk van den Heer en de Kerk, n. 116 e.v., en waar over het Huwelijk van het goede en het ware, n. 83 e.v., aangetoond dat dat Huwelijk overeenstemt met de huwelijken op aarde. Daaruit volgt dat de verkrachting van dat Huwelijk overeenstemt met de hoerereien en de echtbreuken. Dat het aldus is, blijkt duidelijk uit het Woord zelf, namelijk dat daar met de hoerereien en de echtbreuken de vervalsingen van het ware en de schendingen van het goede worden aangeduid, zoals men

ten duidelijkste kan zien uit de plaatsen uit het Woord in DE ONTHULDE APOCALYPS, n. 134, in overvloed aangehaald.

519. De verkrachting van het Woord geschiedt door hen die in de Christelijke Kerk de goede en de ware dingen ervan schenden; en dit doen zij die het ware scheiden van het goede, en het goede scheiden van het ware; voorts zij die de schijnbaarheden van het ware en de begoochelingen voor echte ware dingen aannemen en bevestigen; alsmede zij die de ware dingen der Leer uit het Woord weten en boos leven; behalve andere eenderen. Deze verkrachtingen van het Woord en de Kerk stemmen overeen met de verboden graden opgesomd in Levit. XVIII.

520. Aangezien het natuurlijke en het geestelijke bij ieder mens samenhangen zoals ziel en lichaam, want de mens is zonder het geestelijke, hetwelk invloet in zijn natuurlijke en het levendmaakt, niet een mens, zo volgt daaruit dat wie in het geestelijk huwelijk is, ook in het gelukzalige natuurlijke huwelijk is; en anderzijds, dat wie in de geestelijke echtbreuk is, ook in de natuurlijke echtbreuk is, en omgekeerd. Omdat nu allen die in de hel zijn, in de koppeling van het boze en het valse zijn, en dit de geestelijke echtbreuk zelf is, en allen die in den Hemel zijn, in het Huwelijk van het goede en het ware zijn, en dit het Huwelijk zelf is, wordt derhalve de ganse hel Echtbreuk genoemd, en wordt de ganse Hemel Huwelijk genoemd.

521. Hieraan zal deze GEDENKWAARDIGHEID worden toegevoegd: Mij werd het oog geopend, en ik zag een dicht woud en daar een bende van satyrs. De satyrs waren naar de borst behaard, en naar de voeten waren sommigen zoals kalveren, sommigen zoals panters, en sommigen zoals wolven, en met wildedierenklauwen in plaats van tenen aan de voetplanten. Dezen renden als wilde dieren rond, schreeuwende: Waar zijn vrouwen? En toen werden hoeren gezien die hen opwachtten; dezen waren eveneens op verschillende wijze monsterachtig. De satyrs renden toe en grepen haar aan, ze meesleurende in een hol dat in het midden van het woud diep onder de aarde was; en op de aarde rondom het hol lag een grote slang, in een spiraal gekronkeld, die in het hol vergift blies; in de takken van het woud boven de slang krasten en huilden lugubere nachtvogels. Maar de satyrs en de hoeren zagen deze dingen niet, omdat zij de overeenstemmingen van hun wulpsheden waren, en zo uit de verte plegen te verschijnen. Daarna gingen zij het hol uit en traden binnen in een zekere lage hut, welke een bordeel was. En toen, van de hoeren gescheiden, spraken zij met elkander, tot welk gesprek ik het oor spitste; de spraak immers kan in de Geestelijke Wereld op een afstand worden gehoord als in iemands aanwezigheid, aangezien het uitgestrekte der ruimte daar slechts een schijn is.

Zij spraken over de huwelijken, over de natuur, en over den godsdienst. Over de HUWELIJKEN spraken zij die naar de voeten verschenen zoals kalveren; en zij zeiden: Wat zijn huwelijken anders dan geoorloofde echtbreuken; en wat is zoeter dan hoerse huichelarijen en het bedotten van de mannen-echtgenoten? Hierop klaptten de overigen met schaterlachen in de handen. Over de NATUUR spraken de satyrs die naar de voeten verschenen als panter; en zij zeiden: Wat is er anders dan de natuur? Welk verschil is er tusschen den mens en het beest dan dit dat de mens gearticuleerd kan spreken, en het beest geluiden kan geven? Heeft niet elk van beide het leven van de warmte, en het verstand van het licht, onder de werking van de natuur? Hierop riepen de overigen: Ah, gij spreekt met oordeel. Over den GODSDIENST spraken zij die naar de voeten verschenen zoals wolven, zeggende: Wat is God of het Goddelijke anders dan het binnenste der natuur, werkende? Wat is de godsdienst anders dan een uitvindsel om het gemeen te vangen en te binden? Hierop schreeuwden de overigen: Bravo! Enige ogenblikken daarna stortten zij naar buiten; en bij het naarbuiten storten zagen zij mij uit de verte met ingespannen blikken naar hen schouwen. Daarover vertoornd renden zij het woud uit en richtten hun loop ijlings tot mij, met een dreigende gelaatsuitdrukking. Zij zeiden: Waarom houdt gij u hier op en let gij op ons gefluister? En ik antwoordde: Waarom niet? Wat belet mij? Het waren gesprekken! En ik deelde de dingen mede die ik van hen had gehoord. Hierdoor werd hun stemming gekalmeerd, hetgeen geschiedde vanwege de vrees dat die dingen ruchtbaar zouden worden. En toen vingden zij aan bescheiden te spreken en zedig te handelen, waaruit ik erkende dat zij niet uit de heffe des volks, maar van een waardiger afkomst waren geweest. En toen vertelde ik hun dat ik hen in het woud als satyrs had gezien, twintig als kalverachtige satyrs, zes als panterachtige satyrs, en vier als wolfachtige satyrs. Zij waren dertig in getal. Hierover waren zij verwonderd, omdat zij zichzelf daar niet anders hadden gezien dan als mensen, eender als zij zich zagen hier bij mij. En ik onderrichtte hen dat zij aldus uit de verte waren verschenen vanwege den hoersen lust, en dat deze satyrlijke vorm de vorm der losbandige echtbreuk was, en niet de vorm van den persoon. Als oorzaak noemde ik deze dat iedere boze begerigheid een gelijkenis van zich vertoont in een zekeren vorm, welke niet wordt opgemerkt door henzelf, maar door hen die op een afstand staan. En ik zeide: Zendt, opdat gij dit moogt geloven, enigen van u in dat woud, en gij, blijft gij hier staan, en ziet toe. En zij deden aldus, en zij zonden er twee uit; en naast die bordeelhut zagen zij hen geheel en al als satyrs. En toen zij terugkeerden, begroetten zij hen als satyrs, en zij zeiden: O, hoe komisch! Daar zij aan het

lachen waren, maakte ik met hen allerlei grappen, en ik vertelde dat ik ook echtbrekers had gezien als zwijnen; en toen bracht ik de fabel in herinnering over Ulysses en Circe, namelijk dat deze de metgezellen en de bedienden van Ulysses had besprenkeld met kruiden van Hecate, en met den toverstaf aangeraakt, en veranderd in zwijnen; wellicht in echtbrekers, omdat zij door geen enkelen kunstgreep iemand in een zwijn had kunnen veranderen. Nadat zij over deze en andere dingen waren uitgeschaterd, vroeg ik of zij wisten van welke koninkrijken zij in de wereld waren geweest. Zij zeiden dat zij er uit verschillende waren geweest, en zij noemden Italië, Polen, Duitsland, Engeland, Zweden. En ik vroeg of zij iemand onder hen hadden gezien uit Holland. En zij zeiden: Niemand. Hierna bracht ik het gesprek op ernstige dingen, en ik vroeg of zij ooit hadden gedacht dat echtbreuk een zonde is. Zij antwoordden: Wat is zonde? Wij weten niet wat dit is. Ik vroeg of zij zich ooit hadden herinnerd dat de echtbreuk was tegen het zesde gebod van den Dekaloog. Zij antwoordden: Wat Dekaloog? Is dat niet de Katechismus? Wat hebben wij mannen van doen met dat kinderachtige boekje? Ik vroeg of zij ooit iets over de hel hadden gedacht. Zij antwoordden: Wie is daaruit opgeklommen en heeft het verteld? Ik vroeg of zij in de wereld iets hadden gedacht over het leven na den dood. Zij zeiden: Iets eenders als met betrekking tot de beesten, en soms iets eenders als met betrekking tot spoken, die, als zij uit de lijken opwasemen, vervloeien. Verder vroeg ik of zij over deze en gene dingen iets hadden gehoord van de priesters. Zij antwoordden dat zij slechts hebben gelet op den klank van hun spreken, en niet op de zaak; en wat is deze? Verbaasd over deze dingen, zeide ik tot hen: Keert het aangezicht en den blik naar het midden van het woud waar het hol is waarin gij zijt geweest. En zij keerden zich om en zagen die grote slang daaromheen gekronkeld in een spiraal en vergift erin blazende, en eveneens de onheilsvogels in de takken erboven. En ik vroeg: Wat ziet gij? Maar verschrikt geworden antwoordden zij niets. En ik zeide: Zaaft gij niet iets huiveringwekkends? Weet, dat dit het uitbeeldende is van de echtbreuk in de schande van haar lust. Plotseling stond toen een zekere Engel daar; hij was een priester; en hij opende een hel in de westelijke streek, in welke ten slotte dezulken worden verzameld. En hij zeide: Ziet daarheen. En zij zagen een als het ware vurigen poel. En zij herkenden daar enigen die vrienden van hen in de wereld waren geweest, en dezen noodden hen tot zich. Na dit gezien en gehoord te hebben, keerden zij zich af en onttrokken zich ijlings aan mijn aanblik, en weken uit het woud. Maar ik bemerkte aan hun schreden dat zij hun heenwijken veinsden, maar dat zij langs omwegen tot het woud terugkeerden.

522. Hierna ben ik naar huis wedergekeerd, en daags daarna schouwde ik in herinnering aan die droevige dingen, naar het zelfde woud, en ik zag dat het verdwenen was; en in de plaats ervan was een zandige vlakte, en in het midden ervan een poel waarin enige rode slangen waren. Maar weken later, toen ik wederom daarheen schouwde, zag ik ter rechterzijde ervan een braakland en daarop ettelijke landbouwers; en wederom na weken zag ik uit dat braakland nieuw bouwland geboren worden, omgord met heesters. En toen hoorde ik een stem uit den Hemel: Treed in uw kamer binnen en sluit de deur, en zet u aan het aangevangen werk over de Apocalyps, en breng dit binnen twee jaren ten einde.

Over de toerekening van de ene en de andere liefde, de hoerse en de echtelijke

523. De Heer zegt: OORDEELT NIET OPDAT GIJ NIET VEROORDEELD WORDT, Math. VII: 1; waaronder geenszins kan worden verstaan het oordelen over iemands zedelijk en burgerlijk leven in de wereld, maar het oordelen over iemands geestelijk en hemels leven. Wie ziet niet dat indien het niet was geoorloofd om te oordelen over het zedelijk leven van hen met wie men samenwoont in de wereld, het gezelschap zou ineensdorten? Wat zou het gezelschap zijn indien er geen openbare gerichten waren en indien niet een ieder zijn oordeel had over den ander? Doch oordelen hoedanig innerlijk gemoed of hoedanige ziel iemand inheeft, aldus hoedanigen geestelijken staat hij heeft en vandaar zijn lot na den dood, hierover is het, omdat het den Heer Alleen bekend is, niet geoorloofd te oordelen. Dit onthult de Heer ook niet dan na het overlijden, ter oorzake hiervan dat een ieder uit het vrije doe wat hij doet, en daardoor dat het goede of het boze uit hem en zo in hem zij, en hij daarvandaan leve voor zichzelf en als de zijne tot in het eeuwige. Dat de innerlijke dingen des gemoeds, in de wereld verborgen, worden onthuld na den dood, komt omdat dit van belang is en bevorderlijk is voor de gezelschappen waarin de mens dan komt; allen immers daar zijn geestelijk. Dat dan die dingen worden onthuld, blijkt uit deze woorden des Heren: *Niets is verholen dat niet zal worden onthuld, of verborgen dat niet zal worden gekend; al wat gij derhalve in de duisternis zult hebben gezegd, zal in het licht gehoord worden, en wat gij in het oor zult hebben gesproken in de binnenkamers, zal gepredikt worden op de daken*, Lukas XII: 2, 3. Een algemeen oordeel als dit: "Indien gij zodanig zijt in de inwendige dingen als gij verschijnt in de uitwendige dingen, zult gij gezaligd of veroordeeld worden", is toegestaan. Doch een afzonderlijk oordeel als dit: "Gij zijt zodanig in de inwendige dingen; derhalve zult gij gezaligd of veroordeeld worden", wordt niet toegestaan. Het oordelen over des mensen geestelijk leven of over het inwendige leven der ziel, wordt verstaan onder de toerekening, waarover hier wordt gehandeld. Wie van de mensen weet wie een hoereerder is met het hart, en wie een gade met het hart? En toch oordelen de gedachten des harten, welke de voornemens des wils zijn, een ieder. Maar deze dingen zullen worden geopend in deze orde: I: *Dat een ieder na den dood het boze wordt toegerekend in hetwelk hij is; eender het goede.* II: *Dat de overschrijving van het goede van den een op den ander onmogelijk*

is. III: *Dat de toerekening, indien daaronder een zodanige overschrijving wordt verstaan, een nietszeggend woord is.* IV: *Dat het boze een ieder wordt toegerekend volgens het hoedanige van zijn wil, en volgens het hoedanige van zijn verstand; eender het goede.* V: *Dat zo een ieder de boerse liefde wordt toegerekend.* VI: *Eender de echtelijke liefde.* Nu volgt de ontvouwing van deze dingen.

524. I: DAT EEN IEDER NA DEN DOOD HET BOZE WORDT TOEGEREKEND IN HETWELK HIJ IS; EENDER HET GOEDE. Opdat dit met enige duidelijkheid blijke, zal het puntsgewijs onderscheiden worden gezien, in deze punten: 1. Dat een ieder een eigen leven heeft. 2. Dat zijn leven een ieder na den dood wacht. 3. Dat den boze dan het boze van zijn leven wordt toegerekend, en dat den goede het goede van zijn leven wordt toegerekend. **TEN EERSTE:** dat een ieder een eigen leven heeft, aldus onderscheiden van dat van den ander, is bekend; er is immers een voortdurende verscheidenheid, en niet is er iets het zelfde; vandaar heeft een ieder zijn eigene. Dit blijkt duidelijk uit de aangezichten der mensen, namelijk dat er niet één aangezicht bestaat volstrekt eender aan dat van een ander, en ook niet kan bestaan tot in het eeuwige. De oorzaak hiervan is deze dat er niet eendere animi bestaan, en uit de animi zijn de aangezichten. Het aangezicht immers is, zoals men zegt, de stempel van den animus, en de animus ontleent zijn oorsprong en vorm aan het leven. Indien de mens niet een eigen leven had, zoals hij een eigen animus heeft en een eigen aangezicht, zou hij niet enig leven na den dood hebben, afgescheiden van dat van den ander; ja zelfs zou er ook niet een Hemel zijn; deze immers bestaat uit steeds weer anderen; zijn vorm is enig en alleen uit de verscheidenheden der zielen en der gemoederen, in zulk een vorm geschikt dat zij één maken, en zij maken één krachtens den Ene, Wiens leven is in allen en de afzonderlijken daar, zoals de ziel is in den mens; en indien dit niet zo was, zou de Hemel uiteenspatten, omdat de vorm zou worden opgelost. De Ene uit Wien allen en de afzonderlijken het leven hebben, en uit Wien de vorm samenhangt, is de Heer. In het algemeen is elke vorm uit verschillende dingen, en zodanig als de harmonische samenordering en schikking van deze is tot één; zodanig is de menselijke vorm. Vandaar komt het dat de mens, die uit zo vele leden, ingewanden, en organen bestaat, niet iets in zich en uit zich voelt tenzij zoals een éne. **TEN TWEEDE:** dat zijn leven een ieder na den dood wacht, is bekend in de Kerk uit het Woord, en uit deze dingen daar: *De Zoon des Mensen zal komen, en dan zal Hij een ieder vergelden volgens zijn daden*, Matth. xvi: 27. *Ik zag de boeken geopend, en allen werden gericht volgens hun werken*, Apoc. xxi: 12, 13. *Op den dag des gericht zal God een ieder vergelden volgens zijn werken*, Rom. ii: 6; II Cor. v: 10. De

werken volgens welke een ieder zal worden vergolden, zijn het leven, omdat het leven die doet, en zij volgens het leven zijn. Omdat het mij is gegeven gedurende verscheidene jaren samen te zijn met de Engelen en te spreken met uit de wereld aangekomenen, kan ik voor zeker getuigen dat een ieder daar wordt onderzocht hoedanig leven hij heeft gehad, en dat het leven dat hij in de wereld tot zich heeft getrokken, hem tot in het eeuwigte bijblijft. Ik heb gesproken met hen die eeuwen geleden hebben geleefd, wier leven mij uit de geschiedenis bekend was, en ik heb het herkend als eender aan de beschrijving. En ik heb van de Engelen gehoord dat iemands leven na den dood niet kan worden veranderd, omdat het is georganiseerd volgens zijn liefde en de werken daaruit; en dat indien het werd veranderd, de organisatie zou worden verscheurd, hetgeen nooit kan geschieden; voorts, dat er enig en alleen verandering van organisatie is in het stoffelijk lichaam, en in het geheel niet bestaanbaar is in het geestelijk lichaam nadat het vorige is afgeworpen. TEN DERDE: dat den boze dan het boze van zijn leven wordt toegerekend, en dat den goede het goede van zijn leven wordt toegerekend. De toerekening van het boze is niet een beschuldiging, een aanklaging, een telastlegging, en een veroordeling zoals in de wereld, maar het boze zelf doet dit. De bozen immers scheiden zich krachtens hun vrijheid af van de goeden, aangezien zij niet tezamen kunnen zijn. De verkwikkelijke dingen der liefde van het boze zijn afkerig van de verkwikkelijke dingen der liefde van het goede, en de verkwikkelijke dingen wasemen uit een ieder op zoals de geurigheden uit elke plant op aarde; zij worden immers niet opgeslorpt en verborgen door het stoffelijk lichaam zoals vroeger, maar vloeien vrij van hun liefden uit in de geestelijke aura. En omdat men het boze daar gewaarwordt zoals in zijn geur, is het dit wat beschuldigt, aanklaagt, telastlegt, en oordeelt, niet voor enigen rechter, maar voor een ieder die in het goede is; en dit is het wat wordt verstaan onder de toerekening. Bovendien kiest de boze de gezellen uit met wie hij in zijn verkwikkelijke kan leven, en omdat hij afkerig is van het verkwikkelijke van het goede, begeeft hij zich spontaan tot de zijnen in de hel. De toerekening van het goede geschiedt eender. Dit valt hun te beurt die in de wereld hebben erkend dat al het goede in hen uit den Heer is, en niets uit henzelf. Dezen worden na voorbereid te zijn, in de innerlijke verkwikkelijke dingen van het goede ingelaten, en dan wordt hun de weg naar den Hemel geopend, tot een Gezelschap welks verkwikkelijke dingen homogeen zijn. Dit geschiedt van den Heer.

525. II: DAT DE OVERSCHRIJVING VAN HET GOEDE VAN DEN EEN OP DEN ANDER ONMOGELIJK IS. De klaarblijkendheid van dit kan men eveneens zien

uit deze dingen in volgorde: 1. Dat ieder mens wordt geboren in het boze. 2. Dat hij in het goede wordt ingewijd door middel van de wederverwekking door den Heer. 3. Dat het geschiedt door een leven volgens Zijn geboden. 4. En daarom kan het goede, wanneer het aldus wordt ingeplant, niet worden overgeschreven. TEN EERSTE: dat ieder mens wordt geboren in het boze, is in de Kerk bekend. Er wordt gezegd dat dit boze is overgeërfd van Adam, maar het is van de ouders; aan dezen ontleent een ieder de inborst, welke de neiging is. Dat het aldus is, daarvan overtuigen de rede en de ondervinding; de gelijkenissen der ouders immers naar de aangezichten, de gemoedsaarden, en de zeden, komen uit in de onmiddellijk van hen afstammende kinderen en in de nakomelingen uit dezen; daaraan worden door velen de familiën onderkend en wordt eveneens geoordeeld over hun animus; en daarom zijn het de boze dingen die de ouders zelf tot zich hebben getrokken en door overdracht in de telgen hebben gebracht, waarin de mensen worden geboren. Dat men gelooft dat de schuldigheid van Adam aan het gehele menselijke geslacht is ingeschreven, komt omdat weinigen over enig boze nadenken bij zichzelf en vandaar hetzelfde weten; en daarom menen zij dat het zo diep verborgen is dat het niet dan voor God verschijnt. TEN TWEEDE: dat de mens in het goede wordt ingeleid door middel van de wederverwekking door den Heer. Dat er wederverwekking is, en dat niemand tenzij hij wordt wederverwekt, den Hemel kan binnengaan, blijkt duidelijk uit des Heren woorden bij Johan. III: 3, 5. Dat de wederverwekking de zuivering van de boze dingen is en zo de vernieuwing van het leven, kan in de Christelijke wereld niet verborgen zijn, want de rede ziet dit ook als zij erkent dat een ieder in het boze wordt geboren, en dat het boze niet kan worden afgewassen en afgewist zoals vuil door zeep en water, maar door inkeer. TEN DERDE: dat de mens wordt ingeleid in het goede door den Heer door middel van een leven volgens Zijn geboden. De geboden der wederverwekking zijn er vijf, welke men boven zie, n. 82, waaronder deze zijn: dat men de boze dingen moet schuwen omdat zij des duivels zijn en uit den duivel, en dat men de goede dingen moet doen omdat zij Godes zijn en uit God; en dat men tot den Heer moet gaan opdat Hij ons ertoe moge leiden om die dingen te doen. Een ieder ga bij zichzelf te rade en overwege of de mens het goede ergens anders vandaan heeft; en indien hij het goede niet heeft, is er voor hem geen heil. TEN VIERDE: dat het goede, wanneer het aldus wordt ingeplant, niet kan worden overgeschreven. Onder de overschrijving wordt verstaan de overschrijving van het goede van den een op den ander. Uit hetgeen boven is gezegd, volgt dat de mens door de wederverwekking geheel en al naar den geest wordt vernieuwd, en dat dit

geschiedt door een leven volgens de geboden des Heren. Wie ziet niet dat deze vernieuwing niet kan geschieden dan van den enen tijd tot den anderen, nauwelijks anders dan zoals een boom uit een zaad achtereenvolgens wortel schiet en groeit, en vervolmaakt wordt? Zij die de wederverwekking anders opvatten, weten niet iets over des mensen staat, noch iets over het boze en het goede, namelijk dat deze twee volslagen tegengesteld zijn, en dat het goede niet kan worden ingeplant tenzij voor zoveel als het boze wordt verwijderd; ook weten zij niet dat iemand zolang hij in het boze is, afkerig is van het goede dat in zich het goede is; en daarom, indien het goede van den een werd overgedragen op zeker iemand die in het boze is, zo zou het zijn alsof een lam voor een wolf zou worden geworpen, of alsof een parel zou worden gehecht aan den snuit van een zwijn; waaruit blijkt dat overschrijving onmogelijk is.

526. III: DAT DE TOEREKENING, INDIEN DAARONDER EEN ZODANIGE OVERSCHRIJVING WORDT VERSTAAN, EEN NIETSEZZEND WOORD IS. Dat een ieder na den dood het boze wordt toegerekend waarin hij is, eender het goede, is boven, n. 524, aangetoond. Vandaar staat vast wat er wordt verstaan onder de toerekening. Doch indien onder de toerekening wordt verstaan de overschrijving van het goede op iemand die in het boze is, zo is het een nietszeggend woord, omdat zij onmogelijk is, zoals eveneens vlak boven, n. 525, is aangetoond. In de wereld kunnen door de mensen verdiensten als het ware worden overgeschreven, dat is, aan kinderen worden welgedaan terwille van de ouders, of aan vrienden van den enen of anderen cliënt uit gunst; het goede echter der verdienste kan niet aan hun zielen worden ingeschreven, maar alleen aan den buitenkant daaraan worden toegevoegd. Het eendere is niet bestaanbaar met de mensen ten aanzien van hun geestelijk leven. Dit leven moet, zoals boven is getoond, worden ingeplant, en indien dit niet wordt ingeplant door een leven volgens de bovenvermelde geboden des Heren, blijft de mens in het boze waarin hij geboren is. Voordat dit is geschied, kan niet enig goede hem bereiken, en indien dit hem aanraakt, wordt het terstond teruggekaatst en het springt terug zoals een elastieke bal die op een rots valt, of het wordt verzwolgen zoals een diamant die in een moeras is geworpen. De niet-hervormde mens is ten aanzien van den geest zoals een panter, of zoals een oehoe, en hij kan worden vergeleken met een doornstruik of een brandnetel; doch de wederverwekte mens is zoals een schaap of zoals een duif, en hij kan worden vergeleken met een olijfbom en een wijnstok. Denk, ik bid u, indien het u belieft, hoe een mens-panter kan worden verkeerd in een mens-schaap, of een oehoe in een duif, of een doornstruik in een olijfbom, of een brandnetel in een wijnstok, door de ene of andere toerekening, indien

daaronder een overschrijving wordt verstaan. Moet niet eerst, opdat de bekering geschiede, het wilddierlijke van panter en oehoe, of het schadelijke van doornstruik en brandnetel, worden weggenomen, en zo het waarlijk menselijke en het onschadelijke worden ingeplant? Hoe dit geschiedt, leert de Heer ook bij Johannes, Hfdst. xv: 1 tot 7.

527. IV: DAT HET BOZE EEN IEDER WORDT TOEGEREKEND VOLGENS HET HOEDANIGE VAN ZIJN WIL, EN VOLGENS HET HOEDANIGE VAN ZIJN VERSTAND [; EENDER HET GOEDE]. Het is bekend dat er twee dingen zijn die het leven van den mens maken, de wil en het verstand; en dat alle dingen die worden gedaan door den mens, worden gedaan door zijn wil en door zijn verstand; en dat zonder deze werkende middelen de mens geen andere handeling en spraak zou hebben dan een machine. Daaruit blijkt dat de mens een zodanig mens is als zijn wil en verstand is; voorts ook dat des mens handeling in zich zodanig is als de aandoening van zijn wil is die haar voortbrengt; en dat des mens spreken zodanig is in zich als het denken van zijn verstand is dat het voortbrengt. En daarom kunnen verscheidene mensen eender handelen en spreken, en toch handelen en spreken zij oneender, de een uit een slechten wil en een slechte gedachte, de ander uit een rechtschapen wil en een rechtschapen gedachte. Hieruit staat vast wat er wordt verstaan onder de daden of werken volgens welke een ieder zal worden gericht, namelijk de wil en het verstand; bijgevolg dat onder de boze werken worden verstaan de werken van een bozen wil, hoedanig zij ook in de uitwendige dingen mogen zijn verschenen; en dat onder de goede werken worden verstaan de werken van een goeden wil, ook al zijn zij in de uitwendige dingen eender verschenen als de werken uit den bozen mens. Alle dingen die geschieden door den innerlijken wil van den mens, geschieden uit opzet, aangezien die wil zich datgene voorneemt wat hij met zijn bedoeling bedrijft; en alle dingen die geschieden door het verstand, geschieden uit bevestiging, aangezien het verstand bevestigt. Hieruit kan vaststaan dat aan een ieder het boze of het goede wordt toegerekend volgens het hoedanige van zijn wil in die dingen, en volgens het hoedanige van zijn verstand aangaande die dingen. Het is geoorloofd deze dingen te bevestigen met het volgende: In de Geestelijke Wereld heb ik verscheidenen aangetroffen die in de natuurlijke wereld eender als anderen hadden geleefd door zich prachtig te kleden, kostelijk te tafelen, met overwinst zoals anderen handel te drijven, toneelspelen aan te zien, over liefdesaangelegenheden als het ware uit lust te schertsen, behalve andere eendere dingen meer; en toch legden de Engelen aan sommigen die dingen ten laste als boze dingen der zonde, en sommigen rekenden zij die niet als

boze dingen toe, en dezen verklaarden zij schuldeloos, genen echter schuldig. Op de vraag waarom aldus, terwijl zij toch de zelfde dingen hadden gedaan, antwoordden zij dat allen worden beschouwd naar het opzet, de bedoeling, of het einddoel, en dat zij dienvolgens onderscheid maken; en dat zij derhalve diegenen die het einddoel of verontschuldigt of veroordeelt, verontschuldigen of veroordelen, aangezien allen in den Hemel het einddoel van het goede hebben, en allen in de hel het einddoel van het boze.

528. Hieraan zal dit worden toegevoegd: Er wordt in de Kerk gezegd dat niemand de wet kan vervullen, en des te minder, aangezien hij die tegen één der geboden van den Dekaloog overtreedt, tegen alle overtreedt. Deze zegswijze echter is niet zodanig als zij klinkt, want dit moet aldus worden verstaan dat hij die uit opzet of uit bevestiging handelt tegen één gebod, handelt tegen de overige geboden, aangezien uit opzet of uit bevestiging handelen een volstrekt ontkennen is dat de zonde bestaat; en wie de zonde ontkent, die acht het voor niets indien hij tegen de overige geboden handelt. Wie weet niet dat wie een echtbreker is, daarom nog niet een moordenaar, dief, en valse getuige is, en ook niet wil zijn? Doch hij die een echtbreker uit opzet en bevestiging is, acht alle dingen die van den godsdienst zijn, voor niets, aldus ook niet moorden, diefstallen, en valse getuigenissen; en hij onthoudt zich niet van deze dingen omdat ze zonden zijn, maar omdat hij de wet en den goeden roep vreest. Dat de echtbrekers uit opzet en uit bevestiging in het geheel geen waarde hechten aan de heilige dingen van de Kerk en van den godsdienst, zie men boven, n. 490 tot 493, en in de beide GEDENKWAARDIGHEDEN n. 500 en 521, 522. Het eendere is het geval indien iemand uit opzet of bevestiging tegen een ander gebod van den Dekaloog handelt, namelijk dat hij ook tegen de overige handelt, omdat hij niet iets als een zonde acht.

529. Het eendere is het geval bij hen die in het goede uit den Heer zijn; indien dezen uit wil en verstand, of uit opzet en bevestiging, zich van één boze onthouden omdat het een zonde is, zo onthouden zij zich van alle, en meer nog indien zij zich van verscheidene boosheden onthouden. Zodra immers iemand zich uit opzet of bevestiging onthoudt van enig boze omdat het een zonde is, wordt hij door den Heer gehouden in het voornemen om zich van de overige te onthouden; en indien hij daarom uit onwetendheid of uit de ene of andere overmachtige begerigheid des lichaams het boze doet, wordt hem dit nochtans niet toegerekend, omdat hij zich dat niet heeft voorgenomen, noch het bij zich bevestigt. De mens komt in dit voornemen indien hij zich eens of tweemaal in het jaar onderzoekt en van het boze dat hij bij zich aantreft,

tot bezinning komt. Anders is het gesteld met hem die zich nooit onderzoekt. Hieruit wordt het duidelijk wie het is dien de zonde niet wordt toegerekend, en wie het is dien zij wordt toegerekend.

530. v: DAT ZO EEN IEDER DE HOERSE LIEFDE WORDT TOEGEREKEND, te weten, niet volgens de daden zodanig als zij in de uitwendige dingen voor de mensen verschijnen, ja zelfs ook niet zodanig als zij voor den rechter verschijnen, maar zodanig als zij verschijnen in de inwendige dingen voor den Heer, en van Hem voor de Engelen, dat is, volgens het hoedanige van den wil en het hoedanige van het verstand van den mens in dezelve. Er bestaan verschillende omstandigheden in de wereld die de misdaden verzachten en verontschuldigen, voorts die ze verzwaren en ten laste leggen; doch nochtans geschieden de toerekeningen na den dood niet volgens de omstandigheden die de uitwendige van de daad zijn, maar volgens de inwendige van het gemoed; en deze worden beschouwd volgens den staat der Kerk bij een ieder. Zo bij voorbeeld een mens goddeloos van wil en verstand, zijnde iemand die niet de vreze Gods, noch de liefde van den naaste heeft, en vandaar ook niet den eerbied voor enige heiligheid der Kerk; deze wordt na den dood schuldig bevonden aan alle misdaden die hij met het lichaam heeft gedaan; en zijn weldaden worden niet gedacht, aangezien zijn hart waaruit die dingen als uit een bron opwelden, was afgekeerd van den Hemel en heengekeerd tot de hel, en de daden vloeien voort uit de woonplaats van eens ieders hart. Opdat men dit versta, zal ik een verborgenheid mededelen: de Hemel is in ontelbare Gezelschappen onderscheiden, desgelijks uit het tegenovergestelde de hel, en het gemoed van ieder mens woont volgens zijn wil en zijn verstand daaruit daadwerkelijk in een dier gezelschappen, en met hen die daar zijn heeft het eendere bedoelingen en gedachten. Indien het gemoed in enig gezelschap des Hemels is, bedoelt en denkt het eender met hen daar; indien het in enig gezelschap der hel is, eender met hen daar. Maar zolang de mens in de wereld leeft, verhuist hij van het ene gezelschap naar het andere volgens de veranderingen der aandoeningen des wils en vandaar der gedachten van zijn gemoed; doch na den dood worden zijn rondreizen samengebracht, en uit de verzameling daarvan tot één wordt hem een plaats aangewezen, indien hij boos is, in de hel, indien hij goed is, in den Hemel. Omdat nu allen in de hel den wil van het boze hebben, worden allen daar naar dien wil beschouwd; en omdat allen in den Hemel den wil van het goede hebben, worden allen daar naar dien wil beschouwd; en daarom geschieden de toerekeningen na den dood volgens het hoedanige van eens ieders wil en verstand. Het eendere is het geval met de hoererijen, hetzij zij ontuchtplegingen zijn, hetzij

pellicaten, hetzij concubinaten, hetzij echtbreuken, aangezien die dingen een ieder worden toegerekend, niet volgens de daden, maar volgens den staat des gemoeds in de daden; de daden immers volgen het lichaam in de graftombe, doch het gemoed herrijst.

531. VI: DAT ZO EEN IEDER DE ECHTELIJKE LIEFDE WORDT TOEGEREKEND. Er bestaan huwelijken waarin de echtelijke liefde niet verschijnt, en er toch is; en er bestaan huwelijken waarin de echtelijke liefde verschijnt, en er toch niet is. De oorzaken hiervan zijn er verscheidene aan beide kanten, voor een deel kenbaar uit de verhandelingen over de waarlijk echtelijke liefde, n. 57 tot 73, en over de oorzaken der kouden en der scheidingen, n. 234 tot 260, en over de oorzaken der schijnliefde en -vriendschap in huwelijken, n. 271 tot 292; maar de schijnen in de uitwendige dingen laten tot niets besluiten omtrent de toerekening. Het enige wat beslist is het echtelijke dat in iemands wil zetelt en bewaakt wordt, in hoedanigen staat des huwelijks de mens ook mag zijn. Dat echtelijke is zoals een weegschaal waarin die liefde wordt afgewogen; het echtelijke immers van één man met één echtgenote is het kleinood van het menselijk leven en de bewaarplaats van den Christelijken godsdienst, zoals boven, n. 457, 458, is getoond. En omdat het zo is, kan die liefde er zijn bij één gade, en niet tegelijk bij den ander; en die liefde kan te diep verborgen liggen dan dat de mens zelf iets daarvan bemerkt; en eveneens kan zij worden ingeschreven in den voortgang van het leven. De oorzaak hiervan is deze dat die liefde stap voor stap den godsdienst begeleidt; en de godsdienst is, omdat deze het Huwelijk van den Heer en de Kerk is, het initiaent en de inenting van die liefde. En daarom wordt de echtelijke liefde een ieder na den dood toegerekend volgens zijn geestelijk-redelijk leven; en voor hem wien die liefde wordt toegerekend, wordt na het overlijden in een huwelijk in den Hemel voorzien, hoedanig huwelijk hij ook in de wereld mag gehad hebben. Hieruit nu volgt de slotsom dat men niet uit de schijnbaarheden van de huwelijken, noch uit de schijnbaarheden van de hoerereien, de gevolgtrekking mag maken over iemand, dat hij de echtelijke liefde heeft of niet heeft; en daarom: *Oordeelt niet, omdat gij niet veroordeeld wordt*, Matth. VII: 1.

532. Aan deze dingen zal ik deze GEDENKWAARDIGHEID toevoegen: Eens ben ik ten aanzien van mijn geest opgevoerd in den Engellijken Hemel, en in een Gezelschap ervan; en toen traden enige van de wijzen daar op mij toe, en zij zeiden: Wat nieuws is er van de aarde? En ik zeide tot hen: Dit nieuwe is er: dat de Heer verborgenheden heeft onthuld welke in voortreffelijkheid de verborgenheden te boven gaan die van het begin der Kerk tot nu toe zijn onthuld. Zij vroegen: Welke zijn die? Ik zeide dat het

deze zijn: i. Dat er in het Woord in alle en de afzonderlijke dingen ervan een geestelijke zin is, overeenstemmende met den natuurlijken zin, en dat er door dien zin verbinding is van de mensen der Kerk met den Heer, en vergezelschapping met de Engelen, en dat de heiligheid des Woords daarin zetelt. ii. Dat de overeenstemmingen waaruit de geestelijke zin des Woords bestaat, zijn opengedekt. De Engelen vroegen: Hebben de bewoners van het wereldrond tevoren dan niet van de overeenstemmingen geweten? Ik zeide: Volstrekt niets; en dat zij nu verscheidene duizenden jaren lang, namelijk van Jobs tijd aan, verscholen hebben gelegen; en dat bij hen die in dien tijd en vóór dien tijd hebben geleefd, de wetenschap der overeenstemmingen de wetenschap der wetenschappen was geweest, waaruit hun de wijsheid gewerd vanwege de erkenenis aangaande de geestelijke dingen welke des Hemels en vandaar der Kerk zijn; maar dat die wetenschap omdat zij is verkeerd in een afgodische wetenschap, krachtens des Heren Goddelijke Voorzienigheid aldus in vergetelheid is geraakt en teloorgegaan, dat niemand enig spoor van haar heeft gezien; maar dat zij nochtans nu door den Heer is opengedekt opdat er verbinding geschiede van de mensen der Kerk met Hem, en vergezelschapping met de Engelen; en deze geschiedt door het Woord, waarin alle en de afzonderlijke dingen overeenstemmingen zijn. De Engelen verheugden zich zeer dat het den Heer had behaagd deze grote verborgenheid, welke ettelijke duizenden jaren lang zo diep weggeborgen was geweest, te onthullen; en zij zeiden dat dit is te dien einde dat de Christelijke Kerk, welke op het Woord wordt gegrondvest, en nu aan haar einde is, wederom herleve en den geest trekke door den Hemel uit den Heer. Zij vroegen of door die wetenschap heden ten dage is opengedekt wat de Doop en wat het Heilig Avondmaal betekenen, waarover men tot dusver zoveel verschillende dingen heeft gedacht. En ik antwoordde dat het is opengedekt. iii. Verder zeide ik dat er heden door den Heer onthulling is gedaan over het leven der mensen na den dood. De Engelen zeiden: Hoe zo over het leven na den dood? Wie weet niet dat de mens leeft na den dood? Ik antwoordde: Zij weten het en zij weten het niet. Zij zeggen dat het niet de mens is, maar diens ziel, en dat deze als geest leeft; en over den geest koesteren zij een voorstelling zoals over wind of aether, en dat men niet als mens leeft dan na den dag van het Laatste Oordeel, en dat dan de lichamelijke dingen welke zij in de wereld hebben achtergelaten, hoewel door de wormen, de muizen, en de vissen opgegeten, herzameld en wederom tot een lichaam aangepast zullen worden, en dat de mensen zo zullen wederopstaan. De Engelen zeiden: Wat is dit? Wie weet niet dat de mens leeft als mens na den dood, met dit verschil alleen dat hij

dan als geestelijk mens leeft; en dat de geestelijke mens den geestelijken mens ziet, zoals de stoffelijke mens den stoffelijken; en dat zij niet één onderscheid weten behalve dat zij in een volmaakter staat zijn. iv. De Engelen vroegen: Wat weten zij over onze Wereld, en over den Hemel en de hel? Ik zeide dat zij niets wisten, doch dat heden door den Heer is opengedekt hoedanig de Wereld is waarin de Engelen en de geesten leven, aldus hoedanig de Hemel is, en hoedanig de hel is; voorts ook dat de Engelen en de geesten in verbinding zijn met de mens; behalve vele wonderbaarlijke dingen dienaangaande. De Engelen waren verblijd dat het den Heer heeft behaagd zulke dingen open te dekken, opdat de mens niet langer uit onwetendheid in de onzekerheid zij over zijn onsterfelijkheid. v. Verder zeide ik dat het heden door den Heer is onthuld dat er in uw Wereld een andere Zon is dan in de onze, en dat de Zon van uw Wereld zuivere Liefde is, en dat de zon van onze wereld zuiver vuur is; en dat derhalve al wat voortgaat uit uw Zon, omdat zij zuivere Liefde is, trekt uit het leven, en dat al wat voortgaat uit de onze, omdat zij zuiver vuur is, niets uit het leven trekt; en dat daarvandaan het verschil is tussen het geestelijke en het natuurlijke, welk verschil, tot dusver onbekend, ook is opengedekt. Waardoor het bekend is geworden vanwaar het Licht is dat het menselijk verstand met wijsheid beschijnt, en vanwaar de Warmte is die den menselijken wil met liefde ontsteekt. vi. Bovendien dat het is opengedekt dat er drie graden des levens zijn, en dat er vandaar drie Hemelen zijn; en dat het menselijk gemoed in die graden is onderscheiden, en dat vandaar de mens overeenstemt met de drie Hemelen. De Engelen zeiden: Hebben zij dit tevoren niet geweten? Ik antwoordde dat zij wisten van graden tussen het meer en minder, maar niets over de graden tussen het eerdere en het latere. vii. De Engelen vroegen of er behalve die dingen nog meer dingen zijn onthuld. Ik zeide dat er nog meer zijn onthuld, zijnde: over het Laatste Oordeel; over den Heer, dat Hij is de God des Hemels en der Aarde; dat God één is zowel in Persoon als in Wezen, in Wien de Goddelijke Drievuldigheid is, en dat Hij de Heer is; voorts over de Nieuwe Kerk welke door Hem moet worden geïnstauréerd; en over de Leer dier Kerk; over de Heiligheid der Gewijde Schrift; dat ook de Apocalyps is onthuld, welke zelfs niet ten aanzien van één versje onthuld had kunnen worden dan door den Heer; bovendien over de inwoners der planeten, en over de aardbollen in het heelal; behalve vele gedenkwaardige en wonderbaarlijke dingen uit de geestelijke wereld, waardoor verscheidene dingen die der wijsheid zijn, uit den Hemel zijn opengedekt.

533. De Engelen waren op het horen van deze dingen zeer verheugd; maar zij doorvatten droefenis in mij, en zij vorsten uit: Vanwaar hebt gij droefenis?

Ik zeide dat die heden door den Heer onthulde verborgenheden, hoewel zij in voortreffelijkheid en waardigheid de tot dusver bekend gemaakte erkentnissen te boven gaan, nochtans op aarde worden geacht als van niet enige waarde. Hierover verwonderden de Engelen zich, en zij verzochten den Heer dat het hun geoorloofd mocht zijn neder te zien in de wereld. En zij zagen neder, en zie, Touter duisternis was daar. En het werd tot hen gezegd dat zij die verborgenheden op een blad papier zouden schrijven, en dat het papier zou worden nedergelaten op aarde, en zij zouden een wonderteken zien. En aldus geschiedde; en zie, het papier waarop die verborgenheden waren geschreven, werd nedergelaten uit den Hemel; en in den voortgang, terwijl het nog in de Geestelijke Wereld was, lichtte het zoals een ster; doch toen het de natuurlijke wereld ingleed, verdween het licht, en in dien graad waarin het nederviel, werd het verduisterd. En toen het door de Engelen werd binnengelaten in groepen waar geleerden en geletterden temidden van zekere geestelijken en leken waren, werd een gemompel van velen gehoord, en onder andere deze woorden: Wat is dit? Is het wel iets? Wat maakt het uit of wij die dingen weten dan wel niet weten? Zijn het niet hersenproducten? En het scheen alsof enigen het papier namen en het met de vingers vouwden, opolden, en ontolden, om het schrift uit te wissen; en het scheen alsof enigen het uiteenplukten, en alsof enigen het met de voeten wilden vertreden. Maar zij werden door den Heer van die euveldaad afgehouden, en het werd aan de Engelen opgedragen om dat papier terug te trekken en te bewaken. En omdat de Engelen treurig werden gestemd en dachten: Tot hoelang zal dit zijn? werd er gezegd: *Tot een tad en tijden en een halven tijd*, Apoc. XII: 14.

534. Hierna sprak ik met de Engelen daarover dat nog iets wordt onthuld in de wereld door den Heer. Zij vroegen: Wat is dit? Ik zeide: Over de waarlijk echtelijke liefde, en over de hemelse verrukkingen ervan. De Engelen zeiden: Wie weet niet dat de verrukkingen der echtelijke liefde de verrukkingen van alle liefden te boven gaan? En wie kan niet zien dat er enige liefde is waarin alle gezegdheden, gunstrijkheden, en verkwikkelijkheden zijn verzameld welke ooit door den Heer kunnen worden samengebracht; en dat het receptakel ervan de waarlijk echtelijke liefde is, welke die dingen tot den vollen zin toe kan opnemen en doorvatten? Ik antwoordde dat zij dit niet weten, omdat zij niet tot den Heer zijn gegaan, en niet hebben geleefd volgens Zijn geboden door de boze dingen als zonden te schuwen en de goede dingen te doen; en de waarlijk echtelijke liefde met haar verrukkingen is enig en alleen uit den Heer, en zij wordt gegeven aan hen die leven volgens Zijn geboden; aldus dat zij wordt gegeven aan hen die worden opgenomen in des Heren Nieuwe Kerk,

welke in de Apocalyps onder Nova Hierosolyma wordt verstaan. Hieraan voegde ik toe dat ik in twijfel ben of zij in de wereld heden willen geloven dat die liefde in zich een geestelijke liefde is, en vandaar uit den godsdienst, ter oorzaak hiervan dat zij aangaande die liefde slechts een lichamelijke voorstelling koesteren. Toen zeiden zij tot mij: Schrijf daarover, en volg de onthulling; en daarna zal het daarover geschreven Boek door ons uit den Hemel worden nedergelaten, en wij zullen zien of de dingen die daarin zijn, worden opgenomen; en tegelijk of zij willen erkennen dat die liefde is volgens den godsdienst bij den mens, geestelijk bij de geestelijken, natuurlijk bij de natuurlijken, en louter vleeselijk bij de echtbrekers.

535. Hierna hoorde ik een vijandig gemompel uit de lagere gebieden, en tegelijk deze woorden: Doe wonderen, en wij zullen geloven. En ik vroeg: Zijn die dingen dan niet wonderen? En er werd geantwoord: Zij zijn het niet. En ik vroeg: Wat dan voor wonderen? En er werd gezegd: Openbaar en onthul de toekomstige dingen, en wij zullen geloof hebben. Maar ik antwoordde: Zulke dingen worden uit den Hemel niet gegeven, aangezien voor zoveel als de mens de toekomstige dingen weet, zijn rede en verstand met de bedachtzaamheid en de wijsheid, vervalt tot lediggang, verstart, en ineens stort. En wederom vroeg ik: welke andere wonderen zal ik doen? En toen werd er geroepen: Doe eendere als Mozes in Egypte. Hierop antwoordde ik: Misschien zult gij uw harten daartegen verharden zoals Farao en de Egyptenaren. En er werd geantwoord: Neen! Doch wederom zeide ik: Verzekert mij dat gij niet rondom het gouden kalf zult dansen en dat aanbidden zoals de nakomelingen van Jakob, hetgeen zij deden binnen de tijdsruimte van een maand nadat zij den Bunsen berg Sinai hadden zien branden en Jehovah Zelf uit het vuur hadden horen spreken, aldus na het wonder dat het grootste van alle was. Het gouden kalf in den geestelijken zin is de wellust van het vlees. En er werd uit de lagere gebieden geantwoord: Wij zullen niet zijn zoals de nakomelingen van Jakob. Doch toen hoorde ik uit den Hemel dit tot hen zeggen: Indien gij Mozes en de Profeten niet gelooft, dat is, het Woord des Heren, zo zult gij door de wonderen niet méér geloven dan de zonen van Jakob in de woestijn, noch méér dan zij hebben geloofd toen zij met hun eigen ogen de wonderen zagen die door den Heer Zelf, toen Hij in de wereld was, zijn gedaan.

Algemene index over de vreugden des hemels, en over de bruiloften daar, n. 1 Tot 26.

OVER DE HUWELIJKEN IN DEN HEMEL, n. 27 tot 41. Dat de mens als mens leeft na den dood, n. 28 tot 31. Dat dan een man een man is, en een vrouw een vrouw is, n. 32, 33. Dat bij een ieder zijn liefde na den dood blijft, n. 34, 35, 36. Dat voornamelijk de liefde van het geslacht blijft, en bij hen die in den Hemel komen, zijnde zij die op aarde geestelijk worden, de echtelijke liefde, n. 37, 38. Deze dingen ten volle bevestigd door eigen aanschouwing, n. 39. Bijgevolg, dat er huwelijken zijn in den Hemel, n. 40. Dat de geestelijke bruiloft wordt verstaan onder des Heren woorden dat zij na de wederopstanding niet ter bruiloft worden gegeven, n. 41.

OVER DEN STAAT DER ECHTELIEDEN NA DEN DOOD, n. 45 tot 54. Dat de liefde van het geslacht bij elk mens na den dood blijft hoedanig zij innerlijk, dat is, in zijn innerlijken wil en innerlijke gedachte was geweest in de wereld, n. 46, 47. Dat de echtelijke liefde eender blijft hoedanig zij innerlijk, dat is, in den innerlijken wil en de innerlijke gedachte bij den mens was geweest in de wereld, n. 48. Dat twee echtelieden meestal na den dood samenkomen, elkander kennen, zich vergezelschappen, en voor enigen tijd tezamen leven; hetgeen geschiedt in den eersten staat, aldus als zij in de uitwendige dingen zijn zoals in de wereld, n. 47[a], pag. 70. Maar dat zij geleidelijk, naarmate zij de uitwendige dingen afleggen, en in hun inwendige dingen binnengaan, doorvatten van hoedanige liefde en neiging zij onderling ten opzichte van elkander wederzijds waren geweest, en vandaar of zij al dan niet tezamen kunnen leven, n. 48[a], pag. 71. Dat zij, indien zij tezamen kunnen leven, echtelieden blijven; doch dat zij, indien zij het niet kunnen, zich van elkander scheiden, somtijds de man zich van de echtgenote, somtijds de echtgenote zich van den man, en somtijds allebeiden zich van weerskanten, n. 49. Dat dan aan den man een passende echtgenote wordt gegeven, en aan de vrouw een echtgenoot evenzo, n. 50. Dat de echtelieden met elkander eendere gemeenschappen genieten als in de wereld, maar meer verkwikkelijke en meer gezegende; echter zonder voortplanting, voor welke of in plaats van welke zij een geestelijke voortplanting hebben, zijnde die der liefde en der wijsheid, n. 51, 52. Dat aldus geschiedt met hen die in den Hemel komen; anders echter met hen die in de hel komen, n. 53, 54.

OVER DE WAARLIJK ECHELTIJKE LIEFDE, n. 57 tot 73. Dat er een waarlijk echtelijke liefde bestaat, welke heden ten dage zo zeldzaam is dat men niet weet hoedanig zij is, en nauwelijks dat zij er is, n. 58, 59. Dat de oorsprong dier liefde is uit het huwelijk van het goede en het ware, n. 60, 61. Dat er een overeenstemming is van die liefde met het Huwelijk van den Heer en de Kerk, n. 62, 63. Dat die liefde naar haar oorsprong en naar haar overeenstemming beschouwd, hemels, geestelijk, heilig, zuiver, en rein is boven elke liefde die van den Heer bij de Engelen des Hemels en bij de mensen der Kerk is, n. 64. Dat zij ook de fundamentele liefde is van alle hemelse en geestelijke, en daaruit van alle natuurlijke liefden, n. 65, 66, 67. En dat in die liefde alle vreugden en alle verrukkingen van eersten tot laatsten samengebracht zijn, n. 68, 69. Maar dat geen anderen in die liefde komen en in die kunnen zijn dan zij die tot den Heer gaan, en de ware dingen der Kerk liefhebben, en de goede dingen van haar doen, n. 70, 71, 72. Dat deze liefde de liefde der liefden is geweest bij de Ouden, die in de gouden, de zilveren, en de koperen eeuwen hebben geleefd, n. 73.

OVER DEN OORSPRONG DER ECHELTIJKE LIEFDE UIT HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE, n. 83 tot 102. Dat het goede en het ware de universele dingen der Schepping zijn, en vandaar in alle geschapen dingen; maar dat zij in de geschapen subjecten zijn volgens den vorm van ieder, n. 84, 85, 86. Dat er geen goede op zichzelf alleen bestaat, ook geen ware op zichzelf alleen, maar dat zij overal verbonden zijn, n. 87. Dat er het ware van het goede bestaat, en uit dit het goede van het ware; of het ware uit het goede, en het goede uit dat ware; en dat in die twee van de Schepping aan de neiging is geënt om zich tot één te verbinden, n. 88, 89. Dat in de subjecten van het dierenrijk het ware van het goede of het ware uit het goede het manlijke is, en dat uit hetzelfde het goede van het ware of het goede uit dat ware het vrouwelijke is, n. [90], 91. Dat uit den invloed [van het huwelijk] van het goede en het ware uit den Heer de liefde van het geslacht is, en de echtelijke liefde is, n. 92, 93. Dat de liefde van het geslacht is van den uitwendigen of natuurlijke mens, en dat deze vandaar aan elk dier gemeen is, n. 94. Maar dat de echtelijke liefde is van den inwendigen of geestelijken mens, n. 95, 96. Dat bij den mens de echtelijke liefde is in de liefde van het geslacht zoals de edelsteen in den moedersteen, n. 97. Dat de liefde van het geslacht bij den mens niet de oorsprong der echtelijke liefde is, maar dat zij her eerste ervan is, aldus zoals het natuurlijk uitwendige is, waaraan het geestelijk inwendige wordt ingeplant, n. 98. Dat als de echtelijke liefde is ingeplant, de liefde van het geslacht zich omkeert, en de kuise liefde van het geslacht wordt, n. 99.

Dat een man en een vrouw zijn geschapen om de vorm zelf van het huwelijk van het goede en het ware te zijn, n. 100. Dat twee echtelieden die vorm zijn in hun binnenste dingen, en vandaar in de volgende dingen uit gene, naarmate de innerlijke dingen van hun gemoed geopend zijn, n. 101, 102.

OVER HET HUWELIJK VAN DEN HEER EN DE KERK, EN OVER DE OVEREENSTEMMINGEN ERVAN, n. 116 tot 131. Dat de Heer in het Woord Bruidegom en Echtgenoot wordt geheten, en de Kerk Bruid en Echtgenote; en dat de verbinding van den Heer met de Kerk, en de wederkerige van de Kerk met den Heer Huwelijk wordt geheten, n. 117. Voorts dat de Heer Vader wordt geheten, en de Kerk Moeder, n. 118, 119. Dat de telgen uit den Heer als Echtgenoot en Vader, en uit de Kerk als Echtgenote en Moeder, allen geestelijk zijn, en in den geestelijken zin des Woords onder zonen en dochters, schoonzonen en schoondochters, en onder andere namen welke tot de verwekking behoren, worden verstaan, n. 120. Dat de geestelijke telgen, welke uit het Huwelijk van den Heer met de Kerk worden geboren, de ware dingen zijn, waaruit het verstand, de doorvatting, en vandaar het denken is, en dat zij de goede dingen zijn, waaruit de liefde, de naastenliefde, en de aandoening is, n. 121. Dat uit her huwelijk van het goede en het ware, hetwelk uit den Heer voortgaat en invloeit, de mens het ware opneemt, en de Heer met dit het goede verbindt; en dat zo de Kerk wordt gevormd door den Heer bij den mens, n. 122, 123. Dat de echtgenoot niet den Heer, en de echtgenote niet de Kerk uitbeeldt, omdat beiden samen, de echtgenoot en zijn echtgenote, de Kerk maken, n. 125. Dat er derhalve geen overeenstemming is van den echtgenoot met den Heer, en van de echtgenote met de Kerk, in de huwelijken der Engelen in de Hemelen en der mensen op aarde, n. 126. Maar dat er een overeenstemming is met de echtelijke liefde, de zaadgeving, de voomeling, de liefde tot de kleine kinderen, en met eendere dingen die in de huwelijken en uit dezelve zijn, n. 127. Dat her Woord het middel der verbinding is, omdat dit uit den Heer, en zo de Heer is, n. 128. Dat de Kerk is uit den Heer, en bij hen die tot Hem gaan, en Leven volgens Zijn geboden, n. 129. Dat de echtelijke liefde is volgens den staat der Kerk, omdat zij is volgens den staat der Wijsheid, bij den mens, n. 130. En dat, omdat de Kerk is uit den Heer, ook de echtelijke liefde uit Hem is, n. 131.

OVER HET KUISE EN HET NIET-KUISE, n. 138 tot 156. Dat van het kuise en het niet-kuise alleen wordt gesproken met betrekking tot de huwelijken, en tot zulke dingen die van her huwelijk zijn, n. 139, 140. Dat van het kuise alleen wordt gesproken met betrekking tot de monogame huwelijken, of tot die van één man met één echtgenote, n. 141. Dat het christelijk echtelijke slechts

alleen kuis bestaat, n. 142. Dat de waarlijk echtelijke liefde de kuisheid zelf is, n. 143. Dat alle verrukkingen der waarlijk echtelijke liefde, ook de laatste, kuis zijn, n. 144. Dat de echtelijke liefde bij hen die door den Heer geestelijk worden, meer en meer wordt gezuiverd, en kuis wordt, n. 145, 146. Dat de kuisheid ontstaat door uit godsdienst geheel of te zien van hoererijen, n. 147, 148, 149. Dat van de kuisheid niet gesproken kan worden met betrekking tot kleine kinderen, noch met betrekking tot knapen en meisjes, noch met betrekking tot jongelingen en maagden, voordat zij bij zich de liefde van het geslacht voelen, n. 150. Dat van de kuisheid niet gesproken kan worden met betrekking tot de geboren eunuchen, noch met betrekking tot hen die eunuchen gemaakt zijn, n. 151. Dat van de kuisheid ook niet gesproken kan worden met betrekking tot hen die niet geloven dat echtbreuken boze dingen van den godsdienst zijn; en nog minder met betrekking tot hen die niet geloven dat echtbreuken schadelijke dingen voor het gezelschap zijn, n. 152. Dat van de kuisheid niet gesproken kan worden met betrekking tot hen die alleen om verschillende uitwendige oorzaken zich van echtbreuken onthouden, n. 153. Dat van de kuisheid niet gesproken kan worden met betrekking tot hen die geloven dat huwelijken onkuis zijn, n. 154. Dat van de kuisheid niet gesproken kan worden met betrekking tot hen die van huwelijken hebben afgezien door zich plechtig tot een levenslang celibaat te verbinden, tenzij in hen de liefde van het waarlijk echtelijk leven is en blijft aanhouden, n. 155. Dat de staat van het huwelijk is te verkiezen boven den staat van het celibaat, n. 156.

OVER DE VERBINDING DER ZIELEN EN DER GEMOEDEREN DOOR HET HUWELIJK, WELKE WORDT VERSTAAN ONDER DES HEREN WOORDEN DAT ZIJ NIET MEER TWEE, MAAR ÉÉN VLEES ZIJN. Dat van de Schepping aan in het ene en het andere geslacht het vermogen en de neiging is geënt dat zij zoals tot één verbonden kunnen en willen worden, n. 157. Dat de echtelijke liefde de twee zielen en vandaar de, gemoederen tot één verbindt, n. 158. Dat de wil der echtgenote zich verbindt met het verstand des mans, en vandaar het verstand des mans zich met den wil der echtgenote, n. 159. Dat de neiging om den man met zich te verenigen, bestendig en voortdurend is bij de echtgenote, maar onbestendig en afwisselend bij den man, n. 160. Dat de verbinding aan den man wordt ingeblazen door de echtgenote volgens de liefde van haar, en door den man wordt opgenomen volgens de wijsheid van hem, n. 161. Dat die verbinding geleidelijk geschiedt van de eerste dagen van het husvelijk aan, en bij hen die in de waarlijk echtelijke lief de zijn, al dieper en dieper tot in het eeuwige, n. 162. Dat de verbinding van de echtgenote met de redelijke wijsheid van den echtgenoot geschiedt van binnenuit, maar

met zijn zedelijke wijsheid van buitenaf, n. 163, 164, 165. Dat terwille van die verbinding als einddoel, aan de echtgenote de doorvatting is gegeven van de aandoeningen van den echtgenoot, en eveneens de hoogste voorzichtigheid om die te matigen, n. 166. Dat de vrouwen-echtgenoten deze doorvatting bij zich verbergen, en voor de mannen-echtgenoten verhelen, om oorzaken welke noodzakelijkheden zijn, opdat de echtelijke liefde, de vriendschap, en het vertrouwen, en zo de gezegendheid der samenwoning en de gelukzaligheid des levens worden verstevigd, n. 167. Dat deze doorvatting de wijsheid der echtgenote is; en dat deze niet bestaanbaar is bij den man, noch dat de redelijke wijsheid des mans bestaanbaar is bij de echtgenote, n. 168. Dat de echtgenote bij voortduur denkt over de neiging van den man tot haar, met de bedoeling om hem met zich te verbinden, n. 169. Dat de echtgenote zich met den man verbindt door aanplooiingen aan de verlangens van zijn wil, n. 170. Dat de echtgenote met haar man wordt verbonden door de sfeer van haar leven, uitgaande van de liefde van haar, n. 171. Dat de echtgenote wordt verbonden met den echtgenoot door de toeiening van de krachten zijner manlijkheid; maar dat dit geschiedt volgens hun wederzijdse geestelijke liefde, n. 172. Dat zo de echtgenote het beeld van haar echtgenoot in zich opneemt, en vandaar zijn aandoeningen doorvat, ziet, en voelt, n. 173. Dat er werkkringen zijn den man eigen, en werkkringen de echtgenote eigen; en dat de echtgenote niet in de werkkringen die den man eigen zijn, kan treden, noch de man in de werkkringen die de echtgenote eigen zijn, en die naar behoren vervullen, n. 174, 175. Dat die werkkringen volgens den wederzijdsen bijstand ook de twee tot één verbinden; en tegelijk één huis maken, n. 176. Dat de echtelieden volgens de bovenvermelde verbindingen meer en meer één mens worden, n. 177. Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, zich een verenigd mens voelen, en zoals één vlees, n. 178. Dat de waarlijk echtelijke liefde, in zich beschouwd, is het één-zijn der zielen, de verbinding der gemoederen, de drang tot verbinding in de borsten, en vandaar in het lichaam, n. 179. Dat de staten dezer liefde zijn de onschuld, de vrede, de kalmte, de binnenste vriendschap, het volle vertrouwen, het wederzijdse verlangen des harten om den ander al het goede te doen; en uit al die staten de gezegendheid, de gunstrijkheid, de verkwikkelijkheid, de wellust, en uit de eeuwige genieting van deze de hemelse gelukzaligheid, n. 180. Dat deze dingen geenszins kunnen bestaan tenzij in het huwelijk van één man met één echtgenote, n. 181.

OVER DE VERANDERING VAN DEN STAAT DES LEVENS BIJ DE MANNEN EN BIJ DE VROUWEN DOOR HET HUWELIJK, n. 184 tot 206. Dat de staat des levens van den mens van de kindsheid af tot aan het einde des levens, en

daarna tot in het eeuwige, aanhoudend wordt veranderd, n. 185. Eender de inwendige vorm van den mens, welke die van zijn geest is, n. 186. Dat deze veranderingen andere zijn bij de mannen, andere bij de vrouwen, aangezien de mannen van de Schepping aan vormen van wetenschap, inzicht, en wijsheid zijn, de vrouwen de vormen der liefde van die bij de mannen, n. 187. Dat er bij de mannen een verheffing des gemoeds in een hoger licht is, en dat er bij de vrouwen een verheffing des gemoeds in een hogere warmte is; en dat de vrouw de verrukkingen van haar warmte voelt in het licht des mans, n. 188, 189. Dat de staten des levens andere zijn voor de mannen en de vrouwen vóór het huwelijk, en andere na het huwelijk, n. 190. Dat de staten des levens na het huwelijk bij de echtelieden worden veranderd en opeenvolgen volgens de verbindingen hunner gemoederen door de echtelijke liefde, n. 191. Dat de huwelijken over de zielen en de gemoederen ook andere vormen brengen, n. 192. Dat de vrouw daadwerkelijk wordt gevormd tot echtgenote overeenkomstig de beschrijving in het Boek der Schepping, n. 193. Dat die formering van de zijde der echtgenote geschiedt op verborgen wijzen, en dat dit wordt verstaan daaronder dat de vrouw werd geschapen terwijl de man sliep, n. 194. Dat die formering van de zijde der echtgenote geschiedt door de verbinding van haar wil met den inwendigen des mans, n. 195. Te dien einde dat de wil van den een en de ander één wil worde, en zo beiden één mens, n. 196. Dat die formering geschiedt door de toeëigening van de aandoeningen van den echtgenoot, n. 197. Dat die formering geschiedt door de opneming van de voortplantingen der ziel van den echtgenoot, met het verrukkelijke opkomende daaruit dat zij de liefde der wijsheid van haar echtgenoot wil zijn, n. 198. Dat zo de maagd tot echtgenote wordt gevormd, en de jongeman tot echtgenoot, n. 199. Dat in het huwelijk van één man met één echtgenote tussen wie de waarlijk echtelijke liefde is, de echtgenote meer en meer echtgenote wordt, en de echtgenoot meer en meer echtgenoot, n. 200. Dat ook aldus geleidelijk van het innerlijke uit hun vormen worden vervolmaakt en veredeld, n. 201. Dat de telgen geboren uit twee die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, uit de ouders het echtelijke van het goede en ware trekken, waaruit zij de neiging en het vermogen hebben om, indien het een zoon is, de dingen te doorvatten die der wijsheid zijn, en om, indien het een dochter is, de dingen lief te hebben die de wijsheid leert, n. 202, 203, 204, 205. Dat aldus geschiedt omdat de ziel van den telg uit den vader is, en de bekleding ervan uit de moeder, n. 206.

DE UNIVERSELE DINGEN AANGAANDE DE HUWELIJKEN, n. 209 tot 230.
Dat de eigenlijke zin der echtelijke liefde de zin van den tast is, n. 210. Dat

bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, het vermogen van wijs zijn groeit; maar dat dit bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, afneemt, n. 211, 212. Dat bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, de gunstrijkheid der samenwoning groeit; maar dat deze bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, afneemt, n. 213. Dat bij hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, de verbinding der gemoederen groeit, en met deze de vriendschap; maar dat deze met gene bij hen die niet in de echtelijke liefde zijn, afneemt, n. 214. Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, aanhoudend één mens willen zijn; maar dat zij die niet in de echtelijke liefde zijn, twee willen zijn, n. 215. Dat zij die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, het eeuwige beogen; omgekeerd echter zij die niet in de echtelijke liefde zijn, n. 216. Dat de echtelijke liefde zetelt bij de kuise vrouwen-echtgenoten, maar dat haar liefde afhangt van de mannenechtgenoten, n. 216[a], pag. 270. Dat de vrouwen-echtgenoten de banden des huwelijks liefhebben, als slechts de mannen-echtgenoten die banden liefhebben, n. 217. Dat het inzicht der vrouwen in zich is bescheiden, keurig, vreedzaam, meegaand, week, teer; en dat het inzicht der mannen in zich is zwaarwichtig, ruw, hard, onstuimig, de ongebondenheid lievend, n. 218. Dat de vrouwen-echtgenoten in geen opwekking zijn zoals de mannen; maar dat zij een staat van voorbereiding tot de opneming hebben, n. 219. Dat de mannen overvloed hebben volgens de liefde om de ware dingen voort te planten, en volgens de liefde om nutten te doen, n. 220. Dat de bepalingen zijn naar de believens van den echtgenoot, n. 221. Dat er een echtelijke sfeer is, welke uit den Heer door den Hemel invloeit in alle en de afzonderlijke dingen des Heelals tot aan de laatsten ervan, n. 222. Dat deze sfeer wordt opgenomen door het vrouwelijk geslacht, en door dit overgedragen op het manlijk geslacht, n. 223. Dat waar de waarlijk echtelijke liefde is, deze sfeer wordt opgenomen door de echtgenote, en enig en alleen door middel van de echtgenote door den echtgenoot, n. 224. Dat waar de niet-echtelijke liefde is, die sfeer weliswaar wordt opgenomen door de echtgenote, maar niet door den echtgenoot door middel van haar, n. 225. Dat er echtelijke liefde kan bestaan bij één van de echtelieden, en niet tegelijk bij den ander, n. 226. Dat er verschillende eenderheden en verschillende oneenderheden zijn, zowel inwendige als uitwendige, n. 227. Dat de verschillende eenderheden verbonden kunnen worden, maar niet met de oneenderheden, n. 228. Dat de Heer voor hen die de waarlijk echtelijke liefde verlangen, voorziet in de eenderheden, en dat Hij, indien zij er niet zijn op aarde, in dezelve voorziet in de Hemelen, n. 229. Dat de mens naar gelang van het ontbreken en het verliezen van de echtelijke liefde, tot de natuur van het beest nadert, n. 230.

OVER DE OORZAKEN VAN DE KOUDEN, DE SCHEIDINGEN, EN DE ECHTSCHIEDINGEN IN DE HUWELIJKEN, n. 234 tot 260. Dat er een geestelijke warmte is, en dat er een geestelijke koude is; en dat de geestelijke warmte de liefde is, en de geestelijke koude de ontbering ervan, n. 235. Dat de geestelijke koude in de huwelijken het niet één-zijn der zielen is, en de ontbinding der gemoederen; waarvandaan is de onverschilligheid, de tweedracht, de verachting, de walging, de afkeer; tengevolge waarvan ten slotte bij verscheidenen de scheiding van bed, kamer, en huis, n. 236. Dat de oorzaken der kouden in haar opeenvolgingen er meerdere zijn, sommige inwendig, sommige uitwendig, en sommige bijkomende, n. 237. Dat de inwendige oorzaken der kouden voortkomen uit den godsdienst, n. 238, 239. Dat de eerste der inwendige oorzaken van de kouden de verwerping van den godsdienst is door elk van beiden, n. 240. Dat de tweede der inwendige oorzaken van de kouden is dat de een godsdienst heeft, en niet de ander, n. 241. Dat de derde der inwendige oorzaken van de kouden is dat een andere godsdienst van den een is, en een andere die van de ander, n. 242. Dat de vierde der inwendige oorzaken is de valsheid van den godsdienst waarvan men is doordrenkt, n. 243. Dat de bovengenoemde oorzaken der inwendige koude zijn; maar niet tegelijk van de uitwendige, bij verscheidenen, n. 244, 245. Dat de uitwendige oorzaken der koude er ook verscheidene zijn; en dat de eerste daarvan de ongelijkheid van animus en van zeden is, n. 246. Dat de tweede der uitwendige oorzaken van de koude is dat van de echtelijke liefde wordt geloofd dat zij één is met de hoerse liefde, slechts dat deze krachtens de wet ongeoorloofd is, gene echter geoorloofd, n. 247. Dat de derde der uitwendige oorzaken van de koude is de wedijver om den voorrang tussen de echtelieden, n. 248. Dat de vierde der uitwendige oorzaken van de koude is geen bepaling tot enige studie of bezigheid, tengevolge waarvan er een zwerfzieke begeerte is, n. 249. Dat de vijfde der uitwendige oorzaken van de koude is de ongelijkheid van staat en stand in de uitwendige dingen, n. 250. Dat de oorzaken der scheidingen er ook enige zijn, n. 251. Dat de eerste oorzaak der rechtmatige scheiding een gemoedsgebrek is, n. 252. Dat de tweede oorzaak der rechtmatige scheiding een lichaamsgebrek is, n. 253. Dat de derde oorzaak der rechtmatige scheiding is de impotentie vóór het huwelijk, n. 254. Dat echtbreuk de oorzaak der echtscheiding is, n. 255. Dat de bijkomende oorzaken der koude er ook verscheidene zijn; en dat de eerste van deze is her gewoon gewordenen tengevolge van her voortdurend geoorloofde, n. 256. Dat de tweede der bijkomende oorzaken van de koude is dat de samenwoning met de gade krachtens het verbond en de wet gedwongen en

niet vrij schijnt, n. 257. Dat de derde der bijkomende oorzaken van de koude is de sterke betuiging van de zijde van de echtgenote, en het spreken over de liefde door haar, n. 258. Dat de vierde der bijkomende oorzaken van de koude is het denken van den man overdag en des nachts over de echtgenote, dat zij wil; en omgekeerd het denken der echtgenote over den man, dat hij niet wil, n. 259. Dat naar gelang de koude in het gemoed is, zij ook in het lichaam is; en dat volgens de toenemingen dier koude ook de uitwendige dingen des lichaams worden gesloten, n. 260.

OVER DE OORZAKEN VAN DE SCHIJNLIEFDE, SCHIJNVRIENDSCHAP, EN SCHIJNGUNST IN DE HUWELIJKEN, n. 271 tot 292. Dat in de natuurlijke wereld bijna allen verbonden kunnen worden ten aanzien van de uitwendige aandoeningen, maar niet ten aanzien van de inwendige aandoeningen indien deze van elkander afwijken en tevoorschijn komen, n. 272. Dat in de Geestelijke Wereld allen worden verbonden volgens de inwendige aandoeningen, niet echter volgens de uitwendige, tenzij deze één maken met de inwendige, n. 273. Dat het de uitwendige aandoeningen zijn, volgens welke de echtverbintenissen gemeenlijk in de wereld worden aangegaan, n. 274. Maar dat, indien zij niet de inwendige aandoeningen inhebben, welke de gemoederen verbinden, de echtverbintenissen in huis worden ontbonden, n. 275. Dat toch de echtverbintenissen in de wereld tot aan het einde van het leven moeten blijven voortduren, n. 276. Dat er in de echtverbintenissen waarin de inwendige aandoeningen niet verbinden, uitwendige voorkomen, die de inwendige veinzen, en vergezelschappen, n. 277. Dat daaruit de schijnliefde, de schijnvriendschap, en de schijngunst tussen echtelieden is, n. 278. Dat deze schijnen echtelijke veinzingen zijn, welke lofwaardig zijn, omdat zij nuttig en noodzakelijk zijn, n. 279. Dat deze echtelijke veinzingen bij een met een natuurlijk mens verbonden geestelijk mens wijs zijn uit het oordeel, n. 280. Dat deze echtelijke veinzingen bij den natuurlijken mens wijs zijn uit de voorzichtigheid, om verschillende oorzaken, n. 281. Dat zij zijn terwille van de verbeteringen en van de aanpassingen, n. 282. Dat zij zijn om de orde te bewaren in de huiselijke aangelegenheden, en terwille van de wederzijdse hulpverlening, n. 283. Dat zij zijn terwille van de eendrachtige zorg voor de kleine kinderen en jegens de kinderen, n. 284. Dat zij zijn terwille van den vrede in huis, n. 285. Dat zij zijn terwille van den goeden roep buitenshuis, n. 286. Dat zij zijn terwille van de verschillende gunsten die verwacht worden van de gade of van haar verwanten, en zo vanwege de vrees voor het verlies ervan, n. 287. Dat zij zijn terwille van de verontschuldigungen van smetten, en vandaar van de vermijdingen van een slechten roep, n. 288.

Dat zij zijn terwille van de verzoeningen, n. 289. Dat indien bij de echtgenote de gunst niet ophoudt als het vermogen bij den man ophoudt, een de echtelijke evenarende vriendschap kan ontstaan als zij oud worden, n. 290. Dat er verschillende soorten van schijnliefde en schijnvriendschap voorkomen tussen echtelieden van wie de een onderjukt is, en vandaar onderworpen is aan den ander, n. 291. Dat er helse huwelijken voorkomen in de wereld tussen echtelieden die innerlijk de verbitterdste vijanden zijn, en uiterlijk als het ware de innigste vrienden, n. 292.

OVER DE VERLOVINGEN EN DE BRUILOFTEN, n. 295 tot 314. Dat de man de keuze heeft, en niet de vrouw, n. 296. Dat de man de vrouw het hof behoort te maken en haar te vragen voor een huwelijk met hem, en niet omgekeerd, n. 297. Dat de vrouw de ouders behoort te raadplegen, of hen die in de plaats van de ouders zijn, en daarna bij zich te overleggen, voordat zij toestemt, n. 298, 299. Dat na de verklaring van de toestemming panden gegeven moeten worden, n. 300. Dat de toestemming door een plechtige verloving bekrachtigd en bevestigd moet worden, n. 301. Dat door de verloving de een en de ander wordt voorbereid tot de echtelijke liefde, n. 302. Dat door de verloving het gemoed van den een wordt verbonden met het gemoed van de ander, opdat het een huwelijk des geestes worde voordat het er een des lichaams wordt, n. 303. Dat aldus geschiedt bij hen die over de huwelijken kuis denken; anders bij hen die daarover onkuis denken, n. 304. Dat het binnen den tijd der verloving niet geoorloofd is lichamelijk verbonden te worden, n. 305. Dat na den verstreken tijd der verloving de bruiloft moet gehouden worden, n. 306. Dat vóór de viering van de bruiloft het echtelijk verbond moet worden gesloten in de tegenwoordigheid van getuigen, n. 307. Dat het huwelijk door een priester moet worden gewijd, n. 308. Dat de bruiloft met feestelijkheid moet worden gevierd, n. 309. Dat na de bruiloft het huwelijk des geestes ook dat des lichaams wordt, en zo vol, n. 310. Dat dit de orde is van de echtelijke liefde met haar wijzen, van de eerste warmte ervan tot de eerste toorts ervan, n. 311. Dat de echtelijke liefde zonder de orde en de wijzen daarvan verhaast, de mergen uitbrandt, en verteerd wordt, n. 312. Dat de staten der gemoederen van elk van beiden, in de opeenvolgende orde voortschrijdende, invloeden in den staat des huwelijks; evenwel anders bij de geestelijken, en anders bij de natuurlijken, n. 313. Omdat er een opeenvolgende orde is, en een gelijktijdige orde; en deze is uit gene, en volgens gene, n. 314.

OVER DE WEDEROM AANGEGANE HUWELIJKEN, n. 317 tot 325. Dat na den dood van een gade wederom een echtverbintenis aangaan, afhangt van de voorafgaande echtelijke liefde, n. 318. Dat na den dood van een gade wederom

een echtverbintenis aangaan, ook afhangt van den staat des huwelijks waarin zij hadden geleefd, n. 319. Dat voor hen die Met de ware echtelijke liefde hadden, niets in den weg staat en verhindert om wederom een echtverbintenis aan te gaan, n. 320. Dat zij die onderling in de waarlijk echtelijke liefde hadden geleefd, een wederom aangegaan huwelijk niet willen, tenzij om oorzaken afgescheiden van de echtelijke liefde, n. 321. Dat een andere is de staat des huwelijks [van een jongeman] met een maagd, en een andere die van een jongeman met een weduwe, n. 322. Dat een andere ook is de staat des huwelijks van een weduwnaar met een maagd, en een andere die van een weduwnaar met een weduwe, n. 323. Dat de verscheidenheden en de diversiteiten van deze huwelijken ten aanzien van de liefde en de bijgelegde eigenschappen elk getal te boven gaan, n. 324. Dat de staat van de weduwe zwaarder is dan de staat van den weduwnaar, n. 325.

OVER DE POLYGAMIE, n. 332 tot 352. Dat er, tenzij met één echtgenote, geen waarlijk echtelijke liefde kan zijn, bijgevolg ook geen waarlijk echtelijke vriendschap, vertrouwen, potentie, en een zodanige verbinding der gemoederen dat de twee één vlees zijn, n. 333, 334. Dat er zo, tenzij met één echtgenote, niet kunnen zijn hemelse gezegendheden, geestelijke gunstrijkheden, en natuurlijke verkwikkelijkheden, waarin van den beginne aan is voorzien voor hen die in de waarlijk echtelijke liefde zijn, n. 335. Dat al die dingen er niet kunnen zijn tenzij van den Heer Alleen, en dat zij er ook niet zijn voor anderen dan voor hen die tot Hem Alleen gaan, en leven volgens Zijn geboden, n. 336. Bijgevolg, dat de waarlijk echtelijke liefde er niet kan zijn dan alleen bij hen die van de Christelijke Kerk zijn, n. 337. Dat het vandaar is dat het den Christen niet geoorloofd is anders dan één echtgenote te huwen, n. 338. Dat een Christen, indien hij meerdere echtgenoten huwt, niet slechts natuurlijke echtbreuk, maar ook geestelijke echtbreuk pleegt, n. 339. Dat het aan de Israëlietische Natie was toegestaan om meerdere vrouwen te huwen, aangezien bij haar niet de Christelijke Kerk was, en vandaar ook niet de waarlijk echtelijke liefde bestaanbaar was, n. 340. Dat het heden ten dage aan de Mahomedanen is toegestaan om meerdere vrouwen te huwen, aangezien zij niet den Heer Jezus Christus één met Jehovah den Vader erkennen, en zo als den God des Hemels en der Aarde, en zij vandaar de waarlijk echtelijke liefde niet kunnen opnemen, n. 341. Dat de Mahomedaanse Hemel buiten den Christelijken Hemel is, en dat die in twee Hemelen, een lageren en een hogeren, is verdeeld en dat niet anderen in den hogeren Hemel van hen worden opgeheven dan zij die afzien van bijwijken, en leven met één echtgenote, en onzen Heer erkennen als gelijkwaardig met God den Vader, aan Wien de

heerschappij over den Hemel en de Aarde is gegeven, n. 342, 343, 344. Dat de polygamie wulpsheid is, n. 345. Dat bij de polygamen de echtelijke kuisheid, zuiverheid, en heiligheid niet bestaanbaar is, n. 346. Dat de polygaam zolang hij polygaam blijft, niet geestelijk kan worden, n. 347. Dat de polygamie niet een zonde is bij wie zij is uit godsdienst, n. 348. Dat de polygamie niet een zonde is bij hen die in onwetendheid zijn aangaande den Heer, n. 349, 350. Dat van dezen, hoewel zij polygamen zijn, diegenen worden gezaligd die God erkennen, en uit godsdienst leven volgens de burgerlijke wetten der gerechtigheid, n. 351. Maar dat Been van dezen en genen vergezelschap kan worden met de Engelen in de Christelijke Hemelen, n. 352.

OVER DE IJVERZUCHT, n. 357 tot 379. Dat de ijver in zich beschouwd is zoals een blakend vuur van liefde, n. 358. Dat de blaking of de vlam dier liefde, zijnde de ijver, een geestelijke blaking of vlam is, opkomende vanwege de bestoking en de aantasting van de liefde, n. 359, 360, 361. Dat de mens een zodanigen ijver heeft als zijn liefde is, aldus een anderen hij die een goede liefde heeft, en een anderen hij die een boze liefde heeft, n. 362. Dat de ijver der goede liefde en de ijver der boze liefde in de uitwendige dingen eender aan elkander zijn, maar in de inwendige dingen volslagen oneender, n. 363, 364. Dat de ijver der goede liefde in zijn inwendige dingen de liefde en de vriendschap bergt, en dat de ijver der boze liefde in zijn inwendige dingen den haat en de wraak bergt, n. 365, 366. Dat de ijver der echtelijke liefde de ijverzucht wordt geheten, n. 367. Dat de ijverzucht is zoals een blakend vuur tegen hen die de liefde met de gade bestoken, en dat zij is zoals een huiverende vrees voor het verlies van die liefde, n. 368. Dat geestelijke ijverzucht bestaat bij de monogamen, en natuurlijke bij de polygamen, n. 369, 370. Dat de ijverzucht bij die echtelieden welke elkander teder liefhebben, een gerechte smart is, uit de gezonde rede, opdat de echtelijke liefde niet worde verdeeld, en zo verga, n. 371, 372. Dat de ijverzucht bij de echtelieden die elkander niet liefhebben, is om verscheidene oorzaken, en bij sommigen vanwege allerlei krankheid des gemoeds, n. 373, 374, 375. Dat bij sommigen niet enige ijverzucht is, ook uit verschillende oorzaken, n. 376. Dat er ook ijverzucht is voor de bijzitten, maar niet zodanig als zij is voor de vrouwen-echtgenoten, n. 377. Dat de ijverzucht ook is bij de beesten, en bij de vogels, n. 378. Dat de ijverzucht bij de mannen en de mannen-echtgenoten een andere is dan bij de vrouwen en de vrouwen-echtgenoten, n. 379.

OVER DE VERBINDING VAN DE ECHTELIJKE LIEFDE MET DE LIEFDE VOOR DE KLEINE KINDEREN, n. 385 tot 414. Dat er twee universele sferen voortgaan uit den Heer om het Heelal in den geschapen staat te bewaren, waarvan de ene

de sfeer van voorttellen is, en de andere de sfeer van de voortgeteelde dingen te beschermen, n. 386. Dat die twee universele sferen één maken met de sfeer der echtelijke liefde en met de sfeer der liefde voor de kleine kinderen, n. 387. Dat die twee sferen universeel en afzonderlijk invloeden in alle dingen des Hemels en in alle dingen der wereld, van eersten tot laatsten, n. 388, 389, 390. Dat de sfeer der liefde voor de kleine kinderen de sfeer is der bescherming en der onderhouding van hen die zichzelf niet kunnen beschermen en onderhouden, n. 391. Dat deze sfeer zowel de bozen als de goeden aandoet, en ieder beweegt om zijn kroost uit een eigen liefde lief te hebben, te beschermen, en te onderhouden, n. 392. Dat deze sfeer voornamelijk het vrouwelijk geslacht aandoet, aldus de moeders, en het manlijk geslacht of de vaders, door haar, n. 393. Dat deze sfeer ook de sfeer der onschuld en des vredes is, n. 394. Dat de sfeer der onschuld invloeit in de kleine kinderen, en door hen in de ouders, en aandoet, n. 395. Dat zij ook invloeit in de zielen der ouders, en zich verbindt met de zelfde sfeer bij de kleine kinderen, en dat zij vooral wordt ingeboezemd door den tast, n. 396, 397. Dat in dien graad waarin de onschuld bij de kleine kinderen terugtreedt, ook de aandoening en de verbinding aflaat, en dit geleidelijk tot aan de scheiding toe, n. 398. Dat de redelijke staat der onschuld en des vredes bij de ouders jegens de kleine kinderen is dat dezen niets weten en kunnen uit zich, maar uit anderen, vooral uit den vader en de moeder; en dat die staat geleidelijk terugtreedt naarmate zij weten en kunnen uit zich en niet uit genen, n. 399. Dat de sfeer der liefde van voorttellen in de orde van het doel door de oorzaken in de uitwerkingen voortschrijdt, en perioden maakt, door welke de Schepping in stand wordt gehouden in den staat die voorzien is en waarin voorzien is, n. 400, 401. Dat de liefde voor de kleine kinderen afklimt en niet opklimt, n. 402. Dat de vrouwen-echtgenoten een anderen staat der liefde hebben vóór de ontvangenis, en een anderen na die tot aan de baring, n. 403. Dat de echtelijke liefde met de liefde voor de kleine kinderen bij de ouders wordt verbonden door geestelijke oorzaken, en daarvandaan door natuurlijke, n. 404. Dat de liefde voor de kleine kinderen een andere is bij de geestelijke echtelieden, en een andere bij de natuurlijke, n. 405, 406, 407. Dat bij de geestelijken die liefde is van het innerlijke of het eerdere uit, bij de natuurlijke echter van het uiterlijke of het latere uit, n. 408. Dat het vandaar komt dat die liefde is bij de echtelieden die elkander wederzijds liefhebben, en eveneens bij de echtelieden die elkander in het geheel niet liefhebben, n. 409. Dat de liefde voor de kleine kinderen na den dood blijft, vooral bij de getrouwde vrouwen, n. 410. Dat de kleine kinderen onder het toezicht des Heren door haar worden opgevoed, en naar gestalte en inzicht groeien zoals

in de wereld, n. 411. Dat er daar door den Heer in wordt voorzien dat bij hen de onschuld der kindsheid de onschuld der wijsheid worde, n. 413, 414.

Het tweede Deel

OVER DE TEGENSTELLING VAN DE HOERSE LIEFDE EN DE ECHTELIJKE LIEFDE, n. 423 tot 443. Dat men niet weet hoedanig de hoerse liefde is tenzij men weet hoedanig de echtelijke liefde is, n. 424. Dat de boerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde, n. 425. Dat de hoerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde zoals de natuurlijke mens in zich beschouwd is tegengesteld aan den geestelijken mens, n. 426. Dat de hoerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde zoals de koppeling van het boze en het valse is tegengesteld aan het huwelijk van het goede en het ware, n. 427, 428. Dat vandaar de hoerse liefde is tegengesteld aan de echtelijke liefde, zoals de hel is tegengesteld aan den Hemel, n. 429. Dat het onreine van de hel is uit de hoerse liefde, en dat het reine van den Hemel is uit de echtelijke liefde, n. 430. Eender het onreine in de Kerk, en het reine daar, n. 431. Dat de hoerse liefde meer en meer den mens een niet-mens en den man een niet-man maakt, en dat de echtelijke liefde den mens meer en meer mens en man maakt, n. 432, 433. Dat er is de sfeer der hoerse liefde, en de sfeer der echtelijke liefde, n. 434. Dat de sfeer der hoerse liefde opklimt uit de hel, en dat de sfeer der echtelijke liefde nederdaalt uit den Hemel, n. 435. Dat die twee sferen elkander ontmoeten in de ene en de andere Wereld, maar zich niet verbinden, n. 436. Dat er tussen die twee sferen een evenwicht is, en dat de mens daarin is, n. 437. Dat de mens zich kan keren tot welke sfeer hem belieft, maar dat hij zich voor zoveel als hij zich tot de ene keert, van de andere afkeert, n. 438. Dat elk van beide sferen verkwikkelikheden met zich medebrengt, n. 439. Dat de verkwikkelikheden der hoerse liefde inzetten van het vlees uit, en dat zij van het vlees zijn ook in den geest; maar dat de verkwikkelikheden der echtelijke liefde inzetten in den geest, en dat zij des geestes zijn ook in het vlees, n. 440, 441. Dat de verkwikkelikheden der hoerse liefde de wellusten van den waanzin zijn; en dat de verkwikkelikheden der echtelijke liefde de verrukkingen der wijsheid zijn, n. 442, 443.

OVER DE ONTUCHT, n. 444 [a] tot 460. Dat de ontucht behoort tot de liefde van het geslacht, n. 445. Dat de liefde van het geslacht, waaruit de ontucht is, inzet wanneer de jongeling uit het eigen verstand aanvangt te denken en te handelen, en de stem der spraak aanvangt manlijk te worden, n. 446. Dat de ontucht behoort tot den natuurlijken mens, n. 447. Dat de ontucht een lust is, maar niet de lust van de echtbreuk, n. 448, 449. Dat de liefde van het geslacht bij sommigen niet zonder nadelen geheel en al kan worden afgehouden van

uit te lopen in ontucht, n. 450. Dat derhalve in volkrijke steden bordelen worden geduld, n. 451. Dat de lust van ontucht te plegen licht is voor zoveel als naar de echtelijke liefde wordt geschouwd en aan deze de voorkeur wordt gegeven, n. 452. Dat de lust van ontucht te plegen zwaar is voor zoveel als naar echtbreuk wordt geschouwd, n. 453. Dat de lust van ontucht te plegen zwaarder is naarmate deze overhelt tot de begeerte naar afwisselingen, en tot de begeerte naar ontmaagding, n. 454. Dat de sfeer van den lust van ontucht te plegen hoedanig deze in den aanvang is, midden tussen de sfeer der hoerse liefde en de sfeer der echtelijke liefde is, en evenwicht maakt, n. 455. Dat daarvoor moet worden gezorgd dat niet de echtelijke liefde door onmatige en ongeregelde ontuchtplegingen teloor ga, n. 456. Aangezien het echtelijke van één man met één echtgenote, het kleinood van het menselijk leven is, en de bewaarplaats van den Christelijken godsdienst, n. 457, 458. Dat dit echtelijke bij hen die om verschillende oorzaken nog niet een huwelijk kunnen ingaan, en vanwege de wellustigheid de lusten niet kunnen matigen, kan worden bewaard indien de liefde van het geslacht beperkt worde tot één minnares, n. 459. Dat het pellicaat de voorkeur verdient boven den zwerfzieken lust, mits het niet wordt aangegaan met verscheidenen, noch met een maagd of ongerepte, noch met een getrouwde, en het gescheiden wordt gehouden van de echtelijke liefde, n. 460.

OVER HET CONCUBINAAT, n. 462 tot 476. Dat er twee geslachten van concubinaat zijn, welke onderling zeer verschillen, het ene samen met de echtgenote, en het andere afgescheiden van de echtgenote, n. 463. Dat het concubinaat samen met de echtgenote, ongeoorloofd is voor de Christenen, en verfoeilijk, n. 464. Dat het polygamie is, welke uit de Christelijke wereld is gebannen en gebannen moet worden, n. 465. Dat het een hoereterij is, waardoor het echtelijke, zijnde de kostbaarste schat van het Christelijke leven, teloor gaat, n. 466. Dat een concubinaat, afgescheiden van de echtgenote, wanneer het plaats vindt uit wettige, gerechte, en waarlijk geldige oorzaken, niet ongeoorloofd is, n. 467. Dat de wettige oorzaken van dit concubinaat wettige oorzaken van echtscheiding zijn, wanneer de echtgenote niettemin in huis wordt gehouden, n. 468, 469. Dat de gerechte oorzaken van dit concubinaat gerechte oorzaken zijn van de scheiding van sponde, n. 470. Dat de geldige oorzaken van dit concubinaat werkelijk en niet-werkelijk zijn, n. 471. Dat de werkelijke geldige oorzaken die zijn welke uit het gerechte zijn, n. 472, 473. Dat de niet-werkelijke geldige oorzaken die zijn welke niet uit het gerechte zijn, hoewel uit den schijn van het gerechte, n. 474. Dat zij die uit wettige, gerechte, en werkelijke geldige oorzaken in dit concubinaat zijn, tegelijk in de

echtelijke liefde kunnen zijn, n. 475. Dat wanneer dit concubinaat voortduurt, de daadwerkelijke verbinding met de echtgenote niet geoorloofd is, n. 476.

OVER DE ECHTBREUKEN, EN DE GESLACHTEN EN GRADEN ERVAN, n. 478 tot 499. Dat er drie geslachten van echtbreuken zijn, enkelvoudig, tweevoudig, en drievoudig, n. 479. Dat de enkelvoudige echtbreuk die is van een ongetrouwden man met de echtgenote van een ander, of van een ongetrouwde vrouw met den echtgenoot van een andere, n. 480, 481. Dat de tweevoudige echtbreuk die is van een echtgenoot met de echtgenote van een ander, of omgekeerd, n. 482, 483. Dat de drievoudige echtbreuk is met bloedverwanten, n. 484. Dat er vier graden van echtbreuken zijn, volgens welke de toekenningen, de telastleggingen, en na den dood de toerekeningen ervan geschieden, n. 485. Dat de echtbreuken van den eersten graad echtbreuken van onwetendheid zijn, die worden gedaan door hen die het verstand nog niet of in het geheel niet kunnen raadplegen en ze vandaar verhinderen, n. 486. Dat de door hen gepleegde echtbreuken licht zijn, n. 487. Dat de echtbreuken van den tweeden graad echtbreuken van lust zijn, die worden gedaan door hen die weliswaar het verstand kunnen raadplegen, maar het vanwege de optredende oorzaken op die ogenblikken niet kunnen, n. 488. Dat de door dezen gepleegde echtbreuken toerekenbaar zijn naar gelang daarna het verstand ze begunstigt of niet begunstigt, n. 489. Dat de echtbreuken van den derden graad echtbreuken der rede zijn, die worden gedaan door hen die met het verstand bevestigen dat het niet boze dingen der zonde zijn, n. 490. Dat de door dezen gepleegde echtbreuken zwaar zijn volgens de bevestigingen, n. 491. Dat de echtbreuken van den vierden graad echtbreuken des wils zijn, die worden gedaan door hen die ze tot geoorloofde en aangename dingen maken, en ze ook niet van zoveel belang vinden dat het de moeite loont om daarover het verstand te raadplegen, n. 492. Dat de door dezen gepleegde echtbreuken uiterst zwaar zijn, en hun als boze dingen van het opzet worden toegerekend, en zich in hen vasthechten als schuldigheden, n. 493. Dat de echtbreuken van den derden en den vierden graad boze dingen der zonde zijn volgens de mate en de hoedanigheid van het verstand en den wil daarin, hetzij zij met de daad geschieden, hetzij zij niet met de daad geschieden, n. 494. Dat de echtbreuken uit het opzet des wils, en de echtbreuken uit de bevestiging des verstands, de menschen natuurlijk, zinlijk, en lichamenlijk maken, n. 495, 496. En wel dermate dat zij alle dingen van de Kerk en van den Godsdienst verre van zich werpen, n. 497. Dat zij nochtans over menselijke redelijkheid beschikken zoals de anderen, n. 498. Maar dat zij die redelijkheid gebruiken

als zij in de uitwendige dingen zijn, maar haar misbruiken als zij in hun inwendige dingen zijn, n. 499.

OVER DEN LUST VAN ONTMAAGDING, n. 501 tot 505. Over den staat der maagd of der vrouw vóór het huwelijk, en na het huwelijk, n. 502. Dat de maagdelijkheid de kroon der kuisheid is, en het waarmerk der echtelijke liefde, n. 503. Dat de ontmaagding zonder huwelijk als einddoel de schanddaad van een rover is, n. 504. Dat het lot van hen die bij zich hebben bevestigd dat de lust van ontmaagding niet een boze der zonde is, na den dood zwaar is, n. 505.

OVER DEN LUST DER AFWISSELINGEN, n. 506 tot 510. Dat onder den lust der afwisselingen wordt verstaan de lust ener hoererij die geheel en al losbandig is, n. 507. Dat die lust een liefde van en tegelijk een walging voor het geslacht is, n. 508. Dat die lust geheel en al de echtelijke liefde bij zich teniet doet, n. 509. Dat het lot van hen na den dood ellendig is, aangezien zij niet het binnenste des levens hebben, n. 510.

OVER DEN LUST VAN VERKRACHTING, n. 511, 512.

OVER DEN LUST VAN ONSCHULDEN TE VERLEIDEN, n. 513, 514.

OVER DE OVEREENSTEMMING VAN DE HOERERIJEN MET DE VERKRACHTING VAN HET GEESTELIJK HUWELIJK, n. 515 tot 520.

OVER DE TOEREKENING VAN DE ENE EN DE ANDERE LIEFDE, DE HOERSE EN DE ECHTELIJKE, n. 523 tot 531. Dat een ieder na den dood het boze wordt toegerekend waarin hij is; eender het goede, n. 524. Dat de overschrijving van het goede van den een op den ander onmogelijk is, n. 525. Dat de toerekening, indien daaronder een zodanige overschrijving wordt verstaan, een nietszeggend woord is, n. 526. Dat het boze een ieder wordt toegerekend volgens het hoedanige des wils, en volgens het hoedanige des verstands van hem, n. 527, 528, 529. Dat zo een ieder de hoerse liefde wordt toegerekend, n. 530. Dat zo een ieder de echtelijke liefde wordt toegerekend, n. 531.

Index der Gedenkwaardigheden

- De echtelijke liefde in haar vorm gezien bij twee echtelieden, nedergevoerd uit den Hemel, n. 42, 43.
- Drie nieuwelingen uit de wereld ingelicht over de huwelijken in den Hemel, n. 44.
- Over de kuise liefde van het geslacht, n. 55.
- Over den tempel der wijsheid, waar de oorzaken der schoonheid van het vrouwelijk geslacht door de wijzen werden overwogen, n. 56.
- Over de echtelijke liefde bij hen die hebben geleefd in de gouden eeuw, n. 75.
- Bij hen die hebben geleefd in de zilveren eeuw, n. 76.
- Bij hen die hebben geleefd in de koperen eeuw, n. 77.
- Bij hen die hebben geleefd in de ijzeren eeuw, n. 78.
- Bij hen die hebben geleefd na die eeuwen, nr. 79, 80.
- Over de Verheerlijking van den Heer door de Engelen in de Hemelen ter oorzaak van Zijn Komst, en ter oorzaak van de echtelijke liefde alsdan, n. 81.
- Over de Geboden der Nieuwe Kerk, n. 82.
- Over den oorsprong der echtelijke liefde, en over haar deugd of potentie, door de uit de Europese wereld samengeropen wijzen overwogen, n. 103 tot 114.
- Over een uit den Hemel op aarde nedergelaten papier waarop geschreven was: Het Huwelijk van het goede en het ware, n. 115.
- Wat het beeld en de gelijkenis Gods is, en wat de Boom des levens, en de Boom der wetenschap van het goede en het boze, n. 132 tot 136.
- Van twee Engelen uit den derden Hemel over de echtelijke liefde daar, n. 137.
- Over de ouden in Griekenland, die van aangekomenen uitvorsten wat nieuws er is van de aarde; aldaar over in wouden gevonden mensen, n. 151[a] tot 154.
- Over den gouden regen en den hof, waar vrouwen-echtgenoten over de echtelijke liefde verschillende dingen spraken, n. 155[a].
- Van oude Sophi in Griekenland, over het leven der mensen na den dood, n. 182.
- Over den bruiloftelijken tuin, Adramandoni genaamd, alwaar een gesprek over den invloed der echtelijke liefde, n. 183.
- Van oude Sophi in Griekenland over de ambten in den Hemel, n. 207.

- Over den gouden regen en den hof, waar wederom de vrouwenechtgenoten spraken over de echtelijke liefde, n. 208.
- Over de rechters van vriendschap, over wie geroepen werd: O, welke gerechten, n. 231.
- Over de redeneerders, over wie geroepen werd: O, welke geleerden, n. 232.
- Over de bevestigers, over wie geroepen werd: O, welke wijzen, n. 233.
- Over hen die in de liefde van heersen zijn uit de zelfliefde, n. 261 tot 266.
- Over hen die in de liefde zijn van alle dingen der wereld te bezitten, n. 267, 268.
- Over Lucifer, n. 269.
- Over de echtelijke koude, n. 270.
- Over de zeven in een rozengard gezeten vrouwen-echtgenoten, die verschillende dingen over de echtelijke liefde spraken, n. 293.
- Van de zelfde vrouwen-echtgenoten over de voorzichtigheid der vrouwen, n. 294.
- Overweging dienaangaande wat de ziel is en hoedanig zij is, n. 315.
- Over een tuin waar een gesprek was over de Goddelijke Voorzienigheid omtrent de huwelijken, n. 316.
- Over het onderscheid tussen het Geestelijke en het Natuurlijke, n. 326 tot 329.
- Overwegingen dienaangaande of een vrouw die zich vanwege haar schoonheid liefheeft, den echtgenoot liefheeft. Voorts dienaangaande of een man die zich vanwege zijn inzicht liefheeft, de echtgenote liefheeft, n. 330, 331.
- Over de eigen voorzichtigheid, n. 353.
- Over het voortdurend vermogen om de echtgenote lief te hebben, in den Hemel, n. 355, 356.
- Overweging dienaangaande of de natuur is des levens, dan wel of het leven is der natuur; voorts over het middelpunt en het uitgebreide des levens en der natuur, n. 380.
- Sprekers over den oorsprong der schoonheid van het vrouwelijk geslacht, n. 381 tot 384.
- Dat alle dingen die in de Natuurlijke Wereld bestaan en worden, door de Geestelijke Wereld uit den Heer zijn, n. 415 tot 422.
- Over Engelen die niet wisten wat hoererij is, n. 444, pag. 509.
- Over het verkwikkelijke, dat het het verkwikkelijke des Hemels en der hel is, n. 461.
- Over een in den Hemel geheven echtbreker, dat hij daar tegenstrijdige dingen zag, n. 477.
- Over drie priesters die door echtbrekers beschuldigd werden, n. 500.

- Over echtbrekers uit opzet en uit bevestiging, dat zij niet iets des Hemels en der Kerk erkennen, n. 521, 522.
- Over de nieuwe dingen onthuld door den Heer, n. 532.

De theologische boeken welke tot dusver door mij zijn uitgegeven

DE HEMELSE VERBORGENHEDEN, welke de ontvouwing over Genesis en Exodus bevatten, 8 delen; te Londen in de jaren 1747 tot 1758 uitgegeven.

OVER DEN HEMEL EN DE HEL. Over Nova Hierosolyma en zijn Hemelse Leer. Over het Laatste Oordeel. Over het Witte Paard. Over de Aardbollen in het Heelal; te Londen in het jaar 1758 uitgegeven.

DE LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA. Over den Heer. Over de Gewijde Schrift. De Leer des Levens voor Nova Hierosolyma. Voortzetting aangaande het Laatste Oordeel, en aangaande de Geestelijke Wereld; te Amsterdam in het jaar 1763 uitgegeven.

DE ENGELIJKE WIJSHEID aangaande de Goddelijke Voorzienigheid. En aangaande de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid; te Amsterdam in het jaar 1763 uitgegeven.

DE ONTHULDE APOCALYPS, te Amsterdam in het jaar 1764 uitgegeven.

Deze boeken worden nog verkocht te Londen bij den heer Hart, Drukker, in Poppings Court, Fleetstreet. En bij den heer Lewis, in Paternoster Row, near Cheapside.

Binnen twee jaren zult gij de Leer der Nieuwe Kerk, door den Heer voorzegd in de Apocalyps, Hfdst. XXI, XXII, in haar volheid zien.

